ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 1er OCTOBRE 1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9218 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Վերջին օրերուն հակասական լուրեր ...ուան Իրաքէն՝ քրտական ապստամբութեան մը մասին :

...ինչ Գաղտաի կառավարութիւնը իր ...ին՝ զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի բերնով պաշտօնապէս կը հաստատէր ...է հիւսիսային նահանգներու մէջ ծայր ...ած քրտական շարժումը զսպուած է, ...րքիայէն եւ անգլիական աղբիւրներէ ...ացուած տեղեկութիւնները ընդհակառակն կը պնդէին, որ ապստամբները կը ...րունակեն կարեւոր յաջողութիւններ ...ձեռք բերել :

...ինչ ալ ըլլայ իրականութիւնը, յայտնի ...է որ գոյութիւն ունի Քրտական Հարց ...ը, ինչպէս կայ Հայկական Հարց մը :

...Չկայ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը ...քիւրտերու թիւին մասին : Անոնք ցըր...ուած են չորս երկիրներու մէջ,— Թուր...քիա, Իրաք, Սուրիա եւ Իրան :

...Առաջին աշխարհամարտէն վերջ Փա...դիշահութեան ժողովին առջեւ դըր...ուեցաւ քրտական հարցը : Քիւրտ Շէրիֆ ...փաշա, Նախկին Օսմանեան դեսպան ...Սթոքհոլմի, որ տարիներով Իթթիհատի ...կառավարութեան դէմ պայքար մղած էր ...Փարիզի մէջ ֆրանսերէն լեզուով իր հը...րատարակած Մէշրութիյէթ պարբերա...թերթով, գլուխն էր անցած քիւրտ ազգայ...նական դատին :

Շէրիֆ փաշա սերտ կապ հաստատած ...էր մեր դոյգ Պատուիրակութեանց վա...րիչներուն հետ :

Իր ջանքերուն արդիւնքն այն եղաւ, ...որ Սեւրի դաշնագիրը ինքնավարութիւն ...կը շնորհէր Թուրքիոյ Քիւրտերուն, ...թուղթի վրայ :

Թուրքերը, որ դարերով այս վերջին...ներու իսլամական կրօնքը օգտագործեր ...էին Հայերուն դէմ գրգռելու համար ...զանոնք, սկսան հալածել Քիւրտերը, ար...գիլելու համար անոնց անկախութեան ...երազները :

1925ի եւ 1930ի քրտական ապստամ...բութիւնները Թուրքիոյ արեւելեան նա...հանգներուն մէջ՝ բուլորովին ամբողջե...ցին Քիւրտերու ազատագրական ձգտում...ները :

Մուսթաֆա Քեմալի կառավարութիւնը ...յաջողեցաւ զսպել կրկնակ շարժումնե...րը, մեղսակցութեամբ Մոսկուայի :

...Հայրենի ազգայնական կուսակցութիւ...նը արտասահմանի մէջ կարեւոր աշխա...տանքներ տարաւ ազգայնական զգացումը ...արթնցնելու համար ցիրուցան Քիւրտե...րու մէջ : « Հոյպուն» վարիչ դէմքերն ...էին Պետրիան երեք եղբայրները, Սիւ...րէյա, Ճէլատէթ եւ Քեամուրան :

...Այժմ մնացած է վերջինը միայն, որ ...քիւրտերէնի ուսուցիչ է Փարիզի Արեւել...եան կենդանի լեզուներու վարժարանին ...մէջ ու միաժամանակ կը հետապնդէ ...քիւրտ ազգային դատը :

1945ին խորհրդային իշխանութեանց ...աջակցութեամբ «Քրտական Հանրա...պետութիւն» մը հաստատուեցաւ Ուրմիոյ ...լճի շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունե...նալով Մահապատը, պարսկական հողի ...վրայ : « Ինքնավար Ատրպատականի » ...հետ միաժամանակ հաշուեյարդարի են...թարկուեցաւ այդ «Հանրապետութիւնը» ...եւ վարիչներն ալ կախաղան հանուեցան : ...Մոսկուա ոչ մէկ ճիգ ըրաւ փրկելու հա...մար իր պաշտպանեալները :

...Հակառակ այս տխուր փորձին, քիւրտ ...ազգայնական շարժման վարիչները կը ...շարունակեն ... վրայ դրած են իրենց յոյսերը :

...Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, որուն ա...նունը յեղյեղուեցաւ անցեալ շաբաթ, ...երբեւ վարիչ Իրաքի ապստամբական ...շարժումներուն, ջերմ բարեկամ մըն է ...Մոսկուայի : Երկար ատեն ապրած ...խորհրդային երկիրներու մէջ, Իրաք վե...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

—o—

ՆԱՍՐ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

—o—

Ինչպէս գրեցինք երէկ վերջին պահուն, Սուրիա տէր դարձած էր իր անկախութեան Ուրբաթ օր եւ անմիջապէս կազմած իր դահլիճը, որ առժամեայ բնոյթ ունի եւ պիտի պատրաստէ յետագայ ազատ ընտրութիւններ :

Այս փոխանցման շրջանի դահլիճին գլխաւոր դէմքն է՝ Մամուն Քուզպարի, ազգայնական քաղքենի մը որ ստանձնած է վարչապետութիւնը, Արտաքին նախարարութիւնը եւ ազգային պաշտպանութիւնը :

Ծանօթ դէմք մըն եւ երբեք չէ ծածկած որ կողմնակից է զօրավար Շիշաքլիի :

Շիշաքլի 1954ին հրաժարած էր եւ երկրէն ալ հեռացած : Իրեն յաջորդած էր քաղաքային դահլիճ մը, որուն իսկական ղեկավարն էր, բանակի Բ. Գրասենեակին պետը՝ Ապտել Համիտ Սարաճ : Շիշաքլի այն ատեն ըսած էր «Սարաճ պիտի խաղէ Նասրը ինչպէս գիս խաղեց » եւ Սարաճ կը հետապնդէր «Շիշաքլիականները » : Այն ատեն քաջութիւն էր խոստովանիլ թէ Շիշաքլիի համակիր են, եւ այդ քաջութիւնն ունեցած էր Տօքթ. Մամուն Քուզպարի :

Դամասկոսի քաղքենի ընտանիքներէն, Քուզպարիի գերդաստանը բազմաթիւ վարչական գլուխներ տուած է Օսմանեան կայսրութեան եւ մեծ դէմքեր ունի դիւուորական եւ այլ բարձր ասպարէզներու մէջ, որոնց մէջ ընդ. Քուզպարի, ճէպրէի ուժերուն պետը, որ բաւական կարեւոր դեր խաղացած է առջի օրուան դէպքերուն ընթացքին :

Մամուն Քուզպարի թէ բժիշկ է, թէ փաստաբան եւ Շիշաքլիի շրջանին ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկը : 1953ին խորհրդարանին նախագահ էր, երբ Շիշաքլիի աստղը կը սկսէր մարիլ : 24 ժամ, Քուզպարի Հանրապետութեան փոխ – նախագահ եղաւ բայց ապստամբները հիմնական փոփոխութիւն մը կ'ուզէին :

Յաջորդ տարին երբ Սուրիա ժողովրդավար երեւոյթ մը ունէր, Մամուն Քուզպարի, «Արաբական Ազատական կուսակցութեան » գլուխը անցաւ, ուր համախմբուած էին Շիշաքլիի կուսակիցները : Մինչեւ Եգիպտոսի հետ ձուլումը, Քուզպարի նախարարական զանազան

●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●

բաղարձաւ 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ, երբ Հաշէմիները հրապարակէն քշուեցան եւ իշխանութեան գլուխ եկաւ Զօր. Քասըմ, ծագումով քիւրտ :

Կը կարծուէր թէ շնորհիւ նոր Սահմանադրութեան, քրտական հարցը լուծուած էր Իրաքի մէջ : Քիւրտերը որոշ ինքնավարութեան տիրացած էին հոն :

Սակայն կը թուի թէ ներկայ շարժումը միայն Իրաքի մէջ չի սահմանափակուիր : Միւս երկիրներու մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին :

Վերջերս Ֆրանս. լուրջ թերթ մը սառը միլիոն կը հաշուէր Միջնաւոր Արեւելքի Քիւրտերուն թիւը : 1945ին քիւրտ ազգայնականները ինը միլիոնի կը հասցնէին զայն : Չափազանցուած են անշուշտ այս թիւերը :

Սակայն օրակարգի հարց կը դառնայ կրկին քրտական խնդիրը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

պաշտօններ վարած է (Արդարութիւն, Ներքին, ընկերային հարցեր) :

Միշտ կողմնակից մնացած է Սուրիոյ անկախութեան : Այդ իսկ պատճառաւ երբ 1958ին Շուքրի Քուաթլի իբրեւ մըղիչ ունենալով Պաասականները և Սարաճը Սուրիան նետեց Եգիպտոսի գիրկը, Քուզպարի հեռու մնաց : Ընդունեցաւ միայն փաստաբանական նշանակուիլ : Իր կարծիքը ծանօթ էր, միշտ կը քննադատէր «միութենական» քաղաքականութիւնը եւ կը պատրաստէր անկախ Սուրիան :

Այս պայմաններու տակ, յեղափոխականներու ընտրութիւնը շատ յաջող է եւ հաւանաբար չէին կրնար աւելի լաւ ընտրութիւն մը ընել : Քուզպարի վստահութիւն կը ներշնչէ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ : Քուզպարի կը վայելէ բանակին եւ Դամասկոսի քաղքենիութեան համակրանքը :

Այս փոխանցման շրջանի կառավարութիւնը անմիջապէս ճանչցուեցաւ Յորդանանի կողմէ : Քիչ ետք Իրաք եւ Թուրքիա իրենց կարգին կը ճանչնային սուրիական այս կառավարութիւնը : Քասըմ յայտարարեց նոյնիսկ թէ պատրաստ է գործակցելու նոր կառավարութեան հետ .— «Կը վստահեցնեմ թէ մեր սիրելի Սուրիան երբեք աշխարհակալներու եւ յափշտակիչներու ձեռքը պիտի չիյնայ : Պատրաստ ենք օգնելու Սուրիացիներուն աշխարհակալներուն դէմ իրենց պայքարին մէջ » , ըսաւ Իրաքի վարչապետը :

Դահլիճին մէջ Քուզպարիի կողքին եղած դէմքերը աւելի «աջ» ամբողջութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուն : Գահիրէի լուրերուն համաձայն ընդ. Սարաճ փախած է, խզելէ ետք յեղափոխականներուն հետ : Ցաւալի է, ամէն պարագայի մէջ, թէ Սարաճի դերը յստակ չէ այս գործին մէջ :

Քուզպարիի առժամեայ դահլիճին մէջ կան ինը մասնագէտականներ եւ երկու յունադաւաններ (մէկը՝ ուղղափառ, մէկը՝ կաթողիկէ) : Չկայ ոչ մէկ տիւրզի, ինչ որ թերացում մը կը նկատուի :

Այս նոր դահլիճը ազատ ընտրութիւններ կը խոստանայ, ի մօտոյ : Հինգ կէտերէ բաղկացած իր ծրագիրն է.— Ա) Անմիջական օրէնքներու ջնջում եւ դըլխաւոր ազատութեանց վերահաստատում : Բ) Բանակի վերակազմութիւն : Գ) Ընկերակցական (սենտիքալ) ազատութիւն եւ բանուորներու մասնակցութիւն գործատուներու շահաբաժիններուն : Դ) Տնտեսական բարգաւաճում, դրամին եւ գիներու կայունութեամբ : Ե) Միջոցներ արդիւնաւոր վարչակարգի մը համար :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՆԱՍՐ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

Առաջին բուռն ճառերէն եւ յոխորտանքներէն ետք, Նասր ձայնը քաշել բակրսաւ իբրեւ պատճառաբանութիւն տալով սա ազնիւ պատրուակը .— Արաբական արիւն պէտք չէ հոսի Արաբներու ձեռքով :

Նասրի այս նահանջը կարելի է բացատրել երկու ձեւով :

Նախ յիշելով իր գրկած երկու հարիւր վայրաչուներու ճակատագիրը, կարելի է մտածել թէ Ռայսը ուզեց փորձ մը ընել հասկնալու համար թէ զինուորական դետնի վրայ, կարելիութիւն մը կա՞յ սուրիական ապստամբութիւնը ճզմելու : տեսնելով թէ իր երկու հարիւր վայրաչուները տեղն ու տեղը բնաջնջուեցան, այդ պարագան դաս մը նկատելով, նահանջեց :

Կայ նաեւ երկրորդ բացատրութիւն մը : Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ գիտնալու համար թէ Միջին Արեւելքի մէջ, մանաւանդ Սուրիոյ, ոչ մէկ բան յաւիտենական է կամ նոյնիսկ տեւական : Կրնայ պատահիլ, ուրեմն որ Նասր ետ կեցաւ այսօր, նախատեսելով կամ նոյնիսկ պատրաստելով վաղը : Արդարեւ իր ճառին մէջ, « Արաբական Միութեան» պարտուած ա

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏԻ Պերլինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ ամէն շաբաթ 2000 Արեւմտեան Պերլինցիներ կը հեռանան : Այս «տեղափոխութիւնը» սկսած է Օգոստոս 13ին եւ օրէ օր կը զարգանայ :

ՆՈՐ ՏԵՀԼԻԻ Թրքական դեսպանատան խորհրդատուն ընդ. Ալփասլան Թիւրքէշ, որ զինուորական յեղափոխութեան «ուժով մարդ»ն էր իր հրաժարականը տըւաւ : Այդ պաշտօնին նշանակուած էր Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէէն արտաքսուելէն ետք : Վերջերս հրաժարած էր նաեւ Թօքիոյի դեսպանատան խորհրդատուն, հարիւրապետ Օզտէք :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ մօտ գտնուող Սան – Տոնա Տէլ – Փիավէ վանքին պատկանող եօթը մայրապետներ աշխարհական կեանքի վերադարձուեցան Վատիկանի որոշումով : Վերջերս ծանր միջադէպեր պատահած էին այս վանքին մէջ, ուր մայրապետները իրար ծեծած էին եւ ստիպած որ ոստիկանները միջամտեն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ դրօշակի տակ պիտի կանչուին 1942 Փետրուար 21էն Ապրիլ 5 ծնած երիտասարդները :

ՏԱԿ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Շուէտի մէջ, մեծ հանդիսութեամբ : Ներկայ էին Ազգաժողովին նախագահ՝ Մոնժի Սլիմ եւ գրեթէ բոլոր պետական ղեկավարներու ներկայացուցիչները : Հինգ հարիւր ծաղկեպըսակներ կային աշխարհի բոլոր կողմերէն իր վերջին հանգիստին առաջնորդելու համար « Խաղաղութեան Զօրավարը » :

ՆԵՀՐՈՒԻ դէմ մահափորձ մը տեղի ունեցաւ : Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան Նեհրուի ճամբուն վրայ պայթած ռումբէն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Թունուզիա համաձայնութիւն մը ստորագրեցին Պիզերթի համար :

ԿԻ ՄՈԼԷ – Մենտէս – Ֆրանս մէկուկէս ժամ տեսնուեցան, բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրին ոչ մէկը : Կրկին պիտի տեսնուին :

~~~~~~~~~~

խօսեանը յայտարարեց թէ կը պահէ Եգիպտոս–Սուրիա միութիւնը : Ի՞նչ ըսաւ այս երրորդ ճառին մէջ : «Երէկ յայտարարած էի թէ իրենց ճակատագրին պիտի չթողում այն շրջանները որոնք կը շարունակեն կռուիլ Դամասկոսի յետադիմական շարժումին դէմ : Այն ատեն Հալէպ եւ Լաթաքիէ ըմբոստներու ձեռքը չէին : Հրահանգեցի որ վայրաչուները եւ ծովային ուժը յարձակին բայց այն ատեն լսեցի որ Հալէպ եւ Լաթաքիէ ըմբոստներու ձեռքը ինկած են եւ Դամասկոսի փոքրիկ շարժումը ցոյց տուաւ որ ի վիճակի է հայրենասիրական տարրերը բընաջնջել : Պէտք էր կրկին խորհիլ կացութեան մասին : Չեմ ուզեր տեսնել Արաբներ կռուիլ Արաբներու դէմ : Հրահանգեցի որ ղրկուած ուժերը ետ կենան եւ Եգիպտոս վերադառնան » :

Ապա, Նասր բացատրեց թէ ինչեր ըրած է 1958էն ի վեր Սուրիոյ համար որ «բեռ» մը եղած է իրեն : Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը «աշխարհակալ յետադիմական» շարժում մըն է :

× Պէյրութի լուրերուն համաձայն Սարաճ ձերբակալուած է Դամասկոսի մէջ :

× Պարսկաստանն ալ ճանչցաւ Սուրիոյ նոր դահլիճը :

× Թուրքիա շատ ցաւ յայտնեց Նասրի, Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ :

× Դամասկոսի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ եգիպտացի վայրաչուներուն վրայ մէկուկէս միլիոն սուրիական ոսկի գտնուած է, ինչ որ կը փաստէ, ըստ Դամասկոսի, թէ Նասր կ'ուզէր խիղճերը գնել :
~~~~~~~~~~

ԵՒ-Օ-ՖԷ

Երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին, հռչակաւոր դարձած գերման զօրավարներու կարգին՝ յանկարծ երեւցաւ Կուտերեան, զոր անմիջապէս ... հայացուցին մեր Եանները, այն անվիճելի՜ ապացոյցով որ, եան կը վերջանար զօրավարին անունը, ինչպէս ամենայն արիք Հայկազունք ։

Շուտով իրար եկան Եանները, հիւսեցին, պատմեցին, վկայեցին, հաստատեցին, ի վերջոյ հրապարակ նետեցին կենսագրութիւն մը, որ ... կատարեալ կենսագրութիւն մըն էր ։

Կիւտէրեան, 1896ի ջարդերէն ազատած որբ մը, կանո՜ւխ տարուած է Գերմանիա եւ զինուորական վարժարան զրկուած ։ Հայրը եղնիկի կաշիի գործով կը զբաղէր Թուրքիոյ մէջ, ահկէ՝ մականունը կազմուած՝ կիւտէրի բառով, որ Թուրքերէն կը նշանակէ եղնիկի մորթէ պատրաստուած կաշի ։

Պէտք չահնունեցաւ Պատրիարքարանէն Թուղթ բերելու, որովհետեւ ընդօղներ կային թէ, գերմանական զրուած այդ շրջանին, Փարիզ է եկեր Գիւտէրեան եւ Ավենիւ տը լՕփերայի վրայ, մեծ վաճառատան մը մէջ, հանդիպեր է Հայու, խօսեր է հայերէն, նոյնիսկ խոստովաներ է Հայ ըլլալը ։

Սայրն ալ ողջ է տակաւին, ըսին ։

Փանդամեի՛մ,— հայացնելու, ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ հայկական հետք գտնելու անհաւատալի ուժ մը ունինք, այնքան որ... սուլթան Համիտի կաթնտո՞ւն թէ հարձերէն մէկը, առանց մոռնալու Սթալինի ծծմայրը, յաջողած ենք հաստատել թէ Հայ էր ։

Բայց եկուր տես որ Կուտերեան կը սերի գերմանական հին գերդաստանէ մը, պատմութեան մէջ ծանօթ ։

Վերադառնանք ստուգաբանութեան ։

Այս մականունը բարդ բառ մըն է, որ կազմուած է ածականէ մը եւ անձնանունէ մը.—

Կուտեր գերմաներէն կը նշանակէ բարի, իսկ եան, այլափոխուած, սղուած ձեւն է .... Յովհաննէս անձնանուան ։ Գերմանները այս անունը վերածած են Եոհան ձեւին, աւելի սղուած՝ Եան, ի վերջոյ Եան, որ միանալով կուտեր ածականին՝ տուած է Կուտերեան անձնանունը կամ մականունը,— կը նշանակէ, ուրեմն, բարի Յովհաննէս, մենք պիտի ըսէինք՝ Բարի Վաննէս, ժողովրդական բարբառով ։

Ձակատագիրը այնպէս տնօրինեց, կը գրէ լեզուաբանական աղբիւրներէս մին, որ Յովհաննէս կռուի Յովհաննէսին դէմ, — Կուտերեանի բանակը յարձակեցաւ բանակի մը վրայ, որուն հրամանատարն էր Իվան (= Յովհաննէս), յետոյ այլ բանակի մը վրայ, որուն հրամանատարն էր Եանքի (= փոքրիկ Յովհաննէս) ։

×

Եւ-օ-ֆէ ։

Վերջացա՞ւ բառաքննական այս ռիպամպէլը ։ Ներողութի՛ւն, վերջանալիք չունի այս նիւթը ։ Ես եմ որ կ՚ընդհատեմ, որքան ալ հետաքրքրական ըլլայ մերկացնել բառերը, քողը նետել բառերու վրայէն՝ երեւան բերելու համար անոնց սկզբնական նշանակութիւնը ։ Ցաւօք զո՞ւր աշխատանք ։ Այլամեան Յովհաննէս պէտք է կոչուիլ՝ կարծելու համար թէ կարելի է գտնել ամէն բառի արմատական նշանակութիւն՝ լծորդ տառերու կամ այլ կապերու հանգոյցով ։

Եւրոպացի լեզուաբանները, օրինակ, տակաւին չեն գտած ֆրանսերէն նրազ բառին արմատական նշանակութիւնը ։ Սուսերամարտ կը մղեն ֆրանսերէն ալէ (երթալ) բային ծագման շուրջ ։ Ո՞վ ունի յաւակնութիւնը, կը հարցնեն, վերջին խօսքը ըսելու համար ֆրանսերէն կարկուտ բառին ծագման մասին,— ու քանի դեռ կռէղ (կարկուտ) բառին շուրջն ենք, ո՞վ կրնայ ըսել թէ ուրկէ՝ կը ծագի կոբլօ բառը (սարսուռ) ։

Ահա թէ ինչո՛ւ կը վերջացնեմ ։

Որպէսզի չմեղադրուիմ... կարճատեսութեամբ, օրինակներս լեցնելու համար՝ կուտամ ստուգաբանական փորձ մը եւս, իբրեւ նման ուսումնասիրութեանց դժուար ու բարդ խմբագրութեան ապացոյց ։

Դերձակներուն համար հետաքրքրական.—

Դերձակները գիտե՞ն թէ իրենց արհեստագիտութեան սկզբունքը կը պարտին ... ապտակին ։ Հին Աթէնքի բնակիչները, ինչպէս արդի Յոյները, քոլաֆոս կը կոչեն «հինգ ապրարը», զոր բարկացած մարդիկ կը փակցնեն ընդդիմախօսին երեսին ։ Այս բառը փոխ առին հին Հռոմի բնակիչները քոլփուս ձեւին տակ, որ Ֆրանսերէնի մէջ դարձաւ քու, հարուած, ինչ որ պայման կը թուէր որեւէ նիւթ «մասանց բաժանելու», հատանելու կամ կտրելու, ահկէ՝ քուփ, դերձակութեան բուն արուեստը ։ Ուրեմն ապտակհարուած՝ վախճանը հատուած, կտրըուածք ։

Միջին դարուն՝ պատշաճ համարուեցաւ հատանելու պատիւը տալ ոչ թէ ապտակին կամ հարուածին, այլ ... սղոցին ։ Սակայն, Ֆրանսացի դերձակներուն հաճելի չթուեցաւ սղոցը եւս՝ որ կուտար սեկարէ բառը, որ նիւթը «մասանց բաժանելու», հատանելու աւելի բարբարոս իմաստ մը ունէր,— արդարեւ, Թոսքանայի մէջ, հնձուորները այս բառով կը հասկնային տատմնաւոր մանգաղ մը, կորաձեւ սղոց ։

Ի վերջոյ դերձակները գտան իրենց բառը,— առին լատիներէն՝ թալիա բառը (ընձիւղ), ահկէ՝ թալիարէ, որ կը նշանակէ յօտել ու կտրել ծառերուն աւելորդ ընձիւղները ։ Իմաստի զարգացումով՝ տաշել ։ Եկուր տես որ նոյն բառը կը նշանակէ թէ փայտ տաշել, թէ քար տաշել ։

Ուշադրութի՛ւն,— հակառակ իրենց բարի երեւոյթին, այնքան ալ բարի չեն դերձակները, բարեբախտաբար բաւական քաղաքակրթուած են հիմա ։ Ապտակէն սկսելով՝ սղոցէն մինչեւ տաշելը մեծ է տարբերութիւնը ։ Ուստի խնդրեցէք ձեր դերձակէն, որ տաշէ ձեզ, բայց — մի արասցէ—թող չսղոցեն ձեզ, հոգ չէ թէ փայտ կարծեն ձեզ կամ թէ քար ։

Իրենք իրենց տուած անունէն դժգոհ՝ դերձակները, ժամանակ մը, կը նախընտրէին կոչուիլ թայլանտիէ (վկայ այս անունով մականունները), յետոյ փարքմանթիէ (պճնող - զարդարող), ահկէ՝ փարմանթիէ մականուններու շատութիւնը Ֆրանսայի մէջ, (պզտո՜յշ արտասանութեան, հին ֆրանսերէնով կը նշանակէ ... տաախօս) ։

Քանի դեռ դերձակներու մասին է խօսքը, աւելցնենք եւ այն որ հին Հռոմի մէջ սարթոր կը կոչուէին պարկօտ կարողները,— ահկէ՝ սարթօ (դերձակ) արդի Հռոմի մէջ, սասթրը՝ Սպանիոյ մէջ ։ Միջին դարուն, հարաւային Ֆրանսայի մէջ, լատիներէն նոյն բառը կը գործածուէր՝ դերձակ նշանակութեամբ ։ Անկէ յիշատակ կը մնայ Ֆրանսայի արդի մեծ գրողի մը մականունը, Սարթր ։

— Թաղի մէջ՝ դերձակ կը նշանակէ չահկից (ռանկօ) ։

Կը խորհիմ թէ մեր ընթերցողները կը սպասեն՝ հարցում մը իրենց շրթներուն վրայ.— Ի՞նչ ծագում ունի հայերէն դերձակ բառը ։

Իրանեան փոխառութիւն է, կ՚ըսեն ոմանք, այլք կը մերժեն՝ առարկելով թէ արմատը, այն ձեւով որ կը գտնուի դերձան ու հանդերձ բառերուն մէջ, անհաշտ է իրանական իմաստաբանութեան հետ ։

Իսկ եթէ այլ ընթերցողներ կը սպասեն որ, այս ձեւով, ներկայացնեմ այլ արհեստներ եւս, պատասխանս դրած եմ արդէն յօդուածին գլուխը, ինչպէս եւ վերջ գրոյս ․

Եւ-օ-ֆէ ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Ա.

Իրանը, դարեր շարունակ մրցակցութեան առարկայ է եղել աշխարհի մեծերի միջեւ իր տնտեսական, քաղաքական, աշխարհագրական-ռազմագիտական կարեւորութեամբ ։ Նա իր վրայ է կենտրոնացրել դրամատէր - աշխարհակալ պետութիւնների աչքը, դառնալով կռուախնձոր ցարերի եւ կայսրների միջեւ ։

Աշխարհակալ, ընչաքաղց ուժերը երբեմն փոխել են իրենց կերպարանքը, ինչպէս օրինակ՝ ցարական աշխարհակալութիւնը՝ կոմունիստական աշխարհակալութեան, Վիլհելմեան աշխարհակալութիւնը՝ Հիթլերեան - Նացիական աշխարհակալութեան, բայց իրենց ներքին, թաքուն ձգտումներով ու շահագրգռութիւններով մնացել են միեւնոյնը — տիրանալ Իրանին եւ իրենց նուաճողական բազուկը այնտեղից մեկնել դէպի հեռուները, դէպի Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն Արեւելք, դէպի Արաբիա եւ Ափրիկէ ։

Իրանը, այս նպատակների իրագործման տեսակէտից, ամէնէն կենսական աշխարհագրական կարեւոր դիրքն ունի․ Նա «կենաց հանգոյց»ն է Հնդկական ովկիանոսի աջ ու ահեակ սփռուած երկրների եւ աշխարհամասերի ։

Ահա թէ ինչու աշխարհի մեծ պետութիւնները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացրել են Իրանի վրայ, սրելով իրենց ախորժակը նաեւ Իրանի տնտեսական-բնական անբաւ հարստութիւններին ի տես ։

Այսօր, ներկայ քաղաքական պայմանների բերումով, Իրանի տնտեսական-քաղաքական եւ ռազմագիտական կենսական կարեւորութիւնը աւելի եւս շեշտուում է, աւելի մեծ ուշադրութիւն կեդրոնացնելով իր վրայ, աւելի ընդարձակ ու վտանգաւոր հետա՛կարներ բանալով քաղաքագէտ աչքերի առջեւ ։

Կոմունիստական համաշխարհային տիրակալութեան ծրագրի մէջ, Իրանը (Պարսկաստան), իր աշխարհագրական-ռազմագիտական դիրքով, ամէնէն պզտոյն եւ միաժամանակ ամէնէն յարմար ճամբան է մեծ նուաճումների․ Իրանը նուաճելով, կոմունիստական բռնկը իր գերակշիռ ազդեցութեան տակ առած կը լինի Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքը, Արաբական թերակղզին եւ նրա եռեւ ընկած երկրները, ու նաեւ՝ Ափրիկէն ...

Մեր տեսութիւնը պարզ կացուցանելու համար, համառօտ պատմութիւնը տանք Պարսկաստանի հետ քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւնների սկզբնաւորման եւ զարգացման, նախ՝ Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ, ապա նաեւ Գերմանիայի ։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամ, քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ սկսւում են 16րդ դարում. առեւտրի ճամբան ձգւում էր Արխանգելսկով քաղաք - նաւահանգստից, Վոլգա գետի վրայով մինչեւ Աստրախան քաղաքը, Կասպից ծովի ափին ։

Տնտեսական - առեւտրական պատճառները, գլխաւորապէս, դրդում էին ռուս ցար Իւան Գրոզնուն (Յովհան Ահեղ) նուաճողական քաղաքականութիւն վարել դէպի Աստրախան ։

Աստրախանի գրաւումով, Մոսկովեան պետութիւնը լիակատար տէրն էր դառնում Արխանգելսկ - Վոլգա - Աստրախան առեւտրական մեծ կարեւորութիւն ունեցող ճամբին ։

1555ին, Անգլիան սկսում է քայլեր առնել այդ առեւտրական ճամբով առեւտուր անելու Պարսկաստանի, Բուխարայի, Հնդկաստանի եւ Ռուսաստանի (Մոսկուա) հետ ։

Պարսկաստանի, Կասպից ծովի Գիլան նահանգի (Ռեշտ գլխաւոր քաղաքով) մետաքսը առաջին առեւտրական նշանակէտներից էր ։ Այս փորձը, սակայն, անյաջող անցաւ ։

Սահղծւում է անգլեւռուս քաղաքական տնտեսական գործակցութիւն, եւ Իւան Գրոզնի ցարը Անգլիացիների հետ Պարսկաստան է ուղարկում Ջէնկինսընին, առեւտրական յարաբերութիւններ սահղծելու Թահմասպ Շահի հետ ։ Բայց Ջէնկինսընը ծանօթ չէր Պարսկաստանի ներքին կեանքին, ուստի եւ իր առաքելութիւնը ձախողեց ։

Աշխոյժ առեւտրական եւ քաղաքական յարաբերութիւններ են սկսւում Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ Բորիս Գոդունով ցարի (1584 - 1605) եւ Պարսկաստանի Շահ Աբաս Մեծի միջեւ, որ ժամանակակից էր (1585 - 1629) ։

Ռուս ցար Միխայիլ Ռոմանովը նոյնիսկ, 1618 թուին, փոխատուութիւն է խնդրում պարսից Շահ Աբաս Մեծից ։ Շահ Աբասը երկու պայման է դնում. Ա) Գրաւ դնել Աստրախան (Հաշթարխան) քաղաքը, Բ) Յաչի վրայ երդուել ...

Անգլիան փորձում է, 17րդ դարում, Ռուսիոյ վրայով կապուիլ Պարսկաստանի հետ, սակայն Ռուսիան արգիլում է Արխանգելսկից հարաւ եւ Աստրախանից յառաջ կողմ տարածների առեւտուրը ։ Յառա...

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Բայց մէկ էլ ահա մի բեռնատար է գալիս դէպ իրեն ։ «Սա էլ իմ օրն է ընկնելու», մտածում է Արամը ։ Բայց երբ այդ բեռնատարը մօտենում է՝ նրա խցիկից դուրս են թռչում զինուոր շարժավարըն ու մի ուրիշը եւ վազում դէպի Արամը ։— «Ի՞նչ է պատահել», հարցնում են ։ Բայց մինչ Արամը կը բացատրէ՝ եղելները, առանց խօսքի էլ, հասկանում են, որ խրուել է մնացել ։— «Երեւի մեր կողմերից չես՝ դրա համար անըղդոյշ ես եղել», ասում է մէկը ։ —«Հայաստանից եմ», ասում է Արամը ։

— «Հասկանալի է ։ Հիմա դու սատ՝ մեքենայիդ ամէն ինչը սարքի՞ն է» ։ Արամի «այո»ն լսելով՝ զինուոր շարժավարը ետ է վազում, իր բեռնատարը բերում եւ շղթայով միացնում Արայի մեքենային ու հայտա... Գերմանացիների կրակոցի տակ հանում է մեծ ճանապարհը ...

Ու այսպէս անցնում են քիլոմեթրեր մինչեւ դուրս են գալիս կրակոցների շրջանից եւ հասնում ապահով տեղ ։ Արամը գնդի արխիւը յանձնում է ուր պէտք է ․․ եւ այդ օրուանից փախւում է ...

Ընկերս նոր էր վերջացրել իր կարճ պատումը, երբ յայտնեցին, թէ շարժավար Արամն ուզում է ինձ տեսնել ։

Ես անցայ միւս սենեակը ։

Նա իրօք այնտեղ՝ դռան մօտ կանգնած, սպասում էր ինձ ․

— Եկայ իմանալու, թէ առաւօտը ե՞րբ էք ցանկանում դուրս գալ ։

— Եօթնին կամ ութին, պատասխանեցի ։

Բայց նա, պատասխանս լսելով, չգնաց ։ Զգացի, որ ասելիք ունի եւ հարցրի ․

— Բան ունէ՞ք ասելու, ընկեր Արամ ։

— Ներեցէք, ասաց, նկատեցի, որ ինձնից դժգոհ մնացիք, այնպէս չի՞ ։

Ես չուզեցի թաքցնել ։

— Այո, ասում եմ ։— Տեղ պիտի հասնէինք լուսով, հասանք շատ ուշացած, մութով ... Բայց ոչինչ, ես արդէն մոռացել եմ այդ ... Դու այս սատ՝ ո՞վ էր այն խիզախը, որ ժխտամիրի ճանապարհին քեզ հանեց ճահճից ։

Շարժավարը ժպտաց ։

— Ընկեր Վահա՞նը պատմե՞լ է ... Նա գիտի․ Ուկրանիացի էր, անունը Իգնատ ։

— Իսկ նա ինքը, այդ կրակոցների տակ մնաց անվնա՞ս ։

— Ոչ, երբ տեղ հասանք՝ պարզուեց ... Այսինքն, երբ արխիւը յանձնեցի՝ գնացի դրան շնորհակալութիւն յայտնեմ եւ մնաս բարեւ ասեմ՝ պարզուեց, որ վիրաւորուել է՝ աջ թեւից ։ Ինքն էլ չէր զգացել ։ Բայց վէրքը թեթեւ էր ։ Երեւցաւ յայտնելով՝ ուզում էր մի խօսք ասեմ ինձ փրկելու համար՝ նա ասաւ միայն — «Ի՛նչ կարիք կայ, ընկեր ։ Դա բոլորիս պարտքն է» ։

Երբ Արամը լռեց՝ հարցրի ․

— Իսկ այդ Իգնատը հիմա կա՞յ, ապրո՞ւմ է ․

— Այո, ի հարկէ ....

— Ունէ՞ք որեւէ կապ․ նամակագրութիւն, բան ։

— Ինչպէս չէ ։ Էդպէս մարդուն կարելի՞ է մոռանալ....

Միւս օրը վերադարձանք Երեւան ։ Այս անգամ էլ Արամը ճանապարհին ինչ մեքենայ էլ տեսնում էր կանգնած՝ մօտենում էր օգնում ..., եւ որքան էլ երկար էր տեւում այդ աշխատանքը՝ ես այլեւս չէի նեղանում ... Նա կատարում էր իր մարդկային պարտքը ։

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

...կալս խնդրոյ առարկայ էր պարսկական մետաքսը, որի առեւտրի մէջ Հայերը ...գայի գեր չէին կատարում թէ Շահ Աբասի դէպի Կովկաս արշաւանքից առաջ (...ին Ջուղայի հայ առեւտրականները) եւ թէ Շահ Աբասի արշաւանքից յետոյ, երբ հայ գաղթականները բռնագաղթի ենթարկուելուն դէպի Պարսկաստան, եւ, հաստատուելով Սպահանում եւ ապա Նոր Ջուղայում, մեծ զարկ տուին Պարսկաստանի ներքին, բայց մանաւանդ արտաքին առեւտրին, երկիր մուծելով մեծ քանակութեամբ ոսկի, հարստացնելով Պարսկաստանը :

1668 – 1671 թուերին առժամեայ կերպով գաղթեց Վոլգայի վրայով առեւտուրը, Ստեփան (Ստենկա) Ռազինի ապստամբական շարժումով: Այս շարժումը մեծ հարուած էր հասցնում ռուսական առեւտրին, ուստի եւ խեղդուեց. յատկանշական է, որ Ստենկա Ռազինի գլխատելիս, պարսիկ առեւտրականներին ռուս կառավարութիւնը հրաւիրել էր ներկայ գտնուելու :

Ռուսիան առեւտրական ճամբաներ եւ պատուհաններ էր փնտռում. ուստի եւ նուաճեց Բալթիկ ծովի ափերը :

1723 թուին, Պետրոս Մեծ գրաւեց Դերբենտը եւ Բաքուն. ապա հաշտութիւն կնքեց Պարսկաստանի հետ : Այդպիսով, Կասպից ծովի երկու կարեւոր քաղաք – նաւահանգիստները՝ Աստրախան եւ Բաքու՝ արդէն Ռուսիոյ սեփականութիւնն էին դառնում :

19րդ դարու սկզբին, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սկսուեց պատերազմ (1805 – 1813). Ռուսիան գրաւեց Վրաստանը. իրաւունք ստացաւ նաեւ Կասպից ծովու վրայ առեւտրական եւ զինուորական նաւատորմ պահելու ; Հինգ առ հարիւր տուրք էր դրւում ներածուող եւ արտածուող ապրանքների վրայ :

1826 – 1828 նորէն պատերազմ ռուս–պարսկական, որի հետեւանքով Ռուսիան գրաւեց Երեւանը, Արաքս գետի ձախափնեայ հողերը եւ իջաւ մինչեւ Թաւրիզից հարաւ՝ Թիւրքմէնչայ: Այս անունով յայտնի հաշտութեան դաշնագիրը յատուկ ակտ էր առեւտրի եւ քրիստոնեաների նկատմամբ Էքստերիտորեալ իրաւունքների (քարդոզարներ, ներգաղթ Հայերի՝ 45.000, դէպի Արարատեան դաշտ) :

Այնուհետեւ Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը հիմք դարձաւ ռուս–պարսկական յարաբերութիւնների ։ Այդ շրջանում Պարսկաստանից Ռուսաստան էր արտածւում տարեկան չորս միլիոն ռուբլու ապրանք, Ռուսիայից Պարսկաստան էր ներածւում երկու միլիոն ռուբլու ։ 1850 թուին հինգ միլիոն ռուբլու բարձրացաւ Պարսկաստանից արտածումը ;

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՇՏԵՄԱՐԱՆ

Կախարդական աշխարհ է Սեւանի աւազանը : Մօտաւորապէս մէկուկէս դարէ ի վեր անտեսանելի թելերով դէպի իրեն կը քաշէ հարիւրաւոր մասնագէտներ, ճամբորդներ եւ գիտնականներ: Եւ բոլորն ալ ետ կը վերադառնան գոհունակութեամբ, հետազօտողները՝ գոհացուցիչ արդիւնքով եւ ուշագրաւ նիւթերով, իսկ ճամբորդները՝ գեղեցիկ տպաւորութիւններով :

Նոյնը եղաւ նաեւ այս անգամ : Գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հնագիտական արշաւախումբին պեղումները: Պեղուեցան 28 դամբարաններ եւ պրոնզի դարուն պատկանող մեծ ամրոցին աւերակներէն հինգ սենեակներ: Գտնուեցան ամրոցի ուրարտական շրջանի միջնաբերդին մուտքերը, որոնք 1,5 – 2 մեթր լայնութիւն ունին: Միջնաբերդին սենեակներուն մէջ գտնուեցան ուրարտական եւ միջնադարեան կաւէ ամաններու բազմաթիւ կտորներ, հայկական թոնիրներ եւ այլ իրեր : Պարզուեցաւ, որ միջնաբերդին մուտքերը շարուած են կիսով մշակուած քարերով, պարագայ մը, որ բնորոշ է ուրարտական ամրոցներուն: Կարեւոր է նաեւ այն, որ միջնաբերդը ձեւաւորուած եւ վերաշինուած է հաւանաբար Արգիշտի թագաւորին (Ք. Ա. 785 – 760) հրամանով :

Հակառակ ատոր, ամրոցին երկու ընդարձակ կացարաններուն պատերը շարուած են մեծ եւ ծանր որձաքարերով եւ չեն տաշուած :

Պեղուած կացարաններուն մէջ յայտնաբերուեցան 1500էն աւելի կաւէ ամաններու կտորներ եւ մօտաւորապէս նոյնքան ալ մեծ եւ փոքր եղջիւրաւոր կենդանիներու ոսկորներ, որոնց մէջ նաեւ ամբակաւոր եւ վայրի կենդանիներու ոսկորներ, հաւանաբար որսացուած :

Սեւանի աւազանը, ինչպէս այսօր, այնպէս ալ հազարամեակներ առաջ, հրապուրած է մարդիկը, իսկ Լճաշէնի հին ամրոցը դարեր շարունակ պատնէշի պէս փակած է դէպի Սեւան տանող մուտքը : Բնիկներու աներեւակայելի յամառ աշխատանքով եւ գերբնական ուժով բարձրացած են ամրոցին պարիսպներուն կիկլոպեան պատերը՝ իրենց մէջ առնելով աւելի քան յիսուն հեկտար տարածութիւն եւ բազմաթիւ բլուրներ: Ամրոցին պարիսպներուն թէ դուրսը եւ թէ ներսը մինչեւ այսօր ալ մնացած են հարիւրաւոր շէնքերու աւերակներուն հիմերը :

Յամառ եւ երկարատեւ դիմադրութիւն ցոյց տուած են բնիկները պատերազմներու մէջ փորձուած, այդ ատենուան զէնքերու բոլոր տեսակներով զինուած ուրարտական բանակներուն դէմ :

Ուրարտացիները միայն մեծ կորուստներու գնով եւ կորովի յարձակումներով կրցած են գրաւել Լճաշէնի ամրոցը: Այս վերջինները, հասկնալով բերդին կարեւորութիւնը՝ յետագային վերաշինած եւ ընդարձակած են զայն :

Լճաշէնի ամրոցը Հայաստանի մէջ գտնուող այդ տեսակ ամրոցներուն ամէնէն մեծն է : Եթէ նկատի առնենք ամրոցին դեռ չքանդուած պատերը, որոնք տեղ–տեղ կ'երկարին 100 – 350 մեթր՝ մէկէն չորս մեթր բարձրութեամբ, շարուած քարերուն տարբեր չափերը, որոնք կը փաստեն վերակառուցման ժամանակաշրջանները, ու վերջապէս, եթէ հաշուի առնենք պեղումներով եւ հետազօտութեամբ ձեռք բերուած մեծաքանակ իրերը, ապա ամենայն իրաւամբ կրնանք ըսել թէ ամրոցը շինուած է մեր թուականէն երկու հազար տարի առաջ : Այսինքն, ամրոցը շինուած է շուրջ չորս հազար տարի առաջ, իսկ վերջնապէս քանդուած է միջնադարուն : Ի հարկէ, միջնադարուն սակաւաթիւ էին ամրոցին բնակիչները: Բայց, անվիճելի է որ Հայեր էին վերջին բնակիչները: Մինչեւ այսօր ալ աւերակներուն ներսը կամ դուրսը, բազմաթիւ վայրերու մէջ պահպանուած են հայկական միջնադարու գերեզմաններ, խաչքարեր, մատուռներ եւայլն :

Ձուրի տակէն բացուած երեք հարիւրէ աւելի դամբարաններուն մէջ դարեր շարունակ պահուած մնացեր են մեր նախնիքներուն կերտած անգուգական յուշարձանները: Այս տարուան մեր պեղած դամբարաններէն մէկ քանին չափազանց ուշագրաւ եւ հարուստ եղեր տուին: Հանդիպեցանք դամբարաններու, որոնց ամէն մէկուն մէջ խնամքով շարուած էին 25էն 40 մեծ եւ պզտիկ կաւէ ամաններ, որոնց կարեւոր մասը ներկուած է սեւ, ճերմակ, կարմիր : Ներկերը մնացած են թարմ, պահպանած են իրենց գոյնը: Պեղուած դամբարաններուն մէջ երեւան եկած են մէկական կմախք՝ աջ կամ ձախ կողմին վրայ կծկուած պառկած :

Ամէնէն ուշագրաւները երկու մեծ դամբարաններն էին, ամէն մէկուն մէջ՝ երկու սկաւառակաձեւ անիւներով սայլ մը: Դժբախտաբար երկու սայլերն ալ կոտրուած են. անիւները դամբարան դնելէ առաջ խանձուած են: Այս սայլերով 15ի կը հասնի Լճաշէնի դամբարաններէն հանուած սայլերուն թիւը: Առաջին անգամն է հնագիտութեան պատմութեան մէջ, որ միեւնոյն տեղէն կը գտնուին Ք. Ա. ԺԲ –ԺԳ դարերու պատկանող եւ իրենց շինութեամբ բոլորովին տարբեր այսքան շատ սայլեր : Սայլերէն մէկուն քով գտնուեցաւ կաւէ պատրաստուած երկարաճիտ կօշիկ մը, միւսին մօտ՝ մարդոց, առիւծներու պատկերներ ունեցող գլանաձեւ կնիք եւ զէնքերու ու զարդարանքներու բազմաթիւ օրինակներ, ինչպէս նաեւ կենցաղային իրեր : Մեծ վարպետութեամբ ձուլուած է եղջերուի պրոնզէ մեծ արձանը ;

Տարիներ շարունակ Լճաշէնի մէջ կատարուող պեղումները իրաւունք կուտան քանի մը եզրակացութիւններ հանելու : Առաջին եզրակացութիւնը այն է, որ այստեղի մշակոյթը յառաջ եկած է բնիկ ցեղերու երկարատեւ նստակեաց կեանքի պայմաններու մէջ: Օգտագործած են տեղական պղինձի եւ ոսկիի հանքերը եւ անոնցմէ պատրաստած են բազմազան առարկաներ: Տեղացիներուն գլխաւոր զբաղումը եղած է անասնապահութիւնը եւ երկրագործութիւնը: Այդուստի գլխաւոր միջոց չեն եղած որսորդութիւնը եւ ձկնորսութիւնը: Լճաշէնի մշակոյթը կերտող ցեղախումբերը մեկուսացած կեանք վարած չեն, ընդհակառակն, շփման մէջ գտնուած են հարեւան եւ հեռաւոր երկիրներու հետ: Խեցեղործութեան զգալի մասը պատրաստուած է ոչ թէ կաւէ, ինչպէս կը կարծուէր մինչեւ այսօր, այլ սեւ կամ կարմիր ալիւրացուած տուֆէն: Այս նոր փաստը հաստատուած պէտք է համարել առնուազն Լճաշէնի համար: Նոյնպէս առաջին անգամ մենք Լճաշէնի մշակոյթին պատկանող յուշարձաններուն կարեւոր մասը կը կապենք Եւրոպականներու մշակոյթին հետ, հարց մը, որու հիմնաւորումը եւ ապացուցումը դուրս կ'իյնայ այս յօդուածին սահմաններէն :

Սեւանի աւազանը, մէջն ըլլալով Լճաշէնը, լեցուն է բոլոր ժամանակներուն պատկանող յուշարձաններով: Ան իսկական պատմական շտեմարան է :

Հ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՄԱՒ

Մեծ քանակութեամբ շաքար, երկաթ եւ այլ անդանիւթեր պարունակող այս հրաշալի պտուղին հայրենիքը կը նկատուի Միջին Արեւելքը, յատկապէս արաբական երկիրները: Տարածուած է նաեւ Վրաստան, Ազրբէջան, Ղրիմ, Կեդրոնական Ասիա, Չինաստան, Քորէա, Ճափոն եւ այլ մերձարեւադարձային երկիրներ :

Հակառակ Հայաստանի կարգ մը շրջաններու այս պտուղին համար ունեցած բարենպաստ պայմաններուն, երբեք չէր փորձուած արմաւենիներու տնկումը : Միայն 1939ին է, որ Ազրբէջանէն Հայաստան բերուեցան արմաւենիներու ծիլեր եւ տնկուեցան Աղստեւ գետի հովիտին՝ Իջեւանի շրջանի Ուզունթալա գիւղին մօտերը: Նորատունկ ծառերու արմատաւորումը հիանալի անցած է եւ առաջին իսկ տարին աճած են մինչեւ 180 սանթիմեթր :

Ներկայիս այդ ծառերը շատ փարթամ են, անոնց բարձրութիւնը կը հասնի 6–7 մեթրի, իսկ սաղարթներուն տրամագիծը՝ հինգ մեթրի :

Ուզունթալայէն զատ, արմաւենիներ յաջողութեամբ տնկուած են Ալաւէրդիի, Իջեւանի եւ Մեղրիի կարգ մը գիւղերուն մէջ: Բոլոր վայրերուն մէջ ալ լաւ կ'աճի եւ կը պտղաբերի :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Տէրվիշը մարդկութեան առաքեալն է, պէյս, նկատել տուաւ այդ Աստուծոյ մարդը, անիկա ամէն երկիր, ամէն կողմ կը թափառի :

— Խիստ լաւ. կը փափաքի՞ս քանի մը օր քովս մնալ :

— Ինչո՞ւ չէ... ամենայն սիրով: Ես բարի մարդոց համար կը թափառիմ ...:

— Շնորհակալ եմ... ուրեմն վաղը կրնանք տեսնուիլ. այնպէս չէ՞.

— Պատրաստ եմ... մրմնջեց Տէրվիշը՝ եւ մօտենալով իր դողդոջուն ձեռքը տարաւ վերատեսուչ Լութֆի աղային, որ սեղմեց ու հեռացաւ :

Տէրվիշը մինակ մնաց :

Երբ Լութֆի աղա բաւական հեռացած էր, ինքը մեքենաբար ոտքի ելաւ ու ինքնիրեն մրմնջեց.

— Աստուած իմ, առաջնորդէ քայլերուս ...:

Յետոյ դէպ ի քաղաք յառաջացաւ :

Հետեւեալ օրը Լութֆի աղա դարձեալ պարիսպին տակ գտաւ զինքը եւ խնդրեց որ միասին բերդին մէջ մտնէ :

Տէրվիշը չմերժեց... այլ՝ ընդհակառակն ըլլալով, աչքերուն մէջ ուրախութեան ճառագայթ մը փայլեցաւ :

Անմիջապէս Լութֆի աղայի ետեւէն գնաց :

Լութֆի աղա պաշտօնատունը տարաւ զինքը:

— Նստիր, բարի Տէրվիշ, ըսաւ Լութֆի աղա: Հիմակ կրնանք խօսիլ...: Ես շատ կը սիրեմ քեզի պէս տէրվիշներու հետ տեսակցութիւններ ընել :

— Ուրախ եմ, պէյս, մրմնջեց Տէրվիշը :

Երկու խորհրդաւոր անձերն իրարու երես նայեցան եւ վայրկեան մը խորին լռութեան մէջ՝ մտածեցին իրենց խօսելիքներուն վրայ :

— Իրաւ, բարի Տէրվիշս, յարեց Լութֆի աղա՝ խզելով լռութիւնը, ըսէ ինծի թէ ի՞նչ գաղափար ունիս մարդկութեան ճակատագրին վրայ :

— Ճակատագիրը ... հառաչեց Տէրվիշը՝ վշտալի ձայնով մը:

Ու ձեռքը ճակատ ճակտին տանելով կարծես յիշել ուզեց իր ըսելիքները ... Յետոյ ոտքի ելաւ... չորսդին պտըտցուց իր աչքերը... սկսաւ դողդոջել... սկսաւ ... հառաչել ...

Անիկա շատ չտեւեց ;

Իսկոյն գետնին վրայ փռուեցաւ... ցաւագարի մը պէս գալարուեցաւ... ու փրփուրը բերնէն դուրս թափելով՝ սկսաւ հեկեկալ ...:

Ու այդ գերագոյն տանջանքներուն մէջ տէրվիշը մրմնջեց .

— Եարապպի, Եարապպի ...:

Լութֆի աղա սոսկումով մը վեր ցատկեց նստած տեղէն ... քայլ մը առաւ ու մօտեցաւ տէրվիշին, որ շարունակ կը գալարուէր, կը փղձկէր՝ ելեքտրական հոսանքէ մը անցուած էութեան մը պէս:

— Տէրվիշ... տէրվիշ... բացագանչեց Լութֆի աղա կակազած ձայնով մը :

Բայց ձայն մը չառաւ... պատասխան մը չստացաւ :

Այն ատեն պարտաւորուեցաւ սպասել : Միայն թէ սենեակին դուռը գոցեց որ մէկը չգայ այդ տեսարանին վրայ :

Հազիւ թէ տասը վայրկեան անցած էր, ահա ճիչ մը հանեց տէրվիշը ...: Ու սկսաւ այսպէս խօսիլ .

— «Մտիկ ըրէ, պէյս :

« Աստուած՝ որ իր արդարադատ ձեռքով վճռեց ճակատագիրը տառապեալ մարդերու :

« Աստուած՝ որ ամէնուս վրայ կը նայի իր ամենաթափանց աչքերով ...

« Այն Աստուածը տէրվիշին կ'ըսէ .

« Երջանկալից է այն մարդուն ճակատագիրը ...

« Բարի է այն մարդուն վախճանը ...

« Մէկ խօսքով՝

« Բախտաւոր է այն մարդը, որ թըշուառներու, անկեալներու, բոլոր լքեալներուն վրայ կը նայի խղճի մը կատարեալ գիտակցութեամբ ու զգացումի մը գերագոյն վեհութեամբը ...:

« Ով պէյ .

« Մարդերու ճակատագիրը փոփոխական է... բախտին խաղը կը դարձնէ զայն անիւի մը պէս :

« Երէկուան ժպտող աչքը՝ կ'արտասուէ ...

« Զուարթ ու փթթող հողին կը թօշնի արեւադարձ ծաղիկի մը պէս ;

«Յոյսդ ոչ մէկ փառքի վրայ մի հաստատեր ...:

« Փառքը վազանցուկ երազի մը պէս կը սահի ...

« Իսկ յոյսը՝ առկայծ ճրագի մը նման կը մարի :

« Դուն բարի եղիր... առաքինի եղիր ... վեհանձն եղիր ...

« Բայց, բարի, առաքինի եւ վեհանձն ըլլալու համար, պէտք է աշխարհի ունայնութեան վրայ չնայիս ...

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը սովորաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է ։Տանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16։

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները ։

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Աճարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քօնվալէսան։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել։ Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան ։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսելու մեքենաներ, ժօժ 12, 10 և 8։ Դիմել Արզումանեան,

7, Cité des Haydamilles,
Issy-les-Moulineaux
MIC. 81-05

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար ։

Հասցէ.— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas
Métro : Mairie des Lilas.
VIL. 36-47

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հոկտեմբեր 2ին, Երկուշաբթի կը վերսկսի հայերէնի դասընթացքը։ Տարեկան միայն 10 Ն. Ֆ. Լիսէ Ֆոնտորսէի մէջ։

« Ասօսիասիոն Ֆիլոթէքնիք» որ հաստատուած է 25 տարիներէ ի վեր եւ ճանչցուած իբրեւ հանրօգուտ ձեռնարկ, հայերէն լեզուի եւս դասընթացք մը նշանակած է իր ծրագրին մէջ ։

Աշակերտները հոն արձանագրուելով այն առաւելութիւնը ունին որ օտար լեզուներու ալ կրնան հետեւիլ միեւնոյն վճարումով ։

Ուսուցչուհին է Տիկին Ասրինէ Զիթունի ։

Արձանագրուելու համար դիմել՝

47, Rue St-André-des Arts
Métro : St-Michel ou Odéon.
Երկուշաբթի՝ ժամը 17·30 – 19·30 ։
Շաբաթ՝ ժամը 14 – 16 ։
Ուրբաթ՝ ժամը 18 – 19։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբրեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար ։

Օգնական տղայ մը 15 – 20 տարեկան նոյն վաճառատան համար ։

Դիմել՝

Etbs AGEDER
67, Rue de Cléry, Paris 2e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Գ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան ։

ՇԱՀԱՆ
Ա
Հ
Ն
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ա. Տպագրութիւն, 1929
Ի
Գին 7 Ն. Ֆր.
Ր
Դիմել ՅԱՌԱՋին

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTÉRESSANTS
NEUF et RÉPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ
Եղդ թաղամասի Քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ ։

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻԹԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռոյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱԹՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ։

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով ։

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԵՐԿԵՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին

ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Rue du Théâtre-Français (Քանըպիէրի վրայ)

Մարկրիթ – Լոն – Ժագ Թիպօ 1961 միջազգային մրցումին մէջ վերջերս առաջին մրցանակի արժանացած ջութակի վիրթիւոզ Ժան Տէր – Մերկերեան Մարսէյլի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս շաբթու վերջ պիտի տայ ջութակի «ռեսիթալ»մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հայ – Ֆրանսական Յանձնախումբ մը ։

Տոմսերը ապահովել Յանձնախումբէն։

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք ։ Նուազագոյն ծախքերով կը դրկենք Խորհրդ. Միութիւն ։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԱՐԵՒԸ քնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու ։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլաստիք ։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, — Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 3 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9219 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5020

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ի վեր մեծապէս զարգացաւ քիւրտ ազգայնական գիտակցումը :

Թուրքիոյ 1925ի եւ 1930ի կրկնակ ապստամբութիւնները բիւրեղացուցին անկախ հայրենիք մը ունենալու գաղափարականը :

Ցեղապետներն իսկ, որոնք Թուրքիոյ, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Իրանի մէջ տեղական իշխանութեանց պաշտպանութիւնը կը վայելէին, որպէսզի հաւատարիմ հպատակի դիրքին մէջ պահէին իրենց ենթակայ ցեղախումբերը, տողորուեցան նոյն գաղափարականով :

Հին մտաւորականներուն յաջորդեցին քիւրտ երիտասարդ համալսարանականներ, որոնք զարգացած են ջահակիրներ ազգային ազատագրութեան :

Արտասահմանի մէջ կը հրատարակեն թերթեր եւրոպական լեզուներով, օտարներուն ծանօթացնելու համար իրենց դատը։ Կազմած են Ուսանողական Միութիւն մը, որ պարբերաբար կ'ունենայ իր համագումարը Եւրոպայի մէջ :

Թուրքերը տարիներէ ի վեր կը ջանան «թրքացնել» իրենց սահմաններուն մէջ ապրող Քիւրտերը։ Սակայն չեն յաջողիր։ Արեւելեան նահանգներուն մէջ, Հայերու մեկնումէն ի վեր, մնացած են միայն Քիւրտեր, որոնք բառ մը թուրքերէն չեն գիտեր եւ կը խօսին իրենց մայրենի լեզուն։ Թուրք ուսուցիչ մը դժուարութեամբ կը գանգատէր վերջերս այս մասին :

Հակառակ տարագրութեանց եւ «տեղափոխութեանց», Քիւրտերը կը պահեն իրենց ազգային դիմագիծը Թուրքիոյ մէջ։ Անցեալ Յունուարին Վանէն ու Հէքքիարիէն յիսունեւհինգ քիւրտ բնտանիքներ տարագրուեցան եւ Անգարայի մէջ յիսունեւհինգ քիւրտ ազգայնականներ դատարան յանձնուեցան՝ անկախ Քիւրտիստան կազմելու ամբաստանութեամբ :

Սուրիոյ Քիւրտերն ալ պարբերաբար կը խլրտին։ Տարւոյս սկիզբը Դամասկոսի մէջ երեսունըերկու Քիւրտեր զանազան պատիժներու դատապարտուեցան զինուորական ատեանի մը կողմէ՝ նոյն ամբաստանութեամբ :

Իրանի Քիւրտերը Մահապատի դասէն աւելի խոհեմ են :

Իրաքի մէջ է որ աւելի սուր հանգամանք ստացած է քրտական հարցը :

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը մեծ յոյսեր ներշնչած էր Քիւրտերուն, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն հիւսիսային շրջանին մէջ, հոն՝ ուր կը գտնուին նաւթի հարուստ հորերը :

Հաշիմեաններու օրով Իրաքի Քիւրտերը կազմած էին «Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը», որ գաղտնի կը գործէր։ Յեղափոխութենէն վերջ այս կազմակերպութիւնը հրապարակ իջաւ եւ ստացաւ Քասըմի պաշտպանութիւնը :

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, տասնեւմէկ տարի խորհրդային երկիրներու մէջ ապրելէ ետք, մեծ շուքով վերադարձաւ Իրաք եւ ողջագուրուեցաւ Քասըմի հետ։ Եւ մինչ կը կարծուէր թէ «տեղական ինքնավարութեան» ձեւով լուծուած էր քրտական հարցը Իրաքի մէջ, պայթեցաւ ապստամբութիւնը Պաղտատի կառավարութեան դէմ :

Պատճառը ղեկավարին նոր քաղաքականութիւնն էր :

Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան օրաթերթը Խապաթ եւ քրտական միւս օրաթերթերը փակուեցան մէկը միւսին ետեւէն։ Ջնջուեցան Քիւրտերուն տրուած կարգ մը ազատութիւնները : Բանտարկուեցան քիւրտ մտաւորականներ : Զիպարի ցեղախումբի հրոսակները հանուեցան քիւրտ դեմոկրատներուն դէմ, Պաղտատի կառավարութեան կողմէ հայթայթուած զէնքերով :

Ապստամբական շարժումը սկսաւ Յունիս 8ին, երբ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի յարձակելով Զիպարիներուն վրայ, գրաւեց անոնց զէնքերը եւ ծանուցագիր մը ուղղեց Զօր. Քասըմի՝ պահանջելով բանտարկեալներուն ազատ արձակումը, հալածանքներու դադարումը եւ ինքնավարութեան խոստումներուն իրականացումը :

Պատասխան չստանալով, քրտական ուժերը յարձակողականի անցան, հետզհետէ գրաւելով Իմատիյէ — Ռաւանտուզ շրջանը, մինչեւ Իրանեւթրքական սահմանագլուխը, Սուլէյմանիէյի հիւսիսը, ինչպէս նաեւ մեծ ու փոքր Զապի եւ Տիալա գետի հովիտները։ Ճէպէլ Սինճարի Եզիտիներն ալ միացած են Քիւրտերուն :

Սեպտեմբեր 10ին Իրաքի զինուորները օդանաւերու օգնութեամբ փորձեցին զսպել ապստամբական շարժումը։ Սակայն Քիւրտերը տեղի չեն տար :

Խորհրդային Միութիւնը 1945էն ի վեր կը ներկայանայ իբրեւ ախոյեան Քիւրտերու ազատագրութեան։ Հայաստանի մէջ իր պաշտպանութեան տակ առած է քառասուն հազար Քիւրտերը։ Երեւանի ձայնասփիւռը ամէն օր քիւրտերէն լեզուով քարոզչութիւն կ'ընէ :

Միւս կողմէ զէնք ու ռազմանիւթ կը հայթայթէ Զօր. Քասըմի, ճնշելու համար քրտական ապստամբութիւնը :

Ի՞նչ է վերջապէս Մոսկուայի դիրքը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԻՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽԶԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԵՏ

Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը իր վարչապետին բերնով ներկայացուց իր ծրագիրը : Քուզպարի հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը բրաւ, որուն ընթացքին շեշտեց — Ա) Նասր բռնաբարած է Միութիւնը եւ յեղափոխական շարժումը աշխատեցաւ ի շահ արաբ ազգին մեծ միութեան: Բ) Կառավարութիւնը կը նուիրուի հողային ամբողջականութեան պահպանման: Գ) Կը յուսայ (կառավարութիւնը՝) չորս ամիսէն վերահաստատել սահմանադրական վարչաձեւ մը : Դ) Կ'երաշխաւորէ հանրային ազատութիւնները : Ե) Ձեռք կ'երկարէ բոլոր արաբական պետութեանց իրագործելու համար արաբ ազգի մեծ միասնականութիւնը: Զ) Սուրիա հաւատարիմ կը մնայ ՄԱԿի Ուխտին: Է) Կառավարութիւնը կ'երաշխաւորէ բանուորներու եւ գիւղացիներու բոլոր իրաւունքները ընկերվարական իսկական հիմերու վրայ եւ եղբայրական յարաբերութիւններ պիտի բանեցնէ անոնց եւ գործատէրերու միջեւ : Ը) Կառավարութիւնը ազգային տնտեսութիւնը պիտի առաջնորդէ դէպի բարգաւաճում, պատշաճ ձեւով անհատական նախաձեռնութիւնները :

Այս ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ նոր կառավարութիւնը կ'ուզէ ժողովրդավար կարգեր հաստատել երկրին մէջ եւ ձեռք առած առաջին միջոցները ցոյց կուտան թէ վերջ կ'ուզէ դնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ժամանակ տրուած որոշումներուն եւ գործադրուած օրէնքներուն, նոյնիսկ տնտեսական գետնի վրայ :

Այս յայտարարութեան զուգընթաց, կառավարութիւնը կը հրապարակէր իր տուած առաջին որոշումները: Զօրավար Ապտէլ Քերիմ Զահրէտտին Սուրիական ընդհանուր ուժերու հրամանատար նշանակուեցաւ, բուն տիտղոսն է «Արաբական Սուրիական Հանրապետութեան» ուժերու ընդհանուր հրամանատար : Այս նշանակումը կարծել կուտայ թէ ինք է եղած յեղափոխութեան գլուխը : Մինչեւ Սեպտեմբեր 29 ան կը կազմէր Միացեալ բանակին, ուրեմն մինչեւ վերջին օրը Նասր լուր չունէր Զահրէտտինի խաղացած դերէն: Ոստիկանութեան վերատեսուչ նշանակուած է Զօրավար Ֆաթ Պաքէր :

Բոլոր Եգիպտացիները որոնք Սուրիա կ'ապրին պէտք է մարդահամարի ենթարկուին որպէսզի մաս մաս «հայրենիք» վերադառնան, այլ խօսքով Եգիպտացիները կ'արտաքսուին: Այս գործողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ Լիբանան որ «կամուրջի» դեր կը խաղայ: Արդարեւ բոլոր Եգիպտահպատակները Լիբանան կ'երթան, ուրկէ Եգիպտոս կը փոխադրուին :

Սուրիացի բոլոր քաղաքայինները պէտք է վերադարձնեն իրենց զէնքերը :

Բոլոր օտարականները որոնք ցոյցերու կը մասնակցին պիտի արտաքսուին :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան միակ արտօնուած կուսակցութիւնը «Ազգային Միութիւն» լուծուեցաւ :

Պէտք է սակայն նկատի ունենալ թէ երկրին կացութիւնը յստակ չէ : Կիրակի օր Գահիրէէն եկած լուրերու համաձայն նոր խլրտումներ պատահած էին երկրին մէջ, մանաւանդ Հալէպի: Նոյն ատեն Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ երկրին կացութիւնը շատ հանդարտ է եւ համակրական ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն: Լաւագոյն է, հաւանաբար, երկու լուրերն ալ որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ : Սուրիական նոր կառավարութեան ձեռք առած կարգ մը միջոցները, ինչպէս բոլոր համալսարաններու եւ դպրոցներու փակումը, ցնոր անօրինութիւն, այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ երկիրը այնքան ալ հանդարտ չէ եւ այդ ձեւով Քուզպարիի դահլիճը կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ նոր ցոյցերու : Միւս կողմէ Սուրիայէն հեռացող Եգիպտացիները կը յայտարարեն թէ նոր կարգերուն դէմ ցոյցեր տեղի կ'ունենան, գլխաւորաբար երկրին հիւսիսը, մանաւանդ Հալէպ: Լուսարգելքի դրութիւնը միշտ ի զօրու կը մնայ ժամը 20էն 6:

Գահիրէի մէջ, գանգուածային ցոյցեր տեղի կ'ունենան ի նպաստ Նասրի որ կը շարունակէ շնորհաւորական (իր կեցուածքին համար) կամ ցաւակցական (պատահածին համար) հեռագրեր ստանալ: Սուրիա պատահածը բաւական բարդ հարցերու ծնունդ կուտայ նաեւ դիւանագիտական գետնի վրայ : Իբրեւ գերիշխան պետութիւն, կ'ուզէ ՄԱԿի անդամակցիլ, բայց Նասր ոչ միայն որոշած է պահել «Արաբ Միաց. Հանրապետութիւն» տիտղոսը այլեւ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն երկիրներուն հետ որոնք ճանչցան անկախ Սուրիան, ինչպէս՝ Թուրքիա եւ Յորդանան (Պարկաստան վերջին պահուն ետ կեցաւ): Ամերիկա, Անգլիա Ուէբ Էնտ Սի (սպասել և դիտել) քաղաքականութեան կը հետեւին :

ՍԱՐԱՃ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Դամասկոսի ձայնասփիւռը Երկուշաբթի առաւօտ հաղորդեց թէ Գնդ. Սարաճ ձերբակալուած է, որպէսզի առաջքն առնուի յետադայ խափանարարական գործունէութիւններու :

× Արտասահմանեան մամուլին այն մասը որ կ'արդարացնէ եւ բնական կը գտնէ Դամասկոսի այս շարժումը կը յիշէ նախկին վարչակարգին բռնատիրական քաղաքականութիւնը որուն զոհերուն մէջ, Ֆրանս–Սուար կը նշէ Հայերը :

× Եգիպտացիներու մեկնումը դէպի Եգիպտոս խնկական աքսորի երեւոյթ ունի կ'ըսեն Պէյրութի մէջ, ուրկէ 1400 Եգիպտացիներ արդէն ճամբայ ելած են դէպի Աղեքսանդրիա :

× Վերջին լուրերուն համաձայն Նասր զինուորական նոր պատրաստութիւններ տեսած է, ինչ որ կարծել կուտայ թէ հրաժարած չէ Սուրիան վերագրաւելու գաղափարէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՐՏ ԷԹԼԻ Մոսկուա մեկնեցաւ ուր նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի կատարէ «համաշխարհային կառավարութեան» մը կազմութեան համար: Անգլիոյ նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ պետական բազմաթիւ ղեկավարներ նպաստաւոր կարծիք ունին նման կառավարութեան մը համար :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ Մոսկուայի դեսպանը իր երկրին «Ժողովրդական Հանրապետութիւն» հռչակման 12րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ Չին ժողովուրդը միշտ Խորհրդային Միութեան կողքին պիտի ըլլայ: Մինչ Փեքին կը տօնէր նոյն տարեդարձը 500.000 հոգինոց տպաւորիչ տողանցքով մը: Հիւրերու կարգին պէտք է յիշել Պելժիոյ եղիպակէթ Մայր Թագուհին : Խորհրդային պատուիրակութիւնը շատ անշուք էր, մինչ Սթալինի հսկայ նկարը կ'իշխէր Փեքինի վրայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ մերժեց ճափոնի բողոքագիրը հիւլէական վերջին փորձերուն առթիւ եւ ցաւ յայտնեց որ ճափոն ատպագինման խորհրդային տեսակէտը չի պաշտպաներ ՄԱԿի մէջ :

ՏԸ ԿՈԼ Նոյեմբերին նոր շրջապտոյտ մը պիտի ընէ այցելելով Վոգլիւզի, Պուշ Տիւ Ռոնի, Վառի եւ Քորսիքայի նահանգները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ նպաստները հարիւրին 6 յաւելում մը պիտի կրեն Յունուար 1էն սկսեալ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց չարձակել այն զինուորները որոնց զինուորական ծառայութեան շրջանը վերջացած է, մինչեւ արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը : Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին մէջ, Պուլկարները կ'ըսեն թէ այս միջոցները ձեռք կ'առնեն պատասխանելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ռազմական պատրաստութիւններուն :

ՖՐԱՆՔՈՅԻ վարչակարգի հաստատման 25ամեակը տօնուեցաւ առջի օր :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30ին վերջացաւ 16րդ յօդուածին գործադրութիւնը, զոր տը Կոլ սահմանած էր Ապրիլ 22էն ի վեր : Ներկայիս այդ իրաւասութիւնները կը պատկանին խորհրդարանին, բայց տը Կոլ իր կարգին կրնայ լուծել խորհրդարանը ինչ որ չէր կրնար ընել 16րդ յօդուածի գործադրութեան ժամանակ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կրնայ առաջարկել որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար մը նշանակուի եւ 4 – 5 «օժանդակ» քարտուղարներ ունենայ, մինչեւ 1963: Այդ թըւականին կը վերջանար միայն Համըրշըլտի պաշտօնը: Տեսակ մը «փոխանցման» դիւան է, Մոսկուայի առաջարկելիքը:

ԱԼԺԷՐի մէջ, Երկուշաբթի առտու գործադուլը սկսաւ: Ծանօթ է որ «կայմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը» գործադուլի հրահանգ տուած էր Հոկտեմբեր 2ի համար Ալժէրի պետական հեռատեսիլէն այն ժամուն երբ տը Կոլ կը խօսէր :

Ի ՊԷՏՍ ԱՆԳԻՏԱՑ

Մեր մէջ տակաւին կան կարգ մը չորգլուխներ, պահպանողական տարրեր, կծկուած սրճարաններու մութ անկիւնները, կամ ծուարած փարթամ տուներու մէջ, օրն ի բուն կը հոլովեն տարիներէ ի վեր բերնի ծամոց դարձած միեւնոյն յանկերգը: Թէ «մենք Թուրքերուն հետ լաւ կ՚ապրէինք, չգիտցանք խոհեմաբար վարուիլ անոնց հետ: Թէ մեր կուսակցութիւններուն պատճառաւ ջարդուեցանք»:

Հանրային եւ ազգային կեանքի մէջ որ եւ է դեր չկատարող շուկայի այս բանդքաները թող բարեհաճին կարդալ Թուրքիոյ հայկ. նահանգներու եկեղեցական իշխանութեանց առաջնորդարաններու արձանագրութիւնները: Նմոյշ մը այդ բազմաթիւ արձանագրութիւններէն:

Ա.

1854էն առաջ քաղաքին մէջ Հայեր հլու բնակիչներ եղած են իրենց Թուրք դրացիներուն: Արտաքին երեւոյթով, անոնք կապոյտ կտաւէ զպուն կը հագնէին՝ տարբերութիւն ունենալու համար Թուրքերուն մետաքսեայ կամ գոյնզգոյն մանածով բանուած զպուններէն: Եթէ գոյնզգոյն զպուն հագնէին, պէտք էր որ կարկտուած ըլլէին: Հայեր ալ կարմիր փէս կը դնէին գլուխնին, բայց լաթ (չիթ) կը փաթթէին, որպէսզի մազերնին չերեւայ: Քրիստոնեան եթէ փէսին տակէն մազերը ցոյց տար, ատիկա ըմբոստութեան նշան էր, որուն մահմետականը չէր հանդուրժեր:

Ընդհանուր առմամբ պէտք էր խեղճուկ եւ աղքատ երեւնալ՝ ապահով մնալու համար Թուրքերու կեղեքումներէն: Եթէ ոսկեղէն, կամ նոյնիսկ ժամացոյց մը ունենային, կողոպտուելու վտանգին ենթակայ կ'ըլլէին: Կիներ գլուխնին թանձր շղարշով մը կը ծածկէին մարգարտեայ կապուած գլուխներնին չերեւալու համար, թեւերնին մինչեւ հագուստի ծայրը կը կոճկէին, պահելու համար իրենց ոսկի ապարանջանները: Երեկոյեան երբ ամուսինը տուն կուգար՝ այն ատեն միայն կինը վար կ'առնէր գլխուն շղարշը եւ կը բանար թեւերուն կոճակները, զարդեղէնները իր ամուսնոյն միայն ցոյց տալու համար:

Ձմեռ ժամանակ Հայը պարտաւորուած էր իր դրացի Թուրքին դրան առջեւի ձիւնը մաքրել ճամբայ բանալու համար, իսկ ամառ ժամանակ ենթակայ էր անոր զուարճութեան առարկան ըլլալու: Թուրքը նստած էր ծառի մը թանձր շուքին տակ՝ վայելելու իր երեկոյեան սուրճն ու չըպուխը, կամ նարկիլէն: Երբ Թուրքը տեսնէր որ Հայ մը կուգայ, չըլլալու անունով մը կը ցնցէ որ կրակը իյնայ գետին, եւ հրամայէ անցնող Հայուն՝ որ կրակը վերցնէ դնէ չըպուխին վրայ: Երբ սա կրակը վերցուցած է, Թուրքը կը սկսի իր չըպուխն աջ ու ձախ շարժել: Զուարճանալով Հայուն մատներու եւ ձեռքերու այրուիլն տեսնելով, որ չարչարուելով պիտի աշխատի կրակը չըպուխին գլուխին վրայ դնել, որպէսզի իր ճամբան շարունակելու արտօնութիւն ստանայ:

Ռամազանին (Թուրքերու երեսուն օրուան ծոմապահութեան տօնը) քրիստոնեաները շուկային մէջ կերակուր կամ որ եւ է բան ուտելու չէին համարձակիր:

Հայերուն տուները, եթէ Թուրքի մը տունին կից էր, կամ անոր տունին առջեւ, պատուհաններ չէին կրնար ունենալ: Դատարանին մէջ մահմետականի մը վկայութիւնը չէր ընդունուեր: Ննջեցեալներ թաղելու համար կառավարիչէն արտօնագիր պէտք էր ունենալ հետեւեալ կերպով:—

— «Գոյնզգոյն հագուստներով, սատանայի գլխարկ կրող, Աստուծոյ երեսէն ինկած՝ դուն ով քահանայ, քանի որ ձեր աղտոտ ազգէն (ննջեցեալին անունը գրուած) մեռած ըլլալուն իր աղտոտ մարմինն թէեւ երկիրն անգամ չի կրնար ընդունիլ, բայց օդի ապականութիւն պատճառելուն համար՝ ձեր մասնաւոր աղբանոցին մէջ թաղելու արտօնութիւն տրուած է»:

Քրիստոնեայ ննջեցեալի մը դագաղը չորս դագաղակիրներ ուսերնուն վրայ բարձրացուցած կը տանին մինչեւ քաղաքին դուռը, հոն պէտք է վար առնէին, ձեռքով բռնած քաղաքէն դուրս պիտի հանէին: Թուրքը չէր հանդուրժեր որ մեռած քրիստոնեայ մը իրմէ բարձր վեր ըլլի: Թուրքը քրիստոնեային ձիուն վրայ հեծնելու չէր հանդուրժեր:

Տուներն շինուած էին, փոքր եւ դուռները ցածկէկ, մարդիկ ծռելով ներս կը մտնէին ենիչարիներէն ապահով մնալու համար: Ենիչարին որեւէ քրիստոնեայի տուն կրնար մտնել, բայց որովհետեւ իր ձին չէր կրնար փողոցը թողուլ, քրիստոնեաներ ապահով կը մնային այդ գարշելի հիւրերէն: Տունն ցած շինելով միայն կրցան առաջն առնել ենիչարիներու քամահելի այցելութենէն: Երբ ասոնք տուն մը մտնէին ոչ մի ընտանեկան սրբութիւն ապահով կը մնար: Հայուն քով զէնքի մը անգամ չէր գտնուեր: Տուներու լուսամուտներուն ապակիի տեղ ընկոյզով իւղոտուած թուղթեր կը գործածուէին: Գիշեր ատեն քրիստոնեաներու տուներէն լոյս պէտք չէր երեւար: Գիշեր ժամանակ՝ միայն քահանայ մը ազատ էր փողոցներուն մէջէն քալելու, անոր կրօնական պարտականութեան դէմ արգելք չկար: Իսկ ժողովուրդն ամէնէն ուշ արեւին մայր մտնելէն մէկուկէս ժամ վերջ պէտք է քնանար: Ամառուան տաքին՝ փողոցի մը մէջէն քրիստոնեան արեւոտ կողմէն, իսկ Թուրքը շուքի տակէն քալելու իրաւունք ունէր:

×

Այս սեղմումները Տիգրանակերտի պէս մեծ քաղաքի մը մէջ տեղի կ'ունենային: Հապա հեռաւոր գիւղերու եւ գիւղաքաղաքներո՞ւ մէջ:

Թուրքերը մեր հողերուն տիրանալէ ետք որոշած էին, մեզ թրքացնել, կամ հեռացնել մեր պապենական հողերէն: Հալածանքներէն, տանջանքներէն ու կոտորածներէն զերծ մնալու համար միլիոնաւոր Հայեր իսլամական կրօնքը ընդունած են: Մեր օրերուն անգամ (1915էն առաջ) Թուրքեր եւ Քիւրտեր կային որ իրենց նախահայրերուն Հայ ըլլալը կը յիշէին:

Տիգրանակերտէն առաջին արտագաղթը կը սկսի 1850ին: Մինչեւ 1880 թուականը՝ Տիգրանակերտցիներուն թիւը Ամերիկայի մէջ երկու հարիւրը չանցնիր: Յետոյ կը սկսին 1895ի եւ 1909ի Կիլիկիոյ ջարդերը, սահմանադրութենէն ետք թրքական չարաչուք զինուորագրութիւնը: Յիշեցէք Մուշի, Պիթլիսի, Էրզրումի զօրանոցներուն մէջ հայատեաց Թուրք պաշտօնեաներուն կողմէ վերաբերմունքը հայ զինուորներուն հանդէպ: Անօթութեան, կեղտի եւ ոջիլներու մէջ Հայերուն կեանքը, կրած հալածանքներն ու մահերը եւ Գալիպոլեան պատերազմի օրերուն՝ թրքական բանակին մէջ հայ զինուորներուն դէմ ցոյց տրուած թշնամանքը պատճառ կը դառնան որ, մեծ թիւով երիտասարդներ եւ ընտանիքներ ամէն վտանգ ու նեղութիւն աչք առնելով, տուն տեղ ընտանիք ձգելով, գաղթեն Ամերիկա եւ այլուր:

Առաջին Ամերիկա հասնող Հայերը երկար տարիներ նեղութեանց ու թշուառութեան մէջ կ'ապրին, Թուրքիոյ յետամնաց գժոխքին մէջ՝ ստրկութեան տակ ապրող Հայը յանկարծ Ամերիկայի պէս յառաջադէմ երկրի մը մէջ կը գտնէ ինքզինքը: Նիստ ու կացով, բարքերով եւ սովորութիւններով բոլորովին տարբեր միջավայրի մը մէջ կ'իյնան, տեղւոյն ու լեզուին անծանօթ՝ կ'աշխատին, իբրեւ բանուոր հանքերու եւ իւղի գործարաններու մէջ:

Այս դժնդակ պայմաններուն տակ, անտէր անտիրական, շատեր հիւծած, թշուառութեան մէջ կը մեռնին, ուրիշներ ալ կը կորսուին ապականած մթնոլորտին մէջ: Այս անլեզու, արհեստ չգիտցող բանուորները իրենց վաստկած չնչին գումարով պէտք է ապրէին եւ միեւնոյն ժամանակ դրամ ղրկէին երկիր ձգած իրենց ծնողքներուն, կնոջ եւ զաւակներուն: Աշխատանք ճարելու համար կը ցրուին Ամերիկայի անծայրածիր հողամասին չորս ծագերը, իրարմէ հարիւրաւոր մղոն հեռու գործարաններու մէջ:

Ամերիկայի մէջ պանդուխտ Հայերուն կեանքը, արդէն, ուրիշ պատմութիւն է:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Բ.

Դեռ եւս Պետրոս Մեծ ցարի օրերին, Ռուսաստանը փայփայում էր մի հեռաւոր երազ՝ հասնիլ մինչեւ Հնդկաստան, Գանգէսի դոլ ջրերը ... Ուստի եւ քայլ առ քայլ, նա նուաճումներ էր կատարում դէպի հարաւ:

Արտաքին շուկաների հարցը Ռուսիոյ լուրջ քննութեան առարկայ դարձաւ յատկապէս 19րդ դարու երկրորդ կէսին: Ռուսաստանի աչքերն ուղղուած էին դէպ ի հեռաւոր Մոնկոլիա, Չինաստան, Աֆղանիստան, Պարսկաստան եւ Թուրքիա: Հնդկաստան իր թաղուն երազն էր: 1860-80 թուերին Ռուսիան նուաճեց Կոկանդը, Խիւան եւ Բուխարան: Միակ խոչընդոտը, Հնդկաստանի ճամբին, մնում էր Աֆղանիստանը, իբրեւ բուֆեր պետութիւն: Սակայն կար նաեւ Հիմալայեան լեռների ճամբան... Մի ոստում Հիմալայի վրայով, եւ Ռուսիան կ'իջնէր Հնդկաստան... Բայց այդ ոստումն էր խնդիրը:

Ռուսիոյ քաղաքական շրջանակները անընդհատ քննութեան էին ենթարկում այս հարցը:

Կարելի էր իջնել, գրաւել Կասպից ծովի պարսկական առափնեայ Գիլան եւ Մազանդարան նահանգները, այնտեղով մտնել Սէիստան – Հերաթին, որ բանալին է Հնդկաստանի:

Բայց հարաւում կար Անգլիան, որի շահերի միանգամայն հակադիր էին Ռուսիոյ ազդեցութեան աճումը եւ ծաւալապաշտութիւնը:

Թուրք – պարսկական շուկաները վերջին առաջնահերթ առարկան էին, բայց վերջին դաշտը տարածւում էր մինչեւ Հնդկաստան, որ կէտ նպատակն էր Ռուսիոյ:

Անգլիոյ քաղաքականութեան [illegible] կայանում էր հետեւեալում.

1) Պատնէշներ ստեղծել Ռուսիոյ ճամբին.

2) Պարսկաստանի առեւտուրը ձեռք առնել, մաքս չվճարել.

3) Առանձնաշնորհեալ դիրք ստեղծել Պարսկաստանում.

4) Կոնցեսիաներ ձեռք բերել:

Բացի վերոյիշեալ Ա. կէտից, Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը եւս նոյնն էր, յօգուտ իրեն դասաւորել Պարսկաստանի հարստութիւնները եւ մենաշնորհեալ դիրք ստեղծել:

ՅՈՒԼԻՈՍ ՌՈՏԹԵՐ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

1872ին, գեներ, Հեռատես Ե. Թա... թէեւ քարիւղի մասին հետաքննութիւն ունենալով, առաջին դաշինքը կնք...

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

Սկսուել էին տխուր, ձանձրալի եղանակներ:

Թէեւ Օգոստոսը նոր էր, բայց լեռնային այդ գիւղում աշունն արդէն ցոյց էր տալիս իր բոլոր գոյները. անտառը պարուրող կաթնագոյն մշուշը երեկոյից իջնում էր գիւղի վրայ եւ մինչեւ առաւօտ ծածկում նրան իր պաղ, թափանցիկ քօղով. յաճախ տեղում էր մանրահատ անձրեւ, այնպիսի անձրեւ, որ ծակում էր մարդու երեսի մորթը, սառոյց էր ազդում մարմնին եւ թւում էր թէ ոչ վերջ է ունենալու, ոչ վախճան:

Տխո՜ւր էր. արեւածաղիկները գլխիկոր նայում էին գետին, ծառերն այգիներում թրջուած հսկաների պէս մնացել էին յամր ու անշարժ, իսկ հաւերն անզարդ ընկած մայլերեկամ այլ ծածկոյթների տակ հաւաքուած շարունակ քրքրում էին իրենց փետուրները, գուշակելով նոր անձրեւ: Գիւղն ամառելու եկած մարդիկ մտան էին գալիս վերարկուներով, կրկնակօշիկներով եւ անձրեւանոցով: Նախկին գրաւիչ ամարանոցն այժմ նրանց թւում էր անհրապոյր, տաղելի, ինչպէս թարմութիւնը կորցրած վաղեմի գեղեցկուհի:

Ձանձրոյթից նրանցից շատերը պատրաստւում էին հեռանալու տխուր ամարանոցից:

Գիւղացի Երեմի կինուորները նոյնպէս պատրաստւում էին քաղաք մեկնելու: Դրանք սպիտակահեր, անզաւակ ամուսիններ էին, բայց իրար սիրում էին ինչպէս նորապսակներ. զգում էին մէկը միւսի առողջութեան համար, ճաշին միմեանց մեկնում էին իւղոտ պատառներ, իսկ թէյի ժամանակ միշտ մի աւելորդ կտոր շաքար էին գցում միմեանց բաժակ, «թող քաղցր լինի» ասելով:

Նրանք Երեւանցի էին, իրենց ասելով ունէին սեփական տուն, խանութներ եւ խաղողի մի այգի: Շտապում էին առանձնապէս այգեկութքի պատճառով: Սակայն երկու օր էր արդէն, որ նրանք իրենց իրերը կապկպած, սրտատրոփ սպասում էին, թէ Երեմն ու կինը ի՞նչ պատասխան պիտի տան իրենց առաջարկին: Բանը նրանումն էր, որ այդ անզաւակ ամուսինները ցանկութիւն էին յայտնել Երեմին ու իր կնոջը — որդեգրել նրանց հինգ աղջիկներից մէկին, ամուսնացնել նրան եւ իրենց ամբողջ կարողութիւնը կտակել նրա գլխին:

Բայց ահա երկու օր էր գիւղացի ամուսինները չէին կարողանում նրանց պատասխան տալ: Եւ ծեր ամուսինները, անփոփոխ չալերն ուսերին, շարունակ դուրս ու ներս էին անում պատասխան ստանալու յոյսով:

Իսկ գիւղացի ամուսինները պատասխան տալ չէին կարողանում, որովհետեւ դժուարանում էին վճռել այդ, իրենց համար անսովոր խնդիրը:

Քաղաքացիների առաջարկը սկզբում թւաց շատ անբնական, նոյնիսկ անգութ, բայց յետոյ նրանք գտան, որ այդ բանը կարող է բախտաւորեցնել իրենց զաւակներից մէկին եւ թեթեւացնել իրենց ծախսը. չէ՞ որ իրենք ծայրը ծայրին չէին հասցնում. թէեւ մարդը երկրագործական աշխատանքներից դուրս, սայլով միշտ ապրանքի բեռներ էր կրում կայարանից գիւղ եւ գիւղից կայարան, իսկ կինը գրեթէ ամէն օր մանած է մանում գիւղի ունեւորների համար, բայց շատ բան դարձեալ պակաս է մնում:

Չի օգնում եւ այն, որ ամառները, երբ տուարը դուրսն է կապւում. նրանք գոմում տեղաւորուելով, ունեցած երկու սենեակը տալիս են քրեհով: Ոչ, այդ քրեհը նոյնպէս չի օգնում եւ էլի մի բան միշտ պակաս է մնում ...

Եւ ծեր ամուսինների առաջարկը ամէն կողմից քննելով. նրանք այդ գտնում էին իրանց համար շահաւէտ: — Վա՞տ կը լինի միթէ որ իրենց զաւակներից մէկը դառնայ այդ ունեւոր մարդկանց ժառանգը ի հարկէ, ոչ: Բայց երբ խնդիրը դառնում էր աղջիկներից ո՞ր մէկին յանձնելուն, նրանք չէին կարողանում ընտրութիւն անել:

Այդ երեկոյ էլ մարդ ու կին գոմում նստած դարձեալ խօսում էին նոյն ... մասին: Մարդը նստել էր մէջքը ... դէմ տուած, իսկ կինը թախտի ... ծալապատիկ իրեն էր մանում: ... կախուած լամպը լուսաւորում էր ... մառապած արեւտ ղզմբրր եւ գոմի ... որ: Որովհետեւ երախաներն ... գոմում էին, ամուսինները խօսում ... զգոյշ ակնարկներով եւ զարմանալ ... բանում էին մի բան որոշել: ... ձանձրացած գործի այս ձեւի ընթացք... դարձաւ կնոջը.

— Արի, Սանամ, Աչխէնին տանք ...

Կինը ցնցուեց մէջքին աղջկայ ... լսելով:

— Գժուե՞լ ես, ի՞նչ է, ա՛յ մարդ — ... սաց նա մեղմ յանդիմանութեամբ — ... զաղերն ո՞վ արածեցնի:

— Սաթօն ...

— Սաթօ՞ն ... բան մտածեց. Նա ի՞ն... է որ ինչ զաղեր պահի. գնա օրա... կան չկայ:

— Դէ որ էդպէս է, Սաթօյին տանք ... մի բան օր մարդիկ ասում են՝ որբ... դում էք տուէք:

— Չէ՛ մի, Սաթօ՛ն: Նա գնա երե... խայ է, ա՛յ մարդ, իրա չորբը հանել ... կարում:

ՕՍ. ԶՕՐԵԱՆ

(1 Շար.)

գարսից Նասրէդդին Շահի հետ: Թոյթե-րը քարիւղի շահագործման դիմաց, 40 հազար օթերլինի լինդ յանձն առաւ վճարել, որ շատ մեծ գումար էր այն օրերի Պարսկաստանի համար: Այլեւ Թէյո-րի Պարսկաստանի մասն էին կազմում՝

1) Կասպից ծովից մինչեւ Պարսից ծոց երկաթուղի, իր ճիւղերով:

2) Գործարաններ բանալ:

3) Դրամատներ հիմնել:

4) Բոլոր հանքերի կոնցեսիան:

Սակայն յաջորդ, 1873 թուին, պարսից Շահը, Ռուսիոյ ճնշման տակ, չեղեալ համարեց Ռոյթէրի կոնցեսիան եւ Ռոյթէրը մնաւ այդ ցաւից:

Ռոյթէրը մեռաւ, բայց քարիւղի հարցը մնաւ: 1903 թուին Դ'Արսին յաջողեց Պարսկաստանի հարաւային նահանգներից եւ անձնական կոնցեսիա առաւ: Այնուհետեւ հետաքրքրուեց նաեւ անգլիական կառավարութիւնը եւ Չըրչիլն էր միայն, որ քարիւղի յարցն ու արժէքը հասկացաւ, ինչպէս որ հարկն էր, Առաջին Աշխարհամարտի նախօրեակին, եւ որոշում անցկացրեց անգլիական Պարլամենտում:

Առաջին նաւթային ընկերութիւնը, որ կոչուեց «Անգլօ–Իրանեան քարիւղի ընկերութիւն», հիմնուեց 1909ին: Իսկ 1912ին ծնունդ առաւ «Թրքական քարիւղի ընկերութիւնը»:

19րդ դարու վերջերին եւ 20րդի սկզբին, Անգլիան եւ Ռուսաստանը արդէն ձեռք էին բերել որոշ կոնցեսիաներ, այսպէս, օրինակ, Անգլիան իրաւունք ունէր՝

1) Անցկացնելու հեռագրալարեր – «Հնդկաեւրոպական» անունով, մինչեւ Հնդկաստան.

2) Ծխախոտի (թամբաքու) մենաշնորհ:

3) Ճանապարհներ կառուցանել հարաւում:

4) Կարուն գետը նաւարկելի դարձնել:

5) 1903ի նաւթային (Դ'Արսիի) կոնցեսիան հարաւային Պարսկաստանում:

6) Անգլօ–Իրանեան բանկ (դրամատուն):

Այս կոնցեսիաներից ծխախոտինը (թամբաքու) վերացրուեց 1890 – 91 թուերին, մի հայ երեւելի քաղաքական գործչի բուռն պայքարի շնորհիւ. այդ հայը հռչակաւոր պարսկահայ պետական գործիչ Միրզա Մելքոմ Խանն էր:

Ռուսաստանը եւս, իրեն հերթին, ունէր հետեւեալ կոնցեսիաները.

1) Ճանապարհներ կառուցել հիւսիսային Պարսկաստանում – Ջուլֆա – Թաւրիզ, նաեւ՝ երկաթուղի, Ռաշտ – Ղազվին – Համադան խճուղի, Ջուլֆա – Խոյ խճուղի:

2) Ուրմիոյ լճի նաւարկութիւնը (1912ին հայազգի առեւտրական Ջիրրայէլ Բուդաղեանն էր կապալով վերցրել).

3) Հեռագրագծերի հաստատում:

4) Կասպից ձկնորսարանը 1888ից ի վեր. նախ՝ Լիանոզով անունով մեծահարուստը, ապա՝ ռուս պետութիւնը:

5) Անտառներ (Խոշտարիա վրացին, Թումանեան հայ առեւտրական տունը):

6) Նաւթահանքեր հիւսիսում – Սարեի եւ Սեմնանի:

7) Բամբակամշակման խառն ընկերութիւն, քսան հազար էյքըր, չիտուն տարով.

8) Ռուսական բանկ, «Ուչօտնօ – Սսուդնի» բանկ անունով:

1907 թուին, Ռուսական եւ Անգլիական ազդեցութիւնն ու մրցութիւնը հասաւ գագաթնակէտին, ուստի երկու մեծերը Պարսկաստանը բաժանեցին ազդեցութեան երկու գօտիների՝ հիւսիսային (Արաքս գետից մինչեւ Թեհրան) ռուսական, Թեհրանից հարաւ ընկած հատուածը՝ անգլիական:

1906ին սկիզբ առաւ պարսկական յեղափոխութիւնը որ տեւեց մինչեւ 1912:

Ցարական Ռուսիան պահանջ դրեց, որ ամերիկացի ելեւմտագէտ – փորձագէտներ չվերցնի Պարսկաստանը: Շուստերը այդ փորձագէտներից էր: Պարսկական նորահաստատ Մէճլիսը (Խորհրդարան) դէմ քուէարկեց այդ պահանջին: 1911ին ցարական զօրքը մտաւ Պարսկաստան եւ Թաւրիզում կախաղան հանուեցին մի քանի յեղափոխականներ (նաեւ հայազգի ընկեր Պետրոս Մելիք Անդրէասեան):

Անգլիայի սրտովը չէր ցարական զօրքերի մուտքը Պարսկաստան, ուստի եւ ուժ էր տալիս պարսկական սահմանադրական կառավարութեան, ցանկանալով բուֆեր ստեղծել Ռուսիոյ յառաջխաղացման ճամբին:

ՎԻԼՀԵԼՄԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

Մինչդեռ Իրանի շուրջ ուժեղ մրցման մէջ էին ցարական Ռուսիան եւ կայսերական Անգլիան, հրապարակ իջաւ նաեւ Վիլհելմեան Գերմանական կայսրութիւնը, իբրեւ երրորդ ախոյեան:

Գերմանիան եւս, իր հերթին, ձգտում էր Հնդկաստան հասցնել իր ձեռքը, Բալքանների եւ Թուրքիոյ վրայով, մինչեւ Պարսկաստան եւ Հնդկաստան:

Այս նպատակով, Գերմանիան կառուցեց Պաղտատի (Իրաք) երկաթուղին, եւ ձգտում էր այդ երկաթուղին երկարել Պաղտատից Խանեգինի վրայով մինչեւ Թեհրան:

Գերմանական ապրանքները, միժամանակ, սկսեցին հոսիլ Պարսկաստան, Պերլին – Պաղտատ գծով, նաեւ, սկիզբը, Ռուսիոյ տրանզիտ գծով:

1911 թուին ռուս – գերմանական համաձայնութիւն կնքուեց Պոտսդամում, հետեւեալ պայմաններով.

1) Գերմանիան հրաժարւում էր հիւսիսային Պարսկաստանի կոնցեսիաներից, յատկապէս երկաթուղու.

2) Փոխարէնը Թեհրան – Խանեգին երկաթուղի պիտի կառուցէր վեց տարում:

Առաջին աշխարհամարտին նախորդող տարիներում, ուրեմն, Վիլհելմեան Գերմանիայի հեռաւոր նպատակը բնորոշւում էր երեք բարձրակէտերով, որոնք բնոբռչւում էին իբրեւ երեք Գ., այսինքն, Պերլին – Պաղտատ – Պոմպէյ: Իսկ անգլիականը՝ երեք Կ–երով՝ Կէյփ – Կահիրէ Կալկաթա:

Ցարական Ռուսիան էլ իր հերթին, ձգտում էր, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի վրայով՝ Հնդկաստան:

Ի հարկէ, Հնդկաստանն իր ձեռքն ունեցողը պիտի ունենար նաեւ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի ամբողջ հարստութիւնները — յատկապէս՝ քարիւղը:

1912 – 13 թուերին ցարական Ռուսիան փակեց Կովկասեան տրանզիտի ճամբան (Բաթում – Թիֆլիզ – Ջուլֆա). սա, ի հարկէ, ծանր հարուած էր արեւմտեան պետութիւնների առեւտրին: Սակայն նաւերով եւս առեւտուր էր արւում Պարսից ծոցի միջոցով:

Մնաց, իբրեւ տրանզիտի ճամբայ, միայն Տրապիզոն – Թաւրիզ գիծը (խճուղին):

Գերմանիան դիմեց խորամանկ միջոցի. Բօլի Փօսթալներով (փոստային ծրարներ) սկսեց ապրանք ուղարկել Կովկասեան տրանզիտ ճամբով Պարսկաստան. 1913 թուին նա աւելի քան 200.000 նման ծրարներ էր ուղարկել արդէն, երբ Ռուսները գլխի ընկան:

Ռուսիան եւս սկսեց, 1912 – 13 թուերին, նաւերով ապրանք ճամբել դէպի Պարսկաստանի հարաւային նաւահանգիստները. այդ թուին ռուսական 32 նաւեր այցելեցին. իսկ գերմանական, 1913 – 14 թուերին՝ 146 նաւեր:

Գերմանիան առեւտուր էր անում նաեւ Պերլին – Պաղտատ երկաթուղիով:

Այսուամենայնիւ, այդ թուերին, առեւտրական տոկոսային համեմատութիւնը երեք մեծերի միջեւ հետեւեալն էր.

Ռուսաստան՝ 63 տոկոս:

Անգլիա՝ 21 տոկոս:

Գերմանիա՝ 3 տոկոս:

Սակայն, գերմանականը արագօրէն աճելու ընթացքի մէջ էր, իր հաշիւ միւս երկուքի:

Պարսկաստանը, ուրեմն, առեւտրական եւ ռազմագիտական ճամբաների խաչաձեւման վայր էր:

Լուրջ պատճառներ կային պատերազմի. երեք մեծերի շահերը խաչաձեւում էին. Պարսկական Նաւթը եւ Հնդկաստանի ճամբան վտանգի տակ էր: Անգլիան, յատկապէս, մտահոգ էր:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ԹՈՆԴՐԱԿԵՑԻՆԵՐ».— Լոյս տեսաւ Վահագն Դաւթեանի «Թոնդրակեցիներ» պատմական – էպիքական քերթողագիրքը (տպ. 1961, Երեւան, տպաքանակ՝ տասը հազար):

Քերթուածը կը պատկերացնէ 9րդ դարուն Հայաստանի մէջ աղանդաւորական քօղին տակ ծայր տուած ընկերային եւ քաղաքական մեծագոյն շարժումներէն մէկը՝ Թոնդրակեան շարժումը:

Քերթուածին գլխաւոր հերոսն է Թոնդրակեան աղանդին հիմնադիրը՝ Սմբատ Զարեհաւանցին: Քերթողագիրքին մէջ պատկերացուած է ժողովրդական խաւերուն հերոսական պայքարը աւատապետներու, եկեղեցիի եւ օտարազգի բռնապետներու դէմ:

«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐ».— ժողովրդական եւ ազգային թատերախաղերու ուսումնասիրութեան նուիրուած է Փրոֆ. Արշալոյս Արշարունիի նոր գործը (Տպ. 1961, Երեւան, տպաքանակ 2000):

Հեղինակին նպատակը եղած է ցոյց տալ հայ ժողովրդական թատերախաղերուն ազգային եւ ժողովրդական նկարագիրը:

Այս գրքին մէջ մանրամասն փաստերով նկարագրուած է հայ ժողովրդական թատերախաղերուն մէկ մասը: Սակայն ինչպէս գիտել կուտայ հեղինակը, ան կանգ չէ առած «Ղարագէօզ»ի պէս ժողովրդական խաղերուն, լարախաղացներուն, ծաղրածուներուն, միմնակատարներու ներկայացումներուն վրայ, որոնք նոյնպէս կարեւոր երեւոյթներ են:

Գրքին կցուած են հետաքրքրական ծանօթութիւններ եւ մատենագիտութիւն:

«ՈՒՐՈՒԱԳԾԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ».— Թ. Ցակոբեանի այս աշխատութիւնը (Երեւանի Պետհամալսարանի հրատարակութիւն, 1960, Երեւան, տպաքանակ 7000), շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ հայկական լեռնաշխարհի, բնութեան, պատմական Հայաստանի ճամբաներուն, վարչական բաժանումներուն, կարեւոր վայրերու, բնակչութեան թիւի, դրամական, դատակարգային եւ ցեղական կազմի վերաբերեալ՝ ըստ պատմական ժամանակաշրջաններու:

Գրքին առջին բաժնին նիւթը կը կազմեն հայկական լեռնաշխարհի բնական պայմանները, հին Հայաստանի գլխաւոր ուղիները, բնակչութիւնը, վարչական եւ քաղաքական վիճակը: Բ. բաժնին մէջ տրուած են հին Հայաստանի պատմաաշխարհագրական նկարագրութիւնը՝ ըստ Անանիա Շիրակացի «Աշխարհացոյց»ին մէջ կատարուած վարչական, հողային բաժանումներուն: Գ. բաժինը կ'ընդգրկէ Է.— ԺԸ. դարերը: Դ. բաժինը կ'ընդգրկէ 1801 – 1917 թուականները:

Աշխատութեան կցուած են հայկական լեռնաշխարհի բնական եւ Մեծ Հայքի վարչական մանրագնին քարտէսները:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

«Ունայնութիւնը սրտիդ դուռը կը փակէ ...

«Ունայնութիւնը քու հոգիդ կը խղդէ իր խաւարային գալարումներուն մէջ ...

«Կեանքը ծովի մը պատկերացումն է:

«Հանդարտ, անուշ ու նախանձելի է այօրուան կեանքդ ... սպասէ, մի յուսահատիր ... ահա վաղն ալ փոթորիկ մը կը պատէ զայն ... սեւ ամպ մը կուգայ կ'իջնէ անոր վրայ ... ու կ'իյնաս անխծեալ ունկումի մը մէջ ...

«Օ՜ֆ ...

«Ասոնք իմ խօսքերս չեն ... ասոնք այն Աստուծոյ պատգամներն են որ վճռած է մարդերու ճակատագիրը:

«Այն Աստուծոյ որ քեզի կը հրամայէ. «Կռչումիդ մէջ՝ անշահախնդիր, իսկ գործունէութեանդ մէջ՝ պարտաճանաչ եղիր ...»:

Այս վերջին պարբերութիւնն արտասանելէ ետքը, տէրվիշը լռեց:

Լուֆթֆի աղա չափազանց յուզուած էր:

Որչափ որ Տէրվիշին բառերը կցկըտուր, անորոշ ու տարօրինակ էին, սակայն իմաստալից նշանակութիւններ ունէին:

Քիչ յետոյ Տէրվիշը շարժում մը ըրաւ, աչքերը բացաւ ու ոտքի ելաւ այնպիսի դիրքով մը որ կարծես գերեզմանէ մը կու գար ...

— Երախտապարտ եմ, բարի Տէրվիշը, մրմնջեց Լուֆթֆի աղա: Խօսածներդ պիտի չմոռնամ: Հիմա ընդունէ նուէրս, որ վարձատրութիւն չէ ...:

Տէրվիշը ժպտելով քայլ մը ետ քաշուեցաւ ... Լուֆթֆի աղային տուած նուէրին վրայ նայեցաւ ու այնպիսի սարսուռ մը զգաց, զոր՝ մարդուս նկարագրին մէջ հոգին շատ քիչ անգամ կրնայ արտայայտել:

— Ոհ ... Աստուած չընէ, մրմնջեց Տէրվիշը: Ե՞ս ... ես դրամ առնեմ ձեռքէս, ես տասը վրայ նայիմ այս ալեւոր հասակիս մէջ ... ոճիրն բան է այդ: Պահէ, ցոյց մի տար ինծի: Զե՞ս տեսներ, միթէ՞ հարկաւոր է այդ մետաղը ... միթէ՞ բանի մը կրնայ ծառայել մարդերու աչքը շլացնող այդ անարգ նիւթը ...:

— Ի՞նչպէս չկրնար բանի մը ծառայել, բարի Տէրվիշս, չէ՞ որ ապրելու համար միջոց մը պէտք է .... չէ՞ որ առանց այդ մետաղին բան մը չես կրնար ընել:

— Հա ... իրաւ է, իրաւ է ... կը հաստատեմ ինչ ըսել կ'ուզես, պէյս ... գիտեմ թէ մարդիկ այս անցաւոր աշխարհիս մէջ «ապրուստի միջոց» անուն տուած են այդ անարգ նիւթին ... այդ փայլուն մետաղին ... ես մոռցայ այդ կէտը ... սակայն խմանալու ես որ ինծի համար չէ: Օհ, սիրելի բարեկամս, նայէ անգամ մը ... մտածէ որ աշխարհը՝ լայն ու կեանքը՝ շատ կարճ է: Երբեք չեմ հոգար ապրիլս ...: Անօթի չեմ մեռնիր ... Պատառ մը հաց կը մուրամ դուռնէ մը եւ այդ օրը կ'անցնի ինծի համար:

— Շատ՝ աղէկ, Տէրվիշս, ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի ... ինչո՞վ կ'ուզես որ վարձատրուիս:

— Վարձատրե՞լ ...:

— Այո:

— Ի՞նչ ըրի որ կ'ուզես վարձատրել զիս:

— Ախ, կ'ուզեմ որ մտերիմս ըլլաս ... ահա նպատակս:

— Ես ամէնուն մտերիմն եմ: Ով որ անուշ լեզու կուտայ ինծի, ես իմ սիրտս չեմ խնայեր անոր: Ով որ աշխարհքիս մէջ իմ դէմս կ'ելնէ բարութեան ժպիտ մը փոխարինելով, ես պարտաւոր եմ կեանքս անոր նուիրելու: Ահա այս է իմ նշանաբանս ... այս է այն ճշմարտութեան ուղին, որուն մէջ մտած եմ մանկութենէս ի վեր: Գուցէ զարմանալի կ'երեւայ քեզի տէրվիշներու կեանքը: Գուցէ երկրի վրայ եղած թշուառներու ամէնէն թշուառը նկատես զանոնք: Բայց սխալ է այդ կարծիքը: Թշուառն այն է որ ինքնիրեն համար կ'ապրի, ինքնիրեն համար կը մտածէ ու ինքնիրեն համար կը վայելէ ... որովհետեւ չգիտեր թէ մարդուս երջանկութիւնն ուր է:

Լուֆթֆի աղայ ակամայ սարսուռ մը զգաց: Իրեն այնպէս եկաւ որ այդ անձնուրաց մարդը հրեշտակ մըն էր ... :

— Ուրեմն ըսէ ինծի, բայց տէրվիշս, ընդհատեց Լուֆթֆի աղա՝ հոգեկան անհուն գանութեամբ մը. ո՞ւր է մարդուս երջանկութիւնը:

— «Մարդուս գերագոյն երջանկութիւնը թշուառ մը երջանկացնելու մէջ է». նկատել տուաւ տէրվիշը:

Այդ պահուն ներս մտաւ թիարանի վերակացուն, որ մեր ծանօթ Չէքին էր:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Լուֆթֆի աղա:

— Կալանաւորները կը սպասեն ձեր մեծութեան ... պատասխանեց Չէքի կակազելով: Ժամանակը կ'անցնի:

Լուֆթֆի աղա ժամացոյցը նայեցաւ: Արդարեւ, քառորդէ մը աւելի անցած էր՝ որոշեալ ժամանակէն:

(Շար.)

Պ. Ստեփան Գալաղեան, Այրի Տիկին Ա. Խանճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Գալաղեան եւ զաւակը, Պ. Արման Խանճեան, Տէր եւ Տիկին Գալճեան եւ զաւակը, Պ. Գառնիկ Գալաղեան, Այրի Տիկ. Կ. Գալաղեան, ինչպէս նաեւ Գույումճեան, Փէշտիմալճեան, Հէքիմեան եւ Ալթունեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Խ. ԳԱԶԱՋԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յակոբեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 30-ին, 86 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնփարնասի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Գազազեան եղբայրներուն։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լաւաքէնէն Տէր եւ Տիկին Եզնիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Գափուճեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Պ. Տրդատ Հիմինեանի մահուան առթիւ։ («Ստանալ «Յառաջ»էն»)։

×

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս եւ Արաքսի Սիմոնեան իրենց ամուսնութեան 25ամեակին առթիւ կը նուիրեն դաշնակ մը, Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Շամլեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց սիրեցեալ եղբօր, Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (Տըրակինեան) եւ իր զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր եւ հօր, ողբացեալ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՌԷՆԵԱՆԻ (Պոլսեցի) եւ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՐԱՆԵԱՆԻ (Նիկոմիտիացի), մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները։

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ.—

«Յառաջ»ի բարգաւաճման 50 Ն. Ֆ. Փարիզի եկեղեցւոյն յիսուն, Եկեղեցւոյն Կրթ. ձեռնարկներուն վաթսուն, Աղքատախնամի ծերանոցներուն 50, Բլամառի աղէտեալներուն յիսուն, Մշակոյթի Տան երեսուն Ն. Ֆ.։

Ստանալ այս գումարները Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունէն։ (Մշակոյթի Տան նուէրը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է։ Տանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16։

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները։

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 7·30ին, առաջին առթիւ ըսկսելով Փոնթէվէքի թաղէն։

Յաջորդաբար, հայերէնի դասընթացքները կը սկսին, Չորեքշաբթի իրիկուն Փասքալի թաղը եւ Հինգշաբթի կէսօրէն ետք Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեան։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Rue de Bonvalet-ին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել։ Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արուսեակ Մալաթեան (ծնեալ Մարտիրոսեան, Զարաթցի), Ամերիկայէն, հօրը անունը՝ Մարտիրոս, մօրը՝ Աննա, կը փնտռէ կնքամօր աղջիկը՝ Սաթենիկ Վարդանեան, որուն վերջին հասցէն Փարիզ էր։ Հօրը անունը՝ Վարդան, մօրը՝ Պայծառ, հօրեղբայրները՝ Միրիճան, Օննիկ, Թաշթիկ։ Մօտաւորապէս 67 տարեկան, միասին դպրոց գացած են Պոլիս։ Տեղեկացնել՝ Պ. Ժօզէֆ Թոմասեանի,

12 Պուլվ. Լամպէր, Մարսէյլ։

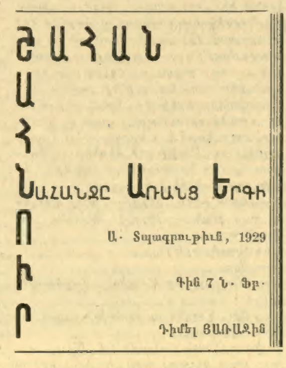

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 4 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9220 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5021

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

ԿԸ ԳՈՎԷ ԲԱՆԱԿԸ, ԿԸ ԶԱՂԿԷ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

...նախագահ տը Կոլի ճառին գլխաւոր ...իւթերն էին, ինչպէս միշտ, Ալժերիա, ...Գերմ... եւ ազգային համերաշխութիւնը, ...աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը կը... ...Նախագահին համար, երկիրը վերա... ...մարդման մէջ է, որովհետեւ Ֆրանսան, ...ինչպէս որ է մէկ ընտրութիւն ...կրնայ ընել՝ մեծ յաջողութիւն մը ...անդարմանելի անկում մը: Շնորհիւ ...խոր միութեան զոր ժողովուրդը ...կուտայ, Ֆրանսա դէպի յաջողու- թիւն կ'երթայ: «Բայց եթէ նորէն թոյլ ...որ անհանդարտ տրամադրութիւն- ...ներ, խառնակութիւններ աչքր դառնան ...գործերուն այն ատեն դէպի անկում ...կ'երթանք»:

Տը Կոլ յիշեց թէ Ներքին ճակատի վը- ...երկիրը բարեփոխութեան մը մէջ է, ...կը նպաստ իր բոլոր զաւակներուն, ...արժանի բարգաւաճման եւ զօրու- ...թեան կը տանի: Բայց հոտ հասնելու ...համար ոչ մէկ անհատական շահ պէտք ...է գերադասել ընդհանուր շահը:

«Գալով Ալժերիոյ, երեք տարի է չենք ...դադրած մօտենալէ այն նպատակին, զոր, ...անուն Ֆրանսայի, նշանակեցի,— ինք- ...նորոշում Ալժերացիներուն համար, ե- ...թէ կ'ուզեն, եւ չեմ կասկածիր որ չու- ...զեն, անկախ ալժերական պետութեան մը ...հիմնարկութիւնը, գործակցութիւն Ֆը- ...րանսայի հետ իր նոր կեանքին եւ իր ...զարգացման համար, ինչ որ կը պարտա- ...դրէ որ եւրոպական ծագում ունեցող հա- ...մայնքը իր իրաւունքները եւ երաշխիք- ...ները ունենայ: Միեւնոյն ժամանակ եւ ...սկսելով 1958 Մայիսի այն ցնցումէն, ...երբ կը գործադրուի այդ յեղաշրջումը, ...որ Ֆրանսացիներու եւ Ալժերացիներու ...միայ մեծամասնութիւնը կ'առաջնորդէ ...դէպի այդ յստակ եւ վճռական լուծումը, ...միեւնոյն ժամանակ կ'ըսեմ, Փրանսական ...բանակը, Փրանսական կարգապահու- ...թեան ուժերը կը պարտէին եւ կը պար- ...տին տէր կենալ հողամասին: Եղաւ ա- ...պէս: Վերջապէս, պէտք էր որ հակա- ...ռակ անհնազանդութեան գրգռութեանց ...եւ մոլորածներու զառալքութեան, բա- ...նակը մնար եւ մնայ պարտականութեան ...մէջ: Մնաց: Կը մնայ: Պատի՛ւ իրեն»:

«Հիմա, կը շարունակէ տը Կոլ, կըր- ...նանք կառուցանել: Պատրաստ ենք նորէն ...համաձայնութիւն մը փնտռելու ըմբոս- ...տութեան ղեկավարներուն հետ, խաղա- ...ղութիւն բերելու համար Ալժերիոյ մէջ, ...կարգադրելու համար ինքնորոշման պայ- ...մանները, ճշդելու համար Փրանքեւալ- ...ժերական գործակցութեան մը հիմերը: ...Նոյն ատեն, կը փափաքինք, որովհետեւ ...մեր միւսին արդելք չէ, որ ներկայա- ...ցուցչական տարրեր, ինքնաբուխ, պատ- ...րաստեն այդ մեծ գործողութիւնը որ ...հանրաքուէն պիտի ըլլայ: Ամէն պարա- ...գայի մէջ, վճռած ենք, այսօրուընէ, ...գործ ալժերական հանրային ուժ մը ...կազմակերպել, զոր ատժամեայ իշխա- ...նութիւնը իր ձեռքին տակ պիտի ունենայ ...եւ պատասխանատուութիւն ունենայ ...ընտրութեան առաջնորդելու դէպի որոշումը: ...Ինքնորոշման սկզբունքը Ալժերացիներուն որ ...ազատութիւնը, լուծումը, Ալժերիոյ ա- ...պագան իրենց ձեռքն է: Կը թախանձենք ...Ալժերիոյ Ֆրանսացիներէն, ինչ որ ալ ...ըլլայ այն ցաւերը զորս կը ներշնչէ ան- ...ցեալ - վերջացած շրջան մը, որ մնան ...Ֆրանսայի հետ, որ իրենց անկեղծ մաս- ...նակցութիւնը բերեն նոր Ալժերիոյ ծը- ...նունդին, ուր ունենան իրենց արժանա- ...ւոր տեղը: Պարզ է թէ եթէ այդպէս չըլլայ, իրենց հողատարութիւնը ապա- հովուած է, ըլլայ համախմբումներով, ըլլայ Մայր Հայրենիք վերադառնալով»:

Տը Կոլ յիշեց թէ երկրին բարեփոխումը եւ Ալժերիոյ հետ յարաբերութեանց հիմ- նական փոփոխութիւնը կը պատահին հա- մաշխարհային վտանգի շրջանի մը ըն- թացքին: «Ինչ որ ունինք ընելիք սար- սափելի բարդ է: Եւ որովհետեւ Ֆրան- սան ենք, կենսական՝ Եւրոպայի եւ ան- հրաժեշտ՝ ազատ աշխարհի, մեզի կ'իյնայ որոշել եւ թելադրել մեր դաշնակիցնե- րուն որ ուղիղ եւ վճռական մնան բռնա- տիրական պլոքին սպառնալիքներուն առ- ջեւ: Որովհետեւ ոչ մէկ բան աւելի վը- տանգաւոր կրնայ ըլլալ, մեր դատին, մեր ապահովութեան, մեր գինակցու- թեան, մեր խաղաղութեան համար քան քայլ առ քայլ նահանջել անոնց առջեւ ո- րոնք կը սպառնան մեզի: Բայց թող ա- րեւմուտքի եւ արեւելքի յարաբերու- թիւնները բնականոն դառնան, այն ատեն Ֆրանսան պատրաստ է շինարար բանակ- ցութիւն մը բանալու մեծ պետութեանց միջեւ աշխարհի հարցերուն շուրջ,— Գերմանիա, ապազինում, օժանդակու- թիւն թերաճ երկիրներուն, համագոր- ծակցութիւն մարդկային յառաջդիմու- թեան համար: Անկասկած պիտի կարե- նայ (Ֆրանսան), միւս կողմէ նպաստել համաստրակչուած Եւրոպայի մը երե- ւումին Ատլանտեանի եւ Ուրալի միջեւ, այն օրէն երբ բռնատիրական աշխար- հակալութիւնը դադրի իր բաժամբլու- թիւնները ցուցադրելէ»:

Բայց Ֆրանսա այս բոլորը չի կրնար ընել եթէ, կը շեշտէ նախագահը, իշխա- նութիւնը կրկին վերածուի երէկուան «խաղաթուղթի պալատին»:

Եւ տը Կոլ կը խօսի խորհրդարանա- կաններու մասին խիստ եւ արհամարհա- կան ոճով «Ի հարկէ, մեր ազգային պարտականութիւնը, եթէ մեծ է յոյժ- րով, շատ հոգեր ալ ունի: Բայց ի՞նչ կարծիք կարելի է ունենալ երէկուան վարչաձեւին պատասխանատուներուն հանդէպ որոնք կը փորձեն տանիլ Հան- րապետութիւնը, այն խաղերուն որոնց ծանօթ ենք: Ցանուն ի՞նչ ուժի, ի՞նչ ա- ռաքինութեան, ի՞նչ օգտակարութեան մէջ տեղ կը գնեն իրենց յաւակնութիւն- ները, երբ ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ ինչ փոսի առջեւ էր հայրենիքը եւ Հանրա- պետութիւնը երեք տարի առաջ, երբ ոչ ոք, իրենք ալ մէջն ըլլալով, կ'անգիտա- նայ թէ դարուս գործերը շատ բարդ են իրենց կարգադրութիւններուն համար, երբ կարելի է համոզուած ըլլալ, որ եթէ վայրկեան մը վերահաստատէին իրենց վարչակարգը, ծայրայեղ գործունէու- թիւնները շատ շուտ պիտի պառակտէին հայրենիքը»:

Եւ եզրակացնելով, տը Կոլ կոչ կ'ընէ ազգային համերաշխութեան.— «Հանրա- պետութիւնը կը շարունակէ իր ճամ- բան», կ'ըսէ տը Կոլ որ կը յիշէ թէ վերջ դրած է 16րդ յօդուածի գործադրութեան բայց կրնայ նորէն զայն օգտագործել եւ կը վերջացնէ շեշտելով թէ «Ֆրանսայի համար, որ դժուար եւ վտանգաւոր շըր- ջան մը կ'անցընէ, փրկութիւնը եւ յաջո- ղութիւնը ազգային համերաշխութիւն կը պահանջեն»:

×

Այս ճառը որ մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ նոյն հակազդեցութեանց առիթ տուաւ: ինչպէս անցեալին Ալժէի մէջ, այս անգամ Օրանի հեռատեսիլը խան- գարուեցաւ «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի կողմէ» եւ Օրանի ժողովուրդը չտեսաւ նախագահը երբ կը խօսէր:

Քաղաքական շրջանակները հակասու- թիւններ կը գտնեն տը Կոլի ճառին մէջ, ինչ էն էթը անշուշտ բոլորովին համա- ձայն է տը Կոլի բոլոր բառերուն: Ըն- կերվարականները գիտել կուտան թէ այս վարչաձեւը շարունակելու կամ Դ. Հան- րապետութեան վերադառնալէ զատ կա- րելի է ուրիշ լուծումներ գտնել:

ՍՈՒՐԻԱ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԱՆ, ԸՍՏ ԳԱՀԻՐԷԻ

Գահիրէի մէջ կը շարունակեն պնդել թէ նոր կառավարութեանդէմ ցոյցեր տե- ղի կ'ունենան Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ:

Նասր խօսք առնելով համալսարանա- կան ուսանողներու առջեւ, ըսաւ թէ ա- րաբ ազգայնականութիւնը ծանր ձախո- ղութիւն մը կրեց Դամասկոսի դաւա- դրութեան պատճառաւ: Նասր չեշտեց սակայն թէ այդ ձախողութիւնը նոր զարթօնքի մը առիթ պէտք է տայ եւ Նասր վստահ է որ «մեր սերունդը պիտի յաղթէ»:

Նասր հաստատեց թէ Դամասկոսի, Հա- լէպի եւ Տէր էլ Զորի մէջ ցոյցեր կան եւ թէ Հալէպի աղջիկները յարձակած են ձայնասփիւռի կայանին վրայ առանց վախնալու կրակէն: «Կ'ըսեն, շեշտեց Նասր, թէ սուրիական բանտերը լեցուն էին, բայց այսօր ոչ մէկ թիւ կը տրուի: Ես կ'ըսեմ թէ բանտարկեալներուն թիւը հարիւրը չէր անցներ որուն 75ը համայ- նավարներ էին»:

Դամասկոս կը վստահեցնէ թէ ամէն ինչ հանդարտ է երկրին մէջ բայց կաս- կած չկայ թէ նոր վարչաձեւը լուրջ դժ- ուարութեանց կը բախի: Քուզպարիի դահլիճը նախ նիւթական դժուարութիւն- ներ ունի, ապա միջազգային գետնի վը- րայ բաւական ծանր է իրեն համար դի- ւանագիտական ներկայացուցչութիւնը պատրաստել: Մնաց որ ոչ ոք կ'ամաչա- բէ Դամասկոսի նոր դահլիճը ճանչնալու մանաւանդ Նասրի սպառնալիքէն ետք: Թեհրան, վարանումներէ ետք ճանչցաւ Քուզպարիի դահլիճը, Ուաշինկթըն որո- շում չի տար, որովհետեւ կացութիւնը դեռ ստոյգ չէ եւ կը մտածէ «ի՞նչ կ'ըլ- լայ, ինչ չըլլար, սպասենք»:

× Լոնտոն կը ճշդէ, պատասխանելով կարգ մը լուրերու, թէ յեղափոխական շարժումէն առաջ, Քուզպարի Լոնտոն չէր:

× Պուրկիպա Արաբական Լիկայի ժո- ղով պահանջեց, հարցը ծեծելու համար:

× Սուրիական սահմանը բաց է բոլոր օտարականներուն համար բայց Ֆրան- սացիներէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցաւ «Արդարութեան կուսակցութիւն» իզմիրի նախագահը՝ հանգստեան կոչուած զօրա- վար Մեհմէտ Ալի Այաք որ ընտրապայ- քարի ընթացքին Մենտերէսի ներբողը ը- րած էր: Այաք հերքած էր թէ «Սուրբ մը» թաղուած է յանձին Ատնան Մենտե- րէսի:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակ մը ղրկած է Թի- թոյի բայց Եուկոսլաւիոյ Թանիունկ գործակալութիւնը չի ճշդեր անոր բովան- դակութիւնը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ մեթրական դրութիւնը սկսաւ գործածել Հոկտ. 1էն:

ՀԱՆՐԻ ԱԼԷԿ Լա Քէսթիոն գիրքին հե- ղինակը որ անդամ էր ալժերական հա- մայնավար կուսակցութեան, փախաւ Ռենի հիւանդանոցէն, ուր կը մնար:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը որոշեց գը- րաւել քիւրտ ժողովրդավար կուսակցու- թեան բոլոր ունեցածները, շէնքերը եւ կարասիները: Իբրեւ պատճառ կը տրուի այս կուսակցութեան բերած մասնակցու- թիւնը երկրին հիւսիսային կողմը կա- տարուած ապստամբութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Թրքական դեսպանատան մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Աղմուկը ա- ւելի մեծ եղած է քան վնասը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ

«Մարմարա» կը գրէ.—

Պոլսոյ Հայոց պատրիարքական ընտ- րութեան համար անհրաժեշտ արտօնու- թիւնը Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ տրուած ըլլալով, Պատրիարքարանի մաս- նաւոր հրաւէրով Խնամակալութիւններու եւ Թաղ. Խորհուրդներու լիազօրները ժո- ղով մը գումարեցին Պատրիարքարանին մէջ Կրօնական Ժողովի ներկայացուցիչ- ներուն հետ:

Ժողովը բացաւ Գ. Վահան Խիտալէր- տի եւ յայտնեց թէ պատրիարքական ընտրութեան մասին սպասուած հրամա- նը, որ տրուած է կառավարութեան կող- մէ, մօտերս կը սպասուի, հետեւաբար մօտ օրէն պէտք է կատարուին ներկայա- ցուցիչներու եւ Պատրիարքին ընտրու- թիւնները: Այս մասին «Պատրիարքա- կան ընտրութեան նախաձեռնարկ Մարմ- նի» անունով Գ. Կարպիս Ղազարեան բա- ցատրեց ցարդ կատարուած աշխատու- թիւնները եւ յայտնեց թէ զանազան պատճառներով յարմար կը տեսնուի պատրիարքական ընտրութիւնը կատարել կարելի եղածին չափ շուտ:

Ժողովը կարգ մը խորհրդակցութիւն- ներէ եւ գաղափարի փոխանակումներէ ետք որոշեց ժամ առաջ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները կատարել եւ Գե- տական ընտրութիւններէն առաջ աւար- տել Պատրիարքին ընտրութիւնը:

Ժողովը այս առթիւ ընտրական աշխա- տանքներու եւ ձեւակերպութիւններու մայր գիծերը ճշդեց:

Տրուած որոշումներու համաձայն՝ ընտրողները պէտք է 21 տարին լրացու- ցած ըլլան եւ իրենց անունները գրուի ե- կեղեցւոյ մէջ կախուելիք ընտրողներու ցանկին մէջ:

Թաղերը իրենց բնակչութեան թիւին համեմատ ներկայացուցիչներ պիտի տան ընդհանուր ժողովին, որ պարտականու- թիւն պիտի ունենայ Պատրիարքը ընտ- րել, պատրաստուելիք հնգանուն պատ- րիարքական թեկնածուներու ցանկին մէ- ջէն:

Որոշուեցաւ մէկական ներկայացուցիչ նկատի ունենալ այն բոլոր թաղերուն համար, որոնց եկեղեցւոյ շուրջ գտնուող բնակչութիւնը նուազ է հազար հոգիէ: Իսկ բազմամարդ թաղերը պիտի տան ի- րենց բնակչութեան թիւին համեմատ ներկայացուցիչներ: Ասկէ զատ Ս. Փըր- կիչ Հիւանդանոցի եկեղեցիէն պատըս- պարեալներու եւ հիւանդանոցի մէջ գտ- նուողներու համար մէկ ներկայացուցիչ, իսկ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեց- ւոյ շրջանին համար Ղալաթիայէն մէկ ներկայացուցիչ պիտի ընտրուի:

Գաւառի համար ճշդուած եօթը ներկա- յացուցիչներով պատգամաւորներու թիւը կը հասնի 80ի:

Պատրիարքական ընտրութեան արտօ- նագիրը հասնելէ ետք, Ներկայացուցիչ- ներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ 8 Հոկտ. Կիրակի օր, իսկ Պատրիարքի ընտրութիւնը 11 Հոկտ. Չո- րեքշաբթի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Եկեղեցիները այս օրուընէ իսկ իրենց շրջափակին մէջ պիտի կախեն ընտրողնե- րու ցանկերը ինչպէս նաեւ պիտի պատրաստեն ընտրելիներու եռապատիկ ցանկը:

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Գ.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ

Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ համար վըտանգաւոր մրցորդ – ախոյեանը Վիլհելմեան Գերմանիան էր, որ արդէն Պաղտատի երկաթուղին հասցրել էր մինչեւ Խանեղին, Պարսկաստանի հարաւարեւմտեան սահմանը: Անգլիան մրցման ու պայքարի մէջ էր Գերմանիոյ հետ նաեւ Աֆրիկայում, ուր գերման եւ անգլիական երկաթգծերը խաչաձեւում էին միմեանց «Երկաթէ Խաչ» որակումով, հետեւաբար նաեւ՝ շահերը:

Ա. Աշխարհամարտին, 1916ին, անգլեւռուս զօրքերը խախտեցին Պարսկաստանի չէզոքութիւնը եւ վերցրին իրենց հսկակչռի տակ: Պարսկաստան մտան նաեւ թրքական բանակները, որոնք մեծ աւերներ գործեցին եւ մասսաւոր ջարդեր կատարեցին, հայ տարրերի մէջ:

Ցայտնի է Ա. Աշխարհամարտի արդիւնքը. Անգլիան յաղթական դուրս եկաւ եւ իր հովանու տակ առաւ՝ Իրաքը, Արաբիան եւ այլ շրջաններ. Պերլին – Պաղտատ երկաթուղու մղձաւանջը վերացաւ. յաղթանակեց երեք Կ.ն, Կապ – Կահիրէ – Կալկաթան:

Անգլիան ձեռք դրաւ նաեւ Քէրքիւքի եւ Մուսուլի նաւթի վրայ: «Թրքական Նաւթային Ընկերութիւն»ը դարձաւ «Իրաքեան Նաւթային Ընկերութիւն»...

Այսպիսով, Անգլիան տէր էր դառնում Մուսուլի նաւթի 70 տոկոսին, Ֆրանսան՝ 25, իսկ հինգ տոկոսը անցնում էր հայազգի Գալուստ Կիւլպէնկեանին, որի շընորհիւ եւ կոչուեց «Պարոն հինգ առ հարիւր», դառնալով աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը:

Անգլիան ձեռք բերեց նաեւ մէկ այլ առաւելութիւն. օգտուելով Պարսկաստանի թուլութիւնից, ու նաեւ Ռուսաստանի խառն վիճակից (յեղափոխութիւն եւ քաղաքացիական կռիւներ), 1919 թուին, համաձայնութիւն կնքեց Պարսկաստանի վարչապետ Վուսուղ Դովլէի հետ, բստ որի, Անգլիան իրաւունք էր ստանում հարաւային Պարսկաստանի 800.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւնների վըրայ նաւթային հետազօտութիւններ եւ շահագործում կատարելու. այդ տարածութիւնը Պարսկաստանի կէսն էր (ամբողջ երկիրն ունի 1.640.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն):

1921Ի ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

1917ին ցարական իշխանութիւնը տապալուեց. նոյն թուի հոկտեմբերին տեղի ունեցաւ «բոլշեւիկեան յեղափոխութիւն»ը: Ռուսաստանը մխրճուեց քաղաքացիական կռիւների մէջ: Հարեւան երկիրները միաժամանակ ազատ շունչ քաշեցին, ռուսական ճնշումից ձերբազատուելով:

1921 թուի Փետրուարին ռուս-պարսկական համաձայնութիւն կնքուեց, որով ջնջւում էին կապիտուլասիոնները, Իրանի հողի վրայ ունեցած ռուսական բոլոր շէնքերն ու ստացուածքները թողնւում էին Իրանին. այդ համաձայնութիւնը, սակայն, մի կէտ ունէր, ըստ որի՝ Ռուսիան, երբ տեսնէր որ իր երկիրը վտանգւում է օտար ուժերի Իրան մտնելով, ինքը եւս իրաւունք էր ստանում զօրք մտցնելու Իրան:

Մինչեւ 1921ի համաձայնութիւնը, բոլշեւիկեան Ռուսաստանը երկու – երեք անգամ փորձեց ներքին խռովութիւններով անջատել Պարսկական Ատրպատականը մայր երկրից. առաջին շարժումը եղաւ 1919ի վերջերը, Շէյխ Խիաբանիի գլխաւորութեամբ՝ «Ինքնավար Ատրպատական» նշանաբանով: Կենտրոն. կառավարութեան զօրքը ճնշեց ըմբոստութիւնը եւ Շէյխ Խիաբանին սպանուեց ամբոխի ձեռքով:

Երկրորդ փորձը եղաւ 1920ին, երբ բոլշեւիկները զօրք հանեցին Էնզէլի, Կասպից ծովի պարսկական նաւահանգիստը, եւ առաջացան մինչեւ Մէնջիլ (Ռաշտ – Ղազուին ճամբին): Ռըզա Շահը այն ժամանակ դեռ եւս Շահ չէր դարձել, այլ զինուորական նախարար էր. նա պարտութեան մատնեց կարմիր զօրամասերին, որոնք հեռացան պարսկական հողից:

Տեղի ունեցաւ նաեւ Լահութիի շարժումը 1921ին Թաւրիզում. սա եւս խեղդուեց եւ Լահութին փախաւ ու ապաստանեց Խորհրդային Ռուսաստան:

Այնուհետեւ սովետների եւ Պարսկաստանի փոխյարաբերութիւնները միշտ ըրդուշական եւ փոխադարձ անվստահութեան բնոյթն ունեցան: Ռըզա Շահը (1925ից) իր երկաթէ ձեռների մէջ առաւ Իրանը եւ արտաքին ուժերին կարողացաւ հեռու պահել իր երկրից:

1933 թուին Ռըզա Շահի կառավարութիւնը պահանջ դրաւ «Անգլօ-իրանեան նաւթային ընկերութեան», աւելացնելու Իրանի շահաբաժինը եւ յաջողեց:

1939 թուին աւարտուեց Պարսից Ծոցը Կասպից Ծովին կապող երկաթուղին, որ յայտնի է «Անդրիրանեան երկաթուղի» անունով: Սկսուեց նաեւ Թեհրան. Մարաղա – Թաւրիզ երկաթուղու կառուցումը:

Խորհրդ. Ռուսաստանը քանիցս առեւտրական համաձայնութիւններ կնքեց Իրանի հետ, բայց այդ համաձայնութիւնները կարճատեւ կեանք ունեցան, շնորհիւ սովետների անբարեխիղճ եւ միակողմանի տնտեսական քաղաքականութեան: Ատրպատականի առեւտուրը որ իր ծաղկման գագաթնակէտին էր հասնում ցարական իշխանութեան տարիներին, համարեա մեռաւ, բազմաթիւ սընանկութիւնների տեղի տալով: Կովկասեան տրանզիտը կանգ առաւ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ

Հիթլերական իշխանութեան ամրապնդումով, գերման փորձագէտների եւ առեւտրականների հոսանքը ըսկըսուեց նորից դէպի Իրան:

Նացիները ճարպիկ ու յաջող քարոզութիւն սկսեցին ծաւալել Իրանում. հիթլերի անունը նոյնացնում էին մահմետական – Շիա ալահըփի սուրբ՝ Հէյդարի հետ, իսկ «գերման» անունը ծագած էին համարում Իրանի «Քերման» քաղաքից...

Գերմանների քարոզութեան յաջողութիւնը այս անունների առընչութեամբ չէր միայն, այլ նաեւ, որ պարսիկ ժողովուրդը յոգնած ու ձանձրացած էր անգլեւռուս երկարատեւ մրցակցութիւնից եւ սպառնալիքից, ուստի եւ փնտռում էր մի երրորդ ուժ, որի հայրենիքը աւելի հեռուներն էր, ոչ իր երկրի սահմանների մօտ, եւ այդ երրորդ ուժը՝ Գերմանիան էր, Հիթլերեան լինէր նա թէ Վիլհելմեան, այդ միեւնոյն էր պարսիկ ժողովրդի համար:

Ռըզա Շահ Փահլաւին եւս համակիր էր երեւում Գերմանիոյ, ի հարկէն իր երկրի անկախութիւնը իր ձեռքից չտալու պայմանով:

Գերման փորձագէտներ հրաւիրուեցին Իրան, ինչպէս, օրինակ, յայտնի Շախտը, երկրի ելեւմուտքը քննելու համար:

Գերման առեւտրի եւ քաղաքական ծաւալումը հաչտ աչքերով պիտի չդիտուէր ոչ Խորհրդ– Ռուսաստանի եւ ոչ էլ Անգլիոյ կողմից: Հիթլերեան Գերմանիան օրը օրին մեծ վտանգի կերպարանքն էր առնում: Երրորդ աշխարհամարտը մօտալուտ էր:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐԸ

Հանելուկները, ինչպէս բանահիւսական քանի մը սեռեր, պէտք եղած չափով չեն ուսումնասիրուած, հակառակ անոր, որ թէ՛ անցեալին եւ թէ՛ մեր օրերուն՝ բանահաւաքներ եւ ազգագրագէտներ մեծ քանակութեամբ հանելուկներ ժողված են եւ յաճախ, նոյնիսկ հրատարակած բանահիւսական – ազգագրական հաւաքածոներու եւ պարբերաթերթերու մէջ: Հայկական հանելուկներու մասին մինչեւ այսօր հրապարակի վրայ կարելի է գտնել միայն մէկ քանի յօդուածներ եւ հարեւանցի ակնարկութիւններ, որոնք պարզապէս բանահաւաքներու կամ բանասէրներու բացատրութիւններ են: Այս անուշադրութիւնը մասամբ կարելի է բացատրել առօրեայ գործածութենէն դուրս անոնց նշանակութիւնը եւ արժէքը չըմբռնած ըլլալու իրողութիւնով:

Ուրեմն, բաց մըն է որ կը գոյէ Ս. Ցաբուեան իր «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» գիրքով, որ լոյս տեսաւ վերջերս, Հայաստանի մէջ: Հեղինակը բաց երեւոյթին ըմբռնելով հանելուկներուն պատմական, գեղարուեստական արժէքը եւ դերը, մանրազնին ուսումնասիրած է հայկական սկզբնաղբիւրները, բարեխիղճ կերպով հետազօտած է հայկական հանելուկները եւ տեղեակ ըլլալով ժիշեալ սեռին վերաբերող ռուսական եւ եւրոպական տեսական գրականութեան, հրապարակ հանած է հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը հայկական հանելուկներու մասին:

Ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ հանելուկը իւրատեսակ եւ ինքնատիպ սեռ մըն է: Հանելուկներուն այդ առանձնայատկութիւնը պայմանաւորուած է անոնց այլաբանական բնոյթով: Արտաքին ձեւով կը յիշեցնեն պատկերաւոր թուարանական խնդիրներ, որոնց լուծումը՝ պատասխանին նայելով կը թուի թէ պարզունակ ու դիւրին է: Սակայն, եթէ խորանանք անոնց մէջ կը տեսնենք, որ այլաբանական պատկերներուն կամ ուղղակի նկարագրութիւններուն միջոցաւ կը բացուի ամբողջ աշխարհ մը՝ փորձառութիւններ, ընդհանուր ճշմարտութիւններ, հաւատալիքներ, ծէսեր, սովորութիւններ, պատմական եւ աշխարհագրական փաստեր եւ բնորոշներ եւ բազմաթիւ այլ իրողութիւններ:

Աշխատութեան առաջին գլուխին մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ հանելուկներու սեռին առանձնայատկութիւններուն: Առաջին անգամ կը յիշէ այդ սեռին անուանումները՝ առակ, առեղծուած, հանելուկ, բունդլ, հանք եւայլն, օգտագործելով հին մատենագիրներէն եւ այլ աղբիւրներէն հասած տեղեկութիւնները, բառարաններուն մէջ պահպանուած անուանումները, որոնց հիման վրայ կը փորձէ մեկնաբանել հանելուկները իբրեւ առակ – առեղծուածի անկիւնէն: Այնուհետեւ հանգամանօրէն կը խօսի հանելուկներու ծագումին մասին: Հեղինակին կարծիքով հանելուկներու նախնական տեսակներ են հնդկական Ռիգ-Վեդայի, պարսկական Աւեստայի, պաղեստինեան Եւէստի Ֆրիանի եւ յունական Սփինքսի հէքեաթներուն հարց ու պատասխանները: Այդ առթիւ իբր եւ նմանօրինակ երեւոյթ կը յիշատակէ մեր իրականութեան մէջ տարածուած աշուղներու մրցումները: Իրաւունք ունի հեղինակը, երբ կ'ըսէ թէ մարդկային հասարակութեան պատմութեան նախնական շրջանին հանելուկները կարեւոր նշանակութիւն ունեցած են մարդոց կեանքին մէջ եւ միայն յետագային է, որ կորսնցուցած են իրենց անմիջական գործ...

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

— Էհ, բա ո՞նց անենք հիմի,— հարցրեց Երեմը տարակուսած:

Կինը ուսերը վեր քաշեց— Մեծ աղջկան ու նրանից փոքրին տալ չէր կարելի, որովհետեւ նրանք մօրն օգնում էին տնային գործերում, իսկ ամէնից փոքրը դեռ օրօրոցի ծծկեր էր, մնում էր ուրեմն ընտրութիւն անել Աշխէնի եւ Սաթօյի միջեւ:

— Հը, հիմի ի՞նչ ես ասում,— նորից հարցրեց գիւղացին կնոջը:

— Մարդիկ երկու օր է սպասում են, պէտք է կամ հա ասել, կամ չէ: Մտածիր ու բախտիդ քարի մի տալ...

Սանամը փոխանակ մարդուն պատասխանելու, դարձաւ այդ միջոցին միւս թախթի վրայ քոյրերի հետ խաղացող եօթը տարեկան աղջկան.

— Սաթօ, դու կ'երթաս մայրիկի աղջիկը կը դառնա՞ս:

«Մայրիկ» նրանք կոչում էին կինուորուհուն:

Փոքրիկ աղջիկը ելաւ նստած տեղից, մերկ ոտները բանալով:

— Էի չեմ գնալ, կ'երթամ,— պատասխանեց նա աչքերին թափած մազերն ետ տանելով եւ յիշելով այն կոնֆէտներն ու մրգերը, որ «մայրիկը» տալիս էր իրեն, երբ ինքը լսում էր նրան:

— Իսկ նրա հետ քաղաք կ'երթա՞ս,— հարցրեց մայրը նորից:

— Էի չեմ գնալ...

— Ինձ կը թողնես — կ'երթա՞ս:

— Հա՛...

— Բա քեզ ով ծեծե՞ն:

— Էլին ծեծում, հօ չաքար չեմ զողանայ որ ծեծեն:

Ամուսինները ժպտացին եւ նշանակալից հայեացքով իրար նայեցին:

Եւ հարցն այսպիսով լուծուեց, որոշուեց Սաթօյին որդեգիր տալ քաղաքացիներին:

×

Երբ ծեր ամուսիններն այդ որոշումն իմացան, ուրախութիւնից արտասուեցին իրենց տրուած շնորհի համար — այն, ինչ որ կլացեր էր Աստուած, տալիս էին մարդիկ... հիմա, վերջապէս, իրենք կ'ունենան մի ժառանգ, որ մահից յետոյ միշտ կը յիշի իրենց...

Ուրախութիւնից նրանք չգիտէին ինչպէս շնորհակալ լինել իրենց շնորհատուներից, կանայք՝ արտասուակալած աչքերով մի քանի անգամ սրտագին համբուրեցին, տղամարդիկ սեղմեցին իրարու ձեռք: Եւ ապա իրենց գնալը մի օր յետաձգելով, ծեր ամուսինները երախայի մօր համար ձմեռուայ մի փափուկ շալ առան ընծայ, իսկ իրա՝ Սաթօյի համար գնեցին հագուստ ու ոտնամաններ, հագցրին, կապցրին նրան, ձեռքերն ու երեսը լուացին սապոնով, մազերը սանտրեցին, ժապաւէնով կապեցին, զուգեցին, դարձրին քաղաքացումի աղջիկ, այնպէս որ տեսնողի նախանձն էր շարժում:

Նախանձում էին մանաւանդ իր ռտաբոբիկ քոյրերը, որոնցից ամէն մէկը սրտանց կամենում էր նրա տեղը լինել:

Սանամն այս բոլորին նայում էր առանձին հպարտութեամբ որ իր երախայով բախտաւոր այրեց անզաւակ մարդկանց, իսկ փոքրիկ աղջիկն իր հագուստներում իրեն պահում էր ծանր ու մեծ եւ շորերը չկեղտոտելու համար պատշգամբից ցած չէր իջնում քոյրերի մօտ:

Այն օրը գիւղացի ամուսինները, ծերերի հրաւէրով, ճաշեցին նրանց մօտ, կերակուրը բրդեցին, միսը կերան մատներով: Իսկ հետեւեալ օրն առաւօտեան Երեմն իր սայլով (ամարանոցի կառքերը կայարան էին գնացել) նրանց՝ իրենց իրերով, Սաթօյի հետ, տարաւ երկաթուղու կայարանը, որ երեք վերստի վրայ էր գտնւում: Ծեր ամուսինները շոգեկառքի տեղաւորուեցին կառքերի մօտ, իսկ Սաթօյին նստացրին իրենց արանքում: Անձրեւի պատճառով Սանամը իրանց ճանապարհ դցեց մինչեւ գիւղի ծայրը: Հրաժեշտի ժամանակ նա մի քանի անգամ համբուրեց աղջկայ թշերը եւ գողնոցը տարաւ աչքերին: Մինչ այդ Սաթօյի նրան այնպէս էր թւում, թէ Սաթօյին տանում են ժամանակաւորապէս եւ շուտով պիտի վերադարձնեն, բայց այդ րոպէին նա զգաց որ գուցէ իր երեխային այլեւս չտեսնի, եւ արցունքը հորդներ համար աչքերը ծածկեց գողնոցով:

Վերադարձի ամբողջ ճանապարհին ամէն ինչ նրան թւում էր աւելի տխուր, աւելի մռայլ. թրջուած այգիները թւում էին անօգնական, ծառերը յուսահատ, տները որբ ու Աստծուց մոռացուած:

Տան մօտ նա հանդիպեց իր գիւղի Մարութահարեւանուհուն՝ պայտարի կին Մարուշին, որ թեշիկը ոլորելով եւ մատով ծամելով կարեց նրա առաջը:

— Քա, աղջի Սանամ, երեխին տարա՞ն,— հարցրեց նա հետաքրքիր աչքերը յառելով իր հարեւանուհու դէմքին:

Սանամն անխօս գլխով արաւ:

— Շատ էլ լաւ էրիք. քէշիմ կը բէթէնաք, չարունակեց արլան ցաւակցելով, ապա խօսքը փոխելով, աւելացրեց, ինչըղ էրիք, փարայ բան տուի՞ն, թէ ....

— Մենք երեխայ ծախող չենք, աղջի Սաջան,— վրդովուած պատասխանեց Սանամը եւ երեսը շուռ տալով, մտաւ տուն:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(2 Շար.)

...հանելով մասնագիտութեան առարկայ կը դառնայ :

Աշխատութեան մէջ մանրամասն կերպով կը պարզաբանուին հանելուկներուն ձեւերը, բնոյթը, կառուցուածքը, այլաբանութեան տեսակները եւ եղանակները, որոնք՝ միեւնոյն ատեն կը փաստուին հայկական հանելուկներէն բերուած համոզիչ օրինակներով :

Կարեւոր եւ հետաքրքրական հարցեր արծարծուած են «Հայկական հանելուկների կապը բանահիւսութեան միւս ժանրերի հետ» բաժնին մէջ : Ուշագրաւ է այդ տեսակէտէն հանելուկներուն կապը դիւթական եւ հմայական աղօթքներուն հետ : Աղօթքներուն մէջ, ինչպէս ըսած է Մաքսիմ Գորքի, կ'երեւան մարդոց ձգտումը՝ խօսքի մոգական ուժով ազդել բնութեան վրայ եւ ծառայեցնել զայն իրենց շահերուն.

Հանելուկներուն եւ աղօթքներուն առընչութիւնը կը նկատուի անոնց խորհրդաւոր բնոյթին մէջ : Աղօթքը նպատակ ունի ներգործել խորհրդաւոր ճամբայով՝ չյիշելով երեւոյթին կամ առարկային անունը : Հանելուկներն ալ առարկան կամ երեւոյթը գտնելու համար կ'առաջարկեն խորհրդաւոր պայմաններ : Կարգ մը օրինակներէն կ'երեւի աղօթքէն հանելուկի փոխանցման ընթացքը .

Աւելի անմիջական եւ տրամաբանական է ժողովրդական առածներուն, ասացուածքներուն եւ հանելուկներուն կապը եւ յարաբերութիւնը, որ կը յայտ կուգայ ոչ միայն իրենց այլաբանական նմանութիւններով, այլեւ բովանդակութեան ընդհանրութիւններով : Պատահական չէ, որ շատ մը առածներ հանելուկի պէս են, իսկ երբեմն ալ առածը փոխուած է հանելուկի : Այս տեսակէտէն բնորոշ է, օրինակ, «Փոքիկ նաւեմ՝ միրուքդ փետեմ» առածը, որ հրախտամառացութեան մասին կ'ակնարկէ, բայց դարձած հանելուկ՝ սանրի, սանդերքի վերաբերեալ :

Հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ հանելուկներու եւ ժողովրդական խաղիկներու կապին, ցոյց տալով, թէ ինչպէս խաղիկներու քառատողային կառուցուածքին առաջին երկու տողերը, որոնք բովանդակէն քաղուած անկախ զուգահեռական պատկերներ են, կ'անջատուին եւ այլաբանական իմաստ ստանալով կը դառնան հանելուկներ : Հետաքրքրական են նաեւ հանելուկներու՝ հէքիաթներու հետ ունեցած առնչութիւնը : Կարգ մը հէքիաթներու մէջ («Արտուտ եւ խաղաղ թագուհի», Լմինեան ազգագրական հաւաքածոյ, հատոր Բ. եւայլն) կան հանելուկներու գործածութիւն, առհասարակ հէքիաթին հերոսը փորձելու կամ որեւէ վէպք կանխելու համար : Մեր կարծիքով, սակայն, կարգ մը հէքիաթներու մէջ դժուար իրականացող կամ անհնարին երեւցող գործողութիւններ հերոսին կողմէ, կամ իմաստութեամբ ա– ...կացութիւններէն դուրս գալու դրուագները պէտք չէ նոյնացնել հանելուկներուն հետ : Անոնք նոյնպէս պայմաններ են եւ կարեւոր նշանակութիւն ունին հէքիաթներու սիւժէին զարգացումին համար, բայց ոչ հանելուկի պայմաններ՝ սեռի ըմբռնումի տեսակէտով :

«Ժողովրդի կեանքի ու մտածողութեան արտացոլումը հայկական հանելուկներում» վերնագրով գլուխը ամենածաւալուն եւ կարեւորագոյն հատուածն է, ուր երեւան կուգայ Ս. Յարութիւնեանի գիտական ինքնուրոյն մօտեցումը՝ հանելուկային այլաբանութեան մէջ ժողովուրդի կեանքին այլեւայլ գիծերը եւ անոր մտածումները երեւան հանելու եւ լուսաբանելու գործին մէջ. Բազմաթիւ հարցեր քննութիւն կ'առնուին այս բաժնին մէջ, որոնք ցոյց կուտան հեղինակին լայն ծանօթութիւնները հայկական մշակոյթի տարբեր բնագաւառներուն .

Հանելուկներուն մէջ տեղ գտած են պատմական Հայաստանի տեղանունները, որոնք մէկ կողմէ կը վկայեն հանելուկներուն բնաշխարհիկ ըլլալու մասին, իսկ միւս կողմէ կը բնութագրեն տուեալ միջավայրը՝ պատմա – աշխարհագրական եւ տնտեսական, քաղաքական տեսանկիւնէն : Ուշագրաւ են այդ առումով Բասենի, Վանի, Երեւանի, Նախիջեւանի եւ այլ տեղանուններուն մասին յիշատակուող հանելուկները :

Մեծ տեղ կը գրաւեն գործիքներու, առարկաներու, աշխատանքային իրերու մասին հիւսուած հանելուկները : Առանձնապէս հետաքրքրական են Հայաստանի հնագոյն շինարարական արուեստի մասին արձագանգող հանելուկները՝ բերդ, քաղաք, կամուրջ, բագին, ազբիւր եւայլն :

Ա. ՆԱԶԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԲԱԺԻՆԸ

1967ին Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենայ միջազգային մեծ ցուցահանդէս մը՝ մասնակցութեամբ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն եւ առաջին անգամն ըլլալով՝ Խորհրդային զանազան հանրապետութիւններուն :

Այս մասին չահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Ս. Մելքումեան, որ անդամ է ցուցահանդէսի խորհրդակցական խորհուրդին, մնալով միեւնոյն ատեն խորհրդային Միութեան Նախարարներու խորհուրդին ատընթեր՝ Հայաստանի Նախարարներու խորհուրդի մնայուն ներկայացուցիչը :

— Ի տարբերութիւն Պրիւքսէլի միջազգային ցուցահանդէսին, ուր Խ. Միութիւնը ներկայացուած էր մէկ տաղաւարով մը, Մոսկուայի ցուցահանդէսին տաղաւարներ պիտի ունենան խորհրդային 15 հանրապետութիւններն ալ անխտիր : Հայաստան իր տաղաւարին մէջ պիտի ներկայացնէ մեր երկրին արդիւնաբերութիւնը, ելեկտրականութիւնը, շինարարութիւնը, փոխադրական միջոցները, մշակոյթը, կենցաղը եւ հայ ազգի պատմութիւնը :

Հայաստանի յատկացուած բաժինին ընդհանուր տարածութիւնը 1·6 հեկտար է, որուն երեք հազար քառակուսի մեթրը պիտի յատկացուի բուն տաղաւարին, հազարը՝ բացօթեայ ցուցադրութիւններուն եւ 1200 քառ. մեթր ալ՝ կանաչապատումի :

Հայկական տաղաւարին մէջ իր առանձին բաժինը պիտի ունենայ Երեւան, որ իրաւամբ կը նկատուի աշխարհի գեղեցիկ քաղաքներէն մէկը :

Ս. Մելքումեան կուտայ նաեւ յաւելեալ տեղեկութիւններ ընդհանուր ցուցահանդէսին մասին : Այսպէս, Մոսկուայի միջազգային ցուցահանդէսին ընդհանուր տարածութիւնը պիտի ըլլայ 520·000 քառ. մեթր, որուն հարիւր հեկտար տարածութիւնը պիտի յատկացուի Խ. Միութեան : Գեղարուեստներու յատկացուած բաժիններու կողքին պիտի ըլլայ նաեւ Միջազգային բաժին մը՝ Գիտութիւն, թէքնիկ, արուեստ եւ այլ տաղաւարներով : Կ'ենթադրուի, որ ցուցահանդէսին իրենց տաղաւարները կ'ունենան ՄԱՎը, Ինկլանդը, Կարմիր Խաչը, Մարդկային Միութիւնները, եւայլն :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաւական թիւով զբօսաշրջիկներ եւ զանազան ազգերու պատուիրակութիւններ այցելեցին Հայաստան, այս ամառ : Պատուիրակութիւնները առաւելաբար արեւմտեան երկիրներէ կամ համայնավարներէ կազմուած էին : Պատուիրակութեանց մաս կը կազմէին նաեւ Եւրոպայի շարժապատկերի ներկայացուցիչները, որոնք հետաքրքրուած են առաւելաբար Հայաստանի շարժապատկերով : Անհատ այցելուներու մաս կը կազմէր պուլկար դոցենտ Տեննու Տենեւ, որ այցելելէ ետք Հայաստանի տեսարժան վայրերը, դասախօսութիւն մըն ալ տուած է :

✕ Երեւանի մէջ երեք համերգներ տուաւ մեքսիքական երգի եւ պարի խումբը, արժանանալով գնահատանքի : «Հիւրերը համերգներում ցուցադրեցին մեքսիքական ժողովրդի գեղեցիկ երգարուեստը, ազգային եւ այլ հրապուրիչ պարերը» կը գրէ այս առթիւ Երեւանեան թերթ մը :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՋԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Ժամանակէ մը ի վեր անգութ մահը թանկագին կեանքեր կը հնձէ անխնայ, մեր գաղութէն : Դեռ թարմ է, շատ մօտիկ անցեալին մէջ, մահուան գիրկն ինկած՝ ծանօթ եւ սիրելի բարեկամներու եւ ընկերներու յիշատակը :

Եւ ահա այս վերջին կորուստը, յանձին Աւետիս Գալիքեանի, որ 66 տարեկանին, դաժան եւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք, Սեպտեմբեր 12ին, հոգին աւանդեց երկար մահաքունէ մը վերջ, Վիէնի ըլլանիստ եւ արդիական հիւանդանոցին մէջ :

Ողբացեալ Աւետիս, բնիկ Գուրթպէլէնցի (Կէյվէ), մատղաշ տարիքէն որբ մընացած իրմէ աւելի փոքր եղբօր եւ քրոջ հետ, եկաւ Պոլիս առաջին ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, եւ հանգուցեալ մօրը ճարպիկութեան շնորհիւ կրցաւ մտնել Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի որբանոցը, ուր համրնթացաբար ուսման, հետեւեցաւ կօշկակարութեան արհեստին :

Բայց շատ չանցած, Աւետիս մէկէն ըլքելով ամէն ինչ, գաղտագողի կը հեռանայ Կ. Պոլսէն : Նախ կ'ապաստանի Մարսէյլ, ապա արձանագրուելով Օտար Լէգէոնի շարքերը կը փոխադրուի հիւսիսային Ափրիկէ եւ ուր կը մնայ 15 տարիէ աւելի, մեծ չարքաշութեամբ, եւ քաջութեան շքանշանով մը վարձատրելով կուրծքը :

Ֆրանսա վերադարձին, ձեռք կ'առնէ իր արհեստը կօշկակարութեան, կը ձեռնարկէ ընտանեկան բոյն մը կազմելու, որուն հիմնական կառուցուածքը, ի վերջոյ, շատ հաստատուն չելաւ դժբախտաբար : Աւետիս Գալիքեան մնաց մինակ :

Եւ ահա, այս վիճակին մէջ, անողոք հիւանդութիւնը երեւան եկաւ 1959ին, որուն ճիրաններէն ազատելու համար թէ բժշկութիւնը եւ թէ եղբօր մը գուրգուրոտ հոգածութիւնը ի զուր ջանացին :

Աւետիս Գալիքեան, աչքերը փակեց այս աշխարհին համար Սեպտեմբեր 12ին, խոր սուգի մէջ ձգելով ընտանեկան պարագաները, իր գաղափարի ընկերները եւ բազմաթիւ բարեկամները :

Վիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմը, կը կորսնցնէ իրմով հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ հաւատաւոր ընկեր մը :

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 14ին, ցուրտ եւ օտար հողին յանձնեցինք մեր տարաբախտ Աւետիսի բազմաչարչար մարմինը : Ձմռնամ յիշելու թէ ողբացեալը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի լաւագոյն խաղացողներէն եղած էր անցեալին մէջ :

Սիրելի Աւետիս, այս տխուր տողերս, օծուն մեր հայրենի գիւղի անուշիկ շունչով, ընդունէ իբրեւ փնջիկ մը անմոռացութեան, զետեղուած թարմ հողակոյտիդ վրայ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Աւտի առաջարկեց Տէրվիշին՝ որ ընդերանայ իրեն :

— Երթանք Թիարանը... ըսաւ համակական շեշտով մը :

Տէրվիշ ցնցուեցաւ :

Ներքին սրբութիւն մը փայլեցաւ անոր աչքերուն մէջ :

— Ի՞նչ անուն իր հոգիին ... ի՞նչ մտաւեց.

Ստուարած վիճակ :

Լուծֆի աղայի հետ ուղղակի բերդին ճանկումը տարածուող ապառաժները բարձրացաւ. Հեռուէն ջախջախուած քարերու ձայներ կը լսուէին ....

— Ի՞նչ ձայն է այս, հարցուց Տէրվիշը՝ բոլորովին անզիտակից ձեւացնելով ինքզինքը :

Լուծֆի աղա ժպտեցաւ : Ցեռոյ Տէրվիշին ձեռքը բռնելով անուշ բացատրութեամբ մը ըսաւ.

— Այս ձայնը ջախջախուած քարերու ձայնն է : Հիմա կը տեսնես :

Տէրվիշը լռեց :

Երկուքն ալ քով քովի յառաջանալով հասան մինչեւ այն տեղը, ուր կալանաւորները խումբ խումբ բաժնուած կ'աշխատէին :

Օ՜, տխուր էր այդ տեսարանը ... :

Թիապարտութեան անծեծեալ սեւ շապիկը ալեւլիչին սիրտը լեցուց այնպիսի ցաւ մը, որ զգացումի մը բովանդակ ցնցումն եղաւ իր հոգւոյն ....

Նայեցաւ այդ ատամանակիր աշխատութեան դատապարտուած լեռներուն վրայ, որոնք կիզիչ արեւուն տակ, աւրիւն քրտինք մտած՝ կը զբաղէին ... :

Նայեցաւ, այո, խորունկ, ցաւատանջ ու անհուն կսկծանքով մը Նայեցաւ ... ու չկրցաւ զսպել իր արցունքները :

— Անոնք թիապարտներ են, Տէրվիշ, ըսաւ Լուծֆի աղա որ չկրահեց անոր հոգեկան զգացումը : Դեռ մաս մըն ալ բերդին յետնակողմը կը գտնուին :

— Թիապարտ... բայց ինչ ըսել է թիապարտ, նկատել տուաւ Տէրվիշը՝ խղդուած ձայնով մը :

— Թիապարտներու վրայ գաղափար չունի՞ս :

— Ամենեւին :

— Խիստ լաւ, ուրեմն ըսեմ քեզի թէ անոնք ոճրագործներ, աւազակներ, խռովարարներ ու երկրին օրինաց հակառակ վարուող մարդիկներ են ... կառավարութիւնը պատիժներ սահմանած է իրենց ... կան որ ցմահ հոս մնալու դատապարտուած են, կան որ տասը քսան, առնուազն հինգ տարի պիտի սպասեն ... Առաւօտ աշխատելու կուգան, իսկ երեկոյին տեղերնին կը վերադառնան : Ահա անոնց կեանքը : Կը տեսնե՞ս, ոմանց ոտքերէն երկայն շղթայ մը անցուած է, որմէ կախուած է ահագին ծանրութեամբ երկաթէ գունդ մը : Անիկա ուրիշ բանի համար չէ, եթէ ոչ ապահովութիւն մըն է, որպէսզի փախուստի միջոցներու դիմելու չի խորհին :

Տէրվիշը մօտիկ կ'ընէր :

Մոլորական նայուածքը շարունակ մէկ լքեալէն վրայէն դէպի միւս լքեալը կը պտըտցունէր :

Լուծֆի աղա յառաջացաւ :

Տէրվիշը՝ բոլորովին ինքնիրմէ ելած դրութեան մը մէջ՝ հետեւեցաւ Լուծֆի աղային, որ բնաւ ուշադրութիւն չէր ըրած անոր այլայլելու երեւոյթ ունեցող կերպարանքին :

Ժռռուն ապառաժին տակ ուժ հոգի կային :

Անոնք ալ քար կոտրելով կը զբաղէին :

Տէրվիշը կանգ առաւ... կեցած տեղը կարծես կայծակ մը իջաւ ու չկրցաւ քայլ մը փոխել :

Օ՜, աշխարհքը մթնցաւ ... հոգւոյն ամբողջ տրամադրութիւնը խղդուեցաւ այդ պահուն :

Իր աչքերը յառեց երիտասարդի մը վրայ, որ խոշոր մուրճը քարերուն վրայ կը զարնէր ...

Այդ երիտասարդը Վանականն էր :

— Եթէ սիրածս մէկը կայ այս թշուառականներուն մէջ, ըսաւ Լուծֆի աղա Տէրվիշին կամաց ձայնով մը, անիկա աս երիտասարդն է :

— Ո՞րը... հարցուց Տէրվիշը :

— Ծիշդ մէջտեղը գտնուող երիտասարդը, նկատել տուաւ Լուծֆի աղա՝ մատնանիշ ընելով Վանականը :

— Ի՞նչ ազգ է :

— Քրիստոնեայ է ...

— Քրիստոնեա՞յ :

— Այո... բայց բարի ու չափազանց խոնարհ մէկը կ'երեւի : Չորս տարի է որ այս բերդին մէջ կը գտնուի այդ չորս տարուան մէջ դանդաղ մը չլսեցի իր վրայօք :

— Ոճրագո՞րծ է :

— Դատապարտութեան պաշտօնական տեղեկագրին մէջ այդպէս նշանակուած է :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Գարանֆիլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆի (Թոսոսթոցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ —

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) — Մոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան) — *Երբ աղիքները չեն գործեր* (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի) — *Վիշապածառ* (Յ. Իշխանեան) — *Դարձեալ խլիրդ* (Քազեան) — *Հնռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն* (Տոքթ. Աշ – ճեան) — *Հայերը հնարած են զարեջուրը* (Յովհ. Պապէսեան) — *«Բժիշկ» մեքենաներ* (Փրոֆ. Պարին) — *Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք* (Տոքթ. Գալուստեան) — *Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան* (Տոքթ. Մառի Շիրլի) — *Ի՞նչպէս լոգցնել երախան* (Մ. Ազաւելեան) — *Երեւանի ձեռագրատունը* (Ա. Ադայեան) — *Հայկական կերակուրները* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Զաւակագործութիւն՝ բստ արհեստի* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչպէս կերակրել երախան* (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը:

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը —

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը, ի հարկին խոհանոցի դիւրութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ ճրդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— *ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ երգ, ԱՐՍ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Թօյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:*

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով:

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին.

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 7.30ին, առաջին առթիւ ըսկրսելով փոնթէվէքի թաղէն:

Յաջորդաբար, հայերէնի դասընթացները կը սկսին, Չորեքշաբթի իրիկուն Փասքալի թաղը եւ Հինգշաբթի կէսօրէն ետք Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Ուսուցիչ Գ. Կ. Տէրմոյեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է Թանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ ետք ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները:

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 18

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 5 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9221 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երեք տարուան բաղդատաբար խաղաղ կեանք մը վերջ, Մերձաւոր Արեւելքը կարձեալ խօսեցնել կուտայ իր վրայ : Քրտական ապստամբութեան լուրերէն վերջ, Սուրիոյ դէպքերը կը գրաւեն միջազգային մամուլի առաջին էջերը :

1958 Թուականը պատմական դարձակէտ մը եղաւ արաբական աշխարհին համար .

Այդ տարուան Փետրուար 1ին Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի, կազմելով Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը :

Մայիս 8ին պայթեցաւ Լիբանանի քաղաքային կռիւը, որ տեւեց մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը, երբ Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի յաջորդեց Զօր. Ֆուատ Շեհապ : Լիբանան պահեց իր անկախութիւնը : Նասըրականները յաջողեցան իրենց ծրագրին մէջ :

Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ զօրավար Ապտիւլքէրիմ Քասըմ եւ ընկերները տապալելով Հաշէմիներու թագաւորութիւնը, Հանրապետութիւն հաստատեցին :

Այստեղ եւս Նասըրականները պարտուեցան. Իրաք չմիացաւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան եւ պահեց իր անկախութիւնը :

Պաղտատի յեղափոխութեան օրերուն, նախագահ Շամունի եւ Թագաւոր Հիւսէյնի հրաւէրով, ամերիկեան եւ անգլիական զինուորներ օգնութեան փութացին Լիբանանի եւ Յորդանանի, որոնց անկախութիւնը վտանգուած էր :

Ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմի ներկայութիւնը Միջերկրականի ջուրերուն մէջ՝ վճռական դեր կատարեց :

Սուրիա անկախութեան տիրանալէ ի վեր քանիցս իշխանութիւն փոխեց :

Հիւսնի Զայիմ, ծագումով քիւրտ զինուորական մը, տապալելով օրուան կառավարութիւնը՝ հաստատեց միանձնիշխանական իշխանութիւն մը : Դարձաւ «մարաջախտ» եւ հանրաքուէով ամրապնդեց իր դիրքը : 1949 Օգոստոսին, ուրիշ զինուորական մը, Զայիմի ընկերներէն գնդապետ Հիննաուի՝ վերջ տուաւ անոր միանձնիշխանութեան : Սակայն ինք ալ երկար չապրեցաւ :

Զօրավար Ատիպ Շիշաքլի երրորդ յեղափոխութեամբ մը տէր դարձաւ Սուրիոյ, զոր կառավարեց մինչեւ 1954 Փետրուար, երբ բանակը ստիպեց զինքն ալ հրաժարիլ իշխանութենէ եւ ապաստանիլ արտասահման :

«Երկրորդ Գրասենեակ»ի պետ գնդապետ Ապտէլ Համիտ Սարաճն էր այս նոր շարժումին գլխաւոր վարիչը : Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչուեցաւ Շիւքրի Քուվաթլի :

Նոր վարչաձեւին տակ գործունէութեան լայն ասպարէզ գտան համայնավար գործակալները Սուրիոյ մէկ ծայրէն միւսը :

1957ին ստեղծուեցաւ վտանգաւոր կացութիւն մը : Երկու հոսանքներ առաջ եկան,— ազգայնական եւ համայնավարական :

Գնդապետ Սարաճ կը պատկանէր այս վերջիններուն :

Սուրիա կը գտնուէր երկընտրանքի առջեւ, կա՛մ պէտք է դառնար «ժողովրդական հանրապետութիւն» մը՝ խորհրդային ազդեցութեան ենթակայ, կամ՝ միանար Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, զոր կը ծրագրէր հիմնել Եգիպտոսի նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր :

Յաղթեց երկրորդ լուծումը : Եւ Սուրիա 1958 Փետրուար 1ին պաշտօնապէս յայտարարեց թէ կը միանայ Եգիպտոսին, հիմը դնելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան, որուն մաս կազմելու համար հրաւիրուեցան արաբական միւս պետութիւններն ալ :

Փետրուար 5ին Գահիրէի եւ Դամասկոսի խորհրդարանները վաւերացուցին միացումը : Սուրիա դարձաւ ԱՄՀի հիւսիսային նահանգը, Եգիպտոս՝ հարաւայինը : Փետրուար 21ին զոյգ նահանգներուն մէջ տեղի ունեցած հանրաքուէով, գնդապետ Նասըր գրեթէ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ նախագահ :

Երեքուկէս տարուան կեանք ունեցաւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՁԱՅՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ ՆԱՍՐԻ ԴԷՄ

—o—

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

—o—

Սուրիացի քաղաքական 22 պարագլուխներ որոնք կը ներկայացնեն սուրիական բոլոր հոսանքները, բացի համայնավար եւ ժողովրդական կուսակցութիւններէն մանիֆեստ մը ստորագրեցին ուր կը յայտարարեն թէ անվերապահօրէն կը միանան Սեպտեմբեր 28ի պետական հարուածին : Ստորագրութիւններուն մէջ շահեկան է յիշել հետեւեալները.— Աքրամ Հուրանի եւ Սալահ Պիթար որ ԱՄՀի օրով նախարար եւ փոխ-նախագահ եղած են, Սապրի Ասալի որուն կառավարութիւնը նախաձեռնարկ եղած է Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացման, Խալէտ Ազըմ, որ «նախանասրեան» Սուրիոյ գլխաւոր դէմքերէն էր :

Դամասկոսի զինուորական շրջանակները կը հերքեն Նասրի ճառին ակնարկութիւնները Սուրիոյ միջադէպերուն մասին : Երկիրը հանդարտ է եւ ընդհակառակն եղած ցոյցերը միայն համակրական բնոյթ ունին, նոր վարչակարգին հանդէպ, ինչպէս ցոյց կուտայ արդէն 22ներու յայտարարութիւնը : Անոնք խստօրէն կը դատափետեն «Սարաճի եւ չեղումի վարչակարգը որ հաստատուած էր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ եւ որուն պատճառաւ միութիւնը կորսնցուց իր իսկական իմաստը եւ պատմական մեծ նշանակութիւնը » : Միւս կողմէ ազատ ընտրութիւններ կը պահանջեն եւ կոչ կ'ընեն եգիպտացի ժողովուրդին որ ձերբազատուի բռնատիրութենէն, որպէսզի Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ միւս պետութեանց ժողովուրդները իրարու մօտենան :

Սուրիոյ գլխաւոր կուսակցութեանց (ազգայնական, ժողովրդապաշտ, Շիշաքլիստ, մահմետական եղբայրներ եւ Պաաս) այս յայտարարութիւնը լաւագոյն յենարանն է նոր ղեկավարներուն համար որոնք ապացոյցը ունին թէ կրնան կռթնիլ ժողովուրդին վրայ :

× Բանակի ընդհ. հրամանատարը՝ Ապտէլ Քարիմ Զահրետտին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ բանակին յեղափոխական շարժումը կը ձգտէր բանակին արժանապատուութեան եւ ժողովուրդին պահպանման : Բացատրութիւններ տուաւ Ամէրի հետ եղած համաձայնութեան եւ անոր խզման մասին : Ծանօթ է որ յեղափոխութեան առաջին ժամերուն, վեհոյց մը հրապարակուեցաւ որ կ'ըսէր թէ մտնելու Ամէր (Նասրի ներկայացուցիչը) ընդունած է յեղափոխականներու բոլոր պահանջները եւ այդ պատճառաւ «զինադուլ» հռչակուած է : Քիչ ետք սակայն, կը յայտարարուէր թէ Ամէր ետ առած է համաձայնութիւնը եւ Գահիրէ մեկնած : Այս առթիւ Զահրետտին յայտնեց թէ ձեռք ձգած էին Նասրի մէկ հեռագիրը ուր կ'ըսէր Ամէրի թէ լեզու գտնէ յեղափոխութեան ղեկավարներուն հետ, ժամանակ շահելու համար մինչեւ որ ինք, Նասր, յարձակումը պատրաստէ : Երբ ծանօթացած են այս հեռագրին, յեղափոխականները չեղեալ նկատած են համայնութիւնը եւ Ամէրն ալ Գահիրէ ճամբած :

Ներկայիս նոր կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ ինքզինքը ճանչցնել տալու համար : Նման կարեւոր գործողութեան մը յապաղումը կրնայ միայն խիղ քսել Նասրի եւ Սուրիոյ նասըրականներուն հացին : Կարեւոր է նախ Միացեալ Նահանգներու դիրքը : Կը թուի թէ Ուաշինկթըն որոշած է ճանչնալ Քուզպարիի դահլիճը, Հոկտեմբերի կիսուն երբ նոր վարչապետը լրացնէ «ճանչցուելու» անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, այսինքն երկրին հակակշիռը իր ձեռքը ունենալ, ի վիճակի ըլլալ սահմանները պաշտպանելու եւ յարգել միջազգային համաձայնութիւնները :

Դամասկոսի կառավարութիւնը դիմեց Նոր Տէհլի եւ Լոնտոն որպէսզի երկու երկիրներն ալ ճանչնան նոր վարչաձեւը : Մինչ այդ ստացուած լուրերը կը հաստատեն թէ Քուզպարի տէրն է կացութեան եւ երկիրը հանդարտ է հակառակ Նասրի «լուրերուն» :

Ֆիկառոյի թղթակիցը կրցած է Սուրիոյ սահմանը անցնիլ եւ նոյնիսկ տեսակցութիւն մը ունեցած է Քուզպարիի հետ, որ սնած ֆրանսական մշակոյթով եւ ուսած ֆրանսական համալսարաններու մէջ, քաջ կը խօսի ֆրանսերէնը : Մաքս - Օլիվիէ Լաքան (թղթակիցը) կ'ըսէ թէ Սուրիա ապաստաքրուած երկրի մը տպաւորութիւնը կը թողու, ժողովուրդը ուրախ է եւ մթնոլորտը թեթեւցած :

Քուզպարի ըսած է Ֆրանսացի լրագրողին թէ Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները կրնան վերսկսիլ երբ ալժերական հարցը կարգադրուի :

× Նասր հեռագիր մը ղրկած է Թիթոյի ուր կ'ըսէ թէ արաբական միասնականութիւնը շատ ամուր է որպէսզի «խախտի աշխարհակալներու եւ իր գործակալներուն ձեռքերով » :

× «ԱՀԱԿ»ը յայտնեց թէ Նասրի կողքին է Սուրիոյ «ցաւոտ» դէպքերուն առթիւ :

× Ներքին նախարարը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ապահովութիւն տուաւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ արգիլուած պիտի մնայ Սուրիոյ մէջ, բայց ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթը կը վստահեցնէ թէ սուրիական համայնավար կուսակցութեան նախկին պետը՝ Խալէտ Պէքթաշ Հալէպ վերադարձած է : Պէքթաշ երկու տարուան «կամաւոր աքսոր» մը ապրած է, կ'ատէր Նասրը : Մտադիր է օգտագործելու ներկայ քիչ մը շփոթ մթնոլորտը գործի լծելու համար իր կուսակցութիւնը :

—o—

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂՏՆԻ Բանակի շրջանակներու մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին, ինչպէս նաեւ փլասթիք ռումբերու պայթումները : Առջի գիշեր շատ ուժեղ պայթիւն մը եղած է Փիւթոյի քաղաքապետարանին մէջ ուր քանի մը օր առաջ Ընկերվարականները իրենց Ազգային Խորհուրդը հաւաքած էին :

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԷՆ

Գրած էինք թէ Թուրքեւամերիկեան բանակն ու նաւատորմը մեծ ռազմափորձեր կատարեցին արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ : Անգարայէն կը հաղորդուի թէ այս ռազմափորձերուն առթիւ Խորհ. կառավարութիւնը ծանուցագիր մը տուաւ Թուրքիոյ : 23 Սեպտեմբեր թուակիր բողոքի այս ծանուցագրին արտաքին գործավարութիւնը քանի մը օրէն պիտի պատասխանէ : Ռուսերը ծանուցագրին մէջ կը պնդեն թէ այս ռազմափորձերը «գրգռիչ» բնոյթ ունին , թէ անոնց կատարումը Ռուսիոյ եւ արբանեակներուն սահմաններուն վրայ թշնամական ցոյց մը կազմէ ներկայ պայմաններուն մէջ :

Խորհ. արտաքին փոխ - նախարար Նիքոլայ Ֆիրուպին քանի մը օր առաջ Մոսկուայի մէջ հաւաքոյթի մը ընթացքին դեսպան Ֆահրի Քորութիւրքի կը յայտնէ. «Ամէն պարագայի աւելորդ է յիշեցնել թէ այսօրինակ արարքի մը մէջ գտնուող Թուրք կառավարութիւնը պէտք է ստանձնէ պատասխանատուութիւնը այն հետեւանքներուն որոնք կրնան ծնունդ առնել ասկէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ վերամուտը կատարուեցաւ առջի օր, պաղ մթնոլորտի մը մէջ : Երեսփոխանները վիրաւորուած են որ Տը Կոլի ճառէն եւ իրենց հանդէպ ունեցած վերաբերումէն : Ընկերվարականները միշտ մտադիր են արգելքի բանաձեւ մը ներկայացնելու բայց պատեհ առիթին կը սպասեն : Համայնավարները կը պահանջեն որ ժողովը լուծուի եւ սահմանադրական իրաւասութիւններ ունեցող նոր ժողով մը ընտրուի : Առաջին նիստին Տըպրէ փայլուն պատկեր մը պարզեց տնտեսական կացութեան : Մինչեւ 1965 Ֆրանսացիներուն եկամուտը հարիւրէն 24 յաւելում պիտի կրէ : Յաւելում պիտի կրեն նաեւ ընտանեկան նպաստները բայց այդ բացը պիտի գոցեն գործատէրերը որովհետեւ «փլաֆոն»ը ազատ պիտի ձգուի : Նման կարգադրութիւն մը բաւական դժգոհութիւններ պիտի յառաջացնէ գործատիրական շրջանակներուն մէջ : Ծերակոյտը Ափրիկէէն արտաքսուած Ֆրանսացիներով զբաղեցաւ :

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹԻ ամուսինը՝ Ամսթրոնկ Ճոնս Սնաուտընի Կոմսի տիտղոս ստացաւ , իրենց զաւկին ծնունդէն ամիս մը առաջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ քրիստոնեաներու պաշտամունքի իրաւունքը զեղչուած է իշխանութեանց որոշումով : Ֆորմոզա հասած լուրերու համաձայն քրիստոնեաները եւ Պուտտայականները մէկ երրորդ պակաս սնունդ կը ստանան եւ յաւելեալ աշխատանք :

ԹՈՒՐՔ ճարտարագէտ մը՝ Տոկան Սահին Մանշը անցած է լողալով : Անգլիական ցամաքը հասած է 14 ժամ եւ 21 վայրկեան ջուրին մէջ մնալէ ետք :

ՖՈՐՍԻ ԴՈՒՔՍԸ, հմուտ պատմագէտ եւ անդամ Ֆրանսական Կաճառին , մեռաւ առջի օր : 83 տարեկան էր :

ՍԱԼԱՆ նոր նամակ մը ղրկած է, այս անգամ քաղաքապետներուն, որոնց կը յայտնէ թէ պէտք եղած օրը իրենց կոչ պիտի ընէ , որովհետեւ իրենք են օրինաւոր իշխանութիւնը :

ՄԱԿԻ եւ Զոմպէի յարաբերութիւնները խզուած են որովհետեւ Քաթանկայի վարչապետը մերժեց որ քննիչ յանձնախումբը ժառոթվիլ երթայ : Հոն են իրլանտացի գերիները :

ԽՈՐՀ . ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պայթեցուց հիւլէական 16րդ ռումբը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը Ուաշինկթըն կանչուեցաւ խորհրդակցութեան համար :

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԵԱՆ

1961 Թուականին մեր մեծագոյն կորուստներէն մէկը եղաւ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեան, որ ծնած էր 1887 Մարտին եւ մեռաւ 1961 Փետրուարին ։

Արեւելագիտութեան եւ հայագիտութեան այս մեծ դէմքը շատոնց անխառն ու ջերմ հիացումս գրաւած էր ։ 1929ին, Մերձաւոր Արեւելք իմ ճամբորդութիւններէս մէկէն վերադարձին, բախտը ունեցայ գտնուելու այն նաւուն վրայ, ուր ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելիի նոյնքան մեծանուն եղբայրը՝ գիտնական Լեւոն Օրբելի Միացեալ Նահանգներ կ'երթար խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութեան մը հետ ։ Բժիշկ Ձեմպըրս (որդին մեծանուն քարոզիչ Ռոպըրթ Ձեմպըրսի) իմացուց ինծի գիտնականին նաւուն վրայ գտնուիլը եւ առաջին առթիւ զիս տարաւ ու ներկայացուց անոր ։ Այնուհետեւ ամէն օր նաւուն վրայ երկար ժամեր կ'անցընէի մեծ գիտնականին հետ ։ Օր մը քաջութիւնը ունեցայ ըսելու, որ շատ կը փափաքէի Լենինկրատ երթալ, գոնէ կարճ ատենուան մը համար եւ վայելել իր եղբօր՝ արեւելագէտ Յովսէփ Օրբելեանի արեւելագիտական մեծ հմտութիւնը եւ առաջնորդութիւնը ։ Իմ խոր բաղձանքիս եւ խանդավառութեանս իբրեւ պատասխան, իր վեհ դէմքին վրայ անոյշ ժպիտ մը գոյացաւ եւ ըսաւ . «Երիտասարդ էք, օր մը ձեր այդ բաղձանքն ալ կը կատարուի» ։ Զինք նամակով մը յանձնարարեց սիրելի մեծ մօրեղբօրս՝ բժիշկ Վարազդատ Գազանճեանի ի Պոսթըն, ուր ան այն ատեն կը դասախօսէր Հարվըրտ Համալսարանին մէջ ։ Ապա գիտնական Լեւոն Օրբելի նամակով մը իր ուրախութիւնը կը յայտնէր ինծի, որ ճանչցեր եւ այնքան սիրալիր ընդունելութիւն էր գտեր մեծ մօրեղբօրմէս ։ Նամակին մէջ կ'աւելցնէր, թէ կ'ուզէր ինծի ալ գալ այցելութեան, բայց, դժբախտաբար, վերահասու չէր, թէ որքան հեռու էր Ուըլիզան Պոսթընէն ։ Այս հեռաւորութիւնը արգելք եղաւ իր այդ փափաքելի այցելութեան ։

Քանի մը տարի ետք առիթ ունեցայ երկիցս Խորհրդային Հայաստան այցելելու, սակայն առիթ չեղաւ Երեւանի եւ Էջմիածնի ձեռագրական մատենադարաններէն ժամանակ խլելու եւ մինչեւ հեռաւոր Լենինկրատ երթալու ։ Եւ, այդ պատճառով, անկարելի երազ մը մնաց ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանը տեսնելու իմ հին բաղձանքս ։

1960ին յանկարծ հրաւէր կը ստանայի Մոսկուայի Արեւելագիտական 25րդ համագումարին մասնակցելու ։ Ասիկա առաջին առիթն էր եւ, աւաղ, վերջին առիթը, ակադեմիկոսը անձամբ ճանչնալու ։ Համագումարին առաջին օրն իսկ մեծ ուրախութիւնը կ'ունենայի ծանօթանալու հայագէտներ Ղաֆադարեանի, Խաչիկեանի, Երեմեանի, Աբրահամեանի, Ղարիբեանի եւ ուրիշներու, որոնց հետ, համագումարին ամբողջ ընթացքին, անմոռանալի ժամեր անցուցի ։

Դժբախտաբար, ես արձանագրուած էի Համագումարին բիւզանդական մասին մէջ, ուր պիտի կարդայի այդ ճիւղին վերաբերող աշխատութիւն մը ։ Սակայն ժամանակիս մեծագոյն մասը անցուցի կովկասագիտական բաժնի սրահին մէջ, որուն մաս կը կազմէր հայագիտական բաժինը ։ Հոն էր, որ հանդիպեցայ ուրիշ հայագէտներու, նաեւ, անակնկալօրէն, Վրաստանի ակադեմիայէն թանկագին գիտնական Շանիձէի ։ Սակայն մեծագոյն շնորհը, զոր վայելեցի, նոյն ինքն ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանի անձամբ ծանօթանալս էր ։ Ակադեմիկոսը կը նախագահէր համագումարի կովկասագիտական ժողովներուն, զմայլելի ձեռնհասութեամբ ։

Լեւոն Խաչիկեանն էր, որ առաջին առթիւ տարաւ եւ կովկասագիտական սրահին ընդունարանին մէջ նստած ակադեմիկոսին ներկայացուց զիս ։ Մեծանուն գիտնականը, որուն հետ թղթակցած էի, յիշեց զիս ։ Հոն էր նաեւ խիստ համակրելի, երիտասարդ եւ շատ կարող հայագէտ Իզպաշեանը, որ, եթէ չեմ սխալիր, ակադեմիկոսին քարտուղարն էր ։ Նիստի բացումէն առաջ, հաճելի երկար խօսակցութիւն մը ունեցանք, որուն ընթացքին, ինչպէս նաեւ նիստերուն մէջ, ծերունազարդ եւ ալեհեր ակադեմիկոսը ցոյց տուաւ զարմանալի սուր յիշողութիւն եւ սքանչելի հմտութիւն ։ Զիս հրաւիրեց գոնէ 15 օր Լենինկրատ անցընելու, ուր կովկասագիտական նորաբաց հաստատութեան վարիչն էր ։ 1960ին կարելի չէր. սակայն մեծ յոյս ունէի, որ 1961ին պիտի կարենայի այդ երջանկագոյն 15 օրերը անցընել մեծ գիտնական ակադեմիկոսին շունչին տակ, ըմբոշխնելով գոնէ կաթիլ մը իր մեծ գիտնականի հմտութենէն ։

Սակայն՝ կամք Տեառն ։ 2 Փետրուար 1961ին կը գուժէին անոր կսկծալի մահը ։

Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեան ծնած է 1887ին, Քութայիսի մէջ եւ իր կրթութիւնը (մինչեւ գիմնազիոն) ստացեր է Թիֆլիսի մէջ ։ 1904ին կ'ընդունուի Պետերբուրգի համալսարանի պատմաբանասիրական բաժնին մէջ ։ Մեծ կարողութիւն ցոյց կուտայ հնագիտական արուեստագիտութեան եւ լեզուաբանութեան մէջ ։ 1906ին կը մասնակցի Անիի պեղումներուն՝ Նիկողոս Մառի հետ ։ Իսկ Մառի բացակայութեան՝ արշաւախումբին ղեկավարը կ'ըլլայ ։ 1911ին, համալսարանէն փայլուն կերպով շրջանաւարտ, Ռուսական Գիտութեանց ակադեմիայի կողմէ Թուրքիա կը ղրկուի՝ Վասպուրականի յուշարձանները (արաբական, հայկական եւ սելճուքեան) ուսումնասիրելու ։ Մագիստրոսական քննութիւնը տալէ ետք, դարձեալ Մառի հետ, 1916ին Վան կ'անցնի, նոր պեղումներ կատարելու համար ։

1920էն սկսեալ մեծ եռանդով եւ տաղանդով կը ծառայէ Լենինկրատի Պետական Էրմիտաժ թանգարանին արեւելագիտական բաժնին մէջ ։ 1934ին կը տիրանայ մինչեւ իսկ Էրմիտաժի տնօրէնութեան մեծ պատուին ։ Այս պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1951 ։

Ակադեմիկոս ընտրուեցաւ 1935ին ։ 1938ին ակադեմիայի Հայկական ճիւղին նախագահ ընտրուեցաւ, մինչեւ որ 1942ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան, որուն արժանաւոր առաջին նախագահը ըլլալու մեծ պատիւը վիճակուեցաւ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանի ։

Ցուանք, որ Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիան չուշանար մեզի տալու այս մեծանուն եւ մեծատաղանդ հայ գիտնականին բոլոր աշխատութիւններուն ընտիր հրատարակութիւնը՝ իբրեւ անկորնչելի, յաւիտենական յուշարձան հայագիտութեան ։

Այլեւս անդարձ մեկնած է մեզմէ համաշխարհային մեծ համբաւով այս հայ գիտնականը, այնքան համակրելի, այնքան տաղանդաւոր եւ սիրելի ։

Երկար, խիստ երկար ատեն պիտի անցնի մինչեւ որ հայութեան մայրական բեղմնաւոր կուրծքը սնուցանէ երկրորդ Յովսէփ Օրբելեան մը ։

Որբացածի մը խորունկ կսկիծով կուգամ այս վայրի ծաղիկը — անմշակ, այլ հարազատ — դնել իր անխիթ մահարձանին ... Վայրի ծաղիկ, հեռաւոր պանդուխտի մը ողբով սնած, անոր ցաւով ծաղկած ։

Բ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանելուկներուն մէջ, իւրայատուկ այլաբանական պատկերներով, ի յայտ եկած է հայ ժողովուրդի ընկերային – տնտեսական կեանքը ։ Հանելուկներու միջոցաւ հեղինակը կը պատկերացնէ ժողովուրդին առօրեան եւ զբաղումները ։ Անասնապահութեան, երկրագործութեան, այգեգործութեան եւ բանջարաբուծութեան, շերամապահութեան եւ այլ բնագաւառներուն վերաբերող բազմաթիւ հանելուկներու քննութեամբ հեղինակը կը պատկերացնէ գեղջկական կեանքը ։ Այս բաժնին մէջ վերլուծուած են նաեւ արհեստներուն եւ արհեստագործութիւններուն նուիրուած հանելուկները ։ Տնտեսական կեանքին եւ առօրեային հետ մէկտեղ հեղինակը քննութեան առած է ընկերային եւ դասակարգային հարցերուն նուիրուած հանելուկները ։ Հոս եւս Ս. Յարութիւնեան ի յայտ կը բերէ դիտելու եւ վերլուծելու կարողութիւն ։ Ահա բնորոշ օրինակ մը ։ Խօսելով այն մասին, թէ ինչպէս անցեալին պետութեան յատուկ պաշտօնեաները գիւղացիներուն կալսած ցորենը անձեռնմխելի պահելու համար յատուկ գործիքի մը՝ դաջի միջոցաւ նշան կ'ընէին, հեղինակը բերած է այդ գործիքին մասին ժողովուրդին մէջ տարածուած հանելուկը.

Գեղմ' ենք մէկ շուն,
Պոչը պռչատ (կարճ), ինք ենշուն ։

Շան հետ դաջի համեմատութիւնը ինքնին պերճախօս ապացոյց մըն է հարկահաւաքութեան դէմ գիւղացիին ունեցած մշտական դժգոհութեան եւ ատելութեան ։

Ազգագրական հարուստ տեղեկութիւններ կան ժողովրդական սովորութիւններուն, կենցաղին, վարք ու բարքին նուիրուած հանելուկներուն մէջ ։ Ասոնց մէջ յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է բարոյական ըմբռնումներուն եւ հասարակական հասկացողութիւններուն, որոնց մէջ հեղինակը կը տեսնէ դաստիարակչական առողջ միտքեր ։ Բաւական պատկերաւոր եւ խորիմաստ գործ մըն է այդ տեսակէտէն գութանի խոփին նուիրուած հանելուկը, որ աշխատասիրութեան ջատագովութիւն մըն է իրականին մէջ ։ «Մեզ մի հարսն ունենք, գնում աչանք (մինչեւ) իրիկուն խաղը տալի գըրխին, իրիկունն ամէնից սիրուն տուն գալի» ։

Նոյնքան կարեւոր եւ հետաքրքրական է արտաքին իրերու եւ երեւոյթներու մասին ժողովուրդի պատկերացումներուն, անոր մտածումներուն եւ աշխարհայեացքին անդրադարձումը հանելուկներուն մէջ ։ Բաւական համոզիչ եւ մանրամասն բացատրութիւններ տրուած են հանելուկներուն մէջ տեղ գտած ժողովրդական հին հաւատալիքներուն, հեթանոսական – կրօնական ծէսերուն (հոգի եւ մարմին, կրակապաշտութիւն, երկնային մարմիններ եւ երեւոյթներ՝ երկինք, աստղեր, արեւ, լուսին, ծով, կէծկըցերեկ) եւայլնի մասին ։

Աշխատութեան վերջին գլուխը կը վերաբերի հայկական հանելուկներու արուեստին, ուր նոյնպէս երեւան եկած է հեղինակին հմտութիւնը ։ Ս. Յարութիւնեան այստեղ հիմնականին մէջ կը ծանրանայ հանելուկներու այլաբանական պատկերներու՝ փոխաբերութիւններու կառուցման սկզբունքներուն վրայ ։ Այնուհետեւ կը քննէ հանելուկներուն գեղարուեստական արտայայտութեան ձեւերը եւ եղանակները (համեմատութիւն, անձնաւորում եւայլն) ։ Մանրամասն կերպով կը նկարագրէ նաեւ հանելուկներուն տաղաչափական կառուցուածքը եւ ձեւերը ։

Մեր բառերէն կը հետեւի, որ Ս. Յարութիւնեան կատարած է արժէքաւոր գործ մը, որ գնահատելի նորութիւն է մեր բանագիտութեան մէջ ։ Այսուհանդերձ կը փափաքինք մէկ քանի դիտողութիւններ ընել աշխատութեան վերաբերեալ ։

Ընդհանուր առմամբ հեղինակը կարգ մը առիթներով կ'ընդգծէ հանելուկներուն առանձնայատկութիւնը, անոր այլաբանական բնոյթը, այսինքն այն, որ բնութեան եւ հասարակական երեւոյթներուն արտացոլումը հանելուկներուն մէջ անմիջական նկարագրութիւն չեն, այլ ի յայտ կուգան կողմնակի ձեւով, ածանցեալ կերպով, գեղարուեստական այլաբանութեան եւ խորհրդա[illegible]կան միջոցաւ ։ Այս տեսանկիւնէն հանելուկներուն մէջ արտացոլուած ընկերային հարցերը քննած պահուն Ս. Յարութիւնեան բազմաթիւ առիթներով կը բերէ համոզիչ օրինակներ ։ Այդ օրինակներուն մէջ թէեւ այլաբանօրէն, բայց [illegible] բոշակի տրամադրութեամբ ցոյց տրուած է ժողովրդական խաւերուն [illegible] հարուստներուն, իշխանաւորներուն (Թզպաւոր, տանուտէր, գզիր), հոգեւորականներուն (վարդապետ, տէրտէր) նկատմամբ ։ Սակայն ունեզրկութեան, աղքատութեան, ընկերային անհաւասարութեան շուրջ հիւսուած հանելուկներ մէջտեղ բերած ատեն Ս. Յարութիւնեան կը բերէ նաեւ այնպիսի օրինակներ, որոնք նուազ համոզիչ են. ինչպէս [illegible]նակ՝ «Փիչերն ալախին, ցերեկը [illegible]» (անկողին) ։ «Պառաւը կայնել է [illegible] քառսուն կարկատան դօշին» [illegible] եւայլն (էջ 72) ։

Ընդհանրապէս պէտք է նկատի ու[illegible]

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

«Էզ էր պակաս, երեխայ ծախէինք», մտածեց նա, հիմի կը սկսին բամբասանքը, թէ երեխէն ծախել եմ» ։

Տանն ու դրանը ամէն բան յիշեցնում էր Սաթոյին ։ Ահա այստեղ էր, որ նըստում էր Սաթօն ու երեխէն օրօրում, կամ ահա, որ քնում էր նա, ահա էս աւազի վրայ էր, որ խաղում ու տընակներ էր շինում նա ... եւ յանկարծ Սանամը այնպիսի մի դատարկութիւն զգաց տան մէջ ու իր սրտում, որ ինքն իրենից սարսափեց ...

Ով էր տեսել ծնողն իր ձեռքով երեխէն ուրիշի տայ, մտածեց ան, ի՞նչ կ'ասեն խալխը ... մի փոքրիկ երեխայ օտար, հեռու քաղաքում, եթէ գիշերները բաց լինի ո՞վ պիտի ծածկի նրան, եթէ գիշերը ջուր ուզի, ո՞վ ջուր կըտայ նրան ... «Էն ես չեմ որ գիշերը մի քանի անգամ վեր կենամ» — մտածեց նա, — Նրանք ծեր մարդիկ, ի՞նչ կարող են անել . մինը պիտի ըլլի որ նրանց ծառայի ... Իսկ եթէ յանկարծ հիւանդանայ Սաթոն քութէշ կամ ծաղիկ հանի, նրանք ո՞նց պիտի պահեն նրան ... «Դեղով ու դոխտուրով՝ կը սպաննեն երեխաս» մտածեց Սանամը, երեւակայելով իր երեխային մենակ, անօգնական, մի մեծ քաղաքում ընկած ։

Եւ յանկարծ նրան պատկերացաւ մեծ–մեծ տներ (այն ձեւով ինչ տեսել էր թղթերի վրայ նկարուած) օտար, անծանօթ, սառը մարդիկ, կանայք եւ լաւ հագնուած երեխաներ ։ Դրանք բոլորը անցնում եւ հրում են իր Սաթոյին ։ Իսկ Սաթօն մոլորուած ճանապարհ չի գտնում եւ լաց է լինում փողոցի մէջ, լաց է լինում եւ կանչում «Նանի, նանի ... » ։ Իսկ նանը չկայ, նանը հեռու է, շուրջը անծանօթ մարդիկ ... եւ նա նորից մըտածեց — մի՞թէ Աստուած դրա համար է իրեն երեխայ տուել, որ ինքը օտարներին բաշխի ... Մի՞թէ Աստուած այդ բանը կը ներէ իրեն ։ Չէ՞ որ Նա այդ երեխէն իրեն է տուել, դատաստանի օրն էլ իրենից կը պահանջի ... Եթէ Աստուած նրանց երեխայ կամենար, ինքը կը տար ։

«Բայց Աստուած ինձ է տուել, ինձանից էլ կ'ուզի» մտածեց նա եւ զգաց, որ ինքն իրաւունք չունէր այդ բանը անելու, Աստծու տուած երեխէն ուրիշին տալու ... ի՞նչ կ'ասի Աստուած Ահեղ Դատաստանի օրը ։ «Մի շալի համար երեխադ տուիր» ... Իսկ հարեւանները մինչ պիտի ասեն, որ ինքն իր երեխէն ծախել է ... Չէ, այս բանն Աստուած չի ների ։

Եւ նա սարսափեց այն մտքից, որ Աստուած իրեն չների եւ կարող է պատժել, տեսնելով որ տուած երեխան[illegible] չի պահում ինքը, Նա միւսներն էլ կը [illegible] իրենից ...

Այս միտքն այնպէս վախեցրեց [illegible] նոյնը, որ նա կանգնած տեղը զգաց [illegible] մի զուգէ Աստուած հենց հիմա իր [illegible] ծի իր պատիժը — ու բնազդաբար [illegible] օրօրոցին ... Ոչ, Նա իր երեխէն [illegible] չի տայ ... Աստուած որ երեխայ [illegible] է, նրանց ապրուստ էլ կը տայ [illegible] բականցրեց նա .

Ու ահեղ պատժից՝ միւս երեխաներ[illegible] զրկուելու մտքից սարսափած, նա [illegible] բաղդացաւ մի տեղ նստել, կանգնել [illegible] թաքուն ձայն կարծես շարունակ [illegible] էր նրան . «Եթէ երեխէդ տաս [illegible] միւսներից կը զրկուես ...» ։

X

Փոքր անց Սանամն արդէն գնաց[illegible] դէպի կայարան ։ Ընծայ ստացած [illegible] կռնատակին, նա գրեթէ վազում էր [illegible] խառն փողոցով — տանտամները [illegible] էին ցեխի մէջ, շրջապատեսող փաթ[illegible] էր տուներին, բայց նա աւելի էր [illegible]ցնում իր քայլերը, յոյս ունենալով [illegible] ճանապարհին հասնել [illegible]

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(3 Շար.)

...ալ, որ հանելուկներուն ոչ բոլոր տարբերակները ունին գեղարուեստական եւ ...գրական արժէք եւ նշանակութիւն: Երբեմն կը պատահին նաեւ հանելուկներ, որոնք թէեւ ընդհանրացած են, բայց եւ այնպէս դուրս չեն գար նեղ խա... մը ըմբռնումներէն եւ չեն հասնիր ...կան ժողովրդական հանելուկներու ...: Կը պատահին նաեւ բանահաւաքներու կողմէ աղաւաղուած հանելուկներ: Մեր կարծիքով աղաւաղուած է ... մասին բերուած հետեւեալ հանելուկը (էջ 93).—

Էս վառը դար,
Էն կուռը դար,
Մէջը անդար :

Այսինքն արդար հասկացողութիւնը հեղինակը կը վերագրէ կրակին, իբրեւ երկինքի պաշտամունքի հետք: Այս բացատրութիւնը այնքան ալ համոզիչ չէ եւ հանելուկն ալ աղաւաղուած կամ շինծու կը թուի, քանի որ կայ նոյնիմաստ ուրիշ հանելուկ մը (ջուրով լեցուն ամանի մասին), որ աւելի համոզիչ է.—

Էս դին տար,
Էն դին տար,
Մէջն անդադար :

Հաւանաբար աղաւաղուած եւ յարմարցուած է. «Էն ի՞նչն ա ինչ, երկեն ալիք, ձեր ծաղիկ» (էջ 112) հանելուկին լուծումը՝ մեծ պահք եւ զատիկ, մինչդեռ յայտնի է, որ ան ճրագի պատրոյգին կամ մոմին կը վերաբերի :

Զատկի տօնի մասին «Կարմիր հագնեմ, սպիտակ մաշեմ» հանելուկը հեղինակը կը բացատրէ սա ձեւով. «Քանի որ Զատիկը համընկնում է գարնանամուտին, հանելուկում էլ այդ տարեշրջութեամբ փոխաբերաբար նկատի է առնուել կարմիր գարնան գալը (միւս կողմից էլ կարմիրը զատկական գոյն է) եւ սպիտակ ձմեռ հալուելը» (էջ 112): Կը թուի թէ խօսքը այստեղ զատկական հաւկիթի մասին է, որ կարմիր կը ներկուի («կարմիր հագնեմ»), ապա կճպուելով կ'ստանայ «սպիտակ մաշեմ»):

Այս վրիպումները երբեք չեն նսեմացներ Ս. Յարութիւնեանի աշխատութեան գիտական արժէքը եւ նշանակութիւնը.

Ուրախանալի է, որ գրքին հեղինակը ներկայիս զբաղած է հայկ. հանելուկներու գիտական, համահաւաք հրատարակութեամբ, որ շատ օգտակար կ'ըլլայ ինչպէս բանահիւսութեան ուսումնասիրութեան, այնպէս նաեւ գիտական կարգ մը ճիւղերու համար :

Ա. ՆԱԶԻՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԸ ԽԱԲԵՆ ԿՈՐ»

Թանինի մէջ Նեվզատ Իւսքիւն կը գրէ.

— Յոգնեցայ ալ... կարծեմ դուք ալ յոգնեցաք, անդիինն ալ յոգնեցաւ :

Սա միւսը ժամանակ, ան որ մաշած հագուստներ կը կրէ, գալուկ է, օձիքը՝ աղտոտ, մօրուքը՝ երկարած, տաբատը՝ ճմռթկած, ուսերը՝ կախ... ան բոլորովին յոգնած է :

Յոգնած է պայուսակ կրելով, ծրար կրելով, ուշադրութիւն ընելով, որպէսզի պտղավաճառը փտած պտուղներ չքշէ, ուշադրութիւն ընելով, որպէսզի նպարավաճառը պակաս չկշռէ, աչքը բանալով, որպէսզի մսավաճառը չփտակ վերադարձնէ մանրուքը: Յոգնած է մտածելով թէ արդեօք նոր առած կօշիկին ներբանը կաշի՞ է թէ խաւաքարտ: Յոգնած է ինք իր հայրենիքին մէջ ապրելով այնպէս՝ որպէս թէ ցիցերով, ծուղակներով, փշաթելերով շրջապատուած ականադաշտի մը մէջ ապրէր, ամէն վայրկեան նոր վտանգէ մը վախնալով: Անբարոյութենէ, ստախօսութենէ, գողութենէ, շահագործութենէ յոգնած է : Ճառեր, պարապ խօսքեր մտիկ ընելով, թերթերու մէջ խրատներ կարդալով յոգնած է :

Երկիր մը երեւակայեցէք, ուր ապրելու միակ օրէնքն է՝ չխաբուիլ ջանալ... եւ խաբել ջանալ :

Ասիկա մեր հայրենիքն է: Կառք կը նստինք, շարժավարէն կը կասկածինք: Ճաշարան կը մտնենք, սպասեակէն կը կասկածինք: Խանութ կը մտնենք, վաճառորդէն կը կասկածինք :

Միսերը խարդախուած, կաթերը խարդախուած, իւղերը խարդախուած, կերպասները խարդախուած, ամէնին չէյրերը անգամ խարդախուած են :

Երկրի մը մէջ՝ ուր ցուցափեղկին ապրանքներու գինին պիտակը կը ստէ, փոլիթիկար չի կրնար ճշմարտութիւնը ըսել :

Փոլիթիկար ցուցափեղկի գինի պիտակին կը նմանի :

«ԿԸ ՀԱՒՆԻ՞Ք ԿՈՐ»

Նոյն թերթին մէջ, Իլհան Սելչուք կը գրէ.—

Դուք կը հաւնի՞ք Թուրքիոյ սա վիճակին: Ատենօք, այս երկրին գոնէ օդը, ջուրը, հողը կատարեալ էր: Բայց մենք հայրենիքին օդը, ջուրը, հողը անգամ աւրեցինք: Մենք՝ որ այս երկրին վրայ կ'ապրինք: Որպէսզի տեղի մը օդը, ջուրը, հողը աւրուին, պէտք է որ նախ այդ տեղը ապրող մարդիկը աւրուին: Մեր մարդիկը շատոնց աւրուեր են: [illegible]ութեան, խարդախութեան, խաբեբայութեան տեսակը կայ մեր մօտ :

Յօդուածագիրը կը պատմէ թէ Գերմանիոյ մէջ ուսանող երիտասարդները դրամի ձեւով սառ կը պատրաստեն եղեր եւ այդ սառը դրամի տեղ կը նետեն եղեր ինքնագործ օդային կազի վառարանին մէջ, առանց տասնոց ծախսելու կը տաքնան եղեր, եւ կ'աւելցնէ.—

Այս սաղայնական խնդիրը կը գտնուի միայն մեզի պէս մարդոց մօտ, որոնք վարժուած են խարդախուած նարտերով խաղալ կեանքի խաղը: Այո, բայց օր մը կուգայ, այս տեսակ խնդիրը կանգ կ'առնէ տեղ մը :

Ահա մենք ներկայիս կը գտնուինք հոն՝ ուր այդ տեսակ խնդիրը կանգ կ'առնէ : Եւ մեր այսօրուան մեծ շուարումն ալ ատկէ է: Շուարած ենք սոսկալի կերպով : Ձեր շուրջը նայեցէք: Կը հաւնի՞ք կոր Թուրքիոյ սա վիճակին :

Ես չեմ հաւնիր կոր :

Գրուածներուն, խօսակցութիւններուն ուշադրութիւն կ'ընեմ, կը տեսնեմ թէ ոչ ոք կը հաւնի կոր: Ատենօք, միայն օդին, ջուրին, հողին կը հաւնէինք: Հիմա ան ալ աւրուիլ սկսաւ: Ինչո՞ւ չաւրուի հապա: Մեր մարդիկը աւրուեր են քանի որ ...

« ԿԸ ՎԱԽՆԱՄ ԿՈՐ »

Այս խորագրին տակ, Նեվզաթ Իւսքիւն Թանինի մէջ կը նկարագրէ փոլիթիկոսի մը ճառախօսութիւնը եւ կը գրէ.—

Շիտակը, կը վախնամ կոր: Այս խառնիճաղանճ մարդոց երկիրս հարիւր հազարաւոր բնակիչները այսպէս խաբելուն հետեւանքներէն կը վախնամ կոր: Կը վախնամ որ կարգ մը նոր Զամպէններ կը բուսնին Թուրքիոյ մէջ: Այնքան դիւրաւ, այնքան շատ խոստում կը շռայլեն, կը վախնամ որ նորէն կը խաբեն այս ժողովուրդը: Կը վախնամ որ դարաւոր այս քունը կը տեւականացնեն հին գեղերով, որոնք նոր կը կարծուին: Ես կը վախնամ կոր որ կիրակի առաւօտ Պէշիկթաշի մէջ գրօշակներու շուքին ապաստանելով ներսէն դուրսէն, գիտցած չգիտցած, խենթութիւնը խօսողը Թուրքիոյ գլուխը կ'անցնի: Կը վախնամ որ ներկայ շրջանին, երբ երկվայրկեանները մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, գործի գլուխ կ'անցնին այնպիսի մարդիկ, որոնք կ'ուզեն երկիրս դարերու խաւարին մէջ մխրճել, եւ որոնք կը խօսին իրենց գրպանները լեցնելու համար: Կը վախնամ որ թշուառ ժողովուրդս կը հանդուրժէ ասոր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԹԵՒԻ ՋՐԱԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

Զանգեզուրի Որոտան գետին վրայ վերջերս սկսաւ Տաթեւի ջրաելեկտրակայանի շինութիւնը: Առաջինն է գետին վրայ շինուելիք եօթը ելեկտրակայաններէն, որոնցմէ երեքը՝ Ատրպէյճանի մէջ : Տաթեւի ջրաելեկտրակայանը ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ, որուն շինութիւնները՝ լեռներու եւ գետի երկայնքին՝ պիտի գրաւեն մօտ երեսուն քիլմ. երկարութիւն: Գետին. խոր կիրճին մէջ՝ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի սահմանագլուխին մօտ պիտի շինուի կայանին գլխաւոր շէնքը: Ջուրը դէպի ճնշող խողովակները պիտի հոսի 600 մեթր բարձրութենէ, երկու քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող խողովակներով: Լեռնային բարդ զանգուածին մէջ շինուելիք փապուղիին երկարութիւնը գրեթէ քսան քիլոմեթր պիտի ըլլայ :

Որոտանի վրայ պիտի շինուին ջրամբարներ, իւրաքանչիւրը երկու հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ: Ծրագրուած է շինել նաեւ 70 մեթր բարձրութիւն ունեցող կամարաձեւ ամբարտակներ եւ բարեկարգ աւաններ :

Նոր ջրաելեկտրակայանը օգտակար պիտի ըլլայ Հայաստանի հարաւային շրջաններուն :

ՆՈՐ ՄԱՅՐՈՒՂԻ ՄԸ

Գեղեցիկ, լայն մայրուղի մը շինուելու վրայ է Հրազդան գետի ափին՝ Երեւանը Արզնիի միացնելու համար: Նոր մայրուղին ունի երկու առաւելութիւններ, առաջինը՝ մեծ չափով կը կարճեցնէ Երեւանէն Արզնիի երկարութիւնը, երկրորդ՝ աւելի գեղատեսիլ եւ օգտաշատ է,

ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Գարնան Արտաշատի մէջ հիմը դրուեցաւ գիւղատնտեսութիւնը մեքենայացնելու եւ ելեկտրականացնելու ձգտող գիտահետազօտական հիմնարկութեան, որուն տարածութիւնն է եօթը հեկտար :

Այս նոր հիմնարկութեան տասը բաժիններուն մէջ աշխատող երկու հարիւր գիւղատնտեսներուն գործը պիտի ըլլայ զարգացնել գիւղատնտեսութիւնը Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ քարքարոտ եւ աղակալած հողերու մշակումը, անասնաբուծութեան, այգեգործութեան, դաշտավարութեան մեքենայացումը եւ ելեկտրականացումը: Եւ գործարան մը, ուր պիտի աշխատին 650 բանուորներ :

Արտաշատի գիտական եւ հետազօտական այս հիմնարկութիւնը պիտի ունենայ նոյնպէս ընդարձակ փորձադաշտեր եւ պարտէզներ :

ՄԻՕՐԵԱՅ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐ

Առողջարաններու նոր դրութիւն մը կը կիրարկեն կարգ մը գործարաններ: Միօրեայ առողջարանները, ինչպէս կ'երեւայ անունէն, սահմանուած են անոնց համար, որոնք, իրենց գործը վերջացնելէ ետք կը մեկնին առողջարան, կ'ուտեն, կը հանգստանան, գիշերը կ'անցընեն եւ յաջորդ օրը կը վերադառնան աշխատելու :

Այս տեսակ առողջարան մը շինուած է՝ 150 հոգիի համար, Արագածի լանջին, Արթիկի բանուորներուն համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Որչա՞փ ատեն պիտի մնայ :
— Դժբախտաբար մինչեւ մահ :

Տէրվիշը հառաչանք մը հանեց սրտէն:

— Երթանք... ալ չեմ ուզեր կենալ հոս, մրմնջեց Տէրվիշը :

Լութֆի աղա չպնդեց :

Դարձեալ պաշտօնատունը վերադարձան.

— Ո՛հ, բարի Տէրվիշ, ըսաւ Լութֆի աղա, ... շատ ցաւեցար այդ թշուառականներուն վրայ, անանկ չէ .

— Չեմ գիտեր... չեմ գիտեր... մրմնջեց Տէրվիշը կակազելով: Իցիւ թէ ոտքս չդնէի այնտեղ: Դիմանալու բան չէ :

— Ինչ պատճառաւ... միթէ՞ յանցաւոր մը պէտք չէ որ պատժուի, պէտք չէ որ կեանքէ զրկուի : Ենթադրենք թէ չըլլային այս թիարանները, ինչպէս կարող ենք չարագործութիւնները զսպել :

Տէրվիշը դառնութեամբ մը Լութֆի աղայի աչքերուն մէջ նայեցաւ ու ըսաւ.

— Իրաւ ես... պատիժը սահմանուած է չարագործի մը համար, միայն թէ դատապարտեալ մը կենաց իրաւունքէն զրկելը խղճի դէմ է... : Կառավարութիւն մը, որուն զաւակները շարունակ կը տառապին այդ դժոխային վայրերուն մէջ, ըստ իս, արդարանալու բան չունի ... :

Լութֆի աղա ակամայ սարսուռ մը զգաց : Տէրվիշը գրեթէ կը մոռնար որ այդքան համարձակօրէն նախատելը կը վրդովեցնէր զինքը:

— Յուզուած ես, Տէրվիշ, նկատել տուաւ Լութֆի աղա հանդարտ բայց խորհրդաւոր շեշտով մը: Ու մարդ մը, բնական է, իր յուզուած վայրկեաններուն մէջ երբեմն կը մոռնայ իր ըսելիքները, այնպէս չէ՞:

— Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ'ուզես, պէյս, ընդհատեց Տէրվիշը: Բայց կարող եմ ամէն կերպով ապացուցանել թէ կառավարութիւններ կան, որոնք չունին թիարաններ, չունին այդ տեսակ տեղեր ... միեւնոյն ատեն ոճրագործութիւնը նուազ կը կատարուի իրենց մէջ: Կը հաւատա՞ս որ մարդիկ բռնութեան ներքեւ մի միայն ոճիրներ կը յղանան ... կը հաւատա՞ս որ քու կալանաւորներդ մարդ ըլլալէ դադրած են, ու այսօր ամէնէն կատաղի գազան մը չիկրնար գործադրել իր բոլոր ուժովը, ինչ որ՝ անոնք պիտի յաջողին մտածելով ժամանակ, ինչ կը յուսաս որ ըլլան անոնք... իբրե՞ւ մարդ պիտի կրեն իրենց պատիժը, եթէ ոչ իբրեւ ամենակատաղի գազան մը :

— Շատ աղէկ, բարի Տէրվիշ, ի՞նչ կ'ուզես որ ըլլան այդ մարդիկ : Երբ երկրին օրինաց հակառակ՝ խռովութեանց, չարագործութեանց ու տեսակ տեսակ անկարգութեանց տեղի կուտան, կառավարութիւնն ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնելու իրաւունք կրնայ ունենալ : Բնական է, պատիժ պէտք է ... :

Տէրվիշը խորին դառնութեամբ մը գլուխը ծռեց ու չուզեց պատասխանել : Յայտնի կ'երեւար որ հոգեկան ճնշում մը ներքեւ կը գտնուէր, յայտնի կ'երեւար որ խորհրդաւոր գաղափար մը կը դառնար իր գանկին տակ, մէկ խօսքով՝ յայտնի կ'երեւար որ իր էութիւնը կը լեցուէր եւ յորդելու ատեն կը փղձկէր: Կարծես թէ բառ մը կը ջանար գտնել, որ կարենար բացատրութիւն տալ ու այդ միակ բառը չէր յիշեր, չէր մտաբերեր:

— Այնպէս չէ՞, Տէրվիշ, յարեց Լութֆի աղա, որ վայրկեան մը լռած էր ու կը սպասէր պատասխանի : Միթէ՞ մեղադրելի կը գտնես կառավարութիւն մը, որ յանցաւորին ոտքը շղթայ կ'անցնէ :

— Ոչ, պէյս, ոչ ... այդ մասին առարկելու բան մը չունիմ, ընդհատեց Տէրվիշը ճիգ մը ընելով ինքնիր վրայ : Միայն թէ այս վայրերուն մէջ՝ կեանքը փճացնող մարդեր, երբ օր մը ազատուին, սոսկալի գազաններ պիտի դառնան ... ես այս կ'ըսեմ :

Լութֆի աղայի եւ Տէրվիշի խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատուեցաւ, երբ Չէքի ներս մտաւ եւ իմացուց թէ պառաւ կին մը կար պարիսպին դուռը, որ կ'ուզէր տեսնել զինքը :

— Պառաւ կին մը... մրմնջեց Լութֆի աղա: Ո՞վ է ... ի՞նչ կ'ուզէ... :

Ոչ ով ըլլալը յայտնեց, ոչ ալ ինչ ուզելը... նկատել տուաւ Չէքի յարգական ձայնով մը: «Ես միայն պէյին պիտի ըսեմ» կը պնդէ ու կուլայ :

— Ի՞նչ ազգ է :
— Ջրաւ, տէր իմ :
— Թող լաւ. գնա հոս բեր զինքը :

Չէքի մեկնեցաւ :

Քիչ յետոյ յիսունն անցած, միջահասակ, արեւախանձ կերպարանքով, միսը հալած կազմուածքով, ծովէն դուրս հանուած մահամերձ մարդու մը դիմագծերով, համակրելի ու բաւական գեղանի կին մը ներս մտաւ :

Յայտնի կ'երեւար որ այդ կինը բնիկներէն չէր: Մանաւանդ հագուստը բոլորովին եւրոպական ըլլալով, աչքի կը զարնէր անոր հեռու երկրէ մը գալը :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հարուստ Գարակէօզեան Հիմի Նախ-կին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ազ-գային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները :

×

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Տա-նիէլ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յով. Հաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խտրշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ ;

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (Տը-րակինեան) եւ իր զաւակները կը ծանու-ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի իրենց ողբացեալ ամու-նոյն, եղբօր եւ հօր, ողբացեալ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՌԷՆԵԱՆԻ (Պոլսեցի) եւ ՅԱ-ՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՐԱՆԵԱՆԻ (Նիկոմիտիա-ցի), մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար-գողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Գանեէօ Քաշանի մասնա-ճիւղի վարչութիւնը խորին շնորհակա-լութիւններ կը յայտնէ իր ընկերուհիներուն եւ այն բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք սիրայօժար մասնակցեցան, ի նը-պաստ Քլամար-Իսիի աղէտեալներու բացառիկ հանգանակութեան, որպէս մարդասիրական պարտականութիւն: Ար-դիւնքը վաթսուն հազար հին ֆր. իր ա-տենին լրիւ յանձնուեցաւ Գանեէօյի քա-ղաքապետ Պ. Ալպեր Փըթիի, փոխանցե-լու համար առ որ անկ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբ-թի ժամը 2-6, Ազգային Տան մէջ, (32. Րիւ տը Թրէվիզ):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն-կերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը .—

ՆԻԿՈԼ-ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրա-կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր-ընկերուհինե-րուն տեղեկացնեն ժողովներու թուակա-նի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Միակոյթի Տան մէջ:

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժո-ղովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորա-կան հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վա-լանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ հայ-րենակիցները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ՝ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, Նոր վարչութեան ընտրու-թիւն եւ ընթացիք հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը, ի հարկին խոհանոցի դիւ-րութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժա-մը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ-ԲՈՅԺի 229-230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բո-վանդակութեամբ .—

Նիցշէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ-Բոյժ) .— Ծամապահութիւն (Տօքթ. Գ. Ալթունեան) .— Երբ աղիքները չեն գոր-ծեր (Տօքթ. Փօլ տը Պօէսի) .— Վիշա-պածառ (Յ. Իշխանեան) .— Դարձեալ խլիրդ (Քաղիան) .— Հեռաձայնով խօ-սողներու հիւանդութիւն (Տօքթ. Աշ-ճեան) .— Հայերը հնարած են ղարեջու-րը (Յովհ. Պապէսեան) .— «Բժիշկ» մե-քենաներ (Փրօֆ. Պարին) .— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տօքթ. Գալուստ-եան) .— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տօքթ. Մարի Շիրլի) .— Ի՞նչպէս լոգ-ցնել երախան (Մ. Ազատեան) .— Երե-ւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան) .— Հայկական կերակուրները (Տօքթ. Շ. Այվազեան). — Ջաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տօքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տօքթ. Մա-րի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231-233րդ թիւը :

Անհատական թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 6 OCTOBRE 1961

-Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9222 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5023

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

...լսյն չունի մը առին Սուրիոյ ազգայ... տարրերը, երբ կազմուեցաւ Ա... Մ. Հանրապետութիւնը :

...համայնավարական վտանգը միանգամ ... միջտ անհետացաւ : Սուրիական Կոմ... նախագահ Խալէտ Պէքտաշ չունէր ...երրորդային երկիրներու մէջ առաւ, իր... քաղաքական ապաստանեալ :

...Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ հարիւրա... համայնավարներ 1958 Դեկտեմբեր... եւրոպական Ծնունդի գիշերը ձերբա... բանտարկուեցան :

...Նախագահ Նասր մէկ կողմէ կը հալա... գոյք նահանգներու արաբ համայնա... վարները, միւս կողմէ դիւանագիտական ... տնտեսական սերտ գործակցութիւն ... էր Մոսկուայի հետ : Տարօ... քաղաքականութիւն, որուն գաղտ... կրնայ լուծել միայն Կրեմլինի մե... :

...Ա.Մ.Հ.ի կազմութենէն անմիջապէս վերջ, ...Նի կ'որէր Գահիրէ երթալով կարգ մը ...համայնավարներ ստորագրեց նախագա... հետ, որոշ հարցերու մէջ ենթար... անոր :

...Լիբանանէն եւ Իրաքէն վերջ, Սուտանի ... Յորդանանի միացման փորձերն ալ ի ... ելան : Որով նախագահ Նասրի ... արաբական մեծ կայսրութիւնը ... Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան — ... չգտաւ :

...Արաբական Լիկային մէջ եւս կարելի ... յաճախ միացեալ ճակատ կազմել : ...Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը կր... Թերեւս աւելի արդիւնաւէտ ըլլա... եթէ երկու երկիրները սահմանակից ...ային :

...Եգիպտոսի տարածութիւնն է մէկ մի... քառակուսի քիլոմեթր, գրեթէ ... կիսնապատէնը, 26.080.000 ...Թեամբ : Սուրիոյ տարածութիւ... է 181.920 քառ. քիլ., բնակչութիւ... 4.361.000 հոգի :

...երկու «նահանգ»ները ոչ միայն սահ... չէին, այլ բնակիչները նոյն ... չունէին եւ լեզուական մեծ ...տարբերութիւններ ունէին, մանաւանդ ...տնտեսական տեսակէտէն :

...է, որ միացումէն քաղաքականա... օգտուեցաւ Սուրիա, ձերբազատ... համայնավարական մղձաւանջէն, ... տուժեց տնտեսապէս :

...յաջորդական տարիներու երաշ... մեծ վնասներու ենթարկեց ...տարէները : Դրացի երկիրներու հետ ...տնտեսական գործառնութիւնները գրե... եւ բնակչութեան ապ... մակարդակը փոխանակ բարւո... նուազեցաւ :

...կողմէ ներքին վարչական կեան... գնդապետ Սարաճ հաստատեց ... վիճակ մը, իբրեւ ներքին նա... ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով ...իշխանութիւն : Շնորհիւ ոստիկա... ցանցի մը, անխնայ ... բոլոր ընդդիմադիրները, իր ... մասնաւոր գրասենեակի անա... մեթոտներով», ինչպէս կը գրէ ... (28 Սեպտ.), որ կ'աւելցնէ թէ ...Սուրիացիները շատ յաճախ Եգիպտացի ... աւելի բուռն էին իրենց հայ...ակիցներուն դէմ կը պանպաէին :

... այս Սարաճի ապազայելական ու... էր դարձեալ վերջերս Սու... դաշնակցականներուն դէմ ... ամբաստանութիւնը, — ... Սուրիոյ նոր ...վարութեան վարիչ դէմքերը ... կը ճանչնան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ... չունինք, որ շուտով երե... պիտի հանեն ճշմարտութիւնը, քօ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Մինչ ամէն ոք կ'ուզէր գիտնալ թէ ի՞նչ է, ի վերջոյ, Դամասկոսի այս «քաղքե-նի» դաւելիճին բուն գոյնը, համայնավար կուսակցութիւնը գաղրեցուց իր վարա-նումները եւ հրապարակաւ ողջունեց «բանակին եւ ժողովուրդին այս պատմա-կան յաղթանակը» : Կարելի չէ խորհիլ թէ Նասրեան վարչաձեւին պարտադրած հետապնդումները եւ չարչարանքները համայնավարներուն, բաւական են որ-պէսզի սուրիական համայնավար կու-սակցութիւնը անմիջապէս ողեւորուի, Քուզպարի գալուստով : Արդարեւ Քուզ-պարիի կառավարութիւնը տակաւին շատ մութ կ'էտեր ունի ինչ կը վերաբերի իր քաղաքական ուղղութեան եւ պէտք չէ մոռնալ թէ կը խօսի ազգայնականացման եւ «իրական ընկերվարութեան» մասին :

Անգլիացիները մտահոգ էին, արդէն, անցեալ Հինգշաբթի եւ միշտ այն վախն ունին թէ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան պայթումը կրնայ ծառայել խորհրդային շահերուն : Սուրիական համայնավար կուսակցութեան ողջոյնի այս գիրը կրնայ միայն ամրապնդել Անգլիացիներու վա-խերուն պատճառները եւ կը սպասուի որ Մոսկուա աւելի յառաջ երթայ եւ քա-րոզչութեան նոր արշաւ մը սկսի Նաս-րի դէմ : Այս վերջինը հետ կենալով իր սկզբնական սպառնալիքներէն, յայտա-րարեց թէ յարաբերութիւնները պիտի շեղէ այն երկիրներուն հետ որոնք կը ճանչնան Սուրիոյ նոր կառավարութիւ-նը :

Նշանակալից է համայնավար մանիֆես-տը զոր տպած է Պէյրութի համայնավար պաշտօնաթերթը Ալ Նիտաա : Հոն կ'ըս-ուի ի մէջ այլոց.— «Բանակին գործակ-ցութեամբ, սուրիացի ժողովուրդին տա-րած յաղթանակը, պատմական յաղթա-նակ մըն է» : Ժողովուրդը, բանակին այս աջակցութեամբ, արտայայտեց իր թշնամական զգացումները աշխարհակա-լութեան եւ փարաւոնեան բռնատիրու-թեան դէմ » :

Սուրիացի համայնավարներու այս մա-նիֆեստը կ'աւելցնէ .— «Սուրիացի ժո-ղովուրդին այս յաղթանակը պահպանե-լու լաւագոյն միջոցն է ժողովրդավար վարչակարգի մը ստեղծումը, դէմ աշ-խարհակալութեան եւ հաստատուած խորհրդարանական ազատ ընտրութիւն-ներով : Այդ վարչակարգը կոչնած ժո-ղովուրդին եւ յառաջդիմական ազգայնա-կան ուժերու վրայ, պիտի վերահաստա-տէ ժողովրդավար ազատութիւնները, ղատապարտէ ոճրագործները որոնք նը-ւաստացուցին ժողովուրդը եւ ազատէ բանտարկուած հայրենասէրները » :

Մանիֆեստը կ'առաջարկէ նաեւ ազգա-յին ճակատ մը կազմել եւ ճգմել որեւէ արկածախնդրութիւն որուն մէջ կրնայ նետուիլ Նասրեան բռնատիրութիւնը :

Դամասկոսի մէջ, Քուզպարի յայտա-րարեց թէ դէպքերու ընթացքին միայն մէկ հոգի մեռած է եւ երկու հոգի վիրա-ւորուած : Այդ ալ պատահած է մառնչալ Ամէրի ձերբակալութեան պահուն : Յայ-տարարուեցաւ նաեւ թէ գնդ. Սարաճ հսկողութեան տակ կը պահուի որովհե-տեւ իր կեանքը ամէն վայրկեան վտան-գուած էր, նկատի առնելով որ «կրա-տուութեան» իր սպասարկութեան գոր-ծակալները չարչարանքներու ենթար-կած են բազմաթիւ քաղաքացիներ, նախորդ վարչակարգի առեն :

Դամասկոսի շրջանակները հերքեցին նաեւ այն լուրերը ըստ որոնց նախագահ Շիշաքլի եւ Խալէտ Պէքտաշ Սուրիա վե-րադարձած են (այս վերջինին վերադար-ձի լուրը հրատարակած էր ամերիկեան Նիուզուիք շաբաթաթերթը) :Այս առթիւ, բանակին ընդհանուր հրամանատարը շեշ-տեց.— « Զինեալ ուժերու կատարած յե-ղափոխութիւնը, իբրեւ նպատակ ունի երկրին կացութեան բնականոն ընոյթ առանալը, իրական ընկերվարութեան վը-րայ հիմնուած արաբական մեծ միասնա-կանութեան մը շրջանակին մէջ : Այս յե-ղափոխութիւնը, ծնած ժողովուրդին կամքէն, ոչ մէկ անձնաւորութեան կամ համախմբման հրահանգներէն ներշըն-չուած է » :

× Եգիպտացիներու փոխադրութիւնը կը շարունակուի, միշտ Պէյրութի ճամ-բով : 27000 կը հաշուուի Սուրիայէն հե-ռացող Եգիպտացիներու թիւը : 3000 ար-դէն մեկնած են :

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետու-թեան սուրիացի երեսփոխանները յայ-տարարեցին թէ կը միանան նոր վարչա-կարգին եւ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին բռնատիրական վարչաձեւի տապալումէն :

× Ֆիհառոյի Թղթակիցը շարունակե-լով իր յօդուածաշարքը կը պատմէ թէ սուրիացի երկու սպաներ որոնք չեն ու-զած իրենց ինքնութիւնը յայտնել յայ-տարարած են, ժամուլի ասուլիսի մը ըն-թացքին թէ շարժումը ի սկզբանէ ան-ջատման ծրագիր չունէր, կ'ուզէին պար-զապէս ճնշում բանեցնել Նասրի վրայ որ բարեփոխութիւններ կատարէ բայց Ա-մէրի յետակոչումը պատճառ դարձած է որ յեղափոխութիւնը փոխուի իր բնոյ-թին մէջ, թէեւ զինուորականները միշտ դէմ կը մնան անջատման : Կը մնայ գիտ-նալ թէ ո՞վ է այսօրուան Սուրիոյ բուն տէրը, զինուորակա՞նները թէ քաղաքա-յինները :Առաջին պարագային, պատկերը տարբեր չէ Թուրքիոյ պատկերէն, Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր :

× Նասր մերժած է Արաբական Լիկա-յին այս հարցով զբաղելու իրաւունքը, զայն նկատելով իբրեւ «միջամտութիւն երկրի մը ներքին հարցերուն» : Ծանօթ է որ Թունիզիա պահանջած էր Լիկային ժողովի բայց հիմա ետ առաւ իր գիմու-մը : Նասրի այս ընթացքը լաւ ընդունե-լութիւն չի գտներ արաբական երկիրնե-րու մօտ նկատի առնելով որ հարցը զուտ արաբական է : Կը կարծուի թէ Նասր շատ վստահ չէր որ իր տեսակէտը կը յաղթանակէ :

× Շիշաքլիի (Հանրապետութեան նախ-կին նախագահ) մուտքը արգիլուած կը մնայ : Դամասկոսի իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ եթէ Շիշաքլի փորձէ Սուրիա վերադառնալ, իրեն դէմ տըր-ուած մահապատիժը կը գործադրուի :

զադրեցնելով Սարաճի հակամարդկային մեթոտները :

Սուրիացիները գժգոհ էին նաեւ նախա-գահ Նասրի Յուլիս 23ի որոշումներէն,— կարգ մը ընկերվարական սկզբունքներու կիրարկում, ազգայնացում զանազան ա-ռեւտրական եւ ճարտարարուեստական հիմնարկութեանց եւ սեղմումներ հողա-յին սեփականութեանց .

Երեքուկէս տարուան դժգոհութիւննե-րը ի վերջոյ յանգեցան Սեպտեմբեր 28ի յեղափոխութեան :

Վստահ ենք, որ այսուհետեւ լաւա-գոյն օրեր վերապահուած են Սուրիոյ ա-մէն ազգի բնակիչներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1962 ԻՆ

«ԱՍՏԻՃԱՆԱԲԱՐ, ՓՈՔՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ»

« Սով. Հայաստան» (23 Սեպտ.) կը հրատարակէ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քար-տուղար Զարոբեանի զեկուցումը կու-սակցութեան ԻԲ. համագումարին առ-ջեւ : Այս զեկուցման մէջ կը կարդանք.—

« Բախտի քմահաճոյքով աշխարհի շատ երկրներում սփռուած մեր հարիւր — հա-զարաւոր հայրենակիցների հանդէպ մենք մեր պարտքն ենք համարում օգնել նրանց վերադառնալու իրենց միակ հայրենիքը, Խորհ. Հայաստան, բոլոր պայմանները ստեղծել նրանց նորմալ կեանքի եւ ստեղ-ծագործական աշխատանքի համար :

Այդ կապակցութեամբ՝ որոշուած է 1962 թուականից սկսած կազմակերպել արտասահմանեան տարբեր երկրներից գալու ցանկութիւն յայտնած Հայերի հայրենադարձութիւնը : Այս խնդիրը քա-ղաքական մեծ նշանակութիւն ունի, եւ մենք պէտք է այն կատարենք մեծ կազ-մակերպուածութեամբ, մտածուած կեր-պով, ընդծին չկրկնելով բնակարանով ու աշխատանքով ապահովելու գործում այն թերութիւնները, որոնք թոյլ տրուե-ցին 1946 - 1947 թուականներին՝ Հայերի զանգուածային հայրենադարձութեան ժամանակ :

Արտասահմանեան Հայերի հայրենա-դարձը կը կատարուի աստիճանաբար, ոչ մեծ խմբերով, նրանց համար բնակարա-նային - կենցաղային պայմաններ նախա-պատրաստելուն եւ աշխատանքով ապա-հովելուն համընթաց » :

ԽՄԲ.— Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ներգաղթի առաջին շարժու-մը պիտի կատարուի Եգիպտոսէն : Զա-րոբեանի այս զեկուցման մասը, որ կը վերաբերի ներգաղթի կազմակերպու-թեան, պիտի հրատարակենք ամբողջա-վին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԿԱՆՆԵՐԸ որոշեցին բոլորովին խը-զել կառավարութեան հետ : Մանիֆեստի մը մէջ դատապարտելէ ետք կառավա-րութեան կղզիացումը, բանի ուժով իշ-խանութիւնը ձեռք առնելու որեւէ փորձ եւ 4րդ Հանրապետութեան վերադարձը, կը պահանջեն 1958ի Սահմանադրութեան գործադրութիւնը

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գերագոյն Խորհուրդը ո-րոշեց որ զաճաճները այլեւս տուրք չվճարեն : Հանգստեան կրնան կոչուիլ 45 տարեկանին :

ԽՈՐՀՐԻԱՅԻՆ 17րդ հիւլէական ռում-բը պայթեցաւ առջի օր : Քանի մը մեկա-թոնի (միլիոն - թոն) ուժ ունի, առաջին անգամ ըլլալով Սեպտեմբեր 1էն ի վեր :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ Զինատանի ՄԱԿի ներկայացուցիչը խօսք առնելով վերջին նիստին յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը Ի. դարու աշխահակալ մե-ծագոյն պետութիւնն է :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Ալժերիոյ հետեւազօրքի հրամանատար նշանակեց մահմետական մը՝ Զօր. Ռաֆա : Խոր-հուրդը զբաղեցաւ նաեւ ազգային եւ մի-ջազգային ընթացիք հարցերով :

Ն'ՔՐՈՒՄԱ սկսած է լեցնել Ղանայի բանտերը : Առջի օր յիսուն ընդդիմադիր-ներ ձերբակալուեցան : Ի զօրու վերջին հրովարտակին հիման վրայ կառավարու-թիւնը առանց դատի կրնայ, մինչեւ հինգ տարի, ձերբակալուած պահել ուզած մարդը :

ԿԱՌՔԵՐՈՒ Փարիզի 48րդ «Սալոնը» բացուեցաւ Հինգշաբթի օր :

ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ԴԱՍԸ

1917ի վերջն էր կամ 1918ի սկիզբը : Հայկական Լեգէոնը կը պատրաստուէր Կիպրոսի մէջ : Օր մը, Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօն, որ Գահիրէի Ազգային Միութեան հետ կը թղթակցէր, նամակ մը ստացաւ Լեւոն Մըկըրտիչեանէն, որ կը յայտնէր թէ Պօղոս Նուպարի որդիներէն մէկը — Վարդան կամ Վահան, չեմ յիշեր — կը փափաքէր կամաւոր արձանագրուիլ, բայց պէտք էր նկատի ունենալ իր մարմնական տկարութիւնը եւ ըստ այնմ կարգադրութիւն մը նախապէս յանձն առնել :

Գնդապետը նամակն ինծ տուաւ եւ պատուիրեց որ պատասխանը խմբագրեմ ; Ես ալ, երիտասարդական անփորձութեամբ, գրեցի թէ անշուշտ մեծ պատուով կ'ընդունինք Պօղոս Նուպարի որդին սիրով ընդունուի Լեգէոնին մէջ, բայց թէ կարելի չէր, ըստ զինուորական կանոնագրութեան, կանխապէս անհատական առանձնաշնորհում մը խոստանալ :

Երբ գնդապետը գրածս կարդաց, գլուխը աջ ու ձախ շարժեց եւ «սուրպրիզ հըլլաբ» ըսաւ եւ գարմանքս տեսնելով ժպտեցաւ եւ յարեց. «պատասխանը ես կը գրեմ».

Իսկապէս ինք ձեւակերպեց Լեւոն Մկըրտիչեանի նամակին պատասխանը : Յայտնեց թէ պատրաստ է Լեգէոնին մէջ ընդունիլ Պօղոս Նուպարի որդին, թէ անոր առողջական վիճակին պահանջած միջոցները կարելի էր ապահովել :

Հակառակ այդ պատրաստակամութեան՝ առաջարկը անհետեւանք մնաց, բայց այդ դէպքը, ինչքն ըստ ինքեան անկարեւոր, ինձ խորհել տուաւ :

Գնդ. Ռոմիէօն հայասէր էր թէ ոչ, չգիտեմ : Անելի հաղուագիւտ յատկութիւն մը ունէր, լաւամիտ հասկացողութիւն մը հայկական իրականութեան : Աչքի առջեւ ունէր Լեգէոնին իրական նպատակը, հայկական հայրենիքի մը վերահաստատումը. Կ'ըմբռնէր թէ զայն իրականացնելու համար հարկաւոր էր ընդունիլ, միացնել, գործածել ամէն ինչ որ կրնար նպաստել նպատակին եւ որեւէ ուժ մը կը ներկայացնէր նիւթական կամ բարոյական, առանց բծախնդիր կամ օրինամոլ խորութեան :

Քանիցս լսած եմ բերնէն. «Ինչո՞ւ հայ երիտասարդ մտաւորականները չեն գար մեզի հետ : Ինչո՞ւ օտարական Լեգէոնի հայ զինուորները, որոնք հոն փոխարինելի են՝ չեն խնդրեր հոս փոխադրուիլ : Ինչո՞ւ բարձր դասակարգէն կամաւորներ չենք տեսներ : Չե՞ն հասկնար որ բոլորին ալ պէտք ունինք, մեր գործը միայն Ֆըրանսական գործ մը չէ » :

43 տարի ետքը կը յիշեմ գնդապետին հարցումները : Թող պատասխանէ պատմութիւնը. այլապէս ուշ է :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Արտատպումի պարագային, կը խնդրուի աղբիւրը յիշել :

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ԻՐԱՆԸ

Երկրորդ Աշխարհամարտին Իրանը չէր գոք էր. պատերազմին մասնակցելու ո՛չ չափ ունէր եւ ոչ էլ՝ ուժ : Իր բանակը, Ռզա Շահի ճիգերով, հասել էր հարիւր հազարի, որ ներքին կարգ ու կանոնի պահպանութեան միայն ատակ էր :

Երբ Գերմանիան յարձակուեց Խորհրդ. Ռուսիոյ վրայ 1941 Թ. Յունիս 22ին եւ Սովետները դաշնակից դարձան Անգլօ-ամերիկեան պլոքի, նոյն Թուի Օգոստոսին անգլեւռուս բանակները հարաւից եւ հիւսիսից մտան Իրան, պատրուակելով գերման գործակալների գործունէութիւնը, բայց իրականում Խ. Ռուսաստանին օգնութիւն հասցնել եւ գերման առաջխաղացքը կասեցնելն էր իրենց նպատակը :

Իրանի չէզոքութիւնը խախտուեց դաշնակիցների կողմից : Սկսուեց գերման գործիչների որսը. նրանք, որոնք ընկան Անգլիացիների ձեռքը (եւ բոլոր Գերմանացիներն ուզում էին ընկնել Անգլիացիների ձեռքը), տարուեցին Աւստրալիա եւ պատերազմից յետոյ վերադարձան Ֆիզիքապէս առողջ եւ գրպանով լեցուն իսկ Սովետների ձեռքն ընկած կին թէ այր Գերմանացիներից ոչ մէկը վերադարձաւ. Նրանց ճակատագիրը մնաց Սովետ ճամբարների (լագեր) մէջ ...

Իրանում Սովետ Զեկան սկսեց մաքրագործումներ առանց դատ ու դատաստանի. տեղի ունեցան սպանութիւններ, առեւանգումներ եւ բանտարկութիւններ : Բանտարկութիւնների մէջ Անգլիան եւս մասնակցութիւն ունեցաւ :

Ռզա Շահ Փահլաւին աքսորեց Աֆրիկէի մօտ, Մօրիս կղզին եւ յետոյ այնտեղ գտաւ իր մահը : Գահ բարձրացաւ նրա որդին՝ Մամէդ Ռզան, որ իրեն յայտարարեց դեմօկրատական կարգերի կողմնակից : Դաշնակիցները պայմանագիր կնքեցին Իրանի հետ, երաշխաւորելով նրա անկախութիւնը, իսկ Իրանը իր հերթին պատերազմ յայտարարեց Հիթլերական Գերմանիային :

Անգլեւամերիկեան զէնքն ու ռազմամթերքը, իբրեւ օգնութիւն, սկսեցին օր ու գիշեր, կառաւանների ձեւով հոսել դէպի Խորհրդ. Ռուսիա, գլխաւորապէս Սթալինկրատի ուղղութեամբ : Ամերիկան միայն, 11 միլիառի օժանդակութիւն հասցրեց Սովետներին, Իրանի վրայով : Իրանի աշխարհագրական – ռազմագիտական դիրքը գերազանց առաւելութիւն եւ կարեւորութիւն ունէր, ուստի իրաւամբ նա կոչուեց յաղթանակի կամուրջ :

Սովետներն սկսեցին ներքին խլրտումների եւ անջատումների աշխատանքներ տանել գլխաւորապէս պարսկական Ատրպատականի Թրքութեան եւ քիւրտ տարրերի մէջ : Թրտերին խոստանում էին ինքնավարութիւն, քիւրտ մեծամեծներին տանում էին Սովետները այցելութեան եւ կազմակերպում էին. իսկ Ատրպատականում ստեղծեցին այսպէս կոչուած «դեմօկրատական իշխանութիւն», Փիշեւարի անունով մի Թուրք կոմունիստի դնելով իշխանութեան գլուխ եւ Ղոլամ Եահիա անունով մի կոմունիստի՝ իբրեւ զինուորական կոմիսար : Սկսուեցին խժդժութիւններ, կամայականութիւն եւ բռնութիւն : Իսկ ամբողջ Իրանի կարգերը փոխելու մտադրութեամբ, հիմնեցին «Թուդէ» կոչուած քօղածածուկ համայնավար կուսակցութիւնը, որ նոյնիսկ պատգամաւորներ ունեցաւ Իրանի Խորհրդարանի մէջ, իսկ երկրի ներքին կեանքում սկսեց գաղտնի բջիջներ կազմել եւ ընդյատակեայ գործունէութիւն ունենալ :

Այլեւ Սովետները Իրանի պետական գլամատնից գրաւեցին 11 միլիառ ոսկեդրամ եւ փոխադրեցին Խ. Ռուսիա :

Իրանի քաղաքացիները ապրում էին ահ ու սարսափի մէջ. Զեկան գործում էր անընդհատ. Իրանի իշխանութիւնները անզօր էին կասեցնելու խժդժութիւնները :

Որքան տականքները տիրում էին հրապարակին, նոյնքան գարգանում էր պարսիկ ազգայնական տարրերի դառնութիւնն ու վրդովմունքը :

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Անգլեւամերիկեան եւ Խորհրդային դաշնակից զօրքերը Իրան էին գտնուում, երբ 1943 Թուի Նոյեմբեր 28ին Թեհրանում տեղի ունեցաւ Երեք Մեծերի՝ Ռուզվելթ – Չըրչիլ – Սթալին հանդիպումը :

Այս հանդիպման նախօրեակին (հանդիպումը խիստ գաղտնի էր պահուած, նոյն իսկ մինչեւ Երեք Մեծերի ժամանելը, Պարսից կառավարութիւնն անգամ անտեղեակ էր) տեղի ունեցան ձերբակալութիւններ :

Երեք Մեծերի տեսակցութիւնը տեւեց երեք օր, 1943 Թուի Նոյեմբեր 28ից մինչեւ Դեկտեմբեր մէկ : Հակառակ Չըրչիլի պնդումին, որ Գերմանիոյ դէմ երկրորդ ճակատը բացուի Պալքաններից, Ռուզվելթ եւ Ստալին որոշեցին ճակատը բանալ Նորմանտիից ...

Այս երեւոյթը ցոյց էր տալիս որ Ամերիկան, յանձին Ռուզվելթի, չէր ըմբռնել բոլշեւիզմի էութիւնը եւ ակամայ գործակցում էր նրան :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆԱՒԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մէկ կողմից Սովետները գործակցում էին Անգլեւամերիկեան ուժերին, իբրեւ դաշնակիցների, միւս կողմից սակայն, ձեռքի տակով խմորումներ էին առաջացնում Իրանի ներքին կեանքում :

Այդ օրերին էր որ հրապարակ իջաւ եւ սկսեց աղդեցութիւն ձեռք բերել Տոքթ. Մոսատեղը, որ Ղաջարական հարստութեան հետ ազգակցութիւն ունէր

Տոքթ. Մոսատեղ եւ Կրօնապետ Այա... Ղասէմ Քաշանի, բուռն քարոզչութի... սկսեցին ընդդէմ «Անգլօ-իրանեան նաւ... Թային Ընկերութեան » Կոնցեսիայի... պահանջում էին Իրանի նաւթի ազգայնա... ցում :

Անգլիան տրամադրութիւն ցոյց տուեց նաւթի Իրանի չահաբաժնի տոկոսը աւելացնելու, սակայն այս եւս չօգնեց. հրապարակ իջան Սովետները, որոնք փորձեցին բացի Քաւթարաձէի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն ուղարկեցին Իրան. սակարկելու նաւթի խնդիրը : Սովետները կէս առ կէսի պայմանն առաջարկեցին, Անգլիային դնելով աւելի նեղ դրութեան մէջ :

Մոսատեղի շարժումը ծաւալուեց ... այն աստիճանի հասաւ, որ անգլիացի պաշտօնեաները եւ Ինտելիճէնս Սըրվիս գործակալ – պաշտօնեաները վտարուեցին երկրից : Նաւթահորերը եւ գործարանները կանգ առին եւ մնացին երեսի վրայ : Պարսիկ պաշտօնէութիւնը ի վիճակի չէր գործը վերակարելու, պարսիկ մասնագէտներ եւս չկային :

Մօտ երեք տարի, Մոսատեղի օրօք, նաւթի եկամուտը դադրեց. եթէ, միջին հաշուով, 250 միլիոն տոլար նաւթի եկամուտի Իրանի բաժինը, ապա այդ երեք տարիների ընթացքում Իրանը զրկուեց 750 միլիոն տոլար եկամուտից, իսկ եթէ ամբողջ եկամուտը հաշուենք, ապա՝ 1500 միլիոն ...

Բնական է որ այս վիճակը տնտեսական եւ ֆինանսական ստղնապի մէջ մատնէր Իրանին. Թշուառութիւնը անձնող հող պատրաստուեց Թուդէ կոմունիստ կուսակցութեան համար, որը շատ ուժ բացաւ, այն աստիճանի, որ օրը սպասում էր թէ Թուդէն կը տիրանայ իշխանութեան : Մոսատեղը յենուում էր այդ ուժի վրայ, չնայած ինքը արքայական տոհմի (Ղաջարներ, որ դէմ էին Փահլեւի տոհմին) ծագում ունէր եւ շատ մեծ կալուածատէր էր ...

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(4 Շար.)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐԱՅԻՆ ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
La Monologue Passionné (1)

Վէրոնիք Վալքօ կը պատմէ իր երկարատեւ սիրային յարաբերութիւնը համուցեալ գրագէտ Լէօթոյի հետ. Իբրեւ վէպ հրատարակուած այս գործը հեռու է իր նպատակէն, որ Ֆրանսայի ամէնէն արտակեդրոն գրողին անհատականութեան ներկայացումը պէտք է ըլլար ժամով, երկվայրկեանով պատմուած փշատակներու շարք մըն է, որոնք հեղինակին սիրային ապրումներն ու վիշտերը կը պատկերացնեն առանց լոյս սփռելու Լէօթոյի բացառիկ անհատականութեան վրայ : Եթէ գոնէ հեղինակը սիրուած բլլար Լէօթոյէ տարբեր չահեկանութիւն մը կը ստանար պատմութիւնը, բայց ... բոլ կերպով կը յայտնուի թէ Լէօթոյ... գրական աշխարհին մէջ պարզ գործիչն մը եղած է կամ շիչ մը չափ... այս տիկինը :

Զեմ կարծեր որ գրական աշխարհը ... հայթայթէ այս պատմութիւնը, բայց Լէօթոյի արտառոց կեանքով հետաքրքրողները թերեւս կարգ մը տեղեկութիւններ ստանան կարդալով զայն .

ՍԱՐՏԻՆԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ
L'enterrement de la Sardine (2)

Արրապալի այս «վէպը», որուն անունը Կոյայի նշանաւոր մէկ նկարին անունն է Թղուկի մը բանտարկութիւններով եւ կարճամիտ յիմարութիւններով պատրաստուած խճանկար մըն է : Տեսակ մը գերիրապաշտութիւն եւ նախնականութիւն : Նկարչութեան եւ երաժշտութեան մէջ փորձուած նորութիւնները սկսած են մուտ գործել գրականութեան մէջ : Արդիւնքը երբ արուեստի գոհացում մը բերէ, լաւ. բայց Արրապալի այս ... բոլորովին հեռու է այս արդիւնքէն

Անշուշտ պէտք է կարդալ այս եւ ... ման գործեր գաղափար մը ունենալ համար նոր հոսանքներու մասին : Որ ...

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

Նա գնում էր երեխային ետ բերելու :

Երեք վերստ տարածութիւնը նա անցաւ կէս ժամում : Բոլոր ժամանակ նա մտածում էր, թէ եթէ յանկարծ գնացած լինեն եւ երեխին տարած ... Օ, եթէ տարած լինեն, նա մինչեւ քաղաք կ'երթայ նրանց ետեւից, նա թոյլ չի տայ, նա իր երեխէն պիտի ետ բերի ...

Նրա սիրտը հանգարտեց այն ժամանակ միայն, երբ դեռ հեռուից նկատեց իրենց սայլը կայարանի շէնքի մօտ, Լծարձակ եզները՝ թոկով իրար կապուած, որոճում էին հանգիստ : Ուրեմն դեռ չեն գնացել :

Նա քայլերն արագացրեց :

Հասնելով կայարանին, նա գլխապատառ մտաւ նրա միակ դահլիճը եւ, առանց որեւէ խօսք ասելու, խելայարի պէս սկսեց համբուրել այդտեղ, ծեր ամուսինների եւ Երէմի մօտ կանգնած երեխային :

— Ես քեզ ուրիշի չեմ տայ, չէ, չեմ տայ, — ասում էր նա երեխային ու համբուրում :

Ծեր ամուսինները, իրար կողքի նըստած, չալն ուսերին, զարմացած նայում էին Սանամին եւ կարծես հարցնում էին իրար. «Ի՞նչ է պատահել սրան» : Պակաս զարմացած չէր եւ Երեմը. Նա մերթէ փափախի տակից ամօթահար մերթ կնոջը, մերթ կենւորներին էր նայում եւ չէր համարձակւում տեղից շարժուելու :

Աղջկան համբուրելուց յետոյ, Սանամն իսկոյն դարձաւ պառաւին .

— Էս ձեր չալը, մայրիկ,— ասաւ նա, ընծան պառաւի ծնկների վրայ դնելով,— առէք, ես իմ երեխէն կարալ չեմ տալ, կարալ չեմ տալ, ներողութիւն կ'անէք, կարալ չեմ ...

Ներողութեան էլի մի քանի խօսքեր քրթմնջալով նա երեխային գրկած ըշտապով դուրս եկաւ կայարանի շէնքից :

Թէ ծեր ամուսինները, թէ Երեմը եւ թէ կայարանում հաւաքուած մարդիկ մնացել էին ապշահար, Սանամի արարքից տարակուսած :

Պառաւ «մայրիկն» այդ տեսնելով, երկար չկարողացաւ համբերել եւ լաց եղաւ :

— Նա երեխին տարաւ, Գօքոր,— ասաց նա մարդուն, թաշկինակն աչքերին սեղմելով :

Ծեր ամուսինն սկսեց մխիթարել նրան :

— Ոչինչ, ոչինչ, երեւի Աստուած էդպէս է կամեցել : Նրա կամքն է, մեր ճակատին երեխայ չէ գրած :

Շուտով գնացքը եկաւ : Ծերունիները դողդոջուն քայլերով, ստուերի նման դուրս եկան դահլիճից : Երեմը նրանց վագոն նստեցնելուց յետոյ, նոյնպէս տըխուր, ամօթահարուած, ասես մի մեծ յանցանքի մէջ բռնուած, սայլը լծեց ու շտապեց տուն :

Կինը ճանապարհին սպասում էր նրան :

— Չէ, Երեմ, չէ, ինձ բան չասես, ես իմ երեխին կարալ չեմ ուրիշին տալ, — ասաց նա սայլը նստելով — կարալ չեմ :

Մարդը ամօթից բան չէր գտնում ասելու :

— Աստուած դրա համար չէ ինք երեխայ տուել, որ ես բաժանեմ . չէ, Երեմ, դու չը բարկանաս, Աստուած որ երեխէն տուել է, ապրուստ էլ կը տայ : Ես գիշերներն էլ կ'աշխատեմ, իմ երեխին ուրիշին չեմ տայ ...

Ու նա կրկին համբուրեց աղջկան :

Այժմ ամէն բան թւում էր ուրախ, Թրջուած այգիները, կարծես լիացած, գոհունակութեամբ նայում էին երկնքին, ծառերը շողշողում էին ցօղակալած տերեւներով, իսկ արեւածաղիկները, կարծես ժպտում էին անցորդներին :

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(4 Եւ վերջ)

…անճարեղ գծով մը այս նորութիւններով զինք յաջողի մտցնել տալ մեզի Արրապալներու տկարութիւնները :

ՓԱՐԻԶԸ՝ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԱՉՔՈՎ

Paris vu par les Peintres (3)

Քառամալէկ թանգարանի տնօրէն Ժագ Վիլհէլմ իր հմտութեան փայլուն մէկ ապացոյցը կուտայ չքեղ ու գունատիպ հատորով մը, որ անհրաժեշտ կերպով պէտք է մաս կազմէ Լոյս Քաղաքի սիրահարներուն գրադարաններուն :

Փարիզ իբրեւ առանցք գեղարուեստի աշխարհի, հինէն ի վեր ներշնչած է նկարիչները : Հեղինակը ժամանակագրական կարգով կը ներկայացնէ դրեթէ բոլոր այն նկարները որոնք Փարիզը կը ցուցադրեն իր անհամար փոփոխակներով : Մեծ մասամբ գունատիպ բաղադրիչ նկարներու լուսանկարներ կը զարդարեն այս չքեղկան հատորը ·

Ընթերցողը զնահատանք ու երախտագիտութիւն միայն կրնայ ունենալ հեղինակին հանդէպ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Le Cinéma (4)

Լրատու, թէքնիք, ճարտարարուեստ, բայց որ աւ ըլլայ, շարժանկարը աշխարհի ամէնէն ժողովրդական զուրծն է այսօր եւ որ գրաւեց բոլորն ալ :

Առանց տեսական վիճաբանութեանց մէջ մտնելու, հեղինակները կը ջանան ամփոփ կերպով պատմականը ընել շարժանկարին, որ սկիզբները չարաղուշակ նկատուեցաւ արուեստագէտներուն կողմէ, բայց իրականին մէջ ոչ թատրոնը սպաննեց, ոչ վէպը մեռցուց եւ ոչ ալ կերպարուեստները : Ընդհակառակը՝ աւելցուց ընթերցասիրութիւնը եւ պանդուածները մղեց թատերական չահագրգռութեան :

Պատկերազարդ ու գեղատիպ այս հատորը համայնապատկերն է շարժանկարի աշխարհին որ դեռ իր վերջին խօսքը չէ ըսած, բայց շատ բան փոխած է մեր իրական աշխարհին մէջ :

Հաճելի եւ օգտակար ընթերցում մըն է, զոր կը յանձնարարենք բոլորին :

Մ · ՀԱՃԵԱՆ

---

1) Véronique Valcault : Julliard, Paris, 1961.
2) Arrabal » » »
3) Jacques Wilhelm . Hachette » »
4. L. Chauvet, J. Fayard, P. Mazars : Hachettes, Paris, 1961.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՋԵՐՄՈՒԿԻ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԸ

ԺԳ. դարու պատմագիր Ս · Օրբէլեանի եւ ԺԹ. դարու յայտնի պատմագիր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ այլոց վկայութեամբ Ջերմուկ բնակավայրը, ինչպէս նաեւ տեղւոյն հանքային աղբիւրները գոյութիւն ունեցած են հին ժամանակներուն ալ, եւ ժողովուրդը բնականաբար օգտուած է անոնցմէ՝ մասնաւորաբար ոսկորներու հիւանդութիւնները բուժելու համար :

Ջերմուկ առողջարանը կը գտնուի ծովու մակերեւէն երկու հազար մեթր բարձրը գեղատեսիլ հարթավայրի մը վրայ : Այդ վայրը երեք կողմէն շրջապատող Սիւնեաց եւ Վարդենիսեան լեռնալանջերը պատած են ալպեան փարթամ բուսականութեամբ եւ խիտ անտառաչերտով : Առողջարանին առանձնայատուկ հմայք կուտայ բացառիկ գեղեցկութիւն ունեցող ձորին երկայնքին հոսող Արփա գետը, որու երկու ափերուն բողամէնը 2·5 քմ · տարածութեան վրայ կը ժայթքին հանքային տաք ջուրի 30է աւելի աղբիւրներ, իսկ մի քանի մեթր հեռաւորութեան վրայ խմելու մաքուր ջուրեր՝ 4 – 5 աստիճան ջերմութեամբ

1935էն սկսեալ գիտահետազօտական լուրջ աշխատանքներ կը կատարեն քանի մը ականաւոր գիտնականներ, բժիշկներ, քիմիագէտներ եւ երկրաբաններ : Անոնց մէջ իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն փրոֆէսէօրներ Լ · Յովհաննիսեան, Գ · Մեղիքեան, Գաֆէնզոյց եւ ուրիշներ :

Տասնամեակի մը ընթացքին կատարուած աշխատանքները հաստատեցին, որ Ջերմուկի հանքային ջուրերը իրենց բուժական եւ քիմիական յատկութիւններով կը նմանին աշխարհահռչակ Չեխոսլովաքիան Կարլով Վարիի հանքային ջուրերուն : Ծուտով Ջերմուկը կ'այցելեն համբաւաւոր գիտնականներ՝ Ա · Ալեքսանդրովի, Ա · Լողինովի, Սլավեանսկիի եւ այլոց ուշադրութեան, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն հանքային ջուրերուն բուժիչ կարողութիւնը եւ կը նախատեսեն մեծ ապագայ մը, նոյնիսկ համաշխարհային չափանիշով :

1938ին կը սկսի առողջարանի զարգացման առաջին շրջանը, հանքային նոր ջուրերու յայտնաբերումով : 1940ին կ'օգտագործուին առաջին առողջարանը եւ լոգանքներու շէնքը, որոնք հնարաւորութիւն կը ստեղծեն առաջին անգամ ըլլալով ուսումնասիրելու հանքային ջուրերուն օգուտները եւ ազդեցութիւնը զանազան հիւանդութիւններու վրայ :

Այս աշխատանքներով կը զբաղին Երեւանի Բժշկական համալսարանի ներքին հիւանդութիւններու բաժինը՝ Փրօֆ · Ա · Մելիք – Ադամեանի, յետադային ներքին հիւանդութիւններու ճիւղը՝ Փրօֆ · Ա · Յակոբեանի եւ բանախօսութեան ամպիոնը՝ դոցենտ Գ · Մուշեղեանի ղեկավարութեամբ :

1950էն սկսեալ, առողջարանի զարգացման նոր շրջանին, շինարարական եւ բարեկարգման աշխատանքներուն զուգընթաց, կը սկսին նաեւ դարմանատանփորձառական հետազօտութիւնները : Այդ շրջանին Երեւանի Բժշկական հիմնարկութեան դարմանագիտական բաժինը՝ Փրօֆ · Տ · Մնացականեանի եւ հանքային ջուրերով եւ ֆիզիքական միջոցներով բուժելու գիտահետազօտական հիմնարկութեան փորձառական բաժինը՝ Փրօֆ · Ս · Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, ինչպէս նաեւ առողջարանի բժիշկները կը սկսին ուսումնասիրել Ջերմուկի հանքային ջուրերուն ազդեցութիւնը զանազան հիւանդութիւններու վրայ :

Վերջին 15 տարիներու ընթացքին կատարուած հետազօտութիւնները եւ փորձերը ցոյց տուին, թէ Ջերմուկի մէջ կը բժշկուին ոսկորներու, ստամոքսային, աղիքային, լեարդի եւ լեղապարկի, մարթալիարդային զրութեան, նիւթափոխութեան խանգարման, կանացի երկարատեւ հիւանդութիւններով տառապողները :

Ներկայիս Ջերմուկի մէջ կան հինգ առողջարաններ՝ 450 մահճակալով եւ տուֆակերտ, գեղեցիկ ըմպելարան մը՝ մարմարեայ եօթը ըմպելատեղերով : Բուժուողներուն տարեկան թիւն է ապաքինարաններուն մէջ՝ երեք հազար եւ այցելու ձեւով հազարէ աւելի հիւանդներ, մեծ մասամբ դուրսէն, արտասահմանէն եկած

Հարթավայրի աղբիւրներուն մօտ շինուած է հանքային ջուրը շիշերու մէջ լեցնող գործարան մը, տարին 27 միլիոն շիշի արտադրութեամբ : Այս աղբիւրներուն մօտ պիտի շինուի նոր շէնք մը, որ պիտի ունենայ քառասուն լոգարան, ցեխաբուժարան, ընարուժական բաժին մը եւ հիւանդանոց՝ կահաւորուած բժշկական արդի պահանջներով :

Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ Ջերմուկը, այդքանով հանդերձ, դեռ հեռու է մեր այսօրուան պահանջները բաւարարելէ : Հազարաւոր հիւանդներ կը մերժուին, որովհետեւ չափէն աւելի քիչ են մահճակալները եւ բժշկական սարքերը :

Ահա թէ ինչու ընթացիկ տարուան ընթացքին պէտք է շինուին ու վերջանան նոր բուժարանը, լոգարաններու եւ 1300 քառակուսի մեթր բնակելի շէնքերը, ինչպէս նաեւ ջրաւազանը : Իսկ յաջորդ տարի պէտք է լրացած ըլլան 140 մահճակալնոց բարձր տիպի բուժարանը, լոգանքներու շէնքը, ջրաւազանը, գեղաբանը, ամառնային սրճարանը եւն · :

Մեծ ընելիքներ ունին նաեւ առեւտուրի, հաղորդակցութեան, առողջապահութեան նախարարութիւնները, որոնք, եթէ լրիւ կատարեն իրենց առանձնածպարտաւորութիւնները, անկասկած Ջերմուկը կը դառնայ սքանչելի առողջարան մը, ամէն յարմարութիւններով օժտուած :

Գ · ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ
եւ Ժ · ԹՈՓՉԵԱՆ

ՊՐԱԶԻԼ

ԽԵՂՃ ՈՒ ԲՈՊԻԿ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Վերջերս համաշխարհային հանրային կարծիքը կեդրոնացած էր Հարաւային Ամերիկայի այս անծայրածիր երկրին վրայ : Պրազիլ՝ որ տարածութեամբ շատ աւելի մեծ է քան Միացեալ Նահանգները, այսօր կը նկատուի ամենամեծ հակադրութեանց երկիրը : Թերեւս, աշխարհի ուրիշ ոչ մէկ երկրին մէջ կարելի է գտնել աւելի մեծ ու չշահագործուած բնական հարստութիւն, ուժի աւելի մեծ աղբիւրներ ու միւս կողմէ, աւելի մեծ չափով թշուառութիւն ու անգրագիտութիւն : Նորակառոյց պերճաշուք եւ գերարդիական մայրաքաղաք Պրազիլիայէն 1 քանի մղոն անդին, հնդիկ ցեղեր կ'ապրին քարէ դարէն քիչ մը աւելի յառաջացած դարու կեանք մը :

Պրազիլի յիսուն միլիոն բնակիչներու կէսը կօշիկ չունի : Պրազիլացիք գրպանը տասնոց չունեցող միլիոնատէրերու ժողովուրդն են : Դրամագլուխի պակասը տեւական վէրքն է այս երկրին : Միակ դարմանը՝ արտասահմանէն դրամագլուխ ներածելն է : Եւ ասոր համար, երկրին մէջ քաղաքական կայուն վիճակ պէտք է տիրէ :

Նախորդ նախագահը Քուատրոս, որ Նոյեմբերի ընտրութիւնները շահեցաւ « Մի մտահոգուիք, ես հոս եմ » նշանաբանով, մեծ ճիգ թափեց այս ուղղութեամբ եւ ապահովեց օտարներու վստահութիւնն ու կարգ մը փոխատուութիւններ : Սակայն, այս բոլորը կաթիլ մը ջուր էին ովկիանոսին մէջ :

Պրազիլի բնական հարստութիւնը անհաշուելի է : Ամբողջ Արեւմտ · Եւրոպայի չափով անտառներ փայտահատի կը սպասեն : Ամբողջ լեռներ իրենց մէջ մետաղներու իրական զանձերով օգտագործողներ կը փնտռեն : Միւս կողմէ, շատ մը շրջաններու մէջ երեւան հանուած են ալիւմինիումի եւ քարիւղի հսկայական պահեստներ : Պրազիլի վէրքերէն մէկը կը կազմէ նաեւ իր երկրագործութիւնը, որ ներկայիս երեսի վրայ ձգուած է : Պրազիլացիին միջին եկամուտը աշխարհի ամէնէն ցած եկամուտներէն մէկն է :

Այս բոլորի կողքին կայ ճոխութիւն մը, զոր դժուար կարելի է գտնել յառաջացած երկիրներուն մէջ անգամ : Հսկայական գումարներ կը ծախսուին ցուցադրութեանց համար պետութեան որ Հարաւային Ամերիկայի թերեւս ամէնէն տկարն է : Այս բոլոր հակադրութիւնները նպաստաւոր հող են համայնավարներու գործունէութեան համար եւ թերեւս, երկրին սպառնացող ամէնէն լուրջ վտանգը ասիկա է : Երկիր մը սակայն, որ ցարդ այնքան յանդուգն ղեկավարներ տուած է եւ զարգանալու այնքան կարելիութիւններ ունի եւ կրնայ վստահութեամբ նայիլ ապագային :

Ա · Օ ·

ՅԱՌԱՋ-ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Նորէն կինը յարգալից շարժուածքով մը ստեղծաւ Լութֆի աղային ու անոր քովէն թռաւ, իսկ Տէրվիշին դառնալով՝ գլխու խոնարհում մը ըրաւ :

— Հաճեցէք նստիլ, Տիկին, բսաւ Լ. Լութֆի աղա ու խորհին հետաքրքրութեամբ մը անոր արտասուաթոր աչքերուն մէջ նայեցաւ :

— Շնորհակալ եմ, պարոն թիարանապետ, մինչեւ համակրելի կինը՝ սիրտը եկած ձայնով : Ոհ, ներողութիւն · կը խնդրեմ որ այսքան ձանձրոյթ պատճառեցի ձեզ : Գիտեմ թէ մեծ բարիք մը ըրիք ինծի այս բերդէն ներս մտցնելով : Յաւիտեան պիտի չմոռնամ զայն :

Բայց չկրցաւ շարունակել … չկրցաւ ամէն բան յայտնել : Հոգին ցաւած մանուկի մը պէս՝ արցունքը լեցուեցաւ աչքերուն մէջ … հեծկլտանքը ուռեցուց կուրծքը … ու սկսաւ լալ :

Լութֆի աղա յուզուած էր :

Գալով Տէրվիշին, ապուշ ապուշ կը նայէր :

— Արդեօք ի՞նչ բանի համար մինչեւ հոս պարտաւորուեցաք գալ, տիկին, հարցուց Լութֆի աղա խեղդուած ձայնով մը :

— Ոհ, պարոն թիարանապետ, վերն Աստուած ու վարը ձեզ աղերսելու եկած եմ հոս, պատասխանեց թշուառ կինը : Կը հաւատամ թէ բարի էք դուք ու իմ վիճակիս վրայ պիտի գթաք : Կը հաւատամ թէ կնոջ մը սիրտը կը ճանչնաք, եւ գիտէք թէ անիկա տկար արարածն է աշխարհիս մէջ : Հետեւաբար պիտի խնդրէի որ գոնէ ժամի մը չափ որդւոյս քովը երթալու հրաման մը տայիք ինծի որ 12 տարիէ ի վեր հոս կը գտնուի …, այս թիարանին մէջ կը տառապի :

Լութֆի աղայի մազերը փուշ փուշ եղան ու հոգին անզուսպ դառնութեամբ մը լեցուեցաւ : Մէկէն ի մէկ չկրցաւ խօսիլ … կարծես թէ լեզուն քիմքերուն զարնուած մնաց :

— Տարիներ, ախ տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, պարոն թիարանապետ շարունակեց խեղճ կինը … ու ես փուճ տեղ երկրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ, վերջապէս ամէն ուրեք թափառեցայ զինքը գտնելու համար, որ ամբողջ յոյսս է, ամբողջ կեանքս է : Մայրական սիրտը՝ քայլերուս ուժ տուաւ, արիութիւն տըւաւ… հետեւաբար աչքիս չերեւցաւ մարդկային ցեղերու վայրենութիւնը : Բանտէրէն ելչուան աքսորավայրը · ինչուան թիարանը վազեցի … ամէն կերպով ինքզինքս վտանգելով, արկածներու ու չարաղոյն աղէտներու ենթարկեցի : Այս բոլորը կատարեցի, որպէսզի կարօտովս չմեռնիմ … ախ, ըսել կ'ուզեմ թէ՝ որդւոյս կարօտովը չմեռնիմ, երբ աչքերս ցուրտ հողին տակ պիտի փակուին : Հիմակ, ով բարի Աստուած, հոս եկայ … որովհետեւ զորդիդ այս թիարանին մէջ է» ըսին ինծի :

— Եթէ տեսնէք ձեր զաւակը, տիկին նկատել տուաւ Լութֆի աղա, պիտի ճանչնա՞ք :

— Ոհ, եթէ փոխուած ըլլայ, գոնէ արիւնս պիտի զարնէ սրտիս մէջ, պարոն թիարանապետ :

— Շատ լաւ, տիկին, պիտի չմերժեմ : Եթէ զաւակդ այստեղ է, կարող էք անոր տեսութիւնը վայելել :

— Անհունապէս երախտապարտ եմ, պարոն թիարանապետ :

Լութֆի աղա դէպի Տէրվիշը դառնալով ·

— Անշուշտ ժամի մը չափ պիտի ուզես սպասել մեզի Տէրվիշ, ըսաւ դառնութեամբ մը :

— Հոգ չէ, պէյս, վաղը կրնանք տեսնուիլ, վրայ բերաւ Տէրվիշը : Հիմակ կ'երթամ ես :

— Քու կամքը … մրմնջեց Լութֆի աղա :

— Տէրվիշը խորին վշտի մը ներքեւ՝ դուրս ելաւ պաշտօնատունէն :

Լութֆի աղա եւ տիկինը նոյնպէս դուրս ելան պաշտօնատունէն եւ ուղղակի աշխատութեան վայրը դիմեցին :

Կէս օրուան մօտ էր :

Կալանաւորները խումբ խումբ նստած էին ապառաժներու ներքեւ :

Երբ Լութֆի աղայի երեւումը նշմարուեցաւ, անմիջապէս ոտքի ելան ու սարսափելի ամէնէն անարգ ձեւի մը տակ՝ բարեւի կեցան :

Տիկինը մոլորած նայուածքով մը իր աչքը կը պտըտցնէր ամէնուն վրայ :

Ոչ, ոչ… իր մայրական չքնաղ սիրտը չէր զարներ : Այդ բոլոր թշուառներուն մէջ իր հոգւոյն հետ կապ ունեցող մէկը չկար :

— Ամէնը ա՞յս է, պարոն թիարանապետ հարցուց տիկինը յուսահատական ձայնով մը :

— Ուրիշ թիապարտներ չունինք, տիկին :

(Շար ·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ց. Գասպարեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց աղջկան Մառլէնի ամուսնութեան եւ ընկերուհի Ա. Ալթունեանէ ափսէ մը Թերթանոյշ դաշտահանդէսին առթիւ

×

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Ճ. Գահատուրեանէ յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, երիտասարդ Արթին Գազօրեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վերգինէ Փափազեան իր ամուսնոյն Լեւոն Փափազեանի մահուան առթիւ, քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ եկեղեցիին եւ երեսուն Ն. Ֆ. Աղքատախնամին; (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հարուստ Գարակէօզեան Հոմի Նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ազգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Գ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Տանիէլ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խտըշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ ;

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէօյինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան :

Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մալոյեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց զաւկին Վարդան Մալոյեանի վաղահաս մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Մալոյեան համայն ննջեցելոց:

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ ժողովուրդը, եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի ժամը 2–6, Ազգային Տան մէջ, (32, Րիւ տը Թրէվիզ):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԻՐՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիւցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ-Բոյժ)*.— Ծոմապահութիւն* (Տոքթ. Գ. Ալթունեան)*.— Երբ ալիքները չեն զոր–ծեր* (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի)*.— Վիշապածառ* (Յ. Իշխանեան)*.— Դարձեալ խիբոշ* (Քազիան)*.— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն* (Տոքթ. Աշճեան)*.— Հայերը հնարած են պարեջուրը* (Յովհ. Պապէսեան)*.— «Բժիշկ» մեքենան*(Փրոֆ. Պարին)*.— Ուղեղը՝ հրաշալիքը մարմին* Տոքթ. Գալուստեան)*.— Ի՞նչպէս կը մեռնայ երախան* (Տոքթ. Մառի Շիրլի)*.— Ի՞նչպէս լողցնել երախան* (Մ. Ազաւեյեան)*.— Երեւանի ձեռագրատունը* (Ա. Աղայեան)*.— Հայկական կերակուրները* (Տոքթ. Շ. Այվազեան)*. — Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի* (Տոքթ. Գանձալի)*. — Ի՞նչպէս կերակրել երախան* (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը :

Անհաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ Սէն Սիւլփիս թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— *ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ* (երգ), *ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ* (արտասանութիւն), *ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ* (ձայն – պատկեռասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռօյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), *Օր. ԹԱՌՕՆ* (պար), *ՀՆԴԵԱԿ ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵՍՌՈՄԵՆՑԻ:*

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով :

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին .

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելինական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Գ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ՝ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI
7 OCTOBRE
1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9223 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Եօթանասունեւմէկ տարի առաջ հայ – ...կան խաւարչտին երկնակամարին վրայ ...երբեւ լուսատու փարոս փայլեցաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը :

Անիկա կուգար վհատած եւ յուսալք– ...ած հոգիներուն յոյս, ուղեկորոյս բազ– մութեանց լոյս բաշխելու :

Մէկ նշանաբան էր արձանագրած ...ան դրօշին վրայ,— Մահ կամ ազատու – թիւն.

Հաւատարիմ մնաց անոր իր երկար ու ...ղմնաւոր կեանքի ամբողջ տեւողու – թեան եւ պիտի շարունակէ մնալ՝ մինչեւ որ իրականանայ, վերջնապէս, հայ ժո – ղովուրդի ազատութիւնը, անկախ ու միացեալ հայրենիքի ստեղծումը :

Դուրսէն, օտար ուժերու պարտադրան– քը չէ, որ կեանքի կոչուեցաւ Հայ Յե – ղափոխական Դաշնակցութիւնը: Անիկա ...պայման զաւակն էր հայ ժողովուրդին: Հաւատարիմ արտայայտիչը անոր ազգա– յին ձգտումներուն եւ քաղաքական պա – հանջներուն :

Իր պատմութիւնը բուն իսկ ժամանա – կակից պատմութիւնն է հայ ազգին:

Տասնեւիններորդ դարու վերջին տաս – նամեակէն սկսեալ հայկական կեանքին մէջ չէ պատահած դէպք մը, որուն իր ղեկավարող մասնակցութիւնը բերած չըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Անիկա իր շուրջն է համախմբած միշտ հայութեան ընտրանին,— մտաւորա – կաններ ամէն ճիւղէ,— գրագէտ, բա – նաստեղծ, հրապարակագիր, հռետոր, ...ուցիչ, հանրային գործիչ :

Իր դրօշին տակ զինուորագրուած են ...այ ժողովուրդի անձնուէր զաւակները, որոնք «սուրբ գործ»ին համար ընտանիք ...անդորր կեանք լքած՝ լեռ են բարձ– րացած եւ արիւն թափած ազատութեան ...ասպարէզին վրայ :

Պատմութիւնը ոսկի տառերով արձա – նագրած է Դաշնակցութեան ամէնէն փա– ռապանծ յաղթանակը, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը 1918 Մա– յիսին:

Եթէ Հայութիւնը իր ծոցէն ծնունդ տը– ուած չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութեան, իր պատմութեան ամէնէն բախտորոշ օ– րերուն, երբ ազգը ի սպառ բնաջնջուելու վտանգին էր ենթարկուած, մենք երբեք պիտի չունենայինք Արարատեան դաշտի ...ը, Հայաստանի վերածնունդը :

...նորհիւ մարտական կուսակցութեան ...երուն եւ կազմակերպական կարգա – ...մեքենային է, որ հայ ժողովուրդի ...լն զաւակները պատկանող զաւակնե– րը համախմբուեցան օրուան քաղաքային ...զինուորական վարիչներուն շուրջ եւ ...դարաւոր թշնամին պարտադրեցին ...Հայաստանի Հանրապետութիւնը. Առանց այդ յաղթանակին չէինք ունե– նար այսօրուան փոքրիկ Հայաստանը : Հայ ժողովուրդը երեսուն ամիս ապա– ...չէր իր անկախ, սեփական հայրե– նիքին մէջ :

Այնուհետեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ...կը կանգնեցաւ ի սփիւռս աշխարհի ...ուած Հայութեան, շարունակելով իր ...ղովուրդի դերը.

Քառասնեակ տարիներէ ի վեր ար– ...բոլոր այն անկիւնները, ուր ...բազմութիւններ կ'ապրին, ներկայ է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր կազմա – կերպչական կարգ ու սարքով :

...մամուլը, կրթական, ...երական, երիտասարդական, մար– զական, մշակութային կազմակերպութիւն– ները ու հիմնարկութիւնները լծուած են ...ազգապահպանման, հայապահպանման ...ու նուիրական գործին :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տէր է կանգ – նած Հայկական Դատին: Ամէն առթիւ աշխարհի մեծերուն կը յիշեցնէ թէ հայ ժողովուրդն ունի քաղաքական արդար դատ մը, որ իր լուծումին կը սպասէ :

Այն պահուն, երբ Ասիոյ եւ Ափրիկէի գոյնզգոյն ազգերը անկախութեան կը տիրանան, Հայը չի կրնար անդատ ապ– րիլ :

Փառապանծ տարեդարձին առթիւ, ան– գամ մը եւս կը կրկնենք մեր անխախտ հաւատքը Հայութեան լաւագոյն ապա – գային, Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի ստեղծումին համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՔՈՒՋՊԱՐԻ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

Լուսարգելը վերցած է եւ օդակայան – ները բաց են քաղաքային երթեւեկին հա– մար, ինչ որ նոր փաստ մըն է թէ երկ– րին կացութիւնը կը բարելաւուի օրէ օր եւ վարչապետ Քուզպարի կ'ամրապնդէ իր դիրքը : Իր գլխաւոր մտահոգութիւն– ներն են ճամբել մնացած Եգիպտացիները եւ ճանչցուիլ օտար պետութիւններէն : Եգիպտացի սպաներու մեկնումը սակայն առ այժմ դադրած է, արդարեւ սուրիա – կան նոր իշխանութիւնները կ'ուզեն առ – կախ պահել այդ խնդիրը մինչեւ որ Ե – գիպտոսի սուրիացի սպաները Սուրիա վերադառնան :

Քաղաքական պարագլուխներէն, խոր – հրդարանի երեսփոխաններէն, համայնա– վար կուսակցութենէն ետք, Տիւրզիները իրենց կարգին միացան շարժումին: Հա– ւաքուած Սուլթան Աթրաշի բնակարանը, ցեղապետները հանդիսաւորապէս յայ – տարարեցին թէ իրենց ամբողջական օ – ժանդակութիւնը կը բերեն «սուրիական բանակի յեղափոխութեան եւ այդ շար – ժումէն ծագած կառավարութեան »:

Քուզպարի կը մնայ ինքզինքը պար – տադրել միջազգային եւ անկէ առաջ՝ ա– րաբական բեմին վրայ: Այս ուղղու – թեամբ արդէն, Քուզպարի դիմում ըրաւ Թուրքիայի յայտնելով թէ կը փափաքի « բարեկամական յարաբերութիւններ բա– ռեցնել Թուրքիոյ հետ » եւ միաժամանակ աշխատիլ Արաբական Լիգայի ամրապնդ – ման: Նոյն ժամանակ Գահիրէի Նասրեան շրջանակները ամէն միջոց ձեռք կ'առնէին բոլորովին կղզիացնելու համար Սուրիան արաբական աշխարհի մէջ: Թրքական եւ պարսկական նաւերը այլեւս պիտի չըն – դունուին եգիպտական նաւահանգիստնե– րուն մէջ, այսինքն պիտի կարենան միշտ անցնիլ Սուէզէն, բայց ոչ մէկ օգնու – թիւն պիտի ստանան եգիպտական իշխա– նութիւններէն: Ծանօթ է որ Թուրքիա եւ Գարսկաստան այն երկիրներն են որ ա – րագօրէն ճանչցան Սուրիոյ նոր վարչա– կարգը: Նոյն ատեն Արաբական Լիգան որոշեց անպատասխան թողուլ Քուզպա– րիի դիմումը, ուր Սուրիոյ վարչապետը կ'ըսէր թէ արաբական լիգան պէտք է ար– ձանագրէ անկախ նոր կառավարութեան գոյութիւնը :

« Արաբներու Ձայնը » կը շարունակէ գրգռել զանգուածները «Միութեան ոճ – րագործներուն» դէմ: «Ձենք կրնար լքել սուրիացի ժողովուրդը իր դահիճներուն ձեռքը» կ'ըսէ Ահմէտ Սայիտ, «Արաբնե – րու Ձայնին» խօսնակը: Այդ պատճառաւ Լաթաքիէի նաւահանգիստը միշտ ահա – զանգի տակ կը պահուի, կանխելու հա – մար եգիպտական ցամաքահանում մը :

Մինչ «Արաբներու Ձայնը» ալիքէն կը բարձրանար Նասրի ձայնը յանկարծ կ'իջ– նէր եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան նա – խագահը նոր ճառով մը բոլորովին նոր լեզու մը կը գործածէր Սուրիոյ հանդէպ: Նասր կը յայտարարէր թէ դէմ պիտի չըլ– լայ Սուրիոյ անդամակցութեան ՄԱԿի կամ Արաբական Լիգայի :

Ռայիսը կը շարունակէր.—«Հրահանգներ տուի ՄԱԿի մեր մշտական ներկայացու – ցիչին որպէսզի չընդդիմանայ Սուրիոյ անդամակցութեան: Պիտի չընդդիմանամ նաեւ Արաբական Լիգայէն ներս անոր մուտքին»: Նասր կ'ընդունի նաեւ որ որեւէ պետութիւն ճանչնայ անկախ Սու– րիան, բայց չեշտեց թէ որպէսզի Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ճանչնայ Սուրիան, հարկ է որ անոր նոր վարչա – կարգը ժողովուրդին վաւերացումը ստա– նայ: «Հրամայական չեմ գտներ, աւել – ցուց Նասր, որ Սուրիան մաս կազմէ Ա– րաբ Միացեալ Հանրապետութեան, բայց հրամայական կը գտնեմ որ Սուրիան ապ– րի եւ շարունակէ ապրիլ իբրեւ մէկ մասը արաբական մեծ հայրենիքին »:

Նասր ուզեց նաեւ արդարացնել Եգիպ – տոսի միջամտութիւնը Սուրիոյ ներքին հարցերուն, վերջին տարիներու ընթաց – քին եւ այդ առնչութեամբ յայտնեց թէ Արաբական Լիգային դիմած է որպէսզի յատուկ յանձնախումբ մը երթայ Դա – մասկոս եւ քննութիւն բանայ հետեւեալ կէտերուն շուրջ.— ոսկիի պահեստը եւ սուրիական դրամի երաշխաւորութեան գումարը անձեռնմխելի մնացած են Դա – մասկոսի կեդրոնական դրամատան մէջ, ինչպէս էր միացումէն առաջ: Յանձնա – խումբը պէտք է նաեւ հաստատէ թէ սու– րիական կառավարութիւնը եգիպտական Գանձէն ստացած է 13·5 միլիոն սուրիա– կան ոսկի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միաց– ման վաղորդայնին, դէմ դնելու համար Սուրիոյ պիւտճէին բացին, միացման նախորդող տարին: Պէտք է նաեւ (յանձ– նախումբը) հաստատէ թէ եգիպտական նահանգը ամէն տարի սուրիական նա – հանգին երեք միլիոն ոսկի տուած է որ– պէսզի կարենայ տէր մնալ իր պարտա – ւորութեանց: Նոյնպէս միացման տարի – ներու ընթացքին եգիպտական նահանգը սուրիական նահանգին ի նպաստ 9 միլիոն սթերլինկ յատկացուցած է որպէսզի ներածման ապրանքները կարենայ վճարել: Այս յանձնախումբը ուրիշ պաշտօն մըն ալ պէտք է ունենայ՝ պէտք է հաստատէ թէ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան վայրաշէջները, որ Լաթաքիէի վրայ նետուեցան, հրահանգ ստացած էին որ չկրակեն Սուրիացիները :

« Չեմ կրնար երեւակայել Գահիրէն ա– ռանց Դամասկոսի, աւելցուց գնդ. Նասր: Ինչ որ պատահեցաւ այս վերջին օրերուն խրամ մըն է որ բացուեցաւ մեր շարքե– րուն մէջ ի նպաստ մեր աշխարհակալ եւ յետադիմական թշնամիներուն: Ինչ փոյթ թէ Սուրիոյ նախագահ եղած եմ կամ ոչ: Իմ մտահոգութիւնս է որ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը մնայ եւ չեմ կրնար երեւա – կայել որ այդ ժողովուրդը վտանգի են – թակայ ըլլայ»: Ըստ լրողներուն, Նասր յոգնած եւ խուլ ձայնով մը կը խօսէր :

Ցեստագայ օրերը միայն կրնան բացա – տրել Նասրի այս նոր ոճը որ խոտոր կը համեմատի 5 – 6 օր առաջ գործածած սպառնական շեշտին հետ: Ի՞նչ պատա – հած է, կամ ո՞վ ճնշում բանեցուցած է, դժուար է գիտնալ երբ դեռ շփոթ կը մը– նայ Սուրիոյ կացութիւնը : Կարգ մը շր– ջանակներու կարծիքով ձախերը պիտի օգտուին այս «աջ» շարժումէն եւ ներկայ տպաւորութիւնն այն է թէ Սուրիոյ ազ – գայնական տարրերը իրենց յեղափոխու– թիւնով պարզապէս «կրակէն շագանակ – ները» հանած են ի շահ միջազգային հա– մայնավարութեան : Արդարեւ Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ դէմ եղած է Եգիպտոսի հետ միացման եւ ան– ջատման այս շարժումը կ'ուզէ օգտա – գործել իր նպատակներուն համար :

× Սուրիական ուժերու ընդհ. հրամա – նատարը յայտարարեց թէ «Սեւ գիրք» մը կը պատրաստուի եգիպտական «չարչա – րանքներուն» վրայ :

× Սուրիոյ կառավարութիւնը ընդհա– նուր ընտրութիւններ կը պատրաստէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ուրբաթ առտու քանի մը մեկաթոն ուժով հիւլէական 18րդ ռումբը պայթեցուց, ցարդ պայ – թածներուն ամէնէն զօրաւորն է:

ՔԻԷՎԻ մէջ երկու հոլանտացի զբօսա – շրջիկներ որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ լրտես, 13ական տարի «ազատու – թեան զրկանքի» դատապարտուեցան :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Արեւելեան Պերլին հասաւ մասնակցելու համար, խորհրդային պատուիրակութեան գլու – խը, Ժողովրդավար Գերմանիոյ 12րդ տարեդարձին :

ԷՔՍՓՐԷՍ շաբաթաթերթին մէջ, Կաս– թոն Տէֆէռ կը գրէ թէ Ֆրանսայի շահը Տըպրէի մեկնումը կը պահանջէ :

ԿԱԼՈՔՍԱՅԻ (Հունգարիոյ) Արքեպիս – կոպոսը՝ Գերապայծառ Կրէօց վախճա – նած է 74 տարեկանին: Իր մահը բաւա – կան բարդ կացութիւն մը կը ստեղծէ, նկատի առնելով որ 1956ի դէպքերէն ի վեր Կարդինալ Վիշինսքի Ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է եւ գե – րապայծառ Կրէօցն էր որ կը վարէր կրօ– նական հարցերը :

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ » որոնք Սան – Ֆրանսիսքոյէն ճամբայ ե – լած էին տասը ամիս առաջ, Մոսկուա հասան: Այս «ուխտագնացութիւնը» կազ– մուած է 31 հոգիէ, որոնք խաղաղութիւն կը քարոզեն իրենց ճամբուն վրայ եւ թռուցիկներ կը բաժնեն: Մամուլի ասու– լիս մը տուին Մոսկուա ուր յայտնեցին թէ 20րդ դարուն արդար պատերազմներ գոյութիւն չունին: «Գեր–ռումբը» կը սպառնայ համայն մարդկութեան :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի նախարարներու ժողովը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 13ին, Փարիզ :

ՁՈՄՊԷ պատրաստ է հանդիպում մը ունենալու Լէոփոլտվիլի կառավարու – թեան վարչապետ՝ Ատուլայի հետ, պայ– մանաւ որ ՄԱԿը իրենց գործին չխառ – նուի:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԶԱԽԱՐՈՎ խորհրդային ցա– մաքային ուժերու ընդհանուր հրամա – նատար նշանակուեցաւ :

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ մահմետականներու դէմ: Մահմետական սրճարանները պիտի փակուին ժամը 19ին, թելադրուած է ալ– ժերացի բանուորներուն որ ժամը 20·30– էն 5·30 չպտըտին Փարիզի փողոցներուն մէջ: Պէտք չէ նաեւ խումբով քալեն :

ՏԸ ԿՈԼ կրնայ Ալժերիա երթալ Նոյեմ– բերին: Լուրը հաստատուած չէ բայց հա– ւանական կը նկատուի որ նախագահը անձամբ երթայ Ռոշ – Նուար (ընդհ. պատուիրակութեան նոր կեդրոնը) ամէն ինչ արագօրէն կարգադրելու համար :

ԵՐԿՈՒ ՊԵՐԼԻՆՆԵՐՈՒ սահմանին վը – րայ նոր միջադէպեր պատահեցան : Ա – րեւելեան Պերլինի «ժողովրդական ոստի– կանները» (ֆօփօս) կրակ բացին, ֆրան– սական շրջագօտիին ուղղութեամբ : Վիլ– լի Պրանտ, այս առթիւ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քենըտիի անձնական ներկա – յացուցիչ՝ Զօր. Քլէյի հետ :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը որոշեց իր շարժուն եւ անշարժ կալուածները ժողովուրդին տալ: Արժէքն է՝ 665 միլիոն Ն. Ֆ.:

ԶՕՐ. ՔՐԷՎՔԷՕՐ որ վերջերս ձերբա – կալուած էր ազատ արձակուեցաւ, բայց Վանիւքսէն միշտ արգելափակուած կը պահուի հակառակ իր բողոքներուն :

ՔԱՋԵՐԸ

Բաւական ժամանակ վերջը նորէն Վանէն սուրհանդակ մը եկաւ։ Կոմսը կը յայտնէր, թէ Անդրանիկը եւ իր խումբը որոշած են դուրս գալ երկրէն, Մենաւորի ճամբայով, եւ պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնենք՝ զանոնք ընդունելու ։

Շատ չանցաւ այդ նամակէն, Մենաւորէն սուրհանդակով իմացուցին թէ Անդրանիկը ընկերներով ապահով դուրս է եկած, եւ յաջորդ օրը պիտի մեկնի Աւարայր ։

Երկու զինուորով գնացի դիմաւորելու Անդրանիկը ։ Մենաւորի ճամբուն, կողմնակի Քարվանսարայի մը մէջ, կը հանգստանային անոնք, երբ ես հասայ։ Բաւական ցուրտ էր, բուխերիկը կը վառէր, եւ խումբ մը մարդիկ, շրջապատած կրակը, կը տաքնային։ Անդրանիկն էր իր զինակից ընկերներով։

Իրիկուան մութով քաղաք մտանք, եւ իջանք իմ անշուք բնակարանը, որ գաւառցին փոխադրուած էր միջին թաղը, աղքատ կնոջ մը միակ բնակելի սենեակը։ Արդէն եղած չեղածը մէկ սենեակ էր, այնպէս որ բոլորս ալ մէկտեղ քնացանք, ալ ով ինչպէս կրցաւ, թէեւ տանտիկինն ինչ ունէր չունէր՝ բերաւ ։

Կարծեմ, շատ ալ պարծենալու պատճառ մը չունիմ, թէ զիրենք լաւ հիւրասիրեցի։ Առտու իրիկուն խաշած լուբիա կ'ուտէին, որուն մէջ բախտաւորները միայն մսի կտորի նման բաներ մը կը գտնէին։ Անդրանիկը երբեմն կէս կատակ կը հայհոյէր իմ լուբիայիս։ Խեղճը չէր գիտեր, թէ Սալմաստ ալ անվերջ Սամսոնի անհամ ջրվան պիտի վայլէր ։

Ես երբեք չհանդիպեցայ այլեւս նման սքանչելի խումբի մը։ Զարմանալի ներդաշնակութիւն մը եւ համերաշխութիւն մը կար անոնց մէջ, աւելի կարծես նահապետական մեծ ընտանիքի մը հարազատ եղբայրները լինէին, հոգատար իրար հանդէպ, դուրգուրոտ եւ ուշադիր։

Կեդրոնական դէմքը անշուշտ Անդրանիկն էր։ Շատ տարի չկար որ Անդրանիկի անունը սկսեր էր տարածուիլ։ Առաջին անգամ Առաքելոց վանքի պաշարման եւ կռուի առթիւ, Գէորգ Չաւուշի եւ Անդրանիկի անունը արտասահմանի դաշնակցական թերթերուն մէջ երեւցաւ։ Զարմանալի կերպով սակայն, որ երբեք չէր պատահած, այդ անունը մեծ ժողովրդականութիւն վաստկեցաւ, նոյնիսկ նախքան Սասունի կռիւները, մանաւանդ Կովկասի մէջ։ Անշուշտ այս ժողովրդականացման մեծապէս նպաստեց կովկասահայութեան հոգեբանական վիճակը, որ կ'ապրէր եկեղեցական կալուածներու փոթորկալի պայքարի շրջանին։ Ինչպէս ըսի, դեռ Սասունի կռիւները չեղած, Կովկասի հայ աշուղները կ'երգէին արդէն.

Անդրանիկը քաջ, իւր ընկերներով
Կ'ուզէ պատերազմ, կը սպասէ գարնան:

Իսկ կռիւներու ընթացքին, երբ իրար յաջորդող խումբերը, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, կը փորձէին Սասուն անցնիլ, օգնելու Անդրանիկին, արդէն Անդրանիկ անունը դարձեր էր սէնպոլ մը, կռուող Հայաստանի։ Դժուար թէ գտնուէր ամենայետ ընկած գիւղի մը երգիչը, ուր չերգուէր Անդրանիկը, որ անձ մը չէր այլեւս, այլ ազգային, լեգէնտական հերոս մը, բոլոր հերոսները մարմնաւորող։ Ինչ խօսք որ երկրէն դուրս գալէն վերջը, փառաւոր կռիւներու շարքէ մը վերջ, Էֆսանէի հասնող երկիւղածութեամբ, Անդրանիկը, հայ ժողովուրդի կողմէ, դրուեցաւ հոգեկան պատուանդանի մը վրայ, որպէս կուռք մը։ Սակայն հոս պէտք է ըսենք շատ բացորոշ կերպով, որ Անդրանիկ անունը իր մէջ կը պարփակէր Գէորգ Չաւուշն ու Սեբաստացի Մուրատը, Կայծակ Առաքելը, Աւօն, Սէյտոն ու Սեպուհը, Մշեցի Կորիւնն ու Մջոն, Կոթոյի Հաճին եւ Սմբատը, եւ բազմաթիւ Սասունցի եւ Մշեցի աներկիւղ կռուողներ։ Ամբողջ հաւաքականութեան մը անունն էր ան։ Ու այս, ոչ մէկ կերպով, չի նուազեցներ Անդրանիկի ոչ հերոսութիւնը եւ ոչ ալ փառքը։ Իր անձնական արժանիքներով բարձր կանգնած, ան բախտաւորներէն մէկը եղաւ, որ շրջապատուեցաւ այնպիսի ուժերով, որոնցմէ ամէն մէկը, մէկ մէկ գեղափառ էր, հերոս հայտուկ մը, հարուստ անցեալով։

Ինչպէս ըսի արդէն, խմբի կեդրոնական դէմքը Անդրանիկն էր։ Համեստ, իր հերոսութեան դեռ անգիտակից, մեծ ընկեր մը, առանց որեւէ յաւակնութեան, ան զարմանալիօրէն կենդանի դիմագծով դուրս կուգար, նման անուանի կտրիճներով շրջապատուած։ Այս խումբը, Անդրանիկն ալ մէջը լինելով, իմ վրաս կը ձգէր զարմանալի տպաւորութիւն մը։ Կը թուէր թէ, ասոնք Կիկլոպներու ցեղէն սերած էին, ամէն ինչ ասոնց մէջ մեծ չափով կ'արտայայտուէր, բայց հակառակ ատոր, խոշոր երախաներու նման առատօրէն մինչեւ իրիկուն իրար հետ կը զուարճէին։ Ու ինչ զուարճութիւն։ Հոս պէտք ըսեմ, որ այդ, որպէս թէ կատակ կռիւները կը սկսէին գրեթէ միշտ Անդրանիկի թելադրանքով։ Հանդիստ նստած, աջէն ձախէն կը խօսակցէինք, մէկ ալ ան, աչք կ'ընէր տղոցմէ մէկին ու մէկին, քովինի վզակոթին մէկ հատ մը հասցնելու... Եւ ահա կը սկսէր Կիկլոպեան վայրենի մենամարտ մը, եւ բոլորը, կատղած գազաններու նման իրար կը խառնուէին։ Անշուշտ այս կրնար հետաքրքիր լինել... հեռուէն դիտելու համար, սակայն իրենց մէջը ... չէ ախպեր, հաշմանդամ լինելու բնաւ միտք չունէի, եւ արագ մը կը ցատկէի պատուհանի մը մէջ, հոն տեղաւորուելու, որպէսզի պատահական հարուած մը չստանայի, որը իրենց համար կրնար հանաք մը լինել, բայց ինձ համար, մինչեւ եօթներորդ երկինք հասնելու ձրի անցագիր մը կըրնար դառնալ ։

ՄԱԼԽԱՍ

«Ապրումներ»
(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՀԵՌԱՆԱԼԸ

1943ին վերջացաւ Բ. Աշխարհամարտը, անգլեւամերիկեան զօրքերը, պայմանը յարգելով, հեռացան Իրանից, սակայն Կարմիր Բանակը չէր հեռանում եւ Ատրպատականի «Դեմոկրատական իշխանութիւն»ը շարունակում էր եւ իբրեւ սպառնալիք մնալ կենտրոնական իշխանութեան դէմ ։

Կարմիր բանակը յամառում էր մնալ Իրանի հողերի վրայ, չնայած Դաշնակիցները (մէկը նաեւ Խ. Միութիւն), 1941ին ստորագրել եւ երաշխաւորել էին Իրանի անկախութիւնը ։

1946 թիւն էր։ Խ. Միութեան արտաքին գործերի նախարար Մոլոթովը Ուաշինկթըն էր գնացել։ Ամերիկայի նախագահ Թրումըն կտրուկ պահանջ է դնում (յետոյ իմացուեց) Կարմիր Բանակի հեռացուելուն, հակառակ պարագային պատերազմ պիտի ծագէր ... Խ. Միութեան կառավարութիւնը տեղի է տալիս եւ կատարում է Կ. Բանակի արագ հեռացումը։ Ատրպատականի «դեմոկրատ իշխանութիւնը», որ յենւում էր Կարմիր Բանակի վրայ, խուճապի է մատնւում եւ սկսւում է փախուստը։ Թեհրանից, կենդրոնական իշխանութեան ուժերը վրայ են հասնում եւ կարմիրները, խուճապահար, փախչում են.. իսկ նրանք որ չէին յաջողել փախչել, թուրք ամբոխը տեղն ու տեղը յարձակւում եւ սպանում է իրեն տանջողներին ։

Մինչ այդ, Իրանի քաղաքագէտ վարչապետ Ղավամ Սալթանէն Մոսկուա էր այցելել եւ Ստալինի հետ տեսակցել. վերջինս պայման էր կնքել Ղավամ Սալթանէի հետ, Իրանի նաւթը սովետներին յանձնելու... Ղավամ Սալթանէն, խորագէտ դիւանագէտ, իր համաձայնութիւնն էր տուել, պայմանով որ Իրանի Մէջլիսը (Խորհրդարան) վաւերացնէր։

Վերադարձին, Ղավամ Սալթանէն համաձայնագիրը ներկայացրեց Խորհրդարանին, սակայն վերջինս չվաւերացրեց ։

Այսպէս լուծուեց Ատրպատականի «Դեմոկրատ իշխանութիւն»ը եւ Նաւթը սովետներուն յանձնելու խնդիրը ։

Նաւթի խնդրում պարտութիւն կրեցին այսպիսով, եւ Անգլիան եւ Խ. Միութիւնը ։

Ցեղապաշտ, պարսիկ ազգայնական տարրերը հարց դրին նաեւ «Շիլաթ»ի (կասպից ծովի ձկնորսարան) ազգայնացման, որ 1888 թուից ի վեր Ռուսիոյ ձեռին էր, իբրեւ կոնցեսիա։ Խորհրդային Ռուսիան տարեկան ութսուն թոն ձկնկիթ (խաւիար) էր արտահանում, հաշուած դեռ ձուկը։ Պարսկական խաւիարը եւրոպական շուկաներում (նաեւ Ռուսիոյ մէջ) ամէնէն յարգին էր եւ սուղը ։

Թէեւ Շիլաթը եւս ազգայնացուեց բայց Սովետները արդիւնքները յարուցեցին խաւիարի արտաքին առեւտուրի դէմ. Ցեղապաշտ, Իրանը զիջեց խաւիարի արտաքին շուկան Սովետներին ։

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իրանը, Բ. Աշխարհամարտից յետոյ ենթարկուեց խառնակութիւնների, յեղաշրջումների եւ անջատական շարժումների. պէտք ունէր մի ուժեղ ձեռքի. գտնուեց այդ ուժեղ ձեռքը՝ յանձին Ռազմարայի, որ զինուորական էր ։

Ռազմարան մաքրեց Ատրպատականը անջատական տարրերից։ Իր ուշադրութիւնը կենդրոնացրեց յատկապէս Ատրպատականի քրդութեան վրայ, բանեց ու գտաւ նրա առաջնորդներին, որոնք Սովետների հետ բարեկամութիւն էին [illegible] – Սաղըր Ղազի եղբայրները կախաղան հանուեցին Մահաբադում (քրդական կենդրոն), ի ցոյց քրդերի [illegible]

Իշխանութիւնը կենդրոնանալ էր սկսում երբ, ժողովրդական հանդիսութեան ժամանակ, մահափորձի ենթարկուեց վարչապետ Ռազմարան ։

Մահափորձ եղաւ նաեւ Իրանի վեհապետ Մամէդ Ռզա Շահ Փէհլեւիի վրայ, որ մի քանի թեթեւ վէրքեր ստացաւ դէմքին, ուսին եւ գլխին. ահաբեկիչը սակայն, տեղն ու տեղը գնդակահարուեց Շահի թիկնապահների կողմից, բնականաբար խուզարկուեց եւ խորհրդային գործակալութիւն յայտնաբերուեց ։

ՄՈՍԱՏԵՂԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տոքթ. Մոսատեղ, իր վարչապետութեան օրօք կոմունիստական տարրերի սանձը այնքան թոյլ թողեց, որ մէկ վայրկեան սպասելի էր Իրանի համայնավարացումը ։

Այս պարագան դուր չէր գալիս ոչ միայն Իրանի հայրենասէր տարրերին, այլ եւ Անգլիային եւ Ամերիկային, որոնք արդէն սկսել էին ճանաչել իրենց «դաշնակից» Սովետներին։

1953 թուի Օգոստոս 16 – 19 ճակատագրական եղաւ Տոքթ. Մոսատեղի եւ գործակիցների համար; Իրանի Շահը թռաւ Պաղտատ, մինչ իշխանութիւնը, [illegible] կռիւներից յետոյ, անցաւ զօրավար Զահէդիի ձեռքը որ Շահի մարդն էր; Տոքթ. Մոսատեղը ձերբակալուեց, պի-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ .

ՍՈՒՆԿԵՐԸ

Ի՞նչ սունկեր կային մեր սարերում ... ճիշդ է, գորշ էին եւ կարճլիկ, բայց թէ՛ համեղ էին, թէ հիւթեղ ։ Հեռւում ճերմակին էին տալիս անձրեւից յետոյ, իսկ մենք տարբերիկ դուրս էինք պրծնում վրաններից, վազում էինք կանաչ սարահարթով, հեւիհեւ տեղ հասնում ու հոտոտ արմատներով հաւաքում մեր սարի համարակ սունկերը, որոնց քաղաքում շամփինիոն եւ ագարիկոն չքեղ անուններն են տուել։ Աղ էինք ցանում վրաները, շարում կարմիր ածուխների վրայ եւ օջախի շուրջը պպզած, աչներս չէինք կարողանում կտրել խորովուող սունկերից ։ Իսկ նրանց բոյրը ...

Երբ մեծացայ, արդէն քաղաքում էի աշխատում, բայց կապս բնութեան հետ չէի կտրել։ Եւ ահա այլ բնութեան մէջ, այլ միջավայրում այնպիսի սունկ հանդիպեց ինձ, որ շլացայ հենց առաջին վայրկեանից։ Ինչ էին մեր սարի անշուք սունկերն այդ գեղեցկուհու մօտ։ Կանգնած էր նա կանաչ խոտերի մէջ գլուխը վեհօրէն բարձր պահած, եւ նրա լայնեզր գլխարկը հեռուից վառւում էր չիկակարմիր բոցի նման ։ Մօտ գնացի եւ կանգ առայ հմայուած ։ Գլխի վրա կարմիրը ծածկուած էր ճերմակ ելունդներով, որոնք մի առանձին գրաւչութիւն էին տալիս նրան ։ Իսկ հասակը... Մեր սարի սունկերը համեստութիւնի՞ց, թէ անշնորհքութիւնի՞ց տափակ էին, կուչ եկած, խղճուկ, յաճախ հողի կտորը վրան, կէսը հողի մէջ, հողոտ ... Իսկ սա բարձր, սլացիկ, գեղանի։ Նազելի մէջքին գօտու նման մի բան էլ ունէր, որ աւելի հասակին սազում էր այնքան ։

Մի տեսակ երկիւղով էի վերաբերւում, ես բնութեան ստեղծած այդ գեղեցկութեանը եւ չէի համարձակւում պոկել այն։ Բայց եւ չէի էլ կարող հեռանալ նրանից, այնպէս հմայուած էի նրա չքեղութեամբ ։

Եւ պոկեցի արմատից զգոյշ, գրեթէ ակնածութեամբ։ Պոկեցի եւ թաքուն մի խնդութիւն սրտիս մէջ, տարայ տուն, այդքան գեղեցիկ սունկ կեանքումս առաջին անգամ էր ինձ հանդիպում։

Ինչ իմանայի, որ թունաւոր է ... Անփորձ էի, իր շլացուցիչ գոյներով գրաւեց ինձ ճանճասպան կոչուող այդ սունկը ։

Եւ երբ թոյնը գալարում էր ինձ եւ հալածում, որ ատամներս սեղմեմ իրար՝ փշրելու աստիճան, որպէսզի չգոռամ ցաւից, ուղեղս մի միտք էր շամփրում. « Այդ ի՞նչպէս է բնութիւնը թոյն դրել իր այնքան գեղեցիկ ստեղծագործութեան մէջ ...»։ Եւ ըմբոստացայ ես բնութեան այդ անարդար վարմունքի դէմ։ Չէ, նա էլ է կեղծում ու խաբամանկում ։ Նա, որ իմ պաշտամունքն է եղել վաղ մանկութիւնից ։

... Էլի մեր սարերը գնանք։ Իմ մանկութեան վայրերը, ուր սունկերը անձրեւից յետոյ ամօթխածութեամբ են հանում իրենց գլուխները հողի միջից ։ Այն անշուք ու հողոտ սունկերը ...

ԿՈԾՈԾՆԵՐԸ

Երբ անցնում ես դաշտերով, կատուկի գնդաձեւ ու փշոտ սերմերը աներեսաբար կպչում են անդրավարտիքիդ, գուլպաներիդ, փէշերիդ։ Անախորժ է, բայց մի դայրանար, անցորդ։ Մի դայրանար, քանի որ մայր բոյսը այդպէս աներես է վարւում մարդու հետ իր սերունդը տարածելու հզօր «ձգտումից» մղուած ։ Մաքրում ես հագուստդ այդ աներես կոծոծներից հեռւում՝ անտառի եզրին, առուի ափին կամ այլուր պոկոտիր եւ դայրացին դէն նետիր, դրանից՝ մայր բոյսը միայն երախտապարտ կը մնայ քեզ։ Որովհետեւ դրանով իսկ դու կատարում ես նրա մուրազը։ Իր սերմերը ցրիւ ես տալիս հանդերով մէկ, ուրեմն եւ տարածում ես նրա սերունդը ...

Թէ իմանաս որքան հզօր է սերունդը տարածելու «տենչը» այդ բոյսի մէջ ։ Կոծոծը վրայիցդ պոկելիս ուշադիր նայիր, թէ քանի ճանկերով է կառչել նա զգեստից։ Եւ ինչ ճանկեր... Նկատե՞լ ես, որ դրանք ասեղից սուր են եւ թռչնի ճիրանների նման ծայրերը կեռ։ Նպատա՞կը։ Օ՛, մեծ է նպատակը։ Որպէսզի որքան կարելի է հեռու երկար ճամբորդեն կոծոծները եւ բոյսն իր սերունդները տարածի որքան հնարաւոր է, հեռու-հեռու ... Սերունդը պահպանելու այդ անզուսպ ձգտումը ...

Սակայն մի դայրացիր, որ գժուարութեամբ ես զգեստդ ազատում այդ ժանրիկ ճանկերից ։ Մանուկ ժամանակդ [illegible] րիշով հողից կրատուկ չէ՞ս հանել։ Չէ՞ս կերել այդ լխտիկ ու հիւթեղ արմատը. Իսկ երբ լայն տերեւների կենտրոնից «գոխ է տուել» կրատուկը, [illegible] չէ՞ս կտրել եւ հաճոյքով չէ՞ս [illegible] այդ միջուկը։

Իսկ մտածե՞լ ես, որ մէկ ուրիշ [illegible] կպած բերել – ցանել է այն հիանալի բոյսը, որ օգտուել նրանից մէկն անցորդ ։

Ուրեմն, դու եւս անտրտունջ տար եւ հեռուներ ափիր հագուստից կառչած կոծոծները, որպէսզի եկող տարի մի անցորդ վայելի հիւթեղ կրատուկը եւ օրհնի քեզ ։

Եւ թող օրհնես ոչ միայն դու այդ արարքով, այլեւ ինքը՝ մայր բոյսը, որ իր սերունդը տարածելու [illegible] բռնուած՝ անունդ է մատակարարում եւ անցորդներին, եւ բրիչներով գիւղական մանուկներին ....

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

Ո՞վ է Դաշնակցականը :

...պատասխանելու համար պէտք է գիտ-նալ նախ թէ ի՛նչ է Դաշնակցութիւնը :

...կազմակերպութիւն մըն է ան, աղգա-յին բոլոր սրբութիւններուն նախանձա-խնդիր :

Գաղափարաբանութիւն մը, կրօնք մըն է. ինքնին, Դաշնակցութիւնը իր հակայ ...յով, հայաշունչ ոգիով ու անշէջ ...ռանդով :

Հայ ժողովուրդի դարերու տառապան-քին եւ երկունքին պտուղն է Դաշնակցու-թիւնը, անկախ հայրենիքի մը մէջ, իր ...ողին վրայ, ազատ ու խաղաղ ապ-րելու, ազատ շնչելու գաղափարով տո-գորուած :

Ջարդարար Թուրքին եաթաղանէն ու ...ծէն, համայնավար մուրճ - մանգաղի ...զրկուած «դրախտէն» հեռու, իր պե-տական դրօշին շուքին տակ, իր սեփական ...խարհին՝ Հայաստանի մէջ Հայութիւնը ...փոխուած տեսնելու իղձն է Դաշնակ-ցութիւնը :

Կեսանակ հայ ցեղին լուսաւոր յատ-կութիւնները, իր երկրի վերելքին, շէ-նութեան, մշակոյթին ու բարգա-ւաճման նուիրումի գաղափարին յատա-կանն է Դաշնակցութիւնը :

Հայութեան հնամեայ փառքերուն, ...թոռակ կոթողներուն, խնկելի սրբե-րուն, Սահակներուն - Մեսրոպներուն, ...բոլոր անմահ հերոսներուն, հայ լեզուին ...գիրին եւ վերջապէս բոլոր սրբու-թիւններուն անսպառ պահպանման գրա-ւականն է Դաշնակցութիւնը :

Հայ ժողովուրդի չահերուն դաւանա-նող, ներքին թէ արտաքին բոլոր տեսակի թշնամիները սանձահարող եւ ի հարկին պատուհասող, զսպիչ ուժը եւ արթուն պահակն է Դաշնակցութիւնը :

Այս հիմնական սկզբունքներէն զատե-լով ո՞վ կրնայ ըսել Դաշնակցականը՝ եթէ ոչ ամբողջ Հայութիւնը :

Իսկապէս, աշխարհի չորս ծագերուն վրայ ապրող ո՞ր Հայն է, որ համաձայն պիտի չըլլար վերոյիշեալ հաւատամքին :

Մտածումով ու հոգիով, շատ փոքրիկ բացառութեամբ՝ Դաշնակցական է ամ-բողջ Հայութիւնը :

Համկավարը, որ գիշեր ցերեկ կը հայ-հոյէ Դաշնակցութեան, իր գոյութիւնը արդարացնելու համար է միայն : Հոգիով դաշնակցականամիտ է, սակայն առեւտու-թեան ոգին կուրցուցած է այդ հոգին եւ թոյլ չիտար որ տեսնէ իր ներքին Դաշ-նակցականը :

Հնչակեանը՝ տարբեր անուան տակ Դաշնակցական է :

Ինքզինքը համայնավար նկատող Հայն ալ դաշնակցականամիտ է ներքնապէս, սակայն աւա՜ղ ստրկայութեան ոգին այնքան զօրացած է իր մէջ՝ որ արտա-քինը անդրդուելապէս տրամադրած է հզօ-րին եւ հլու հպատակ դարձած անոր բո-լոր գաղափարներուն ու քմահաճոյքին : Կը փառաբանէ օտարին լուծին տակ հե-ծող կարմիր Հայաստանը, թէեւ կը գի-տակցի ներքնապէս որ ազատ ու անկախ Հայաստանի մը հետ բաղդատել զայն կարելի չէ :

Չէզոք Հայն ալ դաշնակցականամիտ է, սակայն քաջութիւնը կը պակսի իրեն : Ներքնապէս կը մտածէ դաշնակցականօ-րէն, գզոյշ է արտաքնապէս, պէտք մարդ չըլլալու տխուր եւ անտեղի հոգեբանու-թենէ մղուած :

Բացառաբար Դաշնակցական չեն բոլոր այն Հայերը, որոնք իրենց խիղճն ու հո-գին ծախած են եւ ներքով եւ դուրսով, կը դաւաճանեն Հայութեան, հայ դատին ու հայ սրբութիւններուն :

Իսկական Դաշնակցականը այն է, սա-կայն, որ հանդիսաւոր երդում ըրած է ծառայել իր ազգին ու հայրենիքին, ի հարկին իր արեան գնով : Ամբողջ էու-թիւնը նուիրած է Հայութեան եւ անշեղ հաւատքով եւ վճռականութեամբ կանգ-նած է հայրենիքի ազատութեան եւ ան-կախութեան գաղափարին վրայ :

Այդ գաղափարը ուշ կամ կանուխ պի-տի յաղթանակէ, որքան ատեն ողջ է Հայութիւնը եւ անոր ծոցէն ելած Դաշ-նակցութիւնը :

Այսօր երբ կը տօնուի անոր հիմնար-կութեան տարեդարձը, անգամ մը եւս հպարտօրէն կարող ենք գոչել, ապրի ու-րեմն հայածնունդ այս մեծ կազմակեր-պութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Գ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐԸ

Մանուկներու առողջարաններ շինուած են, հոն, ուր, բնութիւնը գեղեցիկ եւ փարթամ է : Յուլիս - Օգոստոս ամիսնե-րուն քաղաքներէն եւ գիւղերէն հարիւ-րաւոր մանուկներ մեկնած եւ հանգստա-ցած են այս առողջարաններուն մէջ : Օ-րինակ, Գիւլագարակ գիւղին մօտերը գտնուող մանկական առողջարանը, որ քարակերտ շինութիւններէ կը բաղկանայ եւ ունի ննջասենեակներ, խաղավայրեր, ընդարձակ ճաշարահ, դրադարան եւ ա-կումբ, բուժած կամ կազդուրած է 450 երախաներ, ամառուան տաքերուն :

Իրենց դուռները լայն բացին նոյնպէս Ջերմուկի, Ծաղկաձորի, Հանքաւանի, Աչանաքարի առողջարանները :

Ընդամէնը տասը մանկական առողջա-րաններ կան Հայաստանի մէջ : Անշուշտ մեծ թիւ չի ներկայացներ, այսուհան-դերձ, չորս հազար երախաներ իրենց հանգիստը անցուցած են՝ ստանալով նոր ուժ եւ եռանդ, ուսումնական տարին յա-ջող սկսելու համար :

ՆՈՐ ԿՌՈՒՆԿՆԵՐ

Աշտարակի ձեւ ունեցող կռունկները կը գործածուին շէնքերու շինութեան հա-մար : Մեքենայի ճարտարապետ մը՝ Վ. Գո-գոսեան յաջողած է շինել շրջանաձեւ եր-կու հարթակներէ կազմուած նոր կռունկ մը, որ քանդելու, փոխադրելու եւ վե-րստին գործածութեան դնելու ժամա-նակը 12 - 15 օրէն կրճատած է ընդամէ-նը չորս օրի :

Նոր կռունկը ունի հինգ մասեր, կը կշ-ռէ 7200 քիլոկրամ :

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Ցօյսին ու հաւատքին փարած հայ ժո-ղովուրդը կ'ապրի՝ ինչպէս իր նախորդ-ներն են ապրեր, հակառակ հազարումէկ տաղնապներու, հազարումէկ հալածանք-ներու :

Այդ է եղած Հայուն կեանքը սկիզբէն եւ այդպէսով ապրած է ան դարերէ ի վեր : Այդպէս՝ թագաւորութենէն առաջ, իշխաններու տիրապետութեան ատեն, այդպէս եւ երբ իր գահը կորսնցուց եւ եղաւ նշաւակ այլ ազգերու ասպատակու-թեան, մնալով կռուախնձոր մինչեւ այ-սօր :

Բայց իր հաւատքը չկորսնցուց մինչեւ այսօր, զօրացաւ մանաւանդ այն օրէն՝ երբ եկան միութիւններ, կազմակերպու-թիւններ՝ ազգին ճակատագրով տագնա-պող, ազգին ցաւով սարսռահար :

Անոնց մէջէն ամէնէն տոկունը ու ու-ժեղը հանդիսացաւ ան որ բնաւ չլքեց իր կոչումը եւ ուխտը, չշեղեցաւ իր գծած ճամբէն որ էր Ազգին փրկութիւնը քայլ առ քայլ՝ մինչեւ որ հասնէր իր գագա-թնակէտին :

Այդ Միութիւնը երեք անձանց կազ-մակերպութիւնն էր, որ ծնունդ առաւ եօ-թանասունըմէկ տարի առաջ, Քրիստա-փորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի հեղինա-կութեամբ, Հ. Յ. Դ. դրօշի տակ, պա-հելու համար ցեղը, աճիլ ազգին եւ ցե-ղին, շարունակելու պայքարը՝ որ սկը-սած էր եւ հաւատքը ազգային մասին, մնալով քաջ եւ արթուն :

«Դաշնակցութեան Օր»ն է այսօր, ար-թուն պահակը ամէն հերետիկոսութեան դէմ, որոնք աջէն ու ձախէն կ'աշխատին խաչաձեւել կամ կասեցնել իր ընթացքը :

Ձի՞ս բաւեր արդէն ալեկոծ ծովն ու փո-թորիկը ամէն ափերէ ու խոժոռ նայ-ուածքներն ամէն կողմէ : Բայց ինք ան-վեհեր նաւապետի իր յանդուգն կորովով իր առագաստները բացած կը նաւարկէ հասնելու համար ազատ նաւահանգիստ, գերծ բոլոր խութերէն, ապրելու համար ազատ ու անկախ :

Քանի որ չունինք դեռ պատասխանա-տու ազգային մարմին մը ընդհանուր Հայութեան համար, ամէն երկրի Հա-յութեան համար, բացի կարմիր վարա-գոյրի ետին ապաստանած նոյնքան եւ ա-ղատատենչ Հայութենէն որ լեզու ունի բայց ձայն չունի, հաւատանք ու կառ-չինք իրեն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այն մեծագոյն կազմակերպութեան, որ միշտ պատնէշի վրայ գտնուած է եւ կը մնայ այսօր ալ :

Ազգին ցաւը, ոչ մէկ ցաւի կը նմանի : Ան ինքնաբուխ է եւ վարակիչ : Ցաւ մը որ վերջ չունի : Պէտք է զայն զգալ, տա-նիլ մինչեւ իր բաղձանքներուն իրագոր-ծումը :

«Հայրենիքի ազատութիւն տեսնել ու մեռնիլ», - այս է եղած երգը անոնց եր-կունքին :

Ապրի ան որ պատնէշին վրայ է միշտ, արթուն եւ պատրաստ իր հաւատացեալ-ներով :

Մաղթենք որ ան դեռ շատ ապրի, իր կուսակիցներով, համախոհներով, հա-մակիրներով, որպէս զի հարթուի ու զարդանայ ճամբան :

ՄԷՆ - ՍԷ

...ժամայ հաղած, եւ բանտարկուեց :

Ջահէլին դատավարութիւն կազմա-կերպեց, մէկ կողմից, միւս կողմից սկը-սեց հետապնդել եւ մաքրել Թուդէական կազմակերպութիւնը : Յայտնաբերուե-ցին գաղտնի տպարաններ, զրահանու-թիւն, զէնք, պատրաստական միջոցներ :

Նորթ. Մոսադեղ դատապարտուեց բանտարկութեան, ապա՝ նաեւ տնային բանտարկութեան, չկարողանալով քաղա-քական կեանքից :

Հայտնաբերուեցին, ժամանակի ըն-թացքում, մի քանի տասնեակ Թուդէա-կան գործիչներ, որոնք թափանցել էին ...րիական պետական մեքենայի, զօրքի եւ ...ոստիկանական կազմակերպութիւններ մէջ.

1953 Թուի Օգոստոս 16 - 19ի դէպքը ...կան պարտութիւնն էր Սովետական ...արականութեան :

Մոսադեղի հիմնական սխալը այն էր, ...ոք նաւթը ազգայնացնելով, չէր ապահո-վել նրա շահագործումը եւ Իրանին ...զրկել էր տնտեսական փլուզման ...վտանգէ առաջ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆԱՒԹԻ ՀԱՐՑԸ

Տնտեսական փլուզման սպառնալիք առի-թեց Իրանի պետական շրջանակներին հրաժարուել նաւթի ազգայնացումից եւ, բանակցութիւններով վերակազմել Անգլ-իրանեան նաւթի ընկերութիւնը, մէջը առնելով նոր անդամներ — Ամերիկեան, Հոլանտական եւայլն, ընկերութիւնը կո-չելով «Իրանեան քարիւղի շահագործման մասնակցողներ» անունով :

Սկզբում վճարում էին ամէն արտա-հանուող քարիւղի տակառի համար 16 սէնթ, ապա բարձրացաւ քանի, քառա-սունի, վերջապէս՝ 75ի, իսկ 1956 Թուից սկսած, ընկերութիւնը վճարում է շահա-բաժնի յիսուն առ հարիւրը Իրանին, մօտ 285 միլիոն տոլար տարեկան, որը դգալի գումար է Իրանի պետական պիւտճէի համար :

Մինչեւ այսօր շարունակւում է այդ տնտեսական համաձայնութիւնը, սակայն վերջերս հրապարակ են իջել նոր ընկե-րութիւններ, որոնք աւելին են առաջար-կում. այսպէս օրինակ, ճափոնական ըն-կերութիւններ՝ 56 առ հարիւր, իսկ ի-տալական նաւթային ընկերութիւնը Իրա-նին առաջարկում է 75 առ հարիւր ... Ղոմի շրջանի նաւթի համար :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 5)

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

- Ո՛հ, ուրեմն սխալ տեղեկութիւններ ...ուած են ինծի, պարոն Թիարանապետ : ...լեռներուն մէջ զուակս չեմ տես-...եր :

Լութֆի աղա յանկարծ յիշեց իր Թիա-...ին գնդաններէն մէկուն մէջ երիտա-...րդ մը կար, որ կատաղի ոճրագործ ...ն էր :

— Ներեցէ՛մ, տիկին, ըսէք ինծի թէ՛ ...ե՞ւ ապրիլ կը պատկա- իք դուք, հարցուց Լութֆի աղա :

— ...այ կին մըն եմ պարոն Թիարանա-պետ :

— Հա՞յ ...

— Այո :

— Քանի որ այդպէս է, երթանք Թիա-րանին գնտանը : Հոնտեղ կալանաւորներ ունինք, որոնք դատապարտուած են ա-բեւու երեսը չտեսնելու : Գուցէ ... ի՞նչ ըսեմ ... գուցէ հոն պիտի գտնէք ձեր զա-ւակը :

— Երթանք, պարոն Թիարանապետ եր-թանք ... մրմնջեց կինը :

Ու երկուքն ալ ապարաժներէն վեր, դէպի բերդին այն մասին մէջ յառաջա-ցան, ուր կը գտնուէր գնտանը :

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Լութֆի աղա եւ անծանօթ կինը նա-խապէս թիապարտներու յատկացուած շվաքը մտան, ուսկից նեղ անցք մը կար դէպի գնտանը տանող :

— Ասիկա թիապարտներու բնակարանն է, տիկին, ըսաւ Լութֆի աղա : Երբ իրի-կուն ըլլայ, աշխատութենէն վերադառ-նալով՝ հոս կը պառկին : Կը տեսնէ՞ք ի-րենց անկողինները : Գարշ խոտէ շին-ուած են : Անշուշտ ապրիլ մը չէ ասիկա ... բայց ի՞նչ ընեմ. կառավարութիւնը պարտաւորուած է ...

Ադնուական կինը նայեցաւ ... նայե-ցաւ այդ ջուվալներուն մէջ լեցուած խո-տէ անկողիններու վրայ. բարձերու վը-րայ, մանաւանդ՝ քրտինքի ու զարշու-թեանց կաչի մէջ կորած վերմակներու վրայ ...

— Ո՛հ, իրաւ է որ աղետալի է այս տեսարանը, պարոն Թիարանապետ, մըր-մընջեց կինը ջախջախուած ձայնով մը .

Ու սրտին դառնութենէն ճնշուած՝ չկրցաւ արցունքները զսպել, որոնք մար-գարտի փոխփողուն շիթերու պէս անոր մելամաղձիկ բայց ազուոր այտերու վը-րայէն սկսան թափուիլ ...:

Լութֆի աղա նշմարեց :

Կնոջ մը այդ հոգեկան դառնութիւնը փղձկեցուց զինքը :

Ու ակամայ հառաջանք մը քաշեց :

— Ի՞նչ ընեմ ... կը ցաւիմ որ, ուրիշ կերպով անհնար է ձեր փափաքը կատա-րել, ըսաւ Լութֆի աղա : Հիմա աւելի տխուր տեսարանի մը վրայ պիտի նա-յիք, որ ձեր հոգին պիտի դառնացնէ :

— Հոգ չէ, պարոն Թիարանապետ ... կը խնդրեմ որ չնեղուիք այդ մասին, ա-ռարկեց կինը :

Լութֆի աղա հրամայեց Զէքիին որ ա-ռաջնորդէ զիրենք :

— Ո՞ր թիւ առանձնարանը պիտի եր-թանք, հարցուց Զէքի հետաքրքրու-թեամբ մը :

— Նախ երեք թիւ առանձնարանը կ'եր-թանք երթալ, պատասխանեց Լութֆի ա-ղա :

Համակրելի պաշտօնեան, առանց ու-րիշ հարցում մը ընելու, բացաւ անցքին դուռը եւ առաջնորդեց զիրենք թիւ երեք առանձնարանը :

Առանձնարանին դուռը փակուած էր :

Զէքի գրպանէն բանալիներու տրցակ մը հանեց ու դուռը բացաւ :

Ներսը թանձր խաւարի մը մէջ էր :

Լութֆի աղա Զէքիի ետեւէն անցաւ, որուն հետեւեցաւ կինը՝ գրեթէ անձկու-թենէն խղդուած վիճակով մը :

Երբ Զէքի քարէ շրջափակով պատու-հանը բացաւ, որ գոցուած էր երկաթեայ փեղկով մը, մթնշաղ լոյս մը պլպլաց ա-ռանձնարանին մէջ :

Այդ մթնշաղ լոյսին մէջ երեւցաւ ե-րիտասարդ մը, որ՝ երկաթէ շղթաներով կաշկանդուած, զարհուրելի դրութեամբ՝ մէկ անկիւնը նետուած էր եւ՝ կը քնա-նար :

Խեղճ կինը մօտեցաւ :

Ո՛հ, կալանաւորին երեսը նայեցաւ ... եւ անոր դիմագծերու մէջ, անոր հոգե-կան արտայայտութեան մէջ, մէկ խօս-քով անոր ամբողջ նկարագրին մէջ իր սիրտը թրթռացնող պատկերացում մը փնտռեց :

(Շար.)

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Օր. ԼՈՒԻԶ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Պ. ԷԴՈՒԱՐԴ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ
Նշանուած

ՄԱՐՍԷՅԼ 24 Սեպտ. 1961 ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ կը նուիրեն.— 30 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 30 Ն. Ֆ. «Հայ – Բոյժ»ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Գօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, ուր պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խըմբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆՈՒԷՐ

Օրդ. Աւետիս Գալիկեանի կողմալի մահուան առթիւ Վիէնէն Տիկին Երանիկ Օվանովիկ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պարտք կը համարի եկեղեցւոյս բարերար Պ. Արմենակ Համբարձումեանի ընտանիքին եւ պարագաներուն համար պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարել տալ այս Կիրակի :

Կը խնդրուի Համբարձումեան գերդաստանի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ պատարագի արարողութեան .

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Տիկ. Գաբոյեանի վաթսուն Ն. Ֆ., բարեսէր տիկինէ մը, ի յիշատակ իր սիրելի ծնողած :

×

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արմենակ Համբարձումեանէ հարիւր Ն. Ֆ., Լեւոն Փափազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

ԱՌԱՆՁԻՆ ԴԱՍԵՐ

Յարութիւն Թորոսեան տրամադրելի պահեր ունի հայերէնի եւ գծագրութեան առանձին դասեր տալու :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար գրել՝ 57 Պուլվ. Ժուրտան, Փարիզ (14) :
Հեռ. ԿՈՊըլէն 31-53 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9°)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է. Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄ ՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռոյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ :

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով :

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին .

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելինական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Շաբաթ, ժամը 21ին Պ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագիր ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ : Ծնողներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 8 OCTOBRE 1961

… ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9224 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3025

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 22րդ համագումարը հետաքրքրութեան արժանի էր մասնաւորաբար … Սեպտեմբեր 22ի նիստով: Այս նիստին … Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը, … ներկայացուց կուսակցութեան մէկ տարուան եւ երթը ամսուան գործունէութիւնը եւ յառաջիկայ տարուան գործունէութեան ծրագիրը: Այս … մէջ զեկուցում մը կարդաց նաեւ … վերստուգիչ Յանձնաժողովին նախագահ, Ռ. Վէլիբեկով: … խօսք առին Անդրկովկասեան զինուորական մարզի հրամանատար՝ զօրավար - գնդապետ Ա. Ստուչենկօ, ինչպէս … Պետ. Համալսարանի տեսուչը, Ն. …, Հայաստանի Գերագոյն … նախագահ Շ. Առուշանեան, … կոմունիստ կուսակցութեան … շրջանային կոմիտէի քարտուղար Ա. Հասանով, ինչպէս նաեւ կուսակցական այլ վարիչներ՝ Բ. Մուրադ…, Իկիլիկեան, Դրամփեան, Առաքել…, Փիսկիլեան, Լալայեան: Կարդացուեցան Կիրգիզիայի եւ Ուզբեկստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէներու ողջոյնի հեռագիրները:

Զարթեանի զեկուցման պորտաքարը … Ներգաղթի հարցը: Հայրենադարձ կատարելու կառավարական … մը տուինք Ուրբաթ օր: Փարիզի … թերթը եւս տուաւ այդ լուրը … Հինգշաբթի օրուան թիւով: Զարթեանի ամբողջական զեկուցումը կը … «Սով. Հայաստան» պաշտօնաթերթին մէջ ութ էջ (48 սիւնակ): Կու… միայն ներգաղթի վերաբերեալ … —

Մեր խորհրդային հայրենիքը հրա… ժողովական ուժ է ձեռք բերել … … շատ երկրներում ապ… աշխատաւոր Հայերի համար: «Սո… Սոցիալիստական Հայաստանը, — ասաց ընկեր Խրուշչովը 1961 Թուականի Մայիսի 6ին, — մայրենի պէս իրեն է … հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակներին ու որդիներին»: Իրօք, յատկապէս վերջին տարիներս աւելացել է դրսի … երկրներում ապրող Հայերի … ցանկութիւն … ջերմ ցանկութիւն է յայտնում … իրենց հայրենիքը, Խորհ. Հայաստան.

… խմահաճոյքով աշխարհի շատ …երում ապրող մեր հարիւր - հազար հայրենակիցների հանդէպ մենք … պարտքն ենք համարում օգնել նրանց վերադառնալու իրենց միակ հայրենիք, Խորհ. Հայաստան, բոլոր պայմանները ստեղծել նրանց նորմալ կեանքի … ստեղծագործական աշխատանքի հա…

… կառավարութեամբ որոշուած է 1962 …կանից սկսած կազմակերպել ար… …տարբեր երկրներից զա… …յայտնած Հայերի հայ…րդարձութիւնը. Այս խնդիրը քաղա… մեծ նշանակութիւն ունի. եւ մենք … է այն կատարենք մեծ կազմակերպուածութեամբ. մտածուած կերպով, … ներկենելով բնակարանով ու աշխատանքով ապահովելու գործում այն … փորձերը, որոնք թոյլ տրուեցին …-1947 թուականներին՝ Հայերի … հայրենադարձութեան …:

… կոմունիստ կուսակցութեան …կոմը եւ Հանրապետութեան … խորհուրդը մշակել են … միջոցառումներ, որոնք …են հայրենիք վերադարձող … տեղաբաշխումը երկրին արդիւնաբերական նոր կենտրոններում և նրանց համար անյապաղ բնակարանային ու կուլտուր - կենցաղային նորմալ պայմանների ստեղծումը: Այս նպատակներով նախատեսւում է աւելացնել բնակարանային ու կոմունալ շինարարութեան կապիտալ ներդրումները այն չափով, որն անհրաժեշտ է արտասահմանից վերադարձող Հայերին տեղաւորելու համար, ինչպէս նաեւ նոր գործարանների կառուցումը Խորհ. Հայաստանի նոր քաղաքացիներին աշխատանքի տեղաւորելու համար:

Բացի դրանից, առանձնացւում են անհրաժեշտ միջոցներ ծածկելու համար այն ծախսերը, որոնք կապուած են հայրենիք վերադարձող արտասահմանեան Հայերի ընդունելութեան կազմակերպման հետ:

Արտասահմանեան Հայերի հայրենադարձութիւնը կը կատարուի աստիճանաբար, ոչ մեծ խմբերով, նրանց համար բնակարանային – կենցաղային պայմաններ նախապատրաստելուն եւ աշխատանքով ապահովելուն համընթաց:

Այս կապակցութեամբ մեր պարտիական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական օրգանները պէտք է կազմակերպչական եւ քաղաքական – դաստիարակչական մեծ աշխատանք կատարեն: Մեր եղբայրներն ու քոյրերը հայրենի հողը ոտք դնելու առաջին իսկ րոպէներից պէտք է զգան մայր հայրենիքի ջերմ հոգատարութիւնը:

Տարակոյս չկայ, որ Խորհ. Հայաստանի կոմունիստական պարտիան ու կառավարութիւնը պատուով կը կատարեն արտասահմանեան Հայերի հայրենադարձութեան կազմակերպման կարեւոր ու պատասխանատու խնդիրը, կ'օգնեն նրանց աւելի արագ հաղորդակից դառնալու մեր սոցիալիստական իրականութեանը, եւ ամբողջ ժողովրդի հետ ակտիւ պայքարի ներգրաւուելու իրենց պայծառ ապագայի՝ կոմունիստական հասարակարգի կառուցման համար:

Արտասահմանեան Հայերին իրենց հայրենիքը՝ Խորհ. Հայաստան վերադարձնելու գործը կարճատեւ կամպանիա չէ: Յառաջիկայ 20 տարում մեր երկրի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման փայլուն հեռանկարը, որի ուրուագծերն արդէն մշակուած են, թոյլ կը տայ յաջողութեամբ իրականացնել Հայերի յետագայ հայրենադարձութիւնը:

Ներկայումս կապեր են հաստատուած աշխարհի բազմաթիւ երկրների հայ յառաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ: *Հայ յառաջադիմական կուլտուրական, երիտասարդական, մարզական կազմակերպութիւնները եւ մամուլի օրգանները արտասահմանում աշխատաւոր Հայերի մէջ մեծ աշխատանք են կատարում՝ նրանց Խորհ. Հայաստանի նուաճումներին ծանօթացնելու ուղղութեամբ, նրանց ճշմարտացիօրէն պատմում են մեր իրականութեան մասին:*

Մեր խնդիրն է ընդլայնել եւ բարելաւել մեր կապերը արտասահմանեան Հայերի ու նրանց յառաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ, աւելի յաճախ կազմակերպել խորհրդահայ գիտութեան եւ արուեստի գործիչների, գեղարուեստական ու մարզական խմբակցութիւնների կոլեկտիվների ուղեւորութիւններ արտասահմանեան հայկական գաղութները: Դրա հետ միասին հարկաւոր է աւելի յաճախ Խորհ. Հայաստան հրաւիրել արտասահմանեան յառաջադէմ Հայերին ու աւելի լայնօրէն ընդունել տուրիստական խմբեր: Այս ամէնը պէտք է նպաստի կապերի ընդլայնմանը, որպէսզի մեր հայրենակիցներն աւելի սերտ եւ աւելի լաւ ճանաչեն Խորհ. Հայաստանի կեանքը»:

ԽՄԲ.— Զեկուցման այս մասը պոչ մըն ալ ունի, խորհդային տուրք, որու մասին՝ առանձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ԿՐՈՄԻՔՕ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

—o—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—o—

Շատ բան կը սպասուէր Սպիտակ Տան այս տեսակցութենէն, Քենըտիի եւ Կրոմիքոյի միջեւ: Երկու քաղաքագէտները երկու ժամ խօսեցան Պերլինի եւ այլ նիւթերու շուրջ:

Կրոմիքօն ընդունելէ առաջ, Քենըտի երկար մը սառած էր Այզընհաուըրէն, ուր ծերունազարդ վարչապետը կը զգուշացնէր երիտասարդ նախագահը եւ խոհեմութիւն կը թելադրէր, աւելցնելով թէ մտահոգ չէ, քանի որ գիտէ թէ Քենըտի կը բաժնէ իր բոլոր մտահոգութիւնները:

Երկու ժամ խօսակցութենէ ետք, կը թուի թէ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, Կրոմիքօ չէ սպառնացած Գերմանիոյ հետ դաշնագրի ստորագրութեան առթիւ եւ յայտնած թէ այդ դաշնագիրը տարուան վերջ միայն կրնայ կնքուիլ: Նախքան այս տեսակցութիւնը, արդէն, Կրոմիքօ երբ Ուաշինկթըն կը հասնէր, կը յայտարարէր — «Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի որ խաղաղ լուծում գտնուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքը բաժնող ամէնէն փափուկ հարցին մէջ»: Քիչ ետք պատասխանելով Պերլինի մասին եղած հարցումի մը, շեշտած է «մէկ բան պէտք է որ ըսուի, վտանգը պէտք է հեռացուի»:

Ամէն պարագայի մէջ, երկուքը չէին կրնար առանձին կարգադրութիւն մը ընել Պերլինի շուրջ: Տեսակցութենէն ետք, Կրոմիքօ կրկին չտեսնուեցաւ Ռըսքի հետ բայց կրնար, Մոսկուա մեկնելէ առաջ, նոր խօսակցութիւններ ունենալ իր ամերիկացի պաշտօնակիցին հետ: Չհաստատուած լուրի մը համաձայն, Կոզլով ի մօտոյ Ուաշինկթըն պիտի երթայ պատրաստելու համար Քենըտի – Խրուշչեւ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ կը սպասուի Համայնավար կուսակցութեան համագումարին որ պիտի բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ին: Անկէ վերջ, միայն կարելի է յստակ գաղափար մը ունենալ խորհրդային քաղաքականութեան մասին:

Հաւանական է նաեւ որ չորս Արեւմտեանները տեսակցութիւն մը ունենան, իսկ ծերակուտական Հըմֆրէ որ Պոն կը գտնուի շատ ազդուած է Գերմանացիներու անցուցած «վստահութեան տագնապէն» Ամերիկայի հանդէպ եւ կը թելադրէ որ Քենըտի Ադենաուըրի հետ տեսնուի փարատելու համար բոլոր թիւրիմացութիւնները:

× Արեւելեան – Պերլինի տնօրինութեանց առթիւ, Վալթէր Ուլպրիխթ ճշդեց թէ Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութիւններ փափաքելի են հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութենէն առաջ: Այս խօսքերը կը հաստատեն այն լուրը ըստ որուն Կրոմիքօ ըսած է Ռըսքի որ կարելի է նախ Պերլինի մասին համաձայնիլ, ապա միայն հաշտութեան դաշնագիրը ստորագրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Շերիֆեան դեսպանը՝ Շերքաուի յայտարարեց թէ Մարոքը պատրաստ է ՄԱԿի որոշումը ընդունելու, Մաւրիտանիոյ մասին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակը՝ Եմելեանոֆ յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը կրնայ քաշուիլ «Հիւլէական Ուժի Միջազգային Գործակալութենէն», Վիեննայի ընդհանուր ժողովին ընթացքին: Խորհրդային ներկայացուցիչը կ'ուզէ որ հոս ալ թրոյքայի դրութիւն մը հաստատուի, գործակալութեան ղեկավարութեան համար:

ՔՈՒՉՊԱՐԻ պատասխանեց Նասրի ճառին յայտարարելով թէ Սուրիա պիտի չընդունի որ Արաբական Լիգան քննիչ յանձնախումբ մը ղրկէ Դամասկոս: Սուրիոյ վարչապետը աւելցուց թէ այն յոյսն ունի որ Եգիպտոսի ժողովուրդն ալ ազատ ընտրութիւններ պիտի ունենայ: Նասրի յանկարծական յետակոչումը (առաջին ճառին մէջ յայտարարեց թէ երբեք պիտի չհամակերպի Արաբ Մ. Հանրապետութեան բաժանման), մտահոգութիւն ալ կը պատճառէ եւ կարծողներ կան որ նման «համակերպում մը» պարզապէս նոր խաղ մը կրնայ ըլլալ:

ԲՈՆԻ կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց ՄԱԿի, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Գերմանիա ոչ ռազմապաշտ է ոչ ալ աշխարհակալ, ինչպէս յայտարարեցին համայնավար պլոքի կարգ մը պատուիրակներ Ազգաժողովին առջեւ: Յուշագրին մէջ կը շեշտուի թէ ծիծաղելի է ամբաստանել Գերմանիան իբրեւ գաղթատէր երբ քառասուն տարի է ոչ մէկ գաղթավայր ունի:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ կարգ մը եպիսկոպոսներ Վատիկան գացին, ինչ որ մասամբ կը հաստատէ տարի մըն է շրջող զրոյցները ըստ որոնց Վատիկանի եւ Եուկոսլաւիոյ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները բնականոն ընթացք պիտի առնեն:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ անդրադառնալով տը Կոլի վերջին ճառին եւ անոր մէջ եղած ակնարկութիւններուն 16րդ յօղուածին վերաբերեալ կը գրէ «Խորհրդարանին Թերթին» մէջ.— «Այդ բառերը իմաստ մը ունին: Կը նշանակեն թէ մինչեւ Հոկտեմբեր, 16րդ յօղուածը թոյլտուութեամբ գործադրուեցաւ, բայց եթէ պէտք ըլլար կրկին սկսիլ, այն ատեն տեսնալիքը պիտի տեսնուի, ոչ մէկ սահմանափակում Պետութեան ղեկավարին իրաւասութեանց: Պէտք չէ ըսել թէ բացարձակապաշտութեան սպառնալիք մըն է, կամ հանրապետութեան ուժով կեսարականութիւն: Ոչ միապետութիւնը, զոր բացարձակ կը կոչեն, արհամարհեց խորհրդարանները, ոչ Պոնափարթները Շաթօպրիանը ձերբակալեցին (Տիկին տը Սթալ շատ – շատ աքսորուեցաւ), բայց բոլոր իշխանութիւնները մէկ ձեռքի մէջ, ինչպէս կ'ըսէ «ազգին առաջնորդը», ոչ ընդունելի է ոչ ալ հանդուրժելի: Ոչ նախընթաց ալ չունի.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Շիքակօ Տէյլի Նիւզ թերթին համաձայն Համայնավար Չինաստանը իր հիւլէական ռումբը ունի:

ԷԼԻԶԱՊԷԹՎԻԼԻ մէջ արիւնալի միջադէպեր պատահած են. ՄԱԿի ապաստարանին մէջ, ուր քառասուն հազար Պալուպաներ կան: Ասոնք աղեղներով 250 Շուէտացիներուն վրայ յարձակած են: Շուէտացիները կրակ բացած են, մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան:

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ մեծ աւերներ գործած է Ֆրանսայի հարաւը, գլխաւորաբար Մարսէյլի մէջ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ Նախարարը՝ Թոմկարթնըր, հաւանաբար Լոնտոնի դեսպան նշանակուի: Իր պաշտօնին կրնան կոչուիլ՝ Միսքար տ'Էսթէն, Կէօց կամ Պլոք:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

———o———

Զ.

Ահա դարձեալ մեր արտին մէջ :

Լեզուաբաններու վարկածներով, ար-կածներով հարուստ կալուածը թողած, ահա դարձեալ հոն՝ ուր լքեցինք բժշկա-կան տարազներու գիրքը եւ իր հեղինա-կը, Տոքթ. Գրօ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

« Փասցիա (ռուսական տառերով)— Փակեղ» (էջ 76) :

Ռուսերէն բառը կը ծագի լատիներէնէ, ինչպէս հայերէն բառը՝ յունարէնէ (Գր. Մաղխասեան): Հակառակ իրենց երեւոյ-թին, լատիներէն եւ յունարէն երկու բա-ռերը երբեք կապ չունին իրարու հետ, թէեւ նոյն իմաստն ունին, — խուրձ, փաթթաթ :

Հայերէնը ո՞րքան կը համապատասխա-նէ այդ բառերուն եւ, իբրեւ բժշկական տարազ, ի՞նչ կը նշանակէ,— ահա հար-ցը որ կը զբաղեցնէ մեզ :

Մեր մատենագրութեան մէջ, այս բա-ռը ծանօթ է նաեւ փակեղն, (հոլովեալ՝ փակեղաս) գրչութեամբ,— ճիշդ չէ, ո-րովհետեւ Ն տառը արմատական չէ, (ըստ յունարէնին՝ փակելոս): Գործած-ուած է ծածկոց նշանակութեամբ՝ այլա-զան ձեւերով, — վրայի ծածկոց՝ փի-լոն, ուսի ծածկոց՝ վակաս, գլխի ծած-կոց՝ վեղար: Աստուածաշունչ վերջին նշ-անակութեամբ,— գլխարկ (վարշա-մակ):

Օրմանեան, որ չի գիտեր բառալի-տութեամբ, կը գրէ թէ հայ եկեղեցա-կանները, մինչեւ 1845 թուականը, կը գործածէին միայն վեղար, «կրօնաւորին գլխէն ամեկլին», եւ փակեղը չունէր այն ձեւը, որ ծանօթ է այժմ՝ իբրեւ եկեղե-ցականներու գլխանոց ; 1845ին, Պոլսոյ պատրիարքարանը կը ձեւէ հայ կրօնա-ւորներուն յատուկ գլխանոց մը, արդի փակեղը: Արեւելեան Հայաստանի մէջ չընդհանրացաւ փակեղ անուամբ ու ձե-ւով գլխանոց գործածելու այդ սովորու-թիւնը :

Անառեան կ'ընդօրինակէ Օրմանեանի այս վկայութիւնը, որ կարօտ է սրբա-գրութեան: Օրմանեան կը մոռնայ Տա-թեւացիի վկայութիւնը, որ կը հաստատէ թէ փակեղ կը գործածէին քահանաները ԺԵ. դարուն, ոչ անշուշտ արդի փակե-ղը: Հացունի կը յիշատակէ նաեւ «արե-ւելահայ փակեղ» մը, որ վարշամակ մըն է միայն :

Վեղարէն անկախ, նոյնպէս օտար բառ, ուրեմն փակեղ կը կոչուէր այն գմբե-թարդ գլխանոցը, որ «ծածկէր զճակատն մինչեւ յօնսն»— ասիկա տեսակ մը փաթ-թոց էր, երիզներով խրձուած, սպիտակ եւ կարմիր, (Թուրքերը իրենց սահմա-նած էին ամբողջովին ճերմակ գոյնին գործածութիւնը), կամ վարշամակով ; Փաթթոցի այս ձեւէն կը մնայ դդումի տեսակի մը անունը,— փակեղաւոր (պոնէ թիւրք):

Հետաքրքրական է դիտել թէ յունա-րէն բառը, խուրձ կամ փաթաթ նշանա-կութեամբ, ի՞նչպէս դարձած է գլխանո-ցի հոմանիշ: Պարզ է պատասխանը, — երիզները, յետպայլին՝ վարշամակ, փաթթելով գլխուն չուրջ իբրեւ ծածկոց եւ վարսակալ, գմբէթի ձեւ կ'առնէին եւ այսպէս կը վերածուէին գլխանոցի(*):

Բոլոր այս ծանօթութիւնները, սա-կայն, չեն զօրեր բժշկական տարազի յարմարութիւն տալու՝ փակեղ բառին :

Ուրկէ՞ այս նոր իմաստը :

Ըսինք թէ յունարէն բառը իմաստով կը համապատասխանէ լատիներէն բառին, որ կը նշանակէ խուրձ,— այս վերջին բառէն՝ Ֆրանսերէն ֆեսօ: Անգլերէնի եւ գերմաներէնի մէջ, այս խուրձ բառը նոր նշանակութիւն առած է իմաստի ընդ-լայնումով եւ... շփոթութեամբ : Այդ շփոթութիւնը իւրացուցած են նաեւ Ռուսերը :

Անգլիացիներ, խուրձի նմանութիւնն մեկնելով՝ անգլիական եւ գերմանական բժշկական մատենագրութիւնը խուրձ կո-չած է մկաններու «պոչերը», զորս մենք կ'անուանենք, թարգմանաբար, ձղան (թանտոն): Ռուսերը փոխ առած են գեր-մանական կամ անգլ. բառը, փասցիա ձեւին տակ, շփոթութիւնն ալ միասին .

Կ'աւելցնեմ որ կրկնակ է այդ շփոթու-թիւնը, — մկաններու «պոչը» ի վերջոյ կը դառնայ մկաններու պատեան (ափօ-նեվրոզ): Նման շփոթութեանց վկայու-թիւններ ունինք նաեւ մեր բժշկական մա-տենագրութեան մէջ,— լուսերակը երակ չէ, այլ ջիղ (ներ վ'օփթիք):

Անհասանելի ապացոյցն այդ շփոթու-թեանց...

Դալլաքեան կը գրէ.— «Փասցիա.— Կապ, յօդակապ, երիզ»: Փրոֆ. Արծրու-նի՝ նոյն բառին դէմ. «Երիզ, փաթա-թան, ռուսերէն՝ բինտ» (էջ 37): Այլ տեղ՝ նոյն բառին դէմ. «Կապ, ռուսերէն՝ պավիազկա (ըստ արտասանութեան, իսկ ըստ ուղղագրութեան՝ պովիազկա, էջ 243):

Եւ յանկարծ, Փրոֆ. Արծրունի կը գրէ. «Ափոնեվրոզ.— Ջլօն, լայն տափակ ջիլ: Այս անունը կրում են նաեւ ամուր փակեղները» (էջ 35),— այսահօրարար ակնարկութիւն՝ ձղաններու: Իր կարգին՝ Մ. Մալխասեան եւս փակեղ բառը կը գործածէ ափոնեվրոզ նշանակու-թեամբ, մինչ Փրոֆ. Մ. Աբեղեան եւ Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան ջլօն (թանտոն) կը թարգմանեն ափոնեվրոզը :

Նման շփոթութիւն ամէն ժողովուրդի մէջ, ուր սիրտ եւ սառամոքս... հոմանիշ էին դարձած, ժամանակ մը: Արաբները հիմա սիֆաք կը կոչեն ափոնեվրոզը, մինչ Մենինսքիի եւ Գազիմիրսքիի վկա-յութեամբ՝ սիֆաք կը նշանակէ ընդերա-փառ (փերիթուան):

Զգարմանանք, ուրեմն, եթէ Հայաս-տանի մէջ թանտոնը կամ ափոնեվրոզը կը կոչեն ... փակեղ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

1.— «Ռեֆլեկս (ռուսական տառերով). — Ռեֆլեկս» (էջ 70) :

2.— «Ռեֆլեկս (ռուսական տառերով). — Անդրադարձում, ռեֆլեկս» (էջ 65) :

3.— «Ռեֆլեկտորնիի (ռուսական տա-ռերով)— Անդրադարձ, ռեֆլեկտոր » (էջ 65) :

4. — «Ռեֆլեկսոլոգիյա (ռուսական տառերով)— Ռեֆլեկսաբանութիւն» (էջ 65) :

5.— «Ուրաժենիէ (ռուսական տառե-րով)— Անդրադարձում» (էջ 53) :

Հոգեբանութեան կամ հոգեբուժախօսու-թեան մէջ՝ անդրադարձ շարժում կը կո-չենք արտաքին գրգիռի մը անմիջական պատասխանը: Կ'ընդգծեմ «անմիջական » բառը, մատնանշելու համար որ «պա-տասխանը» կը տրուի առանց գիտակցու-թեան միջամտութեան: Կարելի է ըսել՝ մեքենաբար: Կամ՝ ըստ բնագիտական օ-րէնքներու, ճիշդ ինչպէս լոյսի շեղը մը կ'իյնայ փայլուն եւ հարթ մակերեւոյթի մը վրայ եւ անմիջապէս կը դառնայ ետ, «յետս դառնալ անդրէն», կ'ըսենք՝ կը ցոլանայ: Երբ կը դպիս քնացող մարդու մը ոտքին, քնացողը կը քաշէ ոտքը՝ ա-ռանց հպումին գիտակցութիւնն ունենա-լու: Կը նշանակէ թէ զգայողական ջիղե-րը տարին «լուրը» (գրգիռ), ու շարժո-ղական ջիղերը բերին «պատասխանը» (պաշտպանել ոտքը), մինչ անտեղեակ կը մնայ գիտակցութեան կեդրոնը: Այս կարգի անդրադարձները կը մեկնին ջղա-յին դրութեան ստորին կեդրոններէ, — ողնուղեղ ու կռճուղեղ: Ըստ Պավլովի՝ ջղային դրութեան բարձրագոյն կեդրոնն ալ կը գործէ նոյն ձեւով :

Այժմ թողունք վարդապետութիւնը :

Բառագիտական տեսակէտով՝ ռեֆլեքս բառին ընտրութեան մասին առաջին քըն-նադատութիւնը կատարեց Լալանտ, ա-ռարկելով թէ շփոթութիւն կը ստեղծէ ռեֆլեքսիոն բառին հետ, որ բոլորովին հակառակ գաղափար մը կ'արտայայտէ : Արդարեւ ռեֆլեքսին մէջ բնախօսութիւն կայ, բայց հոգեբանութիւն չկայ ու կապ չունի մտածման հետ :

Այսպէս կամ այնպէս, սակայն, բառը մեծ ընդունելութիւն գտած է հիմա, այնքան որ կը վիճին բառին հայրութեան մասին: Ռուսերը կ'ըսեն թէ ռեֆլեքս բա-ռը գործածած է առաջին անգամ Պրո-չասկա, 1788ին: Արեւմտեցքիները, ընդ-հակառակն, այդ պատիւը կու տան Էտիմ-պուրկցի բժիշկին, Հուայթի, որ զայն գործածած է 1761ին:

Թողունք այս վէճն ալ, որ երկար է. Տոքթ. Գրօ պէտք չէ շփոթէր ռեֆլեքս եւ ռեֆլեկտոր բառերը, անդրադարձ թարգմանելով երկուքն ալ, — վերջինը հարկ է ընդունիլ «ցոլացնող» նշանակու-թեամբ, եւ բաժանում մը դնել «անդրա-դարձ» եւ «անդրադարձում» բառերուն միջեւ: Երկրորդը հին տարազ մըն է փի-լիսոփայական ու քերականական, «որոշ գոն երեք տեսակք,— պարզ, ըստ պա-տահմանն եւ ըստ հակադրութեան»,— կը գրէ Արսէն Դպիր (1749): Կամ «է ձեւ ճարտասանական՝ բաղհիւսութիւ. ա-ռացեալ յարդեաց», դարձեալ՝ «է եւս այլ ձեւ ճարտասանական՝ յորժամ նոյն բառ կրկնի ի նմին բանի»: Այժմեան նշա-նակութեամբ՝ ռեֆլեքսիոն:

Գալով «ռեֆլեկտարանութիւն» բառին՝ ջուրը նետէ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Սպերմա (ռուսական տառերով) — Սերմ, սաղմ» (էջ 70) :

« Էմբրիոն (ռուսական տառերով — Սաղմ» (էջ 82) :

Այստեղ սրբագրութիւնը չէ դժուար այլ սխալիլը: Ջնջել առաջին բառին տր-ուած երկրորդ իմաստը, որ սխալ է

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

«Կոլիկա (ռուսական տառերով).— Մա-կոյց, խիթ» (էջ 35): Վերջին բառը ըրէ, խիթ: Փրոֆ. Արծրունի կ'աւելցնէ՝ խո-տուկ, ուղղել՝ խոցատուկ: Գալով ռուսե-րէն կոլիկա բառին, ծագումով արաբե-րէն՝ մեզի տուած է խուլինճ, կոլի ... ները, — ոմանք յունարէնի մէջ կը փնտ-ռեն ծագումը :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

« Օլիգուրիյա (ռուսական տառե-րով) — Սակաւամիզութիւն » (էջ 5.)

Ուղիղ է իմաստը ըստ յունարէն ... բարդ բառին կազմութեան ; Թերի ըստ արդի տարազաբանութեան — Միզարտա-դրութեան անկատար աճումին պատճա-ռով, ալուամալային միճակի մէջ մնա-լը :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ —

« Սակրալիզացիա (ռուսական տառե-րով) — Գաւակացում» : Անմիջապէս ... մը՝ « սակրոդինիյա.— Գաւակցաւ » (էջ 65) :

Մեծ բան մը չեմ գիտեր գաւակի կազ-մութեան մասին, անատոմական ... նիւթ : «Ցետին կողմն ձիոյ կամ էշոյ, եւ այլոց նմանեաց, որ սամիկօքն ... սաղրի, ի վերայ որոյ մերթ նստի մար-դըն՝ յետկոյս առաջնոյ նստողին»: Կամ «Զիւն եռեւի կողմը, պոչէն մինչեւ մէ-ջը»: Կ'ըսուի՞ նաեւ մարդոց գաւակը — կը յիշեմ սակայն արաբական ժողովրդա-կան երգ մը, որ կը գովէ «...» գաւակը»: Նաեւ հայ ժողովրդական ... երգ.

« Սեւ ձին տակըս,
Նախշուն հարսը գաւակս»:

Բայց այստեղ գաւակը ձիու գաւակ է դարձեալ : Մարդոց մօտ՝ նախատական ձեւով գաւակ կը կոչուի այն մասը որ ... րաստան կը կոչուի սովորաբար. Գաւակ կը կոչուի նաեւ լեռներու սարը՝ որ կեր-կարի հորիզոնական՝ փոխանակ բարձ-րանալու սրաձեւ :

Արդ, երբ մէջքի ողնոսկրերուն հինգ-րորդը անբնականօրէն կ'ընդլայնի իր թեւերուն կողմէ ու կը կցուի սրբանի ոսկրերուն՝ մէկ զանգուած կազմե-լով, — այս է սաքրալիզացիոնը — պատճառ կը դառնայ պոչի այնպիսի ցա-ւերու, որոնք կը կոչուին սաքրալ... Ախտաբանական այս վիճակը, որ ի յայտ կուգայ ճառագայթնութեամբ, յաճախ շփոթ-ուած է Փոթի հիւանդութեան, ... եւ կոնքի այլ ախտացաւերու հետ .

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*)Թուրքերը կը գործածէին սպիտակ կակաչներու ձեւով ու գոյնով (պարսկե-րէն՝ լալէ) գլխանոցներ, զորս կը պատ-րաստէին թիւլպէնտ,— անկէ՝ թիւլի-փան, ի վերջոյ՝ թիւլիփ: Այդ սովորու-թիւնն էր, որ ստեղծեց թիւրիմացու-թիւնը թէ թրքական են փաթթոցները եւ փակեղները: Փակեղներու գործածու-թիւնը աւելի հին է: Թիւրպան բառին ծագումը եւս նոյնը:

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

—o—

«ԻՇԽԱՆԱՑ ԻՇԽԱՆԻ» ՑԱՓՇՏԱԿՈՒՄԸ

Լոյսը նոր էր բացուել, երբ նաւակով «Գիւնէյի» ափից Սեւանայ լիճը մտանք ու կախեցինք մեր կարթերը: Շարժում ենք հա շարժում՝ ձուկ չկայ :

... Կէսօրն անցաւ, մի քանի ձուկ ենք միայն բռնել՝ երկու թօլակ, միջակ չափի երեք իշխան :

— Քաշիր, թափով քաշիր, — երբեմն խրախուսում ենք իրար ես եւ իմ ընկեր Թենիկը ու զոռ ենք տալիս մեր յոգնած բազուկներին : Իսկ ձուկը չկայ ու չկայ: Քամին մեր թեթեւ նաւակը քշում է դէպ ի ափ եւ մենք ստիպուած ենք լինում նո-րից ու նորից թիավարել քամու եւ ալիք-ների դէմ, մինչեւ որ հասնենք այն խո-րութեան, ուր ձուկն է «արածում» :

Ջանձրոյթից սկսեցի հաշուել եւ ահ-ռելի բան ստացուեց՝ իւրաքանչիւր ձու-կը որսալու համար ես թեւս թափով շար-ժել եմ հազար երեք հարիւր վաթսուն անգամ ...

Այլեւս սիրտս չի դիմանում , բայց ինկի կը հրաժարուե՞մ որ: Որսը բախտի բան չէ՞, մէկ է լ տեսար ...

Վերջապէս մենք վարձատրուեցինք մեր ամբողջ օրուայ տանջանքների համար . եկաւ «եարանին»՝ իշխանների մէջ ամէ-նից խոշորը, թափահարելով ու գալարե-լով եկաւ ... Նետեցի նաւակի մէջ եւ կարծես մի հրաշքով ցնդեցին տանջանք-ները, եւ անցաւ թեւերիս տնքոցը :

— Ահա եւ քեզ իշխանների իշխանը , պաթոսով յայտարարեցի ես, ցոյց տալով նաւակի յատակին տպրտացող ձուկը : Բայցընկերս չարձագանգեց իմ ոգեւորու-թեանը այն պատճառով, որ միայն որ-սորդները գիտեն ...

Յաջորդ երկու ժամերը դարձեալ ան-պտուղ դուրս եկան: Այլեւս մեր մէջ ուժ չէր մնացել. քաղցած ու յոգնած ափ ե-լանք, մի փոքր հանգստացանք, անուե-ցինք եւ որոշեցինք շարունակել մեր ձկ-նորսութիւնը: Բայց ո՞ւր թաքցնենք մեր բռնած ձուկերը :

— Աւազի մէջ, առաջարկեց ընկերս :

Թիակով փոս փորեցինք, մեր որսը թաղեցինք նրա մէջ՝ ընդամէնը վեց ձուկ, մէկը, որի անունը իշխանաց իշ-խան էր կնքել, միւսները միջակ ու մա-նր :

Արեւը թեքուել է դէպի լեռները, Դեկ-տեմբերի կարճ օրը մտենում է իր վախ-ճանին, սառնամանիքը սաստկանում է , բայց վճռել ենք, ինչ էլ որ լինի, դիմա-նալ մինչեւ աղջամուղջը. էհ, որսորդի բախտ է, մէկ էլ տեսար կորած – մոլո-րած մի ուրիշ «եարանի» թիւրիմացաբար կարթդ բերանը առաւ ...

Այդ յոյսով, սառչող ձեռքներիս փչե-լով թիավարեցինք դէպի լճի խորքն այն-քան, որ ափին կանգնած մեր խըշնաշար-ժը փոքրացաւ :

Հա փչում ենք ձեռքներնիս, հա թա-փով շարժում – խաղացնում ենք մեր փայլախայծերը՝ անօգուտ, ոչ մի ձուկ չի մօտենում :

— Թենիկ, դիմեցի ընկերոջս, արի ափ գնանք, վախենում եմ մեր էն բռնածից էլ զրկուենք.

— Ինչի՞ պիտի զրկուենք որ ... անյա-ջողութիւնից նեղացաւ նա: Իբր թէ բռ-նածներս մի բան է, նրանի՞ց էլ զրկը-ւենք:

— Ո՞վ գիտի ... ամէն բան նախատեսել չես կարող :

Ո՞ւմ եմ փորձում համոզել, նրա առ-րիքին ես իսկի ծովից դո՞ւրս կը գայի որ, թէկուզ սառնամանիքից նաւակին էլ կպչէի ...

Լուռ ու անտրամադիր շարժում ենք մեր կարթերը՝ ժամում հազար երկու հարիւր անգամ ...

Արեւը պռունկը դրեց Աժդահակի ճեր-մակ ուսին, օդը միանգամից ցրտեց եւ սառնամանիքն ծանրացաւ լճի վրայ ...

— Թենիկ, գնանք ...

Լուռ է :

Ափին մի կենդանի նկատեցի: Սպասիր մի խուճապ յառաջ բերեմ, գուցէ զա ազդի :

— Տես, Թենիկ, ...աղուէսը ...ամպերը... հոտոտելով գնում է դէպի մեր պար... տը... հիմի կը գանի ձկները ....

— Ինչ աղուէս, չարանի շուն է. ... է, դժգոհեց ընկերս՝ իր գործիքն ... եռանդուն աշխատացնելով ;

Հանաքը չհասկ չդառնա՞յ. կենդանի ... աւազի վրայ մեր թողած ոտնահետքերը հոտոտելով խակայէս որ գնում է դէպի մեր պահած ձկները :

ՎԱՀՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՍԵՒ ՈՍԿԻՆ

Միջին Արեւելքի քարիւղը, յատկապէս երկրորդ Աշխարհամարտից յետոյ, շատ մեծ կարեւորութիւն ստացաւ. նոր աղբիւրներ յայտնաբերուեցին, մրցակցութիւնների դռներ բացուեցին եւ «սեւ ոսկին» սկսեց հոսել առատօրէն, ...մաց հարստութեան տէր դարձնելով ...ահարինակ եւ յետամնաց ժողովուրդներին.

...մրցութեան մէջ էին անգլիական «Շէլ» եւ ամերիկեան «Ստանդարտ» ընկերութիւնները: Անգլիականը պար... եւ սկսեց հանդուրժել «Գալ... ամերիկեան նաւթային ընկերու...

Բահրէյնի նկատմամբ, Իրանը պահանջ..., իբրեւ իր հողերի մէկ մասը, որ ...ւում է հին Շահերի կողմից :

Սէուտական Արաբիոյ Թագաւոր Իբն ... 1933ին նախընտրեց Ամերիկացի...ին եւ 1939ին ամերիկեան առաջին քա...ի յատար նաւը Սէուտի Արաբիայից ...ենց բեռնաւորուած սեւ ոսկիով ; Իսկ ... սկսեց անասելիներով տոլարները ...ր գանձել :

Երկրորդ Աշխարհամարտի վրայ հա..., քարիւղի արտադրութիւնը մեծ փե... չունեցաւ, պատերազմական գործողութիւնների պատճառով, թէեւ շարիքը մեծ էր.

Պատերազմից յետոյ, սակայն, Արեւելքի նաւթի արտադրութիւնը հսկայական թափ ունեցաւ: Այսպէս՝ 1945ին 26 միլիոն թոն, 1948ին 37 միլիոն, 1953ին 121 միլիոն, 1956ին 171 միլիոն, 1957ին 190 միլիոն, ապա՝ 200 միլիոն :

Այս Արեւելեան նաւթի հանքերը դեռ ... շատ երկար կեանք կ'ունենան, դա...ցի դարերով :

Մեծ եւ կարեւոր տեղ է գրաւում Արեւելեան նաւթի մէջ փոքրիկ Քուվէյթը, որ ընդամէնը երկու հարիւր հազարի չափ բնակչութիւն ունի եւ շուրջ երկու հազար ... միլիոն տարածութիւն: Տաք եւ ա...յտ երկիր, բայց մեծահարուստ նաւթով :

«Քուվէյթ նաւթային ընկերութիւն»ը ...մնուեց 1915ին, շահաբաժինների կէսը Ամերիկացիներինն է: Անգլիան եւս բաժին ունի.

Արտադրութիւնը բարձրանում է շատ ..., այսպէս՝ 1950ին օրական 345.000 տակառ, 1956ին՝ 1.144.000 տակառ, ա...րդէն եռապատիկից աւելի :

Իրաքի նաւթը եւս շատ կարեւոր է. ... տարեկան մէկ միլիառ տոլար է ստանում «Իրաքի նաւթի ընկերութիւն»ից :

Սէուտական Արաբիան եւ Քուվէյթը մէկ միլիառից աւելի են ստանում եւ երթալով շահը աճում է :

Այսօր Քուվէյթի բնակիչները, անձ-գլուխ, շատ աւելի մեծ եկամուտ ունին քան շատ յառաջացած մեծ երկրների բնակիչները: Քուվէյթի Շէյխը լողում է ոսկիների մէջ եւ մեծ շինարարութիւններ կատարում իր փոքրիկ երկրում :

Այսպիսով՝ Սէուտական Արաբիա, Քուվէյթ, Բահրէյն, Մոսուլ-Քէրքիւք, եւ հարաւային Իրանի նաւթը հարստութեան, շահագրգռութեան, քաղաքական մեծ հետաքրքրութիւնների ու նաեւ ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն ունեցող վայրեր ու խայծեր են :

Պէտք չէ մոռնալ, որ թէ առաջին աշխարհամարտը, թէ երկրորդը՝ շահուեց նաւթի ալիքի վրայ գերազանցապէս : Պատերազմական մեքենաները եւ մեքենական միջոցները նաւթի կենսական պէտքն ունին. գործարանները, ինքնաշարժերը, գնացքները, մի խօսքով զարգացած մեքենական աշխարհի hացն է քարիւղը եւ նրանից պատրաստուող բոլոր վառելանիւթերը :

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐ

Քանի որ նշեցինք քարիւղի՝ կենսական նշանակութիւնը, ուստի հասկանալի է դառնում աշխարհի հզօրների դէպի քարիւղ ունեցած արտակարգ շահագրգռութիւնը :

Պաքուի, Գրոզնիի եւ Սախալինի նաւթը բաւական չէ Խորհրդային Միութեան աճող կարիքներին եւ մանաւանդ պատերազմի պարագային ունենալիք պահանջին : Հետեւաբար, անհրաժեշտօրէն եւ մեծ կարիքից մղուած, Սովետների հայեացքն ուղղւում է դէպի Միջին Արեւելք, որի ճամբան ընկնում է Իրանի վրայով :

Տիրանալով Իրանին, Սովետները տիրացած կը լինեն Մոսուլի եւ Քէրքիւքի նաւթին, նաեւ Բահրէյնին, Քուվէյթին եւ ապա՝ նաեւ Սէուտական Արաբիոյ: Մէկ անգամ որ Սովետների ոտքը կոխի Պարսից Ծոցի ափը, վերոյիշեալ վայրերի հաշիւը կը փակուի շատ արագ: Եւ այնուհետեւ կը նուաճուին իրարու ետեւից Արաբական Թերակղզին, կը վտանգուի Աֆրիկէն, Պապ էլ Մանդէբի նեղուցն ու Սուէզը կ'անցնեն նրա հսկողութեան տակ: Այս՝ դէպի արեւմուտք: Դէպի արեւելք, Աֆղանիստանը հիւսիսից եւ հարաւից կ'օղակուի, Հնդկաստանը կը վտանգուի հիւսիսից՝ Կարմիր Չինաստանի, եւ հարաւից՝ Սովետների կողմից... Մէկ խօսքով կը վտանգուի ամբողջ Ծայրագոյն Արեւելքը: Այս է թելադրում խորհելու Իրանի աշխարհագրական դիրքը, իր ունեցած հարուստ քարիւղը, ռազմագիտական արժէքը եւ Միջին Արեւելքի նաւթադաշտերին մօտ լինելու պարագան :

Ահա թէ ինչ մեծ կարեւորութիւն ունի Իրանը :

Արդ, այս կարեւորութիւնն զգում են անշուշտ Արեւմուտքի մեծերը՝ Անգլիան, Ամերիկան, Ֆրանսան եւ Արեւմտեան Գերմանիան: Բայց մանաւանդ Անգլիան եւ Ամերիկան: Արեւմուտքը շատ մեծ կորուստներ պիտի ունենայ՝ Իրանը կորցնելով: Հետեւաբար, այն բոլոր օդային կայանները որ հաստատուել են Իրանում, Ամերիկայի կողմից, այն նիւթական յատկացումները որ անում է նա եւ Միջազգային Դրամատունը, այն հետաքրքրութիւնը որ ցոյց են տալիս Ամերիկան եւ Անգլիան Իրանի տնտեսական ու քաղաքական կեանքին ու վիճակին, այս բոլորը նշաններ են որ Արեւմուտքը մեծ նշանակութիւն է տալիս Իրանին :

Իրանը, մեր կարծիքով, կենաց հանգոյցն է Միջին, Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքի: Ահա թէ ինչու ցարական եւ Խորհրդային Ռուսաստանի վարիչներն ու քաղաքագէտները այնքան մեծ ուշադրութիւն են կեդրոնացնում Իրանի վրայ եւ վիթխարի ճիգեր գործ դնում, Իրանը ձեռք անցնելու համար: Եւ պիտի շարունակէ խորհրդային կայսերապաշտութիւնը իր դաւադրութիւնները Իրանի դէմ, քանի որ աշխարհը նուաճելու եւ կոմունիզմ հաստատելու հեռաւոր նպատակն ունի :

(Շար. 6)

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ

Առիթով մը ֆրանսացի գրագէտ մը՝ Ռոմէն Ռոլան կ'ըսէր, թէ հայ ժողովուրդը աշխարհի ամէնէն երգասէր, երգաստեղծ եւ բանաստեղծ ազգերէն է :

Իսկապէս, կա՞յ բան մը, որ մեր էութիւնը դարէ դար արտայայտած չըլլայ մեծաշունչ քերթուածներով, ադամանդակուռ, մանրիկ տաղերով, բնութեան երգերով եւ աստղացոլ խաղերով : Մեր աշխարհի հայախօս զեփիւռները եւ ծանրանիստ լեռները, ջուրերու պաղ շունչը եւ սրտաթունդ շառաչը, պատմական անցքերը եւ դէմքերը, դուժանն ու ծաղիկները՝ ամէն, ամէն ինչ երգով ունկնդրած եւ արտայայտած ենք: Սերունդներ եկած եւ անցած են եւ այդ ձեւով խօսած իրարու հետ, բնութեան եւ աշխարհի հետ, խօսած են խաղաղասէր մեր ժողովուրդի մասին, աշխարհաշէն գործերու մասին, եւ միշտ՝ ինքնատիպ, ինքնաբուխ եւ ծանրակշիռ խօսքով: Թէ՝ ուրախութեան, թէ վշտի ժամուն, թէ բնաշխարհին մէջ՝ թշնամին վանելու պահուն եւ թէ օտար ճամբաներու վրայ՝ պանդխտութեան դառնակսկիծ օրերուն, տարիներուն եւ դարերուն: Ու թէեւ կ'ըսեն, թէ վշտահար մարդը չի կրնար երգ յօրինել, այսուհանդերձ, հայ մարդը այս պարագային ալ տոկացեր ու երգեր է: Եւ ինչպէս է երգած, ինչեր է երգած օտարութեան մէջ՝ մինակ եւ անընկեր, զըրկուած եւ անապաստան :

Ահա այդ օտարութեան հառաչներն եւ թառանչները, շշունջներն եւ մրմունջները, այրուած սրտի երգերն եւ վէրքերն են, որ մէկ հատորի մէջ ամփոփած, տարբերակներով, վերլուծութիւններով եւ մեկնաբանութիւններով մեր սեղանին վրայ դրած է գրականագէտ Մ. Մկրտիչեան :

Երկար ներածականին մէջ գիտական վերլուծութեան ենթարկած է երգերը, խմբաւորած եւ դասաւորած է ըստ օրկանական կապակցութեան, ըստ նոյն մայր նիւթի առանձին ճիւղաւորումներուն :

Ուսումնասիրողը հարուստ փաստերով կը քննէ այն ուղին, որ անցած է հայ բանարուեստի այս շատ չնշուած, քնարական ճիւղը՝ հաւաքման, հրատարակութեան եւ վերլուծութեան իմաստով: Ցոյց կուտայ, որ 19րդ դարը բախտորոշ եղած է Հայութեան համար: Արդարեւ, այդ ժամանակաշրջանէն սկսեալ գրի առնուեցան «Սասունցի Դաւիթ»ը, հայկական հէքեաթները, խաղիկները, առակները, առածները, կենդանավէպերը, ջան գիւլիւմները, մանիները, հանելուկները, նաեւ պանդխտութեան երգերը՝ անտունիները: Եւ տարօրինակ զուգադիպութեամբ պանդուխտ բանաստեղծ մը եւ գիտնական մը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանն է, որ առաջին անգամ ըլլալով հաւաքած եւ հրատարակած է մեր ժողովուրդին բանաստեղծական հանճարին այդ եզակի կըտորները, որոնց թուին նաեւ «Կռունկը»: Ինքն էր, որ ի շարս այլ գործերու, «մեր աշխարհաբար առաջին պարբերականներէն մէկուն՝ «Բազմավէպ»ի մէջ, 1847ին հրատարակեց այդ գործերը, այնուհետեւ, 1852ին, դրական այդ գանձերուն բնագիրները եւ անոնց անգլերէն արձակ թարգմանութիւնը լոյս ընծայեց Վենետիկի մէջ: Ամերիկացի ծանօթ բանաստեղծ մը՝ Հենրի Լոնկֆելօ, հեղինակը «Հայավաթի երգը» ծանօթ քերթողագիրքին, արձակէն չափածոյի կը վերածէ առնուազն մէկ քանին : Այս թարգմանութիւններէն ճիշդ մէկ դար ետք, բանաստեղծ Յաշիկ Դաշտենց հայերէնի թարգմանեց ամերիկացի բանաստեղծին այս գլուխ-գործոցը .

Ապա, յաջորդաբար, հրապարակ հանուեցան պանդխտութեան հարիւրաւոր երգեր : Եւ զարմանալի՞ է միթէ, որ մեր այդ տաղերուն մէջ կենդանի են, կը բաբախեն հայ աշխարհը, անոր կարօտը, անոր երկինքը եւ հողը, արեւն ու ջուրը: Երբեք: Եթէ աշխարհի իմաստուններէն մէկը ըսած է, թէ իմ հարստութիւնս իմ մէջս է, ապա ամէն մէկ հայ պանդուխտ կրնայ նոյնը ըսել, քիչ մը տարբեր ձեւով, այսինքն՝ ես Հայաստանը իմ սրտիս մէջը կը պահեմ: Ահա թէ ինչու պանդխտութեան երգերուն մէջ կը տեսնենք եւ կը շօշափենք Հայոց աշխարհը, սակայն այլ առումով եւ տրամադրութեամբ՝ պանդուխտի կարօտով, կարօտ մը, որ կը մաշէ, կը մխայ մարմանդ կըրակի պէս, անվերջ եւ անխափան :

Մ. Մկրտիչեան ցոյց կուտայ այդ երգերուն անանուն հեղինակները, որոնք ճոխացուցին թէ մեր չափածոյ խօսքը, թէ մեր հոգին, սատարեցին մեր ինքնաճանաչումին, նոյնիսկ դժնդակ պայմաններուն մէջ սորվեցուցին կապուած մնալ. այնքան արիւնոտած, բայց յարակենդան Հայոց հողին, չանջատուել անկէ, չհեռանալ, չօտարանալ, պանդուխտ չդառնալ: Երգերուն հեղինակները, ի տարբերութիւն ժողովրդական այլ ստեղծագործութիւններուն, անհամեմատ բազմաթիւ եւ բազմազան են : Եւ սա բնական է: Պանդուխտի մնաք բարովին մասնակցած են հայրը, մայրը, կինը, քոյրը, եղբայրը, ընկերը եւ դրացին :

Ու կ'երթայ Հայը դէպի օտարութիւն, ուր «երկինքն է ղարիբ, գետինն անծանօթ»: Կ'երթայ ակամայ, քանի որ հաւասար բաներ են «մեռ մեռնիլ, մեռ ղարիբ երկիր գնալ» (էջ 90):

Ի՞նչ օրի մէջ կ'իյնայ պանդուխտը հեռու աշխարհին մէջ, կը յաջողի՞ բան մը վաստըկիլ, որուն համար տարիներ շարունակ կը զրկուի զաւակներուն գուրգուրանքէն, կնոջ սէրէն, հարազատներու տեսքէն :

Նար է բացուեր կարմիր վարդի տերեւը,
Կրակով է լցուեր սրտիս վերեւը,
Քաշածներս ալ չեն քաշեր լեռները,
Ցաւերս ալ պատմեմ կուլան քարերը:

Օտարութեան մէջ ղարիբին անկողինը տախտակն է, սալ քարն ալ՝ բարձ, թաց է թաշկինակը: Ցերեկը նետի պէս այս ու այն կողմը կը նետեն զինքը, իսկ գիշերն ալ կ'իյնայ աղեղի պէս:

Սակայն պանդուխտին սիրտը այնքան մարդկային է, այնքան ազնիւ զգացումներով լեցուն, որ կը մոռնայ իր անձնական դժոխային կեանքը ... Ան մարդ է, կը տանջուի իրեն պէսներուն կարօտովը, կը բողոքէ այն ստորին մտայնութեան դէմ, թէ՝ ուր հաց, հոն կաց: Չի ծածկեր իր ծանր օրը, սիրտը խոցուած է, կերած հացը՝ լեղի ու ջուրը՝ հարամ : Այսուհանդերձ չի տրտնջար. «Այրիլս չե՛մ հոգայ, ձեզնէ՛ կարօտ եմ, սիրելիք, ձեզանէ կարօտ մնացի»: «Ես մարդ եմ մարդկանց համար ու նրանց մէջ» — այս է ղարիբին խօսքը :

ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

...տեց, այս... փնտռեց ...

Ու ...տաւ ...

Այսինքն թէ՝ զգաց իր արեան այն ...ժգին ձգողութիւնը զոր մայրերը մի...ն կրնան հասկնալ :

— Ա՜, Աստուած իմ... բացագանչեց ... կինը՝ ծունկի եկած ու ձեռները ... կցած: Ան է, պարոն Թիւրանեա...ն, ... ես չեմ սխալիր... իմ սիր...ս կը զգնէ ... իմ հոգիս կը վկայէ :

Լութֆի աղա այս ազդեցիկ տեսարանին ... վրայ շուարած մնաց: Գրեթէ դողդղա...րով ...ուեցաւ շղթաներու մէջ քաշկռտա...ծ երիտասարդին, որ քունին մէջ խո...րունկ հառաչանքներ կը հանէր, ու երկու ... ձայնեց .

— Գատրիկ, Գատրիկ ...:

Կալանաւոր երիտասարդը, որուն Գատրիկ անունը տուած էր Լութֆի աղա, խոկուն աչքերը բացաւ ու տարտամ կերպով մը իր նայուածքը նետեց շուրջը գտնուողներուն վրայ :

— Զաւակս... զաւակս... մրմնջեց խեղճ կինը դողդղալով անոր շղթայակապ ձեռքը բռնելէն ետքը:

Ու խեղդուած, ջախջախուած, ինքնիրմէ ելած զգացումով մը մէջ՝ ինկաւ երիտասարդին կուրծքին վրայ :

Երիտասարդը մէկէն ի մէկ չկրցաւ պատասխանել :

Շարժում մը ըրաւ... գերագոյն ճիգ մը ըրաւ ինքնիրենը. վերջապէս հոգւոյ խղդուկ ճիչով մը՝

— Մայր իմ... բացագանչեց :

Լութֆի աղա թողուց որ այդ երկու կարօտակէզ հոգիները փարին իրարու .. արտասուեն ու իրենց դառնութիւնը թափեն :

Արդարեւ, այն հուժկու, զօրանարաբոյ կարծուած երիտասարդը ջախջախուած էր այնպիսի վշտի մը ներքեւ, որուն դառնութիւնը չի բացատրուիր :

— Ո՜հ տարաբախտ զաւակս, խեղճ զաւակս, կը կրկնէր կինը՝ արցունքի հեղեղներ թափելով ...:

Ի՞նչպէս ... ի՞նչպէս եկար մինչեւ հոս, մայր իմ, հառաչեց երիտասարդը՝ խղդուած ձայնով մը :

— Մի հարցուներ, զաւակս... մրմնջեց թշուառ կինը: Բաւական է որ դուն գրկիս մէջ ես ... բաւական է որ քու կարօտովդ չմնացի աշխարհքիս վրայ: Բայց ի՞նչ ըրիր ... ի՞նչ է յանցանքդ ... ինչու կաշկանդուած ես այս սոսկալի շղթաներուն մէջ :

Երիտասարդը սարսռաց...: Իրեն այնպէս եկաւ որ կը խեղդուէր իր հոգեկան փոթորկումներուն մէջ: Ի՞նչ ըսէր... ի՞նչ պատասխանէր այն կնոջ, որ իր մայրն էր եւ որուն անձնուիրութեան հանդէպ կը դողդղար, ինչպէս կը դողայ մեղապարտ մը պաշտած սուրբի մը առջեւ :

(Շար.)

Այրի Տիկին Խրտըչեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Խրտըչեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սէրճանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լօրան տը Շուքասի եւ աղջիկը, Գ. Կրեկուար Նարլեան, Այրի Տիկին Թամուրեան, Գ. Քրիստափոր Թամուրեան, Այրի Տիկին Րէխեան, Այրի Տիկին Եաւրուեան, Տէր եւ Տիկին Ջիլքան, Այրի Տիկին Փըրիքեան, ինչպէս նաեւ Խրտըչեան, Սէրճանեան, Վարդանեան, Գարայեան եւ Շուքասի ընտանիքներն ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մեծ մօր մայրիկին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱՐԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թամուրեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 3-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի, ժամը 15·30ին, Ժուվիզիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Գ. Գրիգոր Գավճեան եւ զաւակները իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՋԱՊԷԼ ԳԱՎՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն հանգստեան տուներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուաժի սրահը:

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք-Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Գօժանի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՔՐՈՅՑ

ՍԷՆ - Ժան Փերսի (Նոպելեան մրցանակ)
Հայր Ներսէս Ակինեանի
Անտրէ Ռուսօյի
Կոստան Զարեանի
Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով:

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. PCLADIAN
53, Avenue de t-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ թղթակազմ 5 Ն. Ֆ.,
լաթակազմ 7·50 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—օ—

ԳԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հասցէին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔԵՌՌԻ (էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին,
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին:

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօն Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 10 OCTOBRE 1961

ՅՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9225 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5026

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

մայր հայրենիքէն հեռու, լքուած իր հարազատ պետութենէն, բաժնուած երկաթէ վարագոյրով, բայց եւ այնպէս հայ ժողովուրդը վիճակ պահել իր գաղափարի ազատութիւնը եւ արժանի յարգանքի տալ այն մեծ կազմակերպութեան որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ որ իր հերոսական պայքարներով վերստին յետ դնել ու աշխարհի քարտէսին վրայ արձանագրել անկախ Հայաստան մը, նոյն Հայաստանն է որ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր տարբեր վարչակարգի տակ :

Այդ է պատճառը, որ ինչպէս միշտ, այս տարի եւս Հայոց ժողովուրդը եկած էր, աւելի քան հաւատաւոր լինել, Զ. Թալմասի քաղաքապետարանի մեծ սրահը Հոկտեմբեր 7ի գիշերը :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուորի» Բեմի ճակատը կը զարդարէր Դաշնակցութեան զինանշանի մեծադիր պաստառը շրջանակուած Ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով :

Օրուան նախագահ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ բեմ բարձրանալով ծափերու մէջ կարդաց իր բացման խօսքը հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

« Եօթանասունեւմէկ երկարաձիգ տարիներու բեղմնաւոր վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուգայ ապացուցանելու ըսելու այսօր հայ ժողովուրդին, որ իր հարազատ զաւակը պատնէշի վրայ է միշտ, իբրեւ արթուն պահակ հայկական դատին » :

« Դաշնակցութիւնը անցեալին մէջ ամէնէն դժնդակ պայմաններու տակ իր տարած արի արանց գործերով արժանացած է հայ ազգի երախտագիտութեան եւ անկեղծ համակրանքին » :

« Երեք շրջանի կարելի է բաժնել իր պատմութիւնը : Առաջինը կը սկսի 1891-ին եւ կը վերջանայ 1918 Մայիս 28ին : Այս շրջանը հերոսական գլուխներու անվերջ շարան մըն է : Հայդուկներ ու գինուորագրուած են անոր սուրբ դրօշին տակ՝ իրենց արիւնն ալ տուած յանուն ազատութեան : »

Յարգանք անոնց պանծալի յիշատակին Յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութիւն :

« Երկրորդ շրջանը կը կազմեն Հայաստանի Հանրապետութեան փառապանծ տարիները : Հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ, ապրեցաւ ազատութեան խանդավառ օրեր, իր սեփական հայրենիքին մէջ : »

« Երրորդ շրջանը սկսաւ անկախութեան կործանումէն վերջ եւ ցարդ կը շարունակուի : Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր Դաշնակցութիւնը իր յեղափոխական մեքենան շարժման մէջ դրած է հայապահպան գործին, բացի իրեն իր կողքին աշխատող կանացի-բարեգործական, կրթական - մշակութային, երիտասարդական ու մարզական կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց շուրջ համախմբած են Հայութեան լաւագոյն տարրերը եւս նուիրուած են նոյն նպատակին : Իր թերթերն ու հրատարակութիւնները վառ կը պահեն հայրենասիրական զգացումները նոր սերունդին մէջ : »

« Ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարականը դարձած է իր հաւատամքը, որուն հաւատարիմ կը մնայ իր ծնունդէն ի վեր :

« Դաշնակցութիւնը իբրեւ վերջնական յեղափոխական ներկայ դոյավիճակը : Կը պայքարի նուաճողականներուն եւ պարտուողականներուն դէմ : Ներկայ Հայաստանը որ իր ձեռակերտն է, կը նկատէ կորիզ մը, որուն վրայ պէտք է աւելնան մեր պապերու պատմական հողամասերը, Արարատէն անդին : Կը պայքարինք մեր ժողովուրդին պարտադրուած խորթ վարչաձեւին դէմ, ու կը պահանջենք ազատ ու անկախ հայրենիք : Երբ բոլորը դասալիք եղած, գլուխ կը ծռեն բռնաւորներու առջեւ, Դաշնակցութիւնը անխախտ կը մնայ իր գաղափարականին վրայ : Տէր ու պաշտպան կը կանգնի հայկական արդար դատին, մինչեւ իրականանայ անկախ եւ միացեալ Հայաստանը :

« Չեն մեռնիր այն ազգերը, որոնք հաւատք ունին ապագային վրայ, կը դիմակալեն ձախորդութեանց եւ չեն կորսնցներ իրենց յոյսը : Հայը դարերով կուրծք տուած է ամէն տեսակ բռնակալութեանց եւ յաղթած, պահելով իր գոյութիւնը, իր լեզուն, կրօնքը, գրականութիւնը եւ մշակոյթը : Մենք կը պահանջենք Հայաստանի ներքին թէ արտաքին սահմաններու ընդարձակումը, Այսինքն Միացեալ Հայաստան : Այսօր Ասիոյ եւ Ափրիկէի գոյնզգոյն ժողովուրդները անկախութեան տիրանալով իրենց ազգային դրօշակը կը տնկեն ՄԱԿի հոյակապ շէնքին առջեւ : Մենք կը պահանջենք անկախ Հայաստան, որպէսզի մեր նուիրական եռագոյնն ալ երթանք տնկելու ազատ ազգերու պալատին առջեւ : »

Ապա բեմ կը հրաւիրուի օրուան բանախօս ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որուն խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել —

« Եօթանասուն տարի յետոյ, այսօր այս բեմէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան իրր մէկ համեստ զինուորը կը կրկնեմ մեր նախնիքներու խօսքը՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» : Այս երեք բառերուն մէջ է պարփակուած ամբողջ իմաստը Հ. Յ. Դաշնակցութեան իտէալին :

«Ան, հրապարակ իջաւ այս նշանաբանով եւ ինչ մեծ հերոսներ հրապարակ նետեց որոնք խոր հաւատքով կռուեցան ու զոհուեցան հայ ժողովուրդի պատուին եւ հայրենիքին համար : »

« Այս է մեծութիւնը Դաշնակցական կազմակերպութեան : Մեր բարոյական ուժը երէկ պարտուեցաւ ֆիզիքական ուժէն եւ մենք այսօր ստիպուած ենք կրկին պայքարելու այդ նպատակին համար, ի խնդիր ազատութեան : Մեր այս պայքարը սակայն, մեր հակառակորդները տարբեր ձեւով կը ներկայացնեն գծրախտաբար, չարափոխելով : Դաշնակցութեան համար դիւրին է կռուիլ թշնամիին դէմ, սակայն որքան դժուար է իրեն համար պայքարիլ իր իսկ եղբօրը դէմ : Մեր դրացի ժողովուրդները, նոյն իսկ Թուրքերը ունեցան բազմաթիւ կուսակցութիւններ, սակայն անոնք ժամանակի ընթացքին փոշիի վերածուեցան, իսկ Դաշնակցութիւնը, ի պատիւ իրեն կ'ապրի մինչեւ այսօր որովհետեւ ան հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակն է, անոր անկախութեան եւ ազատութեան ծառայող անձնազոհ միակ կազմակերպութիւնն է : «Քառասուն տարի է քառասուն անգամ թաղեցին Դաշնակցութիւնը, բայց ան այսօր աւելի քան երբեք կանգուն է իր ամբողջ գաղափարաբանութեամբ, նոյն իսկ հայրենիքի մէջ, ապացոյց՝ որ Սասունցի Դաւիթներու արձաններ կը կանգնուին Երեւանի հրապարակներուն վրայ : »

« Բոլոր տեսակի մեր հակառակորդները, օտար երկիրներ նստած, չեն ուզեր իրենց հանդերձը դոհել ու Հայաստան երթալ, սակայն հայրենասիրութեան դասեր կուտան Դաշնակցութեան նման կազմակերպութեան մը որ իր անհամար ընկերներու արիւնով ներկած է Հայաստանի հողը, կուրծք տալով թշնամիին դէմ : Գիտենք որ մեր գաղափարական պայքարը դժուար է, բայց անընկուն կերպով պիտի պայքարինք մինչեւ հնչէ ազատութեան ու անկախութեան ժամը : »

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Օ. Ալթունեան :

Գեղարուեստական բաժինը կը կազմէր հանդէսին երկրորդ մասը :

Գ. Ա. Մեսումենցի ղեկավարութեամբ քառեակ մը նուագեց զանազան կտորներ եւ մասնակցեցաւ մեներգներուն :

Օր. Շաքէ Գէնկեան եւ Սուրէն Անդրէասեան ինչպէս նաեւ Գրիգոր Յովսէփեան յուզումով մեներգեցին զանազան ազգային երգեր : Արա Գրիգորեան արտասանեց յաջողապէս : Զանազան մրցանակներու արժանացած, Օր. Իռէն Ֆարշիեան դաշնակի վրայ վարպետութեամբ նուագեց եւրոպական դժուարին կտորներ եւ արժանացաւ ծափողջոյնի : Օր. Թամօն եւ Օսմանճեան իրենց հաճելի մասնակցութիւնը բերին հայկական պարերով :

Խօսնակի պարտականութիւնը կատարեց Ընկեր Ե. Գրիգորեան :

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը Բօլէրօ Սէրօ նուագախումբի ղեկավարութեամբ :

Մասնաւորաբար ոգեւորիչ էր տեսնել Նոր Սերնդական երիտասարդութիւնը, որ քովընտի սրահին մէջ սեղաններու շուրջ տասնեակներով բոլորուած հայրենասիրական ու յեղափոխական երգերով օդը կը թնդացնէր ծայրահեղօրէն խանդավառուած : Պարերն ու խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ կիրակի առաւօտ շատ հաճելի մթնոլորտի մէջ .:

Գ. ԳԱՐԹԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Շաբաթ առտու սպանական ոստիկանութիւնը ընդառաջ երթալով Ֆրանսական կառավարութեան դիմումին, ձերբակալեց 1, Ֆրանսացիներ, ծանօթ իբրեւ ակտիվիստ : Ֆրանսական կառավարութեան ստացած լուրերուն համաձայն, նոր խլրտումներ կը պատրաստուին Ալժերիոյ մէջ եւ այդ պատճառաւ, Ֆրանքոյի ոստիկանութիւնը ուզեց «անզօրութեան» մատնել Արկու, Լաշըրուա, Լակայարտ, Օրթիզ եւ իրենց ընկերները : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն այս ձերբակալութեանց թիւը կրնայ 200ի հասնիլ :

Կիսամեայ Իտալական թերթ մը Էուրոփա Լիպերա կարգ մը լուրեր կը հրատարակէ ըստ որոնց Ֆրանսացի աքթիվիստները կը փորձեն համախմբուիլ Իտալիոյ մէջ, ուր Փաշական ուրիշ շարժում մըն ալ գործի անցած է եւ ասոնց հետանկարներն են.— Ա) Փուչ մը Ալժէրի վրայ : Բ) Գերահարեկչական շարժում մը Ֆրանսայի մէջ : Գ) Ֆաշական շարժում Հռոմի մէջ : Ծայրայեղ ձախ հռոմէական թերթ մը արձագանգ կը հանդիսանայ այս տեղեկութեանց, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն նաեւ ժակ Սուսթել (ծանօթ է որ այս վերջինը Իտալիա կ'ապրի Ալժէրի դէպքերէն ի վեր) :

× Արմատականներու համագումարը տեղի ունեցաւ Ռոյանի մէջ : Կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ Մօրիս Ֆօռ : Կուսակցութեան փափաքն է որ « Եթէ վարչաձեւը պիտի տեւէ», ձախերու համախմբումը կատարուի, զանգազօրէն : Դէմ են Մէնտէս - Ֆրանսի հրապարակ դրած գաղափարին, 60 օրուան ժամանակաւոր կառավարութեան մը համար :

Ժողովրդական Շարժումը, իր կողմէ շխնայեց քննադատութիւնները տը Կոլի վարչաձեւին դէմ : Ընդհանուր գիծերուն մէջ, սակայն խոհեմ կը մնան եւ որոշեցին պահել իրենց երեք նախարարները դահլիճին մէջ : Կ'ուզեն սակայն որ տը Կոլ կազմէ «ազգային համերաշխութեան» դահլիճ մը : Յետոյ չեն գիտեր թէ որո՞ւն կրնայ շահ ապահովել, տը Կոլի անկումը : Չեն կարծեր (Փլիմլէն յայտնեց այս կարծիքը) որ ժողովրդավարութիւնը շահի : Այդ պատճառաւ կուսակցութիւնը կը շարունակէ զօրավիգ մնալ տը Կոլի :

× Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, միջադէպերը կը շարունակուին : Կիրակի օր, Օռանի մէջ, մահմետական մը սպաննելէ ետք Եւրոպացի մը որ հեծանիւով կ'երթար, վառելանիւթ լեցուց դիակին վրայ եւ կրակի տուաւ : Նոյն օրը 114 անձնաւորութիւններ կոչ մը ստորագրեցին, հանդարտութեան հրաւէր կարդալով գրգռուած ամբոխին :

Նախարար Լուի Ժոքս կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները Ռոշ - Նուար (Ալժէ) :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, որ, ինչպէս գրած էինք, Հռոմ մեկնած էր, յանուն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, ուղղափառ եկեղեցիներու ժողովին մասնակցելու, Փարիզ վերադարձաւ առջի օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ճանչցաւ Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը, իրեն հետեւեցան Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա եւ ժողովրդավար Գերմանիոյ հանրապետութիւնը : Միացեալ - Նահանգները հաղորդագրութիւն մը հրատարակեցին, ուր կը յայտնեն թէ կը յուսան որոշում մը տալ « ի մօտոյ» :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կառավարութիւնը ճշդեց թէ Եգիպտոս երբեք նուէրներ չէ տուած Սուրիոյ (Նասըր այսպէս յայտարարած էր առջի օր) : Այդ «նուէրները» պարզապէս փոխատուութիւններ էին, ըստ Տնտեսութեան նախարարը, զորս Եգիպտական Ազգային դրամատունը կ'ընէր 4,5առ հարիւր տոկոսով :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կարգ մը ռումբեր պայթած են, առջի օր Քուէ Շէյ եւ Պէյրութ Մասաա թերթերու շէնքերուն մէջ :

ԱՆՏԻՈՔԻ Յոյն Ուղղափառ Պատրիարքը՝ Թէոտոսիոս Զ., ընկերակցութեամբ Դամասկոսի բոլոր քրիստոնեայ համայնքներու պետերուն, այցելութիւն մը տուած է Սուրիոյ նոր կառավարութեան ղեկավարին եւ յայտնած Քուզպարիի թէ քրիստոնեայ զանազան համայնքները անվերապահօրէն զօրավիգ կը կանգնին իրեն :

ԻՐԼԱՆՏԱ Նոր խորհրդարան մը ունի : Կառավարութեան կուսակցութիւնը Ֆիաննա Ֆէյլ կորսնցուց իր բացարձակ մեծամասնութիւնը : Բայց 144 աթոռի վրայ կը պահէ 70 աթոռ (նախապէս 78) :

ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՆՖԻ մրցանակը շահեցաւ իտալական ձի մը Մոլվետո որ 70 միլիոն շահ բերաւ իր տիրոջ :

ՍՈՒԻՐԻՈՅ յեղափոխական կառավարութիւնը լուծեց բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները :

ՅՈՅՆ ուղղափառ եկեղեցւոյ պատրիարքը՝ Բենետիկթոս Ա. առջի օր « Սուրբ - Գերեզմանի» կարգի մեծ Խաչը տուաւ Քենըտիի : Միացեալ Նահանգներու Նախագահը ութերորդ անձնաւորութիւնն է, Դ. դարէն ի վեր, որ կ'արժանանայ այս շքանշանին : Ս. Գերեզմանի ուղղափառ կարգը կը տարբերի կաթողիկէ կարգէն որուն աւագ կարգապետն է՝ Կարդինալ Քանալիի վախճանումէն ի վեր, Կարդինալ Թիսըրան :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մասմուտի «հեռացուեցաւ» կառավարութենէն : Ծանօթ է որ Նոր - Տեսթուրի «տաք գլուխները» որոնց մէջ է Մասմուտի դէմ էին Պուրկիպայի խաղաղասէր քաղաքականութեան, Պիզերթի առթիւ :

ՔԱՋԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ խմբի գեղեցկագոյն զարդն էր, մեր աննման ժողովրդական հերոսը, Սեբաստացի Մուրատը, լեցուն ու կայտառ կազմով, խոհուն դէմքով, ուժի ու խելքի մարդը, որ իմ վրաս, մեր Վահագն աստուծոյ տպաւորութիւնը կը ձգէր: Այդ Սեբաստացի հերոսը, որ ընդհանրապէս յայտնի էր անվախ կորիճութեամբ, թէեւ գրեթէ անգրագէտ, զարմանալի սուր ըմբռնողութիւն եւ դատելու մեծ կարողութիւն ունէր: Ես կարծեմ չեմ սխալուիր, եթէ ըսեմ թէ խմբի ուղեղն էր ան, պարզ, կտրուկ, եւ միշտ ուղիղ դէպի հարցը.

Տարիներու ընթացքին, ես բաւականաչափ տաճկահայ խմբապետներու հետ ծանօթացեր եւ անձնական շփում ունեցեր եմ, ճանչցածներուս մէջ, իմ դատողութեամբ, Մուրատը ամենաբարձր տեղը կը գրաւէ իր բազմակողմանի յատկութիւններու շնորհիւ: Փաստելու կարիք չկայ անոր անվախութիւնն ու կորիճութիւնը, բայց ատկէ աւելի ան եւ ղեկավար մըն էր, ոչ սովորական իմաստով:

Հայ-թաթարական ընդհարումներու ժամանակ, Դալարագեազ եւ Զանգեզուր, երբ հռչակը մունետիկի նման առջեւէն կը վազէր, ան, զարմանալի անտարբերութեամբ դէպի փառքը, իր գործով տարուած, ուրիշ բան չէր տեսներ, բայց միայն իր պարտքը: Խելօք եւ մտածող, պարզ ըլլալու չափ համեստ, բայց եւ տպաւորիչ, իր ձեւի ճարտասան, որու խօսքերը ուղղակի ժողովուրդի հոգու խորքը կը մտնար, ինքնավստահ եւ հաւասարակշռուած, ամէն դուռ իր առջեւ բաց գտնող, բայց երբեք այդ ազատութիւնը չչարաշահող, Մուրատը ժողովրդական հերոս մըն էր, առանց սակայն հերոս ըլլալու գիտակցութեամբ տոգորուած ըլլալու: Բացառիկ, գեղեցիկ տիպ մըն էր ան, մեր Մասիսի պէս հըսկայ, առնական եւ սարալանջերուն ծաղկած վայրի վարդենիի ծաղիկներու նման գունաւոր եւ հոտաւէտ:

Այդ խմբի հոգին էր Կայծակ Առաքելը, կամ Ալան, մէկը մեր ամենահին հայդուկներէն: Երզնկացի Քեռիի գործակիցներէն, Կայծակ Առաքելը զարմանալիօրէն կենդանի եւ անհանգիստ, հակառակ խումբի ամենատարեցը ըլլալուն, զուարճութեան ազդանշանը տուողը կը լինէր միշտ: Անկասկած էր որ բոլորը կը սիրէին եւ կը յարգէին զինքը, եւ խաթրը կը պահէին: Դժուար է ըսել թէ Ալան քանի կռուի մէջ է գտնուած, քանի խումբի է մասնակցած, այնքան որ բազմաթիւ են անոնք: Զարմանալի քնքշութեամբ մը սակայն, այդ քիչ մը կծու ու ծաղրող լեզու ունեցող մարդը, կապուած էր իր երեք ընկերներուն, Մուրատին, Աւոյին եւ Սեպուհին: Ասոնք յայտնի չորրորդութիւն մըն էին Դաշնակցութեան մէջ, դեռ Սասուն չգնացած:

Տեսե՞ր էք, գարնան, տերեւներու մէջ կորած մանուշակը, հոտը կայ ու ինքը չերեւար... այդ Կիւմիւշխանեցի Աւոն էր, Կայծակ Առաքելի եւ Երզնկացի Քեռիի զինակից ընկերը: Դժուար է զայն ներկայացնել, այնքան որ կը սիրէր ստուերի մէջ մնալ, ինքնամփոփ ու լուռ: Ան այն տիպերէն էր, որոնք փառքեր կը կերտէին: առանց սակայն մասնակից ըլլալու անոր: Ես երբեք չեմ հանդիպած անհատի մը, որ այնքան բնականօրէն, առանց իր եսը ցուցադրելու կարողանար ապրիլ: Երբ անոր կեանքի մասին մարդ կը լսէր անոր ընկերներէն, առաջին զգացումը բնականաբար զարմանքը կը լինէր, անսպասելի նորութեան մը հանդիպողի մը նման:

Կարծեմ աւելորդ պիտի լինէր ըսել թէ այս չքնաղ խումբի զարդերէն էր նաեւ Սեպուհը, Բաբերդցի Արշակը, որ ինծ կը յիշեցնէր Ոդիսականի միաչքանի Կիկլոպը: Հին վաստակաւոր ֆետայի մըն ալ ան, որ Հայաստանի ճամբաներուն վրայ մաշեցուց երիտասարդութիւնը: Այդ խումբին մէջ, գրոց բրոցը Սեպուհն էր, որ երբեմն բանաստեղծութիւններ ալ կը գրէր:

Մշեցի սակաւախօս Սէյտօ-Պօղոսն ալ, ոչ նուազ յայտնի որպէս հերոսական կռուող մը, այդ խումբի մէջ էր: Այդ աննման հայդուկի մասին, Ռուբէնը իր յուշերուն մէջ, երկարօրէն կը խօսի, արժէ որ ընթերցողը անգամ մըն ալ կարդայ այդ տողերը, սքանչանալու համար Սէյտոյի անձնական քաջութեամբ, խիզախ կռիւներով: Այդ հերոսը վերջը զոհ գընաց այնքան եղերականօրէն, հայ-քրդական համերաշխ գործունէութեան:

Խումբի ամէնէն երիտասարդը Մշեցի Սմբատն էր, բարձրահասակ սիրուն երիտասարդ մը, գանգուր մազերով, արծաթէ երկար քէօսթէկով մը զարդարած կուրծքը: Սասունի բոլոր կռիւներուն մասնակցեր էր, ու վերջէն Անդրանիկին հետ դուրս եկած երկրէն:

Այս գլուխը վերջացնելէ առաջ, կ'ուզէի երկու խօսք ըսել «Շանթ» խումբի մասին:

Ինչպէս ըսի, այս չորսը, Կայծակ Առաքելը, Մուրատը, Աւոն եւ Սեպուհը իրար կապուած, անբաժան ընկերներ էին: Դեռ 1902 թուականին, «Շանթ» խումբի թափառումներու ժամանակ, մենք կը հանդիպինք անոնց, որոնք Խանի խմբապետութեամբ, ու Դաշնակցութեան Արեւեան Պիւրոյի կարգադրութեամբ, կը փորձէին երկու նոր գիծեր բանալ, մէկը Բաբերդ սարով, Ղալա-Պօղազ, Հասան-Ղալայի մօտ վանք մը, Հերթիւ Խնուս եւ Սասուն, միւսը՝ Ղալա-Պօղազով Իսպիր, Լանջ (Բաբերդի շըրջան) Կիղ, Դերջան, եւ Դերջանէն, Երզնկայի գիւղերու վրայով՝ Տէրսիմ:

Սակայն խումբը հազիւ սահմանը անցած կը նկատուի Թուրք կիներու կողմէ, եւ կը վերադառնայ: Վերջէն երկրորդ փորձի մը պարագային, ճամբան կը կորսնցնէ, երկու օր թափառելէ վերջ կը վերադառնայ Զրաբերդ (Ղարս), սարերուն վրայ ձիւն նստած ըլլալու պատճառով:

ՄԱԼԽԱՍ

«Ապրումներ»

ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նուազ դառնակսկիծ չէ հարազատ աշխարհին մէջ ղարիբին սպասողներուն վըշտութիւնը: Եւ ղարիբութեան, այդ իրօք երկկողմանի ողբերգութեան ամբողջ զարհուրանքը արտայայտելու համար ինչքան տարրկայական կը հնչէ այն խօսքը, թէ «մարդ որ մարդու կ'անիծէ, թող ասէ՝ ղարիբանաս...»:

Ղարիբին համար ամէն ինչ լեղի է, բացի տունէն եւ հայրենիքէն: Արեւոտ օրն ալ իրեն համար ձմեռ է:

Երկինքն էր ամպել, կուգէր մարմար
ձիւն,
Կուգէր, կը թափէր վեր մալուլ մարդուն,
Մէկ ե՞ս եմ մալուր, թէ՞ աշխարհ
բիթուն ...

Ղարիբութիւնը այնքան առօրեայ, շօշափելի բան եղած է, որ անոր պատկերն ալ գծած են նոյնքան շօշափելի, պարզ եւ ազդու արուեստով: Կարելի է վրձին առնել եւ նկարել.

Ղարիբին աչեր խոցուէր ի լացէ,
Ուրտեղ որ կ'երթայ, ճամբան ի բաց է,
Շապիկը կտրտեր, մըսիկը բաց է ...

Եւ այս պատճառով ան իրաւունք ունէր նախանձելու լեռներուն.

Երնէկ կուտամ, սարեր,
Ջուր չունիք, կանաչ գունաք.
Ո՛չ մահ ունիք, ո՛չ մեռանիք,
Ո՛չ ղարիբ՝ երկիր կը գնաք:

Ղարիբութեան երգերը՝ Հայութեան տառապալի անցեալը պատկերացնող վաւերագիրներ են, իրականներուն համարժէք, միայն թէ աւելի խտացուած, աւելի ներշնչող եւ ազդեցիկ՝ իրենց սըրտայոյզ պարզութեամբ եւ բազմազանութեամբ, ոսկերչական նրբութիւններով:

Պանդխտութեան երգերուն արուեստն ալ ինքնատիպ է: Քառեակը, երկտողը, եռատողը, կրկներգը, բանաստեղծական ճկուն ձեւերը եւ չափերը ուղղակի հիացում կը պատճառեն իրենց եզակի կատարելութեամբ: Անոնց լեզուն բիւրեղի նըման յստակ է, զտուած եւ մաքուր: Բառերուն ընտրութիւնը, պատկերներուն կառուցուածքը այնքան ճաշակաւոր են, այնքան պարզունակ, միշտ ինքնատիպ, նախորդին եւ յաջորդին չնմանող, որ կը յիշեցնեն մեր մանրանկարները:

Բանարուեստը, բառաշինութիւնը հոս կը շողշողան, ինչպէս, ադամանդի երանգներով: Քնքշութիւն, հոգիի տառապանք եւ կարօտ, սպասում եւ ափսոսանք, երազանք՝ խառնուած անկիւն մը հայրենիքի մէջ եւ այդ ամէնուն յարմար բառ եւ ոճ, լեզու եւ երանգ:

Այնքան զօրաւոր է հայրենիքին զգացումը, որ պանդուխտին արտայայտութեան բոլոր միջոցները՝ լեռ ու ձոր, ծաղիկ եւ թռչուն, աղբիւր եւ ջուր քաղուած են միայն Հայաստանէն:

Կայ նաեւ ուրիշ երեւոյթ մը, որ ուղղակի հիացում եւ զարմանք կը պատճառէ. տարիներ շարունակ հարազատ միջավայրէն կտրուած պանդուխտը իր յոյզերը կը հիւսէ մայրենի հիւթեղ լեզուով: Հատ ու կէնտ են օտարամուտ բառեր: Ահա թէ ինչպիսի ուժեղ խառնուածքի տէր, իր մայրենի լեզուի քաղցրութիւնը իր արժանապատուութիւնը ամուր պահող մարդ եղած է հայ պանդուխտը: Անոր մէջ զօրաւոր եղած է ազգային արմատ ու միշտ կապուած զգացած է Հայոց աշխարհին:

Նաեւ իբրայատուկ գանձարան մըն է այս հաւաքածոն ազգային նիստուկացի սովորութիւններու, կենցաղի, [illegible], հաւատալիքներու, ժողովրդական նուիրական զգացումներու եւ [illegible] յատկանիշներու:

Իբրեւ գրական յատկանիշ, պէտք է նշել, որ հաւաքածոյին մէջ, տպագրուածներէն զատ, զետեղուած են նաեւ անյայտ հեղինակներու գործեր, նոր հաւաքուած նմոյշներ:

Գիրքին կցուած է համառոտ բառարան մը, զոր կարելի էր ընդարձակել: Շատ բառեր կը կարօտին բացատրութեան, օրովհետեւ, երգերը, բնականաբար, գրըռուած են Շիրակի, Վասպուրականի, Վանանդի եւ այլ շրջաններու բարբառներով. Անտիպ նիւթերուն մէկ մասը (էջեր [illegible]-225) պարզունակ է: Իբրեւ պանդխտութեան երգեր հրամցուած որոշ գործեր կապ չունին նիւթին հետ, լոկ սիրերգներ են (257-258): Ղարիբութեան երգերուն մէջ յիշուած է Սայաթ-Նովա, որ ճիշդ չէ: Անոր փոխարէն պէտք էր ըլլար Մեսրոպ Թաղիադեան, որուն [illegible] ուած «Զամբիւղաչէն աղջիկ» գործը [illegible] բանաստեղծութեան մասին հերոսը [illegible] հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ զամբիւղներ կը շինէ եւ կը ծախէ, որպէսզի հայրենիք վերադառնայ: Պէտք է ըլլար նաեւ Աբովեանի ժամանակակից վաղամեռիկ բանաստեղծ Գէորգ Միրիմանեանց՝ [illegible] յոց աղջիկներ, ձեր հողուն մատաղ [illegible] կապէս հայրենակարօտ, ժողովրդական երգին հեղինակը:

Անուրանալի եւ գովելի է Մ. Մկրտչեանի թափած ջանքը: Այս ընտիր ծաղկաքաղը պիտանի ձեռնարկ մըն է մեր բանարուեստով զբաղողներուն համար ընթերցանութեան շատ հաճելի գիրք

ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

— Հայ, հայ, հայ, միաբերան արտասացինք մենք եւ սկսեցինք թիավարել դէպի ափ:

Կենդանին կամ չլսեց մեզ, կամ այնքան էր տարուած հրապուրիչ հոտով, որ չըլսելու դրեց: Դունչը աւազներին քսելով ուղիղ գնում է դէպի իր նպատակակէտը: Մի տեղ կանգ առաւ, պտոյտներ գործեց, ինչ որ բան կերաւ. դա այն տեղն էր, ուր քիչ առաջ մենք նստել հաց էինք կերել: Երեւի մեր սեղանի մնացորդների հոտն էր նրան քաշում, հիմի կը թէքուի կը գնայ դէպի Ջիլ գիւղի դիմացի բլուրը:

Այդ յոյսին էինք, երբ աղուէսը մեր ճաշի մնացորդները մաքրազարդելուց յետոյ, նորից բռնեց մեր հետքն ու շարունակեց կիսատ թողած իր որոնումները:

— Քշիր Ռենիկ, հիմի անիրաւը եաբանին կը տանի, գոչեցի ես անհանգըստացած:

— Ոնց թէ եաբանին... ինչո՞ւ անպայման եաբանին, վրաս գոռաց նա:

Իսկ ես համոզուած եմ, որ սրիկան հէնց իշխանաց իշխանին յափշտակելու համար է գնում:

Դէ ինչ ասեմ, որսորդ պիտի լինէք, որ հասկանաք, թէ ինչ է նշանակում գոհ տալ ամենախոշոր որսը: Միայն մի բան իմացէք, որ առանց տատանուելու մենք մի ոչխար կը տայինք, քան այն փառահեղ իշխանը, որ յաջորդ օրը փուռը տըրուած ձուածեղի նման կարմրած պիտի բազմէր սեղանին՝ մեր պատուաւոր հիւրերի առջեւ... Այդ պատճառով էլ մենք տագնապի մէջ էինք, իսկական տագնապ, որ պատում է մարդուս մեծ վտանգի պահին:

— Ո՞նց թէ ամենամեծը, նորից բողոքեց ընկերս, ինչո՞ւ ամենամեծը... Նա ինչ է հասկանում... հա՛յ, հա՛յ, ես քո տիրոջ ...

Եւ աղմկում էր, եւ հայհոյում, եւ թիավարում իմ ալեկոծուած ընկերը, մի կողմից էլ լսում արիւն սառեցնող իմ պատճառաբանութիւնը:

— Դմբօ, աղուէսը մեզնից պակա՞ս որսորդ է... Իսկ ո՞ր որսորդը չի հասկանում մեծի եւ փոքրի տարբերութիւնը:

... Կենդանին հասաւ մեր շտեմարաններին ու սկսեց թաթերով ետ տալ աւազի կոյտը: Մօտեցել էինք այնքան, որ նկատեցինք, թէ ինչպէս դէս-դէն է նետում ձկները, պարզ է, ընտրութիւն է կատարում... Աղմկում ենք, բղաւում՝ ուշադրութիւն չի դարձնում, երեւի «հասկանում է», որ ջրի վրայ վազել չենք կարող ...

Բոլոր ձկները հանեց, իշխանաց իշխանին բերանն առաւ ու ծլկեց դէպի մօտակայ հեղեղատը:

Ռենիկի թեւերը թուլացան, թիակները բաց թողեց:

— Տեսա՞ր էդ սրիկան ինչ արաւ, յուսահատ ասաց նա:

Աղուէսը փոսում իր աւարն էր խփըշտում, մենք այնքան էինք մօտեցել ափին, որ նշմարում էինք հազիւ երեւացող նրա մէջքի մազերը: Գնալն աւելորդ էր, հօ բերանից չէինք առնելու կըծած ձուկը:

— Մի քիչ հեռւում ափ դուրս արի, ասացի ես մի վճիռ ընդունելով:

— Հա, լաւ ես մտածել ...

Ափ դուրս գալուն պէս կուզէկուզ ըշտապեցի դէպի ինքնաշարժը. հրացանս վերցրի ու զգուշութեամբ մօտեցայ հեղեղատին:

Գազանն այնպէս էր տարուել իր գործով, որ դունչն իր աւարից վեր քաշեց ու հարցական նայեց միայն այն ժամանակ, երբ ես ընդամէնը տասը քայլի վրայ էի: Թողեց ձուկն ու պուկ... Բայց դէ ո՞ւր պիտի փախչէր. որոտաց իմ արդար զէնքը, աւազակը գլխի վրայ տընկուեց, շուռ եկաւ ու փորը երկինք արած սկսեց բաց ու խուփ անել ձկնոտ բերանը ...

— Կերա՞ր, սրիկայ ...

Կարծես մի պահ սրտներս հովացաւ: Բայց դէ կսկիծը կ'անցնէ՞ր որ. ինչ ապրումներով էի ես լճի յատակից լոյս աշխարհ հանել իշխանաց իշխանին՝ կորցրել խաղալով պատած այն սքանչելի արարածին ...

ԽՈՀԵՐ, ՈՐ ՄՆՈՒԵՑԻՆ ԶՈՒՐԿ [illegible]

Սեւանի ափից լուր առայ, որ իշխան ձկները Նորատուսի ձուածածկ ու ցուրտ ափերից սկսել են քոչել դէպի լճի [illegible] ափերը, ուր ձմեռը մեղմ է [illegible] ու արեւոտ: Է, ցուրտն ինչ ձկան [illegible], չէ որ սառնամանիքը գոնէ [illegible] իջնի յատակը, այնտեղ հօ սառնամանիք չէ՞: Այդ այդպէս է, բայց [illegible] ձկնկիթ դնող մայրերին տաք ու [illegible] համբոյր ծանծաղուտներ են պէտք, որ[illegible]պէսզի չոչնչանայ իրենց սերունդը:

Եւ ահա ամէն ձմեռնամուտի մօտ ձկները գնում լցւում են Արգամիսի ծոցախորշը, Դարայի, Բաբաջանի, Փամբակի սարերից իջնող ջրերի «գետաբերաններ»: Նրանց հետ էլ հայր ձկներն են [illegible] կել, որպէսզի բեղմնաւորեն թափուած ձկնկիթը, ծածկեն աւազով, «պաշտպանութիւն» անեն, որ ոչ մի գիշատիչ չուտէ [illegible] նայ ձուիկներին, այսինքն՝ իրենց ապագայ ճուտիկներին:

Նոյեմբերի վերջից սկսած, ամիսը [illegible] քանի անգամ, իմ ռեզինէ նաւակով լիճն եմ մտնում ու զբաղւում ձկնորսութեամբ: Եւ ահա մի քանի երեւոյթներ, որոնք գրաւել են իմ ուշադրութիւնը, որոնց մասին այստեղ ուզում եմ պատմել.

(3 Շար.)

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ"

Շէյքսփիրի գործերը մեծ խնամքով կը ներկայացուին ֆրանսական թատրոնի խաղացանկին հետ: Հազիւ թէ տարին մէկ կամ երկու անգամ ֆրանսական բեմերու վրայ կ'երեւին Շէյքսփիրեան երկեր: Գոնէ ֆրանսացի դերասաններուն, անոնց ալ ֆրանսացի դերասաններուն համար դժուար է հաշուել համաշխարհային չափանիշով Շէյքսփիրեան մէկ դերակատարներ, բացի անցեալին մէջ Մունէ-Սիւլի եւ Սառա-Պեռնար եւ քիչ մըն ալ մեր օրերը՝ Ֆիրմէն Ժեմիէ:

Մեր օրերուն եղան նաեւ ֆրանսացի դերասաններ որոնք ձեռք զարկին (առանց մեծ յաջողութեան) Շէյքսփիրի թատերախաղերուն: Ըոնեդ (Համլէթ), Ժան Լուի Պառօ (Համլէթ), Էմէ Քլարիոն Օթելլօ եւ տակաւին ուրիշներ.

Այս միջոցիս Թէաթրը տը Ֆրանսի մէջ (Սալ Լիւքսանպուրկ Օտէօն), կը ներկայացուի Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը», որուն գլխաւոր դերը՝ Շէյլոք նկատուած է և կը նկատուի ցարդ իբրեւ փորձաքար մեծ արուեստագէտի համար:

Շէյքսփիրի այս թատերակը իր սկիզբի օրերէն ի վեր տեղի տուած է բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու բոլոր աշխարհի թատերական քննադատներուն կողմէ:

Եղած են անձեր որոնք պնդած են թէ Շէյքսփիր ստեղծելով Շէյլոքի տիպարը, ուզած է նսեմացնել հրեայ ցեղը, իր վրայէն բերնին մէջ դնելով հակամարդկային խօսքեր եւ անոր գործել տալով տարօրինակ արարք մը:

Ընդհակառակն, եղած են նաեւ քննադատներ, որոնք Շէյքսփիրի այս ստեղծագործութիւնը նկատած են համակրանքի եւ սիրոյ ցոյց մը, հանդէպ զրկուած եւ հալածուած ժողովուրդի մը:

«Վենետիկի վաճառականը»ին նիւթը ծանօթ է: Հրեայ հասարակ Շէյլոք, իր մէկ աղջկան Ժեսիքիայի հետ կ'ապրի ու կը գործէ Վենետիկի մէջ: Հարուստ է Շէյլոք, շատ հարուստ, եւ սակայն իր հոգին մէջ թշուառ է ան ու դժբախտ, վասնզի ամէն օր, իր ամէն քայլափոխին, անիկա ենթակայ է քրիստոնեաներու ծաղրանքին ուզարութեանց եւ այդ պատճառով իր հոգին խորը անթեղած է զայրոյթի ու վրէժխնդրութեան կրակը:

Եւ կը պատահի որ, օր մը, Վենետիկի հասարակապետութեան ականաւոր մէկ մեծ, առեւտրական ձախորդ գործառնութեան մը հետեւանքով, պէտք կ'ունենայ մեծ գումարի մը՝ 3000 դուքա:

Այս ազնուականը, որ բազմաթիւ անգամներ անարգած ու ծաղրանքի նշաւակ դարձուցած է Շէյլոքը, առանց վարանելու կը դիմէ անոր, խնդրելու համար իրեն հարկ եղած դրամական փոխառութիւնը:

Շէյլոք կը յօժարի: Պայմանաւ սակայն որ ազնուականը գրաւ մը թողու իր մօտ; թանկարժէք գրաւ մը, բան մը՝ որուն չգոյութեան գիտակցութիւնը ունի խոր-բամանկ ու վրէժխնդիր հասատոն: Եւ երբ կը տեսնէ խնդրարկուին անճրկած վիճակը, իբրեւ թէ զայն անել կացութենէն փրկելու մտահոգութեամբ, կը յօժարի անոր տալ երեք հազար տուքայի գումարը, պայմանաւ որ ազնուականը իրեն ստորագրէ մուրհակ մը, որուն համաձայն Շէյլոք որոշուած թուականին իր փոխ տուած դրամին չվերադարձուելու պարագային, իրաւունք պիտի ունենայ իր պարտատիրոջ մարմինէն կտրելու մէկ քաշ միս..

Այս տարօրինակ սակարկութեան սկեպտիկ ժպիտով մը կը յօժարի ազնուականը, խորհելով որ ծովերու վրայ գտնուող իր առագաստանաւերը շուտով կը վերադառնան Վենետիկ՝ ծանրաբեռնուած թանկագին ապրանքներով եւ ինք շատ դիւրութեամբ կրնայ որոշեալ օրը վերադարձնել իր փոխ առած գումարը, ազատելով վտանգելու իր մարմինէն նոյնիսկ մէկ կրամ միսը ...

Ու պայմանագրութիւնը կը ստորագրուի.

Կ'անցնին օրերը, պայմանաժամը կը լրանայ եւ սակայն ազնուականին նաւերը ընկղմած ըլլալով չեն հասնիր նաւահանգիստ: Դատ, դատաւորան եւ ահա, խորամանկ Հրեան, իր վրէժներուն հատուցման օրը հասած նկատելով, դանակը սրած, կը ներկայանայ դատական ատեանին... ու կը պահանջէ մէկ քաշ միսը:

Բարեբախտաբար, ազնուականին սիրած կինը, ծպտուած իբրեւ փաստաբան, կը ներկայանայ ատեան, եւ ճիշդ այն պահուն երբ դատարանը իրաւունք պիտի տայ Հրեային, փաստաբանը կ'առարկէ թէ՝ Շէյլոք արդեօք պիտի կրնա՞յ ճիշդ ու ճիշդ մէկ քաշ միս կտրել իր պարտատիրոջ մարմնէն, ոչ կրամ մը աւելի, ոչ ալ կրամ մը պակաս ... Հակառակ պարագային հակադարձ պատիժը պիտի ըլլայ մահուան չափ խժդուժ ...

Ես հոս ալ կը քակուի թնճուկը:

×

Անցեալ չարաթ երեկոյ երբ ներս մտայ Թէաթրը տը Ֆրանսէն, երեւակայութիւնս պահ մը ետ գնաց երեք տասնեակ տարիներ:

Արդարեւ, այդ օրերուն, դիշեր մը գացած էի Օտէօն թատրոնը, ուր համբաւաւոր Ժեմիէն կը խաղար իր բեմական բատեղծագործութեանց գլուխ-գործոցը համարուող Շէյլոքը:

Հոյակապ էր մեծ դերասանին խաղարկութիւնը: Իմ երիտասարդ դերասանի հոգիս յուզուած էր: Երրորդ արարին վերջի բեմ, ու բարեհաճ թոյլտուութեամբ մը շնորհիւ գացի մինչեւ վարպետին զարդախուցը: Ցայտնեցի իրեն հայ դերասանի հանդամանքս եւ ըսի.

— Վարպետ, հիանալի էք, զմայլելի ..

Երեսս նայեցաւ ու ժպտելով, ըսաւ.

— Կը փնտռեմ, տղաս, կը փնտռեմ ...

Մեծ վարպետը գիտակցութիւնը ունէր թէ՝ արուեստը սահման եւ հորիզոն չունի, պէտք է փնտռել, միշտ փնտռել, լաւին լաւագոյնը փնտռել:

×

Այս անգամուան Շէյլոքին դերակատարն էր ծանօթ դերասան Տանիէլ Սորանօ:

Իր խաղը, թէեւ խորունկ, մտացի ու ակնապարար, այլ սակայն չունէր խղճամիտ փնտռտուքի մը բնոյթը:

Անիկա ոչինչով կը յիշեցնէր մեծ վարպետը՝ Ժեմիէն, որ իր ամբողջ կեանքին ընթացքին ամէն գիշեր, բեմերուն վրայ փնտռեց, փնտռեց եւ օր մըն ալ առանց գտնելու հեռացաւ մեզմէ:

Թերեւս տարիներու փորձառութիւնը արժէքաւոր դերասան Տանիէլ Սորանոյի մէջ ալ արթնցնէ փնտռտուքի խայթը ու ինք հրաժարի այլեւս իր «արդէն գտած ըլլալու» վտանգաւոր համոզումէն:

«Վենետիկի վաճառականին» բեմադրութիւնը ստանձնած էր ծանօթ դերասանուհի Մարկրիթ Ժամուա, որուն ամէն մէկ բեմադրութիւնը մտածուած, չափուած ու ձեւուած աշխատանքի արդիւնքն է: Աշխատանք մը ուրկէ կուգայ բոյրը իր հանդուցեալ վարպետին՝ Կաստոն Պաթիի հոյակապ արուեստին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Բէչատ Էքրէմ Քոչու «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ կը հրատարակէ յօդուածաշարք մը «Մեր ընտրութիւններուն պատմականը» խորագրով: Յօդուածագիրը 1912ի ընտրութեանց մասին ի մէջ այլոց կը գրէ.—

Օսմանեան երրորդ երեսփ. ժողովը Իսթանպուլի երեսփոխան Ահմէտ Բիզա պէյի նախագահութեամբ մինչեւ 1912 շարունակեց օրէնսդրական պարտականութիւնը: Բայց ընդդիմադրութիւնը չյոգնեց: Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի ծոցէն ելած դժգոհներով ժողովին մէջ ընդդիմութիւնը հետզհետէ զօրացաւ: Ժողովին նախագահ Ահմէտ Բիզա պէյ անգամ Իթթիհատի վարիչներուն համար հակակրելի դէմք մը դարձաւ: Իթթիհատ վէ Թէրաքքը նոր ընտրութեամբ մը զօրանալու համար Եպարքոս Սայիտ փաշայի վրայ ճնշում բանեցուց: Ծերակոյտին ալ հաւանութեամբ 18 Յունուար 1912 թուակիր կայսերական հրովարտակով մը Երեսփ. ժողովը լուծուեցաւ:

Այդ պահուն «Ահրար» անուն նախկին ընդդիմութեան տեղը գրաւած էր աւելի զօրաւոր «Հիւրրիյէթ վէ Իթիլաֆ» կուսակցութիւնը:

Երկրին ամէն կողմը քաղաքային եւ գինուորական վարչ. պետերը Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի կը պատկանէին: Յունուարի սկիզբը ծայր տուած ընտրութիւններէն ետք ընդդիմադիր մամուլը գանգատիլ սկսաւ: Ասոնց հետեւանքով եպարքոս Սայիտ փաշա եւ դահլիճը տապալեցան:

Այդ շրջանի ընտրութիւնը «սոփայով ընտրութիւն, ծեծով ընտրութիւն» յորջորջուեցաւ: Այս ընտրութեան համար պնդուեցաւ որ ճնշումի տակ կատարուած է: Ըտրնութիւնը ամբողջապէս Իթթիհատ վէ Թէրաքքը շահեցաւ:

1912ին ընտրուած Իսթանպուլի երեսփոխաններն են.— Ահմէտ Նէսիմի պէյ 457 քուէ, Վարդգէս էֆ. 456, Մէհմտուհ պէյ 455, Օրֆանիտիս էֆ. 455, Ֆարաճի էֆ. 454, Հալաճեան էֆ. 453, Հիւսէյին Ճահիտ պէյ 452, Հաշիմ պէյ 452, Եազճը Շէֆիք պէյ 452, Զօհրապ էֆ. 450:

Այս չորրորդ Օսմանեան Երեսփ. ժողովը առաջին նիստը 4 Մայիս 1912, Շաբաթ օր, գումարեց եւ նախագահ ընտրեց Հալիլ պէյը: Բայց երկիրը քաղաքական տագնապի մը մատնուեցաւ: Այս ժողովին կեանքը շատ կարճ, միայն չորս ամիս տեւեց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՐՏԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ

Թիֆլիզցի Հայ մը՝ Աշոտ Ամիրբեկեան երկու ճպոտներ շինած եւ նուիրած է Արամ Խաչատուրեանի: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ գիտած եւ խանդավառուած է հայ երգահանին «Սպարտակ» բեմադրով: Երկու ճպոտներուն շինութիւնը տեւած է վեց ամիս, առաջինը մեծ է, իսկ երկրորդը՝ փոքր: Երկուքն ալ կը յիշեցնեն օրորուն խաղողի ճիւղեր:

ԱՊԱԳԱՅ ԽՈՍՏԱՑՈՂ ՏՂԱՅ ՄԸ

Կարէն Փափազեան ութ տարեկան էր, երբ մասնակցեցաւ Մ. Նահանգներու եւ Հնդկաստանի մէջ կազմակերպուած մանուկ նկարիչներու միջազգային մրցումցուցահանդէսներուն: Հայ տղեկին «Հիւսիսային բեւեռ»ը, «Խոզան հողերում»ը, «Ձիեր»ը արժանացան մրցանակի: Յաջորդ տարի Կարէն Ձեխոսլովաքիայի մէջ բացուած ցուցահանդէսին ներկայացուց իր «Վայրի ձիերի որսը» եւ «Վերջին շրջագիծը» նկարները: Հնդկական երգիծաթերթի մը՝ «Շանկրաս Ուիկլի»ի բացած միջազգային մրցումին Կարէն Փափազեան ներկայացուց «Ֆինիշ» եւ «Անհանգիստ ծովը» նկարները, որոնց համար արժանացաւ արծաթեայ սափորի:

Ուրիշ շնորհալի հայ տղաքներ ալ կան, որոնց գործերը ներկայացուեցան յաջորդաբար Փարիզի, Նիւ Եորքի, Տելհիի, Փրակայի, Պելկրատի եւ այլ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած միջազգային ցուցահանդէսներուն, արժանանալով մրցանակներու եւ խրախուսանքի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Լութֆի աղա քիչ հեռուն կեցած, խորին լռութեան մը մէջ յափշտակուած եւ դողացուած՝ մտիկ կ'ընէ:

— Խօսէ, զաւակս, խօսէ... ո՛հ, մի լըռեր... կրկնեց վշտակիր կինը՝ մարմոջ, ու անզուսպ ձայնով մը:

— Դժուարութիւնս երկար եւ միանգամայն ալ ըմբռնելի է, մայր իմ, նկատել արդեն երիտասարդը, թող տարիկս... անցնող մը յիշեցնէր ինծի: Ես, միայն՝ թող որ քու կարօտդ առնեմ, թող որ անձնուիրութեանդ առջին ծունկ դրնեմ ու սուրբի մը պէս պաշտեմ քեզ: Ոսոնք ամէն բան: Աշխարհքս դուն ես.. կեանքս դուն ես...: Այս խաւարին գերեզմանը աչքիս չերեւար...: Դուն խօսէ... դուն սփոփէ զիս ...:

Ճակատագրական այս աղետաւոր տեսարանը չի նկարագրուիր: Մարդուս բացատրութիւնը կը ջախջախուի կարծես իր բովանդակ ցնցումներուն մէջ: Այնքան յուզիչ էր ան, այնքան սարսափելի էր ան. որ՝ առանձնարանին քստմնելի մթութեանը մէջ՝ կ'ոլորուտապտէր բոլոր զգանութեամբը.

— Ինչո՞ւ, զաւակս, ինչո՞ւ չես ուզեր ըսել... հեծկլտաց կինը՝ փղձկուելու մօտ ձայնով մը:

— Ի՞նչ ըսեմ, մայր իմ, ի՞նչ ըսեմ ... ընդհատեց կալանաւոր երիտասարդը, վարանոտ ու երկիւղալի նայուածք մը նետելով Լութֆի աղայի վրայ: Ցայտնեցի թէ անցեալս աղետաւոր է, իմ անցեալս ահաւոր է... մէկ խօսքով՝ անիծեալ կեանք մը ունեցած եմ, մայր իմ ... ներէ ինծի որ չեմ կրնար բան մը ըսել:

Լութֆի աղա չկրցաւ համբերել ... կամաց մը մօտեցաւ կնոջը եւ խնդրեց որ մեկնին:

— Ո՜հ, պարոն ... Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ, կը պաղատիմ ձեզ, հեծկլտաց կինը, վայրկեան մըն ալ... Թողէք որ զաւկիս կարօտն առնեմ, թողէք որ հոգւոյս արցունքները թափեմ զաւկիս շրթներուն վրայ:

Կալանաւորը չխօսեցաւ: Պահ մը Լութֆի աղային աչքերուն մէջ եւ մօրը վրայ նայեցաւ ու, սարսափահար մանուկի մը պէս, ընկճուած մնաց իր տեղը:

— Հոգ չէ, տիկին... կրնաք աւելի երկարօրէն տեսնուիլ, նկատել տուաւ Լութֆի աղա: Միայն թէ՝ վաղուան կը թողուք ձեր այցելութիւնը: Պատճառները կը յայտնեմ ձեզ:

Այս վճռական խօսքին վրայ, թշուառ կինը չկրցաւ առարկել նկատելով որ Լութֆի աղա չափէն աւելի բարիք մը ըրած էր իրեն:

— Կ'ընդունիմ, պարոն Թիարանապետ, մրմնջեց դժբախտ կինը, գիտնալով որ դուք բարի հրեշտակի մը պէս պիտի առաջնորդէք զիս եւ պիտի թողուք որ մայր մը իր մէկ հատիկ զաւկէն կարօտը շառած՝ չմեկնի ասկից:

Ախ, կը յուսամ թէ ուրիշ որեւէ մթին տարակոյս մը չէք կրնար ունենալ: Կը յուսամ թէ մօր մը սրտին ինչ ըլլալը գիտէք: Երբ որ ասկից պարտաւորուած մեկնիմ, ալ սիրտս իմինս չէ, ալ հոգիս իմ էութեանս մէջ չի մնար...: Եթէ մեկնիմ ասկից, գիտնալու էք որ դիակ մըն եմ... մեռած մըն եմ այլ եւս: Մեռած, այո, մեռած ...

Լութֆի աղա գլխու նշան մը ըրաւ, որուն մէջ բաժանումի մը բոլոր սոսկումը կար:

Վշտակիր կինը, վերջին անգամ ըլլալով, համբուրեց իր զաւակը, ու անխօսուկ ու ճնշուած դրութեան մը մէջ իր դողդոջուն շրթունքները մօրը ճակտին մօտեցուց:

Այն մաքուր տենչալի որ սիրալեղ ճակտին մօտեցուց իր շրթունքներն, որոնք կարօտի ու դառնութեան մէջ ցամքած էին տասներկու տարիներէ ի վեր:

Ցետոյ, մայր ու որդի իրարմէ բաժնուեցան:

ԼՈՒԹՖԻ ԱՂԱ ԻՐ ԽՂՃԻՆ ՀԵՏ

Լութֆի աղա մինակ էր իր պաշտօնատունին մէջ:

Կապոյտ չուխայով ծածկուած սեղանին քով նստած ձեռքը տխրութեամբ մը ճակտին դրած, կը խորհէր:

Իր երեւակայութեան հանդէպ կը պատկերանար կին մը, որ սեւեր հագած, արցունքներու մէջ ղալկացած ու ծունկի վրայ եկած՝ կը պաղատէր ու կը խնդրէր իրմէն կին մը՝ որ խոցոտուած սիրտը կը բանար իրեն եւ կ'ըսէր. «Ո՜հ, գթացէք, գթացէք... որովհետեւ մայր մըն եմ»:

Անդին ալ Թիարանի մը զարհուրելի գնտաններէն մէկուն մէջ կը տեսնէր երիտասարդ մը, որ ժանգոտած ու ծանր շղթաներով կաշկանդուած կը մնար, անարդ շան մը դիակին պէս:

Ասոնք իր աչքին առջեւն էին... ասոնք կ'երեւային ոչ թէ երազի մը մէջ ստեղծուած յղացումի պէս, այլ՝ իրականութեան մը բովանդակ մերկութեամբը:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սայլանճեան, Տէր եւ Տիկին Ինճէյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Աչճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՇՈՏ ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Փօժոնի հիւանդանոցը :

Թաղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ուր հազար դիւցազներու նիջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ: Այս Կիրակի առաւօտ : Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ :

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյնի» հերոսամարտին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի: Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարդ. քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, ուր հազար նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին եւ զգածուած ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Արտեմիս Ազպըյըգեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Պ. Օննիկ Ազպըյըգեանի անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպըսակի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամական նուէրները.— Այրի Տիկին Արտեմիս Ազպըյըգեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 25, Տէր եւ Տիկին Վ. Թորամանեանէ 10, Տէր եւ Տիկին Մինասեանէ տասը, Տէր եւ Տիկ. Արուէն Տէր Զաքարեանէ եւ զաւակներէն տասը, Յ. Նազար Նազարեանէ տասը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Փօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արտեմիս Ազպըյըգեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Պ. ՕՆՆԻԿ ԱԶՊԸՅԸԳԵԱՆԻ (պատուոյ նախագահ Հ. Մ. Ը. Մ.ի) անակնկալ եւ զառնակսկիծ մահուան առթիւ :

×

Այս տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Արտեմիս Ազպըյըգեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 25, Տէր եւ Տիկին Վ. Թորամանեանէ եւ զաւակներէն 10, Տէր եւ Տիկին Մինասեանէ եւ զաւակներէն տասը Ն. Ֆ.:

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. Նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Գ. Կասթոն Տէֆէրի :

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար :

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ: Պիտի խօսի Գ. Շ.Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ: Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները :

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շըրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները :

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ երեկոյ 16 Դեկտեմբեր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւք, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18–21, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Ծընողներ կը հրաւիրուին օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները զուրկ չձգելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն : Արձանագրութիւն նոյն պահերուն :

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Այրի Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազիւր Ն. Ֆ., իրենց ամուսնին եւ հօր ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով: Տէր եւ Տիկին Գօղոսեան - Ֆրանքեանէ՝ իրենց սիրելի հիւանդին ապաքինման առիթով քսան եւ քսան իւղագինի : (Նուիրած են նաեւ քսան եկեղեցիի դպրախումբին, քսան Հայ Կապ. Խաչին եւ քսան Մարսէյլի Աղքատախնամին): Ողբացեալ Իսահակ Տէլիպօյաճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին առիթով՝ Գ. Ն. Գրդոշեանէ 30. Տիկին Մ. Անտոնեանէ հինգ (նաեւ տասը Սէն Ժերոմի դպրոցին): Այրի Տիկին Տէլիպօյաճեանէ քսան (նաեւ քսան դպրախումբին եւ քսան Աղքատախնամին): Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէէն ընդհ: ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՔԵՌԻ (էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19:

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն

ՕՐԱԹԻՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 11 OCTOBRE 1961

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9226 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5027

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛ՒՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

...վերջին օրերու անստղութենէն վերջ, ...հիւղորը կը պայծառանայ հետզհետէ ...րիոյ մէջ, ուր բնականոն վիճակ հաստատուած է արդէն :

...ամասկոսի Սեպտեմբեր 28ի անարիւն ...յեղափոխութիւնը քանի մը ժամուան մէջ ...րջ տուաւ վարչաձեւի մը, որուն են– ...թարկուած էր Սուրիա 1958 Փետրուար ...ն ի վեր :

...Սուրիոյ յեղափոխութիւնը կը տարբե– ...Թուրքիոյ 1960 Մայիս 27ի «սպիտակ» ...արուածքէն :

...մինչ Անգարայի մէջ անկեալ ղեկավ– ...ա կուսակցութեան փոխարէն իշխա– ...թեան գլուխ եկաւ զինուորական ...րմին մը՝ Ազգ. Միաբանութեան ...միտէ անունով եւ գործադիր ու օրէնս– ...իր նոյնիսկ գատական բացառիկ ի– ...ւասութիւններով, Դամասկոսի մէջ ...ամիջապէս կազմուեցաւ ոչ – զինուորա– ...ն քաղաքացիներէ բաղկացած կառա– ...վարութիւն մը, որուն շուրջ բոլորուեցան ...քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, – մինչեւ իսկ համայնավարները, որոնք ...ր տուժած էին նախորդ վարչաձեւին ...ակ.

...Տարակոյս չկայ, որ Սուրիոյ բանա– ...կը նկատառելէն մեծ հարուած մը տը– ...ւ Արաբական Միացեալ Դաշնակցու– ...թեան մը կամ Համադաշնակցութիւն մը ...ափելու ծրագրին : Փորձը ցոյց տուաւ, ...ր ժամանակը հասած չէ տակաւին նման ...ոյթի մը իրագործելու համար :

...Վերջին չորս տասնեակ տարիներու ըն– ...ացքին աղատագրուած արաբական եր– ...կիրները ճաչակած ըլլալով անկախու– ...թեան բարիքները, չեն յօժարիր տարբեր ...վարչաձեւի մը տակ, որուն մէջ պիտի ...հրաժարէին հրաժարիլ կարգ մը գերիշխա– ...կան իրաւունքներէ :

Ազատութի՛ւն ամէն բանէ առաջ :

...է իրենց նշանաբանը :

...Սուրիոյ նոր կառավարութեան վարչա– ...պետ Մամուն Քուզպարի իր մամուլի ա– ...սուլիսին մէջ չեշտեց թէ Սուրիոյ ժողո– ...վուրդը սիրահար է ազատութեան, ան– ...հատական եւ քաղաքական ազատութեան: ...ազատութեան սէրն էր, որ մղեց երի– ...տասարդ զինուորականները այդ յան– ...դուգն քայլն առնելու :

...Երեքուկէս տարի առաջ Սուրիոյ բնա– ...կիչները հարիւրին 99 համեմատութեամբ ...քուէարկած չէին նախագահ Նասրի ...իշխանութեան տակ Արաբ Միացեալ Հանրա– ...պետութեան մէջ, մտնելու ծրագիրը, ...ազատութեան տարուած :

...կը յուսային, որ իրենց օրինակին պի– ...տի հետեւէին դրացի երկիրները, — Լի– ...բանան, Յորդանան, Իրաք, եւայլն : Այդ ...երկիրները ի դերեւ ելան: Հակառակ ար– ...ձակման եւ ներքին ճնշումներու :

...Սուրիան իր տարածութեամբ եւ բը– ...նակչութեամբ միւս նահանգէն (Եգիպտոսէն) փոքր ...էր համարուէր. Կեդրոնական կառա– ...վարութիւնը կը մնար Գահիրէ : Կարելի ...չէր իրագործել այն ծրագիրը, որ կը ...նախատեսէր Դամասկոսը դարձնել երկ– ...րորդ մայրաքաղաքը, տարուան կէսը :

...Երկու երկիրներու միացումը աւելի ի– ...րական դարձնելու համար, կարեւոր փո– ...փոխութիւններ տեղի ունեցան Սուրիոյ ...ներքին եւ ...ույթային վարչութեան ...ու ...թեան հրամանատարներու եւ ...թեան մէջ :

...Սուրիացիները նկատեցին, որ տարուէ ...տարի Եգիպտոսի երու ազդեցութիւնը ...կը զօրանար բոլոր մարզերու մէջ : Կը ...զգային կացութիւն մը, որ, բստ նոր ...կարգադրութեան, փնտռել կուտար Փր– ...կութեան հոգատարութեան օրերը :

...անոր պատճառներ ալ կային Սու– ...րիոյ յեղափոխութեան համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ ՄԱՏՐԻՏԷՆ ԱԼԺԷ

Բոլորին կարծիքն այն է թէ լան մը պատրաստուի, չուտով, առանց սպասել գիտնալու թէ ի՞նչ է պատահելիքը : Ընդհանուր խրարանցումը որ կը տիրէ Փարիզի, Մատրիտի եւ Ալժէրի ու Օռանի մէջ չի կրնար տարբեր տպաւորութիւն թողուլ, եթէ, մանաւանդ, աւելցնենք թէ «ԱՇԱԿ»ը ժողովի նստած է, Թունուզ :

Ի՞նչ եղած է Սպանիոյ 17 աքսորականներու ճակատագիրը: Հոս ալ կացութիւնը յստակ չէ: Հակասական լուրեր իրարու յաջորդեցին, առջի օր եւ ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր են եւ ի՞նչ պայմաններու տակ: Ֆրանքօ չէ ուզած, անշուշտ, նոյնիսկ անուղղակի, պատասխանատու ըլլալ յետադայ փուշի մը պարագային: Բայց նոյն ատեն, Ֆրանքօ օգտուելով առիթէն «հրաւիրած է» Ֆրանսան որ մաքրէ սպանացի հանրապետականներու խլրտումի կեդրոնները : Ցինչեւ թէ քանի մը շաբաթ առաջ, հանրապետական զօրավար մը՝ Կոնծալէս աւելի ծանօթ էլ Քամփէսինօ անունին տակ, ձերբակալուեցաւ Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ եւ յանձնուեցաւ Փոյի դատարանին:

Ալժէրիոյ մէջ միշտ նոյն լարուած կացութիւնն է :

«Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» յաջողեցաւ ձայնասփիւռի նոր հաղորդում մը տալ, Ֆրանս. Ե.ի (ատոմօ Ալժէ) կայանէն: Խօսնակը կը յայտարարէր.— «Հոս, Ռատիօ Ֆրանս որ իր հաղորդումները կուղայ Կոլիսա ձայնասփիւռի ալիքներուն մերձաւոր ալիքներու վրայ: Ամէն օր կրնաք այս նոյն ալիքին վրայ, լսել Ֆրանսայի ձայնը»: Ապա յայտարարուեցաւ թէ Կ. Գ. Բ.ը մինչեւ տարւոյն վերջ հարիւր հազար զինուած մարդ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ, խօսնակը աւելցուց թէ Կ.Գ.Բ.ը տէրն է Ալժէրիոյ, «կազմակերպութիւնը, ոչ հերձուած մըն է, ոչ կուսակցութիւն մը, այլ՝ բովանդակ երկիրը»: Այս խօսնակին յաջորդեց Սալան որ խիստ յարձակում մը բրաւ տը Կոլի «սուտերուն» դէմ: Նման հաղորդումներու առաջին արդիւնքն է, գիտել կուտայ տեղական մամուլը, լաւատեսութեան ալիք մը Ալժէցիներու ն մօտ :

× Ֆրանսա կը հերքէ փարիզեան օրաթերթի մը այն լուրը որուն համաձայն Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակութիւն մը ընդունուած էր Մաթինեան (վարչապետարան):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մերձաւոր օդակայանին մէջ (Շիփհոլ) ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ տեղական ոստիկանութեան եւ խորհրդային պաշտօնեաներու միջեւ : Զրօսաշրջիկներու խումբի մաս կազմող խորհրդային քաղաքացի մը «ապաստանի իրաւունք» ուզած էր Հոլանտայէն, հրաժարելով Խորհրդային Միութեան վերադառնալէ: Կինը, սակայն, որոշած էր վերադառնալ, բայց երբ խորհրդային պաշտօնեաները կը փորձէին կինը օդանաւ դնել, Հոլանտացիները ուզեցին խօսիլ կնոջ հետ հասկնալու համար թէ իսկապէս կ՚ուզէ վերադառնալ թէ կը «տարուի» բռնի ուժով: Ռուսերը ընդդիմացան եւ կռիւը սկսաւ : Ի վերջոյ խորհրդային դեսպանը զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով թէ Տիկին Կոլուպ կը մերժէ հետեւիլ իր ամուսնոյն եւ կ՚ուզէ հայրենիք վերադառնալ: Տիկին Կոլուպ, զբօսաշրջիկներու խումբին հետ մեկնեցաւ եւ այս ձեւով վերջ գտաւ «մարդկային ողբերգութիւն» մը ինչպէս լսաւ հոլանտացի դատախազը :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ, Թունուզ, Լեհաստան եւ Իրաք պաշտօնապէս ճանչցան Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը : Դամասկոսի նոր իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ բանակը պիտի չմասնակցի կառավարութեան :

ԿՐՈՄԻՔՕ Լոնտոն հասաւ, ուր պիտի տեսնուի լորտ Հիւմի հետ :

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ (առաջին տիեզերագնացը) հիւանդ ըլլալով պիտի չկարենայ ճենովա երթալ ուր Հաղորդակցութեանց Միջազգային 9րդ համագումարը բացուեցաւ առջի օր: Կակարին, անձամբ մրցանակ մը պիտի ստանար, բայց Մոսկուայէն հաղորդեցին թէ չի կրնար ճամբորդել :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խորհրդարանականներու ամսականը 25.000 հին Ֆրանքի յաւելում մը պիտի կրէ եւ հասնի 513.000 Ֆրանքի: Ելիզէի վարկն ալ 26 միլիոնի յաւելում մը պիտի կրէ 1961ի վրայ եւ հասնի 2256 միլիոնի :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ կնաթող ըրած է իր Ֆրանսացի կինը, առաջին պատերազմի այրի մը, որուն հետ ամուսնացած էր երբ ուսանող էր Փարիզ : Կ՚ըսուի թէ ի մօտոյ պիտի ամուսնանայ մահմետական կնոջ մը հետ, որուն հետ կը կենակցէր երկար տարիներէ ի վեր: Թունուզի նախագահը 56 տարեկան է :

ՄԱՐԵՇԱԼ ՄՈՆԹԿՈՄԸՐԻ վերադառնալով Չինաստանէն յայտարարեց թէ սով չկայ համայնավար Չինաստանի մէջ ինչպէս կ՚ըսեն գուրսը :

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ եւ կայսրուհին Փարիզ կը հասնին այսօր: Թեհրանի մէջ ցոյցեր կատարուած են Մոսադեղի ի նպաստ :

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը արտօնած է կատարել Հայոց պատրիարքին ընտրութիւնը: Արտօնագիրը պատրիարքարան հասնելէն ետք, անցեալ Կիրակի պատրիարքարան հրաւիրուեցան բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչները՝ ընտրելու համար պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք աշխարհականները եռապատիկ ցանկի վրայ : Ասկէ զատ, ուրբաթ օր տեղի ունեցաւ Եկեղ. Համագումար մը՝ ընտրելու համար պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք հոգեւորականները, թիւով տասը հոգի :

Այդ ժողովներու ընթացքին խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ պատրիարքական թեկնածուներու եւ կրօնական ժողովի թեկնածուներու մասին:

Պոլսոյ կուսակալութիւնը ուզած է որ ընտրութեանց կանոններու մասին տեղեկագիր մը պատրաստուի եւ յանձնուի կուսակալութեան, որ քննելէ ետք պատրիարքական ընտրութեան ազգային կանոնները՝ կատարէ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները :

Կիրակի օրուան հաւաքոյթներէն ետք, ընտրողները եւ թեկնածուները որոշուած, այսօր, Չորեքշաբթի, կ'ընտրուի նաեւ պատրիարքը: Իբրեւ թեկնածու, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կուտային Շնորհք, Սերովբէ, Բարգէն, Սիոն եւ Տիրան եպիսկոպոսներու անունները :

Այս առթիւ մամուլին յանձնուած է Հայոց պատրիարքական ընտրութեան հրահանգը, կառավարութեան կողմէ վաւերացուած :

Իբրեւ պատմութեան նիւթ, պիտի տանք այդ հրահանգին հիմնական մասերը :

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Կիրակի օրուան թիւով հրատարակեցինք Զարոբեանի զեկուցման հիմնական մասը՝ ներգաղթի վերաբերեալ: Գրեր էինք թէ «պոչ» մըն ալ ունի այդ զեկուցումը: Ահաւասիկ... պատմութեան համար: Զարոբեան կ'ընդունի գործուած սխալները, որոնք կատարուած են ներգաղթի նախընթաց գործողութեանց ժամանակ: Այս «պոչով» կը հաստատէ թէ նոյն սխալները պիտի գործուին այն ձեւով որ կը խորհին ներգաղթ կատարել: Այսօր իր խօսքը, իսկ մեր քննադատութիւնը՝ ընդհուպ :

×

« Արտասահմանում կոմունիստներից բացի, հայրենասիրական օգտակար աշխատանք են կատարում նաեւ մի քանի այլ յառաջադիմական կազմակերպութիւններ: Մենք պէտք է պարզ ու որոշ յայտարարենք մեր վերաբերմունքը նրանց նկատմամբ: Այդ բխում է Կոմունիստական պարտիայի քաղաքականութիւնից, որի նպատակն է ամրապնդել կապերն այն բոլոր յառաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ, որոնք պայքարում են խաղաղութեան համար, ռեակցիայի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ, բոլոր յառաջդիմական ուժերի միասնական ճակատ ստեղծելու համար :

Ներկայումս, օրինակ, Հնչակեան պարտիան վարում է Խորհ. Հայաստանի գիծը, պրոպագանդում է մեր ռեսպուբլիկայի նուաճումները, պայքար է մղում Դաշնակ թափթփուկների դէմ, հանդէս է գալիս իմպերիալիզմի դէմ, յանուն խաղաղութեան: Մօտաւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգնած Ռամկավարների պարտիան :

Այդ կուսակցութիւնների դիրքերը միանգամայն պարզ են: Մենք մտադիր չենք նրանց գաղափարական որեւէ զիջում անել, բայց մենք ողջունում ենք նրանց հայրենասիրական գործունէութիւնը կապիտալիստական երկրների հայկական գաղութների պայմաններում: Արտասահմանեան հայ յառաջադիմական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը : Խնդիրն այն է, որպէսզի համախմբել արտասահմանեան հայկական յառաջադիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի յառաջադիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի հակառեւոլուցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան »:

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ընդհանուր դատախազը պաշտօնանկ եղած է, իսկ իր երկու օգնականները եւ Գերագոյն Ատեանի նախագահը յանդիմանութեան արժանացած են, որովհետեւ խստապատութեան պակաս ցոյց տուած են ոճրագործներու հանդէպ : Նոյն աղբիւրին համաձայն (Եունայթըտ Փրէս) Ներքին նախարար՝ Մելքոնեան ուրիշ պաշտօնի մը կոչուած է :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓՈԹՈՐԻԿ ԳԻՐՔԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Պատերազմը լրանալէն տասնըվեց տարի ետք, պատմագիրները սկսած են բաղդատականն ընել զինուորական իրենց յաջողութիւններուն ու ձախողութիւններուն: Փնտռել անոնց պատասխանատուները: Այդ պատասխանատուութեանց չափն ու դատողութիւնը: Ու փաստաթուղթերու լոյսին տակ օգտուիլ փորձառութիւններէն, — քաղաքական կամ զատ դասերէն. հարկ եղած պարագային չկրկնելու համար նոյն սխալները.

Այդ նպատակին կը ծառայէ, կը կարծենք, գիրքը՝ որ լոյս տեսաւ վերջերս, Լոնտոնի մէջ, եւ որ մեծ աղմուկ յարոյց Անգլիոյ քաղաքական, զինուորական ու կառավարական շրջանակներու մէջ:

Չորս հատորնոց այս գիրքը կարելի է համարել պատմութիւնը Անգլիոյ օդանաւային գործողութիւններուն: «Օդային ռազմավարական յարձակում ընդդէմ Գերմանիոյ, 1939 – 1945» գիրքին խորագիրը: Հեղինակներն են հանգուցեալ Սըր Չարլզ Ուէպսթըր եւ Նոպըլ Ֆրէնքլէնտ, անօրէն արքայական պատերազմական թանգարանին: Հատորին պատրաստութեան համար հեղինակները աշխատած են տասը տարի, պրպտած բոլոր պաշտօնաթուղթերը, դիւաններն ու վիճակագրութիւնները:

Նախապէս արդէն հրապարակ ելած էին Չըրչիլի, տը Կոլի, Իտընի եւ այլ պետական մարդոց տպաւորութիւններն ու խորհրդածութիւնները, յուշագրութեան ձեւին տակ:

Յիշուած հատորը սա առաւելութիւնը կը ներկայացնէ, որ անոր հեղինակները օգտուած են ուղղակի պաշտօնական աղբիւրներէ: Հետեւաբար կարելի է զայն համարել անկաշառ, անկողմնակալ:

Հակառակ այս իրողութեան, սակայն, կարծիքները կը տարբերին, ըստ չութեան եւ ըստ պատմագրութեան: Մարդիկ որոնք երէկ տակաւին ղեկավարներն ու գլխաւոր դերակատարներն էին այդ գործողութիւններուն, որոնց կարգին Չըրչիլ, Իտըն եւ ուրիշներ, անխնայ կը քննադատուին, գիրքին հեղինակներուն կողմէ: Անոնք իրենց քննադատական սլաքները առաւելապէս կ՛արձակեն ռմբակոծութեանց կազմակերպիչ եւ հրամանատար Սըր Արթհըր Հէրիսի, ծանօթ՝ ռմբաձիգ, Թուրքերէն ասացուածքով պոմպաճի Հէրիս անունով:

Քննադատութեանց հիմը կը կազմեն Անգլիոյ կատարած օդային ռմբակոծումները, «գիշեր ատեն եւ լայնատարած շրջանակի մը մէջ, գերման քաղաքներու զանգուածային ռմբակոծութեամբ, պարզապէս խուճապի եւ սարսափի մատնելու համար անոնց բնակիչները, զէթ առժամապէս», ինչպէս կը հրահանգէր Չըրչիլ, 1944 Մարտին, սպայակոյտերուն ուղղած իր հրամանագրով:

Սարսափ ազդելու համար կազմակերպուած գիշերային այս ռմբակոծումներուն մասին ժողովուրդը տեղեակ չպահուեցաւ: Չըրչիլ գաղտնի պահեց զայն, նոյն իսկ անյայտացուցած է այդ հրամանագիրը պաշտօնական վաւերաթուղթերուն մէջէն, վախնալով որ Քենթըրպըրիի Արք.ը եւ ուրիշ ղեկավարներ կրնային զինքը դատապարտել իրենց այս անգութ արարքին համար, կ՛ըսեն հեղինակները:

Գիշերային այս լայնածաւալ ռմբաձիգութիւններու շրջանին, Անգլիացիք ունեցած են երեսունեւհինգ հազար, գերման բնակչութիւնը՝ մօտաւոր հաշուով մէկ միլիոն մեռեալ:

Իբրեւ եզրակացութիւն, գիրքը պատրաստողները կը գտնեն, որ այդ արշաւանքները եղան ձախողանք մը, որ շատ սուղ արժեց երկրին:

Այսպէս՝ Գերմանիա սարսափի չմատնուեցաւ, ինչպէս կը կարծուէր: Նացիներու ռազմական արտադրութիւնը մեծ վնաս չկրեց: Գերման օդային պաշտպանութեան ցանցերը ռմբաձիգ յարձակումներէն շատ աւելի լաւ կազմակերպուած էին: Ամերիկեան օդուժի ցերեկուան ռմբակոծումները աւելի ազդու, աւելի օգտակար եղան: Եւ վերջապէս Ֆրանսա ցամաքահանումի միջոցին, երբ վերջ արուեցաւ զանգուածային ռմբաձիգութեանց ու հրահանգուեցաւ զարնել միայն ռազմագիտական խարիսխները, ձեռք բերուեցաւ առաւելագոյն շահ, մարդկային նուազ կորուստով: Պատերազմէն վերջ կառավարութիւնը հայրենիքին երախտագիտութիւն չյայտնեց այդ արշաւանքներուն առթիւ, ոչ ալ պատուանշանով վարձատրեց անոնց գլխաւոր հեղինակը՝ Սըր Հէրիս:

Պարզելէ ետք Անգլիական օդային ուժին եւ ռմբաձիգ հրամանատարութեան պատմութիւնը, պատմագիրքին հեղինակները տխուր կը գտնեն անոր սկզբնական կազմութիւնը, — Թերի էր ան, գէշ սպառազինուած եւ անպատրաստ: Թուրի ճարտարարուեստի կեդրոնին վրայ յարձակման ատեն, իւրաքանչիւր հարիւր ռմբաձիգներէն եօթը միայն հասան իրենց նպատակակէտին, 75 քառ. մղոն:

Սըր Հէրիս եւ իր համախոհները, ընդունելով հանդերձ որ սխալներ գործուած են, համաձայն չեն հեղինակներուն յայտնած բոլոր տեսակէտներուն: Մնաց որ ռմբաձիգ Հէրիս ինքն ալ գրած է գիրք մը այդ մասին, ուր կը հերքէ իրեն վերագրուած Թերութիւնները: Հրամանատարութեան կողմէ իրեն ուղղուած հրահանգներուն երկդիմի ըլլալու պարագան: Կը ծաղրէ «գթութիւն վաճառողները», որոնք կը մոռնան Պէլզէնը, Գովինթրին եւ Վարշաւան:

Այս պաղ, քննադատական եւ անճիշդ պատմութիւնը, չգործածելու համար ուրիշ բառ, ապերախտութեան զարմանալի արտայայտութիւն մըն է հանդէպ մեր հերոսներուն, կը յարեն ուրիշներ:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Միջին Արեւելքը եւ արաբական աշխարհը պարբերական տագնապների ենթակայ են, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա, Թուրքիա, Իրաք իրերայաջորդ տագնապներ ունեցան. մեծ մասամբ՝ զինուորականներ եկան իշխանութեան գլուխ, դիկտատուրական եւ կէս – դիկտատուրական իշխանութիւններ ղեկավարում են այդ երկիրները:

Իրանը, զօրավար Զահեդիից յետոյ, Թէեւ ունեցաւ քաղաքացի վարչապետներ, բայց երկրի գլուխը կանգնած է զինուորական Շահը, իսկ նախարարներից ոմանք էլ զինուորականներ էին: Այնուամենայնիւ, լրիւ եօթը տարի, 1953 Թուի Օգոստոս 16–19ից ի վեր, Իրանը մեծ ցնցումների չենթարկուեց, Թուդէ կուսակցութիւնը անդամալուծուած էր:

Իրանը հակառակ իր գործարանային կեանքի սկզբնաւորութեան, կալուածատիրական – աւատատիրական երկիր է. հազար խոշոր կալուածատէրեր իշխում են երկրին. կալուածատէր կայ, որ Զըւիցերիոյ տարածութեամբ հողեր ունի.. Այս պարագան քարոզչութեան առատ եւ գայթակղեցուցիչ նիւթ էր մատակարարում համայնավարներին, որոնք գիւղերը յաճախելով, դժգոհութիւններ սերմանում էին չքաւոր գիւղացիութեան մէջ եւ բաց անում նրա աչքերը.

Ատրպատականի «Դեմոկրատ իշխանութեան» օրերին, կալուածատէրերը եւ հարուստները հեռացան եւ հաստատուեցին գլխաւորապէս Թեհրանում եւ հարաւային քաղաքներում: Կալուածատէրերի սպանութեան դէպքեր եւս տեղի ունեցան Ատրպատականում: Գիւղացիք չվճարեցին տասանորդը եւ այլ տուրքեր:

Երբ Ատրպատականը վերագրաւուեցաւ, կալուածատէրերը վերադարձան եւ վերահաստատեցին իրենց գերակայութիւնը, գանձեցին չգանձած տասանորդի մեծ մասը...

Կալուածատէրերը ազդեցութիւն եւ անվիճելի կեցուածք ունեցան եւ յամառեցին հողային բարենորոգման հարցում: Միայն երկրի Շահն էր, որ սկսեց իր կալուածները բաժանել գիւղացիութեան, սակայն սրանով վէճը չէր բուժուի. պէտք էր վերացնել աւատապետական կարգերը, հակառակ պարագային համայնավարութիւնը նորից հող պիտի գտնէր:

Կալուածատէրերից ոչ ոք չհետեւեց Շահի օրինակին, հողերը չբաժանեց. Մէջլիսը յանձնախումբ ընտրեց, որպէսզի մշակէր օրէնքը, սակայն տարիներ ձգձգուեց այս հարցը, որովհետեւ Մէջլիսի եւ Սենատի մէջ նստողների մեծամասնութիւնը խոշոր կալուածատէրեր էին:

Այս վէրքի վրայ աւելացաւ նաեւ մէկ ուրիշը. ղեկավար դասը սկսեց արտօրէն հարստանալ, պալատանման շէնքեր կառուցել, շուայտ կեանք վարել. Ամերիկայի եւ միջազգային դրամատան տուած դրամները հալւում էին ղեկավար դասի շրջանում, գումարները չէին հասնում ժողովրդին, որ տառապում էր կեանքի սղութեան եւ չքաւորութեան ճիրաններում: Կաշառակերութիւնը չափն ու սահմանն անցել էր. ունեւորները խուսափում էին պետութեան տուրք վճարելուց, միջին դասակարգն էր որ քիչ թէ շատ բարեխղճօրէն վճարում էր տուրքը: Պետական մեքենան եւ բարձր պաշտօնէութիւնը բնորոշւում էր «[illegible]» բառով:

Միւս կողմից, խորհրդային կայանի ձայնասփիւռը ամէն օր, տարիներ շարունակ, անընդհատ յարձակումներ էր գործում, քննադատում, աւելի՝ ծաղրում ու գրգռում էր բացասութիւնները Իրանի Շահի եւ կառավարութեան դէմ.

Այս բոլորը հող պատրաստում էր ընդվզական դժգոհութիւնների, եւ այդ պոռթկումը եղաւ ուսուցիչների գործադուլով եւ հրապարակային ցոյցով. Նրանք պահանջում էին ռոճիկի յաւելում, կեանքի տարապայման սղութեան դէմ. Ցոյցի ընթացքում, ոստիկանական մի սպայ սպանեց մի ուսուցչի. ցոյցերը աւելի զանգուածային դարձան բողոքի արտայայտութիւններով:

Տեղի ունեցել էին Մէջլիսի ընտրութիւնները, սակայն կատարուել էին ապօրինութիւններ. ոմանք կաշառք էին տուել ընտրուելու համար, սակայն չէին ընտրուել...

Այս տագնապալի պահուն էր որ ասպարէզ իջաւ Տոքթ. Ամինին, իբր վարչապետ կտրուկ միջոցների դիմեց. առաջին հերթին ձերբակալեց մի քանի նախարարների եւ բարձրաստիճան պետերի, որոնք դատարկել էին պետական գանձարանը... Շահը [illegible] էր Եւրոպա, անմիջապէս վերադարձաւ: Վարչապետը ուսուցիչներին խոստացաւ բարւոքել: Յայտարարեց, ի լուր ժողովուրդին, որ պետութեան գանձարկղը դատարկ էր...

Իրանը օրական տասը միլիոն Թումանի ծախս ունի, ինչպէս որ յայտարարել էր նախորդ կառավարութեան ելեւմտական նախարարը: Արդ, այս հաշուով տարեկան երեք միլիառ 650 միլիոն Թուման ծախս է լինում:

Այս ծախսի դիմաց Իրանն ունի հե-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

1.— Վերյուշ երանելի ժամանակների մասին...

Արեգունու ափերը մենք հետազօտել ենք մեր կարթերով, տուողել ենք ամէն խորութիւն եւ եկել այն եզրակացութեան, որ իշխանի «Ձմեռնային բախտակ» կոչուող ցեղը ձուադրման համար կենտրոնանում է գլխաւորապէս գետաբերաններում, նոյնիսկ փոքր առուակների դիմաց:

— Երեւի ուզում են, որ իրենց ձուտերը ծնուեն ու մեծանան զուլալ ջրերի մէջ, իմ կարծիքը յայտնեցի իմ ընկեր Թենիկին: Համաձայնուեց, դրանից էլ «բանաստեղծական» ու ռոմանտիկ բացատրութի՞ւն: Մայր է, է, կատակ բան չի...

Բայց յետագայում ես զարմանքով նըկատեցի, որ մայր իշխանները ձուադրման համար կենտրոնանում են նաեւ չորացած հեղեղատների դիմաց: Դէպքեր եղան, երբ մենք նրանց գտանք նոյնիսկ անձրեւաջրերից առաջացած ու դէպի լիճը ձգուող ակոսների դիմաց:

Ի՞նչ բան է սա, այստեղ հօ լեռներից եկող զուլալ ջուր չկա՞յ:

Իմ երիտասարդ ընկերը հարցական նայում էր ինձ ու պատասխանի սպասում. «Հը՞, հիմի՞ ինչ բացատրութիւն կը տաս», ասում է նրա հեգնող հայեացքը: Եւ ես ալ զոռ տուի իմ երեւակայութեանը. կար ժամանակ, երբ այս ափերը ծածկուած էին սաուերախիտ անտառներով, եւ նրանց բացատներում արածում էին նախնադարեան զուբրերի ու գիգանտ եղջերուների նախիրները: Այն ժամանակ հաւանական է, որ այս հեղեղատների տեղ գետեր էին, վերեւից ցած՝ դէպի լիճը ձգուող այս ակօսների տեղը՝ ջըջջան առուներ: Այսօրուայ իշխան ձկան նախնիք սերունդներ էին տալիս այդ գետերի ու առուակների «գետաբերաններում», ուր ջուրը յստակ էր եւ քաղցրահամ: Յետագայում, հազարամեակների ընթացքում վերացան անտառները, Սեւանի կլիման խստացաւ, ցամաքեց նրա մէջ Թափուող գետակների մի մասը: Այս հեղեղատները այդ հնադարեան առուների հուներն են՝ այժմ չոր ու քարքարոտ..

Վերացան սերունդների օրրան հիւրընկալ գետաբերանները, բայց մնաց մայրական բնազդը ձկների յետագայ սերունդների մէջ, մնաց հնից եկող սովորութիւնը: Ու այժմ էլ հնազանդ այդ սովորութեանը եւ սերունդը պահպանելու հզօր բնազդին, մայր ձկները կենդրոնանում են «գետաբերաններում» այն ջրերի, որոնք վաղուց արդէն չկան, բայց որոնց մէջ ծնուել ու մեծացել են մի ժամանակ իրենց հեռաւոր նախնիք...

Ընկերս շատ վերացական համարեց իմ այս բացատրութիւնը, բայց ես նրան ջախջախեցի հետեւեալ փաստերով. անցեալում գեղարքունին գնում էր Սեւան Թափուող գետակներն ի վեր եւ ձկնկիթ Թափում լեռներում, զուլալ առուների հանդարտաւէտ ջրափոսերում: Այս է նըրա ծնողական բնազդը, ձկնկիթ դնելիս նա պիտի դուրս գայ լճից եւ գնայ գետերն ի վեր, յաճախ մինչեւ նրանց ակունքները: Խորհրդային իշխանութեան տարիներին դարաւոր այդ «կարգը» փոխուած է. ահա երեսունեւհինգ տարի է, որ Զուկտրեստը ցանցերով փակում է Սեւան Թափուող գետերի եւ գետակների «բերանները» եւ չի Թողնում, որ ձուադրման գնացող գեղարքունին բարձրանայ ջուրն իվեր: Հէնց մտաւ գետը՝ ընկնում է ջրի առաջը փակող ցանցը եւ գերի դառնում: Գերու փորից հանում են հասուն ձկնկիթը, լցնում արհեստական աւազանները, ուր եւ ծնւում ու աճում են տասնեակ միլիոնաւոր ձկնիկներ: Ապա նրանց բոլորին բաց են Թողնում, որ գընան մեծանան լճի բնական պայմաններում:

Այսպէս են այժմ զարկ տալիս ձկնաբուծութեանը Սեւանում, գետերի մէջ այլեւս գեղարքունի չի ծնւում: Բայց ահա Թէ որն է զարմանալին: Ոչ Թէ գետում, այլ ձկնաբուծարանում ծնուած ձկնիկները հէնց որ լճում մեծանում են ու յղիանում՝ անզուսպ պահանջ են զգում անպայման ճամբորդելու գետերն ի վեր եւ ձկնկիթ դնելու լեռնային առուակներում... Իրենց նախնիների նման նրանցից ոչ մէկը չի ձգտում դէպի այն աւազանը, ուր ծնուել է ինքը, ծնուել են իր պապերն ու տատերը այս երեսունեւհինգ տարիների ընթացքում: Հէնց [illegible] աշունը՝ լճի բոլոր կողմերից, բոլոր խորութիւններից երամ – երամ, հարիւրներով ու հազարներով շարժւում են դէպի գետաբերանները, դէպի այն Թակարդները, որոնց զոհ են գնացել իրենց ծնողները...

— Ահա այս բնազդի մասին եմ ասում քեզ, Թենիկ: Հիմի հասկացա՞ր, Թէ ինչպէս հնարաւոր է, որ այսօրուան ձկները իրենց բնազդով ձգտեն դէպի այն գետերը, որոնք ցամաքել են վաղուց...

Ահա եւ ձկների ողջ ցեղի «հաւաքական յիշողութիւնը» իրենց ապ ու պապի ապրած հմայիչ վայրերի մասին...

ՎԱՍՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՌՔԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
(ՍԱԼՈՆ ՏԸ Լ'ՕԹՈՄՈԲԻԼ)

Ամերիկացի յայտնի երգիծաբան Արթ Բուխուալդ, Նիւ Եորք Հերալտի մէջ իր հաւաքած ձեւով կը ներկայացնէ ... Սալոն տը լ'Օթոմոպիլի գլխաւոր ... կառքերը :

Նոր կառքերը դարձեալ մէջտեղ ելան։ Ըստ մեր սովորութեան՝ նորագոյն նմուշներուն մասին կուտանք մեր տպաւորութիւնները։

«Տր Կոլ տ'Արքին» 1961ի նախատիպին

ունեցան ելամուտները. տարեկան 285 միլիոն տոլար նաւթի ընկերութիւնից, ...իր միլիոն տոլար Ամերիկեան օգ... (Փոյնտ Փօր)։ Այս երկու գումարները տոլարի ներկայ արժէքով լինում են՝ երեք միլիառ ութսուն միլիոն ...։ մնում է՝ 370 միլիոն թուման, ...նելու համար պետական պիւտճէն. ...ել է անցնում է պետական տուրքի ...։ Այս 370 միլիոն տոլարը, իբրեւ պետութեան վճարուելիք տուրք, մեծ ... չէ եւ եթէ ունեւորները բարեխղճօրէն վճարեն իրենց տուրքը, շատ աւելին կը գոյանայ եւ Իրանը ելեւմուտքի ... չի ունենայ։ Սակայն, ինչպէս որ ... թուեցինք պատճառները, դրամներ ... ուտւում են, հալւում՝ վերեւ խաւերում։

Իրանի փրկութիւնը, մեր կարծիքով, ... հերթին հողային հարցի լուծումն է, ... ազատատիրութեան ջնջումը։ Երկրորդ՝ տուրքերի կանոնաւոր եւ խիստ գանձումը, երրորդ՝ կաշառակերութեան վերացումը (թէկուզ՝ սահմանափակումը)։ Արդ չորրորդ՝ կենսամթերքների գների եւ բնակարանային վարձքերի իջեցում։

Երբ այս չորս պայմանները գործադրուեն, Իրանը բարգաւաճման իրական ... վրայ կը կանգնի եւ տագնապներից կ'ազատուի։ Բայց այս պայմանների գործադրութիւնն իսկ մեծ դժուարութիւնների եւ զբաղոյն ճիգերի հետ կապուած է։ Կաշառակերութեան եւ գողութեան վարժուած մէկին վերադաստիարակելը եւ շտկելը ինքնին դժուար է, եթէ ոչ անհնարին. կալուածատէրերի ազատութիւնը վերացնելը՝ նոյնպէս։ Տուրքերի բարեխիղճ եւ պարտաճանաչ կերպով վճարումը՝ դարձեալ քաղաքացիական դաստիարակութեան եւ անկեղծ հայրենասիրութեան հետ կապ ունի։ Առեւտրականների բնչաքաղցութիւնը հակելի ենթարկելը դիւրին գործ չէ։

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

վրայ շատ քիչ փոփոխութիւններ բերուած են, հակառակ Ֆրանսացիներու ճնշումին, թէ աւելի ազատ տեղաւորութիւն եւ բազուկները տեղաւորելու աւելի լայն յենարան կ'ուզեն։ Կառքին ձախ եւ աջ կողմերը զեղչուած են՝ ներս մտնելու համար չարժավարին աւելի քիչ տեղ ձգելով։ Սակայն հակառակ կարգ մը անհանգստաւէտութեանց, այս կառքը կը շարունակէ Ֆրանսայի ամէնէն ժողովրդական կառքը մնալ։ Բայց եւ այնպէս Ալժերիոյ մէջ բաւական նուազած է անոր վաճառումը՝ ճամբաներուն պայթուցիկ նկարագրին պատճառաւ։ Սակայն նոյնիսկ այս կառքին մեծագոյն քննադատները կ'ընդունին թէ ստիպուած են զայն գնել, լաւագոյն ուրիշ նախատիպերու չգոյութեան պատճառաւ։

«Նասր ԱՄՀ Փոթորիկը», մինչեւ անցեալ շաբաթ կը նկատուէր Միջին Արեւելքի ամէնէն զօրաւոր կառքը, սակայն անցեալ շաբթուան փորձերը ցոյց տուին թէ կառքին գլաններուն մէջ ճեղքուածքներ կան, զորս կարելի չէ նորոգել։ Սուրիոյ վաճառորդները պաշտօնի հարուած տուին այս կառքին, արաբական միացեալ կառքի մը մասին իր հնարիչին երազները յօդս ցնդեցնելով։

«Թրուշչեւ Մեկաթոն 100ը» կը շարունակէ մնալ ճամբաներու մեծագոյն վտանգը, հակառակ իր արտադրիչին պնդումներուն թէ ընտանեկան գործածութեան եւ անմեղ պտոյտներու սահմանուած ապահովութիւնը ամէն բանէ վեր բաղդատել անվտանգ կառք մըն է։ Վերջին բազմաթիւ փորձերու ընթացքին ռադիօակտիւ ճառագայթումներ աւելորդ բացեր հանեց եռեւէն՝ թունաւոր ծուխեր արտադրելով։ Թրուշչեւ Մեկաթոն 100ի միւս բոլոր յատկանշական իւրայատկութիւնները խտացուած են եւ ամրացուած կառքին ճառռփրիին մէջ։ Միեւնոյն ատեն, ոչ մէկ ճիգ թափուած է կառքին առաջին պիծերը մեղմացնելու ուղղութեամբ։ Ապահովութեան գօտին անտեսուած է։ Միայն արտադրիչին պարտադրած պայմաններով կարելի է ունենալ այս կառքը։

«Ուլպրիխթ Յառաջապահը» փոքր, անհանդստաւէտ նախատիպ մըն է՝ Ռուսերու կողմէ յղացուած։ Գէշ կառճի-բիլներով շինուած կառքիս սաքաւիթինը վանելու նպատակին կը ծառայէ։ Դռները արկածներու պատճառ կրնայ դառնալ որեւէ մէկ ատեն։ Բոլոր պատուհանները կնքուած գոցուած են՝ որպէսզի ճամբորդները դուրս չկարենան սողրիլ։ Արեւելեան Գերմանիոյ վաճառորդները կը պնդեն թէ դուրսի մարդոց ներս ճողոպրիլը արգիլելու համար ձեռք առնուած է այս միջոցը։

«Ատընաուըր Պաշտպանիչ» վերջին տիպարը նուազ ուժեղ է քան նախորդը եւ յառաջանալու համար արտաքին ուժի կը կարօտի։ Գերմանացի արտադրիչները Ատընաուըր Պաշտպանի վերջին անյաջող փորձերուն պատասխանատու կը բռնեն կառքին Ամերիկացի հեղինակները։ Այժմ ճնշում կը բանեցուի Գերմանացիներուն վրայ, որ կառքին վրայէն վերցնեն դասական Օտեր-Նայս կեդրոնական առանցքը, որ նախորդ տիպարներուն մէջ միշտ գոյութիւն ունէր։ Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ այս առանցքը փոխուի, կառքը շատ աւելի ճկունութիւն ձեռք պիտի ձգէ։

«Թիթօ-Ցարափոփոխը», ընդհանրապէս մտում ունի «չէզոք կէտին» վրայ անշարժանալու, բայց վերջերս պատահեցաւ քանի մը անգամ, որ վտանգաւոր կերպով դէպի ձախ դառնայ։ Փոխադրութեան սխտեմով կ'արտադրուի, ուրեմն այդ պատճառաւ ալ Ամերիկացի օժանդակները սկսած են մտածել, թէ արդեօք քարիւղի փոխանցման մեքենան։ Սկսած են անդրադառնալ, որ տրամադրուած գումարներուն եւ իւրաքանչիւր թիթեղ քարիւղի փոխարէն կառքը պէտք եղած արագութեամբ չընթանար։ Այս տեսակէտէն ծագելիք միակ վտանգը այն է, որ կառքը կրնայ Մոսկուա վերադառնալ։

«Քենըտի Կօ-Քարթը» Քուպայի մրցումին վերջինը հասաւ, ուր, նախատիպին հմայքը բաւական մեծ հարուած կրեց մասնաւորաբար հարաւ-ամերիկեան շուկային մէջ։ Սակայն որոշ բարեփոխութիւններ կրեց հետզհետէ եւ իր նախկին վիճակը վերստանալու վրայ է։ Մասնագիտական բնոյթ կրող հարցերէն շատերը օտար են, եւ անմիջապէս չեն կրնար լուծուիլ։ Սակայն այս կառքը արտադրող գործարանը վիճակ-ցերեկ կը բանի, որպէսզի յառաջիկայ մրցումներու մէջ լաւագոյն տեղ մը ապահովէ Կօ-Քարթին։

Յառաջիկայ ձմեռ տեղի ունենալիք Արեւելեան Գերմանիոյ մրցումը կարեւոր փորձաքար մը պիտի ըլլայ «Կօ-Քարթին» համար, որուն գլխաւոր մրցակիցը Խրուշչեւ-Մեկաթոն 100ը պիտի ըլլայ։ Կառքին Ամերիկացի կողմնակիցները կասկածներ ունին մրցումին յաջող ելքին մասին, բայց եւ այնպէս նախապատրաստական փորձերը (անթրէնըմանը) կը շարունակեն մեծ թափով։

ՔԱՆԻ՞ ԼԵԶՈՒՆԵՐ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻՆ ԱՅՍՕՐ

Ազգերու, ցեղերու, լեզուներու ու հաւատամքներու գոյութիւնը հետզհետէ արժէք կը ստանայ ու կը ծաւալի բոլոր երկիրներու մէջ։ 20րդ դարու գիտնականները նոյնքան կարեւորութիւն կուտան մարդկային տարբեր խաւերու ուսումնասիրութեան, որքան անջրպետի յաղթահարման։

Ներկայիս քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ գոյութիւն ունին ազգագրական, լեզուաբանական, հնախօսական հաստատութիւններ, որոնք ընդհանրապէս կը գործեն պետութեան հովանիին ներքեւ։

Վերջերս Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցաւ լեզուագէտներու համագումար մը, որ վերջապէս դասաւորեց երկրի վրայ գործածուող լեզուները։

Այսօր մեծ թէ փոքր վեց հազար լեզուներ կը խօսուին աշխարհի մէջ։ Համագումարին մասնակցողները եզրակացուցին, թէ վեց հազար լեզուներէն միայն 130ը կարելի է նկատի առնել իբրեւ զանգուածի մը մայրենի բարբառը, քանի որ մնացեալ 5870 լեզուները կը խօսուին մէկ միլիոնէ պակաս հաւաքականութեանց կողմէ եւ մշակութային հարստութիւն չունին։

130 կարեւորագոյն լեզուներու առաջին 12ը հետեւեալներն են.

1.— Չինարէն, 460 միլիոն հոգիի մայրենի լեզուն։

2.— Անգլերէն, 250 միլիոն։

3.— Հնդկերէն, 160 միլիոն։

4.— Սպաներէն, 140 միլիոն։

5.— Ռուսերէն, 130 միլիոն։

6.— Գերմաներէն, հարիւր միլիոն։

7.— Ճափոներէն, 95 միլիոն։

8.— Արաբերէն, 80 միլիոն։

9.— Պենկալերէն, 75 միլիոն։

10.— Փորթուկալերէն, 75 միլիոն։

11.— Ֆրանսերէն, 65 միլիոն։

12.— Իտալերէն, 55 միլիոն։

Բնականաբար հայերէնն ալ յիշուած է առաջին 130 լեզուներու մէջ, սակայն իր տեղը հարիւրէն շատ հեռու չէ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր եկեղեցի կը շինուի պետութեան ծախքով

Ինտոնեզիոյ մայրաքաղաքին մէջ լոյս տեսնող «Ճաքարթա Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ, թէ Ճաքարթայի Հայոց Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, որ կառուցուած է 1855ին, քաղաքապետութեան որոշումով պիտի քանդուի, քաղաքը բարեկարգելու համար։ Պետութեան ծախքով նոր եկեղեցի մը պիտի կառուցուի Ճալան Կրէսիկ պողոտային վրայ։

Եկեղեցին քանդուելէ առաջ, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի Հայոց առաջնորդ Արամայիս քահանայ Միրզայեան, վերջին անգամ ըլլալով, պատարագ մատուցած է։

Յիշեալ թերթը այս առթիւ կը յիշէ անունները Աղա Ղեւոնդ Մարուշարեանի, Աղա Գէորգ Մանուկի, Աղա Յակոբ Արաթունի եւ Մարիամ Թադուսի քոյրերու, որոնք եկեղեցասէր եւ առատաձեռն անձեր ըլլալով, նիւթական զոհողութիւններ յանձն առած են եւ կառուցած բազմաթիւ աղօթատեղիներ։ Օժանդակած են նաեւ ազգային բարենպատակ հաստատութեանց, առանց մոռնալու հայ լեզուով հրատարակուած գիրքերու եւ թերթերու տպագրական ծախքերը։

Մարիամ եւ Թադուհի, երկու պատուական Հայուհիներ, 1852 Մայիս 3ին, տեղւոյն Հայերը ժողովի հրաւիրելով, կազմած են «Հայկական միաբանութիւն» անունով միութիւն մը, որուն նպատակն է եղած օժանդակել Ճաւա բնակող հայ որբերուն, այրիներուն եւ կարօտեալներուն։ Միութիւնը արձանագրուցած է իր վրայ գրուած յօյսերը եւ մինչեւ այսօր Ճաւահայ կարօտեալ մը երբեք օտարին չէ դիմած։

1852 Նոյեմբեր 22ին գումարուած ժողովի մը մէջ Ճաքարթայի Հայերը որոշած են հսկայ աղօթատեղի մը կառուցանել, քանդելով հինը։ Այս առթիւ Տիկին Մարիամ Արաթուն եւ Օր. Թադուհի Մանուկ ոչ միայն մասնակցած են հանգանակութեան, այլեւ վճարած են եկեղեցիի եւ երիցատան անհրաժեշտ կարասիներուն ծախքերը։ Հայ ազգին պատիւ բերող այդ Հայուհիները ըրած են նաեւ ուրիշ գեղեցիկ գործ մը։ Միտան Մերտիքայի վրայ գտնուող իրենց բնակարանը կտակած են եկեղեցիին։

ՅԱՌԱՋ.Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԹԻԱՏՐՈՆ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Կ'երթամ ... մրմնջեց Լութֆի աղա ինքնիրեն։

Ու յանկարծ սեղանին վրայէն ելլելով, ...կաւ սենեակին մէջ ման գալ։

— Այո, պէտք է որ գաղտնիքը յայտնեմ... կրկնեց՝ աւելի բարձր ձայնով։ Պէտք է որ իմանամ ամէն բան։ Մինչեւ այսօր չեմ հետաքրքրուած այդ երիտասարդին անցեալովը... չեմ հարցուցած թէ ինչ յանցանքով դատապարտեր էին զինքը... մանաւանդ ինչո՞ւ հասար անզգամ ու կատաղի դարձած էր ան նոյնիսկ այս զերեզմանային աշխարհին մէջ։ Երբ իմանամ այս բոլորը, անոր պիտի պարզուի տեսարանը... պիտի պատուի այն քսմնելի վարագոյրը, որուն ետին զուցէ ծածկուած է երիտասարդին անցեալը՝ ահաւոր պատկերացումով մը։

Լութֆի աղա այս մենախօսութիւններն իրարու ետեւէ, անկապ կերպով, վարանոտ ու գրեթէ կցկտուր ձեւի մը տակ ըրաւ... ու յետոյ դէպի դուռը յառաջանալով բացաւ զայն ու ձայնեց.

— Րիզա, Րիզա ...

Ու իսկոյն ներս եկաւ միջահասակ, ամրակազմ ու ծաղկաւեր դէմքով, խանձուած մօրուքով ու տարիքոտ Թուրք մը, որ պաշտօնատունին պահակն էր։

— Րիզա, շուտով թիւ երեք առանձնարանը գնա, հրամայեց Լութֆի աղա, այնտեղ շղթայակապ երիտասարդ մը կայ, առ, ինծի բեր։

Ծերունի պահակը յարգանքով մը գլուխը շարժեց ու հեռացաւ։

Լութֆի աղա կապոյտ չուխայով ծածկուած սեղանին վրայ ինկաւ ու սկսաւ խորունկ խորունկ մտածել։

Քիչ յետոյ դուռը բացուեցաւ։

Ներս մտաւ բարձրահասակ, պարթեւ ու յաղթ կազմուածքով, երկաթի գոյն առած դիմագծերով, սեւ ու խռիւ խռիւ եղած մօրուքով, մեծ ու արիւնխառն աչքերով, խորհրդալից ու աղետաւոր նայուածքով եւ անվեհեր կեցուածքով կալանաւոր մը, որ հազիւ երեսունն անցած տարիք մը ունէր։

Այս շղթայակապ երիտասարդ Գառնիկն էր։

Լութֆի աղա, բերդին այդ լիազօր հրամանատարը պահ մը վեր առաւ իր գեղեցիկ գլուխը, մտախոհ ու խոր նայուածք մը նետեց Գառնիկին վրայ, նայեցաւ ... յետոյ ծանր ու խռխռացնող ձայնով մը ըսաւ.

— Ինծի նայէ, Գառնիկ, այսօր տասներկու տարի է որ թիարանին մէջ կը գտնուիս ու արեւի լոյսէն անզամ զրկուած ես։ Կը խոստանա՞ս արտի ու խղճի մարդ դառնալ, երբ ես քակեմ ձեռքերուդ քու շղթաներդ եւ ազատ թողում քեզ բերդին մէջ՝ միւս թիապարտ ընկերներուդ պէս։

Մթին ու երկիւղալի ստուեր մը պատեց կալանաւորին կերպարանքը ... կեցած տեղէն ակամայ շարժում մը ըրաւ, դողդղաց ու մրմնջեց.

— Որո՞ւ կ'ըսէք, պարոն Թիարանապետ։

— Քեզի.

— Ինծի՞.

— Այո.

— Ոհ, անօգուտ է ... ի՞նչ պիտի ընեմ արեւու լոյսը, երբ աշխարհ մութ է ինծի համար։

— Մի վհատիր, քանի որ Աստուած կայ երկինքը։

— Աստուած ... ա, Աստուած կա՞յ ըսիք, բացագանչեց թշուառ երիտասարդը՝ չկրնալով իր հոգւոյն ցաւը զսպել։ Միթէ՞ զեռ յոյս դնեմ անոր վրայ ...

— Ի՞նչ կ'ըսես, Գառնիկ, ո՞վ է որ իր յոյսը չի դներ Աստուծոյ վրայ։

— Անկե՞ց ետքը։

— Այո, անկից ետքը։

— Ես, պարոն Թիարանապետ ... ես չեմ կրնար խղճի ու արտի մարդ դառնալ ...

(Շար.)

Գ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒԱՆԴ

Ծանօթ Թատերագիր Գրիգոր Վահան հիւանդանոց փոխադրուած է վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը համար :

Գործողութիւնը կատարուած է յաջողութեամբ : Գրիգոր Վահան այժմ երկար ապաքինման կը կարօտի .

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Ժիրայր Քիւրքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՕՆԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Լօքմակէօզեան)

եւ հօր ու մեծ հօր՝

ՎՌԱՄ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Ստեփան Գաղաղեան, Այրի Տիկին Ա. Խանճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խանճեան եւ զաւակը, Գ. Արման Խանճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ Խ. ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յակոբեան)

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Տիկին Սօնա Քիւրքճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Շավիլի եկեղեցիին կը նուիրեն՝ Տիկին Զուլհակեան յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Աննիկ Բաստրմաճեան 10 Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ
ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ութ հազար դիւցազներու նինջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ: Այս Կիրակի առաւօտ : Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ :

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի: Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, ութ հազար նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18–21, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Ծնողներ կը հրաւիրուին օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները ղրկել չմնելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն : Արձանագրութիւն նոյն պահերուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Գ. Կասթօն Տէֆէրի :

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար :

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ: Պիտի խօսի Գ. Շ.Տ. ԹԻՔԷԵԱՆ:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօռի մէջ: Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները :

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շըրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները :

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ երեկոյ 16 Դեկտեմբեր :

×

Պատրաստուեցէք Շավիլի եկեղեցւոյ տարեկան պարահանդէսին, Նոյեմբեր 26ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի Միլանոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Հայ Տան Վարչութեան :

Այս Կիրակի ժամը 17ին, Հայկ. Տան մէջ՝ Փիացցա Վելասքա 4:

Կը նախագահէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ՝

ՍԵՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՕՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.— Բժ. Ե. Արզումանեան, Հոգեւոր Հովիւ, Հ.Վահան Յովհաննէսեան, Բժ. Մ. Խանպէկեան, Ե. Հիւսիսեան, Բժ. Բագրատ Եղիազարեան, Բժ.Ա. Սրապեան եւ Ուլուհոճեան արք.:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Տիկին Ա. Գողապալեան, Ա. Եբայենց, Օր. Ս. Մինասեան, Ն. Գողապալեան, Երէցեան: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Հրանդ Բամպաքեան: Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին Ա. Բամպաքեան.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի եւ տեղւոյս Թաղական խորհուրդի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուսուցիչ Գ. Յակոբ Արթինեան: Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շավիլի եկեղեցին մէջ, երգեցողութիւններ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շահինեան եղբայրներու յիշատակին: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19:

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները. Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ.Դ. Արզութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է .

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ .—

ՔԵՌՈՒ (էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Գօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան՝ բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով .

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 12 OCTOBRE 1961

Լ. Ը ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9227 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5028

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԱՆԿԱԽ ՍՈՒՐԻԱ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ մտնելով, Սուրիա չտեսաւ իր յոյսերուն իրականացումը :

Ընդհանրական քաղաքական եւ տնտեսական զոյգ ճակատներու վրայ հիասթափութիւնը չուշացաւ :

Եգիպտացի զինուորական եւ քաղաքական վարիչներու գերակշիռ դիրքը որոշ չափով կը վիրաւորէր արժանապատուութիւնը հայրենասէր Սուրիացիներուն, որոնք օրէ օր աւելի կը զգային թէ ստորադաս վիճակ մը վերապահուած է իրենց նոր վարչաձեւին տակ :

Դուրսի միջամտութիւնները անախորժ կացութիւն մըն էին ստեղծած երկրին մէջ :

Ներքին գնդապետ Ապտէլ Համիտ Սարաճ, որ գլխաւոր դերակատարներէն մէկն էր եղած Եգիպտոսի հետ միացման, ոստիկանական – լրտեսական զարհուրելի ցանցով մը պատած էր ամբողջ Սուրիան, անսահմանափակ վարչաձեւ մը ստեղծելով :

Երկրորդ դրասենեակի նախկին պետը դառնալէ ետք ներքին նախարար դարձած՝ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր երկրին ապահովութեան ամբողջ գործը : Իր «Մասնաւոր Գրասենեակ»ի գործակալներուն եւ լրտեսներուն միջոցաւ կը սպառնար բոլոր հայրենասէրներուն, անընդմէջ հալածելով բանտերու մէջ կարծես կ'ուզէր գերազանցել իր նախորդը՝ կարմիր սուլթան Ապտիւլ Համիտը :

Ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ եկած էր Սարաճի դէմ, որ փոխանակ մեղմելու՝ օր ըստ օրէ աւելի կը խստացնէր հալածանքներ իր հակառակորդներուն դէմ :

Նախագահ Նասր, որ փոխ-վարչապետի պաշտօնին բարձրացուցեր էր զինքը երկու ամիս առաջ, պաշտօնանկ ըրաւ զայն յեղափոխութեան նախօրեակին, մարշալ Ամէրի հետ իր տարակարծութեան պատճառաւ :

Սարաճի պաշտօնազրկումը սփոփանքի առիթ մը քաշել տուաւ սուրիացի հայրենասէրներուն, որոնք աւելի շատ դժգոհ էին իրենց հայրենակիցէն՝ քան Եգիպտացիներէն :

Բռնակալը այժմ բանտին մէջ կը քաւէ իր մեղքերը :

Տնտեսական ճակատին վրայ Սուրիա մեծ օգուտ մը չտեսաւ Եգիպտոսի հետ միանալով : Յաջորդական չորս տարիներու բախտաւոր չեղան երկրագործութեան համար, որ գլխաւոր աղբիւրն է երկրի հարստութեան :

Դրացի երկիրներու հետ առեւտրական գործառնութիւնները գրեթէ դադրեցան : Մասնաւորապէս Լիբանանի հետ փոխադարձ կապակցութիւնները մեծապէս տուժեցին, քաղաքական պատճառներով :

Այս կացութեան մէջ մեծ գոհունակութեամբ չդիմաւորուեցաւ անցեալ Յուլիսին նախագահ Նասրի կողմէ հրատարակուած հրամանագիրները «ազգայնացման» մասին :

Դժգոհ էին մանաւանդ մեծ գործարանատէրերն ու առեւտրականները :

Ինչպէս Եգիպտոսի, նոյնպէս Սուրիոյ մէջ սկսան գործադրուիլ «ընկերվարական» սկզբունքները, որոշ սեղմումներու ենթարկելով առեւտուրն ու ճարտարարուեստը :

Դժգոհ էին նաեւ մեծ կալուածատէրերը, որոնց հողերը սկսան բաշխուիլ գիւղացիներուն :

Նոր կառավարութիւնը պատրաստ ձգելով անգամ անհատական նախաձեռնութիւնները, կը խոստանայ երաշխաւորել բանուորներու եւ գիւղացիներու բոլոր իրաւունքները իսկական ընկերվարական հիմերու վրայ եւ եղբայրական յարաբերութիւններ պիտի առնէք անոնց եւ գործատէրերուն միջեւ »:

Այժմ որ նախագահ Նասր հեռանեցաւ Սուրիոյ բաժանումէն, թոյլ տալով որ անիկա ընդունուի ՄԱԿի եւ Արաբական Լիկային մէջ, պետութիւնները իրարու ետեւէ պաշտօնապէս կը ճանչնան Մամուն Քուզպարիի կառավարութիւնը :

Ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ, նոր կառավարութիւնը արդէն լծուած է շինարար աշխատանքի :

Սուրիոյ մեր հայրենակիցներն ալ վերջին ամիսներու ցնցումներէն ձերբազատուած՝ կը շարունակեն, իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացիներ, աջակցիլ իրենց երկրորդ հայրենիքի բարգաւաճման :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՒ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

—o—

Փարիզ, անգամ մը եւս զարդարուած դրօշակներով Քոնքորտի Հրապարակէն մինչեւ Հանրակառքերը, արեւոտ բայց աշնանային օր մը ընդունեցաւ Շահըն-շահն ու Ֆարա Տիպան : Այս վերջինը երկու տարի առաջ, ուսանողուհի էր Փարիզի մէջ, կը վերադառնայ Լոյս – Քաղաքը իբրեւ Թագուհին աշխարհի վերջին Թագաւորութիւններէն մէկուն .

Փարիզեան մամուլն ալ էջեր կը նուիրէ, այս առթիւ, Պարսկաստանի զոր կը «գտնէ» այնպէս ինչպէս Քրիստափոր Քոլոմպոս «գտաւ» Ամերիկան : «Օռոր» կը գրէ թէ Իրանի պաշտօնական կրօնքը Իսլամն է, որուն կը պատկանին իր բնակիչներուն 98 առ հարիւրը : Կան նաեւ, կը գրէ «Օռոր», 50.000 Հայեր, (ԽՄԲ.— Այս թիւը միայն Թեհրանի Հայերը կը ներկայացնէ, Պարսկաստանի ընդհ. թիւը՝ 140.000 է), 40.000 Հրեաներ, 30.000 Նեստորականները եւ քանի հազար Զրադաշտականներ :

Մոհամէտ Ռըզա Փահլեվի քաջ Թագաւոր մըն է որ ամէն գնով կը փորձէ պահպանել իր գահը : 42 տարեկան, իր երրորդ ամուսնութիւնը կնքեց 1959 Հոկտ. 12ին, գահաժառանգ մը ապահովելու համար Պարսկաստանի : Քանի մը օր առաջ ժողովուրդին բաժնեց իր շարժուն եւ անշարժ կալուածները, միշտ մտահոգ յեղափոխական շարժումէ մը :

Շահընշահը միշտ շարունակած է արեւմտեան քաղաքականութիւն մը վարել Արեւելեան կողմն աշխարհի : Այս քաղաքականութիւնը եւ երկրին տնտեսական վիճակն ու ժողովուրդին աղքատութիւնը միշտ խախուտ կը դարձնեն Պարսկաստանի կացութիւնը : Այսօր ալ, երբ Թագաւորը Փարիզ կուգայ, իր երկիրը կը ձգէ չփոթ կացութեան մը մէջ ուր ամէն օր ցոյցեր իրարու կը յաջորդեն :

Քաջ Ֆրանսախօս (ինչպէս կարելի եղաւ դասել, երեքշաբթի իրիկուն պատկերասփիւռէն), Ռըզա Փահլեվի կը սիրէ Ֆրանսան, անոր մշակոյթը, գրականութիւնը, փառքը : Խօսելով այս մասին «Ֆիկարօ»յի Թեհրանի թղթակիցին բսած է.— «Մեր երկու երկիրները, մէկը Արեւմուտքի մէջ, միւսը Արեւելքի մէջ, հասարակաց բազմաթիւ կէտեր ունին : Այդ պատճառաւ կը մաղթեմ որ շատ աւելի մեծ թիւով Ֆրանսացիներ Պարսկաստան գան : Պէտք ունինք ձեր բէճնիսիէններու փորձագէտներու եւ գիտուններու օգնութեան, շահելու համար Ազատ Աշխարհի ժամացոյցին դէմ կատարած վազքին »:

Մեկնելով Ժընեւէն, Պարսից Շահը եւ կինը Օռլիի օդակայանը հասան ժամը 11ին : Հոն զիրենք դիմաւորեցին Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ : Ազգային երկու փառերգներէն ետք, տը Կոլ ողջոյնի իր խօսքը արտասանեց : «Մեր երկու երկիրները հասարակած շատ կէտեր ունին : ... Օգտակար Թագաւոր մըն էք ձեր երկրին համար եւ բարեկամ մը՝ մեզի համար» : Իր պատասխանին մէջ, Շահը փառքը հիւսեց Ֆրանսայի եւ իր հիացումը յայտնեց անոր ղեկավարին հանդէպ :

Քէ Տ'Օրսէի իրենց յատկացուած յարկաբաժինը տեղաւորուելէ ետք, Ռըզա Փահլեվի եւ Ֆարա Տիպա ճաշեցին Էլիզէի պալատը : Կէսօրէ ետք մինչ Թագաւորը աւանդական ծաղկեպսակը կը դնէր Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Ֆարա Տիպա, Տիկին Տըպրէի հետ կ'այցելէր մանկարան մը : Իրիկունը կոչունք մը տեղի կ'ունենար, Շահընշահին ի պատիւ, Էլիզէի մէջ, որուն կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան գիւղական գործերու նախկին նախարարը՝ Ահմէտ Ապտէլ Խերիմ, յայտարարեց սուրիական մամուլին թէ Եգիպտոս արգելափակուած 93.000 հոգիներ ջարդուած են որովհետեւ անօթութեան զործադուլ ըրած էին, բողոքելու համար իրենց պարտադրուած չարչարանքներուն դէմ : Նախարարը աւելցուց թէ զգուշացուցած էր Նասրը Սուրիոյ կացութեան առթիւ, բայց Նասր պատասխանած էր թէ Սուրիոյ մարդիկը բոլորն ալ «դաւաճաններ, յետադիմականներ, արտասահմանի գործակալներ են» եւ թէ Փալմիրի ովասիսին բանտերը պարապ են եւ կրնան լեցուիլ :

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց «Ալ Թայմս» թերթին թէ Իրաքեան ուժերը ճզմած են քրտական ապստամբութիւնը : Բանակը, աւելցուցած է վարչապետը, տէրն է երկրին հիւսիսային շրջանին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիա»ն կը գրէ թէ խորհրդային ծովայիններուն համար, Նիքիթա Խրուշչեւ հիւլէական նաւատորմին հայրն է : Խրուշչեւն է որ պարտադրած է աթոմական սուզանաւերու շինութիւնը :

ԽԱԶԱԽՍՏԱՆԻ մէջ, նոյն օրը երկու մահապատիժի եւ երեսուն բանտարկութեան վճիռներ տրուած են : Երկու դատավարութիւններ տեղի ունեցած են, նոյն առեն տեղական առեւտրի առթիւ, գողութեան համար :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, երեք նախարարներ յայտարարեցին թէ ընտրապայքարին սկիզբէն ի վեր, 26 հոգիներ ձերբակալուած են :Նախարարները ճշդեցին նաեւ թէ 2018 ընտրական ժողովներ տեղի ունեցած են :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ տօնուեցաւ չին առաջին յեղափոխութեան յիսնամեակը : 1911ին, տապալելով Զինկ տոհմը, յեղափոխականները վերջ դրին երկու հազար տարուան բացարձակ միապետութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ալ ճանչցան Սուրիոյ նոր վարչաձեւը : Կը սպասուի Անգլիոյ ճանաչումին : Ցարդ 17 երկիրներ ճանչցած են Քուզպարիի դահլիճը : Պէյրութի համայնավար «Էլ Նիտաա » թերթը կը գրէ թէ Խալետ Պէքթաշ հեռացած է (Մոսկուայէն) Քուզպարիի յայտնելով թէ կը փափաքի Դամասկոս վերադառնալ : Գոհ է որ «արաբական Սուրիան ազատագրուած է բռնատիրութենէն եւ ճնշումէն» : Քուզպարիի կառավարութիւնը յայտարարած էր թէ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ օրէնքէ դուրս կը մնայ եւ Զահրետտին աւելցուցած է թէ Պէքթաշ կը կախուի եթէ ոտքը սուրիական հողին վրայ դնէ : Միւս կողմէ, Շիւքրիւ Քուվաթլի հեռաձայնած է Քուզպարիի ըսելով որ զօրավիգ կը կենայ իրեն .

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր կառավարութիւնը առաջարկեց որ Արաբական Դաշնակցութիւն մը կազմուի որուն մաս կազմեն փափաքող բոլոր արաբական պետութիւնները, պահելով իրենց իւրայատուկ սահմանադրութիւնը, դահլիճը եւ միջազգային դիմագիծը :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր վարչաձեւին դէմ ցոյցեր կատարուած են Սուրիոյ զանազան շրջաններուն մէջ :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Կրոմիքոյի, Պերլինի առթիւ : Կրոմիքօ նամակ մը յանձնած է Անգլիոյ վարչապետին, Խրուշչեւի կողմէ : Կ'ըսուի թէ խորհրդային վարչապետը կ'առաջարկէ որ Մաքմիլըն «խաղաղութեան ուխտաւորի» նոր ճամբորդութիւն մը կատարէ՝ Մոսկուա :

ԱԼԺԻՐ մէջ փլասթիք ռումբեր պայթած են սպանական հիւպատոսարանին առջեւ, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով :

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ խօսնակը կրկին խօսեցաւ Ալժէրի ձայնասփիւռի կայանին ալիքներուն վրայ, ծանր «նամակ» մը կարդալով Զօր. Ալըրէի ուղղուած :

ԱՆԳԼԻԱ ընդունեցաւ Հռոմի դաշնագրին (Հասարակաց Շուկայ) բոլոր յօդուածները եւ այս իմաստով յայտարարութիւն մը կարդաց Հիթ, Հասարակաց Շուկայի ներկայացուցիչներուն առջեւ : Եւրոպական համաքաղաքականութեան մը մաս կազմելով, Անգլիա պատմական քայլ մը կ'առնէ :

ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

ՍՊԱՐՏԱԿ (Երեւան)–ՏԻՆԱՄՕ (Թիֆլիզ)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՏԵՆ

Ռուս իրաւարարը կը կեցնէ մրցումը, երբ Հայերը յաղթական էին 1 – 3 արդիւնքով

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Վրացիներու եւ Հայերու դարաւոր հակառակութիւնը Կիրակի օր Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիզի մէջ բուռն կերպով մը արտայայտուելու նոր առիթ մը գտաւ, Թիֆլիզի Տինամոյին եւ Երեւանի Սպարտակին միջեւ տեղի ունեցած մրցումի մը ընթացքին : Այսօր արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ մրցումը կանգ առած է միջադէպեր ծագած ըլլալով : Այդ միջադէպերուն բնոյթն ու տարողութիւնը յայտնի չեն Մոսկուայի մէջ : Հանդիպումը, որ տեղի կ'ունենար Պուբնովերեքի դաշտին վրայ, երկրորդ կիսախաղի 22րդ վայրկեանին կասեցուեցաւ ավեղ հռչակաւոր իրաւարար Գ. Նիքոլա Լաթիշեւի կողմէ, որ ֆութպոլի խորհրդային ֆետերասիոնին կողմէ մասնաւոր կերպով ղրկուած էր Թիֆլիզ, իրաւարարութեան պատճառով ծագելիք միջադէպերու առաջքը առնելու համար :

Այս միջադէպերը կը հաստատուին կառավարութեան պաշտօնաթերթին՝ «Իզվեստիա»յի կողմէ, որ կ'աւելցնէ, թէ մրցումը կանգ առաւ, երբ Երեւանի Սպարտակը յաղթական էր 1 – 3 արդիւնքով :

Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլի ֆետերասիոնը, կը գրէ կառավարութեան օրգանը, յետագային պիտի ծանուցանէ իր որոշումը մրցումի արդիւնքի մասին, քննելէ յետոյ այն պայմանները, որոնք պատճառ դարձան մրցումի կեցման :

ՀԱՅ-ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Աշխարհի ուշադրութեան կեդրոններէն է Միջին Արեւելքը եւ յատկապէս արաբական աշխարհը: Զանազան լեզուներով հրատարակուած արաբական աշխարհի վերաբերեալ գիրքերու կարգին, վերջերս, Մոսկուայի մէջ ռուսերէնով լոյս տեսաւ Մ. Լազարեւի «Արաբական Արեւելքի վրայ Թրքական տիրապետութեան խորտակումը» խորագրով գիրք մը, ուր կը ներկայացուի չորս հարիւր տարի Թուրք բռնապետութեան լուծին տակ տուայտող արաբ ժողովուրդին ազգային–ազատագրական պայքարին պատմութիւնը:

Այդ պայքարը որոշ կողմերով կապ ունի նաեւ Թրքական տիրապետութեան դէմ Հայութեան մղած ազատագրական պայքարներու պատմութեան հետ:

Արդարեւ, 20րդ դարու սկիզբներուն օսմանեան բռնապետութեան լուծին տակ էին կարգ մը իրաւազուրկ ազգեր, որոնց շարքին նաեւ Արաբները: Թրքական գերիշխանութեան տակ գտնուող արաբական երկիրներու տարածութիւնը կը կազմէր 1.300.000 քառակուսի քիլոմեթր, 10 միլիոն բնակչութեամբ: Թրքական տիրապետութեան տակ տառապող Արեւմտեան Հայաստանի վիլայէթներուն մէջ կ'ապրէին մօտ երեք միլիոն Հայեր:

Այլ խօսքով, Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ապրող Հայերու եւ Արաբներու թիւն էր 13 միլիոն կամ Օսմանեան տիրապետութեան տակ գտնուող ընդհանուր բնակչութեան 65 տոկոսը: Թուրքիա բազմազգ միապետութիւն էր, որու կազմին մէջ մտնող Արաբները, Հայերը, Պուլկարները, Քիւրտերը եւ միւս իրաւազուրկ ազգերը կ'ենթարկուէին ազգային եւ ընկերային դաժան ճնշումի:

1875ին Պէյրութի մէջ արաբ ականաւոր գործիչ Իպրահիմ էլ Եազիճի գլխաւորութեամբ կը հիմնուի գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր նպաստել եւ սատարել Արաբներու ազգային ինքնագիտակցութեան զարթօնքին: Այդ կազմակերպութեան հիմնադրութիւնը կը զուգադիպի մեր ազգային պայքարի սկզբնաւորութեան: 1870ին Վանի մէջ կը գործէր «Միութիւն ի փրկութեան» կազմակերպութիւնը, իսկ 1881–83ին Կարինի մէջ՝ «Պաշտպան Հայրենեաց» Միութիւնը: Հայկական ազատագրական ընկերութիւններ եւ խմբակներ կը գործէին նաեւ Թուրքիոյ այլ քաղաքներուն մէջ:

Թուրք իշխանութիւնները անխնայ կը հետապնդէին Արաբներու, Հայերու եւ այլ ազգերու ազատագրական շարժումները: 1885ին Թուրք ոստիկանութիւնը կը յաջողի երեւան հանել Պէյրութի արաբ ազգասէրներու վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը: Ղեկավարները կը փախին Եգիպտոս: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ նոյն օրերուն երեւան կ'ելլէ Կարինի «Պաշտպան Հայրենեաց» կազմակերպութիւնը, որուն անդամները դաժան պատիժներու կ'ենթարկուէին Թուրք դատարանին կողմէ:

1907 Մայիս 1ին Պէյրութի մէջ կազմակերպուեցաւ Արաբներու, Հայերու եւ ճնշուած այլ ժողովուրդներու ցոյցը Թրքական բռնապետութեան դէմ: Ցուցարարները կը պահանջէին վերջ դնել Թրքական իշխանութեան կամայականութիւններուն եւ այս առթիւ կոչ կ'ընէին ժողովուրդին՝ «զինուած ապստամբութեան դիմել»:

Թուրքիոյ ներքին տագնապներուն հետեւանքով 1908ին իշխանութեան գլուխ կուգան այսպէս կոչուած «Երիտասարդ Թուրքերը», ժողովրդավարական խոստումներով, սակայն, քիչ ժամանակ ետք մէջտեղ կը հանեն իրենց իսկական գոյնը՝ ատելութիւն փոքրամասնութիւններուն հանդէպ:

Թրքական բռնապետութեան դէմ Արաբներու եւ Հայերու պայքարը նոր ուժով ծաւալեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմին, երբ Թուրքիա դաշնակցելով Վիլհելմեան Գերմանիոյ հետ ձգտեցաւ ընդարձակել իր հողերը ու միեւնոյն ատեն ամրապնդել իր տիրապետութիւնը արաբական երկիրներու, ինչպէս նաեւ միւս ստրկացած ազգերու վրայ:

Սակայն այդ ժողովուրդները, մասնաւորաբար Արաբները եւ Հայերը, հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Թրքական իշխանութիւններուն դէմ: Պատերազմի առաջին օրերուն կազմուեցան արաբական քաղաքական կուսակցութիւններ՝ պայքարելու համար ի խնդիր Արաբներու ազատութեան: 1915ին, այսինքն այն օրերուն, երբ Հայերը կ'ենթարկուէին եղեռնական կոտորածներու, երբ Վանի Հայութիւնը լծուած էր ինքնապաշտպանութեան գոյամարտին, բռնկեցան Արաբներու խլրտումները Թուրք բռնակալներու դէմ: 1915ին արաբ հայրենասէրները կոչ մը հրատարակեցին՝ «Ամբողջ արաբ ժողովուրդին» վերնագրով: Կոչին հեղինակները կը հրաւիրէին իրենց ազգակիցները խմբուիլ ազգային միութեան շուրջ եւ ըմբոստութեան դրօշ պարզել Թուրքերու դէմ:

Դաշնակիցները կ'աշխատէին իրենց օգտին ծառայեցնել Արաբներու ազգային զգացումները եւ հակաթրքական ազատագրական շարժումները, իսկ Ռուսիա ամէն ինչ կ'ընէր, որպէսզի Հայերու ազատագրական շարժումները ծառայէր իր հետապնդած նպատակներուն:

1915 Օգոստոս 20ին Պէյրութի մէջ Թուրքերը կախաղան բարձրացուցին արաբական ազգային շարժման ղեկավարներէն 11 հոգի, իսկ ի բացակայութեան մահուան դատապարտեցին 45 հոգի: 1916ի գարնան Ճէմալ փաշայի հրամանով ձերբակալուեցան 250 արաբ ազգայնականներ: Պէյրութի մէջ, 1916 Մայիս 6ին կախաղան հանուեցան 14 արաբ ազգայնականներ, իսկ Դամասկոսի մէջ՝ եօթը գործիչներ, որոնց թուին, Ապտիւլ Համիտ Զահրաւի, Շուքրի պէյ ալ Ասալի, Սալիլ պէյ Հայտարի, Ռաֆիկ Բէգկ Սելումի, Մուհամմէտ Հիւաէին ալ Շանթի, Օմար Համտի եւ ուրիշներ: Գիրքին հեղինակը՝ Մ. Լազարեւ, յենլով Գահիրէի «Մուքատթամ» թերթին տուեալներուն վրայ, կը նշէ, որ մինչեւ 1916ի ամառը Սուրիոյ մէջ Թրքական իշխանութիւնները մահուան դատապարտած էին արաբական ազգային շարժումին մասնակցողներէն 816 հոգի:

Թրքական գազանութիւններուն չափն ու սահմանը չկար Հայաստանի մէջ: Ծանօթ են հայկական եղեռնի ժամանակ, 1915 Ապրիլին կատարուած ոճրագործութիւնները, որոնք, անգլիացի գիտնական Հերպերտ Գիպոնի արտայայտութեամբ, հանդիսացան «Նորագոյն պատմութեան ամենասեւ էջերը»: Պոլիսի մէջ 1914ին կ'ապրէին եւ կ'աշխատէին 1300 հայ մտաւորականներ՝ գրողներ, երաժիշտներ, ճարտարապետներ, ուսուցիչներ, նկարիչներ, դերասաններ, որոնք բոլորն ալ կամ կախաղան բարձրացան, կամ գնդակահարուեցան եւ կամ բանտ ու աքսորի գրկուեցան: Մարդկութիւնը չի կրնար մոռնալ հանճարեղ երգահան Կոմիտասի ողբերգական ճակատագիրը, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ 1915 Յունիս 15ին 20 ապստամբարտիկներու մահապատիժը:

Թուրք բռնապետութեան դէմ արաբ եւ հայ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարը նոր ուժով պոռթկաց 1916–1918 տարիներուն: Արաբները ապստամբութեան դրօշ պարզեցին 1916 Յունիս 5ին եւ Հիճազի մէջ հռչակեցին իրենց անկախութիւնը: Ապստամբութիւնը շարունակուեցաւ 1917ին եւ ընդգրկեց նորանոր վիլայէթներ:

Թուրքերը կը ճգնէին արեան մէջ խեղդել արաբական ապստամբութիւնները եւ Թրքահայերու ազատագրական շարժումները: 1917ի վերջերուն եւ 1918ի սկիզբներուն, Թրքական բանակները խուժեցին Թրքահայաստան եւ Անդրկովկաս: Թուրք զօրավար Ալի Իհսան փաշա կը յայտարարէր. «Եթէ չըլլային Հայերը, մենք կը գրաւէինք ամբողջ Կովկասը»: Ուստի, Թրքական բանակը հուրի եւ սուրի մատնելով Հայաստանը, կը շարժէր դէպի Պաքու: Հայերը հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Ալեքսանդրապոլի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ Ապարանի եւ Սարդարապատի մէջ տեղի ունեցած արիւնահեղ կռիւներու ընթացքին:

Նոյն օրերուն արաբ հայրենասէրները հարուածելով Թրքական ուժերը՝ փաստօրէն կ'օգնէին Հայերուն: 1917 Նոյեմբեր-Դեկտ.ին Հիճազի արաբ ապստամբները վճռական յարձակումի անցան Թրքական ուժերուն վրայ, ծանր կորուստներ պատճառելով անոնց: 1918ի սկիզբները արաբ ապստամբները իրենց ճակատին վրայ կաշկանդած էին Էնվէր–Թալէաթ–Ճէմալի ուժերը:

1918ին Օսմանեան միապետութիւնը ջախջախուեցաւ: Թուրքիոյ զինուորական պարտութիւնը նպաստեց Արաբներու ազգային պայքարի յաջողութեան:

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«Նոր Կեանք», Թաւրիզ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

(Ը. եւ վերջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՍԽԱԼԸ

Ամերիկան կարծում է, որ այս թերութիւններով օժտուած երկիրներում եթէ դեմոկրատական կարգեր հաստատուեն, վէրքերը կը բուժուեն եւ յառաջդիմութիւն տեղի կ'ունենայ: Սա հիմնովին սխալ մօտեցում է Արեւելեան յետամնաց երկրների նկատմամբ. դեմոկրատական կարգերը, ընդհակառակն, աւելի ազատ ու սանձարձակ կը դարձնեն անկիրթ ղեկավար դասին եւ զանգուածին: Դեմոկրասին կրթուած ժողովուրդներին պատշաճ է, որոնք հայրենիքին եւ հանրութեան օգտակար լինելու գիտակցութիւնն ունեն: Այդպէս եւ գաւառի կալուածատէրն ու առեւտրականը ի չարը կը գործադրեն դեմոկրատիկ ազատութիւնները. Նման տարրերին կարելի է զսպել միայն որոշ չափի խստութեամբ, երբեմն նոյն իսկ՝ մտրակով: Դիտեցէք Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, որոնք ինքնաբերաբար ըմբռնել են այս հոգեբանութիւնը եւ ստեղծել են զինուորական իշխանութիւններ, իրենց երկրի թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին վտանգները կանխելու եւ զսպելու համար: Առանց խիստ իշխանութեան, հնարաւոր չէ լուծել նաեւ Իրանի հողային հարցը, կաշառակերութիւնը, գողութիւնները, կեանքի տարապայման սղութիւնը

Ի հարկէ, այդ խստութիւնները պիտի լինեն ժամանակաւոր, անցողական մի շրջանի համար, երբ ուժ կը տրուի նաեւ դաստիարակութեան եւ կրթութեան, այնուհետեւ միայն, երբ հողը պատրաստ կը լինի, կը գործադրուին տնտեսական ընկերային եւ քաղաքական դեմոկրատական սկզբունքները:

Քանի դեռ գոյութիւն ունի կոմունիստական վտանգը, մեծ սխալ կը լինի, նոյնիսկ ճակատագրական, դեմոկրատական կարգեր պարտադրել Իրանի ժո-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

—o—

2.— «Ալլազճերը»

Իր մէջ երեւակայութիւնը ուժեղ է, բայց դէ իմ իրապաշտ ընկերոջը՝ Ռենիկին կարո՞ղ ես գոհացնել այդպիսի հէքեաթներով: Չէ, աւելի իրապաշտ բացատրութիւն պիտի գտնել: Եւ ահա տեղանքը լաւ դիտելուց յետոյ, եկանք այն եզրակացութեան, որ սերունդ տուող ձկները իրենց ձուերի համար օրրան են ընտրել այնպիսի վայրեր, ուր կայ մանր կոպիճ (ջրի յղկուած քարերը, գետաքար): Ուշադիր դիտում ենք Փամպակի գետաբերանը, վարարած գետակը լճին չհասած ափին թողել է իր բեռի ամենածանր մասը՝ լեռներից բերած քարերը: Դրանից նա գետաբերան է կազմել, բաժանուել մանր բազուկների: Աւելի թեթեւ բեռը՝ խոշոր կոպիճը հասցրել է լիճ, մի քանի տասնեակ մեթր էլ դէնը տարել: Այնուհետեւ, որքան հեռանում ենք ափից՝ հեղեղի թողածը մանրանում է, իսկ աւելի խորը՝ արդէն աւազն է՝ տիղմի հետ խառն:

— Կախիր, Ռենիկ, կարթդ կախիր, իշխանի աւլազին (ձկան կերի եւ ձուադրման վայրերը) ենք հասել, յատակը ուսումնասիրելուց յետոյ մեր նաւակը կանգնեցնում եմ ես:

Նա տարակուսանքով թօթւում է ուսերը:

— Ինչո՞ւ ... ի՞նչ գիտես ...

— Այ տղայ, հօ քարէ յատակին ձուկը չի կարող բոյն քորել: Ախր ոչ գործիք ունի, ոչ ճանկեր, էգ խեղճ կենդանին:

Ընկերս հարցական նայում է ինձ, իսկ ես շարունակում եմ իմ ենթադրութիւնները:

— Ասում են տասնեւհինգից մինչեւ երեսուն սանթիմեթր խորութեամբ բոյն են փորում ձկները:

«Փչիր, փչիր...» ասում է ընկերոջս հայեացքը:

— Ամուսիններով գրկախառնւում են, գիք կանգնում ու պոչերով ետ տալիս մանր գետաքարը... Պոչերով դէս դէն են հրում, պտըտւում, դայլիկոնի նման ծակում քարերի շեղջը, եւ ահա բոյնը պատրաստ է:

— Վե՞րջը ...

— Վերջը մայր ձուկը փոսի մէջ թափում է իր ձուիկները, ամուսինն էլ իսկոյն իր «կաթը» շաղ է տալիս նրանց վրայ՝ բեղնաւորում: Յետոյ պոչով ծածկում են ձուերը, որ հասունանան, ճուտեր դուրս գան:

— Հա, պարզ է, աւլազներում մանր գետաքար պիտի լինի, վերջապէս ըմբռնեց ընկերս: Եւ երկուսիս համար էլ պարզ դարձաւ, թէ ինչու ձկները երամ–երամ ձգտում են ոչ միայն դէպի գետաբերանները, այլեւ դէպի հեղեղատները: Չէ՞ որ յորդառատ անձրեւների ժամանակ հեղեղները ափից տիղմ եւ կոպիճ են բերել ու լցրել լճի մէջ: Այն կոպիճը, որի մէջ բոյն է փորելու մայր իշխանը եւ այն տիղմը, որի մէջ սնունդ կայ նրա համար:

3.— Հետախոյզները

Նոյեմբերի քսանեւութին մեր կարթերը կախեցինք Արտանիշի հեղեղատներից մէկի դիմաց, ափից ոչ հեռու խճուղու վարպետ Օրուջը մեզ ասել էր, որ սկսած աշնան վերջից իշխանները կուտակւում են այստեղ «ձու դնելու»:

— Լաւ որս էք ունենալու երանի ձեզ, ասաց Օրուջը եւ գնաց, իր գործին: Օրը գարնան նման մեղմ էր ու դուրեկան, այնքան մեղմ, որ շուտով հանեցինք մեր պիջակները: Աննման է Սեւանը ուշ աշնան արեւոտ եւ անքամի օրերին, եւ մեր բաւականութիւնը մեծ պիտի լինէր, եթէ ձկները յաճախակի քաշէին մեր կարթերը: Ձանձրացանք, յոգնեցինք, որովհետեւ ձուկ չկար, եւ մենք եկանք այն եզրակացութեան, որ ժամկէտից շուտ ենք եկել. դեռ չի սկսուել ձմեռնային բախտակի ձուադրման շրջանը:

Յուսահատ վիճակում էինք, երբ ընկերս յանկարծ աղեկոծուեց, եւ նրա գունատուած դէմքից ու այրուող աչքերից հասկացայ, որ «եկողը» խոշոր ձուկ է: Քաշում է թելը լարուած, կենդրոնացած, սրտատրոփ ... Եւ երբ ձուկը նետուեց նաւակի մէջ, թեթեւացած շունչ քաշեց ու ժպտաց երջանիկ, մի խոշոր իշխան էր նրա բռնածը, որի կողերի գունափոխութիւնից հասկացւում էր, որ սկսել է «բախտականալ», այսինքն՝ թեւակոխում է բեղնաւորման շրջանը:

Յաջորդ ձուկը նոյնպէս խոշոր [illegible] առաջինի նման եւ նոյնպէս [illegible] կաթնադեղձեր ունէր: Երրորդը ես հանեցի՝ առնուազն երկու քիլոգրամանոց մի արու: Շատ ձուկ չբռնեցինք այդ օրը՝ ընդամէնը ութ, թէ ինը հատ, բոլորն էլ շատ խոշոր, բոլորն էլ արու: Նրանց սեռական նշաններից հասկացւում էր, որ բեղմնաւորելու պատրաստ կը լինէին տաս–տասնեւհինգ օր յետոյ միայն.

Բայց ինչո՞ւ են ժամկէտից շուտ [illegible] եկել այդ ձկները հեռու [illegible]՝ Նորադուզից դէպի Մարտունի [illegible] Սարի–Կայա կոչուող [illegible] դիմացից, ուր ամառը հանդիպում էինք նրանց:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(5 Շար.)

...ղպրղին եւ նման երկիրներին ։

...Միշտ ի մտի պիտի ունենալ, նման ...գաղափարներում, Լենինի նշանաբանը որ ...ւում է. «Եթէ ուզում էք մի իշխանութեան տիրանալ, ապա աշխատեցէք որ ...ն ունենայ, առաջին հերթին, դեմոկրատական կարգեր»։

Ցեառմնայ երկիրներում դեմոկրատական կարգերը պարարտ հող են կոմունիստական նուաճումների ։

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այսօր քաղաքական աշխարհը իր ուշադրութիւնը կենտրոնացրել է Պերլինի ...րայ, համարելով այն ամէնէն վտանգաւոր կէտը, ուտեղից համաշխարհային ...րդի կարող է բռնկել ։

...Քուպան, որ մեծ վտանգ է Ամերիկայի ...ամար, նա կարմիր վէրք է ոչ միայն ...Միացեալ Նահանգների, այլեւ երկու Ամերիկաների ։

...Այց մեծագոյն վտանգը, մեր կարծիքով, պիտի գայ Իրանից, եթէ վերջի...ս, իր տնտեսական - ելեւմտական եւ ...քաղաքական ներքին տագնապները չկարողանայ լուծել եւ յեղափոխութեան ճա...նել չտանայ ։

Պէտք չմոռնալ Ն. Խրուշչեւի յայտարարութիւնը որ արաւ Իրանի վերջին ...ղթերի մէջ նախօրեակին՝ «Իրանում ...յեղափոխութիւն պիտի լինի»,— ասաց ...ա

...Խորհրդային Միութիւնը ձգտում է, ...նաեւ Արեւմուտքի հետ եղող երկիրներին ...իր կողմը հրապուրել, հակառակ պարա...գային չէզոքութեան մղել ։

...Աստաեղականների ցոյցերը եւ չէզո...ք ...ւ կանչերը Խրուշչեւի քաղաքականութեան արտայայտութիւններն են ։

...կարծ միջոց յետոյ, Քուվէյթի հարցը ...ազից, Իրաքի կողմից, Խրուշչեւը անմիջապէս իր համակրանքը յայտնեց Իրաքի բռնած դիրքին, պատասխանեց ...Անգլիոյ՝ նաեւ ուղարկելը Պարսից Ծոց։ ...Անգլիական նաւերը միայն Քուվէյթի ...ամար չէին, մեր կարծիքով, այլեւ Իրանի գէպքերի համար, Արաբանի պետ...անի եւ Մասչէդ Սուլէյմանի նաւթահորերի համար. Միջին, Մերձաւոր եւ ...Հեռաւոր Արեւելքին, Արաբական աշխարհին եւ Ափրիկէին սպառնացող մեծա...գոյն եւ սիաւոր վտանգի համար...

...Թուրքիա, Իրան եւ Փաքիստան համաձայնութիւնը, որի անդամակցութիւնից հեռացաւ Քասըմի Իրաքը, մեծ եւ ...դժուարին պատնէշ չէ սովետների ար...շանքի առաջ։ Պէտք չմոռանալ, որ Իրանը երկու հազար քիլոմեթր անմիջա...կան ցամաքային սահման ունի Խորհրդ. պետութեան հետ։ Նոյնը նաեւ ...Թուրքիան։

...Ինչ կը մնայ անգլիական կայսրութեան ձեռքում, եթէ այդ երկիրները վըտանգուին, ինքնին Թ. Թուրքաստանի եւ ...Կարմիր Չինաստանի ձեռքը եւ կամ թէ...րաց նրանց ազդեցութեան տակ։ Ոչինչ։ ...Ինչ կը մնայ Ֆրանսայի ձեռքում, ե...թէ Ափրիկէն վտանգուի. ոչինչ ։

...Պերլինի հարցի շուրջ կարող է պատերազմ պայթիլ. եթէ դաշնակիցները չզի...ջանեն, Արեւմտեան Գերմանիան, Ֆրանսան, Անգլիան և Օթտանի երկիրները յօդս ...ը ցնդին. Ամերիկան կը զրկուի իր առաջաւոր դիրքերից եւ կը մնայ մինակ, ե...ւ ...ւ երես իր թշնամու դէմ։ Այս պա...րագային եւս Մերձաւոր, Միջին եւ Ծայ...րագոյն Արեւելքն ու Ափրիկէն ձեռքից ...երթան ։

...Համախ Պերլինի հարցը սրելով, Խոր...հրդային Միութիւնը թաղուն նպատակ ...ունի աշխարհի մի այլ կէտում նուաճում ...կատարել. Քանի անգամ Արեւմուտքին ...անակնկալի բերաւ Խորհրդ. ...Միութիւնը ։

...Կարծում ենք որ այժմ ընդդիմութեան ...ամէնէն թոյլ կէտը Իրանն է, իր ներքին ...տագնապներով։ Արաբական աշխարհի ...բռնած դիրքը Արեւմուտքի հանդէպ բա...ւարարական չէ, հրէական Պաղեստինը ...միշտ ի մտի ունենալով։

...Միջին, Մերձաւոր Արեւելքը եւ Ափրի...կէն կորցնելու պարագային Արեւմտեան ...աշխարհը պիտի կորցնի իր յենարանները։ ...Թիւնների եւ ջերմային կայանների ...գոյութեամբ մեծ տարածութիւնները, նոյն ...կորցնում են իրենց արժէքը, ուր մը...Եւրոպայի Գերմանիայից մինչեւ ...Արեւմտեան ափերը որ միջակ տարա...ծութեամբ հրթիռների տարածութիւն են։ ...Իրանը, իր բնական հարստութիւննե...րով, աշխարհագրական դիրքով եւ ռազ...մագիտական արժէքով խիստ կարեւոր եւ վտանգաւոր կէտն է աշխարհի։ Զուր չէ, որ Ռուսիոյ ցարերից սկսած մինչեւ կարմիր աշխարհակալները իրենց հայեացքը յառել են, դարերից ի վեր, Իրանի վրայ, Պարսից Ծոցի վրայ ։

Նկատի պիտի ունենալ նաեւ, որ Իրանը երկու հազար քիլոմեթր սահման ունի Խորհրդ. Միութեան հետ ...

Արեւմուտքը այս կարեւոր պարագան նկատի պիտի ունենայ միշտ ։

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԱՊՕՐԻՆԻ ԱՂՋԻԿԸ

Առաւօտեան ժամը ութուկէսն է ։ Երիտասարդ զինուոր մը գրասենեակիս դրան առջեւ ոտնահարելով կը քալէր ։ Իշմքով գունատ, դեղնորակ մորթին վըրայ կարմիր մկնոտներ, թաց - խոնաւ վերարկուին մէջ ապերջանիկ երեւոյթով ինծի կը սպասէր, առանց գիս ճանչնալու, նման այն մարդուն՝ որ իր վերջին խաղաթուղթը կը խաղայ բոտ բախտի ։

Ցայտնի է թէ մէկը յանձնարարած է որ գիս տեսնէ ։

— Դո՞ւք էք... քահանան ...։

— Այո, ես եմ, ի՞նչ կը փափաքիք ։

Զինուորը դէպի ձեզուն բարձրացնելով իր թեւերը.— Ամէն ինչ... կը փափաքիմ ։

— Շատ պահանջկոտ կ'երեւիք ։

— Ներողութիւն, կ'ուզեմ բացատրել միձակս, նախ ամուսնացած եմ ։

— Քանի՞ տարեկան էք ։

— Քսան ....

Սա երեք բառերուն մէջը անհաշտ է. քսան տարեկան, զինուոր եւ ամուսնացած, եւ աւելին, անմիջապէս կը բարգանայ խնդիրը ։

— Կինս տասնեւութ տարեկան անպործ եւ յղի է, օգնեցէք ինծի որ գիշերային աշխատանք մը ունենամ գրասենեակի մը մէջ.

Կը դիտեմ ուշադրութեամբ, խեղճ երիտասարդ... թոքախտաւոր մըն է ... որքան լաւ պիտի ըլլէր փոխանակ աշխատելու գիշերուան մէջ, երթար հանգըստանար։ Անիծ գատ, ի՞նչ տեսակ զաւակ մը պիտի ունենար ...։

Իր հասցէն կ'առնեմ եւ քիչ մը նիւթապէս կ'օգնեմ։ Զինուորը վազելով կը հեռանայ, որովհետեւ ժամը իններն պէտք է զօրաբաժնին մէջ ըլլալ։ Հակառակ ըղբաղումներով ծանրաբեռնուած միճակիս, քանի որ զինուոր մըն է կ'ուզեմ տեղեկանալ իր մասին։ Կը մտադրեմ կէս օրէն ետքը իր տունը երթալ ։

Գործաւորի տուն մը, հին սակայն մաքուր։ Դրացի տիկին մը ինծի ցոյց կուտայ անոր յարկաբաժինը՝ չորրորդ յարկին վրայ, որ բակին վրայ կը նայի։ Դուռը կը զարնեմ ։

Գէչ կ'ըլլայ իմ առաջին տպաւորութիւնս ։ Ժամը երեքն է, առաւօտէն ի վեր այդ մէկ հատիկ սենեակը դեռ չէ յարդարուած։ Ծրարներ իրարու վրայ դիզուած, հոս ու հոն պահածոյ ուտեստեղէններու պարապ տուփեր, նեխած հոտեր՝ որ կը բուրէ, մաքուր օդի չզոյութեան պատճառաւ։ Գլխարկի տուփի մը վրայ փոքրիկ բղուկի մը մէջ՝ երկու կարմիր ծուկեր, որուն ջուրը... աղտոտ եւ պղտոր է։ Երիտասարդ տիկինը կը կրէ չրջազգեստ մը մետաքսեայ ծործկոնով (պլուզ), սեղանին վրայ ճաշելու համար՝ խողի երշիկ եւ մանանեխ ։

Իր խօսքերուն մէջ համարձակօրէն կը կրկնէ ամուսնոյն ըսածները, ինծ կը յայտնէ թէ՝ ուրիշ շրջազգեստ մը չունի հագնելու ։

— Ձեզի կարելու գործ մը տալ կ'ուզէի...։

— Կարել չեմ գիտեր ։

— Իսկապէս կարել չէ՞ք գիտեր ։

— Ոչ, ես փոթչուհի (փլիսէօզ) մըն եմ, դժբախտաբար այս տարուան նորաձեւութիւն ալ մեզի աննպաստ է ։

— Ուրեմն, երախայի չորերը ի՞նչպէս պիտի պատրաստէք ։

— Ամուսինս պիտի ջանայ ճարել ։

Մեր խօսակցութիւնը կ'ընդհատուի ։

Մրոտած սեղանին վրայ ալքոլի լամբար մը, անկործածելի փոքրիկ վառարան մը, իսկ ճաշերը խողեղէնի ղանազան տեսակներ՝ իրենց որպէս ուտեստ կը ծառայէ։

Տիկինն է որ կը խզէ լռութիւնը ։

— Ամուսինս Պանք տը Ֆրանսի մէջ՝ որպէս օգնական հաշուակալ աշխատած է, լաւ կը շահէր։ Այժմ զինուոր է ...։

— Ձեր տնարարութեան համար ո՞վ պիտի օգնէ ձեզի ։

— Մայրս, սակայն դժբախտաբար երակայտույցներ (վարիս) ունի։

×

Որոշեցի երթալ անգամ մըն ալ մայրը տեսնել, որ քովընտի փողոցի տան մը դռնապանն է ։

Բացարձակապէս տարբեր տեսութիւն մը ունեցայ իր մօրը հետ ։ Ցողնած թէեւ աղնիւ կին մըն էր, սակայն տոկուն եւ աշխատանքի մէջ խիստ։ Այն պահուն երբ ներս մտայ, ինքն ալ կը լուացնէր սեղանի սպասներու մաքրութիւնը ։

— Տիկին, քիչ առաջ ձեր աղջիկը տեսայ, ձեզ կը վստահեցնեմ, որ դժնդակ տպաւորութիւն մը ունեցայ։ Կանոնաւորութիւն եւ մաքրութիւն չկայ, ժամը երեքին միայն ճաշի գնումները ըրած եւ տուն վերադարձած էր։ Առանձին է։ Կը խորհի՞ք թէ կարողանայ յաջողիլ տնարարութեան գործին մէջ՝ երբ զաւակը ծնի ...։

— Որո՞ւ կ'ըսէք այդ խօսքերը ։

— Կարծեմ թէ դուք մեծցուցիք այդ աղջիկը ։

— Այո, ճիշդ է, բայց երկու աղջիկ ունեցայ, եւ անոնք միշտ չփացուցի ։ Խոհանոցի գործերը, լաթ լուալ, կարկըտել եւ ամբողջ տնական գործերով ես կը զբաղուէի։ Այս բոլորը ինծի համար շատ բնական բաներ էին։

— Բայց քու աղջիկներուդ համար ալ պէտք էր ըլլալ բնական ...։

— Այո, բայց անոնք դուրսը կ'աշխատէին, տնական գործերով չէին զբաղեր ։

— Ուրեմն, շատ բան մը չէր իրենց ըրածը...։

— Վէպեր կը կարդային եւ կամ շարժապատկեր դիտելու կ'երթային։ Անոնք սկզբունքով տնական գործեր չէին ուզեր տեսնել, կը վախնային որ սովորութիւն կը դառնայ ։

— Դուք դիտողութիւն չէի՞ք ըներ ...։

— Ոչ, պէտք է գիտնաք, որ ներկայի աղջիկները՝ չեն այնպէս, ինչպէս, որ մենք էինք ժամանակին ։ Կը վախնայի որ զաւակներս գիս երեսի վրայ կը թողուն, ինչպէս իրենց մէկ բարեկամուհին, որ այս տունին առաջին յարկին վրայ կը բնակէր, անցեալ տարի տասնեւհինգ տարեկան հասակին, թողուց տունը եւ գնաց ...։ Կը հասկնա՞ք, տէր հայր, տասնեւհինգ տարեկանին, կը կարծէ՞ք որ այս զործը գթութեան արժանի է ...։

Մայրը՝ խորհրդածութեան մէջ թաղուած կը շորցնէ իր բազուկները ...։ Սենեակը չափազանց մաքուր, ապակիները՝ վճիտ եւ թափանցիկ, վարագոյրները՝ ճերմակ, տուփեր՝ հասակի կարգով շարուած կը փայլին, կաղնեփայտէ դարակին ոպորկ եւ մաքուր դուռները՝ հաճոյք մըն էր ինծի չոյել մատներովս ։

— Եւ հիմա, չէ՞ք կրնար մղել ձեր աղջիկը, որ լաւ կերպով յարդարէ իր սենեակը եւ քիչ մըն ալ ճաշ պատրաստել սորվի ։

— Շատ ուշ է ...։

— Թէեւ իր օգտակարութիւնը շատ մեծ է, քան թէ այդ մեծամախս հագուստները ...

— Ուրեմն տեսաք, տէր հայր, այդ արդուզարդը։ Որովհետեւ իր ամուսինը՝ կը սիրէ մետաքսէ շրջազգեստները ...։

Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլար... օրիորդի մը հետ ամուսնացաւ... միայն ցաւ պիտի պատճառէր ինծ, եթէ գիտնար ապօրէն մը ըլլալը, կը հասկնա՞ք ...։

×

Մեկնեցայ, եւ խորհեցայ, որ արդէն պարտուած էի։ Կանանց այնքան համեստ բոյներ, դժբախտաբար խեղճ եւ աղտոտ բնակարաններու կը վերածուին։ Եթէ մեր մեծ մայրերը իրազեկ ըլլային նմանօրինակ կացութեան, իրենց երկու թեւերը երկինք բարձրացնելով պիտի անիծէին եւ բանադրէին... Այժմ ճիշդ ըսելով չեմ գիտեր թէ՝ վաղը ինչ պիտի պատասխանեմ աւելի տժգոյն եւ յոգնած սա երիտասարդ զինուորին, որ գրասենեակս պիտի ներկայանայ՝ յուսալով յաջող պատասխան մը առնել ...։

Հայացուց՝ ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ամենեւին ... դուն կրնաս երջանիկ ըլլալ, որովհետեւ երիտասարդ ես ...

Գարբիկի շրթանց վրայ հեգնական ժըպիտ մը թրթռաց ...

Լութֆի աղա խանդաղատանքով մը կալանաւորին մօտեցաւ ու անոր երկաթէ պէս ամուր բազուկները կաշկանդող ժանգոտած շղթան քակեց ։

— Գիտե՞ս, Գարբիկ մրմնջեց Լութֆի աղա խորին զառնութեամբ մը, երկու օր առաջ մօրդ արցունքները չափազանց յուզեցին զիս։ Գոնէ՝ անոր սիրոյն համար խոստացիր որ ընկերներուդ ձեռք պիտի չվերցունես ։ Եթէ չկրցար ազատ աշխարհքի մը մէջ երջանիկ ըլլալ, ասկից ետքը ազատ ապրէ բերդի մը մէջ ։

Գարբիկ մահու չափ տժգունեցաւ. իր հոգիէն ապիտալի մթութիւն մը անցաւ ։

— Ոհ, պարոն Թիարանապետ, հառաչեց Գարբիկ կսկծանքով մը. որչափ բարի էք դուք ... բայց ...

— Գարբիկ... բացագանչեց Լութֆի աղա, կը յուսամ թէ բարութիւնը սիրտ ու խիղճ պիտի տայ քեզի ։

Ու Բերդային դառնալով պատուիրեց որ Յոնային մօտ տանի զինքը ։

ԵՐԿՈՒ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Կէս օրը ժամ մը անցած էր։

Այս պահուն Ղարգ - Թարապլուսի Ֆրանսական հիւպատոսարանի դուռը կանգ կ'առնէին երկու մանկամարդ աղջիկներ ։

Ոհ, մին Լուսինն էր, իսկ միւսը՝ Լալէզար ։

Հագած էին Գթութեան - քոյրերու յատուկ զգեստ մը եւ գլուխնին դրած էին ձիւնի պէս ճերմակ վարշամակ մը ։

Երկու մանկամարդ աղջիկները դռնապանին մօտեցան ու անոնցմէ մին հարցուց .

— Պարոն հիւպատոսը վե՞րն է ։

— Ոչ, բայց կէս ժամէն պիտի գայ պատասխանեց դռնապանը խռպոտ ձայնով մը։ Ըսելի՞ք մը ունի՞ք ։

— Այո, պարոն, յանձնարարական գըրութիւն մը ունինք ։

— Խիստ լաւ, սպասեցէք դահլիճը, նկատել տուաւ դռնապանը ։

Ու առաջնորդեց զանոնք ընդարձակ ու կահաւորուած հիւրանոց մը ։

Լուսին ու Լալէզար անխօսուկ կերպով բազմոցի մը վրայ նստեցան ու սպասեցին ։

Քիչ յետոյ ներս մտաւ յիսունն անցած, ալեխառն մազերով, զինեթօյր ու պալարուս կերպարանքով, մաքուր հագուած ու ժպտերես մարդ մը, որ սիրալիր շարժուածքով մը ձեռքը Գթութեան Քոյրերուն տուաւ ։

Այս մարդը հիւպատոսն էր ։

Լուսին դողդղալով ծոցէն դուրս հանեց պահարան մը ու մրմնջեց .

— Ընդունեցէք այս յանձնարարական գրութիւնը, պարոն հիւպատոս ։

Հիւպատոսը շնորհալի ձեւով մը ընդունեցաւ գրութիւնը, բացաւ ու սկըսաւ կարդալ։ Երբ ընթերցումն աւարտեց, ճնշուած ձայնով մը հարցուց ։

— Լիլին շատ տարի՞ է որ համր է ։

— Այո, պարոն հիւպատոս, թոթովեց Լուսին ։

Ծերունի հիւպատոսը խորին զառնութեամբ մը իր նայուածքը համր կարծըւած աղջկան սեւեռեց ու համրերեց ։

— Այս յանձնարարական գրութեանը մէջ ձեր նպատակը չէ յայտնուած, նըկատել տուաւ հիւպատոսը. արդեօք կարո՞ղ եմ իմանալ ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Յովհ. Նաճարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Վահէ Գալթայեան եւ զաւակները եւ Անոյշ Խոկարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սիրանուշ Հիւսնեան եւ զաւակները (Լոս-Անճըլըս), ինչպէս նաեւ Սենեքէրիմեան, Տէրտէրեան, Եօթնեղբայրեան, Թէլալեան, Գզիրեան, Զէրչեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 9-ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 13) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ. — Ցաւակցութիւն՝ տոմարով։

26, Rue d'Enghien, Paris (10e)

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Թամարա Բարաջանոֆի բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ՝ ՏԻԿԻՆ ԲԱՐԱՋԱՆՈՖԻ (Միքայէլ Բարաջանոֆի այրին) մահուան առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ութ հազար դիւցազներու նշխարաց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ։ Այս Կիրակի առաւօտ։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ։

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ. — Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի։ Տէօրնի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, ութ հազար նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ։ Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16. Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18-21, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի։ Ծնողներ կը հրաւիրուին օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները զուրկ չձգելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն։ Արձանագրութիւն նոյն պահերուն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետաց տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ պիտի կարդացուի Հայրապետական կոնդակ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, եւ պիտի ոգեկոչուի յիշատակը մեր Թարգմանիչ վարդապետներուն եւ Հայ Մշակոյթի բոլոր ծառայողներուն։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Գ. Կաստոն Տէֆէռի։

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար։

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ։ Պիտի խօսի Գ. Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տԷ Ֆլէօրի մէջ։ Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները։

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները։

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ իր մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները երաժշտապետ Գ. Նշան Սերկոյեանի ղեկավարութեամբ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շահինեան եղբայրներու յիշատակին։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի եւ տեղւոյս Թաղական խորհուրդի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուսուցիչ Գ. Յակոբ Արթինեան։ Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Իսրայէլէն Տիկին Նոյեմի Շատարեւեան, Հաճընցի կը փնտռէ իր հանգուցեալ եղբօր Շատարեւեան ընտանիքէն անդամներ որոնք Փարիզ կամ շրջանները կ'ապրին։

× Հայաստանէն կը փնտռեն Գ. Վարդան Վարդանեանը, ծնած 1918 Թուականին, ատաղձագործ ուսուցիչ։

× Հայաստանէն կը փնտռեն Գ. Մկրտիչ Յարութիւն Աբեսալոմեանը, տպագրիչ բժիշկ, ունի մէկ մանչ, մէկ աղջիկ, կինը ամերիկուհի։

× Թիֆլիզէն Տիկին Հռիփսիմէ Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը որ Բ. պատերազմին անյայտ կորսուած է։ Ծնած 1912ին, ունի Օննիկ, Արշակ, Թոփչէր եւ Շուշան անունով զաւակներ եւ Երուանդ եւ Համօ անուն եղբայրներ։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ (8), հեռ.ի Թիւ Էլիզէ 67-03։

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար։ Գ. Յարութիւն Տամլամեան 50 Ն. Ֆ., որդ. Եսթեր Տամլամեանի հոգեհանգստեան առթիւ։ Այրի Տիկին Մօզեան տասը Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Նալըրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի Միլանոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Հայ Տան Վարչութեան։

Այս Կիրակի ժամը 17ին, Հայկ. Տան մէջ՝ Փիացցա Վելասքա 4։

Կը նախագահէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ՝

ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՕՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ. — Բժ. Ե. Արզումանեան, Հոգեւոր Հովիւը, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բժ. Մ. Խանպէկեան, Ե. Հիւսիսեան, Բժ. Բագրատ Եղիազարեան, Բժ. Ա. Սրապեան եւ Ուլուհօճեան արք.։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — Տիկին Ա. Գոզապալեան, Ա. Երազնեց, Օր. Ս. Մինասեան, Ն. Գոզապալեան, Երէցեան։ Երգչախումբը կը ղեկավարէ Հրանդ Բամպակեան։ Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին Ա. Բամպակեան։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՇԱՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Արցութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Թոռոսեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ. —

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave. George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1. — ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի։

2. — Գ. ՓԱՊԼԻԹՈՅԻ սպանական պարի կազմը

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը։ ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 13 OCTOBRE 1961

ԼԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9228 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5029

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԻՆՉ Է ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻՆ ԴԻՐՔԸ

ՔԵՆԸՏԻԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլին միշտ կը մնայ Արեւելք – Արեւմուտք ձգտումին գլխաւոր պատճառը :

Վերջերս Կրեմլինի խօսակցութիւններ, Ուաշինկթըն, Նիւ Եորք եւ Պերլին որոշ լաւատեսութիւն մը կը թողուն իւրաքանչիւրին դիրքին մասին :

Առաջին նաշուեկչէոս մը կարծել կու տայ թէ Խորհրդ. Միութիւնը միայն մէկ պնդում կրնայ ընել, ի հարկին, 1962ին ստորագրել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութեան խնդիրը :

Այս եզրակացութեան յանգած են, ամերիկեան քաղաքական շրջանակները, հիմնուած հետեւեալ տուեալներուն վրայ .— Քենըտի, ՄԱԿի առջեւ խօսած, ճառին ընթացքին յայտարարած էր «յառաջիկայ տասը ամիսները որոնք կրնան որոշել յառաջիկայ տասը հազար տարիները »: Խրուշչեւ, որ մանաւանդ կրակոտ էր իր ճառին մէջ, բայց խորքին մէջ հրաւէր մըն էր, որպէս զի երկարաձգուի մտքերու փոխանակութեան եւ չփումներու ժամանակամիջոցը :

Այս յայտարարութեան առթիւ, կը յիշուի թէ Խրուշչեւ չէ անդրադարձած այդ հարցին եւ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած «այդ տասը ամիսներու պատմութեան» : Թէեւ պէտք չէ մոռնալ թէ Խրուշչեւ արձակուրդի էր եւ շատ լաւ կրնայ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ին, երբ համայնավար կուսակցութեան համագումարը բացուի, այդ մասին խօսիլ : Բայց, մինչ այդ, հարցեր կան այս հարցերուն մէջ, հաւանական է նաեւ որ Կրոմիքօ հարկ եղած հրահանգները ունէր այս մասին .— քանի որ ոչ մէկ առթիւ Թուականի մասին խօսած է, կարելի է համոզուիլ թէ Թուականի հարց պիտի չծագի : Այս պարագային եւ նկատի ունենալով որ միշտ յետին հարցեր կան Խրուշչեւի որեւէ բռածին մէջ, պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ պատճառով, Խրուշչեւ, յանկարծ, համբերատար դարձած է : Սպիտակ Տան շրջանակներու կարծիքով, պատճառն այն է որ Խորհ. Միութիւնը հասկցած է թէ Ամերիկա վճռած է աւելի շատ սպառնալիքներու առջեւ եւ անկեղծ փափաքն ունի «լուրջ» բանակցութիւն մը վարելու Խորհրդ. Միութեան հետ, ոչ միայն Պերլինի այլեւ Գերմանիոյ վերաբերեալ բոլոր հարցերուն շուրջ : Ռուսերը կրնան արժել նաեւ թէ քանի մը ամիսներու ժամանակամիջոցը կրնայ օգտագործուիլ Ամերիկայի կողմէ որպէսզի ճնշում բանեցնէ իր դաշնակիցներուն վրայ եւ համոզէ որ աւելի «իրատես» լուծումներու յանգելու պատրաստ են :

Այս պայմաններու տակ յառաջիկայ ամիսներուն պիտի ծաւալին գլխաւորաբար բանակցութիւններու, Դաշնակից երկիրներուն միջեւ որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ հասարակաց մէկ ճակատ կազմել Խ. Միութեան դիմաց :

Այս եզրակացութեան կը յանգին նաեւ Յուլիս կատարուած բոլոր խօսակցութիւններ եւ հրապարակային ելոյթները :

Նաեւ, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ակնարկութիւն Պերլինի, յայտարարեց թէ հարցը պիտի կարենայ խաղաղական կերպով : Բայց, ... յայտնի է, ռանըտի, Կրոմիքոյի հետ ունեցած խօսակցութիւնները եւ Արտաքին Նախարարին ունեցած խօսակցութիւնները բանակցութիւններ չէին, այլ կը ձգտէին պարզապէս ճշդելու Խորհ. Միութեան դիրքը եւ հասկնալու թէ որո՞նք են հիմնական տարակարծութիւնները :

Քենըտի յայտնած է նաեւ թէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը պիտի շարունակէ չփումներ պահել Կրեմլինի շրջանակներուն հետ :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը աւելցուցած է թէ տակաւին խոր տարակարծութիւններ կան : Ցոյց յայտնած է որ Գերմանիոյ նոր կառավարութիւնը, որ շուտով պիտի կազմուի, պիտի կարենայ աւելի գործօն մասնակցութիւն բերել Ատլանտեան Ուխտի աշխատանքներուն :

Ինչպէս միշտ, Քենըտի խօսած է նաեւ Համայնավար Չինաստանի, հիւլէական փորձերու եւ թերաճ երկիրներու օժանդակութեան մասին :

Լոնտոնի մէջ, արտաքին Նախարար Լորտ Հիւմ Պահպանողականներու համագումարին առջեւ, զեկուցում տուաւ Կրոմիքոյի հետ ունեցած խօսակցութեանց շուրջ : Լորտ Հիւմի այս բուռն ճառէն յայտնի է որ Կրոմիքօ լուրջ ազդարարութիւն մը տուած է հոտը, Մաքմիլլընի եւ արտաքին նախարարին հետ ունեցած խօսակցութիւններէն ետք :

Անգլիացիները բացատրած են Կրոմիքոյի որ եթէ Պերլինի մէջ իրենց (իմա՝ Խորհրդ. Միութիւն) ունեցած պատասխանատուութիւնները յանձնեն Փանքովի կառավարութեան, շատ ծանր կացութիւն մը կը ստեղծեն որուն անմիջական հետեւանքը կ'ըլլայ, կողմերու անխուսափելի բախումը :

Խորհրդային արտաքին նախարարը, Լոնտոնէն մեկնած պահուն, ժպտելով յայտարարած է թէ ամէն ջանք պէտք է թափուի որպէսզի խաղաղ լուծում մը գտնուի :

Չէ ուզած աւելի մանրամասնութիւններ տալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԻՏԻՈՖ ՆԱՆՍԸՆԻ ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչուեցաւ առջի օր, Օսլոյի մէջ : Օլաֆ Ե. Թագաւորը ծաղկեպսակ մը դրաւ մեծ գիտունին գերեզմանին վրայ : Ծաղկեպսակներ ղրկուեցան նաեւ յանուն Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան :

ԹՈՒՎԱՑԻ շրջանը որ արեւմտեան Սիպերիոյ հարաւը կը գտնուի ինքնավար հանրապետութիւն դարձաւ, Գերագոյն Խորհուրդի հրովարտակով : Այս ձեւով Խորհ. Միութիւնը ներկայիս 15 դաշնակցային հանրապետութիւն ունի որոնք քան ինքնավար հանրապետութիւններէ կազմուած են, ութ ինքնավար շրջաններէ եւ տասը ազգային «գաւառներէ» (Տիւթրիկք) :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ Խորհուրդի մէկ հրովարտակով երկրագործական նախարարութիւնը պէտք է հեռանայ Մոսկուայէն եւ տեղաւորուի աւլխոզի մը մէջ, մայրաքաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու :

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ Նախագահը՝ Քեքքոնըն Օթթավա հասաւ, պաշտօնական այցելութեան :

ՂԱՆԱ որոշեց չորս հարիւր Թեկնածու .— պաշտներ ղրկել Խ.Միութիւն, որպէսզի վինուորական դաստիարակութիւն ստանան :

« ՍԵՒ ԵՒ ՃԵՐՄԱԿ բոլոր Քաթանկացիները պէտք է միանան պաշտպանելու համար մեր հայրենիքը թշնամիին դէմ : Ձեր զէնքերը վար մի դնէք, որովհետեւ թշնամին իր զէնքերը վար չի դներ» յայտարարեց Չոմպէ, խօսքն ուղղելով ժողովուրդին :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Լիբանանի սահմանագլուխը բացուեցաւ, Չորեքշաբթի օր մարդոց եւ ապրանքներու ազատ երթեւեկին համար :

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ եւ Ֆարա Տիպա կարգ մը նուէրներ ստացան որ կոչէն .— Պարանոցէ ոսկէ պայուսակ մը, ադամանդներով զարդարուած, Լուտովիկոս ԺԶ. ժամացոյց մը, եւ կապոյտ սեվը սուրճի սպաս մը :

«ԱՀԱԿ»Ը քարոզչութեան արշաւ մը սկսած է, պահանջելով որ Պեն Պելլա ազատ արձակուի եւ բանակցութիւններուն մասնակցի :

ԱԼԺԷՐ Ժաղնապփիւռի կայանին ալիքներուն վրայ կը շարունակուին լսուիլ «Կազմակերպութիւն գաղտնի բանակի » հաղորդումները : Ապահովութեան ուժեր Օրան հասած են ամրապնդելու համար կարգապահութիւնը : Ֆրանսական նաւատորմն ալ պատրաստ է Մերս էլ Քէպիրի բացերը :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ – ՔԱԶԱՑԻ «Թագաւորը » Ալպեր Ա., բուն անունով Քալոնճի անուանարկութեան դատ մը բացաւ Ֆրանսական շաբաթաթերթի մը դէմ ճշդելով թէ «նախարարներ չէ կերած» ինչպէս գրած էր փարիզեան թերթը : Քալոնճի մնասուց հատուցում կը պահանջէ պահելով թէ մարդ ուտելու սովորութիւն չունի :

ԿՈՄՈՒՆԻՔԱ (համայնավար լէհ պարագլուխը) տեսակցութիւն մը տուած է Լը Մոնտի տնօրէն՝ Պէօվ – Մերիի եւ յայտնած այս առթիւ թէ տը Կոլ քանիցս կրկնած է որ Գերմանիոյ վերամիացումը, ներկայիս անկարելի է :

ՕՐԷ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԳԻՏՑԱԾԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Այսպէս, ուրեմն :

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Զարոբեան, աւետելէ ետք թէ ներգաղթը պիտի վերսկսի գալ տարի, չի մոռնար բարենիշ քաժնել Սփիւռքի հայկական կարգ մը կազմակերպութեանց՝ *գործակցութեան* չափանիշով, հայ ժողովուրդէն անջատելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— զայն դուրս ձգելու նպատակով հայրենանուէր աշխատանքներու, ինչպէս ներգաղթին օժանդակելու պարտականութենէն :

Զարոբեան ցոյց կուտայ Հնչակեանը եւ Ռամկավարը, իբրեւ «յառաջդիմական կազմակերպութիւններ », որոնք «հայրենասիրական օգտակար աշխատանք են կատարում արտասահմանում »: Իսկ «Դաշնակցական քափփրուկնե՞րը···» :

Ուրեմն, արտասահմանի մէջ՝ հայրենասիրական աշխատանք կատարող հնչակ – ռամկավար առանձնաշնորհեալներն են միայն, որ պիտի զբաղին ներգաղթով :

Ուրիշներու տեղ չկայ՝ զբաղելու համար··· կոմունիստական ազարակին գործերով :

Այս ձեւով հայրենիքը հայրենիք չէ երբեք, այլ դարձած է ազարակ՝ յանուն Մարքսի, Լենինի եւ այլոց :

Տարբեր բացատրութեամբ մը, կոմունիստ վարդապետութեան համար՝ Հայաստան սիրելը արհեստ մըն է, որու մենաշնորհը իրենց տրուած է միայն :

Եւ սակայն կ'արժէ հարցնել .— Ո՞վ է հայրենասէրը :

Բացէք Ցառաջի թիւերը, 1947 Օգոստոս 29էն սկսեալ : Թերթը ամբողջովին լեցուած է հայրենասիրական թրթիռներով, ներգաղթին ստեղծած խանդավառութեամբ եւ յուզումով,— ծանօթ գրողներ կը նկարագրեն շարժումը, կը բացատրեն ներգաղթին ճաղաքական արժէքը, եւ պատմական նշանակութիւնը :

Բայց ի՞նչ կը պատահի

Հայաստան գացողներուն կը պարտադրուի հայհոյել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, զայն յայտարարելով Հայութեան եւ Հայաստանի թշնամի : Ի՞նչ խօսք որ Հայաստան գացող բնտիր այդ նմոյշներն են, որ կը փախչին ··· Հայաստանէն : Այդ առթիւ՝ Ս. Վրացեան կը թելադրէ Հայութենէն արտաքսել նման տիպարները :Դաւեր սպասել, ողջակիզուիլ հայրենիքի համար, եւ երբ Հայաստան երթալու բախտը կը շնորհուի իրենց, կ'երթան եւ յետոյ ··· կը փախչին Հայաստանէն :

Դաշնակցակա՞ն է փախչողը .— Ո՛չ :

Ահա մէկը : Ճէրէճեան անունով երիտասարդ մը կը փախչի Հայաստանէն, կ'ապաստանի Պէյրութ, իր ազգականներուն մօտ, Նոր Հաճըն թաղին մէջ :

Գայթակղութի՛ւն,— Պէյրութի «Բազրամեան» ակումբին մէջ՝ համայնավար հռետոր Ե. Էլլէզեան կը բարձրանայ բեմ եւ կը յայտարարէ .— «Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը Հաճընցի է, — ասիկա պատիւ չի բերեր Հաճընցիներուն : Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը հնչակեան է,— անպատուութի՛ւն Հնչակեան կուսակցութեան համար : Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը հնչակեան գործիչ Վահրիճ Ճէրէճեանի ազգականն է ,— ասիկա նախատինք է Ճէրէճեան ընտանիքին ···» :

Հնչակեան օրկանը, *Արարատ*, կը պատասխանէ .— «Ճէրէճեան Հաճընցի չէ, Շարցի է, Հաճընէն քիչ մը հեռու գիւղէ մը : Ճէրէճեան կապ չունի Վահրիճի ընտանիքին հետ : Ճէրէճեան հնչակեան չէ , այլ Նոր Հաճըն թաղի համայնավար խմբակին քարտուղարին եղբայրն է, համայնավար օղլու համայնավար է : Էլլէզեանին կը վերադարձնենք իր փսխածները» :

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը մտածէ Զարոբեան, բայց մեր գիտցածն այն է թէ Հայաստանէն փախչողը եթէ Հնչակեան չէ՝ Համայնավար է, եթէ Համայնավար չէ՝ Ռամկավար է :

— Ռամկավարը Հայաստան կ'երթա՞յ միթէ, պիտի հարցնէր բարեմիտը :

— Ամէն պարագայի, այդ մէկը, որ կը փախչի Հայաստանէն, Դաշնակցական չէ եւ չի կրնար Դաշնակցական ըլլալ : Դաշնակցականը նախատագրուած է որ հայկական հողէն փրցուի եւ··· Սիպերիա ղրկուի՝ եթէ քարի մը տակ չթաղուի :

ԱՐԱՋ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

—o—

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Աւետիս Արսլանեան – Ցովհաննիսեան (Թեհրան), որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն արեւմտեան Եւրոպա :

Պ. Ցովհ. Պապէսեան (Քալիֆորնիա), որ այցելելէ ետք Միջին Արեւելքի գաղութները՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Ընկեր Կէօնճեան (Մոնրէալ), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Տոքթ. Բ. Նազարեան (Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական հիւանդանոցին բժշկապետը), որ արձակուրդը անցընելէ ետք Ֆրանսայի մէջ՝ կը վերադառնայ իր պաշտօնատեղին :

Ընկեր Տատեան (Գահիրէ), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Պ. Վազգօ Վարուժան (Պէյրութ), որ եկած է հսկելու իր ֆրանսերէն մէկ գործին հրատարակութեան՝ Կալիմարի մօտ :

ՆԱՆՍԸՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(10 Հոկտ. 1861 — 13 Մայիս 1930)

Բեւեռախոյզին, կենդանաբանին եւ հաւատաւոր մարդասէրին ծննդեան հարիւրամեակն է։ Գերմանացիները մեծ յարգանքով կը յիշեն Նանսընի անունը, որովհետեւ գերման պատերազմական գերիներու Ռուսիայէն հայրենիք վերադարձին արդիւնաւորապէս աշխատած է 1918ին։ Իսկ մենք Հայերս յաւէտ երախտապարտ ենք իրեն։ Համեստութիւնը սիրող այս անկեղծ բարեկամին արձանը կը բարձրանայ Նորվեկիոյ իր հայրենիքին մէջ, բայց աւելի ամուր է այն երախտագիտական զգացումը որ քանդակուած է մեր սրտերուն մէջ, որովհետեւ Նանսըն ջանաց իր ամբողջ հեղինակութեամբ ամոքել հայ բեկորներու դժբախտութիւնը 1921 – 1922 Թուականին եւ համարձակօրէն դիմակը վար առաւ այն ատենի «Ազգերու Դաշնակցութեան», որ սակարկութեամբ միայն օգնութիւն կ'ուզէր ընել եւ ի վերջոյ լքեց Հայութիւնը անօգնական ճակատագրին մէջ տուայտելու։ Ասոր հետեւանք էր իր հոյակապ ուսումնասիրական գիրքը Հայոց մասին՝ «Խաբուած Ժողովուրդ» վերնագրով։

Նանսընի կեանքն ու գործը այսօր ալ օրինակելի են, ինչպէս առկէ քառասուն տարի առաջ, աւա՛ղ, քանի որ մարդկութիւնը երկրորդ աշխարհամարտէն ալ դաս չառաւ եւ մարդասիրութիւն կամ ընկերասիրութիւն բառերը մնացին վիճելի եւ անգործադրելի։ Ո՞վ պիտի կրնայ յառաջ խաղալ եւ իր ձայնը լսելի դարձնել փրկելու համար մարդկութիւնը նորանոր աղէտներէ, որոնց սահմանը կը լսուի աշխարհի զանազան կողմերէն։

Նանսըն իբր սկզբունք ընդունած էր թէ «միշտ ճամբայ մը կը գտնուի»։ Նանսըն հետեւած էր իր հետախուզութեանց ատեն նոյն սկզբունքին եւ իր մտասեւեռումը կարելի է գտնել իր շինել տուած նաւին անունին մէջ իսկ, «Ֆրամ» որ կը նշանակէ «Յառաջ»։ Պիտի ուզէի հաւատալ որ այս անգամ ալ «ելք մը կը գտնուի» եթէ չկասկածէի թէ մարդիկ մոռացկոտ են ըստ մեծի մասին։ Այս յօդուածին ուսումնասիրութեանս ատեն տասնեակ մը Նանսէնեան հեղինակութեանց կարգին ձեռքս ինկաւ խիստ հետաքրքրական գրքոյկ մը, զոր հրատարակած է Նանսըն 1922 Փետրուարին, յառաջաբանով Կերհարդ Հաուփթմանի եւ վերջաբանով՝ Մաքսիմ Կորքիի։ Այդտեղ Նանսըն կը նկարագրէ յետպատերազմեան թշուառութիւնը, որ կը տիրէ համատարած Ռուսիոյ մէջ եւ ընկերասիրութեան կոչ կ'ուղղէ ամբողջ մարդկութեան, հինգ միլիոն սթերլինկի կարիքը կը շեշտէ փրկելու համար Խորհ. Ռուսիոյ միլիոնաւոր սովահար եւ ցրտահար մարդկութիւնը։ Յիշած է նաեւ Հայոց դժբախտ վիճակը սրտցաւ խօսքերով եւ յետոյ խարազանած է արեւմտեան ունեւոր պետութեանց անտարբերութիւնը եւ «իրատես» քաղաքականութեան պատրուակները։ Նանսընի այս գրութեան վերնագիրը «Վերածնունդ Ընկերսիրութեան» է. նոյն նշանաբանը հարկ է յիշեցնել այսօր արեւելքին եւ արեւմուտքին առանց խտրութեան։

× Նանսընի կենսագրութիւնը տիպար կրնայ ըլլալ քաջութեան, ստեղծագործական ջանադրութեան եւ մարդասիրութեան։ Համառօտագրենք.— Ծնած է 1861 Հոկտեմբեր 10ին Օսլոյի մօտ, Սթորէ–Ֆրէօըն կալուածին մէջ։ Բարձր ուսում առած է եւ համալսարան յաճախելով այն ատենի Քրիսթիանայի մէջ (մինչեւ 1924 Օսլօ քաղաքին անունը) ստացած է Տոքթորի տիտղոս 1882ին։ Եղած է տեսուչ Պերկընի կենդանաբանական թանգարանին եւ կատարած է ճանապարհորդութիւն Սառուցեալ Ովկէանոսին վրայ։ Ըրած է ծովային ուսումնասիրութիւններ եւ այս նպատակով գտնուած է քանի մը ամիս Նափոլի։ 1888ին առաջին անգամ անցած է Կրէօնլանտի մէջէն Արեւելքէն Արեւմուտք կտրելով հարաւային եզերքէն։ 1893 – 96 իր Ֆրամով ճանապարհորդած է դէպի բեւեռ եւ հասած է 86 երկայնութեան եւ չորս լայնութեան աստիճանները։ 1906 – 1908 եղած է Նորվեկիոյ պետական ներկայացուցիչ Լոնտոնի մէջ։ Մասնակցած է Նորվեկիոյ Տանըմարքայէն բաժնուելու եւ քաղաքական անկախութեան պայքարին։ 1912 – 1914 դարձեալ հետախուզութիւններ Հիւսիսային Ովկիանոսի վրայ։ 1917 – 1918 արտակարգ ներկայացուցիչ Նորվեկիոյ Ուաշինկթընի մէջ։ 1919 – 1920 գերման եւ աւստրիական գերիներու վերադարձը Ռուսիայէն եւ փոխանակութիւն ռազմագերիներու։ 1921 – 1922 Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօն ստացած է սովեալներուն օգնութեան գործը կազմակերպելու, հայ եւ յոյն գաղթականներուն օգնելու եւ տեղաւորելու։ 1922ին ստացած է Նոպելեան խաղաղութեան մրցանակը։ Հայկական օճախի վերաշինման հիմնական ուսումնասիրութեան նուիրուած է իր «Խաբուած Ժողովուրդ» գիրքը, որ տպուած է 1927ին (գերմաներէնը)։

× Նանսըն գրած է տասնէ աւելի գիրքեր իր խուզարկութեանց եւ ճանապարհորդութեանց վրայ, որոնք իրենց ատենին արտակարգ հետաքրքրութիւն յառաջացուցած են եւ ցոյց կու տան իր տաղանդն ու պայծառ նկարագիրը, այլեւ իր նուիրումը դէպի բնութեան հետախուզութիւն եւ ստեղծագործական աշխատանք։

Բեւեռախոյզ Ամունտսընի եղերական մահուան առթիւ Նանսըն ճառ մը կարդացած է, որուն սկիզբը բնորոշիչ է իր ըմբռնումներուն համար.

« Ունեցա՞ծ ես երբեք ապրումը մեծութեան,
Ունեցա՞ծ ես համարձակութիւնը Անծանօթը փնտռելու։
Կարա՞ծ ես կեանքիդ մէջ անծանօթ ճամբաներ,
Ունեցա՞ծ ես զրկումներ, ծարա՛ւ մնացած եւ յաղթած,
Անէացա՞ծ ես տիեզերքի մեծութեան մէջ։
Տեսա՞ծ ես Աստուած իր անհուն մեծութեամբ,
Լսա՞ծ ես բնութեան քարոզած ճառը,
Լսէ՛, ուրեմն, լայնատարած բնութեան ձայնը,
Որ քեզ ահա կը կանչէ »։

Նանսընի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած այս տողերով ուզեցի պարտք մը կատարել եւ վեր հանել տիպար մարդու նկարագիրը, բայց հարկ կը համարիմ յիշեցնել որ իր դուստրը եւ որդին իրենց հօրենական ուղիով մարդասիրութեան նուիրեալ յաջորդներ են եւ հայկական կազմակերպութիւններ առիթ պէտք է գտնեն յայտնելու անոնց որ հայ ժողովուրդը անթառամ կը պահէ յիշատակը Ֆրիտիոֆ Նանսընի։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հայ ժողովուրդին պատմութեան նուիրուած արժէքաւոր հատորը ֆրանսերէնէ հայերէնի թարգմանեց եւ հրատարակեց Հ. Քաջարենց։

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ" ԹԻՒ 1

Գեղեցիկ է Հայաստանի բնութիւնը, մեծ ու անգնահատելի են անոր բնական հարստութիւնները, երկրին ընդերքը լի ըլլալով բազմապիսի օգտակար հանքերով, իսկ մակերեսը ծածկուած է փարթամ բուսականութեամբ։ Այս իրողութեան կապակցութեամբ, Հայաստանի Բնութեան Պահպանութեան Ընկերութիւնը կատարած է գնահատելի, գիտական տեսակէտով լուրջ աշխատանք մը՝ ձեռնարկելով հրատարակութեանը «Հայաստանի բնութիւն» գիտա–ժողովրդական Պիւլըթէնին (Տեղեկատու), նուիրուած հայրենի բնութեան պահպանութեան, հարստացման եւ իմաստուն կերպով օգտագործելու խնդիրներուն։

Այս հրատարակութեան առաջին էջերուն վրայ լոյս տեսած խմբագրական յօդուածին մէջ կ'ըսուի, թէ Հայաստանի լեռները եւ ձորերը, լայնածաւալ հովիտները ու լեռնային տափաստանները ծածկուած են հարուստ բուսականութեամբ, բերքատու հողերով, փարթամ այգիներով, ծաղկաւէտ ալպեան արօտատեղիներով եւ անտառներով։ Գետերուն ու լիճերուն մէջ կը բազմանան շատ արժէքաւոր ձուկեր, անտառներուն ու դաշտերուն մէջ կ'ապրին օգտակար կենդանիներ եւ թռչուններ։ Հայաստանի ընդերքն ալ չափազանց հարուստ է թանկարժէք հանքերով եւ բուժիչ ջուրերով։

Բնութեան պահպանութեան խնդիրին կարեւորութիւնը ընդգծելէ ետք, խմբագրական յօդուածը կը պարզէ «Հայաստանի բնութիւն» պարբերականին հիմնական նպատակը, այն է՝ «գիւղի ու քաղաքի ողջ աշխատաւորութեանը, երիտասարդութեան կանոնաւոր կերպով ծանօթացնել Հայաստանի բնական հարստութիւնները, նրանց մէջ գիտելիքներ տարածել բնութեան մասին, հետեւողականօրէն պարզաբանել բնութեան ազդեցութիւնը մարդու կեանքում, դաստիարակել ժողովրդական խաւերին բնութեան պահպանութեան ոգով, նրանց մէջ սէր ու հոգատար վերաբերմունք առաջացնել դէպի բնական հարստութիւնները»։

«Հարստացնենք Սեւանի գեղեցիկ բնութիւնը» խորագրով յօդուածին մէջ, Մ. Գասպարեան կ'անդրադառնայ Հայաստանի գեղատեսիլ լճի՝ Սեւանի ունեցած բարեբար ազդեցութեան, զինք շրջապատող կենդանական ու բուսական աշխարհին վրայ։ Սեւանի ջուրերը կ'ոռոգեն Արարատեան դաշտի բերքատու այգիները եւ պարտէզները։ Լիճին շնորհիւ է, որ լուսաւորուած են քաղաքները ու գիւղերը, ելեկտրականութեամբ օժտուած են արդիւնաբերութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը։ Հիմնուած պատմական եւ բնապատմական տուեալներու վրայ յօդուածագիրը այն միտքը կը յայտնէ, որ հեռաւոր անցեալի մէջ Սեւանի աւազանը ծածկուած էր սաղարթախիտ անտառներով, որոնց հետքն անգամ մնացած չէ այսօր։ Եւ ահա հայ մարդու ստեղծագործ ձեռքը նոր անտառներ կը տնկէ այստեղ։

Ինչպէս կը նշէ Մ. Գասպարեան իր յօդուածին մէջ, անտառատնկման ձեռնարկները 1951էն ի վեր սկսած են ծառատնկումի եռուն աշխատանքները եւ մինչեւ այսօր Սեւանայ լիճի ափերուն տնկած են չորս հազար հեկտարէ աւելի տունկեր։ Այստեղ աճեցուցած են մօտ քառասուն միլիոն բազմազան ծառեր ու թուփեր, որոնցմէ մօտ երկու միլիոնը տանձենի, խնձորենի, սալորենի եւ այլ պտղատու եւ հատապտուղ ծառեր. տարուէ տարի կ'ընդարձակուի ու կը կերպարանափոխուի կանաչ դալար անտառը Սեւանայ լճի ափին, իսկ Սեւանի աւազանը իր գեղեցիկ բարձր դիրքով ու մեծ լճով, ծաղիկով ու անտառով, իր բիւրեղեայ մաքուր օդով կը դառնայ ամենալաւ առողջարանը։

Իր «Ազնուացնենք վայրի պտղատու ծառերը» խորագրով հետաքրքրական յօդուածին մէջ, Վ. Անանեան գործնական հարց մը կ'արծարծէ իրողութիւններու հիման վրայ։ Ցոյց տալէ ետք, թէ Հայաստանի հարաւային անտառները հարուստ են վայրի պտուղներով, ինչպէս են՝ վայրի թուզ, նուռ, տանձ, խնձոր, վայրի բալ, կեռաս, զկեռ, յօդուածագիրը կ'ընդգծէ, թէ անհրաժեշտ է պատուաստումը այդ վայրի պտղատու ծառերուն, որոնցմէ, պատուաստումի միջոցով պիտի ստացուի ոչ միայն պտուղներու առատութիւն, այլեւ կարճ ժամանակի մէջ անճանաչելի կերպով պիտի գեղեցկանայ Հայաստանի բնութիւնը։

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

Քանի որ այստեղ ձուադրող ոչ մի մայր իշխան չկայ, քանի որ իրենք էլ դեռ պատրաստ չեն բեղմնաւորելու, ինչո՞ւ են ժամկէտից շուտ ահագին ճամբայ կտրել եւ այս ափը եկել Նորադուզի իշխանները։

— Սրանք անպայման հետախոյզներ կը լինեն, ինձ նոր միտք տուեց իմ երիտասարդ ընկերը։ Բոլորից շուտ եկել են ափերն ուսումնասիրելու։

— Ինչ ուսումնասիրելու բան կայ որ, թերահաւատօրէն հարցրի ես։

— Ինչպէս չկայ. լիճն իջնելու հետեւանքով շատ աւազներ քանդում – վերանում են։ Եկել են տեսնել իրենց հերուան աւազները մնո՞ւմ են, թէ ոչ... Եկել են տեսնեն՝ բոյն փորելու համար ասած կողինձից կա՞յ... եկել են հրապարակ բացեն ձու դնող մայրերի համար... եկել են...

— Լաւ, լաւ, համոզուեցի, կտրեցի ես։ Աչքս լոյս, դու էլ ինձ նման երեւակայող դառար, հիմի լաւ կը հասկանանք իրար, ծիծաղեցի ես։

— Ինչ երեւակայութիւն, մաքուր ճշմարտութիւն եմ ասում։ Եթէ սրանք ճամբայ մաքրող դրագունները չեն, դէ տացէք, ինչո՞ւ անպայման բոլորն էլ հսկայ են ու բոլորն էլ արու...

4.— Ագահութեան զոհերը

Ուրիշ օրսորդներ էլ եկան «աւազները», ամէն օր եկան։ Եւ ահա օրերի ընթացքում մենք նկատեցինք, որ մեր բռնած արու ձկները գնալով մանրանում են։ Քսան օր անց այլեւս խոշոր ձուկ չէր ընկնում մեր կարթը։ Այ քեզ բան։ Ո՞ւր գնացին, ախր առաջին օրերը միայն խոշորներն էին գալիս, շատ խոշորները։ Շորժա գիւղացի մի մորդվին նոյնիսկ քսան քիլոկրամանոց մի իշխան բռնեց մեր աչքի առաջ։ Ո՞ւր կորան անիրաւները։

Վերջին օրը, որպէս բացառութիւն, չորս–հինգ քիլոկրամանոց մի ձուկ ընկաւ ընկերոջս կարթը եւ իր արարքով տուեց մեր հարցի պատասխանը, նա կուլ էր տուել հարիւր կրամանոց պողպատի փայլախայծը՝ երկու խոշոր կարթերի հետ միասին...։

— Մի ագահութեանը նայեցէք, գանգատուեց ընկերս՝ ձկան կոկորդից կարթերը հազիւ հանելով։

Ագահութի՞ւն։ Ինչպէս որ... Միթէ առաջին օրերին իրենց ագահութեանը զոհ չգնացին բոլոր խոշոր, գիշատիչ ձկները... Մնացել էին պակաս ագահները, որովհետեւ խոշոր չէին եւ նրանց նման վստահ չէին իրենց բիրտ ուժին...

5.— Հերթեր ձկների «ծննդատան» առաջ

Էհ, տանջանք է սա, հօ գործ չի, ձմեռն ենք մտել, ցուրտը սաստկացել է, փչում ենք ձեռքներիս ու թափով վեր ու վար ենք անում մեր կարթերը։ Արդի՞ւնքը։ Գլուխդ ողջ լինի, առայժմ որ ամէն ձուկն ինձ վրայ հարիւր ռուբլուց պակաս չի նստում...

Որտե՞ղ են լճի հսկայասոր ձկները, ախր Արեգունի ափին նրանք ընդամէնը չորս–հինգ տեղ են ձու դնում, ամէն տեղը մի փոքր տարածութիւն։ Որքան էլ պակասած լինի լճի ձուկը, հիմա այս աւազներում այնպիսի կենտրոնացում պիտի լինի, որ կարթդ կախելուն պէս պիտի վրայ հասնեն։ Ո՞ւր են ձուադրող մայրերը, ո՞ւր են նրանց շուրջը կռիւներ սարքող արուները։ Ինչո՞ւ այսքան քիչ են։

— Ռենիկ, նաւակը քշիր լճի խորքը, հետաքրքիր է՝ այնտեղ ինչ կայ, առաջարկեցի ես։

Խորացանք լճի մէջ, հեռացանք աւազներից եւ, օհօ, քսան մեթր խորութեան մէջ մէկը սկսեց թափահարել կարթս։ Դուրս հանեցի մի խոշոր իշխան, մի վիթխարի մայր, որի արծաթագոյն կողերի վրայ նոր միայն սկսել էին մուգ շերտեր երեւալ։ Ինձ հասկանալի երեւոյթ է դա. մայր իշխանը նոր միայն ընկել է բախտակցման ընաշրջանում ապրել. այսինքն, նոր միայն ձուերը սկսել են զարգանալ օրգանիզմում։ Սպասիր մի վիրահատեմ։ Որովայնում հազարաւոր չէկ ձուեր երկու չէկ շերտ են կազմել ողնաշարի երկարութեամբ։ Ձուերը զարգանալու դեռ ժամանակ կայ։

— Հիմի հասկացա՞ր, թէ ինչու իրեն հեռու է պահում աւազից, հարցրի ես ընկերոջս։

— Կարելի՞ է ասել, որ հեռւում սպասում է իր հերթին, հարցրեց նա հեգնանքով։

— Այո, սպասում է իր հերթին, լրջօրէն պնդեցի ես։ Առաջին խմբերը վերջացնեն իրենց գործերը աւազում ու հետ կը գնան։ Մինչ այդ, այ սա, որ բռնել ենք, կը հասունանար ձուադրման համար ու կը գնար «ծննդատուն», աւազը փոխարինելու նրանց, ովքեր արդէն «ծնել» ու հեռացել են։ Յետոյ կը գան ուրիշ խմբեր՝ սրանց փոխարինելու...

— Ջեղա, ծովի տակ ինչ կարգ... այդպիսի հերթեր ստեղծելու, հօ ... չի, բողոքեց ընկերս։

— Կարգ կայ, առանց հերթի ... նի... Դիմօ, ծովում հարիւր հազարաւոր ձկներ կան, իսկ աւազը մի չափ է... եթէ բոլորը միասին ձու դնելու լինեն, գիտե՞ս ինչ կը ստեղծուի...

ՎԱՀՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(6 Շար.)

...կարծ անձարկի մը մէջ Գ. Աղամեանց, ...յոյց կուտայ, թէ կարելի է Հայաստանի մէջ անցնել չաղանակենի, որ Կովկասի ...նայոյն ծառատեսակներէն է եւ մեծ օ-...գուտ կը բերէ մարդոց ։ Հարիւրաւոր ...տարիներ առաջ Հայաստանի մէջ եղած ...են չաղանակենիի անտառներ ։ Շաղանա-...կենին խոշոր ծառ է, ունի մինչեւ 35 ...մեթր բարձրութիւն, մինչեւ մէկ մեթր տրամագիծ եւ կրնայ ապրիլ մօտ հա-...զար տարի ։

Չաղանակենիի բնափայտը կ'օգտագոր-ծուի արժէքաւոր կահ-կարասիներ, ...պատրաստելու համար ։ ...ուել պատ, չաղանակենիի փայտը ուշ կը ...փտի, իր այս յատկութեամբ մինչեւ իսկ կը գերազանցէ կաղնին, որ յայտնի է իր դիմացկունութեամբ ։ Շնորհիւ իր գե-ղեցիկ ծաղիկներուն եւ համաչափ դա-...ուած սաղարթին, չաղանակենին կը ...ւի բարձրարժէք զարդածառերու ...րք եւ կրնայ լայնօրէն կիրարկուիլ ...կանաչապատումին հա-մար ։

...Բուսաբանա-գիտական թեկնածու Գ. Ղանտիլեան, Հայաստանի վայրի ցորեն-...ներու մասին յօդուածին մէջ, կ'ըսէ, թէ Հայաստանի մէջ կը մշակուին ցորենի, ...ութիւն ունեցող հիմնական բոլոր տե-սակները, աւելի քան 230 տարատեսակ, որ կը կազմէ ամբողջ աշխարհի մէջ եղած ...տեսակներու 13էն աւելին ։ Ցորենի ...բազմազանութիւնը Հայաստանի մէջ կը գերազանցէ Խորհրդային Միութեան բո-լոր միւս շրջանները միասին առած ։ Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած են նա-եւ վայրի ցորեններ ։ Խօսելով այս վեր-ջիններու մասին, Գ. Ղանտիլեան ցոյց կու տայ, թէ անոնք կրնան օգտակար ըլ-լալ ...անբարենպաստ պայմաններու մէջ ...գտնուող ցորենի եւ խոտաբոյսերու նոր տեսակներ ստանալու համար, ու կը շեշ-տէ թէ այդ վայրի ցորենները բնական անփոխարինելի հարստութիւն են եւ ու-նին գիտական եւ գործնական մեծ նշա-նակութիւն .

Կենսաբանական-Գիտ. թեկնածու Ա. Աբրահամեան կ'անդրադառնայ Հայաս-տանի պաղ շրջաններու բարձր լեռնային ...անտառներու վրայ տեղ-տեղ աճող չա-փազանց գեղեցիկ ու մշտադալար բոյսի՝ Կովկասեան մրտավարդի (ռոտոտենդրոն) ...տարածութեան ։ Մրտավարդի ծաղիկնե-րը բաւական խոշոր են, ճերմակ, երբեմն ալ վարդագոյն երանգներով ։ Այս Ա. Աբրահամեան կը նշէ, որ բարձրարժէք զարդատեսակ բոյս ըլլալէ զատ, մրտա-վարդը շատ մեղրատու մըն է, կը պարու-նակէ եթերային իւղեր եւ մեծ քանա-կութեամբ դաբաղային հիւթեր ։ Ըստ ...յօդուածագրին, Հայաստանի մէջ մրտա-վարդը կը գրաւէ 10.000 հեկտար տարա-ծութիւն ։ Մրտավարդի մացառները կը պաշտպանեն աւելի ցած գտնուող ան-տառները եւ դիւղատնտեսական մշակու-թիւնները ձիւնահալքին եւ փլուզումնե-րու դէմ ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ճոնի Հալիտէ յայտարարած է թէ՝ այսուհետեւ միայն Ժորժ Կառվարենցի գրած ռոքերը պիտի երգէ, կը գրէ Օռոր իր Երկուշաբթի օրուան թիւին մէջ ։

Տիրան-Ժորժ Կառվարենց, որ ըստ նոյն աղբիւրին, ի մօտոյ պիտի ամուս-նանայ Այտա Ազնաւուրի հետ, կը շա-րունակէ այն փայլուն ասպարէզը զոր սկսաւ «Թաքսի մը Թոպրուքի համար» շարժանկարին երաժշտութիւնը գրելով ։ Ինք է նաեւ Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին՝ «Առիւծները ձգուած են» (Լէ Լիօն սոն լաշէ) երաժշտութեան հե-ղինակը առանց մոռնալու «Ժամադրու-թիւն ի Գրազիլիա» որ մեծ յաջողութիւն գտաւ Գրազիլի նոր մայրաքաղաքին «բացումին» առթիւ ։

Օռոր նկար մըն ալ հրատարակած է քաշուած Շարլ Ազնաւուրի Մօնփօր-Լա-մօրիի ապարանքին առջեւ ուր կ'երեւին տանտիրոջ կողքին՝ Այտա Ազնաւուր, Տիրան-Ժորժ Կառվարենց, Ճոնի Հա-լիտէ եւ Կարլօ Նիլ .

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին աշխատակցած է նաեւ ուրիշ հայ մը՝ Մարտիկեան իբրեւ օփերաթէօր ։ Այս ե-րիտասարդ արուեստագէտին անունը յի-շած կ'ըլլանք արդէն Թաքսի մը Թոպրուքի համար ժապաւէնին առթիւ .

Հայաստանի կենդանական հարուստ աշխարհի մասին կը գրէ կենսաբանական Գիտ. թեկնածու Գ. Աւագեան ։ Ան կ'ը-սէ, թէ ներկայիս Հայաստանի մէջ տա-րածուած են 13.000 տեսակի միջատ, ա-ւելի քան երեք հարիւր տեսակի թռչուն, 74 տեսակի կաթնասուն, 44 տեսակի սո-ղուն եւայլն ։ Վերջին տասնամեակին Հա-յաստանի կենդանական աշխարհը հարստացաւ անողնայարաւորներու 200 տեսակով, որոնք գիտութեան համար բո-լորովին նոր տեսակներ են ։

Հայաստանի մէջ կ'ապրին այնպիսի վայրի կենդանիներ, որոնք բնութեան զարդ ըլլալէ զատ ունին տնտեսական, արդիւնագործական կարեւոր նշանակու-թիւն. ասոնք են հայկական վայրի խոյը (մուֆլոն), բեզոարեան այծը, այծեամը, վարազը, սրճագոյն արջը, վայրենակեր-պը, ջրասամոյրը եւ ուրիշներ ։ Սրճագոյն արջը եւ վարազը ունին մեծ քանակու-թեամբ միս, իսկ արջին ճարպը կ'օգ-տագործուի նաեւ բժշկութեան մէջ ։ Իսկ ջրասամոյրին մորթը իր բարձր որակով արդիւնագործական մեծ նշանակութիւն ունի ժողովրդական տնտեսութեան հա-մար ։ Նշելէ ետք Հայաստանի թռչնաշ-խարհի հարստութիւնը, Գ. Աւագեան կը շեշտէ, որ Հայաստանի կենդանական տե-սակներու պահպանումը կը հանդիսանայ ամէնուն սրբազան պարտականութիւնը եւ անհրաժեշտ է հոգ տանիլ, որպէսզի եղածը հարստանայ նոր տեսակներով ։

Ն. Կ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Գործավարներու Խորհուրդին 18 Սեպ-տեմբեր 1961 եւ 5-1654 թուահամար ո-րոշմնագրին եւ Պոլսոյ Կուսակալութեան 29 Սեպտեմբեր 1961 թուակիր եւ 19607 թուահամար պաշտօնագրին եւ Հայ Հա-մայնքի հնաւանդ սովորութիւններուն եւ կանոններուն հետեւողութեամբ պատ-րաստուած ներկայ հրահանգին գործա-դրութիւնը յարմար նկատուած է Պոլսոյ Կուսակալութենէն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Թուրքիոյ ՀայոցՊատ-րիարքական Աթոռին համար նոր Պատրիարքի ընտրութիւնը պիտի կատարուի ներկայ հրահանգով ճշդուած սկզբունքներուն համեմատ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 2.— Պոլսոյ Կուսակալու-թեան վերոյիշեալ պաշտօնագրով բա-ցարձակօրէն արգիլուած է ընտրական քարոզութիւն կատարել ընտրութեան նա-խօրեակին եւ ընտրութեան օրը ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 3.— Աշխարհական պատ-գամաւորները, որոնք պիտի մասնակցին պատրիարքական ընտրութեան, պիտի ընտրուին 8 Հոկտեմբեր 1961 Կիրակի օր, Հայ Համայնքին քուէներով՝ յետագայ յօդուածներուն համաձայն .

ՅՕԴՈՒԱԾ 4.— Պոլսոյ եւ գաւառի ե-կեղեցիներէն իւրաքանչիւրը կը նկատուի մէկ ընտրական շրջանակ ։ Իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակ, նայած իր բնակչու-թեան թիւին, իբր արդիւնք հաշուական տուեալներու՝ յարակից ցուցակին մէջ ճշդուած թիւով կ'ընտրէ — մէկ կամ մէ-կէ աւելի — աշխարհական պատգամա-ւորներ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 5.— Իւրաքանչիւր Թաղ. Խորհուրդ, կազմակերպելու համար իր շրջանակէն ընտրելի պատգամաւորներուն ընտրութիւնը, կը կազմէ Թաղային Ընտ-րական Ցանձնաժողով մը՝ իր կազմին վրայ աւելցնելով առ այդ հրաւիրուած երկու կամ երեք թաղեցիներ ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 6.— Թաղային Ընտրական Ցանձնաժողովներու պարտականութիւն-ներն են հետեւեալները .—

Ա.— Պատրաստել թաղեցի ընտրողնե-րուն տոմարը որ, կազմուած ըլլալով թաղերու եւ փողոցներու համաձայն, պէտք է պարունակէ քանիմէկ տարիքը լրացուցած թաղեցի ընտրողներուն ա-նուն, մականունը, տարիքը, անոնց բնա-կած տան թիւն ու ընտրողի ստորագրու-թեան յատուկ սիւնակ մը ։

Բ.— Կազմել պատգամաւորութեան թեկնածուներուն եռապատիկ ցանկը ։ Այս ցանկը, որ ներկայ հրահանգին յա-րակից ցուցակին համեմատ, իւրաքան-չիւր շրջանակէն ընտրելի պատգամաւոր-ներու թիւին եռապատիկը թեկնածունե-րու անունները պիտի պարունակէ, ըստ կանոնի պիտի պատրաստուի ընտրողնե-րու դիւրութեան եւ քուէներու ցրուումին արդելք ըլլալու համար ։ Ընտրողները բոլորովին ազատ են իրենց քուէները տա-լու նաեւ անոնց, որոնք չեն նշանակուած այս ցանկին մէջ ։

Գ.— Ընտրութենէն ութ օր առաջ եկե-ղեցւոյ բակին մէջ, ի տես ժողովրդեան կախել ընտրողներու տոմարը եւ եռապա-տիկ ցանկը, որպէսզի կարելի ըլլայ նկա-տի առնել ընտրողական տոմարի մասին ըլլալիք դիտողութիւնները եւ սրբագրել զայն ։

Դ.— Ընտրութեան օրը հսկել քուէար-կութեան, որպէսզի ան տեղի ունենայ անթերի եւ կանոնական ձեւով ։ Ընտրու-թեան արդիւնքը ճշդել տեղեկագրով մը՝ վաւերացուած իր անդամներուն եւ ժո-ղովուրդէն մի քանի դիտողներու ստո-րագրութիւններով եւ կնքուած եկեղեց-ւոյ կնիքով ։ Ընտր. տեղեկագրին օրի-նակները մինչեւ 9 Հոկտեմբեր 1961 Եր-կուշաբթի ժամը 12 յանձնել Պատրիար-քարան եւ ընտրողներուն ։

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ.— Ադրբէջանի ճատրակի ազ-գային խումբը մրցեցաւ Հայաստանի խումբին դէմ, Երեւանի մէջ ։ Խումբերէն ամէն մէկը կազմուած էր 7ական տղա-մարդէ, 2ական կինէ եւ մէկական պա-տանիներէ ։ Առաջին հանդիպումը վերջա-ցաւ ի նպաստ Հայերուն, արդիւնքն էր 6.5 : 3.5 ։ Երկրորդ հանդիպումին որոշ յաջո-ղութիւններ արձանագրեցին Ադրբէջան-ցիները, սակայն, մրցումները աւարտե-ցան 11.9 արդիւնքով, ի նպաստ Հայե-րուն ։

✕ ՑԻՒՐԻԽԻ ճատրակի միջազգային հանդիպումին երկրորդ հանդիսացաւ Խ. Միութեան ճատրակի ախոյեանը՝ Տիգ-րան Պետրոսեան ։

ԹԵՆԻՍ.— Մէկ շաբաթ տեւող թենիսի մրցումներուն, որուն մասնակցեցան Ե-րեւանի շախահաս խաղացողները, առաջ-նութիւնը շահեցաւ եւ Երեւանի 1961ի ա-խոյեան հռչակուեցաւ՝ Ռ. Գզոյեան ։ Կի-ներու բաժնին մէջ առաջնութիւնը ապա-հովեց Ժաննա Գէորգեան ։ Արանց երկ-րորդ խումբին առաջին տեղը գրաւեց՝ Մ. Կարապետեան ։

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— Քոփենհակ եւ Հելսին-քի մեկնած են խորհրդային կոփամար-տիկները, մասնակցելու համար Դանիոյ կազմակերպած կոփամարտի մրցումնե-րուն ։ Խորհրդային խումբին մաս կը կազմէր Կ. Ջանիբեան, որ ըլլայ Քոփեն-հակի եւ ըլլայ՝ Հելսինքիի մէջ պարտու-թեան մատնած է իր մրցակիցները ։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ.— Վերջացաւ ոտնագն-դակի առաջին խաղաշրջանը ։ Երեւանի «Սպարտակը», որ կը մասնակցէր Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան «Ա.» խումբի երկրորդ ենթախումբի մրցումներուն, ունեցած է տասը հանդիպում, հետեւեալ արդիւնքով ։ Շահած՝ երկու մրցում, կորսնցուցած՝ երեք, իսկ հաւասար եղած մնացեալ հինգ մրցումներուն ։ Այս ձեւով ընդհանուր խաղացանկին մէջ կը գրաւէ վեցերորդ տեղը ։

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ.— Հայաստանի պաս-քեթպոլի աղջիկներու խումբը կարեւոր յաղթանակ ապահովեց Մոսկուայի «ըՍ-պարտակ»ի խումբին վրայ ։ Մրցումին արդիւնքը եղած է 38-54 ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

– Նպատակս խղճի պարտք մը կատա-րել է, պարոն հիւպատոս, պատասխա-նեց Լուսիա ։ Հիւանդոտ քոյրս առած մին-չեւ այս երկիրը եկած եմ մի միայն թշ-ուառ ...ի մը ձայնը լսելու համար ։

– Ինչպէս ։

– Այո, պարոն հիւպատոս, երեք ամիս առաջ պաշտօնով Վան կը գտնուէի, որ ...երէն գեղեցիկ քաղաքներէն մէկն է ։ Երբ քոյրս առած անկից Կ. Պոլիս վերա-դառնալ կ'ուզէի, անհա տարիքոտ կին մը ...եկաւ ու ոտքերուս պլլուելով, սա-...նեց . Ի սէր Աստուծոյ, Լուսիա, ի սէր ...նուիրական կոչումիդ ... մէկ ...տակ զաւակ մը ունիմ որ տասներկու տարիէ ի վեր աքսորուած է ... կը պա-ղատիմ ... իմացիր անոր ուր գտնուիլը ... մեռա՞ծ է թէ կենդանի, տեղեկու-թիւն մը առ ... ։ Հիմակ հասկցայ որ այս՛ քաղաքը աքսորուած է ։ Այդ պատ-ճառաւ մինչեւ հոս եկայ որ աչքովս տեսնեմ զինքը ։

— Ի՞նչ ազգ է, ընդհատեց հիւպատո-սը ։

— Հայ է ։

— Հա՞յ ։

— Այո ։

— Մեր կրօնքի՞ն համակիր ։

— Այո ։

— Ի՞նչ է իր անունը ։

— Խաչիկ ։

— Ի՞նչ յանցանքով դատապարտուած է ։

— Կարծեմ ոճիր մը գործած է ։

— Ուրեմն թիապա՞րտ մըն է ։

— Ձեզ գիտեր ... այդ մասին ձեր ա-ջակցութիւնը պիտի խնդրէի, պարո՛ն հիւպատոս ։

— Ամենայն սիրով, քոյրս, շեշտեց հիւպատոսը խանդաղատալի ձայնով մը ։ Գիտցած եղիր որ ձեռքէս եկածը պիտի չխնայեմ ։ Վաղը կը տեսնեմ թիարանին վերատեսուչ Լուֆֆի աղան, որ բարե-կամս է ։ Կը յայտնեմ ձեր նպատակը ... Եթէ մեռած չէ, անպատճառ կարող ենք տեսնել զինքը ։

Այս խօսակցութեան վրայ, յանկարծ մելամաղձոտ ու սրտաճմլիկ ձայն մը լը-սուեցաւ փողոցէն, այդ ձայնը կը բացա-կանչէր ։

— « Քարապպի, Եարապպի » ։

— Հա, Տէրվիշն է ... յայտնեց հիւ-պատոսը՝ տխուր ժպիտով մը ։

— Ի՞նչ կ'ըսէ ... հարցուց Լուսիա՝ դողդղալով ։

— Ձէ՞ք հասկնար ։

— Ոչ ։

— Կեցէք ուրեմն հոս կանչել տամ զին-քը ։

Ու պատուհան մը բանալով փողոցը նա-յեցաւ ։ Մեր ծանօթ Տէրվիշը կ'անցնէր անտարբեր քալուածքով մը ։

— Տէրվիշ, տէրվիշ ... պոռաց հիւ-պատոսը բարձրաձայն ։

Տէրվիշը դէպի պատուհանը դարձուց իր նայուածքը ։

Վեր եկուր, տէրվիշ, կրկնեց հիւպա-տոսը ։

Ցետոյ երկու մանկամարդ աղջիկնե-րուն դառնալով յարեց .

— Դուք ինչ դեր որ կատարէք յանուն մարդկութեան միեւնոյն նպատակն ընտ-րած է այս բարի մարդը ։ Մի նայիք իր արտաքին կերպարանքին շատ ողորմելի է, բայց հրեշտակէն աւելի գթած է ..

Հիւպատոսը չէր աւարտած իր խօսքը, երբ ներս մտաւ պարթեւ հասակով Տէր-վիշը ։

— Հրամմեցէք, տէրվիշ. բսաւ հիւ-պատոսը մտերմական քաղցրութեամբ մը ։ Կը ներկայացնեմ քեզի երկու հիւ-րերս, Լուսի եւ Լիլի ։ Դժբախտաբար քու լեզուդ չեն հասկնար ։

— Նոր եկա՞ծ են հարցուց տէրվիշը՝ որ խորին ուշադրութեամբ մը երկու մանկամարդ աղջիկները դիտեց ։

— Այո, այսօր եկած են ...

Տէրվիշը հարցում մը ընել ուզեց ... բայց խեղդուեցաւ ։ Օհ, ճնշող անձկու-թեամբ մը գթութեան քոյրերու դէմքը ծածկող ճերմակ վարշամակին նայեցաւ որուն տակէն իր հոգին ճառագայթող արտայայտութիւն մը կը պատկերուէր ... նայեցաւ, այո, ու մահու չափ տժգունե-ցաւ ։

— Դուն մարդերու առաքեալն ես, տէրվիշս, շարունակեց հիւպատոսն՝ ա-ռանց նկատելու անոր դիմագծերու այլ-այլութիւնը. իսկ անոնք՝ կիներուն ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Առրինէ Սագըզ, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Էդուարդ Սագըզ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալեքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աստուր Քիթապճը եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սագըզեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Հերման Նանիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Նանիք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նախնիքեան եւ զաւակները (Աթէնք), ինչպէս նաեւ համայն Սագըզեան եւ Տէր-Մելքոնեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱԳԸԶԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 14) ժամը 13.30ին, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցին, (Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատունը։

Մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Սագըզի եւ զաւակներուն։

Այրի Տիկին Յովհ. Նաճարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Վաչէ Պալթայեան եւ զաւակները եւ Անտրէ Էսկարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սիրանուշ Հիւսնեան եւ զաւակները (Լոս-Անճըլըս), ինչպէս նաեւ Սենեքէրիմեան, Տէրլէմէզեան, Եօթնեղբայրեան, Թէլալեան, Պզտիկեան, Զէրչեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 9-ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 13) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը։

ՄԱՆՕԹ.— Ցաւակցութիւն՝ տոմարով։

26, Rue d'Enghien, Paris (10e)

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Առրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՓՈԽՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Զխաչաձեւելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նոյեմբեր չորսի ձեռնարկը

Հ. Ց. Դ. Օրը կը տօնուի Գօմոնի Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 11ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբական պարեր Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARJS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետաց տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ։

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ պիտի կարդացուի Հայրապետական կոնդակ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, եւ պիտի ոգեկոչուի յիշատակը մեր Թարգմանիչ վարդապետներուն եւ Հայ Մշակոյթի բոլոր ծառայողներուն։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. Նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տէֆէրի։

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար։

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ։ Պիտի խօսի Պ. Շ.Տ. ԹԻՔԷՃԵԱՆ։

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ։ Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները։

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները։

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբեանի ղեկավարութեամբ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շալճեան եղբայրներու յիշատակին։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19։

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Իսրայէլէն Տիկին Նոյեմի Շատարեւեան, Հաճընցի կը փնտռէ իր հանգուցեալ եղբօր Շատարեւեան ընտանիքէն անդամներ որոնք Փարիզ կամ շրջանները կ'ապրին։

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Վարդան Վարդանեանը, ծնած 1918ին Թուսականին, ասպարէզով ուսուցիչ.

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Յարութիւն Արեւշատեանը, ասպարէզով բժիշկ, ունի մէկ մանչ, մէկ աղջիկ, կինը ամերիկուհի։

× Թիֆլիզէն Տիկին Հռիփսիմէ Եղամիրեան կը փնտռէ իր ամուսինը որ Բ. պատերազմին անյայտ կորսուած է։ Ծնած 1912ին, ունի Օննիկ, Արշակ, Ռուպէր եւ Շուշան անունով զաւակներ եւ Երուանդ եւ Համօ անուն եղբայրներ։

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկագրել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8). Հեռ.ի Թիւ Էլիզէ 67.03։

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար։ Պ. Յարութիւն Տամլամեան 50 Ն. Ֆ. որդ. Եսթեր Տամլամեանի հոգեհանգստեան առթիւ։ Այրի Տիկին Մօղեան տասը Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Նարլըեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի։

КԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ՊԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ.

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔԵՌԻ (էքս) խումբը, 13 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ՁՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	80 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ. ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 14 OCTOBRE 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9229 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5030

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Այն պահուն, երբ անտարբերութեան ...թ մը կը պաշարէ հոգիները, սպառ... ...ով մոռացութեան գուբը նետել տալ ...ոս նուիրական աւանդութիւնները, յու...ողիչ եւ սփոփարար երեւոյթ մըն է ...տօնը, զոր ամէն տարի այս եղա...ակին կը կազմակերպեն Մարսիլիոյ մեր ...րենակիցները, անսայթաք հաւատար...ութեամբ եւ սրտառուչ երկիւղածու...թեամբ :

...վայր՝ Կիրակի՝ Կամաւորներու եւ ...ազմիկներու Բարեկամական Միութիւ...ը, որուն նախագահն է նախկին ծովա...յն սպայ Շաւլ — Տիրան Թէքէեան, ան... ...մ մը եւս հանդիսաւորապէս կ'ոգեկո... ...«Արարայի» ճակատամարտին եւ Կի... ...իոյ գրաւման տարեդարձը :

...րեթէ ամբողջ օրը կը գրաւեն հան... ...թիւնները, — հոգեհանգստեան ...արարող, ընդունելութիւն, բանախօ... ...թիւն եւ կոչունք (ճաշասեղան) : Ծը... ...ամբ հայկական եղբայրութեան հրա... ...րակային մեծ ցոյց մը, որ հազուա... ...է գծբախտաբար այս հիւրընկալ ...րին մէջ.

...տօնին պատուոյ նախագահն է ...երու բարեկամ Կաստոն Տէֆէր, քա... ...պետ եւ ծերակուտական : Ինչպէս ...մէն տարի, այս անգամ եւս հանդիսու... ...թեանց ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսացի ...զաքային եւ զինուորական բարձրաս... ...ան անձնաւորութիւններ, Հայերու ...րեր.

...մեծ է Արարայի յաղթանակին իմաստ...

...Արարան հանգրուան մըն էր, հասնելու ...մար բուն նպատակակէտին, որ Կի... ...իան էր :

...Ուր երեք հարիւր տարի (1080—1375) ...կան թագաւորութիւն էր ունեցած Մի... ...երկանի ափերուն վրայ, Կիլիկիոյ ...ուն բերդերուն մէջ, հերոսաբար ...բէ սալով թշնամիներու յարձակում... ...։ Ու այս այնպիսի պահու մը, երբ ... Հայաստանի անկախութիւնը խոր... ...ած էր Ալփասլանի հարուածներուն ... 1071) եւ յուսահատական վիճակ ...ած :

...անկախութեան կորուստէն վերջ, աղա... ...թեան հուրը անշէջ մնաց հայ հոգի... ...ուն մէջ։ Դարերու սերկութիւնը չկր... ... մարել զայն :

...երգեցինք անվերջ «ա՛խ Հայաստան», ...անց մոռնալու «Ցանկամ տեսնել զիմ ...Կիլիկիա» :

...ին աննախընթաց եղեռնը փոթորկեց ...ւ երիտասարդներու հոգին : Անոնք ...անց խումբ զիմեցին Կիպրոս, հեռաւոր ...երիկաներէն ու Եգիպտոսէն, կամաւոր ...րձանագրուելու հայկ. Լեգէոնին :

...երկու տարի կը հետապնդէին ա... ...ոք եւ՝ վրէժ լուծել անարգ թշնա... ...ին, որ անզէն ու անպաշտպան Հայեր, ...եր ու մանուկներ, ամբողջովին ջար... ...ծ էր : Երկրորդ «հայկական օջախ» մը ...ստեղծել ցանկալի Կիլիկիոյ մէջ :

...Արարայէ անառիկ դիրքին վրայ գրոհ ... ու եւ իրենց կեանքը զոհող հայ կա... ...որները աչքերնին յառած էին դէպի ...Կիլիկիա :

...Ցեսան այդ երջանիկ օրը : Ֆրանսական ...րքին տակ գրաւեցին Կիլիկիան :

...Կարծեցինք թէ վերջացա՜ւ երակառո... ...ծ հը երազը :

...հիասթափութիւնը չուշացաւ :

...Դաշնակցական խաղեր ջուրը ձգեցին ...հայկական Կիլիկիոյ ծրագիրը :

...Զինադադարին մահուան զուռը հասած ...ւրքը ողջնցաւ՝ շնորհիւ Ֆրանսական ...թեան եւ քանի մը մեծ պետութեանց ...ակցութեան :

...Առաջին մեծ զոհն եղաւ Մարաշ, որ

երկու շաբաթ հերոսաբար կռուելէ վերջ լքուեցաւ ճիշդ այն պահուն, երբ Թուրքերը պատրաստ էին զրկած՝ անձնատուութեան պայմանները իմանալու համար :

Բոլորովին իր բախտին ձգուեցաւ նաեւ Հաճըն, որ ութ ամսուան դիւցազնամարտէ մը վերջ նահատակուեցաւ՝ հայ մարտիրոսագրութեան դրքին վրայ փառաւոր էջ մը եւս աւելցնելով :

Փարիզի եւ Շամի մէջ Հաճնոյ հայրենակցական Միութիւնը վաղը կը տօնէ «Արծուեբոյնի հերոսամարտին» 41րդ տարեդարձը, ոգեկոչելու համար ութ հազար նահատակներու յիշատակը :

Զէյթուն, Հաճըն, Ֆընտըճաք, Մարաշ, Այնթապ, Ատանա, Տէօրթեօլ, Հալէպ եւ կիլիկեան այլ քաղաքներ ու աւաններ ոռոգուած են հայկական արիւնով :

Ցարգանքով կ'ոգեկոչենք մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ալժէրի մէջ, վեց թաղեր երկար շըրջապատուելէ ետք, 14 յարկնոց շէնքի մը մէջ գտան «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» ձայնասփիւռի կայանը : Կը կարծուի թէեւ թէ այդ կեդրոնը միակը չէր եւ կրնայ պատահիլ թէ Օ. Ա. ԷՍ.ը կարենայ շարունակել իր հաղորդումները :

Գրաւումէն առաջ, Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի խօսնակները կրցած էին, երդ անգամ ըլլալով խօսիլ ժողովուրդին եւ նոր հրահանգներ տալ : Խօսնակը յայտնեց թէ կազմակերպութենէն քանի մը հոգի ղոհուած էին եւ ձերբակալուած՝ թոյլ տալու համար որ աւելի կարեւոր անձնաւորութիւններ փախին : «Ալժէրի իւրաքանչիւր հայրենասէր կրնայ ստիպուիլ որեւէ ժամու նոյն բանը ընելու» աւելցուց խօսնակը : Այս կոչին յաջորդեց մահմետականներուն ուղղուած կոչ մը ուր կ'ըսուէր թէ 1958 Մայիս 13էն ի վեր ոչ մէկ բան փոխուած է, թէ Սալան երբեք չէ դաւաճանած իր երկրին եւ Ալժ. Ազատ. ճակատը ի մօտոյ պիտի բոլորովին բնաջնջուի : Ուրիշ ձայն մը խօսեցաւ Արեւմտեաններուն, գլխաւորաբար Ամերիկացիներուն որոնց թելադրուեցաւ «Ալժերական հարցը» չշփոթել սովորական ապագաղութականացումի մը հետ: Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի բանբերները շեշտեցին թէ Ֆրանսական զիմադրութեան ձայնը պիտի լսուի ՄԱԿի մէջ : «Ալժերիան Ֆրանսայի համար այն է ինչ որ է Ալասքան Միացեալ Նահանգներուն համար : Թող ազատ մարդիկը գիտեն աշխարհի քարտէսը եւ պիտի տեսնեն թէ համայնավարութեան կարմիր աբատը կրկնապատկուած է երկրագունդին վրայ» ըսաւ խօսնակը որ կ'եզրակ՝ Ֆրանսական Ալժերիայով փակեց հինգշաբթի օրուան հաղորդումը .

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը, Ալժերիոյ մէջ տեղ մը, «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կառավարութիւն մը պիտի հռչակէ որ յետագային, ինքզինքը պիտի փորձէ պարտադրել միջազգային բեմին վրայ : Այս պայմաններու տակ աւելի հաւանալի կը դառնայ որ «ԱՀԱԿ»ը ուղէ ժամ առաջ վերջացնել Ալժերիոյ խնդիրը միայն Փարիզը ունենալով իբրեւ խօսակից :

ԹՈՒՆՈՒԶ ԵՒ ԲԻԶԵՐԹ

Թունիզիա նոր ծանուցագիր մը ղրկեց Ֆրանսայի, ուր անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ Ֆրանսական ուժերուն պարպուելին վերաբերեալ խօսակցութիւնները պէտք է սկսին : Առանձին ճառով մըն ալ, զոր արտասանեց Խորհրդարանին առջեւ, Նախաշրջանի բացման առթիւ, Հապիպ Պուրկիպա շեշտեց թէ վերջին դէպքերը ցոյց տուին որ մղուած պայքարը աւելորդ չէ եղած :

Անդրադառնալով մշակութային եւ կրթական հարցերուն, Պուրկիպա յայտնեց թէ հարկ եղած հրահանգները տուած է թերացումներուն առաջքն առնելու համար : Ծանօթ է որ Ֆրանսա որոշ պայմաններ դրած է իր ուսուցիչները կրկին տրամադրելէ առաջ, բայց նախնական կրթութեան դպրոցներու մէջ, արդէն, Ֆրանսերէնի ուսուցումը զգալապէս ջնջուած է եւ Պուրկիպա պատրաստ է մշակութային կապերէն ետք խզել նաեւ տնտեսական կապերը : «Պատրաստ ենք որեւէ հաւանականութեան : Պարպումի պայքարը կը շարունակուի մինչեւ որ վերջին օտար զինուորը հեռանայ հողամասէն » :

ՇՆՈՐՀՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան Պատրիարք ընտրուած է Չորեքշաբթի օր :

Երեք ամիս թափուր մնալէ ետք, Պոլսոյ Աթոռը կը գրաւէ Քալիֆորնիոյ թեմի նախկին Առաջնորդ Շնորհք Եպիսկոպոս : Նորընտիր պատրիարքը ծնած է Եոզկատ 1913ին : Աւարտելէ ետք Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը եւ ընծայարանը, 1935ին, Թորգոմ Պատր. Գուշակեանի ձեռամբ վարդապետ ձեռնադրուած է : Վարած է Հայֆայի հոգեւոր հովիւի պաշտօնը, ապա միջոց մըն ալ ուսուցչական եւ տեսչական պաշտօններ վարած է, 1942 — 43, Անթիլիասի դպրեվանքը :

Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ ըլլալէ ետք, անցած է Հիւսիսային Ամերիկա, ուր եւս հոգեւոր հովիւի պաշտօն վարած է զանազան քաղաքներու մէջ :

1953ին, Քալիֆորնիոյ թեմին առաջնորդ ընտրուած է եւ նոյն միճակին վրայ եպիսկոպոս ձեռնադրուած է, 1953ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ :

1956ին անցած է Երուսաղէմ եւ Տիրան Արք. Ներսոյեանի վարչութեան շրջանին Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռին լուսարարապետ ընտրուած է : Աւելի ետք, երբ կը լրանար Տիրան Արք.ի շրջանը, հեռացաւ Երուսաղէմէն, անցաւ Պոլիս ուր շատ օգտակար եղաւ եկեղեցական կեանքին : 1961ի սկիզբը, ժամանակ մըն ալ մնաց Միլանօ :

Շնորհք Եպիսկոպոսի ընտրութիւնը անակնկալ մը չէ : Անցեալ Յունիսին արդէն, երբ Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ, Գարեգին Պատրիարք, որուն առաջին տագնապը կ'ունենար, իր առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլար երկարաձգել տալ Շնորհք Եպիսկոպոսի Թուրքիա մնալու արտօնութիւնը :

Նորընտիր պատրիարքն էր արդէն որ կը պատմէր վախճանեալ Պատրիարքին վերջին ժամերը : «Սրբազան եղբայր, կ'ըսէր Գարեգին Պատրիարք Շնորհք Եպիսկոպոսին, Թարգմանչաց տօնին օրը ըլլալու չէր այս բանը : Կը տեսնես որքան հիւանդ եմ, իսկ դուն վաղը հարկադրուած ես մեկնելու : Շատ անհրաժեշտ էր քու այստեղ մնալդ, է՛հ յայտնի չըլլար ի՛նչ կ'ըլլամ՝ յայտնի չըլլար » : Եւ խօսքը ուղղելով Պ. Կ. Աբրահամեանին կը շարունակէր «անգամ մըն ալ դիմէ կուսակալին, հաղորդէ վիճակս, խնդրէ իմ անունովս՝ միջոց մը եւս այստեղ մնալը արտօնելու համար» :

Ու Շնորհք Եպիսկոպոս մնաց մինչեւ պատրիարքական Աթոռը բարձրանալը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՆ ալ ճանչցաւ Սուրիոյ կառավարութիւնը, բայց միայն տէ ֆաքթօ : Արդարեւ Ֆրանսայի պարագան քիչ մը փափուկ է որովհետեւ, Արաբ Միաց. Հանրապետութեան կազմութենէն առաջ ալ, դիւանագիտական յարաբերութիւն չունէր Սուրիոյ հետ, ինչ որ թոյլ չի տար որ Տէ Եուռէ ճանչնայ ներկայիս :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութիւնը դիմում մը ներկայացուց Արաբական Լիկային, որուն մէջ կը յայտնէ թէ իր ուժերը պէտք է քաշուին համարաբական այն զօրամասէն որ Քուէյթ է, փոխարինելով անգլիական ուժերը : Արաբական Լիկան անակնկալի եկած է այս դիմումին առթիւ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երախաները, եօթը տարեկանէն սկսեալ իրաւունք պիտի ունենան իրենց կարծիքն ունենալու դպրոցական հարցերու նկատմամբ : Արդարեւ եթէ Արդարութեան նախարարին օրինագիծը ընդունուի, ծնողքները այլեւս պիտի չկարենան իրենց ուզած դպրոցը պարտադրել իրենց զաւակներուն եւ այն վերջինները պիտի կարենան նոյնիսկ դատի քաշել իրենց ծնողքը եթէ յամառին իրենց տեսակէտին մէջ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ցոյցեր կատարուեցան պաշտպանելու համար Թորունի դպրեվանքը զոր ոստիկանութիւնը կը փորձէր փակել : Ժողովուրդը եւ ապահովութեան ուժերը ծանր բախումներ ունեցան :

1108 ՖՐԱՆՍԱՑԻ սպաներ եւ ենթասպաներ «արձակուեցան» եւ մինչեւ Հոկտեմբեր 15 պիտի հեռանան բանակէն : Անունները չեն տրուիր :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութեան կառավարութիւնը կը մերժէ նկատի առնել Սուրիոյ «Արաբական Դաշնակցութեան » մը կազմութեան առաջարկը կը գրէ Դամասկոսի «Ալ Ահրամ»ը : Արաբական Լիկան ալ դէմ է նման ծրագրի մը, շեշտելով թէ Արաբական Լիկան երբ գոյութիւն ունի, ուրիշ դաշնակցութեան հարկ չըկայ :

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ ԱՑ ՓԻ ՍԻԻ (քարիւղի ընկերութիւն) բանակցութիւնները ձախողած են, ընկերութիւնը մերժած ըլլալով Գաղտատի կառավարութեան պահանջները : Կառավարութիւնը հարկ կը տեսնէ ձեռք առնել պէտք եղած միջոցները «պաշտպանելու համար Իրաքի ժողովուրդին շահերը » :

ԼԱ ՀԷՅԻ Խորհրդային դեսպանը յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլին ճշդելու համար թէ Ա) Հոլանտական ոստիկանութիւնը փորձած է առեւանգել Տիկին Կոլոսպը : Բ) Թէ քիմիագէտ Կոլոսպ ինք ալ առեւանգուած է եւ պահուած հակառակ իր կամքին : Գ) Թէ Կոլոսպի յայտարարութիւններն ալ բանի առնուած են բերնէն, արդէն Կոլոսպ մտային խանգարումներ ունի : Հոլանտայի ոստիկանապետը ըսաւ թէ այս մեկնութիւնը ծիծաղելի է :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Վերածնունդը, մեր ազգ. շարժման, մեր լեզուին եւ մեր արուեստի ըմբռնումին մէջ միաժամանակ սկսած է: Ինչպէս Եւրոպայի մէջ, նոյնպէս մեր մէջ կեանքն էր, որ թաղնուած ակի մը պէս ջուրը դուրս կը յորդէր պտղաբերելու այգիները ու արտերը:

Վերածնութիւնը ինքնին առողջութիւն ու անկախութիւն է: Այդ անկախութեան մէջ է կեանքի արդասաւորութիւնը, ըլլայ անհատի թէ ազգի: Առողջութիւնը նախ՝ ժողովուրդն է եւ լեզուն:

Գրաբարը մեր մէջ, ինչպէս նաեւ լատիներէնը Եւրոպայի մէջ մտաւորական եւ եկեղեցական դասու աշտարակը եղած է ուրկէ տիրապետած են ժողովուրդի հոգիներուն: Տիրապետութեան նախնական բնազդը եղած է միշտ քարայրի օրերէն սկսեալ մինչեւ ատոմիք շրջանը:

Մեր մէջ եւս կատարուեցաւ այդ անարիւն յեղափոխութիւնը այնքան բնական կերպով, ինչպէս նիհար, ճգնաւորական մարմնով նախնական Մատոնան տեղի տուաւ փարթամ կուրծքով, լեցուն կողերով ու Մոնալիզայի ժպիտով Աստուածամօր նկարներուն, որ այժմ եկեղեցիները կը զարդարեն: Դեռ երէկ էր մեր իրապաշտներու մուտքը, բսել կ'ուզեմ Պարոնեանի, Արփիարեանի եւ Զօհրապի շրջանը, որ գրաբարը տակաւին ի զօրու, կը դանդաղէր իր վրանը ծալել ու հեռանալ: Տակաւին պատուի էին քաջ գրաբարագէտները, Հիւրմիւզի եւ Բագրատունիի ժառանգորդները, որոնք վանքերէ կուգային՝ վանքային մտայնութիւններով: Երեւակայել Զօհրապը, որ մեր աշխարհաբարը տարաւ կեանքին եւ իրական արուեստին, իր առաջին ոտանաւորները գրած է գրաբարախառն հայերէնով մը, հակառակ անոր, որ իրմէ առաջ շատ բան հարթուած էր ոչ միայն աշխարհաբարին՝ այլեւ կեանքի իրական մօտեցումին մէջ: Կար Յ. Պարոնեանը, որ շատ կարեւոր շրջան բացաւ մեր լեզուին, մեր արուեստի ըմբռնումին, մեր քննադատութեան մէջ:

Արեւմտահայ գրական վերածնունդը, շատ բան կը պարտի անմահն Պարոնեանին: Ան մեծ յայտնութիւն եղաւ որպէս առաջին իրապաշտը եւ գեղարուեստական գրողը եւ մանաւանդ առաջինն էր, որ ուզեց բարենորոգումներ կիրարկել մեր ազգային կեանքին մէջ իր բարձր ու դժուարին արուեստով: Հակառակ իր քաշքշուած կեանքին՝ ան ուժեղ լաւատես մըն էր փրկելու համար լաւը, ինչպէս, իրմէ յետոյ եղաւ Զօհրապը:

Զարթօնքի այդ շրջանը շատ բան կը պարտի նաեւ Արփիարեանին, որ գաղութային ըմբռնումին աւելի լայն հորիզոններ տուաւ ու կապեց մեր ազգային ձգտումներուն, հակառակ անոր, որ Վենետիկի աշակերտներէն էր եւ Զօհրապի բառերով, ինքնին «զարտուղութիւն» մը: Արփիարեան ուղեկիծ տուաւ գալիք գըրականութեան՝ իր լրագրական, քարոզչական եւ գրական աշխատանքներով: Իր Օրհնեալ Գերդաստանը, «Կարմիր Ժամուց»ին մէջ արդէն կը տեսնենք նկարագրեր տալու ուժեղ գծեր: Այդ գծերը տալու համար անհրաժեշտ էր ժողովրդական բարբառը, որովհետեւ բարբառն է որ առաւելապէս դուրս կը բերէ նկարագիրը, ինչպէս գծերն ու գոյներն են վարպետ նկարիչի մը: Արփիարեանին մէջ կը պակսէր ոճը: Այդ պակասն էր, որ լրացուց Գրիգոր Զօհրապ իր ինքնուրոյն ոճով եւ արուեստի նուրբ տաղանդով:

Զօհրապ եւս Արփիարեանի նման ազգը բարենորոգելու ծանր մտահոգութիւնով տարուեցաւ. Զօհրապ միշտ ալ Պոլսեցին մնաց իր բոլոր ձգտումներով: Պոլիսն էր իր գործունէութեան դաշտը: Պոլիսը թանձր խեցիի մը ներքեւ ապաստան գըտած, գաղութահայ ինքնուրոյն բարքերով: Հայկական աւանդութեան հետ խառնուած էր թրքականն եւ եւրոպականը: Հայ քրիստոնեայ համայնք մը, կտրուած հողի ժողովուրդէն, Հայաստանէն, ու ստեղծած էր օտարոտի բարքեր: Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ կային փեդանթ հայ մտաւորականութիւն մը, որոնք Ֆրանսերէնով կը մտածէին եւ կամ կ'երազէին: Կար հայ կաթոլիկ լեւանթենականութիւնը: Անոնք կ'ընդունէին, որ արդէն լատինացած էին: Աղաւաղուած էր հայ լրագրութիւնը, վաճառականը, եկեղեցանը, մտաւորականը, ընտանեկան բարքերը, նոյնիսկ աղքատութիւնն ու բարեգործութիւնը: Կար էֆէնտին. միւսիւն, բանկալը եւ այդ ըմբռնումով կը կատարէին իրենց ազգային եկեղեցական պարտականութիւնները: Այդ էր Զօհրապին եւ Պարոնեանին Պոլիսը:

Մեր վերածնութեան մէջ իր կարեւոր դերը ունեցաւ Խրիմեան, բարենորոգումներու հարց եւ նաեւ Գ. Օտեան եւ Ռուսինեան եւ մասամբ արեւելահայ անուղղակի ազդեցութիւնը մեր ազգային շարժման: Ազատագրութիւն էր նաեւ Տէբոյենց պատուելիներու մտայնութենէն, որ յետոյ բարեշրջուեցաւ Ռ. Պէրպէրեանի բառով ու գեղեցիկով:

Զօհրապ այդ շրջանին էր որ կը կազմուէր որպէս բարենորոգիչ, որպէս իրաւունքի պաշտպան փաստաբան եւ մանաւանդ որպէս գեղարուեստական գրող եւ դարձաւ մեր իրապաշտ հոսանքի տաղանդաւոր առաջնորդներէն՝ Տիգրան Կամսարական, Հրանդ Կիւրճեանի եւ Բաշալեանի հետ: Վերջին երկուքի մէջ արդէն մտած էր գաւառը ու բարբառը:

Զօհրապ մեր գրականութեան մէջ բերաւ յանդգնութիւն, անկեղծութիւն եւ իրաւ աշխարհաբար: Ահա ինչ որ կ'ակնկալուի իրաւ արուեստագէտէ մը:

Հեշտ բան չէ վիպապաշտութենէն շըրջուիլ իրապաշտութեան մէջ: Այլ խօսքով, արդէն ընդունուած ձեւէ եւ աւանդութիւններէ յետոյ արուեստը գտնել իրական կեանքի մէջ:

Զօհրապի խոյանքը ինչքան ալ յանդուգն ըլլայ դէպի իրապաշտութիւն, ան կրցած չէ ինքզինքը բոլորովին ձերբազատել ռոմանթիզմի ազդեցութենէն: Զօհրապ եթէ մօտեցած է մէջտեղ բերել Պոլսահայ աղճատուած բարքերը, ուզած է իր տուրքը տալ շրջանին որպէս ազգային մարդ եւ որպէս բարենորոգիչ: Ան տարած է այդ պայքարը որպէս քրոնիկագիր, խմբագիր, փաստաբան, երեսփոխան եւ առաւելապէս որպէս գեղարուեստական գրող:

Ռոմանթիզմէն իրապաշտութիւն անցման շրջանին, նոյն աշխատանքները կատարած են եւրոպական, ռուսական գըրողներ, բարելաւելու ազգը եւ կամ հասարակութիւնը, տալով՝ ժխտականին հետ նաեւ դրական գծեր:

Զօհրապ իր նորավէպերով հետապնդած է նպատակ մը՝ թէ մարդկային, թէ ազգային, եւ՝ Արփիարեանին գծով:

Զօհրապի «Ներսէսը», կը գրէ Արփիարեան, «Ազգային Հիւանդանոցի Վարչութեան դէմ ճակատամարտներու առաջին հրացանաձգութիւնն էր»: Այդ ձգտումով, Զօհրապ ուզած է երեւան բերել պոլսահայ ընկերային յոռի բարքեր՝ արուեստի ճամբայով, որովհետեւ ամէն բանէ աւելի ան արուեստագէտ էր, երբ գրեց «Փոսթալ»ը, «Յակոբիկը», (կեանքի մը պատմութիւնը), «Ժամուն բակը», «Փոթորիկը», «Լուսահոգին», «Թէֆարիկը», «Արմէնիսան», մանաւանդ «Ռէհան»ը, «Կարծեմ թէ»ն եւ «Կոտրելէն վերջ»ը: Յիշելու համար մի քանի հատներ միայն:

Զօհրապ իր քրոնիկներով յարձակած է փետանդ հայ մտաւորականներուն վըրայ, նոյնիսկ խնայած չէ այդ շրջանի շատ պատրաստուած, «Մեթոտի վրայ» կարեւոր գրքի հեղինակ Գալուստ Կոստանդեանին: «Արմէնիսա» սիրավիպակով, Զօհրապ երեւան բերած է Լէվանթէն Հայը: Արմէնիսան կաթոլիկ հայ կին մըն է, գեղեցիկ, որ կ'արհամարհէ Հայութիւնը, հայ լեզուն ու կը խօսի երբ յանկարծ կը տեսնէ, որ իր սիրած լուսաւորչական աղան խաբած է զինք՝ կաթոլիկ եմ ըսելով:

Զօհրապին մէջ Հայաստանը առաւելապէս գաղափար էր ու միայն հեռաւոր երազ. իր աշխարհը սահմանափակուած էր Պոլսոյ հայ գաղութով, հայ քրիստոնեայ համայնքով, լեզուով, դպրոցներով եւ տեղական ազգային պայքարներով:

Անոր գիւղը Պոլսոյ մօտ՝ «Ժամուն բակը» նորավէպի վայրն է ուր ինքզինք ազատ ձգած է բնութիւնը նկարագրելու: Ուրուագծով մը տուած է «Փոթուոյին», որ երկու եզ ունի եղեր: Արսլանպէկէն, Պարտիզակէն եկող սպասուհիներուն մէջ անմեղ ու միամիտ նկարագիր մը դրած է: Պոլսէն դուրս, գաւառը նուիրական բան մը ունի Զօհրապի համար: Գաւառն է նոյնպէս «Այրին» համբերատար ու պարկեշտ կինը, որուն ամուսինը, Մարտիրոսը, «առոյգ, գեղեցիկ, կոպիտ», կը փճանայ Պոլսոյ բարքերուն մէջ ու կը դառնայ ժիկոլօ Բէյօղլուի տարփաւոր հայ տիկիններուն: Առողջ չէ Զօհրապին Պոլիսը, իսկ իր ծանօթութիւնը գաւառի մասին՝ շատ է սահմանափակ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՌԵԱԼ ՍԷՐԵՐԸ

Les Amours Mortes (1)

«Աթլանթիտ»ի եւ «Քէօնիկսմարք»ի պէս աշխարհահռչակ վէպերու ակադեմական հեղինակը Փիէռ Պընուա կը զարմացնէ գրական աշխարհը այս վերջին վէպով, որ չի պատկանիր իր նախորդ բազմաթիւ գործերու դասակարգին:

«Մեռեալ սէրերը»ին ընթերցողը զարմանքով կը հաստատէ որ տակաւին Ֆըրանսայի մէջ կան գրողներ, որոնք կը շարունակեն գրել կէս դար առաջուան պուրժուական վէպեր, հակառակ անոր որ այսօր գրեթէ ոչ ոք կը փափաքի վերլուծել Ֆրանսական վէպին ամէնէն տկար այդ շրջանը: Անտարակոյս հեղինակին անունը կը բաւէ գիրք մը հրատարակելու եւ տարածելու համար, բայց կ'ենթադրեմ որ ընթերցողներէն առաջ նոյնինքն Փիէռ Պընուա պէտք է խորհի միջազգային աստիճանի հասած համբաւ մը հաստատուն կերպով պահելու մասին:

«Մեռեալ սէրերը» կարելի չէ [illegible] այն [illegible] որով կը ճանչնանք [illegible] վէպերուն: Ոչ հերոսներուն հոգեբանական անհատականութիւնը, ոչ ալ էնթրիկի մը կառուցումը կը տեսնենք այս գործին մէջ: Կայ միայն չափազանց քաղցր եւ ծեքծեքուն լեզու մը, զոր գրեթէ ոչ ոք կը գործածէ այլեւս Ֆրանսական գրականութեան մէջ: Սպասաւորէն ու դռնապանէն սկսեալ ամէն մարդ այս կաբուսեալ լեզուով կ'արտայայտուի գըրքի մէջ: Այս պարագան կը զարմացնէ մեզ, որովհետեւ քառորդ դարէ ի վեր Ֆրանսացի գրողները բոլորովին փոխած են իրենց լեզուն պատշաճելու համար իրենց ժամանակին պահանջներուն:

Արդի Ֆրանսական գրականութեան չի պատկանիր այս գործը: Կարելի է զուգադասել բաւական ետ երթալով միայն դէպի այն ժամանակները երբ հեղինակները կը գրէին գրելու հաճոյքին համար միայն:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՓԻԳԱՏԻԼԻԻ ՎՐԱՅ

Rendez-vons a Piccadilly (2)

Շատոնց է որ ոստիկանական վէպ կարդացած չունէի: Չեմ արհամարհեր այս սեռը, որ հաճելի ժամանց կը հայթայթէ եւ երբեմն ալ տրամաբանութեան մարզանքի կը վերածուի:

Կ'երեւի թէ ոստիկանական վէպերու հեղինակները դեռ կը շարունակեն կէս դար առաջ ստեղծուած կաղապարներու մէջ թափել իրենց գիւտերը եւ զըրկուիլ ինքնատպութենէ կամ նորութենէ:

Ռէյմօն Լաս Վէրնեայի այս վէպը [illegible] ընկերներու մէջ կարդացուած ոստիկանական վէպերու (Սէրի Նուար, [illegible]) բաղդատմամբ շատ տկար է եւ հետ [illegible] նաեւ գրական արժանիքներէ: Ընթերցողին հետաքրքրութիւնը արթնցնելու կարողութիւնը չունի հեղինակը եւ իր երեւակայած պատմութիւնը ոչ շնորհ ունի եւ ոչ ալ շահեկան է:

Երբ ճամբորդութեան ելլեմ, պիտի նախընտրեմ նորէն Ակաթա Քրիստի, Ուալաս Պէյի կամ նոյնիսկ Մորիս Լըբլան տանիլ հետս:

Մ. ՀԱՅ[illegible]

1) Pierre Benoit: Albin Michel, Paris 1961
2) Raymond Las Vergnas: » » »

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE LIVRE DE PRIÈRE, Grégoire de Narek.

Introduction, traduction et notes de Isaac Kéchichian, S. J., Préface de Jean Mécérian S. J., Editions du Cerf, 29, Bd. de La Tour Maubourg, Paris 1961.

16 ANNÉE DE L'ALLEMAGNE FÉDERALE, par Henri Thorossian, avec carte géographique hors texte, Préface par Alex Mousset.

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

— Ինչի էլ վատ չի լինի, ուռկանը կը գցեն՝ բոլորին միասին ափ կը հանեն...

— Ապրիս, լաւ ես գլխի: Կամ ափ կը հանեն, կամ բոլորին տեղ չի լինի բոյն փորելու, եւ դրանից սերունդը կը տուժի: Դրա համար էր բնութիւնը հերթ է սահմանել ձկների մէջ. մի մասը Նոյեմբերին են ձու դնում, մի մասը՝ Դեկտեմբերին, երրորդը՝ յունուարին, որոշ խմբեր՝ փետրուարին, նոյնիսկ մարտին ձու դնող կայ: Ձե՞ս հաւատում, մի քանի մեթր էլ թիավարիր դէպի խորքը: Փորձենք.

Իմ «գիւտերը» ես էլ զարմացայ. որքան դէպի խորքը գնացինք, այնքան մանրացաւ ձկնկիթը մեր բռնած մայրերի փորում եւ այնքան սեռական գործունէութեան քիչ նշաններ տեսանք արուների մօտ: Որքան դէպի խորքն էինք գնում, այնքան թուլանում էին բազմանալու նշանները: Վերջապէս շատ խորքում արդէն բռնում էինք բոլորովին մաքուր իշխաններ, որոնց փորում ոչ ձկնկիթ կար, ոչ կաթ:

Մենք չէինք տեսնում լճի յատակը, բայց մեզ համար լրիւ պարզ էր նրա պատկերը. ափից ոչ հեռու, տասը-տասներկու մեթր խորութեան վրայ արդէն ձու դնող եւ սեռական գործունէութեան պայքարի մէջ եղած բախտակներն են: Բայց ցրիւ եկած, փոքր խմբերով, որպէսզի ազատ տեղ լինի ձուադրման համար եւ շատ զոհ չգնան կարթերին, ուռկաններին ու ցանցերին: Աւելի խորը նըրանք են, որ մէկ-երկու օրից պիտի մտնեն աւազ եւ փոխարինեն առաջիններին: Սրանք եւս փոքր խմբերով պիտի մտնեն աւազ: Միւս գօտիում կիսաբախտակներն են սպասում հասունացման, սպասում իրենց հերթին: Նրանցից խորը յաջորդ խմբերն են՝ նոր միայն բախտակացող վտառներ: Աւելի խորը նրանք են, որոնց «արգանդներում» ձկնկիթը կորեկից էլ մանր է: Յաջորդ՝ վերջին գօտիում ստերջներն են, որ կարիք չունեն ափին մօտենալու եւ իրենց կեանքը վտանգի ենթարկելու. այդ բանը թող մայրերն անեն՝ իրենց ապագայ ձագերի սիրոյն...

— Իմացա՞ր, Ռենիկ, եթէ պատմես այս մասին ուէէ կենդանաբանի՝ փչող կը համարի: Բայց կան իմ եւ քո ենթադրած գօտիները, «հարսանիքը», կան իրենց հերթին սպասող խմբերը, կայ հերթականութիւն, կարգ ու կանոն՝ առանց հսկիչի, առանց կարգադրողի: Եթէ այդպէս չլինէր, եթէ մայր ձկները միանգամից հասունանային ձուադրման համար՝ շատ զոհեր կը տային թէ իրենք, թէ նըրանց շուրջը թափառող «աքլորակ[illegible]» արուները: Նրանց հետ կը տուժէր եւ իրենց սերունդը: Հասկացա՞ր, դէպի ափ, բաւական է:

6. — «Գոնէ զաւակներս ազատուեն [illegible]»

— Այսպէս, Ռենիկ, այսպէս ձկներ պահպանում են իրենց սերունդները

— Ոչ միայն այդպէս, այլեւ այսպէս [illegible] ... մի [illegible] նայեցէք ...

Նայեցի եւ քար կտրեցի. կարթի [illegible] լճի խորքից եկող մայր ձուկը [illegible] նի նման ձկնկիթ էր ժայթքում ու այնպէս արագ, որ մինչեւ նրան հասցնելը նաւակի կողին, փորում այլեւս ձկնկիթ չմնաց.

— Ափսոս, ափսոս, ախր երեխաներ ձկնկիթ են ուզել ինձնից:

Ափսոսելն էր չօգնեց. մեր բռնած [illegible] լոր մայր ձկները հաւաքեմ կերպով [illegible] մէջ թափում էին իրենց [illegible] ձուերը եւ գերի էին ընկնում [illegible] կուած որովայններով: Այդ նոյնն է [illegible] ասենք՝ մայրը գերի էր ընկնում [illegible] իր զաւակներին: Վա՜յ, հեռացնե[illegible] սանք մի զարմանալի խորը եւ [illegible] ճշմարտութեան. կարթն [illegible] մայր ձկա, ուղեղում միայն մի [illegible] է շամփրում. «Ես կորայ, գոնէ զաւակներս ազատեմ...»:

ՎԱՀԱՆ ՂԱՆ[illegible]

(7 Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Բ.

ՅՕԴՈՒԱԾ 7.— Ընտրութիւնը կը կատարուի գաղտնի քուէարկութեան եւ հրապարակային դատաւորութեան կանոններուն համեմատ: Քուէատուփին մօտ կը պատրաստուի մեկուսի վայր մը՝ ուր պէտք ընտրողները անոր մէջ կարենան պատրաստել իրենց քուէները :

ՅՕԴՈՒԱԾ 8. — Պատգամաւորութեան թեկնածու կարենալ ներկայանալու համար հարկ է լրացնել հետեւեալ պայմանները.—

Ա— Պատկանիլ Հայ Եկեղեցւոյ :

Բ — Լրացուցած ըլլալ երեսուն տարիքը

Գ— Գրել – կարդալ գիտնալ ;

Դ - Ընտրուելու համար չունենալ պատժ. դատապարտութեան եւ հանր. ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նման օրինական արգելքներ :

Պատգամաւորութեան թեկնածու ներկայանալու համար պայման չէ նոյն ընտրական շրջանակի բնակիչ ըլլալը :

ՅՕԴՈՒԱԾ 9.— Մի քանի ընտրական շրջանակէ միաժամանակ ընտրուող մը կ՚ընտրէ այդ շրջանակներէն մին, որմէ ան կը նկատուի ընտրուած: Միւս ընտրական շրջանակներու մէջ, որոնցմէ եւս ընտրուած էր ենթական, իրեն կը յաջորդէ այն, որ առաւելագոյն քուէ ստացած է ենթակայէն ետք :

ՅՕԴՈՒԱԾ 10.— Գաւառի եկեղեցիներու ընտրական շրջանակներէն ընտրելի պատգամաւորներուն հանգամանքը, համայն այն տեղի ընտրական հնարաւորութեանց, կը հաստատուի եւ կը վաւերացուի Ազգային Թաղ. Խորհուրդին պատրաստելիք տեղեկագրով: Գաւառի ընտրական շրջանակները ազատ են իրենց պատգամաւորները ընտրելու Պոլսաբնակ անհատներու մէջէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 11.— Իբր ընտրող կարենալ ներկայանալու համար հարկ է լրացնել հետեւեալ պայմանները .—

Ա - Պատկանիլ Հայ Եկեղեցւոյ եւ ըլլալ բնակիչը նոյն ընտրական շրջանակին.

Բ— Ըստ անձնագրի՝ լրացուցած ըլլալ քսանմէկ տարիքը :

Գ— Քուէարկութեան պահուն իր ինքնութիւնը հաստատել իր անձնագրով :

Իբր ընտրող կարենալ ներկայանալու համար չունենալ պատժական դատապարտութիւն եւ հանր. ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նմանօրինակ արգելքներ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 12.— Իւրաքանչիւր ընտրող իր քուէն կը գործածէ անձամբ իր բնակած թաղին մէջ: Գրել – կարդալ չգիտցողներն ու աչազուրկները կրնան իրենց քուէները լեցնել տալ վստահելի անձի մը՝ պայմանաւ որ քուէն իրենք անձամբ ձգեն քուէատուփին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 13.— Ընտրութիւնը կը սկսի ժամը 9ին, ընտրողական տոմարին քանի մը էջեր եւ քանի մը ընտրողի անուն պարունակելը, ինչպէս նաեւ քուէատուփին պարապ ըլլալը ընտրական յանձնաժողովի կողմէ ստուգուելէն եւ այս պարագան ընտրական տեղեկագրին մէջ նշանակուելով ստորագրուելէն եւ քուէատուփի կնքուելէն ետք, եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 17: Ժամը 17ին քուէարկելու համար կարգի սպասողները իրենց քուէները գործածելէ ետք, քուէատուփին կնիքը կը քակուի ներկաներուն առջեւ ընտրական յանձնաժողովի ատենապետին կողմէ :

Նախ քուէատուփէն ելած քուէից պահարաններուն քանակը կը բաղդատուի ընտրական տոմարին պարունակած քուէարկողներու ստորագրութեանց թիւին հետ: Եւ ապա կը ձեռնարկուի քուէներու դասաւորութեան: Ընտրութեան արդիւնքը կը նշանակուի ընտրութեան տեղեկագրին մէջ, որուն ներքեւ կը ստորագրեն ընտր. ժողովին անդամներն ու եթէ ներկայ են, ժողովուրդէն մի քանի դիտողներ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 14.— Անընթեռնլի, ստորագրուած եւ այլ նշաններ պարունակող քուէաթուղթերը նկատի չեն առնուիր : Վերջիններէն սկսեալ նկատի չեն առնուիր նաեւ այն անունները, որոնք քուէաթուղթին վրայ կրնան աւելի նշանակուած ըլլալ, համաձայն յարակից ցուցակի՝ իւրաքանչիւր թաղի համար որոշուած ընտրելիներու թիւէն ;

ՅՕԴՈՒԱԾ 15.— Առաւելագոյն քուէ ստացողները եւ հաւասար քուէ ստացողներէն տարեցը պատգամաւոր ընտրուած կը նկատուին :

ՅՕԴՈՒԱԾ 16.— Ընտրութեան ատեն թեկնածուներու անուններ պարունակող տպագրեալ քուէաթուղթեր կարելի է գործածել: Սակայն, Ընտրական Յանձնաժողովները պէտք է պատրաստեն նաեւ պարապ քուէաթուղթեր, որպէսզի ընտրողները ըստ իրենց նախասիրութեան՝ կարենան լեցնել զանոնք :

ՅՕԴՈՒԱԾ 17.— Անոնք, որ կը բնակին եկեղեցի գոյութիւն չունեցող թաղի մը մէջ, իրենց քուէները պիտի գործածեն թաղին ամենամօտիկ եկեղեցիին մէջ, պայմանով որ իրենց անունները կանխաւ արձանագրել տան նոյն եկեղեցւոյ ընտրական տոմարին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 18.— Ընտրական շրջանակներու մէջ ընտրութեանց առիթով կատարելի ծախքերը, ըստ հնաւանդ սովորութեան՝ կը վճարուին եկեղեցիներու սնտուկներէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 19.— Պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք եկեղեցական պատգամաւորները կ՚ընտրուին եկեղեցական համագումարէն, որ տեղի կ՚ունենայ Պատրիարքարանի մէջ, Պոլիս գտնուող բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ, 6 Հոկտեմբեր 1961 Ուրբաթ օր :

ՅՕԴՈՒԱԾ 20.— Նախորդ յօդուածին համաձայն ընտրուելիք եկեղեցական պատգամաւորները պէտք է ձեռնադրուած ըլլան առնուազն հինգ տարի առաջ եւ լրացուցած՝ երեսուն տարիքը :

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԳԱՄԱՐՏԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Զօրագունդը պաշարուած էր թշնամիներով եւ պաշարումը ճեղքելու ոչ մէկ յոյս կար: Անհրաժեշտ էր, որ սուրհանդակի պաշտօնով մէկը երթար հեռաւոր հայրենակիցներուն քով՝ օգնութիւն խնդրելու համար: Սուրհանդակի առաքելութիւնը կը ստանձնէ արիասիրտ սպաներէն մէկը : Սպան կը ցատկէ արագավազ երիվարին վրայ եւ կը մխրճուի պաշարող թշնամիներուն մէջ :

Մենամարտի պահուն, սակայն, կը սպաննուի սպային նժոյգը: Այսուհանդերձ, սուրհանդակը կը պահէ իր պաղարիւնութիւնը ու կը քաշէ իր սուրը : Կը շառաչեն պողպատեայ սուրերը, կայծեր կ՚արձակեն: Քրտնաթոր կռիւի ընթացքին կը կոտրի սպային սուրը : Սպան կը հանէ իր ատրճանակը, կը սկսի կրակել ու կը նետուի մօտակայ լիճին մէջ: Լողալով երկար տարածութիւն, կորովի սպան կը յաջողի ափ ելլել եւ վազել խորդուբորդ դաշտին մէջ, բարձրանալ քարքարոտ բլուրն ի վեր, ցատկել առուակներուն եւ ջուրով լեցուն փոսերուն վրայէն : Այս ձեւով կը յաջողի անհետանալ թշնամիին աչքէն, մօտենալ իր հայրենակիցներուն եւ կատարել իրեն յանձնուած յանձնարարութիւնը :

Կը պատմեն, թէ (թերեւս ալ հէքեաթ է) այդ հրաշագործ դէպքէն ետք հրամանատարը որոշեր է ամէն տարի մրցումներ կազմակերպել : Եւ աւետաբեր սպային պէս նոյն ճամբով, պայքարի նոյն հինգ ձեւերով իրենց տոկունութիւնը եւ քաջութիւնը ցոյց տուած են բազմաթիւ զինուորականներ: Այսպէս շարունակուեր է մինչեւ 1912, երբ հնգամարտի մրցումները ընդգրկուած են ողիմպիական խաղերու ծրագրին մէջ :

1949ին Սթոքհոլմի մէջ տեղի կ՚ունենան հնգամարտի աշխարհի անդրանիկ ախոյենական մրցումները: Մինչեւ 1957 աշխարհի ամէնէն զօրաւոր հնգամարտիկները կը համարուէին Շուէտացիները եւ մէկ անգամ ալ՝ Գերմանացիները :

Բայց ահա Հայաստանցի մը՝ Իկոր Նովիկով Սթոքհոլմի մէջ կը խախտէ ընդունուած կարգը :

— Փոքր տարիքէս սիրած եւ հետաքրքրուած եմ սուսերամարտով, լողալով, վազքով, ձի հեծնելով եւ վերջապէս նշանառութեամբ, յայտարարեց Հայաստանցի մարզիկը վերջերս: Սթոքհոլմէն զատ, ախոյեանի պատուանդանին բարձրացայ Անգլիոյ, եւ Մ. Նահանգներու մէջ: Անգլիական թերթերէն իմացայ, որ անգլիացի ուսանողներ իրենց ակումբը կոչած են «Հայկական վագր Նովիկով»: Վերջապէս, վերջին անգամ ախոյեան եղայ Մոսկուայի մրցումներու ընթացքին :

Երեւանցի այս մարզիկը 32 տարեկան է, կը մարզուի օրական 7 – 8 ժամ անընդհատ: Մտադիր է մասնակցելու Մեքսիկայի գալ տարուան եւ Թոքիոյի 1964ի ախոյենական մրցումներուն :

Երեւանի մէջ ղեկավարն ու ուսուցիչն է տեղւոյն հնգամարտի պատանեկան դպրոցին :

ԱՐՓԱ ԳԵՏԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Արփա գետին վրայ ժայռեր կախուած են: Բնութիւնը իր կախարդական ձեռքով այստեղ կերտած է՛ւ հրաշք – ամրոցներ, է՛ւ բարձր կամարներ, է՛ւ վիթխարի գազաններու դիմաստուերներ: Առաջին անգամ Ջերմուկ եկող անփորձ մարդը բնականաբար կը հարցնէ թէ ո՞ր դարուն շինուած է այս աշտարակը: Բնականաբար ոչ ոք կրնայ ըսել: Այդպէս կեցած է «աշխարհի առաջին օրէն»:

Արփայի սառնորակ ալիքները քարէ – քար կը թռչին: Այդ ալիքները ամառը կիրճը կը լեցնեն զովութեամբ: Կը փրփրի Արփան, բայց ահա, վերը պատելով լեռներու ոլորումներէն, ազատ շունչ կը քաշէ եւ հանդիստ կը հոսի կանաչ մարգագետին: Իսկ ափին Կեչուտ գիւղին տնակներն են, որոնք ապաստանած են դէպ ի գետ, որպէսզի վերջին անգամ ջուրերու հայելիին մէջ տեսնեն իրենց դիմաստուերները: Կարծես իմացած են, որ մարդիկ պիտի փոխեն գետին ուղղութիւնը :

Արդարեւ, գիւղին մօտ պիտի շինուի ամբարտակ մը եւ պիտի ծփայ արհեստական լիճ՝ ջրամբարը : Այս տեղէն Արփայի ջուրերը գետնուղիով պիտի հոսին դէպի Սեւան, որպէսզի մասամբ փոխարինուի ոռոգման եւ ելեկտրականութեան համար գործածուած ջուրը :

ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ծանօթ բուժավայրերէն Ջերմուկի շուրջ խորհրդակցած են Կենտկոմը եւ Հայաստանի նախարարներու խորհուրդը: Նախ հաստատուած են անցեալ տարուան բաղդատմամբ այս տարուան դրական արդիւնքները,— օրինակ, մահճակալներուն թիւը աւելցուած է երեսուն տոկոսով: Ապա, նկատի առնուած են թերութիւնները, սննդամթերքի, արդիւնաբերական ապրանքներու պակաս եւայլն: Վերջապէս տրուած են որոշումներ, «որպէսզի յառաջիկայ 4–5 տարիներու ընթացքին Ջերմուկը դառնայ երկրի օրինակելի առողջարաններէն մէկը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Աստուած պահէ զանոնք… Թոթո – [illegible] տէրվիշը :

Ու հիւրը դարձաւ աչքերու հրատապ նշաններն, որոնք իր մայր այտերուն [illegible] սկսան վար թափուիլ :

— Ինչո՞ւ կուլաս, տէրվիշս, հարցուց [illegible] յարմանքով մը լեցուած :

— Որովհետեւ հոգիս կը լեցնէ երբ կը տեսնեմ այս մանկամարդ աղջիկները [illegible] կոչուած ձայնով մը.

Տէրվիշին ձայնը, կերպարանքին ար՝ [illegible] ամբողջութիւնը նայուածքը, մէկ խօս – [illegible] հոգիէն ցոլացած ձգողութիւնը [illegible] մանկամարդ աղջիկներու էութենէն անցան :

Անոնք ալ նայեցան… ու՝ երկիւղալի տպաւորութիւն մը բաւական եղաւ իրարու մէջ ճառագայթելու :

Կեանքի ամէնէն յուզիչ տեսարանն էր այդ…:

Խորհրդաւոր ու մթին տրտմութիւն մը տեղի կ՚ունենար, որ չի նկարագրուիր:

Տէրվիշը նշմարեց որ մանկամարդ աղջիկները չէին կրնար հանդուրժել… խոհեմութիւն համարեցաւ մեկնիլ :

Ուստի ոտքի ելաւ եւ մրմնջեց .

— Ներողամիտ եղէք ինծի պարոն հիւպատոս …

— Ի՞նչ կայ… կ՚ուզես երթա՞լ, ընդհատեց հիւպատոսը՝ տարօրինակ ձայնով մը

— Այո :

— Արդեօ՞ք ձանձրացար :

— Չէ… բայց գիտես թէ չեմ կրնար շատ նստիլ, առարկեց տէրվիշը՝ սիրտը մորմոքուած եղանակով մը: Ախ վայրկեան մը որ անցնի, սուղ է ինծի համար: Պէտք է յառաջանամ… պէտք է քալեմ, որովհետեւ կ՚ուզեմ որ գերեզմանս չհասած, ճամբուս վրայ եղած պարտականութիւնս կատարեմ ….

— Քու կամքը … չեմ առարկեր որ մնաս… միայն թէ մի մոռնար [illegible], տէրվիշս, պատուիրեց հիւպատոսը :

. Ոչ, չեմ մոռնար… [illegible] տէրվիշն ու մեկնեցաւ :

Հիւպատոսը, առանց տարակոյս մը ունենալու, մանկամարդ աղջիկներուն հասկըցուց թէ Տէրվիշը տարօրինակ մէկն էր, թէ քաղաքին մէջ ամէն տուն, ամէն ապարանք, ամէն պաշտօնատեղի եւ ամէն տեղ կը մտնէր եւ թէ չի նմանիր այն տգէտ ու կրօնամոլ արաբներուն, որոնք ծոյլ ու մեղկ կեանք մը վարելու նպատակով այդ ասպարէզը ընտրած են:

Գթութեան քոյրերը մտիկ կ՚ընէին … կը լսէին բարի խօսքեր այն մարդուն վրայ, որ իրենց հոգւոյն հետ կապ ունէր:

Լուսիա ճիգ մը ըրաւ… զսպեց աչքերու արցունքները… ու հարցուց .

— Ամէն ատեն կուգա՞յ այստեղ:

Այո :

— Ի՞նչ ազգ է:

— Ի՞նչ ազգ պիտի ըլլայ… անպատճառ Պարսիկ ըլլալու է, որովհետեւ թուրքի չի նմանիր :

— Արդեօք ո՞ւր կ՚ապրի :

— Ով գիտէ… հաստատ տեղը չի մնար: Փողոց, հրապարակ, դաշտ, առանց բաներու չի նայիր…: Եթէ դրամ տալու ըլլաս, կը խնդայ վրադ ու սոսկալով ետ ետ կը քաշուի: «Իմ ապրուստս վարդապետութիւնս է» կ՚ըսէ … ահա իր կեանքը :

— Բարի մարդ… մրմնջեց Լուսիա .

Հիւպատոսը բաւական խօսակցելէ ետքը, ներս կանչեց դռնապանն ու հրամայեց անոր .

— Երկու հիւրերս Տիկին Բօղոսին տար :

Դռնապանը յարգանքով մը գլուխը խոնարհեց ու Գթութեան Քոյրերուն հետ դուրս ելաւ :

ԽՕՃԱ

Վանական, որուն Խօճա անունը կուտային բոլոր թիապարտները, քարահանքի մէջ կ՚աշխատէր .

Այդ օրը չափազանց տաք էր :

Քիչ մը հեռուն ալ Պատրիկ կը կենար, որուն ձեռքը հաստ փորիչ մը կար :

Օհ, Խօճա, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը, բացագանչեց Պատրիկ մօտենալով :

Վանական անհուն ու անբացատրելի ժպիտ մը թրթռացուց իր քրտնքոտ շրթանց վրայ ու պատասխանեց .

— Ի՞նչ կ՚ուզէիր որ ըլլար, Պատրիկ, որո՞ւ դէմ գանգատինք: Մարդիկ վճիռ մը արձակեցին . պարսպապատ բերդը կը հասկնա՞յ թէ արդար չէր այդ վճիռը:

Ուրեմն …

— Մի յուսահատիր… չէ որ թիապարտներուն վերատեսուչը գթաց քու վրադ ու ժանգոտած շղթաներդ մէկդի նետեց. չէ որ [illegible] պիտի չըլլար…

(Շար.)

Այրի Տիկին Ատրինէ Սագըրը, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Էդուարդ Սագըրը եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալեքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աստուր Քիթապճը եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սագըրեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Հերման Նանիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Նանիք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նախնիքեան եւ զաւակները (Աթէնք), ինչպէս նաեւ համայն Սագըրեան եւ Տէր – Մելքոնեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱԳԸՉի

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 14) ժամը 15.30ին, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցին, (Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատունը:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբ. Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զարեհ Սաքայեանէ քսան Ն. Ֆ., Տիկին Մաքրուհի Նաւալեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՄԱՐՏ, 1962

կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է

ՍՕՆԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ եւ ՎՌԱՄ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ յիշատակին կատարուելիք հոգեհանգիստը (այս Կիրակի Առնուվիլի Վարդապետ Ս. Խաչ եկեղեցի) յետաձգուած է քահանայի չքոյութեան պատճառաւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օրը» Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

КԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ՚ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այսօր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Գօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պատյար հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 15 OCTOBRE 1961

...ԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9230 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5031

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱ՞ՂԹ ԹԷ...

Հրեաներու թիւը 1918ին 50.000ը չէր անցներ ամբողջ Պաղեստինի մէջ, երբ Անգլիացիները Թուրքերու տիրապետութենէն ազատագրելով Աւետեաց Երկիրը, իրենց հովանաւորութեան ենթարկեցին զայն։

Տարիներու ընթացքին, յայտնի եւ անյայտ ճամբաներով ու միջոցներով, աշխարհի չորս կողմերէն Իսրայէլի զաւակները հետզհետէ տեղաւորուեցան իրենց նախահայրերու պատմական հողերուն վրայ։

Եւ երբ 1948 Մայիս 15ին Անգլիացիները ընդմիշտ հեռացան Պաղեստինէն, Հրեաներու թիւը երեսուն տարուան ընթացքին այնքան աւելցած էր, որ անոնք կրցան ստեղծել Իսրայէլի անկախ պետութիւնը, 21.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ հողամասի մը վրայ։

Այսօր այդ նեղ սահմաններուն մէջ կ'ապրին շուրջ երկու միլիոն Հրեաներ, իրենց կողքին ունենալով արաբ փոքրամասնութիւն մը։

Հրեաները ներգաղթ կազմակերպեցին անխնայ. Սփիւռքի սիոնական կամ ոչ-սիոնական Իսրայէլացիները անխտիր փութացին աջակցելու դէպի Պաղեստին ներգաղթող իրենց հայրենակիցներուն. Արդիւնքը մէջտեղն է այսօր։

Քառասուն տարուան մէջ Պաղեստինի Հրեաներուն թիւը քառասուն անգամ աւելցած է, 50.000էն բարձրանալով երկու միլիոնի։ Երկիրը վերաշինուած է ու բարգաւաճած, նախանձ շարժելու աստիճան։

Արեւմտեան երկիրներու վարիչները, որոնք իրենց քարոզչութեան համար կը սիրեն օգտագործել վիճակագրական թուանշաններ ամէն առթիւ, կրնա՞ն ըսել թէ ինչ համեմատութեամբ աւելցած է Հայաստանի բնակչութիւնը վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին։

Հրեաները երբ ներգաղթ կը կազմակերպեն, խտրութիւն չեն դներ իրենց հայրենակիցներուն միջեւ։

Իսկ մեր մինուճարի վարիչները հայադարձ կազմակերպած ատեն, կը զատեն «Հրեան ու հեթանոսը»։

Հրեան, ըստ Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Զարոբեանի, նախ կոմունիստներն են, յետոյ՝ ...ազգեան պարտեան, որ վարում է Խորհ. Հայաստանին աջակցելու գիծ, պաշտպանում է մեր սոցիալիստական նուաճումները, պայքար է մղում դաշնակ ...ափթթփուկների դէմ, հանդէս է գալիս իմպերիալիզմի դէմ, յանուն խաղաղութեան. Երրորդ կարգի վրայ կուգայ ...հայրենիքի պարտեան, որ մասնակցում է ... դիրքերում է կանգնած» (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ.)։

Իսկ «հեթանոսը» Դաշնակցականներն են, որոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ «հայ ժողովուրդի ... թշնամի, հակասովետական ... բուրժուա — նացիոնալիստ ... եւ այլն։ Մնացեալ ածականները ... ստոյգ պիտի ... ի վեր, Զարոբեաններէն սորվելու ... չունինք։

Ներգաղթի նոր ազդանշանը տուած ատեն, Զարոբեան ամէն բանէ առաջ երկպառակութեան սերմ կը ցանէ սփիւռքի ... իսկ «երկփեղկած» Հայութեան ... բաժանումները ... քայքայելու ... տարով։ Ամօ՜թ։

... կը կազմակերպեն թէ պա... կը սերմանեն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ — Երէկուան խմբագրականին մէջ «Մեծ Հայաստանի անկախութեան» ... Թուականը՝ 1071՝ տպագրական սխալով մը եղած էր 1701։ Կը ...ենք։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՌԱՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱՆ

Օռանի մթնոլորտը շատ լարուած է։ Ուրբաթ օր, կանուխէն սկսան միջադէպեր Մահմետականներու եւ Եւրոպացիներու միջեւ։ Ատոնց վեցուկէսին Եւրոպացի մը կը սպաննուէր մահմետականի մը կողմէ եւ ատով կը սկսէր համայնքներու արիւնալի բախումը։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, վեց մահմետականներ սպաննուած էին եւ 11 հոգի վիրաւորուած, որոնց մէջ Եւրոպացիներ կան։ Արդէն մթնոլորտը շատ լարուած էր եւ վախ կը տիրէր երբ մահմետական բանթողներու թափօր մը սկսած էր ցոյց մը ընել մանկապարտէզի մը մօտ։ Այս խումբը կը յառաջանար ոլոկանններ պոռալով եւ գրգռելով եւրոպական ամբոխը, թաղամասի մը մէջ ուր երկու համայնքները միասին կ'ապրին։ Երբ ցոյցին լուրը տարածուեցաւ, խելագար մայրեր դպրոց վազեցին իրենց փոքրիկները առնելու, դրոյց մը շրջան կ'ընէր, նոյնիսկ, ըստ որուն դպրոցականներ յարձակում կրած էին։ Կարճ ցազարէ մը ետք որ կը յաջորդէր բանթողներու անցքին, միջադէպերը կը վերսկսէին, ապահովութեան ուժերը կը միջամտէին, յաճախ զէնք ալ գործածելով։ Քիչ չատ ամէն կողմ բախումներ կային մահմետական զինեալ խումբերու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ։

Այս ծանրակշիռ դէպքերը պատճառ դարձան որ երկրորդական հանդամանք ստանայ Ընդհ. Պատուիրակ Մորէնի Օռան այցելութիւնը։

× Ուրբաթ օր ՕԱՍը չկրցաւ իր ձայնասփիւռի հաղորդումները տալ, իբրեւ հետեւանք նախորդ օրուան դէպքերուն։

× Ֆրանսայի Կարդինալներու եւ Արքեպիսկոպոսներու ժողովը յայտարարութիւն մը բրաւ ուր կ'ըսէ թէ՝ ստեղծել քաղաքացիական պատերազմի մթնոլորտ մը կը նշանակէ պատասխանատու ըլլալ քաղաքացիական պատերազմին։

× Գաֆարիէի շրջանը բախումներ տեղի ունեցած են որոնց հետեւանքով 105 ըմբոստներ ռազմահան եղած են։

× Զուիցերացիները կը հերքեն թէ իրենց միջոցով շփումներ տեղի ունեցած ըլլան «ԱՃԱԿ»ի եւ Ֆրանսացիներուն միջեւ։

× Սեպտեմբերին Հասի – Մեսաուտ 792.491 թոն քարիւղ արտադրած է։

× Սենեկալի նախագահ Լէոփոլտ Սենկոր Լոնտոն երթալէն առաջ ալ Կոլի պիտի հանդիպի։ Նախքան այս հանդիպումը Պուրկիպայի հետ պիտի տեսնուի։ Կը յուսայ նաեւ Պէն Խետտայի հետ տեսնուիլ։

× Փլասթիք ռումբերը կը շարունակեն պայթիլ աջ – ձախ։ Հատ մը պայթեցաւ առջի օր ընդհ. պատուիրակ Մորէնի եւ Զօր. Այյըրէի նահանգապետարան այցելութեան առթիւ, շէնքին առջեւ, երկու անձնաւորութեանց հասնելէն, 15 վայրկեան առաջ։

× Քապիլիի մէջ վեց զինուորականներ սպաննուած են Ալժ. Ազատ Ճակատի կողմէ։ Ասոնց դիակները գտնուեցան առջի օր, կորսուած էին 1960 Մարտէն ի վեր։

«ԱՃԱԿ»ը որոշած է «ազգային օր» հռչակել Նոյեմբեր մէկը (ալժերական ըմբոստութեան եօթներորդ տարեդարձը)։ Միւս կողմէ «տեղեկատուութեան նախարարը» Եազիտ յայտարարեց թէ Պէն Խէտտայի եւ ընկերներուն ազատ արձակումը նախապայման չէ այլ բնական առաջարկ մը լուրջ բանակցութեանց համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Աղդակի մէջ (9 Հոկտ.) կը կարդանք հետեւեալ տեղեկատուութիւնը, որ շատ բան կը բացատրէ այն դէպքերուն մասին, որոնք տեղի ունեցան Սուրիոյ մէջ, այս ամսուն միջոցին.—

Դամասկոսի ձայնասփիւռը հաղորդեց տեսակցութիւն մը Գասսաթնէի հետ, աւելի ծանօթ Ապու – Շաքէր անունով, տէրը լուսայափոխութեան, կարեւոր տան մը։ Ան ձերբակալուած էր Սարրաճի «Մասնաւոր Գրասենեակ»ին կողմէ, չարչարանքի ենթարկուած եւ 85.000 սուր. ոսկի տուգանքի ենթարկուած։ Ապու Շաքէր ենթարկուած է տուչի չարչարանքին, որ կը կայանայ գոհին վրայ սառն ջուրի զօրաւոր ցայտք մը մնայուն կերպով բանալուն մէջ, ինչպէս նաեւ եղունգ քաշելու չարչարանքին։ «Ինծի հանդէպ աւելի լաւ կը վարուէին քան միւս զոհերուն, որոնք աչքիս առջեւ կը չարչարուէին» ըսաւ։

Յանձնախումբը, որ ներքին նախարար Ատնան Քուաթլիի ղեկավարութեան ներքեւ քննութիւն կը կատարէ Սարրաճի Մասնաւոր Գրասենեակին կատարած չարչարանքներուն մասին, տամարներու մէջ գտաւ Ապու Շաքէրի կողմէ վճարուած 85.000 սուր. ոսկիին հետքը։ Մինչ Ապու Շաքէր ստացագիր ունի ձեռքը։ Փոխարէնը գտաւ լրիւ թղթածրարը, իրենց ինքնութեան թուղթերով, Դամասկոսցի 25 անձերու, որոնք անհետացած են։ Քննութիւնները կը շարունակուին գիտնալու համար, թէ այդ անձերը արդեօք Փիլիքապէ՞ս հաչուեյարդարի ենթարկուած են։

Միւս կողմէ, Դամասկոսի դատախազութիւնը ցարդ արձանագրեց դանգատները երեք Դամասկոսցիներու, որոնք ձերբակալուած, չարչարուած եւ տուգանքի ենթարկուած են Մասնաւոր Գրասենեակին կողմէ։ Այդ զոհերէն մէկը իր մէջ այլոց ենթարկուած է լուծողականի տանջանքին, կարմիր պղպեղով, աղով եւ կիտրոնով։ Այս գանգատները օրինականօրէն պիտի քննուին պատկան դատարաններու կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնն ալ ճանչցաւ Սուրիոյ նոր դահլիճը, ինչպէս Անգլիա։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ առաջարկած Արաբական Դաշնակցութիւնը կարծել կուտայ թէ Արդասաւոր Մահիկի ծանօթ ծրագիրն է (Սուրիա – Յորդանան – Իրաք) որ մէջտեղ կը դրուի կրկին։ Ասոր նպատակն էր կղզիացնել Եգիպտոսը արաբական աշխարհէն։

ՔԵՆԸՏԻ յանպատրաստից ճառ մը խօսեցաւ Հիւսիսային Գարոլինի մէկ համալսարանին մէջ, 32000 հոգիի առջեւ յայտարարեց թէ ոչ համայնավար պիտի ըլլան ոչ ալ պիտի մեռնին։ Ասիկա իբրեւ պատասխան Միացեալ Նահանգները չըլլան ընող կարգախօսքին՝ Պեթրր Տէտ տան ռետ (աւելի լաւ է մեռնիլ քան կարմիր ըլլալ)։

ԵԱՆԻՈՍ ՔԱՏԱՐ խօսելով Փեշտայի խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց թէ Հունգարիան եւ Վարշաւայի ուխտին անդամ միւս երկիրները հաշտութեան դաշնագիր պիտի ստորագրեն այս տարի, Արեւելեան Գերմանիոյ հետ։

ՆԱՓՈԼԷՈՆ թունաւորուած մեռած է կ'ըսէ շուէտացի ատամնաբոյժ մը, գրքի մը մէջ, զոր կը խորագրէ «Ո՞վ սպաննեց Նափոլէոնը»։ Շուէտացին կը հիմնուի այն արսենիքին վրայ զոր գտած են կայսրին մազերուն մէջ, ինչպէս յայտնած է Լոնտոնի համալսարանին կատարած քննութիւնը։ Այս թունաւորումը կատարուած է լեղի նուշով եւ կաթով 1815 Նոյեմբեր 23էն մինչեւ մահուան օրը ուր մեծ քանակութեամբ թոյն տրուած է մէկ անգամէն։ Շուէտացի Շերլոք Հոլմսին կը մնայ գտնել ... ոճրագործը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց սպանական շրջանակներուն մէջ։ Մարդկային Իրաւանց Լիկան բողոքեց։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նոր ռումբ մը պայթեցաւ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը կը յայտարարէ թէ Ամերիկացիներուն զօրք ղրկելը, Հարաւային Վիէթնամ «պիտի բարդացնէ կացութիւնը»։

ՇԱՀԸՆՇԱՀԻՆ եւ կնոջ այցելութեան պաշտօնական մասը վերջացաւ Ուրբաթ իրիկուն. Պալատը արքայական ամոլը քանի մը օր ալ անպաշտօն հանգամանքով Փարիզ պիտի մնայ, ուրկէ ժուան Լէֆէն պիտի անցնի, հանգստանալու համար։

ԶԱՐԻՆ յայտարարեց թէ կը հրաժարի թրօյքայի ձեւէն ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարութեան համար եւ կ'ընդունի փոխանձման շրջանի մը համար (մինչեւ 1963) ուրիշ ելք մը գտնել։

ՍՈՒՐԻԱ ՄԱԿի 101րդ անդամը դարձաւ առանց դժուարութեան։ Սուրիացի պատուիրակը՝ Ֆարիտ Շահլաուի խօսք առաւ այս առթիւ եւ չեշտեց թէ իր երկիրը կ'ուզէ բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծել բոլոր պետութիւններուն հետ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան այսօր։ Թերթերը կը գրեն թէ Մենտերէսի շուքը կը տիրէ տակաւին։ 4 կուսակցութիւններ կան հրապարակին վրայ.— Հալք (Ինէօնիւ), Արդարութիւն (Կիւմիւշփաշա), Նոր Թուրքիա (Ալիքան) եւ գիւղացի (Պոլուքպաշը)։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ եւ ՄԱԿի միջեւ զինադուլ ստորագրուեցաւ Շաբաթ առտու։

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻ ՊԱՐԸ

Ամբողջ գիշերը խնջոյքում նստած .
Գինի են խմել կաւէ գաւաթով ,
Սասնայ ծռերը պայքարում թրծուած,
Իրենց «ծափ-պարն» են հիւսել կրակոտ:

Ցնծել են նրանք պարը «մարտական»,
Երբ պատերազմ են մեկնել առնացի,
Երբ տուն են դարձել՝կռուից յաղթական,
Արցունքն են սրբել մայրական լացի :

Պարել են նրանք վանքերի դրան ,
Կիրակի մի օր, մատաղ անելիս ,
Կամ մութ գիշերին, երբ սեւ թոնրատան
Մէկի մանչուկն էր լոյս աշխարհ գալիս:

Հովիւներն անեղ՝ Սասնայ սարերում
Հիւսել են «Մշոյ դըրը» առնական ,
«Քոչարի» է միշտ պանդուխտը պարել,
Երբ ոտք է դրել հողին սեփական :

Լոյս աղջիկները Սասուն աշխարհի
Երկար ծամերը լայն ուսերից կախ ,
Լոկ հարսնատանն են բռնել «Փապուռի»,
Ամօթից շիկնած պարել «հարսնախաղ» ։

Հնչում է կրկին փողը ծիրանի,
Հուր սէր է կաթում փողի շուրթերից ,
Ոսկէ լանջերին սէգ Արագածի
Ծռերի պարը թնդում է նորից :

— Պարիր, իմ սերունդ , լոյս ճակատդ բաց ,
Խնդութեան հրով սրտերը լցրու ,
Տե՛ս, ոգու խոյանք՝ դարերից եկած,
Սասունցու պարով սրտերն են գնծում :

ՍԱՄՍՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Զօհրապի կիները անպայման գեղեցիկ են, սպասուհիներէն սկսած մինչեւ ազնուական հանըմները։ Ունին առատ վարսեր, լաւ հասակ, լեցուն կուրծք ու ցանկայարոյց։

«Գարարտ ու շնորհալի կազմը այս կնոջ՝ անպատկառ կերպով հոլանի կուրծքին, շարունակ վար սահող գուլպաները շտկելու, տեղը բերելու յարատեւ ջանքէն կը յայտնուէր։ Ինքն ալ ցանկայարոյց կեցուածքի մը հրապոյրները կ'աւելցնէր անոր վրայ գիտակից ու ջանադիր լրբութեամբ»։ Եւ արդէն տուած է վարպետ արուեստագէտի մը գծերով։ Պէտք չէ մոռնալ, որ երկար հրջազգեստներով, լայն գլխարկներով, մինչեւ վեր քաշուած ձեռնոցներով կիներու շրջանն էր, որոնք մէկ ձեռքի շատ շնորհալի շարժումներով իրենց հրջազգեստները կը ժողվէն քալած ատեն, իսկ միւս ձեռքով բռնած են կապտաւուն կամ կարմրաւուն շուք ձգող հովանոցներ։

Առանձինն վերլուծում է մօտենալ Զօհրապին, թէ՝ կիները ինչքան ուժեղ դեր կատարած են անոր հոգիին, մարմնին, անոր աշխոյժ պայքարին ու խոյանքին, իր ոճին, լեզուին ու գրական աշխատանքներուն մէջ. կեանքն է որ կը շնչէ։ Արդէն կը զգաս, կը լսես բարախումը սրտին։ Նոյն շրջանի երկու տաղանդաւոր գրողներ — Զօհրապ եւ Տէմիրճիպաշեան։ Տէմիրճիպաշեան եւս իր մտքի սնունդը կը ստանար Ֆրանսայէն։

Կար հոսանք մը, չտալու համար անուններ, որ երկինքէն ինկած Լուսիֆերներու նման, կեանքի սոր իմաստ կը փնտռէին։ Այդ ազդած էր, որ Թուխս նստած էր նաեւ Տէմիրճիպաշեանի հոգիին մէջ։

Զօհրապ, Տէմիրճիպաշեանին դիմանկարին մէջ, կ'ընդունի անոր տաղանդը եւ սակայն չի բաժներ անոր յոռետեսութիւնը, ժխտումը կեանքին եւ կ'ուզէր որ որեւէ հետք չի ձգեր գալիք սերունդներուն վրայ։

«Եւ այն ատեն սրտերնիս չպիտի սեղմուէր տանելով այն յոռետես վարդապետութեանց նկարագրութիւնները, որոնք Եղիայի հասուցած երիտասարդ գրողներու վրայ առաջին օրէն կը նշմարուին. Տղաքներ՝ որ գերեզմաններու շուրջը կը դեգերին, փոխանակ կանանց շուրջը պտըտելու, որ շարագուշակ բուերու պէս կուլան, կը կռծեն, երբ պարտ էին զուարթութեան եւ ժպիտի կենդանութիւնը բերել մեզի ...», որ, «ոչ իրենց եւ ոչ մարդկութեան օգուտ ունին եւ որոնք քաղաքակրթութեան հաշիններուն մէջ որ եւ է թուանշան կամ քանակութիւն չեն ներկայացներ»։ Ուզեցի մէջ բերել այս մասը, ցոյց տալու համար Զօհրապի ըմբռնումը կեանքին։

Տէմիրճիպաշեանի կինը նոյնպէս շատ նման էր իր հիւանդ աշխարհին եւ ունեցաւ հիւանդագին սէր մը։ Կինը աւելի շատ անոր գլխին մէջ էր, քան թէ մարմնին, եւ ինք տարած էր մենամոլութեան։ Զօհրապի համար որեւէ գոյութիւն իմաստ էր, իսկ Տէմիրճիպաշեանի մէջ իր գոյութիւնն իսկ իմաստ չէր։ Զօհրապ տարածեց, ուզեց բաժնել այդ իմաստը բոլորին, ընչաւորին թէ անչունչին, եւ այդ էր որ զինք դարձուց առաւելապէս մարդկային։ Այդ առողջութիւնը անհրաժեշտ էր մեր գալիք գրականութեան համար։

Զօհրապ շատ արագ կտրեց շրջանի իրապաշտներու ճամբան։ Փոխանակ ինք նպատակը դառնալու լեզուին, իշխանի մը պէս լեզուն իր արուեստի ըմբռնումներուն հպատակեցուց եւ բառերը առաւ նիւթէն ու իր նկարագիրներէն։ Այդ եղած է իր տաղանդի կարեւոր գաղտնիքը։ Եւ այսօր իսկ ան կը մնայ ուժեղ եւ ողջ։ Իսկ ո՞ճը։ Ինքն է, իր մարմնէն եւ ոսկորէն շինուած եւ այդ ինքնավստահութիւնով մտաւ մեր գրականութեան մէջ։ Միշտ ալ ձախող եղած են անոնք, որոնք ինքնուրոյն ոճով մը եկած չեն, ինչքան ալ իմաստուն բաներ ըսած ըլլան։ Առանց ոճի գրականութիւնը հետեւողութիւն է կարծես եւ արդէն գրող մը կը սահմանափակէ ինքզինք, երբ կ'ուզէ ոճի մը հետեւիլ։

Զօհրապի ոճին շնորհիւ էր, որ անոր մէջ գրականութիւն ընելու ճիգը չենք տեսներ։ Ընելիք ունէր եւ այդ ընելիքին հետ է որ կը ստեղծուի ոճը։ Անոր բառերը գոյն ունին, կը մտածեն, կը քալեն կիրթ զինուորներու պէս առանց աւելորդ եւ սխալ քայլերու։ Երբ պատմուածք մը կը սկսի արդէն բռնած, պաշարած է ընթերցողը։ Վարպետ է, երբ նկարագրի, դիմանկարի ուժեղ գծեր կու տայ. եւ նոյն կոկիկ ոճը կը տեսնենք խորհրդածութիւններուն մէջ եւ դժուար թէ կարելի է վերցնել բառ մը։ Անոր ոճը աւելի կը գեղեցկանայ երբ կը նկարագրէ շատ զուսպ գծերով եւ գոյներով, երբ կը նկարագրէ փոթորիկը ծովուն վրայ, «Ժամուն բակ»ի բնութիւնը, երբ գիշերը շատ ուշ պարասրահէն դուրս կ'ելլեն ու դուրսը ձիւն կայ։

Զօհրապ, իր պատմուածքներէն յետոյ տուած է «Մանօթ դէմքեր»ու շարք մը նոյնքան յաջող՝ եթէ ոչ աւելի։ Եղած է նոյնպէս անկեղծ, այս անգամ զերծ՝ ընդունուած աւանդութիւններէն։ Անոր դիմանկարները կը քալեն, կը խօսին եւ արտաքին գծերն ու գոյները արդէն կ'արտայայտեն ներքին աշխարհ մը։ «Մանօթ դէմքեր»ուն մէջ ոչ միայն հոգեբանը կայ, այլեւ կայ հիւմօրիստը, որ իր նորավէպերուն մէջ թեթեւ մը զգալի է։ Այստեղ նոյնպէս իր ոճին ու ճաշակին կը պարտինք քիչ տողերով շատ բան ըսել եւ այնքան պարզ ձեւով ըսել, որ մենք կը տեսնենք ոչ միայն վարպետ արուեստագէտը։ այլ եւ նուրբ գրական քննադատը։ Չի ժխտեր, ինչպէս իր կենսունակ լաւատեսութիւնն է։ Առաւելապէս արժէքներ կը գտնէ, քան թէ կը քննադատէ, հակառակ իր արուեստի իրապաշտ ըմբռնումին։ Ան արժէքներ կը գտնէ Թովմաս Թէրզեանին (որ իր ուսուցիչը եղած է), Յարութիւն Մրմրեանին, Ռէթէոս Պէրպէրեանին, Եղիա Տէմիրճիպաշեանին, նոյնպէս հակառակ անոր, որ կեանքը ըմբռնելու եւ ապրելու այլ ըմբռնումներ ունէին։ Արժէք նաեւ Ֆէշեանի, Յակոբ Գուրգէնի, Խաչատուր Միսաքեանի մէջ, մանաւանդ այս վերջինը դժուար թէ կարելի է մոռնալ, երբ կամուրջին վրայէն կ'անցնի «գլխին վրայ բանալով ահագին հովանոց մը, որ նախապատմական օդապարիկի մը տպաւորութիւնը կը թողուր անցորդներուն վրայ. միջահասակ, մարմնեղ, երեսը մազով, մօրուքով ու ակնոցներով ծածկուած մարդ մը՝ հանդարտաքայլ կը յառաջանար։ Իր դժբախտութիւնը եղած է՝ իրենը կարծել ինչ որ իրօք ամէնունն էր եւ ամէնունը պէտք է մնայ»։

Սիպիլին կը մօտենայ այնպէս, ինչպէս հարսի մը դէմքը ծածկած քողը պիտի վերցնէր։ Արփիարեա՞ն։ «Այս կիսաւարտ քահանան, այս գրչի մարդը տեսակ մը Բրընանի տպաւորութիւնը կը թողու իմ վրաս», եւ կ'ուզեմ աւելցնել. «իրմով սկսած է ու քաջալերուած է միշտ այն երիտասարդ գրողներու շարքը, որ մեր հրապարակագրութեան այժմու ռամիկ, թէ որ կ'ուզէք, բայց հասկնալի ու սրտի մօտիկ հանգամանքը տուած են»։ Ինքը մէկն էր այդ երիտասարդներէն։

Գաբրիէլ Սեւեան — իր սովորական կեցուածքին անփոփոխ ձեւովը՝ խանձարուրին մէջ մոռցուած ու հոն ծերացած երախայի մը նմանութիւնը կը բերէ։

Բայց ես կ'ուզեմ վերջացնել, մէջ բերելով քանի մը տողեր Հրանդ Ասատուրի մասին։

«Ամառ ձմեռ, առտու իրիկուն, ահագին ծրարներ, հսկայ դէզեր հայերէն լրագիրներու, հանդէսներու, որոնք իր երկու դիրի գրպաններէն դուրս կը սպրդին, գլուխնին կը հանեն, կարծես շնչահեղձ չըլլալու սարսափով ... Ասկէ անդին մնացածը՝ գեղեցիկ երիտասարդ մը, ուսեալ եւ պարկեշտ տղայ մը»։

Ազնուական հիւմոր եւ ոչ մէկ նախանձի գիծ ոեւէ մէկուն հանդէպ, ոչ մէկ փոքրութիւն, որովհետեւ Զօհրապ, ինքն իր մէջ ամբողջական էր որպէս մարդ։

Հայ գրականութիւնը շատ բան շահեցաւ, երբ Զօհրապ կանուխէն դադրեցաւ ոտանաւորներ գրելէ։ Մենք պիտի ունենայինք միջակ բանաստեղծ մը, բայց ոչ մեր օրուան Զօհրապը։

Ան ապրեցաւ արագ՝ եւ շատ կանուխ ալ՝ դարձաւ զոհը իր նպատակին։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՏՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ՆՈՐ ԱՉՔԵՐ"

Հր. Ֆալեան, պատմուածքներու ժողովածու, Հատոր Ա. Թեհրան, 1961

Հր. Ֆալեան անունին հանդիպած ենք Թեհրանի գրական խմբակցութեան լոյս ընծայած «Նոր էջ» հաւաքածոներուն մէջ, թիւով 12։

Այս անգամ, անկախ այդ խմբակցութեան հակակշռէն, լոյս կ'ընծայէ պատմուածքներու ժողովածու մը, «Նոր Աչքեր» անունով, որ միեւնոյն հատորին նոյն խորագրով առաջին պատմուածքն է։

«Նոր Աչքերը» 13 պատմուածքներէ կը բաղկանայ եւ առնուած են զանազան տիտղոսներ ներկայացնող վեց շարքերէ, այսպէս՝ «Մեր հայրը մեզ այսպիսի բաներ էր պատմում», «Թիկունք», «Անհետացող դարաշրջան», «Կեանքի հետ», «Մարդու Օրէնքները» եւ «Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը», որոնց յիշատակութիւնը բան մը կ'ըսէ հեղինակին գրական թափառումներէն։

Հր. Ֆալեանի «Մայր հողը» պատմուածքին առթիւ («Նոր էջ» թիւ 12) հեղինակին մասին կը գրէինք — «Ինքնատիպ բովանդակութենէն անկախաբար, գրի առնուած է ժողովրդական, գաւառական բարբառով, որ հետզհետէ կորսուելու դատապարտուած է։ Անհատական նորութիւն մը, որ եթէ հեղինակին կողմէ շարունակուի, մեծ նպաստ մը պիտի բերէ մեր բարբառագիտութեան» («Յառաջ» 21 Ապրիլ 1961)։

Այս պատմուածքները, հակառակ հէքեաթներու մշակումին եւ բովանդակութեան, մեծ մասով կը խորհրդանշեն ամբողջ ժամանակաշրջանի մը իրականութիւնը, մարդկային ներկայացուցիչներով, ըլլան անոնք քաղաքի թէ գիւղական տիպարներ, նկարագրի բացառական յատկանիշերով աւելի, որոնց մէջ հեղինակը կը ջանայ հոգեբանական տարրին միջամտութեան դիմել, ինչպէս առասպել այդ կը փորձեն շատ մը արձակագիրներ։ Աւելցուցէք ասոր վրայ, բայց քիչ չափով, նոյն տիպարներուն արտաքին նկարագրութիւնը, որ պէտք է մեզի ներկայացնէ տրուած ժամանակի ժողովուրդին վարքն ու բարքը, ապրումներ, ընկերային կեանքը։ Կը շեշտենք այս պարագան, որովհետեւ՝ մեր պատմուածքները եւ նորավէպեր մշակողները, «անկարեւոր» եւ ոչ գրական նկատելով, կ'անտեսեն այդ նկարագրութիւնը։ Այս չեղած, աւելի հին շրջաններու մեր մատենագիրներուն պարագան ալ, երբ իրենց գործին մէջ քիչ բան կը գտնենք այդ ուղղութեամբ, մեր դարաւոր ժողովուրդը, իր նիստ ու կացը, առօրեայ կեանքը եւ ապրումները յատկանշող։

Կարդալով հէքեաթներու, պատմուածքներու եւ նորավէպերու մեր արդի գրականութիւնը, կը տարուինք ըսելու, որ չափազանց հեռու ենք Գրիգոր Զօհրապի կամ Երուխանի այդ սեռի ստեղծագործութիւններէն։

Գրական բաղդատութիւն մը ընել չէ մեր նպատակը։ Արդէն մեր գրական գործունէութեան անհաւասարութեան երկար շրջանին, միշտ զգուշացած ենք ընել նման փորձեր, եւ դատապարտած անոնք որ հայ հեղինակի մը մասին արտայայտուելու ատեն, ուրիշ հայ եւ մանաւանդ օտար հեղինակ մը բաղդատութեան մէջ կ'առնէին։

×

«Կեանքի հետ» շարքէն է «Ռոստամ Զալ» պատմուածքը, որ գրուած է Ֆիրդուսիի ծննդեան հազարամեակին առթիւ, 1934ին. Քաղաքի դպրոցի նոր ... ինը տարեկան Սիրաքի պատմութիւնն է։ Իր ունեցած բարձր հասակին պատճառով, ընկերներուն ծաղրանքին առարկայ կը դառնայ, անշուշտ քանի մը ամիններու ընթացքին, մինչ որ վարժուի դպրոցական կարգապահութեան։ Զինքը կ'անուանեն Ռուստամ ինչպէս նաեւ Ռոստամը Զալ։ Իր անօրինակ հասակը կուտար նաեւ անօրինակ ուժ, որուն շնորհիւ պաշտպան կը կանգնէր տկար աշակերտներուն։ Կենդանի պատմուածք մըն է, ուր պատանիներու դպրոցական կեանքը կը պատմուի մանրամասնութեամբ, ինչպէս երբեմն այդ մարզին մէջ յաջողութիւններ ունեցող Ե...

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

7.— Գերի մայրեր

Այս ծովափոքի աւազներում միայն մենք չենք. ահա նաւով ու նաւակներով տեղ են հասել Սեւանի ձկնաբուծարանի ներկայացուցիչները։ Ցանցերով եւ ուռկաններով բռնոտում են թէ ձուապրող մայրերին, թէ հայրերին, բռնում են հարիւրներով, հազարներով ...

Թիավարեցի դէպի նաւն ու զայրացած գոչեցի.

— Խիղճ չունէ՞ք, տօ, ինչի՞ էք քանդում աւազները ...

Ձկնորսների պետը բերանը բացեց, որ կոպտի, բայց, ըստ երեւոյթին ճանաչեց, որովհետեւ ներողամտօրէն ժպտաց ու հաշտարար պատասխանեց.

— Տանում ենք աւազաններում բաց թողնենք, հանգիստ կացէք։

Ցրչեցի ձկնկիթի շատրուանները եւ թափս իջաւ. իսկապէս, ախր ձկնաբուծարանին շատ ձկնկիթ է հարկաւոր, իսկ բռնուած մայրերը մինչեւ մարդու ձեռքը ընկնելը շուտափոյթ կերպով ջուրն են թափում — ազատում իրենց ապագայ ձագերին։

է, ի՞նչ անի Զուկարեստը, որտեղի՞ց ձեռք բերի միլիոնաւոր ձկնկիթ։ Եւ ահա բռնում են այն մայրերին, որոնց ձկնկիթը դեռ լրիւ հասունացած չէ, ուրեմն եւ բռնուելուն պէս թափել չեն կարող։ Այդ մայրերին լցրին ջրով լիքը տակառների մէջ ու տարան Սեւան քաղաքը։ Այնտեղ էլ այդ ձկները իրենց «ամուսինների» հետ կը գնան գրօսնելու արհեստական լճերում, սերունդ կը տան մարդու հսկողութեան տակ, ապահով վայրերում, ուր չկան ձկնկիթը խժռող գիշատիչներ, չկան թակարդներ եւ ուռկաններ, չկան ձկնորդների նենգ փայլախածները, որոնք եւ գրաւում են իրենց ոսկեզօծ փայլով, եւ անխղճօրէն խրւում կոկորդը ... Կը ծնուէին այդ աւազաններում միլիոնաւոր ձկնիկներ եւ ահ չեն ունենայ ձկնկուլներից, որորներից, չեն կրի այն սարսափները որին ենթակայ է իւրաքանչիւր վայրենի արարած բնութեան մէջ։ Ո՞նց չարափին, խակի հաշիւ կկա՞յ նրանց թշնամիներին, նոյնիսկ իրենք՝ ձկները կլանում են նրանց։ Բա գորտերը, բա ջրառնետները, բա բնութեան ու վայրենի բաղերը. բա... ո՞ր մէկը թուեմ, հանգոյը խճճում է այդ անճարակ արարածներին. ո՞ւմ ախորժելի չէ այդ ձրի ու թարմ «խաւիարը»։

Դրա համար էլ մայր ձուկը հազարներով ձկնկիթ է թափում, որպէսզի այդքանից գոնէ մի քանիսը ազատուեն, մեծանան։

Ուրիշ է այստեղ, մարդու կառուցած աւազաններում։ Այստեղ ծնուած ձկնիկները կը կերակրուեն, մարդու գթառատ ձեռքերով կ'աճեն, կ'ամրանան այնքան, որ կարող կը լինեն գլուխ պահել գոյութեան կռւում։ Եւ այն ժամանակ մայր լիճը նորից իր գիրկը կ'առնի իր զաւակներին։

Երբ մտովին պատկերացրի այս բոլորը, խակոյն մեղմացաւ զայրոյթս ... մարդկանց դէմ, ովքեր այնպէս անխղճաբար պերեւնարում են պտուղ տուող մայրերին։ Այդ մայրերն արդէն դատապարտուած էին։ Բայց չէ՞ որ նրանց մայրական բնազդը. ամէն օր, ամէն ժամ թելադրում է թէկուզ զոհ գնալ՝ միայն թէ փրկուեն իրենց զաւակները, միայն թէ կուլ չգնան բնութեան մէջ տեղի ունեցող գոյութեան կռուին։ Ուրեմն եւ ... տակառների մէջ գերի գնացող այն մայրերին, նրանց մուրազը կատարուած ... ոչ մի տեղ նրանց սերունդն այնպէս ... պահուած չէ, ինչպէս մեր մարդու ... տար ձեռքի տակ։

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱ...

(8 եւ վերջ)

...ւան, իր «Երր պատանի էն» չարքով, ...ան հմանները քիչ անգամ տրուած էն ...ր պրականութեան։ Միեւնոյն ատեն ...ոգական յուշերով խառն այդ պատ... ...ածքին մէջ կը տեսնենք որ Սիրաք իր ...յ կ՚առնէ իր ընկերոջ, Ստեփանիկի ...ութեան մէկ յանցանքը, մինչեւ այն ...ր Ստեփանիկ արկածով մը ջուրը ...ինայ եւ զինքը կ՚ազատէ Սիրաք։ ...Ստեփանիկ, պատասութեան հետե... ...ոքով ծանրապէս կը հիւանդանայ եւ ...ատակ տրուած բժշկական խնամքնե... ...ն, կը մեռնի, նախապէս խոստովա... ...ով իր զղջութեան յանցանքը, որուն ...մար բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս այն... ...տառապած էր Սիրաք։ Պատմուած ...ն մէջ ուրիշ տիպարներ են նաեւ ու... ...չիներ Գասպարեան, Պարսիկ Միրզա ...եւ ուրիշներ։

...Օրէնք» գրուածքին մէջ երեք գլխա... ...ր կէմքերը յաջող տրուած են։ Զար... ...ան զաւառի եւ շրջականներուն տէր ...րեպը, Սիրակենց Թաշիկն ու Թոնթո... ...ոց Միսաքը։ Մասնաւոր շահեկանու... ...մբ կը կարդացուի վերջին երկուքին ...ն որուն հարսանիքի եւ հարսանեկան ...փորի նկարագրութիւնը։ Բայց դա... ...ակ կը փոխուի։ Երբ ամուսնութեան ...նց բարեկիները, հարսները կը փախ... ...ն եւ «զոր Աստուած զուգեաց, մարդ ...մեկնեսցէ» եկեղեցական օրէնքին ...ամամբ, չեն կրնար լուծել այդ հար... ...այնպէս որ Թաշիկին Թեկնածուն ...մարին եւ վերջինին ալ Թաշիկին կ՚անց... ...եւ այդպէս մինչեւ մահ կը մնան, ...ատակելով «Մարդու օրէնքներուն»։ ...ոչ բառով սրակել՝ այդ ժամանակուի... ...ող բարքերը, նոյնիսկ ամէնէն անկա... ...ի նկատուող եւ յետամնաց մէկ վիճ... ...ին մէջ։

...Նկարչին փրցուած ամէն մէկ էջին մէջ ...ական զատակարգերու ներկայացու... ...ները կան։ Ինչպէս «Ջենտլմէնու... ...մէջ մեծահարուստ վաճառական ...պէս Մանդասարեան, «Արշալոյս» եւ ...Փարոս» գոյգ թերթերու խմբագիրները, ...նցմէ մէկուն պաշտպանութիւնը վա... ...ած է, եւ միւսին քնադատութեան ա... ...րկայ եղած։ Բայց երկուքին ալ, կը... ...ին համաձայն, զումարներ կը սահ... ...ուին, եւ հակառակորդ Վահրամեան ...իր «Ջենտլմէնութեան» ապացոյցը կու ...ղարմանական մը խօսելով, երբ ...ութիւնը «կեղծ, մաքի եւ զար... ...ին» մէջ ապրող «հարող հանդուցեա... ...փառաբանութեան կ՚արժանանայ։

...Ընտանիները» նոյն շարքին ձգձգ... ...պատմուածք մըն է, գրուած 1906–... ...1 տարի առաջ։ Հեղինակը քանի՞ ...րեկան կրնայ եղած ըլլալ։

...Շարք մը պատմուածքներու մէջ հեղի... ...ին ոճը զաւեշտական կը դառնայ, ...Ինչպէս «Հակացոյց»ին, նաեւ «Օրէնք»ին ...։ Այդ գիծը շատ քիչերն ունին զրմ... ...արար, ինչ որ մեծ ու տաղանդա... ...ր գրողներու յատկանիշներէն ըն... ...ուած է միշտ։ Հր. Ցալեան կրնայ զարգացնել այդ գիծը, եթէ միեւնոյն ատեն անկարեւոր մանրամասնութիւննե-րով խճողէ զլուշանայ իր գրութիւնը։ Մանաւանդ պէտք է խնամէ իր լեզուն, որ արեւելահայ բարբառին անյաջող մէկ նմոյշն է, տեսակ մը խառնուրդ գեղջկա-կան, զաւառական եւ ժողովրդական բարբառներուն, որոնք գիրար կը հալա-ծեն զայլելով ինքնատիպ ըլլալէ։ Իսկ «Ի՞նչու էին մեռնում մարդիկ» խորա-գրով պատմուածքին բովանդակութիւնն ալ իր վերնագրին չի համապատասխա-ներ։ Ընտանիքի մը հայրը մանչ զաւկի ծնունդին կը սպասէ եւ իրարու ետեւէ վեց աղջիկներ կը ծնին։ Միայն վերջինը մանչ զաւակ մըն է, զրքին հեղինակը։ Մեծ հայրն է պատմողը եւ «Անհետացող դարաշրջան»ի շարքին առնուած է։

Եզրակացնե՞նք թէ մատնանշուած բա-ցասական թերութիւններէն անկախա-բար, հատորը վաւերակ մըն է, եւ յուսա-լի է որ միւս հատորներուն աւթիւ, նը-կատի կ՚առնուին մեր դիտողութիւնները։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՅԱ ՓԼԻՑԵՍՔԱՅԱ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԱՍՏՂԸ

Քանի մը շաբաթ է ամբողջ Փարիզը հմայուած է, ծագումով Հայ, խորհր-դային այս արուեստագիտուհիին պարե-րով։

Բոլոր թերթերը միաձայնութեամբ ներբողական տողեր կը նուիրեն Մայա Փլիցեսքայայի նուրբ արուեստին, ճկ-կունութեան եւ շարժուձեւերու համաչա-փութեան։ «Ինչ որ կը սիրեմ իր մէջ՝ այն է որ պարելու իր ուրախութիւնը ցոյց կուտայ ոչ միայն հո՛ս, այլեւ հո՛ս ...» կ՚ըսէ Ռուտոլֆ Նուրիէվ, մատը դը-նելով բերնին Ա. «հոսին» վրայ, եւ ամ-բողջ ձեռքը կուրծքին վրայ, երկրորդ «հոս»ին համար։

Այս տողերով կը սկսի Էքսփրէսի քրո-նիկագիրը, որ կ՚աւելցնէ «քսան տարիէ ի վեր, այս Հայուհին կ՚իշխէ պարուեր Ռուսաստանին վրայ, այսինքն ամբողջ Ռուսաստանի վրայ»։

36 տարեկանին, Փլիցեսքայա կը մարմնաւորէ պարուհին— կին, ծաղկած ամենայն վեհութեամբ։ Իր աքուեները բազմաթիւ են.— բարակ սրունքներ, ճը-կուն թեւեր, որսորդուհիի վիզ մը, փայ-լող երկար աչքեր, ուղիղ քիթ մը։ Եւ Գրիաթին ու Ռիվուար կը գործածէ ֆը-րանսական չքեղ բառամթերքի բոլոր կա-րելիութիւնները «գծելու» համար Մայա Փլիցեսքայայի մարմինը, ինչպէս նկա-րիչը պիտի գծէր իր վրձինով։

Բոլոր թերթերուն մէջ, կը յիշուի ինչ որ ինք պարուհին յիշեցուցած է բոլորին որ Հայ է ծագումով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՔՆՈՒՍ ՆԿԱՐԻՉԸ՝ ԱԹՈՅԵԱՆ

Յարութիւն Աթոյեան մասնագիտու-թեամբ բնագէտ էր եւ երկար տարիներ կը դասաւանդէր Երեւանի համալսարա-նին մէջ, ուր վարիչն ու սիրուած դա-սախօսն էր ռադիոէլեկտրոնիկի եւ սա-տանումներու ամպիոնին։

Ազատ ժամերուն կը զբաղէր նկարչու-թեամբ։ Մանուկ հասակէն սիրելով նը-կարչութիւնը եւ երեւան բերելով ընդու-նակութիւններ, Յ. Աթոյեան (1907–1958) մինչեւ իր կեանքին վերջը սիրով կը նկարէր պատկերներ, որոնցմէ մօտ յիսուն գործեր ներկայացուեցան իր մահ-ուընէն ետք։

Յ. Աթոյեանի գործերը կը պատկերա-ցընեն հայրենի բնութեան տեսարան-ներ, մեծ մասամբ Սեւանայ լիճը, Լո-ռին, Ստեփանաւանը, Փամբակի եւ այլ տեղերու կանաչաւէտ սարերը, քարքա-րոտ ճամբաները, խոր ձորերը, դաշտե-րը, Արագած լեռը, Երեւանը եւ վերջա-պէս Սեւ ծովը, որոնք իրենց ինքնատը-պութեամբ եւ գունաղեղութեամբ կը գը-րաւեն դիտողին ուշադրութիւնը։

Ինքնուս նկարիչը կը սիրէ ընդգծել բը-նութեան առարկաները՝ ծառ, քար եւն., իրենց բնական գիծերով, տեսակ մը բա-րեխիղճ վերարտադրութիւն, անշուշտ ա-անց մէջ գնելով վեհութիւն եւ հանդի-սաւորութիւն, որոնք աւելի բովանդակա-լից եւ ներդործօն կը դարձնեն իր նկար-ները։ Այդպիսիներէն են օրինակ «Լոռու ձորում», «Սեւան» նկարները։ Շատ քըն-քուշ, մեղմ եւ միապաշտական շունչով նկարուած է «Հրազդանի ափին» բնա-նկարը, որ կարգ մը ուրիշ նկարներու հետ քանի մը անգամ ներկայացուած է ցուցահանդէսներու մէջ։

Յ. Աթոյեան նկարած է նաեւ նատիւր-մորթներ, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց նմանութեամբ եւ արտայայտելու կարո-ղութեամբ։ Նկարիչ Աթոյեան նկարած է նաեւ կենդացային նիւթերով նկար-ներ, «Այծկառեր», «Հարսանիք», «Կոխ», որոնք կը պատկերացնեն Շիրակ-ցիներու կենցաղը եւ սովորութիւնները։

Իր այդ գործերուն մէջ եւ յատկա-պէս բնանկարներուն մէջ ի յայտ կը բերէ նկարիչի անհատականութիւն, իւրայա-տուկ «ոճ»։

Աւելի քան երեսուն տարուան մանկա-վարժական եւ գասախօսական գործու-նէութեան ընթացքին հասցուցած է բնա-գէտներու, Թուարանագէտներու եւ ճար-տարագէտներու կարեւոր հոյլ մը, որոնք այժմ հանրօգուտ գործերու լծուած են, զանազան ասպարէզներու մէջ։

Յարութիւն Աթոյեան, միամամանակ գրած է աւելի քան 18 գիտական յօդ-ուածներ բնագիտութեան եւ էլեկտրոնի-կի զանազան խնդիրներուն վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ գրած է գիրքեր, որոնցմէ առանձնապէս հետաքրքրական են «Ար-տաքին գործօնների ազդեցութեան տակ որոշակի էֆեկների մասին, որոնք առա-ջանում են ուժեղ էլեկտրոլիտներում» եւ «Մի քանի սինթետիկ կիսահաղորդիչների ստացման եւ հետազօտման եղանակների մասին» ուսումնասիրութիւնները։ Կար-դացած է զեկուցումներ գիտական խոր-հրդաժողովներու կամ նիստերու մէջ, ո-րոնցմէ ամէնէն ուշագրաւը համադրա-կան (սինթեթիկ) կիսահաղորդիչներու ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ իր կատարած հետազօտութեան ար-դիւնքներու մասին կարդացածն է, Մոս-կուայի միջազգային առաջին գիտական խորհրդաժողովին մէջ։ Երեւանի համա-լսարանի փրոֆէսէօրներէն Անժուրի հետ Աթոյեան մշակած է էլեկտրակայաննե-րուն համար փորուած փապուղիներու ճնշումները չափելու նոր մեթոտ մը, ո-րուն հիման վրայ այժմ կը շինուին հա-մապատասխան տոկունութեամբ պատեր եւ յենարաններ։

Այս եւ բազմաթիւ այլ հանրօգուտ աշ-խատանքները կը վկայեն, որ Յարութիւն Աթոյեան եղած է ուսեալ եւ լայն հետա-քրքրութիւններ ունեցող անձնաւորու-թիւն մը։ Կրցած է համադրել մանկա-վարժական, գիտահետազօտական աշխա-տանքները իր գեղարուեստական – նկար-չական հետաքրքրութիւններուն հետ, այս ձեւով իր համեստ լուման բերած է հայ-կական մշակոյթին։

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
եւ Ն. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

×

ՄԷԿ ԺԱՄԷՆ ԵՐԵՒԱՆԷՆ – ՊԱՔՈՒ

Արդիական օդանաւերով մէկ ժամ պի-տի տեւէ այսուհետեւ Երեւանէն – Պա-քու ճամբորդութիւնը։ Շաբաթը երեք Թռիչք տեղի պիտի ունենայ։ Երկուշաբ-թի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ։

ՇՐՋՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ռսկեփայ գիւղին մէջ բացուեցաւ նկա-րիչներու միութեան շրջուն ցուցահան-դէսը, մօտ յիսուն նկարներով։

ՍԱՌՆՈՐԱԿ ՋՈՒՐ

Ղափանջան, որ Նոյեմբերեան շրջանի մեծ գիւղերէն է, աւելի քան վեց հարիւր բնակիչներով, զրեթէ զուրկ էր խմելու ջուրէ. Բարեկարգութեան, գիւղացիները իրենք մտածեցին եւ յաջողեցան գիւղ բե-րել շրջակայ աղբիւրներու սառնորակ ջուրը։ Փողոցներուն մէջ դրած են 16 ծորակներ։ Ջուր ստացած են նաեւ գիւ-ղին հիւանդանոցը եւ դպրոցը։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Ռիչար Ժերանեան իր գործե-րը կը ցուցադրէ Նոյեմբեր 2էն 30, Ժը-նեւի Կանծոնի կալըրիին մէջ (3 Rue de la Confédération)։

ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

...Վանական ու Պատրիկ աղա տխուր խօ-...կցութիւններ կ՚ընէին իրարու, երբոր ...եփ մտնեցաւ անոնց ու մտերմական ...ով մը մրմնջեց.

— Թոնա, վերատեսուչը քեզ կ՚ուզէ։

...Վանական ձեռքէն վար դրաւ մուրճը, ...աւ սաւանն ու բաճկոնը փաշիներէ ...ւ ուշանեայէն հեռեւեցաւ։ ...Ջէֆ պաշտօնատունը մտաւ, ուր կը ...էր Լութֆի աղա։

— Նստէ նորա, ըսաւ Ջէֆ՝ կամացով մը։

Վանական նորա գնաց։

Լութֆի աղա նստած էր սեղանին վրայ ...գրած էր տեղեկագիր մը պատրաս-տելով։

Վանական անխօսուկ կերպով ձեռքերը կուրծքին մօտ ծալեց ու սպասեց։

Քիչ յետոյ Լութֆի աղա վեր առաւ իր գլուխը... ուշադիր նայուածք մը նետեց Վանականին վրայ ու հարցուց։

— Գո՞հ ես վիճակէդ, Թօնա։

— Ե՞ս, դողդղաց Վանական։

— Այո, դուն։

Վանական աչքերը կուրծքին վրայ կա-խեց ու վշտալիկ ձայնով մը թօթուեց։

— Ոհ բարի տէրս, ի՞նչպէս կրնամ գոհ ըլլալ վիճակէս։

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ պահնորդներէն զանգատ մը ունի՞ս, վրայ բերաւ Լութ-ֆի աղա։

— Պահնորդներուդ դէմ ոեւէ զանգատ մը չունիմ։ Իմ տառապանքը միմիայն սա բերդին պարիսպն է... ան է որ ամբողջ կեանքիս դժոխքն եղած է...

— Եթէ պարիսպը չըլլար, պիտի ու-զէի՞ր փախչիլ։

— Վայրկեան մը չէի մնար, պարոն Թիարանապետ։

Չէ՞ որ օրէնքը ոտնակոխ պիտի ըլլար առանկով։

— Իրաւ է... բայց օրէնքը չէ որ հոս բերաւ զիս, այլ մարդկային կամայակա-նութիւնը։

Լութֆի աղա առանց վիրաւորուելու մտիկ կ՚ընէր, Թիապարտի մը խօսքե-րուն, որոնք դառն էին ու տխուր։

— Ոչ Թօնա, ես չեմ հաւատար որ դուն փախչելու միտք ունենաս, տարկեց Լութֆի աղա։

Վանական ժպտեցաւ... բայց այդ ժը-պիտը մթնեցաւ իր կերպարանքին վրայ, ինչպէս մթին ամպ մը որ կ՚իջնէ աղետա-ւոր վիճի մը վրայ։

Այդ պահուն ներս մտաւ Տէրվիշը։

— Բարով, Տէրվիշս, բարով... մըր-մընջեց Լութֆի աղա անուշութեամբ մը, ո՞ւր մնացիր երկու շաբաթէ ի վեր։ Կարօտցուցիր զիս։

Տէրվիշը, մէկէն ի մէկ յուզուած վի-ճակի մը մէջ, չկրցաւ պատասխանել։ Աչքը Վանականին վրայ նետեց... ու ամբողջ մարմնովը սարսռաց։

— Նստիր, Տէրվիշս, նկատել տուաւ Լութֆի աղա։ Ինչո՞ւ համար զարման-քով կը նայիս։

— Արդեօք յանցապա՞րտ մըն է, հար-ցուց Տէրվիշը մորմոքուած ձայնով մը։

— Ո՛չ։

— Սա երիտասարդը։

Եթէ յանցապարտ մը չըլլայ ի՞նչ գործ ունի այս Թիարանին մէջ Տէրվիշս։

— Չէ՞ որ անցեալները կ՚ըսէիր թէ ա-մէնէն սիրած մարդս է սա Թիապարտը։

— Այո դարձեալ կ՚ըսեմ։ Եւ շարունակ լաւ աչքով նայած եմ բարի ու հնազանդ եղող Թիապարտներուս վրայ

Տէրվիշը խորհրդաւոր նայուածք մը նետեց Վանականի աչքերուն մէջ... այդ նայուածքը ճառագայթի մը պէս անցաւ անոր էութենէն։

— Սիրելի Տէրվիշս, շարունակեց Լութֆի աղա։ Դուն մարդկութեան ա-ռաքեալն ես, ըսէ նայիմ՝ ի՞նչ է մեր Թօնային ճակատագիրը... շատ յուսա-հատ կ՚երեւի։

Տէրվիշը դողդղաց... գալարուեցաւ... ու ցնցուած վիճակի մը մէջ գետինը փո-ւեցաւ։

Վանական երկիւղով մը մէկ կողմ քաշ-ուեցաւ ու հազիւ կրցաւ իր հոգւոյն ճիչը խեղդել։

Տէրվիշը տախտակամածին վրայ տա-րածուած, փրփուրը բերնին մէջ լեցուած ու աչքերը մեռելի մը պէս ամուր կերպով մը փակած՝ պահ մը գալարեցաւ... յե-տոյ սկսաւ խօսիլ այսպէս.

«Խեղճ Թիապարտ, յիշէ որ Աստուած քու քայլերդ կ՚առաջնորդէ....

«Յիշէ որ կախաղանէն ինչուան Թիա-րանն եկար....

«Յիշէ որ առաջինի մարդու մը հան-դիպեցար....

«Մի յուսահատիր, աներեւոյթ ձեռք մը կայ մութին մէջ որ քու երջանկու-թիւնդ կը պատրաստէ։

«Օհ, այո, դուն զոհն եղար բռնակալ-ներու....

«Ճակատագիրդ սեւ ամպը պիտի փա-րատի շուտով....

(Շար.)

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրաի» սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Յ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԾԱԽՈՒ Է

Փավիյոն *մը, երեք սենեակ, մեծ խոհանոց, ամէն յարմարութիւն, բակին մէջ* հանկառով : *Դիմել կէս օրէ վերջերը.—*

MORISI

18, Rue des Bleuets, Alfortville

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս) :

Աւանդական ճաշով :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով :

Ճաշագին 10 *Ն. Ֆ.*

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՇԱՀԱՆ ՆԱՏՈՒՐԻ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՋՐՕՅՑ

Սէն – Ժօն Փերսի (Նոպելեան մրցանակ)
Հէյր Նիրսէս Ակինեանի
Անտրէ Ռուսոյի
Կոստան Զարեանի
Սիմոն Վրացեանի *հետ*

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով :

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de St-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ., Լաթակազմ 7.50 Ն. Ֆ.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը :

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— *ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առ աջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :*

2.— *Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի* LYTUS-DE-LUZԻ *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն :*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

FOURRURES

ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 17 OCTOBRE 1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9231 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5032

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

...ՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԺԲ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

—o—

...ցման նիստէն ետք, որ տեղի կ'ու-...այ Երեքշաբթի առաւօտ, Արեւմտեան ...ւորդները դուրս կը ձգուին համագու-...ւէն եւ ներսը կը մնան քանի մը հա-...ր պատգամաւորներ եւ խորհրդային ...արտասահմանեան համայնավար թղթ-...կիցները։

...ամագումարը որ կուսակցութեան գե-...ղոյն ժողովն է պէտք է հաւաքուի ա-...չորս տարին, ըստ կանոնագրի։ Ի-...ականին մէջ, 16 տարուան ընթացքին ...ն 1956) երեք անգամ հաւաքուած ...ւայն եւ մէկ անգամ արտակարգ ...՝ Ստալինեան ծրագրին նուիրուած։

...ջակինեան շրջանին կուսակցութիւնը ...կարեւորութիւն մը ունէր զոր ...կար մը մաքրագործումներով ...ց նսեմացնել, ամէնէն առաջ չեզո-...ով «հակակուսակցական» խմբա-...

...պատգամաւորները կ'ընտրուին դաշնակ...կցութեամբ, երկու հազար քուէ-...մէկ պատգամաւոր կրնայ ընտրել, ...որդ համագումարը 1400 պատգամա-...ունէր 1956, այս համագումարին ...պատգամաւորներուն թիւը մօտաւորապէս ...կրնայ ըլլալ, առանց հաշուելու հը-...հիւրերը եւ խորհրդակցական ...ով ներկայ եղողները։

...Երկրի համագումարին, 1956. 1400 ...պատգամաւորներու վրայ, Ռուսիոյ ...հակցային Հանրապետութիւնը 900 ...պատգամաւորներով կը ներկայանար, ...Ուքրանիա՝ 192, Ղազախստան՝ 50, Վը-...րաստան՝ 38, Բելոռուսիա՝ 33, Ուզբէ-...կստան՝ 30, Ազրպէյճան՝ 26, Պալթեան ...հանրապետութիւններ՝ 27։

...Այս համագումարին ընթացքին Խրուշ-...երկու ճառ պիտի արտասանէ։ Առա-...մասին կուսակցութեան գործունէու-...տեղեկագիրը պիտի կարդայ, զոր ...Կեդրոնական Կոմիտէն վաւերացուց առ-...։ Հաւանական է նաեւ որ այս առ-...Խրուշչեւ խօսի միջազգային հար-...մասին։ Բայց հաւանական չէ նը-...որ այդ ընէ, համագումարին ...Խրուշչեւի տեղեկագրին պիտի ...Կոզլովի տեղեկագիրը որ մեծ ...կարեւորութիւն չունի միջազգային կար-...ին համար։

...Յաջորդ շաբաթը, պատգամաւորները ...կը լսեն կուսակցութեան ծրագիրը որ ...հրատարակուեցաւ Յուլիս 30ին եւ որուն ...բովանդակութիւնը իր առնենք։ Ռուսերէն ...խորհրդային քաղաքա-...տարիներու ընթացքին։ ...ծրագիրը կը նախատեսէ, քանի տա-...ընթացքին, ընկերվարութենէ ...(հրաշորդուած) համայնավա-...թեան անցնիլ։

...Երրորդ անգամն է որ համայնավարու-...մէջ տեղ կը նետուի։ 1903ին, ա-...ին ծրագիրը ցարականութեան տա-...կը նախատեսէր, 1919ին Լենինի ...ընկերվարութեան ճամբան կը ...1952ին է որ նոր ծրագիրը պատ-...յանձնախումբ մը նշանակուե-...

...համագումարին, ինչպէս նաեւ 81 ...կուսակցութիւններու հա-...մարին, հիմնական սկզբունքը պէ-...ըլլայ, անտարակոյս, խաղաղ համա-...թիւնը։ Կը շեշտուի «խաղաղ հա-...կցութեան առարկայական անհրա-...թիւնը, դրամատէր բոլոր երկիր-...հետ յարաբերութեանց ամրապնդ-...ումը, խաղաղութիւնը ապահովելու համար, բայց նոյն ատեն, կը զգուշացնէ յարձակողներու եւ պատերազմասէրներու դէմ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՓԱԽՉԻ՞Լ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ

—o—

Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ մամուլը արձագանգ կը հանդիսանան լուրի մը զոր հրատարակած է Կոմսոմոլսկայա Փրաւտան, անցեալ Շաբաթ օր եւ որ կը պատմէ օդանաւային «առեւանգումի» մը եղերական ողբերգութիւնը։ Խորհրդային թերթը կը գրէ թէ երեք Հայեր որոնք Սեպտեմբեր 10ին, օդանաւ նստած էին Երեւանէն դէպի Եղէգնաձոր (Թրքական սահմանին մօտ) յարձակեցան օդանաւորդին վրայ, 27 տարեկան Խոտի Գալքի-չինեան (?) եւ դաշոյնի քանի մը հար-ուածներ կուտան ուսին, կռնակին, կուրծքին։ Օդանաւորդը անմիջապէս կը հասկնայ, կը գրէ Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա որ աւազակներ են, որոնք կ'ու-զեն սահմանը անցնիլ։ Գալքիչինեան, վիրաւորուած, յուսահատութեամբ կը նկատէ թէ անոնցմէ մէկը օդանաւը վարել գիտէ բայց «աւազակը» չի կրնար տեր կենալ գործիքին, մահուան սպառնալիքի տակ, ղեկը կրկին բռնած օդանաւորդին կը յանձնէ՝ «Եթէ խաղ մը խաղաս, մեռած ես»։ Օդանաւորդը սակայն, ցաւը մոռցած, դէպի երկիր կը խոյանայ։ Օդանաւորդին վերջին մտածումը կ'ըլլայ «չեն կրնար խոյս տալ»։ «Աւազակները որ լաւ հաշուած էին իրենց ընելիքը մէկ բան մոռցած էին, կը գրէ խորհրդային թերթը՝ խորհրդային քաղաքացիի մը համար, կոմսոմոլի մը համար (երիտասարդ համայնավար) պարտականութիւնը եւ հայրենիքի սէրը աւելի կ'արժեն քան կեանքը»։ «Աւազակներէն» մէկը մեռած է, միւս երկուքը ձերբակալուած են, օդանաւորդը ինը վէրքեր ունի, ապաքած է եւ շքանշան ստացած իր հերոսութեան համար։

Այսպէս կը գրէ խորհրդային թերթը։ «Ֆրանս – Սուար» կը կարծէ թէ այս երեք Հայերը (օդանաւը փոքր օդանաւ մըն է եւ միայն այդ երեք հոգին ունէր իբրեւ ճամբորդ), փորձած են փախչիլ Հայաստանէն եւ կը յիշէ, այդ առթիւ 1947ի ներգաղթը բացատրելով թէ բազմաթիւ «Ռուսահայեր որոնք մեծ մասով Ֆրանսայի հարաւ – արեւմուտքը կ'ապրէին, Խորհրդ. Միութիւն վերադարձած էին եւ անկէ ի վեր քանիցս փափաք յայտնած Ֆրանսա վերադառնալու»։

«Ֆրանս – Սուար» չի ճշդեր թէ «հարաւ – արեւմուտքի» ո՞ր քաղաքները կ'ապրէին այդ քանի մը հազար «Ռուսահայերը» որոնք հայրենիք վերադարձան։

ԱՆԳԱՐԱ

ՀԱԼՔԸ ՉԷ ՑԱՂԹԱԿԱՆԸ

—o—

Թուրքիոյ վերջնական արդիւնքները ցարդ յայտնի չեն, բայց առաջին տպաւորութիւնն այն է թէ օրուան յաղթականը՝ Հալքը չէ (Իսմէթ Ինէօնիւ) այլ Կիւմիւշփալայի «արդարութեան կուսակցութիւնը»։ Այս կուսակցութիւնը ընտրութեանց ներկայացաւ իբրեւ Ատնան Մենտերէսի ժողովրդավար կուսակցութեան յաջորդը։ «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ մոռնալով 1955ի հակա – յոյն եղերական դէպքերը, փոքրամասնութիւնները (յոյն, հայ եւ հրեայ) «արդարութեան կուսակցութեան» համար քուէարկած են մերժելով իրենց ձայնը տալ Իսմէթ Ինէօնիւի։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԸՆՏՐՈՒԱԾ 88 ՁԱՅՆԻ ՎՐԱՅ 87 ՔՈՒԷՐՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, ըստ հրահանգին՝ զոր հրատարակեցինք, Չորեքշաբթի գումարուեցաւ Թուրքիոյ Հայոց Պատգ. Ժողովը։ Օրակարգ՝ Կրօնական Ժողովի անդամներու ընտրութիւն, յետոյ Պատրիարքի ընտրութիւն։

Չորեքշաբթի առաւօտ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Գում – Գափու) հաւաքուեցան պատգամաւորները։ Բացումը կատարեց ժամը 10.30ին Արամ քհնյ. Գասմաճեան, որ պատրիարքական փոխանորդ կը մնայ երկար տարիներէ ի վեր։

Արամ քահանայ յայտնեց թէ ուզած են տեղապահ մը ընտրել վախճանեալ պատրիարքին մահուան քառասունքին, բայց պատրիարքական ընտրութեան յանձնախումբը յարմար դատած է փութացնել օրինական ձեւակերպութիւնները եւ ուղղակի ընտրել նոր պատրիարքը։ Այդ առթիւ ընտրուած է եօթը հոգինոց նախաձեռնարկ մարմին մը, որ եօթը կրօնաւորներու հետ միաժամանակ կատարեց պաշտօնական դիմումները։

Յետոյ ծնդուեցան պատգամաւորները, 88 հոգի աշխարհական եւ եկեղեցական։ Կազմուեցաւ քուէհամարի յանձնախումբ մը։

Կէս – օրէն ետքը ժողովը անցաւ օրակարգին առաջին խնդրոյն, կրօնական ժողովի ընտրութեան։

Պատրիարքական փոխանորդը յայտնեց թէ Պոլսոյ քահանաներուն թիւն է 32։ Երեքը, էմմանուէլ, Պարգեւ եւ Յուսիկ քահանաները հանգստեան կոչուած են, իսկ Ցակոբոս եւ Սամիկոն քահանաները դեռ երկու տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլալով չեն կրնար ընտրելի համարուիլ։ Հետեւաբար ընտրելի կը մնան մնացեալ 27 քահանաները։

Կրօն. Ժողովի ընտրութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Անդամ են Սահակ Ծ. վրդ. Փափազեան, Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեան, Դաւիթ քհնյ. Երէցեան, Անանիա քհնյ. Գալեան, Թէոդորոս քհնյ. Ֆըչըճեան, Իսահակ քհնյ. Մէրտէնկեան, Մովսէս քհնյ. Գալէնտէրեան, Գառնիկ քհնյ. Գամչեան, Յարութիւն քհնյ. Հալաճեան։

Յետոյ տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն մը, կրօն. Ժողովին պաշտօնավարութեան շրջանը երկուքէն չորսի բարձրացնելու համար, բայց որոշուեցաւ պահել աւանդութիւնը։

Ժամը 4.30ին, անցան օրակարգին երկրորդ խնդրոյն, — պատրիարքին ընտրութեան։ Հնգանուն ցանկէն հեռագրով հրաժարած էին Մամբրէ Արք. (Գահիրէ) եւ Տիրան Արք. (Ամերիկա)։

Ձեռնարկուելով ընտրութեան, ներկայ 88 ժողովականներէն 87 հոգի իրենց քուէն տուին Շնորհք Եպ. Գալուստեանի, — մէկ քուէ առած Սիոն Արք. (Ամերիկա)։

Ժողովին կողմէ, Պատր. փոխանորդ Արամ քհնյ., Պատգմ. Ժողովի երեցագոյն անդամ Կ. Աբրահամեան, Մայր Եկեղեցւոյ թաղ. խորհուրդը եւ մէկ քանի պատգամաւորներ բարձրացան պատրիարքարան, ընտրութեան արդիւնքը հաղորդելու համար Շնորհք եպիսկոպոսին։

Շնորհք եպիսկոպոս Մայր Տաճար իջաւ ընկերակցութեամբ Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեանի, Արամ քհնյ. Գասմաճեանի եւ պատգամաւորներու՝ մինչ կը ղօղանջէին եկեղեցիին զանգակները։

Տաճարին դուռը Շնորհք եպ. դիմաւորուեցաւ Ուրախ Լերի երգեցողութեամբ։ Նորընտիր պատրիարքը բարձրացաւ եպիսկոպոսական աթոռ։ Պատգմ. Ժողովի ատենապետ Կ. Ղազարեան արտասանեց ուղերձ մը, ի մէջ այլոց յայտնելով որ վախճանեալ պատրիարքին փափաքն էր իրեն յաջորդ ընտրել Շնորհք եպիսկոպոսը, — այսօր Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը կը նուիրագործէ Գարեգին Պատրիարքի փափաքը։

Նորընտիր պատրիարքը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ թէ «Պատրիարքական Աթոռին թափուր մնացած քառամսեայ շրջանը անցաւ խիստ բնականոն պայմաններու մէջ, առիկա կը պարտինք կառավարութեան, նախագահ Կիւրսէլի, հայ մամուլին, բայց մեծագոյն պատիւը կ'իյնայ ժողովուրդին, որ թոյլ չտուաւ որ ջուրերը պղտորին։ (ԽՄԲ.— Ի՞նչ կը նշանակեն այս վերջին խօսքերը, չենք հասկնար)։

Յետոյ նորընտիր պատրիարքը փափաք յայտնեց որ «մեծ եւ փառաւոր երկրին հայրենակիցը դառնայ ինք» (հպատակութեան խնդիր)։ «Ի հօրէ եւ ի ծնունդէ իբրաւունքս է այդ, եւ եթէ կամքէ անկախ պատճառներով հեռացած եմ ասկէ՝ իմ սիրտը միշտ մնացած է իմ գիւղիս եւ ժողովուրդիս հետ»։

Ընտրութիւնը հեռագրուեցաւ Էջմիածին եւ Անգարա։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՕԼ ՌԱՄԱՏԻԷ, նախկին նախարար, նախկին վարչապետ, մեռաւ աղջի օր բուժարանի մը մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջերս։ Ծնած 1888ին, Ռամատիէ երեսփոխան ընտրուած էր 1928ին, մաս կը կազմէր այն 80 երեսփոխաններուն, որոնք մերժեցին բացարձակ իրաւասութիւններ տալ մարեշալ Փեթէնի, 1940ին։ Հին ընկերվարական, Ռամատիէի մահը առիթ կը մատնէ իր կուսակցութիւնը ինչպէս յայտնեց Կի Մոլէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 24 ժամ «կեղծ» յարձակման ենթարկուեցան թըշնամի օդանաւներու կողմէ։ Այս փորձին անունն էր՝ «երկնքի վահան»։ Օդանաւերը «յաջողեցան» հիւլէական կարգ մը ռումբեր նետել։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ գերմանացի լրագրող մը սպաննուեցաւ Պերլիններու սահմանին վրայ, Ֆօփօսներու կողմէ (ժողովրդական ոստիկանութիւն)։ 1947էն 50 համայնավար երեսփոխան եղած էր։

1962Ի ՊԻՒՏՃԷՆ 27.000 նոր պետական պաշտօնեայ կը նախատեսէ։

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը մարեշալ Ապպուտ վեթոյի ջնջումը առաջարկեց Ապահովութեան խորհուրդին մէջ։

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ծերակուտական՝ Հըմֆրէ կը շարունակէ իր եւրոպական ճամբորդութիւնը։ Վարշաւայէն ետք, Թունուզ, Եգիպտոս, Թուրքիա եւ Իսրայէլ պիտի երթայ։ Պելկրատի կառավարութիւնը, սակայն մերժեց Եուկոսլաւիա երթալու արտօնութիւնը, որովհետեւ Հըմֆրէ յայտարարած էր մեկնումէն առաջ թէ իր կարծիքով «Եուկոսլաւիա ազատ երկիր մը չէ»։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ խորհրդային դեսպանը՝ Փանմարէնքօ ամբաստանելի անձնաւորութիւն մըն է (Փերսոնա նոն կրաթա)։ Մոսկուա արդէն ետ կանչած էր իր դեսպանը Կոլսայ զոյգին ծանօթ միջադէպին առթիւ։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է ընտր. ժողովի մը ընթացքին։ Քարամանլիսի կուսակցութեան 500 կողմնակիցներ եւ ծայրայեղ ձախ խմբակցութեան անդամները բախումներ ունեցան։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ըսի, որ այդ շրջանին ինչքան ալ իրապաշտ ըլլային հայ գրողները եւ Զօհրապ, իրենք զիրենք չէին կրնար ազատագրել վիպապաշտական աւանդութենէն: Այդ աւանդութիւնը կը գանդաղէր նաեւ եւրոպական գրողներուն մէջ, ինչպէս Զոլայի, Մոբասանի, Տոտէյի մէջ, յիշելու համար մի քանի անուններ, որոնք առաւելապէս ազդած են մեր իրապաշտներուն վրայ :

Զօհրապ, հակառակ անոր որ էն շատ ինքնատիպն էր իր ոճով եւ գեղարուեստական ըմբռնումով եւ մանաւանդ իր անկեղծութեամբ, չկրցաւ ինքզինք ազատել այդ թեքնիք աւանդութենէն: Որ, հերոսը պէտք է մեռցնէ եւ կամ մեռնի, որ, հարուստ է ու կը սնանկանայ յանկարծ: Որ, կինը իր ամուսինը կը խաբէ, որ, պոռնիկը կը խոստովանի եւայլն: Զօհրապի մէկ հակիրճ պատմուածքին մէջ, «Կապիկը» անպամ ինքզինք կը կախէ սիրահարած ըլլալով պինք խնամող աղջկան, որ «Նայադի մը վրդովիչ հրապոյրն ունի»:

Այդ շրջանին էր նաեւ, որ Նորավէպի այդ թեքնիքը հետզհետէ բարեշրջումի կ՚ենթարկուէր, ազատուելու համար տրամաբիծ ամբողջականութենէն, ձգելով այդ ամբողջականութիւնը՝ վէպին:

Նորավէպը կը դառնայ առանձին արուեստ: Ամբողջէն միայն գիծ մը կը մըշակէ: Այդ արուեստը առաւելապէս իր լրումին հասաւ Չեխովին մէջ: Չեխով, գրեթէ ոչինչէն էր որ կը ստեղծագործէր: Ու արդհետեւ տաղանդը ուժեղ էր Զօհրապին մէջ, մեզի տուած է մի քանի պատմուածքներ արդիական արուեստով: Անոնք պիտի չհինան, ինչպէս է «Ռէհանը», «Կարծեմ թէ»ն, «Կոտրուելէն վերջը», «Ճիտին պարտքը», հակառակ Ցովէփ ազայի անխուսափելի ինքնասպանութեան, նաեւ՝ «Փանթալ»ը, եթէ միայն վերջացնելու համար իր տուրքը չխարդախողանութիւնի փաքրիկ զաւկին մահով:

Զօհրապ այդ պատմուածքը դժուարահաճ զանդաղութիւնով գրած է ու պահած է մանաւանդ չափական ամբողջութիւնն ու ներդաշնակութիւնը: Զօհրապ, առհասարակ, որպէս նիւթ իր Նորավէպերուն համար առած է բարդ ողբերգութիւններ եւ մի քանի էջերու մէջ տըւած հոգեկան բարդութիւններ՝ առանց խորանալու: Այնտեղ, ուր պէտք է ստեղծագործական վերլուծումով մը իր վախճանին հասցնել վիպակը, արդէն կը ցատկէ ու կամուրջը կը կապէ խոր՞րդածութիւնով եւ կամ բացատրողականով, մնացածը ձգելով ընթերցողին: Անտարակոյս, որ գիտաւոր, առանձին արժէք ունին Զօհրապին խոր՞րդածութիւնները:

« Այինկա»յի մէջ, եղբայրը իր եղբօրը կը սպանէ սիրոյ մը պատճառով: Զօհրապ տուած է այդ դրաման ութ փոքրագիր էջերով եւ բոլոր գործողութիւնները կ՚անցնին սինէմայի պատկերներու արագութեամբ:

Զօհրապի ուժեղ կտորներէն է, անտարակոյս, «Փոթորիկը»: Շատ վարպետ նկարիչ մը հզօր վրձինով ու գոյներով տուած է ծովուն փոթորիկը գիշեր ժամանակ: 17 տարեկան տան ծառան, Սահակը, թիավարելով այդ ամեհի ալիքներուն հետ կը պայքարի իր խանումը եզերք մը հանելու համար: Ու ահա ալիք մը զիրենք եզերք կը նետէ: Սահակի մարմինը կը խռովի, երբ նուաղած խանումը իր ուժեղ թեւերուն մէջ առած տուն կը տանի: Այդ ուժեղ վիպակին մէջ, միայն մէկ էջի կէսին մէջ է որ Սահակը կը խելագարի:

« Այս ցաւը փոթորիկին սարսափէն եւ անոր պատճառած երանութեան ու անհամար եղձերուն յաջորդելով, խելագարեց իր տկար իմացականութիւնը », կը գրէ Զօհրապ ու այլեւս տէր չըլլար, բսել կ՚ուզեմ չի գրադիր պատանի Սահակին ներքին փոթորիկով ու ալիքներով: Նման խռովք մըն էր որ Արեգայի մարմնին մէջ փոթորիկ դարձաւ, երբ Սեդան ալիքներէն ազատեց, «Հին Աստուածներ»ուն մէջ:

Բարոյախօսներ ըսելիք ունեցան՝ երբ տեսան Զօհրապի Նորավէպերու կիները: Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէին այդքան յանդգնութիւն ու անկեղծութիւն շրջանի հայ գրականութեան մէջ: Արուեստը կը պահանջէր այդ անկեղծութիւնը մանաւանդ, որ Զօհրապ իր չունէցն շատ բան չաղեց կաւին հետ, երբ նոյնիսկ կանոնաւոր այցելուն դարձած էր պոռնիկի մը:

Նորավէպերուն կիները, Զօհրապի ըղձայարանքներուն, մարմնին ու հոգիին մէջ էին: Ինչքան ալ Նորավէպերուն հանդոյցները աւանդական ըլլային, որպէս մշակումի ձեւ ու թեքնիք, կինը, իր բառով «միս»ը, Զօհրապի ըղձայարանքներու բաբախումներն էին:

Սէրը, գեղեցիկ կինն է եւ նոյնիսկ կին մը իր գեղեցկութիւնը կորսնցնել յետոյ, իրաւունք չունէր ապրելու, ինչպէս «Երջանիկ մահ»ը վիպակին չքեղ կինը, որ կը նախընտրէր պարի մը մէջ մեռնիլ, քան թէ կորսնցնել իր հմայքն ու թարմութիւնը:

Զօհրապին կիները, բարոյական շրջագծի մը մէջ չեն սահմանափակուիր, հակառակ անոր, որ ան ուզած է նոյնպէս « կիներու» միջոցով պոլսահայ որոշ բարքեր երեւան բերել: Ան կը մոռնայ իր այդ ձգտումը ու կը տարուի իր ներքին հովուերգութիւնով եւ այնքան գեղեցիկ, որ մոռցնել կուտայ նաեւ ընթերցողը: Զօհրապին համար բարոյականութիւնը, ինքը, գեղեցիկ կինն է: Այդ ըմբռնումն է որ ուժեղացուցած է իր արուեստը, հոգեկանին հասնելու ատտիճան: Զօհրապին համար հոգին տեսակ մը զգայարանքներու խոր՞ուրդն է եւ կնոջ միջոցով ընտանեկան բարքերուն վրայ նայած է Վոլթերեան հեղնանքով: Բան մը, որ շատ բնական է եւ ինչ որ բնական է, կրնայ թաղնուած ըլլալ, բայց ոչ կորսուած: Վոլթերեան շատ անդուլթ հեղնանք կայ, երբ, որպէս հաւատարիմ կին կը ներկայացնէ — «Սառա»ն:

Զօհրապի ըմբռնումը կնոջ մասին առաւելապէս արեւելեան է, մանաւանդ այն շրջանին՝ երբ վերածնունդի մաս կազմած էր՝ կնոջ դերը մարդկային իրաւունքներուն մէջ: Սրբուհի Տիւսաբի գրականութեան էն կարեւոր իմաստը այդ էր, որուն դէմ հակաճառած է ազատական եւ մարդկային իրաւունքներու պաշտպան Զօհրապ: Կինը անոր համար կենսաբանական կատարեալ ստեղծագործութիւն մըն է, որ սիրուելու ու մայր ըլլալու սահմանները պէտք չէ անցնի. իր նորավէպերուն մէջ, այդպէս բաժնած է կնոջ դերը: Կը տարբերին սիրոյ տեսակէտէ միայն. միամիտ, անաղարտ սէր մըն է «Թէֆարիկ»ի Մարիամին սէրը (Արոլանդէկէն եկած սպասուհին), որ խառնած է հոգեկանին հետ: Իսկ «Անդրշիրիմեան սէ՞ր»ը: Հոն, Զօհրապ արդէն սիրոյ նոր եւ հետաքրքրական երես մը տուած է, որ կրնայ զբաղեցնել քննադատները: Գեղեցիկ կնոջ մահուան հանդէպ ունեցած կարեկցութեան զգացումէն է որ կը ստեղծուի «Անդրշիրիմեան սէրը »:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՃԱՌ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հոկտեմբեր 3ին Էջմիածնայ մէջ տեղի ունեցաւ Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան վեցերորդ տարեդարձի հանդիսութիւնը տօնական ձեւով,— նոր օրինակ է ամէն տարի նման հանդիսութեան մը կատարումը: Առաւօտուն Մայր Տաճարին մէջ՝ պատարագ, յետոյ ընդունելութիւն՝ Վեհարանի ծաղկեայ դահլիճին մէջ: Այս առթիւ ողջոյնի խօսքեր Սահակ Արք. Տէր-Յովհաննէսեանի կողմէ՝ յանուն Միաբանութեան, Սուրէն Յովհաննիսեանի կողմէ՝ յանուն Հայ Եկեղեցւոյ գործերու խորհուրդին, փրոֆ. Առաքել Առաքելեանի կողմէ՝ յանուն Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին. Հայկազուն Արք. Աբրահամեանի կողմէ՝ յանուն հոգեւոր ճեմարանին, Տիրայր վարդ. Մարտիկեանի կողմէ՝ յանուն Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ թեմերուն: Ամէնէն եւտքը խօսեցաւ՝ Կաթողիկոսը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց, ներկայացուց հայ եկեղեցիին «վերելքը», լաւատեսութեամբ ողջունեց [illegible] Գոյ[illegible] Հայոց Լուսաւորութեան քաջքի [illegible] շատակ [illegible] փառաբանեց [illegible] աղդրադարձումով մը՝ որ իրեն ունապ[illegible] թիւն դարձած է այլեւս, ապամ մը է, կանգ առաւ Անթիլիասի ալսրագա[illegible] բայ. «ներձուած» կոչելու, համար [illegible] ուեստական վէճ մը, որ տակաւ դեռ [illegible] է շատերուն բերնին մէջ:

Նիւթ տալու ձեւով՝ կուտանք կաթողիկոսին ճառին այդ մասը, որու վրայ անդրադառնանք ընդհուպ, [illegible] ծումները մեր կողմէ կատարուած են.

« Ցաւօք պէտք է հաստատել, թէ րոփիւռքահայ կեանքի եւ Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ բացուած փոքրիկ ճեղքուած մը, առիթ տուաւ որոշ անկարգութիւններու եւ վատառողջ լուրերու, որոշ հոսանքներու մէջ: Մեզի եւ բոլորին ծանօթ են այն միջոցները, որոնցմով Անթիլիասի շուրջ խմբուած ուղեկորոյսներ փորձեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն բաժնել Ցունաստանի եւ Պարսկաստանի մեր հաւատացեալ եւ մեզի հաւատարիմ ժողովուրդը:

Մեզի ծանօթ է նաեւ տխուր եւ վատագոյն գործունէութիւնը, մանաւանդ Պարսկաստանի մէջ գործող Անթիլիասէն ուղարկուած իշխանակոչ քանի մը հոգեւորականներու Տանն Կիլիկիոյ անունով գործող: Անթիլիասի Աթոռի պարտադրուած է տխուր դեր մը գաղութահայ եկեղեցական կեանքին մէջ, այն է հայ հաւատացեալ ժողովուրդը պառակտելու կամ եւ բռնի կերպով հեռու պահել հաւատքի կեդրոն Ս. Էջմիածինէն եւ նոյնիսկ ատել:

Այս բոլոր վատառողջ եւ եկեղեցական քանդ երեւոյթները արդիւնք են միեւնոյն մոլորութիւններուն, անպատասխանատու կերպով միջազգային քաղաքական կեանքի ոլորտներուն մէջ խաղեր կատարելու միեւնոյն փորձերուն, որոնք հայ կեանքի տեսակէտէն բացարձակապէս [illegible] են որեւէ արժէքէ եւ որեւէ իմաստէ, մանաւանդ վնասաբեր եւ վտանգաւոր:

Բարեբախտաբար, այդ բոլորը [illegible] նակի երեւոյթներ են, որոնք բնաւ [illegible] համապատասխաններ բուն Հայ Եկեղեցւոյ եւ բուն հայ ժողովուրդի [illegible] մտածումներուն եւ զգացումներուն [illegible] ժողովուրդը ամէն երկրի մէջ, [illegible] ռահման, կարգապահ է, [illegible] եւ շինարար տարր մըն է, իսկ հայ եկեղեցին հզօր եւ բարի ազդակն է, [illegible] կ՚երաշխաւորէ այս երջանիկ զինակ[illegible]թիւնը:

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ [illegible] վտնեն անջատումները եւ հակամարտութիւնները սփիւռքահայ եկեղեցական կեանքին մէջ: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ Անթիլիաս վերջ տայ իր [illegible] ձուածողական ընթացքին եւ դառնայ [illegible] յոց Եկեղեցւոյ միութեան մէջ իր [illegible] մական բոլոր իրաւասութիւններով: Ուրիշ ճանապարհ չկայ ճշմարիտ հայ [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, (14 – 26 Յունիս, 1861) նպատակայարմար կը գտնենք նորավէպի վարպետին բոլոր նորավէպերուն վերաքաղն ընել եւ ամփոփ տողերու մէջ տալ ամէն մէկ իրապաշտ էջին բովանդակութիւնը:

«ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ»

Փօստալ, Ճէյրան, Թէֆարիկ, Սառա, Մազբադիճէ, Այրին, Խարիսխը, Տալիլա, Կ. Պոլիս 1909):

Փօստալը ժողովածուին առաջին պատմուածքն է: Գրագէտը բարոյական աշխարհին մէջ, վիրաբոյժի մը հանգամանքով կը ներկայանայ, եւ նշտրակով մը ընկերային շարաւալից վէրքերուն բովանդակ ողբերգութիւնը կը պատկերացնէ: Զօհրապի գրականութեան գոհար էջերէն մէկն է: Ամբողջ ողբերգութեան մը խտացումն է, ուր հանրային դատաստանին առջեւ կը ներկայանան դէմքեր, մէկը միւսէն աւելի իրական, մէկը միւսէն աւելի ուսումնասիրուած:

Հոն է Սուրբիկ հանըմին դիմագիծը, մէկը այն երեւութապէս կեղծ հերոսներէն, որոնց նմանը գրագէտը յաճախ նկատի ունեցեր է իր գրականութեան մէջ: Պոլսահայ հարուստ կինն է, որուն համար, դրամի ուժով, բոլոր անխոստովանելի մեղքերը կը քաւուին, կրօնականները նոյնիսկ իրենց թողութիւնը կուտան այդ կարծեցեալ պարկեշտներուն:

Երկրորդ անձնաւորութիւնը հանըմին հարազատ զաւակն է: Իր միջավայրին ու շրջապատին ծնունդը. «մարմնեղ ու տարփասէր երիտասարդ մը, որ իր մօրը «գիտակցութեամբը, կամքովը եւ կարգադրութեամբը», անմեղի մը արեան գինովը, դեհեննային խնջոյքներու անձնատուր կ՚ըլլայ եւ կը մոլորեցնէ գեղջուկ, թշուառ կին մը:

Երրորդ դէմքը սպասուհի Տիգրանուհին է: Գարտիզակցի միամիտ ու պարկեշտ կինը, որ թշուառութեան երեսէն, Սուրբիկ հանըմի տունը ապաստանութեան կուգայ: Իրավէպին առանցքը կը կազմէ: Քանի մը դահեկան շահելու եւ առով իր հիւանդ ամուսինը կերակրելու մտահոգութիւնով, միջնորդ կնոջ մը առաջնորդութեամբ, յանձն կ՚առնէ այդ վիճակը: Հանըմին տանը մէջ կը վարժուի այդ ընտանիքին բարոյական ըմբռնումներուն: Սակայն հետզհետէ վտանգ մը կը զգայ իր շուրջը. երիտասարդին թափացնող ու յետապնդող ակնարկները, իր արդէն վիրաւոր սիրտը կը ծակծըկեն. «Այս Պոլսոյ մարդիկը, իրենց բոլոր քաղաքավար վարմունքին հակառակ, կնկան նայելու ձեւեր մը ունէին, որ համբուրելու պէս կը դպչէր իր երեսին եւ իր նոր հարսի, գրեթէ կոյսի ամըչկոտութիւնը կը վիրաւորէր ամէն վայրկեան »:

Բայց Պոլսահայ կնոջ ըմբռնումով, եթէ սպասուհին կը հալածուէր, անոր պատճառը, բոլոր պատահածին, յանցանքը, Տիգրանուհիին գեղեցկութիւնն էր:

Սուրբիկ հանըմն էր իր տղան գլխէ հանողը եւ սպասուհիին հանդէպ չար դիտումներով առաջնորդողը, որովհետեւ դարձեալ նոյն հոգեբանութեամբ, անոր տղան աղէկ սիրտ ունէր, բայց երիկմարդ էր վերջապէս, եւ Տիգրանուհին ալ այնքան աղուոր, եւ ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ երիտասարդը չէր կրնար դիմանալ ու «կը սիրէր» սպասուհին:

Տիգրանուհի սակայն, բնազդային անտեղիտալիութեամբ, ուր մանաւանդ հետապնդումն ու հալածանքը իրենց դերը կը խաղային, իր աքիլլէսն եռալն ալ կը զգար, գող կ՚ելլէր եւ կը սկսէր ինքն ալ փոխադարձ հաճոյք մը զգալ: Փախչիլ կը ձեւացնէր, բայց «կը ձեւացնէր միայն ու կը ժպտէր»:

Տարփանքի եւ փառաշտութեան լարուած ցանցին մէջ իյնողն էր յանցաւորը ... ոչ թէ լարողը: Այս ըմբռնումն ալ բարոյականով ինկած տուներուն յատուկ էր: Թակարդին մէջ Տիգրանուհին ինկած էր եւ պատճառ դարձած Սուրբիկ հանըմին տան «անպատուութեան»...

— «Փօստալ, կը պոռար Սուրբիկ հանըմ, փօսթալ, տունս անպատուեցիր քեզ ճէհէննէմ եղի՛ր»:

Եւ սպասուհին տունէն կը վռնտուի «աղքատները խայտառակ արարածներ էին »:

Ամբոխը, ինչպէս միշտ, չի վարանիր իր կեղծիքի արտայայտութիւնն ընել Սուրբիկ Հանըմին, որ «պարկեշտ եւ մաքուր էր»:

Վռնտուած Տիգրանուհին մայր կը դառնայ սիրասուն մանչու մը, որ առկայն կը մեռնի: Անմխիթար մայրը առ մէն շաբաթ խունկով ու մոմով կ՚երթայ իր սիրահատարին հողակոյտը համբուրելու, լալու, ծաղիկներ զետեղելու, յիշատակովը ապրելու համար:

Այս է բովանդակութիւնը նորավէպին, որ հարազատ պատկերն է բարոյական ըմբռնումներու:

Պարզ լեզու մը եւ հոգեբանօրէն, ինչ գրիտ վերլուծում մը տիպարներու, ինչպէս ուրիշները, որոնք Զօհրապի գրականութիւնը կը յատկանշեն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 21.—Պատրիարքական ընտրութիւնը կը կատարուի վերոգրեալ յօդուածներուն համաձայն համայնքէն եւ եկեղեցական համագումարէ ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներու կողմէ, յետագայ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն։

ՅՕԴՈՒԱԾ 22.— Համաձայն 19րդ յօդուածին՝ Եկեղեցական Համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ 6 Հոկտեմբեր 1961 Ուրբաթ օր, Պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք հոգեւորական պատգամաւորները ընտրելէ ետք կը կազմէ նաեւ ցուցակը պատրիարք ընտրուելու պայմանները լրացնող Եպիսկոպոսներուն եւ կը յանձնէ զայն Պատրիարքական Փոխանորդին միջոցաւ Կրօն. Ժողովի եւ Պատրիարքական Ընտրութեան Նախաձեռնարկ Մարմնին նկատառութեան։ Այս վերջին Մարմինները, Պատրիարքական թեկնածուներու վերջնական եւ հնդանուն ցանկը պատրաստելու ատեն, իբր հիմ կ'ընդունին սոյն ցուցակը։

ՅՕԴՈՒԱԾ 23.— Այն Եպիսկոպոսները, որոնք մաս պիտի կազմեն պատրիարքական թեկնածուներու ցանկին, պէտք է լրացնեն հետեւեալ պայմանները —

Ա.— Ի հօրէ Թուրք ըլլալ (ԽՄԲ.— Թրքահպատակ)։

Բ.— Արժանացած ըլլալ Թուրք Հանրապետական կառավարութեան վստահութեան։

Գ.— Ունենալ եպիսկոպոսական աստիճան։

Դ.— Լրացուցած ըլլալ երեսունըհինգ տարիքը։

Ե.— Ընտրուելու համար չունենալ Պատժ. դատապարտութեան եւ հանրային ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նման օրինական արգելքներ։

Զ.— Օժտուած ըլլալ այն բարեմասնութիւններով եւ յատկութիւններով, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ ըստարժանւոյն կիրարկել Պատրիարքական պաշտօնը։

ՅՕԴՈՒԱԾ 24.— Վերոգրեալ յօդուածներուն համաձայն ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորները, կատարելու համար Թուրքիոյ Հայոց Նոր Պատրիարքին ընտրութիւնը, Պատրիարքական Փոխանորդին նախագահութեամբ նիստ կը գումարեն 11 Հոկտ. 1961 Դշ. օր ժամը 10ին Գումգափուի Պատրիարքանիստ Ս. Աստուածածին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ատենապետութեամբ աշխարհական երիցագոյն պատգամաւորին եւ ատենադպրութեամբ կրտսերագոյնին եւ կը կատարեն հետեւեալ աշխատութիւնները —

Ա.— Ստուգում ներկայ անդամներու, ներկայութեան տոմարի մէջ ստորագրութեամբ։

Բ.— Կազմութիւն ընտրական տեղեկագիրներու քննիչ յանձնաժողովին։ Սոյն յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն է քննել ընտրական շրջանակներէ եկած տեղեկագիրները եւ ներկայացնել իր քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը, կը կազմուի մէկ հոգեւորականէ եւ ինը աշխարհականէ բաղկացեալ տասը պատգամաւորներէ։

Գ.— Ժողովը վարելու համար՝ ընտրութիւն մէկ ատենապետի, երկու փոխատենապետներու եւ երկու ատենադպիրներու։

Դ.— Ընտրութիւն ինը անդամներէ բաղկացեալ Պատրիարքարանի Նոր Կրօն. Ժողովին։

Ե.— Քննութիւն ներկայ յօդուածի Բ. պարբերութեամբ նախատեսուած ընտրական տեղեկագիրներու Քննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրին եւ իրենց ընտրութեանց մէջ ապօրինութիւն չնկատուած պարագային, որոշում պատգամաւորներու հանդամանքի հաստատման մասին

Զ.— Ընտրութիւն Թուրքիոյ Հայոց Նոր Պատրիարքին։

(Մնացեալը յաջորդով)

ցեւորականի համար, ճշմարիտ հայ մարդու համար։

Մեր գահակալութեան վեցերորդ տարեդարձը կ'ողջունենք լուռ ուրախութեամբ եւ հաւատքով լեցուն, դէպի մեր առաջ, եւ անգամ մը եւս կոչ կ'ընենք համայն մեր հաւատացեալներուն, որ մնան հաւատարիմ մեր Ս. հաւատքին եւ աւանդութիւններուն։ Մնան հաւատարիմ Ամենայն Հայոց լուսոյ խորան Ս. Էջմիածինին, մնան հաւատարիմ հայ եկեղեցւոյ միութեան կանոնին։ Այս է ճշմարտութեան ճանապարհը, այս է փրկութեան ճանապարհը, այս է եկեղեցական ճանապարհը, այս է մեր ճանապարհը։

Սիրելիներ եւ հարազատներ մեր։ Այս պատմական ծաղկեայ դահլիճի կամարներուն ներքեւ, մեր սրտերը քաղցրօրէն յուզուած են բացառիկ խոր ուրախութեամբ մը, վասնզի ահա, քանի մը օրէն կը պատրաստուինք տօնելու Ս. Մեսրոպ Վարդապետին ծննդեան 1600ամեակը։ Իսկ յաջորդ օր հանդիսաւոր պատարագ պիտի կատարենք Մայր Աթոռի նորաշէն [illegible]։

Պատմական բացառիկ հանդիսութիւններ, որոնց նախատօնակը հանդիսացաւ մեր այսօրուան հաւաքոյթը, մեր գահակալութեան վեցերորդ տարեդարձի առթիւ։ Խոստովանինք մենք շատ երջանիկ ենք, եւ գոհութիւն կու տանք Աստուծոյ՝ այս զուգադիպութեան համար։ Գոտեպնդուած այս մտածումներով եւ զգացումներով, այսօր մեր գահակալութեան օրէն վեց տարիներ ետք, մենք հաւատացեալ մեր ժողովուրդին կը խոստանանք՝ առաւել եռանդով եւ առաւել նուիրումով աշխատիլ ու աղօթել մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ զօրացման, միութեան եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ամբողջական վերաշինութեան եւ փառաւորման համար»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱԿԱՃԱՌԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՎԻԷՆ.— Շաբաթ է մը ի վեր, զգալի իրարանցում մը կը նշմարուէր Վիէնի հայկական որոշ շրջանակներու մէջ։ Ֆրանսերէն մեծածաւալ թռուցիկներ մէջտեղ ելած էին, նամակատուփերը թըխմուած էին անոնցմով։ Ոչ ոք անզէտ մնացած էր։

Որոշեալ օրը, Ուրբաթ իրիկունը, վեց Հոկտեմբեր, իբրեւ թէ ճշմարտութեան ծարաւի ամէն անհատ, հարկ էր որ ներկայ գտնուէր տեղւոյս «Գուրս տը Թրավայ»ի սրահին մէջ լսելու «ճշմարտութիւնը Հայաստանի մասին»։

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Սամուէլեան ընտանիքի վերադարձը Հայաստանէն առիթ ընծայած էր Ֆրանսացի լրագրողի մը՝ Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթին մէջ երկու յաջորդական եւ զգայացունց տիտղոսներով յօդուածներ գրելու, եւ որոնք շուտով, խտացած կերպով երեւցան Յառաջի սիւնակներուն մէջ։

Քանի մը օր ետք, նորէն «Յառաջ»ի մէջ, լոյս տեսաւ ուրիշ յօդուած մը, ուր հատու եւ շատ յստակ բառերով կը կրկնուէր նախապէս արտայայտուած միտքը՝ թէ «Հայրենիքը պանդոկ չէր» — եւ թէ «Հայաստանեաց պարոններ, դրախտային վայե՞լք գտնելու գացիք Հայաստան»։

Արդ՝ կ'երեւի թէ մասնաւոր հրաւէրով Լիոնէն եւ Տէսինէն ժաֆական խմբակներ իրենց թռուցիկներով եւ ամսաթերթով, ինչպէս նաեւ Վիէնցի հոծ եւ երկսեռ բազմութիւն մը, եկած էին մտիկ ընելու երկու ծանուցուած բանախօսները, երկուքն ալ, զարմանալի զուգադիպութեամբ Կրենոպլէն ...

Հաւաքոյթին ղեկավարը, համայնավար կազմին տեղական քարտուղարը, ներկայացնելէ ետքը երկու ճառախօսները, Պ. Պ. Լիւք Գէորգեան եւ Փօլ Ռօշա, ըրաւ համառօտ պատմականը հաւաքոյթի զրպարտաճառներուն, — թէեւ շատ տարտամ եւ քօղարկուած բառերով։ Հաստատեց ներկաներուն, թէ մասնաւոր հրաւիրագիր գրկուած է «Փրոկրէ»ի աշխատակիցին՝ Պ. Մէրինոյի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Սամուէլեանի, որպէսզի հարկ եղած բացատրութիւնները հայթայթեն եւ պաշտպանողականը ընեն իրենց գրութեանց եւ արտայայտութեանց, մէկ խօսքով՝ [illegible]։ Քանի որ անձիրք են տրուած տեղեկութիւնները — ըստ իրենց անշուշտ — Խորհրդային Միութեան եւ մեր Հայաստանի մասին։

Պ. Լ. Գէորգեան, որ երեք տարի առաջ Հայաստան գացած է իբրեւ պարզ այցելու, ներկայացաւ ծանրաբեռնուած թղթածրարներով։ Ծանր էր իր պաշտօնը, պէտք էր ստոյգ տեղեկութիւններով եւ ճշգրիտ պատմական տուեալներով համոզէր ներկայ բազմութեան դէթ առողջ միտքով օժտուած եւ բոլորովին անկաշկանդ մասը թէ ճշմարտութիւն եւ իրականութիւն չկային Սամուէլեանի ըրած յայտարարութեանց մէջ։

Բազմութեան միւս մասը աւելի ծափահարող էր եւ իր կամքը պարտադրող՝ որոշ ռազմավարութեամբ ...։

Բանախօսը գրեթէ մէկ ժամ կարդաց, եւ հակառակ խճողուած վիճակագրական տեղեկութեանց, իր պաշտպանողականը լուրջ տպաւորութիւն մը չթողուց, որովհետեւ միշտ նիւթէն շեղելով՝ սկսաւ ֆրանսական կարգն ու սարքը եւ պետական անձնաւորութիւնները քննադատել եւ վարկաբեկել, — այս կէտին մէջ՝ միշտ հաւատարիմ իր պատկանած կուսակցութեան։

Գալով Պ. Փ. Ռօշայի, երկրորդ պաշտօնական բանախօսին, կրնանք ըսել թէ իր ճառը աւելի սահուն եւ ունկնդրելի էր։ Փութաց ըսելու որ ինքը միայն Խորհրդային Միութիւնը կրցած էր այցելել 1959ին, երկարելով մինչեւ Վրաստան, առանց ոտք կոխելու Հայաստան։

Իր ճառին մէջ, բանախօսը աւելի յստակ միտքեր հանեց վեր եւ ծանրացաւ Խորհրդային Միութեան գիտական մակարդակի բարձրացման վրայ։

Եւ եզրակացնելով, ըսաւ.— «Վստահ եմ որ Խորհրդային Միութեան մաս կազմող հանրապետութեանց նման, Հայաստանն ալ կ'աճի, կը զարգանայ եւ կը զօրանայ ...»։

Բանախօսութիւնները վերջացած, հաւաքոյթի նախագահը հանդիսաւոր կերպով կոչեց Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան եւ «Փրոկրէ»ի աշխատակիցը Մէրինոյ, — երեքն ալ եկած չէին, հարկ տեսած չէին ներկայ գտնուելու հաւաքոյթի մը, որու ընթացքին զանազան անորակելի մակդիրներ արձակուեցան իրենց հասցէին եւ ի մասնաւորի «Փրոկրէ» օրաթերթին։

Նախագահին հրաւէրով, ներկաներէն ոմանք, կարծելով թէ կրնային տալ գոհացուցիչ եւ համոզիչ պատասխաններ, ամփոփ եւ արդար հարցումներ ուղղեցին երկու ճառախօսներուն։ Բայց, ոչ ոք գոհ մնաց տրուած պատասխաններէն եւ մասնաւորաբար տիրող լարուած եւ պայթուցիկ մթնոլորտէն։

Կրնանք ըսել եւ հաստատել թէ շատ քիչ բան լսուեցաւ Հայաստանի մասին իբրեւ ճշմարտութիւն, եղածը փառաբանութիւն մըն էր Խորհրդային Ռուսաստանի։ Ուրիշ ոչինչ։ Իսկ մեր գաղութը միամիտ զոհը դարձաւ մութին մէջ գործող սեւ ձեռքի մը վարկաբեկիչ արարքներուն։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

«Ես Տէրվիշն եմ։

«Աստուծոյ ու մարդերու միջեւ [illegible] միջնորդն եմ ...։

«Առաքեալն եմ։

«Մտիկ ըրէ ... ան որ կը յուսահատի, ապագայ չունենար։

«Քու ապագադ արեւու պէս պայծառ է ու ես կը տեսնեմ։

«Աստուած քու վրադ կը նայի։

«Մի վախնար։

«Արդարութիւնը չի կորսուիր։

«Համբերել գիտցիր։

Տէրվիշը լռեց։ Փրփրալից բերանը կէս մը գոց՝ վեր ելաւ տեղէն ու աչքերը բացաւ։

— Համբուրէ Տէրվիշին ձեռքը, Եօճա, ըսաւ Լութֆի աղա խանդաղատալի ձայնով մը։ Տեսա՞ր, որչափ բարի է եղեր քու ճակատագիրը։

Վանական դողդղալով մօտեցաւ Տէրվիշին, ինչպէս մեղապարտ մը կը մօտենայ իր պաշտած սուրբին, ձեռքը տարաւ դէպի անոր ձեռքերը եւ ուզեց համբուրել. սակայն Տէրվիշը քայլ մը առաւ ու ետ քաշուեցաւ։

— Ոչ, Աստուած չընէ, մրմնջեց Տէրվիշը սոսկումով մը։

— Ինչո՞ւ, Տէրվիշ, ինչու չես ուզեր որ երախտագէտ ըլլայ քեզի, նկատել տուաւ Լութֆի աղա։

— Երախտագէտ որո՞ւ ըլլայ ... գոչեց Տէրվիշը։

— Քեզի։

— Ինծի՞։

— Այո։

— Ամենեւին. թող երախտագէտ ըլլայ այն Աստուծոյն որ խեղճ Թիապարտի մը քայլերը կ'առաջնորդէ, եւ ոչ թէ նուաստ Ֆաքիրի մը։ Ես բացարձակապէս յայտնած եմ քեզի թէ չեմ ընդունիր վարձատրութեան ոչ մէկ երեւոյթ. ինչո՞ւ համար չես յիշեր զիս։

— Միթէ՞ երախտագիտութիւնը՝ վարձատրութիւն է։

— Ի՞նչ կ'ըսես։ Վարձատրութիւն չէ՞ հապա ի՞նչ է։

Վանական չափազանց յուզուած էր ու մտիկ կ'ընէր։

Բայց Տէրվիշի կերպարանքին վրայ պլպլացող ճառագայթը զօրաւոր էր, զօրաւոր էր ...։ Օհ, վսեմ էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ։

— Հիմակ տեսար թէ յուսահատելու բան մը չունիս, Եօճա, յարեց Լութֆի աղա, Աստուծոյ մարդը գեղեցիկ գուշակութիւններ տուաւ քու ապագայիդ նկատմամբ։ Գնա ... աւելցուց ետքը շարունակ աղօթք ըրէ։

Վանական գլուխ ծռեց ու դուրս ելնելու պատրաստուած էր, ահա ներս մտաւ մեր ծանօթ Ֆրանսական հիւպատոսն ու մանկամարդ աղջիկները։

Պաշտօնատան մէջ խաւար մը կար, որ թանձր էր։

Հիւպատոսը՝ նոյնպէս երկու մանկամարդ աղջիկները յարգանքով մը Լութֆի աղային մօտեցան ու բարեւեցին։

Տեսարանը յուզիչ էր։

Մէկ խօսքով՝

Ինչ որ տեղի կ'ունենար՝ խորհրդաւոր եւ աննկարագրելի էր։

Հոն, այդ առանձնացած սենեակին մէջ Ֆաքիր մը կար, Թիապարտ մը կար եւ երկու Գթութեան Քոյրեր կային, որոնք քաղցրելի ճակատագրի մը ներքեւ ճնշուած, իրարու երես կը նային։

Հոն հոգին էր խօսողը ... անոնց էութիւնն էր ամէն բան արտայայտողը ...

Իսկ լեզո՞ւն ... օհ, լեզուն առաջ չէր երթար ... բառ չկար որ բացատրէր։

Ուստի ներկայացումը, որ տեղի կ'ունենար՝ մարդկային սրտաճմլիկ իրականութիւններու ամէնէն պերճալին էր։

Ամէնքն ալ զիրար ճանչցած էին ... բայց չէին կրնար խօսիլ։

Երկիւղալի էր այն ձգտումը որ կը պրկէր իրենց լռութիւնը։

Լութֆի աղա եւ հիւպատոսը միայն բան մը չէին հասկնար ... անոնց հոգին մութ էր։

— Հոս Խաչիկ անունով հայ կալանաւոր մը ունի՞ք, պարոն Թիարանապետ, հարցուց հիւպատոսը՝ Գթութեան Քոյրերը մէկիկ մէկիկ ներկայացնելէ ետքը։

— Խաչի՞կ, շեշտեց Լութֆի աղա զարմանքով մը։

— Այո։

— Ունինք ... ահաւասիկ ձեր դէմը կը գտնուի։

— Սա։

— Նոյն ինքը։

Հիւպատոսը համակրական նայուածք մը նետեց Վանականին վրայ, որ յուզմունքէն պատին կռթնած էր ու կը դողար, յետոյ մանկամարդ աղջիկներուն դարձաւ գոհունակութեան ժպիտով մը։

— Շատ տարի է որ այս Թիարանին մէջ կը գտնուի. անանկ չէ՞, պարոն Թիարանապետ, վրայ բերաւ հիւպատոսը։

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիգրան Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Խարբութլեան, Գ. Կի Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թորիկեան, Միշէլ եւ Ֆիլիփ Խարբութլեան, Օր. Անիթա Թորիկեան, Այրի Տիկին Է. Խարբութլեան, Այրի Տիկին Կիւլիզար Խարբութլեան, ինչպէս նաեւ Թորիկեան, Յարութիւն, Օգսէն, Քրիսթոֆ, Հանրի, Յակոբոս Խարբութլեան ընտանիքները, Սինանեան, Մանուկեան, Զարգարեան, Լըպրըթօն, Գաչատուրեան, Յարութիւնեան, Սահակ Խարբութլեան, Երքէլէկեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին, 85 տարեկանին, իր բնակարանը, 81 Րիւ տը լա Փօմփ (12 Վիլլա Հերան):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Աշոտ Արթինեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՇՈՏ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի ժամը 14·30ին, Քոնփիէնիի Սէնթ-Անթուան եկեղեցին: Հաւաքուիլ բնակարանը՝ ժամը 14·15ին, Շպիս, Րիւ Քառնօ, Քոփիէնը:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վ. Աւիկեանի, իր քրոջ որդւոյն միամեայ փոքրիկն Արմէն Կիւլկիւլեանի վաղաժամ մահուան առթիւ:

×

Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ազատնի Թորոսեանին եւ պաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, Խաչիկ Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի տասը Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ տասը Ն. Ֆ. Մշակութային Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյիի միօրեայ հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին այս Հինգշաբթի:

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ Ռօն նահանգի, ինչպէս նաեւ Սէն Մօրիս, Քրէփիէօ, Լա Փանի եւ Միւրպէլ բնակող բոլոր Հայերը, որոնք 21 տարին թեւակոխած են, կը հրաւիրուին արձանագրուիլ ներկայացնելով իրենց ինքնութեան թուղթը, (Քարթ տ'իտան-թիթէ) իրաւունք ունենալու համար մասնակցելու Հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբերու կազմութեան եւ, յետագային՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութեան ընտրութեան:

Արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան 21 Հոկտեմբեր, Շաբաթ օր ժամը 3էն 7 եւ 22 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ 17, Հայոց եկեղեցին, 295 Րիւ Պուալօ, Լիոն (3):

Հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբերու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Հոկտեմբեր, Կիրակի ժամը 10էն 17: Միեւնոյն վայրը:

Ի դիմաց Սեպտ. 24ի ընդհ. ժողովի դիւանին Նախագահ՝ Գ. ՖԵԼԼԱԳԵԱՆ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՋՐՈՅՑ

Սէն-Ճօն Փերսի (Նոպելեան մըրցանակ)

Հայր Ներսէս Ակինեանի

Անտրէ Ռուսոյի

Կոստան Զարեանի

Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով:

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de St-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ., Լաթակազմ 7·50 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Super Boom !!!

Պարանցիկ ցերեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

22 Հոկտեմբեր 1961, ժամը 17էն – 23 ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ մէջ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ambiance **Bar** **Buffet**

Disques Sélectionnés

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզակի առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի:

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փաոլիթոյի եւ իր ընկերներուն:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ԱՐԵՒԸ քնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած տառաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ` ինչ՝ պաստառներ, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e · 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 18 OCTOBRE 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9232 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5033

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Երկար ատենէ ի վեր զրկուած աւանդա... կը վարձած տեղապահներով կառա... րել մեր նուիրապետական չորս աթոռ... , ամէն անգամ որ Կաթողիկոս մը ... Պատրիարք մը վախճանէր :

...ային է միայն, որ չորսն ալ ունին ... իրենց գահակալները, — վերջինը՝ ...ուսաղէմինը :

...Գարեգին Պատրիարքի վախճանումով, ...նուար 22 Ցունիսին Թափուր մնաց Պոլ...ոյ աթոռը :

...րցանիչ մը արձանագրեցին Թուրքիոյ ...հայրենակիցները, ամենակարճ ժա...մանակի մէջ սեւ քօղը վերցնելով Գում...գափուի Մայր Եկեղեցւոյ պատրիարքա...կան աթոռին վրայէն :

Հոկտեմբեր 11ին պատրիարք ընտրուե...ցաւ Ս. Ցակոբեանց նախկին միաբաններ...էն Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան, որ Ե...րուսաղէմէն հեռացուելէ վերջ ապաստա...նած էր Պոլիս, իբրեւ հիւր լուսահոգի ...պատրիարքին :

Համաձայն նախորդ կառավարութեանց ...որոշումին, 1960 Մայիս 27ի յեղափո...խութենէն ծնունդ առած Ազգ. Միասնա...կանութեան Կոմիտէն չարունակեց սահ...մանափակումներ ընել փոքրամասնութեանց ...հաստատութիւններուն վրայ, որոնք հանդիսա...ւորապէս վաւերացուած էին 24 Յուլիս ...1923ի Լօզանի դաշնագրով :

Պոլսոյ կուսակալ Թուրքիայի ծանօթ հը...րամանագիրը նոյնիսկ միջամուխ կ՚ըլլար ...հայոց կրօնական — եկեղեցական գործե...րուն, զանազան սեղմումներ պարտադրե...լով :

...Ու միայն նոր օրէնքներ կը սահմա...նէր Թաղական խորհուրդներու ընտրու...թեան, եկեղեցական կալուածներու եւ ...դպրոցներու մատակարարման համար, ...այլ ուղղակի Պոլիս կանչեց ... ...հայ եկեղեցականներուն կ՚ար...գիլեր պատարագել ու քարոզել : Այս ...եկեղեցիներու Թուրքիա բնակութեան ...արտօնագրին ալ սահմանափակուած ...էր :

...Այդ պատճառով ալ Շնորհք Եպս. քա...ջութիւն ցուցաբերեց Պոլսէն հեռանալ ...նոր վիզայով մը վերադառնալ : Գա...րեգին պատրիարքի վախճանած օրը բը...նակութեան պայմանաժամը կը լրանար ...յաջորդ օրը ստիպուած էր Թուրքիա...յէն մեկնիլ :

...Դաշտօնին կարգադրութիւն մը եղաւ իր ...բնակութիւնը, յարմարելու համար պատրիարքին ...ընտրութիւնը, այն է՝ երկարաձգել ...Շնորհք Եպս.ի արտօնագիրը :

...Թաղական գործավարներու խորհուր...դը Սեպտ. 18ի հրովարտակին հիման ...վրայ, Պոլսոյ կուսակալը Սեպտ. 29ին ...հրատարակեց հրահանգ մը, անոր հիման ...վրայ կատարելու համար նոր պատրիար...քի ընտրութիւնը : Ամբողջութեամբ հրա...տարակեցինք զայն, իբրեւ նիւթ՝ պատ...մութեան համար (Ցառաջ 13, 14, 17 եւ ...Հոկտ.) :

...Թուրքերը այլեւս բոլորովին ջնջած են ...Ազգային Սահմանադրութիւնը, որուն ...դարադարձը տօնած էր անցեալ տարի : Օր...ուան կառավարութիւնները իրենց ուզած ...ձեւով կը տնօրինեն հայ փոքրամասնու...թեան գործերը : Ու ոչ իրաւունք — մա...նաւանդ համարձակութիւն — ունի բո...ղոքի ձայն բարձրացնելու : Լօզանի դաշ...նագրի փոքրամասնութեանց վերաբերեալ ...տրամադրութիւններու գործադրութեան երաշ...խաւոր պետութիւններն ալ բոլորովին ...անտարբեր են, ուրիշ կարեւոր գործեր ...ունին. Ցետոյ նաեւ չեն ուզեր վշտացնել ...Թուրքերը, ծանօթ նկատումներով :

...Ընտրեալ պատրիարքը շատ խօսեցնել ...տուած է իր վրայ՝ Քալիֆորնիայէն ...մինչեւ Երուսաղէմ :

...Կը յուսանք որ իր նոր բարձր պաշտօ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի ՎԵՐՋՈՅ ԻՆՈՆԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ ՓՈԽԵՑԻՆ

Երկուշաբթի օր, Թրքական ընտրութեանց առաջին արդիւնքները ցոյց կուտային թէ Մենտերէս կը յաղթէ, յետ մահու, քանի որ իր գաղափարական ժառանգորդը հանդիսացող Ատալէթ (արդարութիւն) կուսակցութիւնը շահած էր հանգիստ մեծամասնութիւն մը Ծերակոյտին եւ Ազգային Ժողովին մէջ : Արդարեւ երկուշաբթի իրիկուան միջազգային մամուլին տուած արդիւնքներն էին. — Ատալէթ՝ 230 աթոռ (450ի վրայ) մինչ Հալքը (Ինէօնիւ) 140 հատ միայն կրնար ապահովել : Ծերակոյտի 150 աթոռներու վրայ Ատալէթը կը ստանար 78 տեղ, մինչ Հալքը 35 հատով կը գոհանար : Այս կը նշանակէր թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը շարունակէ ապրիլ Թուրքիոյ մէջ հակառակ բոլոր կախաղաններուն կամ ընդհակառակն՝ շնորհիւ կախաղաններու :

Թրքական իշխանութիւնները նախ յայտարարած էին թէ քանի մը օրէն միայն յայտնի պիտի ըլլան ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները նկատի առնելով որ հեռաւոր վայրերու քուէհամարը պիտի ուշանայ : Իրիկունը սակայն ամէն բան կը փոխուէր եւ Իսմէթ Ինէօնիւ յաղթական կ՚ելլէր :

Ըսինք թէ կիսապաշտօնական առաջին արդիւնքներէն ետք, Իշխանութիւնները որոշեցին, յանկարծ, դադրեցնել արդիւնքներու հաղորդումը եւ յայտնել թէ պաշտօնական զեկոյցով իրենք պիտի տան վերջնական արդիւնքները :

Կը մնար սպասել : Իրիկունը հրապարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյցը : Ըստ Եունայթըտ Փրէս Ինֆորմէշիընի հեռաձայն արդիւնքները կու տայ :

ԾԵՐԱԿՈՅՏ 150 աթոռ :
ՀԱԼՔ (Ինէօնիւ) 55 :
ԱՏԱԼԷԹ (Կիւմիւշփալա) 69 :
ԳԻՒՂԱՑԻ 10 :
ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ 16 :
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ 450 աթոռ :
Հալք՝ 200 :
Ատալէթ՝ 166 :
Գիւղացի՝ 40 :
Նոր Թուրքիա՝ 44 :

Այս արդիւնքներու համաձայն Հալքը կը յաղթէ Ժողովին մէջ թէեւ, Մենտերէսի ժառանգորդները Ծերակոյտին մէջ, ցանկին գլուխն են : Երբ այս արդիւնքները հաղորդուեցան, աւելցուեցաւ նաեւ թէ «երկու կուսակցութիւնները հաստատած են այս թիւերը» :

Այս «ընտրեալներուն» վրայ պիտի աւելնան Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին 22 անդամները, որոնք իրաւունքով ծերակուտական են, ապաՀանրապետութեան Նախագահը 15 ուրիշ ծերակուտականներ կը նշանակէ ինչ որ բոլորովին կը փոխէ պատկերը եւ Կիւմիւշփալայի Ատալէթը կը դադրի Ծերակոյտին մէջ, առաջին տեղը գրաւելէ :

Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ ոչ Հալքը, ոչ ալ Ատալէթը բացարձակ մեծամասնութիւն մը ունին որ Թոյլ պիտի տար առանձին կառավարութիւն մը կազմել : Մէկը չի կրնար բան մը ընել առանց միւսին : Արդարեւ Ներկայացուցչական Ժողովին բացարձակ մեծամասնութիւնն է՝ 225 : Կը մնայ խառն դահլիճ մը կազմել որուն մէջ մէկը պիտի փորձէ իր կամքը պարտադրել միւսին :

Զօր. Կիւմիւշփալա որ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ երբ Անգարա հասաւ, արդիւնքներէն ետք, տեսակցութեան մը մենաշնորհը տուաւ Ֆըրանս — Փրէս գործակալութեան որուն ընթացքին շեշտեց թէ իր կուսակցութիւնը Մենտերէսի յաջորդը չէ : Իր կանոնագիրը եւ ծրագիրը ոչ մէկ նմանութիւն ունին : «Մեր թշնամիները գրպարտեցին մեզի որ յետադիմական կուսակցութիւն ենք : Սխալ է : «Արդարութեան կուսակցութիւնը» ղեկավար մը ունի բայց այս վերջինը՝ տնօրէն կոմիտէի մը ենթակայ է : Այս կազմակերպութիւնը իր կարգին, իր գործունէութեան տեղեկագիրը կը ներկայացնէ պատգամաւորական ժողովին առջեւ : Բռնատիրութիւն չենք ուզեր» ճշդած է Ատալէթի պարագլուխը :

Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ ընտրապայքարի ժամանակ, Ատալէթը իբրեւ մարտիրոս ներկայացուց կախաղանի «զոհերը» եւ Կիւմիւշփալա կախաղանի մը տակ է որ վարեց ընտրապայքարի իր վերջին հաւաքոյթը :

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր որոնց մէջ «Օռոր» հիմնուած առաջին արդիւնքներուն վրայ յաղթական կը հռչակէն Ատալէթը եւ Պէնաղէ կը յիշէ որ նախատեսած էր «կախաղաններու վրէժը» : «Օռոր»ի քրոնիկագիրը կ՚եզրակացնէ թէ օրինական ճամբուն մէջ մտած Թուրքիոյ կը մնայ նախ վերաքննել Եասը Ատայի անարդար վճիռները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐԸ հրաւիրուած չեն համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին. ժողովը բացուեցաւ Խրուշչեւի ճառով որ ոգեկոչեց «աշխարհակալներու զոհը»՝ Փաթրիս Լումումպա :

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ակադեմական մը՝ ըՍթրոկովիչ Կոմունիստ թերթին մէջ, խստօրէն կը քննադատէ Խորհ. Միութեան իրաւական դրութիւնը : Նոր ծրագիրը, կը գրէ փրոֆէսէօրը, չապահովեր անհատին արդար իրաւունքները :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ հիւլէական բնագէտ մը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական պատերազմը կրնայ մէկ կամ երկու գիշեր տեւել եւ ոչ մէկ յաղթական պիտի ըլլայ :

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ եւ բնակչութեան նախարարը յայտարարեց թէ ընտանեկան նպաստները յաւելում պիտի կրեն : Զգալի բարձրացում մը պիտի արձանագրէ «միակ ամսաթոշակի» (սալէր իւնիք) նպաստը : Այս գումարները ապահովելու համար, գործատէրերին ընկերային տուրքերու փլաֆոնը (այժմ՝ 700 Ն. Ֆ.) պիտի ջնջուի :

ԳԱՐՁՈՒ չահեցաւ դատը զոր բացած էր Ֆլորան Ֆելսի դէմ : Այս վերջինը իր գործերէն մէկուն մէջ (Կենդանի Արուեստին Վէպը) Գարզուի բերանը դրած էր անհիմն արտայայտութիւններ Անտրէ Մալրոյի հասցէին : Բոլոր հատորները գրաւուեցան մինչեւ որ խնդրոյ առարկայ հատուածը ջնջուի :

ՍՈՒՐԻՈՅ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ յատուկ Ատեան մը պիտի կազմուի դատելու համար բոլոր անոնք որոնք նախկին վարչակարգին տակ միաս հասցուցած են Ժողովուրդին :

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութեան նոր որոշումը՝ Եփրատի վրայ ամբարտակ մը շինել եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ համաձայնութիւնը ծախքերը ստանձնելու «վախ եւ մտահոգութիւն» կը պատճառէ Իրաքցիներուն կը գրէ «Ա. Միսթաքիւպալ» :

ՓԱՐԻԶԻ յառաջդիմական օրաթերթ՝ Լիպերասիոն գրաւուեցաւ Երկուշաբթի օր : Երկրորդ հրատարակութիւն մը հանեց, ճերմակ սիւնակներով : Նախապէս թերթը լայնօրէն արձագանգ կը հանդիսանար իրաւաշխտներու միջազգային յանձնախումբին տեղեկագրին ըստ որուն Ֆրանսացի վայրագութիւններ վայրագութիւններ ըրած էին Պիզերթի մէջ : Ֆրանսա հերքեց այս լուրերը, իսկ Տէյլի Մէյլի թղթակիցը որ Պիզերթ գտնուած է պէպքերուն առթիւ կը գրէ թէ ոչ մէկ վայրագութեան ականատես եղած է : Նոյնը կ՚ըսեն ուրիշ ձեռնհաս անձնաւորութիւններ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ տընտեսական աւելի ազատական դրութիւն մը պիտի կիրարկուի. Այս որոշումը տրուեցաւ Քուզպարիի կողմէ տնտեսական խմբակցութեանց եւ Կեդրոնական դրամատան տնօրէնին ճնշումին տակ : Ասոնք կը պահանջեն նաեւ որ կառավարութիւնը գատապարտէ ճարտարարուեստի ազգայնացումը : Միւս կողմէ, Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ Լիբանան ալ ճանչցաւ Սուրիոյ կառավարութիւնը :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ անկանոնութիւններ կը նախատեսուին, մասնակի գործադուլի հրահանգներու իբրեւ հետեւանք :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Խորհ. Միութիւնը համաձայնած են Պիրման պատուիրակ՝ ՈՒ Թանի թեկնածութիւնը պաշտպանելու իբրեւ ընդհ. քարտուղար ՄԱԿի : ՈՒ. Թան, 52 տարեկան ուսուցիչ մըն է եւ 1957էն ի վեր Ալժերիոյ համար կազմուած ափրօասիական մշտական խմբակցութեան նախագահն է : Մէկ [...] րութիւն՝ Ֆրանսերէն չի խօսիր : Այս առթիւ Ափրիկէի Ֆրանսախօս պետութիւնները ցաւ յայտնեցին :

նին մէջ մոռցնել պիտի տայ անցեալը եւ անկողմնակալօրէն պիտի նուիրուի իր խնամքին յանձնուած հարիւր հազար Հայերու շահերու պաշտպանութեան : Ումանաւանդ իր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ պիտի դարձնէ Սկիւտարի Ս. Խաչ Դպրեվանքը, յաւերժացնելու համար յիշատակը իր մեծանուն նախորդին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՎԷՃԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Խորհդ. Միութեան ֆուտբոլի «ֆեդերացիոնին» ճշնութեան արդիւնքը՝ Երեւանի Սպարտակը յաղթական :

Գրած էինք, թէ բուռն միջադէպեր պատահեցան Երեւանի «Սպարտակ» եւ Թիֆլիզի «Տինամօ» խումբերու մրցումին ընթացքին, Թիֆլիզ, երբ Երեւանցիները 1-3ով կը շահէին մրցումը : (Ցառաջ, 12 Հոկտեմբեր) :

Այս մրցումի եւ պատահած միջադէպերուն մանրամասնութեան եւ տարօրութեան մասին լուռ կը մնան Երեւանի թերթերը, որոնք կը գոհանան տալով Թաս գործակալութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, ըստ Խորհ. Միութեան ֆութպոլի ֆեդերասիոնի որոշումին՝ Երեւանի «Սպարտակ»ը նկատելով յաղթական :

«Սովետական Հայաստան» իր Հոկտեմբեր վեցի թիւով կու տայ «Թաս »ի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը .—

«ՍՍՌՄ ֆութպոլի ֆեդերացիայի նախագահութիւնը քննարկեց Թբիլիսի «Դինամօ» եւ Երեւանի «Սպարտակ» թիմերի՝ երկրի առաջնութեան մրցախաղի հարցը : Մրցախաղը Հոկտեմբեր մէկին տեղի էր ունեցել «Բուրեվեստնիկ» մարզադաշտում եւ իրաւարար Ն. Գ. Լատիշեւի կողմից դադարեցուեց երկրորդ խաղակէսի 22րդ րոպէին, երբ որում, հաշիւն էր 1 — 3 յօգուտ «Սպարտակ» խմբի :
Ֆեդերացիայի նախագահութիւնը որոշեց ֆուտբոլի համամիութենական մրցումների կանոնագրութեանը՝ համապատասխան Թբիլիսիի «Դինամօ» խմբին պարտութիւն գրանցել եւ առաջարկեց Վրաստանի ֆուտբոլի ֆեդերացիային՝ պատշաճ միջոցներ ձեռնարկել ֆուտբոլի մրցումների անցկացման ժամանակ «Բուրեվեստնիկ» մարզադաշտում պատշաճ կարգ ու կանոն ապահովելու համար» :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ.— Շարլոթենպուրկի Պիսմարքշթրասէի լայն պողոտային վրայ նախկին Տոյչէս Օփէրնհաուզը այրած էր 1943ի օդային յարձակման հետեւանքով: Արեւմտեան Պերլինի քաղաքային վարչութիւնը 1949էն ի վեր ջանք կը թափէր այրած մասերը մաքրել եւ ամուր մնացածին վրայ վերակառուցանել նոր օփերա մը, որուն համար 14 միլիոն մարք ծախք նկատի առնուած էր: Հիմա 27,5 միլիոն ծախքով արդիական շէնք մը կանգնած է նոյն տեղը թատերական ամէն յարմարութիւններով: Ճարտարապետ Ֆրից Պոռնեման, որուն յանձնուած էր վերաշինութիւնը, յայտարարեց թէ հինին վրայ նորը շինելու կարգ մը դժուարութիւնները չէն կրցած ետ կեցնել զինքը թէ ներքին եւ թէ արտաքին զարդարանքը նպատակայարմարութեան հետ հաշտեցնելէ, որով շէնքին ճակատը առաջուան խոժոռ կերպարանքը չունի, այլ արդիական լայնուղեր լուսամուտներ, եւ ներքին յարդարանքը հանդիսականութիւն եւ շքեղութիւն մը կուտայ: Նկատի առնուած են հանդստաւէտութիւնը եւ acoustic-ը ամէն մէկ աթոռի հանդիսականին համար: Գետնայարկին տակ կայ չորս հարիւր ինքնաշարժի տեղ, որուն դռները կը բացուին ներկայացումէն կէս ժամ առաջ: Կան վերջապէս քովնտի յարմարութիւններ փորձերու, շպարի, հանդերձանքի, գործաւորական պիտոյքի, շէնքի եւ բեմի լուսաւորութեան: Յիսուն տարի առաջ ալ, երբ այս օփերան կառուցուեցաւ Հայնրիխ Զելեկ ճարտարապետին կողմէ, լոյսի ոգոյման եւ ձայնի ճոխութեան կարեւորութիւն տրուած էր, քանի որ պետական հին օփերային հետ մրցելու համար լրացուցիչ նորութիւններ կը բերէր քաղաքին արեւմուտքին եւ Շարլոթենպուրկի մէջ բնակութիւն հաստատած յառաջադէմ դասերին:

Արեւմտեան գերման նորագոյն օփերան է որ այս օրերուն ջանադիր աշխատանքով շինուեցաւ եւ ի հեճուկս քաղաքական արտաքին ճնշումի ունեցաւ իր փայլուն բացման հանդէսը ի ներկայութեան գերման Դաշն. Հանրապետութեան Նախագահ Հայնրիխ Լիւպքէի եւ կնոջ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահին ներկայացուցիչ Զօր. Քլէյի, Պերլինի քաղաքապետ Վիլի Պրանտի եւ բազմաթիւ քաղաքական մշակութային եւ այլ դիրքի անձնաւորութեանց: Ասկէ բանալին յանձնուեցաւ նորընտիր տնօրէն Կուստաֆ Զելների, Տարմշթաթի օփերային վաստակաւոր բեմադրիչին, որ նոր պաշտօնը ստանձնեց նաեւ իր նախորդէն Փրոֆ. Քարլ Էպէրթէն: Այս շատ սիրուած արուեստագէտն ալ ընդունեցաւ պատուանշաններ եւ յարգալիր վերաբերմունք:

Նախագահ Լիւպքէ իր ճառին մէջ շեշտեց Պերլինի օփերային կրթիչ պարտականութիւնը, ըստ որու մարդը պէտք է դիտակցութեան առաջնորդուի՝ ճանչնալու իր պատասխանատուութիւնը եւ պարտքը համայնքին հանդէպ, ձերբազատել ապականիչ ինքնասիրութենէն անոնք որ ուրիշներուն կարիքով չեն հետաքրքրուիր: Յիշեց այն մեծ ազդեցութիւնը, զոր Պերլին ունեցած է անցեալ դարուն՝ գերման ժողովուրդին մտաւոր զարգացման վրայ, իբր կեդրոն գերման գաղափարականութեան: «Այսօր ալ ազատութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան գաղափարներուն պայքարին մէջ դարձեալ նոյն դերը վիճակուած է Պերլինի», ըսաւ նախագահը եւ յայտնեց որ բացման հանդէսի ուրախութեան կը խառնուի խոր տխրութիւն մը, որովհետեւ ներկայ կացութեան հետեւանքով արեւելեան Գերմանացիները չեն կրնար վայելել այս օփերան, ինչպէս ծրագրուած էր եւ կը յուսացուէր մինչեւ 13 Օգոստոս 1961 թուականը:

Վիլի Պրանտ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Պերլինի մէջ պիտի որոշուի գերմանական ճակատագիրը: Գերման այս նոր օփերան պէտք է ներկայացնէ «Ամբողջը», այսինքն ամէն բան որ արեւմտեան աշխարհի ազատութիւնը ունի իբր պարունակութիւն»:

Սեպտեմբեր 24ի Կիրակի առտուան այս հանդէսէն ետք երեկոյին առաջին ներկայացումը եղաւ Մոցարտի Տօն Ժիովանին: Պերլինի քաղաքային վարչութիւնը «գեղարուեստական շաբաթներ»ու տօնակատարութեան համար ամէն ջանք թափած է, որով միւս տասը քաղաքային թատրոններուն եւ քանի աւելի սրահներուն եւ բեմերուն վրայ ալ երաժշտական եւ թատերական ներկայացումներ կը տրուին տեղացի եւ հրաւիրեալ արուեստագէտներու կողմէ: Յիշատակենք միայն նորաբաց գերման օփերային յաջորդ ներկայացումներէն «Այտա»ն, որուն համար հրաւիրուած է Վինֆրիտ Վակնէր եւ «Սանթա Ֆէ» որ պիտի ղեկավարուի նոյնինքն Իկոր Սթրավինսքիէ: Աշխոյժ, թէեւ 79ամեայ Սթրավինսքի պիտի տայ նաեւ «Իդիպոս Թագաւոր» եւ «Պերսեփոնէ» ներկայացումները «Թէաթր տէս Վեսթենս»ի մէջ, որ մինչեւ օփերայի բացումը 15 տարի արեւմտեան Պերլինի ներկայանալի օփերայի շէնքն էր եւ հիմա պիտի յատկացուի օփերէթի եւ այլ թատերական ներկայացումներու.

Նոր օփերան արեւմտեան Պերլինի մէջ, որ 1900 հանդիսատեսի աթոռ ունի, այս օրերուն բացուելով կ'ուզէ արտայայտել այն միտքը թէ արեւմտեան Պերլին անյողդողդ կը մնայ եւ ամբողջ արեւմտեան Գերմանացիները հաւատք ունին ազատութեան յաղթանակին վրայ, որով երգելով կը դիմագրաւեն արտաքին ճնշման:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

"ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ"

—o—

Յօդուածներ, ակնարկներ, վերլուծումներ, յուշեր Կոմիտասի մասին՝ գրուած իր ժամանակակիցներուն եւ աշակերտներուն կողմէ — ահա նիւթը Գ. Գասպարեանի կազմած հաւաքածոյին, որ, ըստ էութեան, դարձած է ինքնատիպ ուսումնասիրութիւն մը հանճարեղ արուեստագէտին եւ հայրենասէրին մասին:

Զանազան մարդոց կողմէ գրուած յօդուածները, վերլուծութիւնները, յուշերը, հասկնալի է, որ չեն կրնար կազմաւորուիլ առանցքի մը շուրջ, հաւասար չափով արժէքաւոր ըլլալ, բայց այն, ինչ որ զետեղուած է գիրքին մէջ, բաւական կ'ընդլայնէ մինչեւ այսօր Կոմիտասի մասին եղած տեղեկութիւնները, փաստերը:

Կոմիտասի գործունէութիւնը եւ ժառանգութիւնը գնահատելու տեսակէտէն շատ արժէքաւոր են իր աշակերտներէն Շահան Պէրպէրեանի եւ Վարդան Սարգսեանի յօդուածները:

Շ. Պէրպէրեան նուրբ զգացողութեամբ եւ ամփոփ կը ներկայացնէ Կոմիտասի երաժշտական, տեսական գործունէութիւնը, ժողովրդական երգերը գեղարուեստական ակնոցով մօտենալու եւ մշակելու իր աշխատանքները ու կ'եզրակացնէ. «Կոմիտաս բերած է իր դաշնաւորումներուն մէջ երաժշտական թափանցման այնպիսի նորութիւն մը, ամի ինքնատպութիւն մը, որ անոնք սովորական դաշնաւորումներու սահմանէն անչափօրէն անդին կ'անցնին իսկական ու մեծարժէք ստեղծագործութիւններու կարգին տեղ առնելու համար»:

Հետաքրքրական են Վ. Սարգսեանի դիտողութիւնները Կոմիտասի ստեղծագործութեան մասին, ուր կ'աշխատի ցոյց տալ իր ուսուցչին դերը՝ հայ երաժշտութեան ներդաշնակումին մէջ օգտագործել միջնադարեան երաժշտական մշակոյթի արտայայտութեան միջոցները, անշուշտ հմուտ ձեւով: Իսկ ինչ որ կարեւորն է, շատ ճիշդ կերպով կը բացատրէ Կոմիտասի աշխատանքին բուն նպատակը «...Անոր հիմնական նպատակը եւ յաջողութիւնը եղաւ գտնել կամ ի վեր հանել գեղարուեստական տոհմիկ արուեստի մը զարգացման նախապայմաններն ու միջոցները, ամրօրէն դնել հիմունքները երաժշտական ինքնուրոյն դպրոցի մը, որու վերնաշէնքը պիտի գային հետզհետէ կառուցանել նորահաս տաղանդներ, իրենց հոգիին զուարթին տուրքը բերելով տոհմիկ արուեստի մը բագինին իբր ընծայ»:

Հրաչեայ Աճառեանի շատ հետաքրքրական յուշերը կը խօսին եւ կը հաստատեն Կոմիտասի իսկապէս «մարդկային բացառիկ առաքինութիւններու ծով» ըլլալը: Նորութիւն են Կոմիտասի կողմէ Խաչատուր Աբովեանի գործունէութիւնը բնութագրելու եւ արժէքաւորելու մասին բերուած տեղեկութիւնները: Կոմիտաս Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն կ'անուանէր իր մասունքը:

Շատ արժէքաւոր են Մ. Բարսեղեանի յուշերը, ուր Բարսեղեան լոյսին կը հանէ Կոմիտասի ցարդ անծանօթ մնացած նամակները, որոնք անգամ մը եւս ցոյց կուտան մեծ երաժիշտին սկզբունքները եւ համոզումները երգարուեստի մասին: Այս յօդուածին մէջ խօսք կ'ըլլայ այն ազդեցութեան մասին, զոր կրած է Կոմիտաս Ֆրանսական եւ գերմանական երաժշտական դպրոցներէն: Վերջապէս, յօդուածագիրը կը յիշատակէ Կոմիտասի մանկավարժական գործունէութիւնը, որու ընթացքին, ինչպէս ծանօթ է, գրած է մանուկներու համար երգեր:

Մ. Քոթէլլի յուշերուն ամէնէն հետաքրքրականը Կոմիտասի եւ Ռոմէն Ռոլանի բարեկամութեան փաստն է: Ֆրանսացի բանաստեղծը եւ Կոմիտաս պատահած են Փարիզի մէջ, 1905-1906ին կազմակերպուած «Կովկասի [illegible] ուսանողներուն օգնող ընկերութեան»:

Շատ արժէքաւոր յօդուածներու շարքին կրնայ դասուիլ Ցարուեքեանի «Կոմիտասի ստեղծագործութիւնը». Դժբախտաբար մեզի ծանօթ այդ [illegible] լուրջ աշխատութեան միայն մէկ փոքր մասն ալ շատ աղճատուած հատուածն է, որ հրատարակուած է հաւաքածոյին մէջ:

Ա. Մեսրոպեանի հետաքրքրական յուշերը առանձնապէս կ'ընդլայնեն Կոմիտասի գործունէութեան դրուագները [illegible] անձնական յատկանիշներու ապացոյց, բայց ասոնցմէ ոմանք, կը թուի թէ այնքան ալ ճիշդ չեն եւ կը կարօտին փաստերու:

Հանճարեղ Կոմիտասի կեանքին նուիրուած այս գիրքին մասին ունինք եւ լուրջ սկզբունքի դիտողութիւններ:

Գիրքին մէջ կը հանդիպինք Ստ. Մելիքեանի «Կոմիտաս» պատմական ակնարկին: Մեր կարծիքով, Ստ. Մելիքեան չէ հասկցած իր հանճարեղ ուսուցիչը Կոմիտասի մէջ տեսնել երաժշտագէտ գիտնականը միայն, ուր երգը «մնաց նոյնը թէ իր իդէոլոգիայով եւ թէ արտաքին ձեւաւորմամբ», թէ «[illegible] ձայների հկաամամբ Կոմիտասը [illegible] միշտ էլ պահպանողական է [illegible] անոր «մշակումները մնացել են [illegible] [illegible]ոգրաֆիայի սահմաններում», [illegible] ապրումների [illegible] արդիւնք է:

Պէտք չէր վերահրատարակուէր նաեւ Ստ. Դեմուրեանի յուշերը, որոնք [illegible] են Կոմիտասի գործը թերագնահատող արտայայտութիւններով: Նոյնպէս [illegible] Գասպարեանի յօդուածը.

Այսպէս. տասնեակ տարիներ առաջ Կոմիտասի մասին եղած անկատար տեղեկութիւններուն պատճառով եւ որոշ հարցերը սխալ ըմբռնելուն հետեւանքով ճիշդ չեն բացատրուած եւ [illegible] Կոմիտասի կարգ մը գեղագիտական ըմբռնումները: Եւ այսօր, երբ բազմաթիւ նոր փաստաթուղթեր Կոմիտասի

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

ՃԷՅՐԱՆ.— Երկու Տաղտանցիներու, Քրանտինքի եւ Նիւշի պատմութիւնն է, տասնապետի մը եւ աւազակի մը, «ատեն մը եղբօր չափ սիրով, հիմա մահու ատելութեամբ զինուած», աղջկան մը, Ճէյրանի սիրոյն պատճառով:

Ճէյրան կինն է Նիւշի, որ Քրանտինքի գնդակէն դիտապաստ գետին կը փռուի: Քրանտիւք կը բանտարկուի եւ իր դատավարութեան համար Պոլսէն փաստաբան մը կը հրաւիրուի: Այդ փաստաբանը Զօհրապ ինքն է որ Իզմիր կուգայ: Դատավարութեան պահուն փաստաբանը տեղի ունեցած հակասութիւններէն ու շփոթութիւններէն օգտուելով, ընկերութեան համար աւազակի մը կորուստը արդարացնելով, եւ անձնապաշտպանութեան տեսակէտին վրայ յենուելով, կը պաշտպանէ ամբաստանեալ Քրանտիւքը: Դատը շահուած է:

Իրավէպին բովանդակութեան մէջ, տեղ մը միայն կը հանդիպինք Ճէյրան անունին, եւ ուր կը հասկնանք, որ անիկա սպանուած աւազակին, Նիւշի կինն է: Այս աղջիկը երկու երիտասարդներուն իրարու դէմ մէկ մէկ սուր դառնալուն պատճառ կը ներկայացուի: Սովորական պատմութիւն մըն է, ուր հանդէս չի գար բնաւ Ճէյրանը, եւ մենք հազիւ կրնանք բացատրել վերնագիրը՝ պատմուածքի բովանդակութեան հետ:

Այս պատմուածքին մէջ փաստաբանին հոգեկան վրդովումները լաւ բացատրըուած են, երբ շատ անգամ ճշմարիտ ոճրագործ – յանցաւորը ազատելու համար, անոնք ամէն կերպով կը ջանան, ի հարկէ միշտ իրենց խիղճին ձայնէն թելադրուելով:

ԹԷՖԱՐԻԿ.— Արսլանպէկէն Պոլիս եկող ու սպասուհիութիւն ընող, գիւղացի Աշխէնի միամիտ սիրոյ պատմութիւնն է: Փօսթալի հերոսուհին ալ Պարտիզակցի Տիգրանուհին էր: Սակայն սպասուհիներու այս զոյգ մը պատմութիւնները իրարու հակոտնեայ կառուցուածք մը ունին: Ընթերցողները տեսան, թէ փօսթալի հոգեբանական հանգոյցը ինչ բանի մէջ կը կայանար եւ թէ Տիգրանուհիին դիմագիծը ի՛նչ չափով յաջողած էր:

ԹԷֆարիկի մէջ, Աշխէնը կը ներկայանայ մէկը այն կին դէմքերէն, որոնք առարկայօրէն եւ առանց սիրոյ արկածախնդրութիւններ փնտռելու, մաքուր ու անկեղծ կը սիրեն իրենց մէկ հաճելի երեւցող անձը: Կը սիրեն ու կը զուրգուրան հոգեպէս, անձնուրացութեան երթալու աստիճան:

Աշխէն սպասուհիութեան կը մտնէ, ու իր աշխատանքին մէջ ցոյց կուտայ խնամք, հոգածութիւն եւ տնարարութիւն: Սակայն ընտանիքի երիտասարդին եւ անոր միջեւ մրցում մը կը սկսի, առաջինին անկարգութեան եւ երկրորդին հոգածութեան միջեւ, հետզհետէ մտերկութիւն մը կը զգան տարասեռ այդ երկու անծանօթները: Իրարմով կը հետաքրքրուին, մանաւանդ երիտասարդը:

Սպասուհին երիտասարդին սենեակին մաքրութեան համար աւելի խնամք կը ցուցնէ, նոյնիսկ կը պլուշայնէ զինքը, երբ գիշերներ կը լուցնէ ճերմակ թուղթերը մրոտելով ու սեւցնելով:

Սպասուհին իր շալվարէն կը մերկանայ ու շրջազգեստ հագնիլ կը սկսի, աւելի շնորհալի կը դառնայ, ու այդ նոր արդուզարդին մէջ կը կերտուի գիւղացիի իր կոյս գեղեցկութիւնը: Կամաց կամաց հոտեր կը քսուի ու Պոլսոյ տիկիններուն արդուզարդովը կը յայտնուի: Աշխէնի մէջ պզտիկ եւ ծածուկ զգացում մը կը ծլի, որ սակայն կ'ամչնայ, կը պահուըտի: «Բան մը չէր պահանջեր իր սիրոյն փոխարէն, ոչ իսկ իմ սէրս. իր բոլոր ուզածը թոյլտուութիւն մըն էր յաւիտեան զիս շրջապատելու իր սահուն խանդաղատանքովը, հսկելու վրաս, թոյլ չտալով որ հիւանդանամ, իր խնամքներէն շինուած տեսակ մը խանձարուրի մէջ ամփոփելով իմ բոլոր կեանքս ու չարչարանքներս, որպէսզի ցաւ մը կամ վիշտ մը չունենամ երբեք»: Կը խորհրդածէ երիտասարդը:

Բայց քանի տարեկան երիտասարդ մը, այս անկեղծ սիրոյ յարգը չի գիտնար, ու կը ձանձրանայ այս հովուերգութենէն: Եւ երբ օր մը երիտասարդին [illegible] մտերմութեան կապերը չխզելու [illegible] ԹԷֆարիկ ուժգին հոտով մը օծուելով կը մտնէ սենեակ եւ հեղձուցիչ բուրմունք կը տարածուի մթնոլորտին մէջ, այս [illegible] ական կ'ըլլայ, որ երիտասարդը [illegible] անոր երեսին.

— Ի՞նչ հոտ է աս վրադ. գնա լուացուէ չուտով:

Կրնաք գուշակել ազդեցութիւնը, որ [illegible] րաւ այդ նախադասութիւնը սպասուհիին վրայ:

Ամբողջ մարմինով կը լուացուի. հետեւանքն այն կ'ըլլայ, որ ցրտառութեան պատճառով, հիւանդ կը պառկի [illegible] բժիշկ կուգայ, զինքը իր գիւղը օդափոխութեան կը ղրկեն ու հոն ալ կը մեռնի [illegible]

Մէկէ աւելի խորհրդածութիւններ [illegible] կուտան այն քանի մը էջերը, որոնց [illegible] խտացած կը գտնենք կոյս հոգիի [illegible] կեղծ սիրոյ արտայայտութիւնը, որ [illegible] կայն փոխադարձ չըլլալուն [illegible] «խղճի տառապանքներով լեցուն [illegible] տակներ կը թողու միայն»:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ

ՊԱՔՈՒ

Մոսկուայէն մինչեւ Պաքու աւելի քան երկու հազար քիլմ. երկարութիւնը կը կտրես երեքուկէս ժամէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ, առանց կանգ առնելու, Իլ – 18 հանգստաւէտ օդանաւով։

Արեւավառ առաւօտ մը հասանք Պաքու։

Ճամբորդը, օդանաւի վայրէջքէն քիչ մը առաջ, դէպի արեւմուտք ձգելէ ետք կովկասեան լեռներու հրաշալի տեսարանները, իր հայեացքը կը պտըտի արեւ ճառագայթներով ողողուն Կասպից ծովու տարածութեան եւ նաւթահորերու բազմաձեւ «անտառներուն» վրայ։ Իջնելով օդանաւէն, «ընդունուեցանք» Պաքուի ջերմին յատուկ տաք հովէ մը։ Աւելի ուշ իմացանք, որ Պաքու կը նշանակէ հովերու քաղաք։ Օդակայանէն դէպի քաղաք տանող ճամբուն վրայ, մինչ մեր աչքերը կը սկսին փնտռել եւ ընդգրկել քաղաքի բնորոշ շրջաններ, վերահասու կ'ըլլանք Ազրպէյճանի մայրաքաղաքին՝ Պաքուի մանրամասնութիւններուն։ Քաղաքը իր մեծութեամբ Խորհրդային Միութեան քաղաքներուն մէջ չորրորդ տեղը կը գրաւէ Մոսկուայէն, Լենինկրատէն եւ Քիեւէն ետք։ Ունի աւելի քան մէկ միլիոն բնակիչ, որու մօտաւորապէս 300000 հայեր են։

Պաքու ճանչցուած է իբրեւ Խորհրդ. Միութեան քարիւղի ամենակարեւոր շրջանը։ Խորհրդ. Միութեան քարիւղի արդիւնաբերութեան զարգացման ամբողջ ժամանակաշրջանին, մօտաւորապէս 1.5 միլիառ թոն ընդհանուր արտադրանքին կէսը կու տայ Պաքու։

Ինչ դարեր անցած են այն օրէն, երբ Արաբները Պաքուի մօտ յայտնաբերեցին «վառող հողերը»։ Այդ պատճառով Ազրպէյճանին կ'ըսուի նաեւ «յաւիտենական կրակի երկիր» քարիւղի երկիրը։ Այս բանաստեղծական անուանումը ունի առանձին եւ խորհրդանշական իմաստ մը։ Յայտնի է, թէ Ափշերոն ծովածոցի ստորերկրեայ հսկայ պահեստներուն մէջն է կրակին յաւիտենական աղբիւրը, այսինքն՝ քարիւղը։ Բայց «յաւիտենական կրակի երկիրը» բանաստեղծական կոչումին իմաստը աւելի բովանդակալից է։ Արդարեւ, շատ չանցած, քարիւղին հետ միասին, Ազրպէյճան դարձաւ նաեւ կազի մեծ «արտադրող» մը։

Օր մը, Քարատաղի մէջ, փոխանակ հոսելու սովորական ձեւով սեւ հեղուկը, նաւթահորի բերանէն ցայտեց կազի հսկայ շիթ մը։ Եւ ահա այսօր քարիւղամուղի կողքին, Կասպից ծովէն խիտ ցանցով կը մեկնին կազամուղեր Ազրպէյճանի երկայնքին ու լայնքին ու նաեւ դէպի դրացի երկիրները, մէջն ըլլալով Հայաստան։ Ահա թէ ինչու, եթէ դեռ այսօր Ազրպէյճան կը կոչուի քարիւղի երկիր մը, քանի մը տարիէն, քարիւղի եւ բնալուծութեան զարգացումով ան պիտի դառնայ քարիւղի եւ բնալուծութեան երկիր մը։

Ազրպէյճանի մէջ շինուած աւելի քան 100 արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններու շրջանակին մէջ, յետպատերազմեան տարիներուն, արդէն սկսան երեւան գալ բնալուծութեան գործարաններ։ Նշենք միայն ձգաձողերու (փընը) եւ մուրի գործարանները, որոնք վերջերս կառուցուեցան Պաքուի մօտ։

×

Ինքնաշարժով կատարուած մօտ երեսուն վայրկեանի ճամբորդութենէ մը ետք, օդանաւակայանէն ահաւասիկ ժամանած ենք Պաքու, ուր կը հիւրընկալուինք Ինթուրիստ պանդոկը՝ տեղաւորուած հրապուրիչ տեսարանով բլուրի մը լանջերուն վրայ, ուր կը կանգնի Կիրովի արձանը։ Պանդոկին վերքը միաժամանակ քեզի կ'ընծայէ սքանչելի համանկար մը դէպի քաղաք եւ Կասպից ծովը։

Տեսարժան հրաշալի տեղեր կան, որոնք քեզ կը գրաւեն, բայց կարելի չէ մոռնալ քարիւղագործներու իսկական քաղաքը՝ «Նեֆթիանիէ Քամնի», որ կը գտնուի ծովուն բացերը, Պաքուէն մօտաւորապէս հարիւր քիլոմեթր հեռու։ Երեւակայութիւնը ի վիճակի չէ ընդգրկելու ինչ որ կը տեսնես աչքերովդ։ Ծովուն բացերը ամբողջ քիլոմեթրեր, ցցուոր փակոցներու վրայ բարձրացած ասֆալտապատ խճուղի մը քեզ կը տանի դէպի քարիւղագործներու բնակարանները, ուր ծովու խորքէն կ'արտահանուի մազութ։

Հետաքրքրական էր քարիւղի հետազօտութիւններու եւ սարքաւորումներու նախագծման հիմնարկութիւն կատարած մեր այցելութիւնը։ Հիմնարկութեան մասնագիտումն է՝ ներմուծել ինչ որ նորութիւն է թեքնիքի մէջ։ Այս հիմնարկութեան տնօրէնն է ճարտարապետ Ա. Դանիէլեան։

Տ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

գործունէութիւնը նոր լոյսով կ'ողողեն, ինչ կը գտնուին անձեր, որոնք կը շարունակեն կառչիլ հինցած տեսակէտներու վրայ։ Ջանք չի թափուիր վերստին նայելու եւ միանգամ ընդ միշտ հրաժարելու կանխակալութեան կարգ մը հինցած տեսակէտներէն։

Կոմիտաս ոչ միայն հայ երաժշտութեան, այլեւ հայ ժողովուրդի հոգեւոր մշակոյթին, անոր ազգային ինքնուրոյնութեան եւ ինքնահաստատման փոթորկոտ ճամբուն վրայ իր լուսաւոր մտքին, զգայուն սրտին եւ հայրենասէր հոգիին երանգները բերած է։ Այնպէս պէտք է գրել իր մասին, որ բաստարժանօրէն գնահատուի անոր մեծութիւնը, անոր անձին համար։

Յ. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Սեպտեմբեր 11ի հրամանագրով՝ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի պետական վերահսկողութեան յանձնաժողովի նախագահ նշանակուած է Հրանտ Մարտիրոսեան, ազատ արձակուելով վիճակագրական վարչութեան պետի պարտականութիւններէն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեւանի մէջ տարիներէ ի վեր կը գործէ ռուսական թատրոն մը, աւելի ճանչցուած Ստանիսլաւսկի տրամաթիք թատրոն անունով։ Թատերախումբը երկու խումբի բաժնուած վերջերս մէկ ամսուան շրջագայութիւն մը ըրած է Հայաստանի գանազան շրջաններ։ Առաջին խումբը ներկայացուց Գ. Տէր Գրիգորեանի «Ամէն ինչ կամ ոչինչ» եւ երկու ռուս թատերագիրներու գործերը, բեմադրութեամբ Ռ. Խարազեանի։ Այս խումբը այցելած է Լենինական, Արթիկ, Կիրովական, Լերմոնտովկա սովխոզը, Կալինինօ, Գրիվոլինոյէ, Պուշկինօ եւ Կոլխոզնտեսութիւնները, ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ շրջաններ։ Երկրորդ խումբը, որ իր խաղացանկին վրայ ունէր Նաբինեանի «Վտանգաւոր հասակը», այցելած է ուրիշ շրջաններ։ Երկու խումբերը ընդամէնը 44 ներկայացումներ տուին, մօտ քսան հազար հանդիսատեսներու առջեւ։

Թատրոնին պատասխանատու տնօրէնն է Իոսիֆ Կոլլինէր։ Խումբին մէջ կան հայ դերասաններ եւ բեմադրիչներ։

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Գարարուեստի դպրոցի այս տարուան շրջանաւարտներու թիւն է չորս, որոնք աւարտական հանդէսին ներկայացուցին գասական պարերէ հատուածներ։

ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ ՉԿԱՆ

Լենինականի գրախանութներէն մէկուն պաշտօնեան՝ Ռ. Յակոբեան «Սով. Հայաստան»ի խմբագրութեան ուղղած նամակով (Սեպտ. 29) կը գանգատի անհրաժեշտ բառարաններու պակասին մասին։ Ըստ նամակագրին, 1954ին նոյն ձեւի բողոք մը ներկայացուցած է, սակայն որ անկ է։ Հակառակ բողոքագրերուն Լենինականի գրախանութներուն մէջ կը պակսին խիստ անհրաժեշտ նկատուող բառարաններ։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Մարսէյլի մամուլէն կը տեղեկանանք թէ Սրբազան Քահանայապետը «Գաղական պատուական սենեկապետի տիտղոսը շնորհած է Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուհաճեանի։

ԿՍԿԾԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Երբ դժբախտութեան ուրուականը կը հալածէ ազգ մը կամ ընտանիք մը, ձեռք առնուած ամէն նախազգուշութիւն կը փշրուի՝ մատնելով զանոնք յուսահատութեան։

Դարերու ընթացքին այդ նենգ հետեւողական ու դաժանօրէն կը խոցուէ հայ ժողովուրդը իր հաւաքականութեամբ եւ հայ ընտանիքը, աշխարհի մէջ կէս մը, պատերազմ մը որ պայթի ան պարտաւորուած է տալու արեան տուրք, ըլլայ Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, զոյգ Ամերիկաներու, Ափրիկէի թէ Ասիոյ մէջ Հայը պիտի մատնուի առաւելագոյն զոհողութեան։

Ահա աւժերական կռիւներուն Հայունտուած զոհերուն վրայ նորաբողբոջ հայ երիտասարդի մը արեան տուրքը կ'աւելնայ՝ Ժան Քլօտ Ծառուկեանով։ Սակայն այս ընտանիքին դժբախտութիւնը բազմապատկուած տակաւին եղաւ, Ժ. Քլօտի եղբայրը՝ Անդրանիկ 15 – 16 տարեկան ծովամոյն 1947ին, քեռայրը 27 – 29 տարեկան զոհ՝ անբուժելի հիւանդութեան։

Ժան Քլօտ նոր սերնդական աշխոյժ, վառվռուն ու գործունեայ, ներկայ էր բոլոր նոր սերնդական ձեռնարկներուն։

Այս կորուստը կսկծալի է մասնաւորաբար ծնողքին իբրեւ ապաւէն իրենց ապագային։

Սիրելի ընկեր Կարապետ, մխիթարանքի ոչ մէկ խօսք կարելի է գտնել, ամենապերճախօս մարդն անգամ պիտի անճարկի նման խոցոտող, հոգեկան ցնցումի պարագային... Սերունդ մըն ենք, քամեցինք տառապանքի ամենայն զաւն բաժակը ցմրուր, մէկ բանով պիտի մխիթարուինք, Ժան Քլօտն ու բոլոր հայորդիները որոնք պարտաւորուած կը ծառայեն օտար բանակներու մէջ՝ զինք ի ձեռն հերոսի նման կը նահատակուին... Պահենք անոնց յիշատակը սրբութեամբ, գուրգուրանքով՝ ինչպէս մեր անհամար նահատակները կ'ապրին։

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ եւ իր «Լիակատար Քերականութիւնը» (վերլուծական եւ քննական փորձ մը Ներածական հատորին)։ Գրեց Անուշաւան Վրդ. Զղճեան։ Տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1960։

ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ (աշխարհայեացքներ բնութագծումներ)։ Գրեց Տօքթ. Աշոտ Գասպարեան։ Թեհրան 1961։

ԿԵԱՆՔԻՍ ՅՈՒՇԵՐԷՆ, գրեց Սիրաք Սարհադեան, Թեհրան 1961։

«ՅԱՌԱՋ»Ի Թ.ՐԹՕՆԸ (69)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Մօտաւորապէս չորս տարի է. մը – մնչեց Լութֆի աղա։

— Արդեօ՞ք ի՞նչքան է իր վճիռը։

— Դժբախտաբար ցկեանս տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած է։

— Ցկեա՞նս։

— Այո.

— Ինծի ալ տեղեկացուցին անոր յանցանքին մասին [illegible]։

— Ալ միայն վճռագիր կայ։

— Ճի՞շդ է թէ ըրած [illegible] տեղեկութիւն մը չունի՞ք։

— Ամենեւին։ Կ'ուզէ՞ք իմանալ.

— Կը փափաքիմ.. որովհետեւ երկու մանկամարդ հիւրերս այդ պատճառով հոս եկած են։

— Չէ՞ որ Ֆրանսուհիներ են, ըսիք։

— Ճշմարիտ է... բայց խղճի պարտք մը կատարելու համար մինչեւ Թիարանը գալու հարկադրուած են։

— Ի՞նչպէս, պարոն հիւպատոս։

— Երիտասարդին մայրը յետին ծայր թշուառութեան մատնուած վիճակի մէջ, կը պաղատի իրենց որ մէկ հատիկ լուր մը տեղեկութիւն մը առնեն։

Այս պաղատանքը չի մերժուիր... ահա բոլորը։

Լութֆի աղա նշանացի ձեւով մը հասկցուց Վանականին որ դուրս ելլէ։ Վանական հեռացաւ։

Ան ատեն Լութֆի աղա հիւպատոսին ուղղելով իր խօսքը մրմնջեց.

— Գիտէ՞ք պարոն հիւպատոս, ամէնէն ազնիւ մարդն է Թիարանին մէջ այդ կալանաւորը։ Չորս տարի է որ բերդին վերաբերեալ աշխատութեամբ կը զբաղի, ի՞նչ կ'ըսէք, չեղաւ օր մը որ դժգոհութիւն մը լսէի իրմէն։ Այսօր կանչեր եմ հարցունելու համար, նորէն բան մը չխօսեցաւ։

— Այդպէս է պէյս. ընդհատեց աէր – վիշն՝ որ մինչեւ այն ատեն լուռ էր ու շարունակ երկու սիրակցորդ աղջիկներուն կը նայէր. արդարութիւնը մարմնացած է անոր կերպարանքին վրայ։ Ոճրագործի մը չի նմանիր այդ խեղճ երիտասարդը։

— Ինչ ընեմ... եթէ ձեռքս ըլլայ, ընդհատեց Լութֆի աղա զառնութեամբ մը, ես վայրկեան մը չեմ թողուր այս Թիարանին մէջ. բայց Բարձրագոյն Դուռը շատ գէշ աչքով կը նայի անոր վրայ։ Անկից երկու ամիսներ առաջ Հիլմի Իպրահիմ փաշա, որ բանտերու ընդհանուր վերատեսուչն է, երբ այցելեց Թիարանը, հարկ եղածը յայտնեց անոր։ Տեսայ որ չուզեց լսել... չուզեց անոր երեսը տեսնել։ Փոխանակ ինծի, չափազանց կը սիրեմ զինքը։

Հիւպատոսը՝ քանի մը կարեւոր տեղեկութիւններ առնելէ ետքը՝ Գթութեան Քոյրերուն հետ մեկնեցաւ։

Տէրվիշը դէպի դուռը նայեցաւ ու հառաչեց։

— Ահա դժբախտութիւն մըն ալ... թոթովեց Լութֆի աղա՝ չկրնալով իր հոգին կսկծացնող ցաւը զսպել։ Հիմակ ի՞նչ մտածել պէտք է։ Ո՛հ, տէրվիշս, պաշտօնիս պարտականութիւնը խղճիս վրայ կը ծանրանայ, այնպէս չէ՞։

— Պաշտօնիդ պարտականութիւնը խղճիդ վրայ այն ատեն կը ծանրանայ, նըկատել տուաւ Տէրվիշը, երբ որ զուն ոճրագործ մը կ'ազատես, առանց համոզում մը ունենալու թէ կարո՞ղ է խղճի ու սրտի մարդ դառնալ։ Քանի որ այդ թշուառ երիտասարդը խիղճդ կ'արդարացնէ, ինչու համար կը տառապիս...։

Լութֆի աղա ակամայ շարժում մը ըրաւ ու Տէրվիշին երեսը նայեցաւ։ Ցետոյ ջախջախուած ու խշխշացնող ձայնով մը ըսաւ.

— Ո՛հ, Տէրվիշս, կը զգամ թէ այս տառապեալներու թշուառութիւնը կը լեցնէ իմ հոգիս, կը զգամ թէ դժոխքի մը մէջ կը գտնուիմ, մէկ խօսքով՝ կը զգամ թէ ոտքերուս տակ անմեղ մարդիկ կը կոխոտուին ամէն օր, ամէն ժամ եւ ամէն րոպէ։ Տասներկու տարուան մէջ անցուցած կեանքս կը յիշեմ ու կը սոսկամ, որովհետեւ անտարբեր ու անզգայ եղած եմ բոլորովին, ոչ, ոչ... ալ ինծի համար չէ այս պաշտօնը, ալ ինծի համար չէ այս փառքը... ալ ինծի համար չէ այս կեանքը։ Կը զգամ թէ անսասանն անգամ չի դիմանար...

— Ի՞նչ կ'ուզես ընել, պէյս, ընդհատեց Տէրվիշը՝ ներքնապէս ուրախութենէն խղդուած ձայնով մը։

— Ե՞ս։

— Այո, դուն։

— Միայն միջոց մը կայ. այն է՝ պաշտօնէս հրաժարիլը։

— Պաշտօնէդ հրաժարի՞լ։

— Այո։

— Ափսոս լաւ, կը յուսա՞ս թէ քու խիղճդ հանդարտ պիտի ըլլայ... կը յուսա՞ս թէ այն Աստուծոյ ձայնը՝ որ քու հոգւոյդ բովանդակ էութիւնը լեցուած է, պիտի լռէ ատանկով։ Ըսէ, կը հաւատա՞ս։

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիգրան Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Խարբութլեան, Գ. Նի Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թօրիկեան, Միշէլ եւ Ֆիլիփ Խարբութլեան, Օր. Անիթա Թօրիկեան, Այրի Տիկին Է. Խարբութլեան, Այրի Տիկին Կիւլիզար Խարբութլեան, ինչպէս նաեւ Թօրիկեան, Յարութիւն, Օգսէն, Քրիսթոֆ, Հանրի, Յակոբոս Խարբութլեան ընտանիքները, Սինանեան, Մանուկեան, Զարգարեան, Լըպրըթոն, Պահատուրեան, Յարութիւնեան, Սահակ Խարբութլեան, Էրգէլէկեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին, 85 տարեկանին, իր բնակարանը, 81 Րիւ տը լա Փօմփ (12 Վիլլա Հերան):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Միսաք Սարգիսեան իր ապաքինման առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Աշոտ Արթինեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տակառեան եւ Շիրինեան ընտանիքները յիսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան կը նուիրեն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Օրդ. Արշակ Պօղիկեանի մահուան առթիւ, Պօղիկեան ու Փիլիկեան ընտանիքները հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պելֆօտարենակ, Պ. Երուանդ Տէր Եղիաեանի որ բարեհաճեցաւ 250 մեթր ծաղկաւոր կերպաս տրամադրել անկողինի ծածկոցներու համար: Պ. Տէր Եղիաեան ստանձնեց նոյնպէս վճարել սանուհիի մը ամբողջական տարեթոշակը:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան — Փարիզէն Պ. Գրիգոր Տէր-Անդրէասեանէ քսան Ն. Ֆ., Տիկին Հայկանոյշ Սիմոնեանէ 10 Ն. Ֆ., Եղիայեան եւ Միրանոսեան ընտանիքէ հանգուցեալ Արթիւր Գազոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ հայրենակիցներ՝ Պ. Պ. Վարդգէս Աւիկեանի, Տէր եւ Տիկին Գիւրլիկեանի ընտանեկան պարագաներու եւ ազգականներու իրենց փոքրիկն Արմէն Գիւրլիկեանի անսպասելի ու դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9°)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէփանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15.30ին Սրնօնի քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ — «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէփանս: Հայերէն եւ Ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շօփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Մէջ – [illegible]»:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Լուսաբեր Աթէշեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են —

Պ. Պ. Հայկ Սալըրեան Պօմոնի եկեղեցիին 30 Ն. Ֆ., Կիւլէսէրեան Պօմոնի եկեղեցիին 40 Ն. Ֆ., Աստուր Մարգուանեան 15 Ն. Ֆ., Բարունակ Սիմիթեան, Գէորգ Քիւրտօղլուեան, Վահրամ Թորոմանեան տասնական Ն. Ֆ. Պօմոնի եկեղեցիին:

Տիկին Լուսին Պալթայեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Պ. Մեսրոպ Գասպարեան Կապոյտ Խաչին 10 Ն. Ֆ., Յովհ. Հացապործեան քսան: Նշան Դարբինեան Պօմոնի եկեղեցիին 10, Յով. Տէր Վարդանեան եկեղեցիին 10, Պալթայեան ընտանիք՝ Պօմոնի աղքատներուն՝ յիսուն Ն. Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած ժանթիյիի միօրեայ հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին այս Հինգշաբթի:

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները առաջնորդել 22 Րիւ Վիքթօր Հիւկօ, ժանթիյիի դպրոցի որմի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Super Boom !!!

Պարանցիկ ցերեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

22 Հոկտեմբեր 1961, ժամը 17էն – 23 ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ մէջ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ambiance **Bar** **Buffet**

Disques Sélectionnés

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 101, Ավրնիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսի, Բրնաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Պարահանդէսը 4 Նոյեմբեր

Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն [illegible]

լոյս ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ ՌՕԺԷ ԿՕՄԷԶ

եւ զանազան անակնկալներ

Մուտ զոյն գլեստը պարտաւորիչ է

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր սեղանները: Հեռաձայն 20.71.10

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը:

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը հաղորդենք թէ, 35 տարի է Լիոն հաստատուած

ԱՐԱՔՍ ՏՊԱՐԱՆԸ

(Ս. ՓՈՂՀԱՐԵԱՆ)

Փոխադրուած է —

60, Rue d'Anvers, LYON 7e

Tél. 72-89-03

եւ ընկերութեան վերածուած ըլլալով այսուհետեւ կը կոչուի՝

Imprimerie d'Anvers

S. A. R. L. au Capital de 30.000 N. F.

Ինչպէս առաջ, ներկայիս ալ կը ստանձնենք տպագրական հայերէն գործեր, ինչպէս նաեւ ֆրանսերէն, ամէն տեսակ, վարչական, առեւտրական եւ ճարտարարուեստի վերաբերեալ գործեր:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
19 OCTOBRE
1961

...Տարի — Թիւ 9233 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5034

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Հոկտեմբեր 15ի ընտրութիւնները նոր ...րձակէտ մը կը կազմեն հանրապետա...ան Թուրքիոյ պատմութեան մէջ։

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլի յեղափոխա...ան - զինուորական կառավարութիւնը ...երը տատանումներէ վերջ, տեղի տա...ով հանրային կարծիքի ճնշումին, վեր...պէս որոշեց, 17 ամիս վերջ կատարել ...րդարանական ընտրութիւնները, ...ակ բստ հանդիսաւոր խոստումներու ...ոյի պիտի ունենային 1960ի աշնան։

Կառավարութեան պետը ամէն անգամ ...շտը կը դնէր «ժողովրդավարութեան» ..., «ազատ» ընտրութեանց վրայ։

...ակայն տեսանք թէ ինչպէս տեղի ու...ցան անոնք.

Ընտրութեանց նախօրեակին ամբողջ ...րկրին վրայ տարածուեցաւ պաշարման ...ակը, որ ի զօրու էր միայն Անգարա...ի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։ Բանակը ա...պրոշ կը հսկէր՝ տեղի չտալու համար ...րաումներու, որոնք կրնային առաջ ...գալ երկրին մէջ՝ Եասը Ադայի վճիռնե...ուն առթիւ։

Միւս կողմէ զօրավար Ջանքայայի իր ...պատարին մէջ «կլոր սեղան»ի մը շուրջ ...աւաքեց բոլոր կուսակցութեանց պետե...րը, խոստում առնելով անոնցմէ, որ ...ընտրապայքարի առթիւ վէճի առարկայ ...պիտի չդարձնեն 1960 Մայիս 27ի յեղա...փոխութիւնը, Եասը Ադայի վճիռները, ...դատուածները, Աթաթիւրքի բարենորո...գումները, եւայլն.

...ժողովրդավարական», «ազատ» ըն...տրութիւնները տեղի ունեցան ահուսար...սափի այս մթնոլորտին մէջ, սուիններու ...պաշտպանութեան տակ։

Զօրավար Կիւրսէլ հակառակ իր հան...դարտաբարոյ նկարագրին, յաճախ բա...ռնական արտայայտութիւններ ունե...ցաւ «Ադալէթ», «Միլլէթ» եւ «Եէնի Թիւրքիյէ» կուսակցութեանց դէմ, որոնք ...եալ Դեմոկրատ կուսակցութեան ...նկէն համակրանք կը սնուցանէին։ Ա...ոնք միացեալ ճակատ կազմած էին «Ճիւմհուրիյէթ Հալք» կուսակցութեան ...դէմ, որ կը վայելէր կառավարութեան ...պաշտպանութիւնը։ Իսմէթ Ինէօնիւ գլ...խաւոր խորհրդականն էր Կիւրսէլի։ Սահ...մանադիր ժողովի 275 անդամներէն 225ը ...կը պատկանէին «Հալք»ի։

Յեղափոխական կառավարութիւնը կը ...յուսար, որ ընտրութեանց մէջ յաղթա...կան պիտի ըլլար Ինէօնիւի կուսակցու...թիւնը, ամէնէն ուժեղ կազմակերպու...թիւնը։

Ազգային Միասնականութեան Կոմի...տէն, որ բուն ջիղն է Կիւրսէլի կառավա...րութեան, շատ տրամադիր չերեւար ձե...ռնթափ ըլլալու ընտրութիւններէն ...վերջ։ Իր կազմը ուժեղացնելու համար ...վերադառնալու կոչ ուղղած է ...ն տասնեւչորս «ծայրայեղեան» ան...դամներուն, որոնք անցեալ Նոյեմբերին «...աքսորուած» էին, զանազան դեսպանա...տանց մէջ զինուորական կցորդի կամ ...խորհրդականի պաշտօններն կոչուելով։

Կիրակի օրուան ընտրութեանց ար...դիւնքը կարելի չեղաւ ստուգել ցարդ։ ...Երկուշաբթի երեկուան լուրերը յաղթա...նակը կուտային Ադալէթ կուսակցու...թեան, որուն նախագահը՝ Զօրավար ...՝ փողով ու թմբուկով յաղ...թական մուտք կը գործէր Անգարա։

...Սակայն վերջը կացութիւնը կը յեղա...շրջուէր։ «Հալք»ը աւելի աթոռներ «կը ...շահէր» Ազգ. Ժողովին մէջ։ Ի՞նչ էր ...պատահած.

...Կ'ըսուի թէ բանակը մտահոգ էր «Ա...դալէթ»ի յաղթանակէն։ Անգարայի ձայ...նասփիւռը յանկարծ դադրեցուց իր հա...ղորդումները ընտրութեանց արդիւնքին ...մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏՐԱՄԱԴԻՐ Է ՍՊԱՍԵԼՈՒ

Կուսակցութեան Իբ. Համագումարը բացուեցաւ Խրուշչեւի երկար ճառով։ Խորհրդային վարչապետը նախ անդրադարձաւ միջազգային կացութեան։Յայտնեց թէ տրամադիր է յետաձգելու Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը եթէ պարզուի թէ Արեւմուտքը կ'ուզէ բանակցութիւններ սկսիլ Գերմանիոյ շուրջ։ Խրուշչեւ չէշտեց թէ արդէն 1958էն ի վեր կը սպասէ եւ տակաւին ալ կը սպասէ։ Արեւմտեան շրջանակները կը կարծեն թէ այս յայտարարութեամբ Խրուշչեւ կարեւոր զիջում մը կ'ընէ։ Ծանօթ է որ Խրուշչեւ քանիցս կրկնած էր թէ մինչեւ տարւոյս վերջ. առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ։

Մէկուկէս ժամ տեւեց Խրուշչեւի տեղեկատուութիւնը միջազգային կացութեան շուրջ։ Ծանրօրէն ձաղկեց արեւմուտքը չնչտելով թէ «կոյր, խռովիչ եւ յիմար» Խորհ. Միութեան թշնամիները ամէն բան կ'ընեն արգելք հանդիսանալու համար ընկերվարութեան յառաջացման։ Աւելորդ է անշուշտ աւելցնել թէ այդ ջանքերը (արեւմուտքի) ապարդիւն են։ Խորհ. Միութիւնը եւ իր զինակիցները իրենց համերաշխութեամբ, իրենց ձեռք բերած յաջողութիւններով, տնտեսական, գիտական եւ թեքնիք մարզերուն մէջ կը բաւեն ետ մղելու համար, որեւէ յարձակում։

5000 «համոզուած» համայնավարներ կը լսէին այս զեկուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է ներկայացնել մարքսիզմ-լենինիզմի այս յաջողութիւնները։

Դրամատիրութեան վախճանը կասկած չի վերցներ Խրուշչեւի համար, փտած է եւ ժողովուրդները կը փախեն այդ վարվածեւը որ նաեւ անիծուած է։ Այս հաստատութենէն ետք, Խրուշչեւ կը յիշէ ծանօթ յանկերգը խաղաղ համակեցութեան շուրջ։ Եւ այս խաղաղ համակեցութեան համար անհրաժեշտ է հաշտութեան դաշնագիր ստորագրել նուիրագործելով Գերմանիաներու ներկայ սահմանները։ Նման բան մը արգելք պիտի հանդիսանար Գոնի մարդոց «հողային յաւակնութեանց»։ Խրուշչեւի համար Արեւմուտքը այլեւս չի կրնար սպառնալ «այդ ժամանակները անցած են երբ ան(Արեւմուտքը) կը կարծէր թէ աշխարհի իրաւարարն է»։

Խրուշչեւ ծանրօրէն յարձակեցաւ նաեւ Ալպանիոյ վրայ որ «անհատի պաշտամունքին» ենթակայ է եւ խզած է իր կապերը ռուսական համայնավարութեան հետ։ Այս տագնապը, յայտնեց Խրուշչեւ, 1960 Յուլիսէն ի վեր կը տեւէ եւ այսօր միայն հրապարակ կը դրուի։ Ալպանացի ժողովուրդը օր մը չէ օր մը պիտի վճարէ այն սխալները զորս կը գործեն իր ղեկավարները։

Խրուշչեւ յիշեց նաեւ հակակուսակցական խմբակը եւ դատապարտեց զինուոր պատասխանատուն՝ Վորոշիլով, որ խոստովանած էր 1957ին թէ «Սատանան զինքը կը խաբէ», «ոչ ոք կրնայ խաբել համայնավարը» շեշտեց խորհրդային վարչապետը հինգ հազար համայնավարներու ծափահարութեանց արժանանալով։

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր կառավարութիւնը։

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն պիտի քաշուի՞, հրապարակէն։

Սպասե՛նք եւ տեսնենք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Սէր Սրբին

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Կը ղօղանջեն « սալվ ու չինար» էջմիածնի զանգակները։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին գահակալութեան վեցերորդ տարեդարձն է, որ կը տօնուի (*Յառաջ*, 17 Հոկտ.)։

Չեմ գիտեր թէ գահակալութեան տարելից տօնելու այս եռանդը քանի՞ տարի պիտի շարունակուի։ Գիտեմ թէ, Փարիզի մէջ, ծնողքներ կան որ իրենց զաւակներուն ծննդեան տարեդարձը կը տօնեն մինչեւ չափահասութիւն, յետոյ կը մոռնան գիտակցաբար՝ հասկնալի պատճառներով։

Բայց ինծի զարմանք կը պատճառէ թէ գահակալութեան տարեդարձ տօնողները ինչո՞ւ կը մոռնան տօնել Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակի տարեդարձը։

Ողջերուն ալէլուն պատճա՞ռ մըն է մեր մեծ մեռելները մոռնալուն։

Այս չէր ըսելիքս։

Վէճէ մը ետք, որ ստեղծուած էր նիւթ հայթայթելու համար... մամուլին եւ հրապարակ նետելու համար փառասէր մէկ քանի հայրաստներ՝ իբր թէ հաշտեցնելու նպատակով երկու կաթողիկոսներ, ահաւասիկ լռութիւն կը տիրէ արդէն։

Առաջ ալ կար էջմիածնի կաթողիկոս, Անթիլիասի կաթողիկոս։ Փոքրիկ մը եղաւ յանկարծ՝ երբ հով մը փչեց հիւսիսէն։ Եւ մէկ կաթողիկոսութիւնը ուռեցաւ միւսը։ Այժմ խաղաղութիւն։ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կ'աշխատի լռիկ մնջիկ, ոչ նառ կը խօսի, ոչ ալ քար կը նետէ դրացիին արտին մէջ։ Բայց էջմիածնի կաթողիկոսը միշտ նառ կը խօսի եւ ի՛նչ նառ,— միշտ քար մը ունի ձեռքին մէջ՝ նետելու համար Անթիլիասի կաթողիկոսութեան դէմ։ Միայն քա՛ր ըլլար ձեռքին մէջ.— ի՛նչ բառեր, ի՛նչ բառեր բերնին մէջ։

Անթիլիասի իր կրօնակիցներր կ'անուանէ *ուղեկորոյս*, որոնք նամբայ ելած են *ինքնակոչ*, գաղութներու մէջ կատարելու համար *տխուր դեր* մը, ջանալով հայ ժողովուրդը ոչ միայն *հեռացնել* «հաւատքի կեդրոն Ս. էջմիածինէն», այլ եւ *ատելութիւն* ներշնչել էջմիածնի դէմ՝ *հերձուածողական ընթացքով*։

Ահաւասիկ ամբաստանութ[?]ններ, որոնք բաւական էին, ժամանակին, ոչ միայն բանադրելու (չըրի՞ն միթէ), այլ եւ կախելու ամբաստանեալները։

Թէ ատելութիւնը ո՞ր կողմէն կը փչէ, գիտէ ամէն բանիմաց մարդ։ Բայց, սիրելի ընթերցողներ մեր, չէ՞ք կարծեր որ չարաչար կը գործածուի հայկական *տնելիքէն*, մշակոյթի եւ պատմութեան տէր ժողովուրդի մը ժառանգութիւնը։ Եկեղեցականի կոչումներով եւ աղմուկով պիտի լեցնե՞նք դեռ այս դարը, մե՛ր դարը։ Չըսի կրօնաւորի, վասնզի կը կասկածիմ շատերուն կրօնականի պատրաստութեան վրայ։ Մեր մէջ, ամէնէն պատրաստուածը եւրոպացի աբբայի մը չափ անգամ բան չի գիտեր կրօնքի մասին։ Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ Օրմանեանն անգամ չկրցաւ բացատրել Երրորդութիւնը, եւ Արմաշի «դպրոցին» հետեւորդներէն Նաբոյեան ու Գարեգին պատրիարքները, մեր շարականներէն առնուած բառով մը, քրիստոնէութիւնը վերածեցին «լոյսի» մեկնութեան՝ բառին սխալ թարգմանութեամբ (Բիւզանդական ազդեցութիւն՝ Կիլիկեան շառաւիղով)։ Եւ ահա կաթողիկոս մը, ուշացած կրօնաւոր, որ քրիստոնէութեան կուտայ էջմիածնականութեան իմաստ ու կշիռ, ոչ միայն Երեւանի հակադրելով էջմիածինը, այլ եւ *փէթէշիզմի* հասցնելով քրիստոնէական վարդապետութիւնը «Իջման Սեղանի» մը վրայ։

Կ'առաջարկեմ հիմնել աստուածաբանական համալսարան մը, կրօնքներու պատմութիւնը և քրիստոնէութեան վարդապետութիւնը ուսուցանելու համար մերոնց։

Վստահ եմ, այնատեն, կը դադրին վէճերը եւ աղմուկները։

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՏ 20·000 Մահմետականներ ցոյցեր կատարեցին Փարիզի մէջ, երեքշաբթի օր, բողոքելու համար իրենց դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն քսան մեռեալներ կան, քանի մը տասնեակ վիրաւորներ որոնց մէջ կարգապահութեան ուժերու անդամներ։ Հինգ հազար մահմետականներ ձերբակալուած են։ Շան զ'Էլիզէ, Նէօյի, Տեֆանս, Օփերա եւ Թեփիւպլիք ծանր բախումներ տեղի ունեցած են։ Ոստիկանութիւնը կը փորձէ գիտնալ թէ ո՞վ էր եղած է ցոյցերու կազմակերպողը։ Գիշերուան ժամը 23ին միայն կարելի եղած է հանդարտութիւնը վերահաստատել։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ, մեթրոյի, ելեկտրականութեան եւ հանրային սպասարկութեանց գործադուլը մեծապէս խանգարեց Փարիզի կեանքը Չորեքշաբթի օր։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քաղաքական վիճակը շատ շփոթ է ընտրութեանց վաղորդայնին։ «Գայլը, այծը եւ աքլորը դէմ դիմաց են» կ'ըսէ Թուրք ժողովուրդը։ Գայլը՝ Աթաթիւրքի խորհրդանիշն է, այծը՝ երկրագործութեան վէրքը, կենդանի մը զոր Աթաթիւրք կ'ատէր եւ նոյնիսկ արգիլած էր, կը խորհրդանշէ աղէտ գիւղացիութիւնը (Թուրքիոյ 75 առ հարիւրը), իսկ աքլորը՝ որ երկրուն տարի հալածուած էր Աթաթիւրքի եւ Ինէօնիւի կողմէ եւ որ Մենտերէսի մէջ գտած էր իր վրէժը լուծողը կը խորհրդանշէ պահպանողական կրօնական ուժերը։ Կիւրսէլի կը մնայ միջին նամբայ մը գտնել եւ համերաշխ զաւնին մը կազմել։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, իր քաղաքական բարեկամներու ճնշումին տակ յայտարարեց թէ իշխանութեան գլուխ չի մնար, չորս տարի։ Պատրաստ է 1963էն առաջ քաշուելու։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ Հոկտեմբերի վերջ պիտի դադրեցնէ հիւլէական ռումբերու պայթումը բայց Հոկտեմբեր 31ին յիսուն մեկաթոննոց ռումբ մը պիտի պայթեցնէ։ Ամերիկա դիմում ըրաւ Խորհ. Միութեան որ հրաժարի այդ գաղափարէն, նման ռումբի մը պայթումը շատ վնասակար է աշխարհի առողջութեան համար եւ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ Յիսուն մեկաթոն (միլիոն թոն) ուժ ունեցող ռումբը 3500 անգամ աւելի զօրաւոր է Հիրոշիմայի վրայ նետուածէն։

ՓԵՔԻՆ անդրադառնալով Մոսկուայի 22րդ համագումարին չի յիշատակեր Ալպանացիներու բացակայութիւնը։ Ընդհակառակն «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը լայնօրէն կը գովաբանէ ալպանացի համայնավար պարագլուխ՝ Էնվէր Հոճան։

ՕՌԱՆԻ մէջ շատ ծանր դէպքեր պատահած են, առջի օր։ Համայնքներու բաժանումները սարսափելի բնոյթ ստացած են եւ ամէն ձեւի վայրագութիւններ կատարուած են։ Չորս մեռեալներ եւ 27 վիրաւորներ կան եւ ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցներ ձեռք առած են։

ՀՈԿՏ. 1էն 15, 415 ահաբեկչական արարքներ կատարուած են աքթիվիսթներու կողմէ, Ալժերիոյ մէջ։

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՈՎ ԾԱԽՈՒԱ՞Ծ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին խմբագիրը, Սիմոն Սիմոնեան, որ մեծ ծրագիրներով իջաւ Երեւան՝ երեք տարի առաջ, այն առաջադրութեամբ թէ պիտի կրնայ ըսել ինչ որ կը թելադրէ իր խիղճը, ինչ որ գիտէ թէ ճիշդ է եւ արդար, ահա կը զգայ եւ կը խոստովանի թէ «քարին զարկած է կացինը» երբ ուզած է մատնանշել մեղքերը անոնց՝ որ Հայաստանը մենաշնորհ առած են, Հայաստանը առեւտրական մարքայի վերածած են, Հայաստանը իրենց պապային այգին կարծած են:

Ս. Սիմոնեան շատ խուսափելով կը թուի հիմա՝ երբ իր այդ առաջադրութեան դէմ կը տեսնէ մարդիկ, որոնք վրէժխնդրական պայքարի ելած են: Այդ մարդիկը «Հակահայաստանեաններ» չեն, — այս անծանօթ բառը ցոյց կուտայ զայն գործածողներուն ուղեղին վիճակը: Այդ մարդիկը կրնաք ճանչնալ այն բաց նամակին մէջ, զոր Սիմոն Սիմոնեան կ'ուղղէ իր թերթին ընթերցողներուն, «հայրենասէր բարեկամներուն», տալով այլապէս շահեկան յայտնութիւններ: Ս. Սիմոնեանի յօդուած-նամակը կուտանք կարճ յապաւումներով.—

Սիրելի՛ բարեկամներ,

Մեր անկեղծութիւնը ահաւասիկ երեք տարիէ ի վեր կը շարունակէ մեզի պարտադրել զոհողութիւններ եւ մանաւանդ տեղծել ծանր թիւրիմացութիւն:

Սիրով կ'ընթարկուինք մեր անկեղծութեան մեզի բաժին հանած զոհողութիւններուն, բայց պիտի ուզենք արմատախիլ ընել թիւրիմացութիւնը, որ մեր անձէն աւելի մեր աջանչելի ժողովուրդին պիտի պատճառէ վնաս:

Ժամանակը հասած է որ, սիրելի բարեկամներ, ձեզի հետ սիրտէ ի սիրտ, անկեղծ ու բաց խօսակցութիւն մը ունենանք, բառնալու համար այդ ծանր թիւրիմացութիւնը, որ, աւելի քան երեք տարիներէ ի վեր կը շարունակէ ըլլանալ եւ որ կարեւոր չափով, մեր անկեղծութենէն նաեւ, արդիւնքն է մեր մամուլի մասամբ սխալ եւ մասամբ անհամակրելի ուղղութեան.

Անկեղծ, սիրտբաց ու մտերիմ զրոյց մը՝ մեր մտածելը զրած հայ ժողովուրդի բաղձերակին, արուն տրոփումները միայն եղան մեր ճանապարհի կողմնացոյցը:

Պիտի խօսինք ձեզի հետ խոր անկեղծութեամբ, առանց վերապահութեան եւ քաջութեամբ, որոնք պիտի ծառայեն քանդելու հայ մամուլի աւանդութենէն շատ բան:

Մեր անկեղծ խօսակցութեան առեն երբեմն պիտի հարկադրուինք ունենալու անձնական արտայայտութիւններ, որոնք, սիրելի բարեկամներ, պիտի ծառայեն լուսաւորելու եւ հալեցնելու շատ բան՝ ըլլացած թիւրիմացութենէն: Ներողամիտ պիտի ըլլաք անձնական այդ արտայայտութիւններուն համար:

×

1954 *Թուականին այցելեցինք Հայաստան…*

Կ'իրականանար մեր հին, շատ հին, թերեւս «ծաղիկ» պատարանէն ծլարձակուած, բուռն եւ կրեթէ միակ երազը՝ այցելել Մայր Հայրենիք, Հայաստանի այդ թանկագին բեկորը, ուր ոտք էր կոխած Հայկ Նահապետը…: Իբրեւ մեր պատմութեան ու մշակոյթային նուիրուած մէկ համեստ մշակը՝ մեզի համար երջանկութիւն ու գերերջանկութիւն էր հայրենիք տեսնելու բախտը:

Գրեթէ առաջին այցելուներէն մէկն էինք հայրենիք: Մինչեւ այդ թուականը շատ քիչեր միայն բախտը կ'ունենային այցելելու հայրենիք:

Վերադարձանք…

Զգրուած, անգիր օրէնք էր որ հայրենիք այցելող մտաւորականները իրենց վերադարձին գրեն գիրք, գեղեցիկ եւ յուզիչ խորագիրներով, ինչպէս՝ «Տեսայ մեր արեւածագը», «Ուխտագնացութիւն ի Հայաստան», «Ցաւալէզներուն հաշտութիւնը», «Հին երազներ, նոր նամակներ»…

Արդարեւ՝ շատ դիւրին էր ճարել վերնագիր մը եւ գրել քանի մը հարիւր էջերով գիրք մը, մանաւանդ որ բազմաթիւ նոթագրութիւններ առած էինք:

Չըրինք:

Անձնական շահերու եւ հարիւրաւոր բազմօգուտ բարեկամութիւններ պահելու տեսակէտէն, ծանր սխալ գործեցինք.

Մինչեւ 1954 *թուականը* սիրելին էի հայ յառաջդիմական կուսակցութեանց: *Ճանչցուած էի իբրեւ բուռն ռամկավար, ինչ որ իրականութիւն էր, եւ ճամբորդութիւններու ընթացքին սահմաններու վրայ մէկէ աւելի անգամներ քննութեան եւ ձերբակալութեան ենթարկուած: Անգամ մը արխիւս լման վեց ամիսներ քննութեան համար մնաց մայրաքաղաքի մը մէջ, ուր վայելեցի օժանդակութիւնը պետական պաշտօնեայ Միհրան Տ. Սահփանեանի, որ՝ այս օրերուն՝ ինքնիր վրայ փլած գինովի մը հայհոյանքները կը չարէ մեր հասցէին: Գատուէ իր յիշողութեան եւ* իր մարդկային տարուիճական ծագումին:

Կը վայելէի ամէն յարգանք ու պատիւ հայ յառաջդիմականներէն: Աչքին լոյսն էի մանաւանդ Ռամկավարներուն, յատկապէս անոնց վերին մարմնին: Բարձրագոյն պաշտօններ, ինչպէս երկրորդական դպրոցի մը տեսչութիւնը, կրթական քննչութիւն, իրենց երկու մեծ օրաթերթերէն որեւէ մէկուն խմբագրապետութիւնը եւայլն, առաջարկուած են յանձն 1946 – 1954 թուականներուն եւ կանխայայտ շնորհակալութեամբ մերժուած, վասնզի պաշտօնի պէտք չեմ ունեցած: Ի վերջոյ ինչ որ ալ բռնի, իրողութիւն է թէ Բարեգործականի գանձատան 40 բանալիներէն կարեւոր տրցակ մը կը գտնուի բախտաւոր Ռամկավարներուն ձեռքը:

Այդ տարիներուն ինծի համար պատիւ էն աւելի պարտաւորութիւն էր բոլորանուէր ծառայել Հայոց մեծագոյն հայրապետներէն եւ մեր ժողովուրդի մեծագոյն մարդկերէն ու գիտուններէն Գարեգին Կաթողիկոսի, իբրեւ անոր համեստ դիւանական աշխատակիցը եւ ՀԱՄԿ պաշտօնաթերթի խմբագրապետը. (վերջին պաշտօնը, 1947 – 1955, լման 8 տարիներ սիրայօժար եւ առանց վարձատրութեան վարած եմ, նախ՝ Գարեգին Հայրապետին բեռը թեթեւցնելու, վասնզի գրեթէ ինք խմբագրական ծանր հոգը ստանձնած էր՝ մսխելով իր թանկագին ժամանակին կարեւո՛ր մասը, եւ ապա՝ այդ պատասխանատու պաշտօնը չձգելու համար Հայրենիքի եւ Հայրապետին գործին գաւազրող եւ անվստահելի պաշտօնեայի մը ձեռքը): Գարեգին կաթողիկոսի անձին ու գործին հանդէպ ցոյց տուած հաւատարմութեանս եւ ծանր զոհաբերութեանս համար արժանացած եմ Դաշնակցութեան բուռն հալածանքին եւ ենթարկուած վէնասներու:

Այս բոլոր զոհողութիւնները կրած եմ սիրով յանուն Գարեգին Կաթողիկոսի եւ յանուն խորհրդային սիրելի Հայաստանին, զոր սիրած եմ բոլոր պարկեշտ Հայոց չափ եւ անհունօրէն աւելի իր ադքատիմաց գործակալներէն եւ մետասանէ-բարդ ժամու բարեկամներէն:

Եւ երեւակայել թէ այդ բոլոր զոհողութիւններէն ետք, Անթիլիասի մեր պաշտօնները եւ ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան գործը (վեց տարուան մէջ բազմահարիւր հայ գիրքերու հրատարակութիւն) հեղինակի հեղինակի կ'արժանանայ Ռամկավարներու Գահիրէի պաշտօնաթերթ «ԱՐԵՒ»ի անարեւ էջերուն մէջ լակոտի մը կոմէ, (գիտենք թէ Արարչագործութեան հինգերորդ օրուընէ սկսեալ, զոր Աստուած յատկացուց անասուններու ստեղծման, մինչեւ մեր օրերը ապրող բոլոր չորքոտանի լակոտները պիտի վիրաւորուին իրենց անուան շփոթուելուն համար այդ անարեւին):

Մինչդեռ Ռամկավարներու Հայ Ազգ. Հիմնադրամը իր մէկ միլիոն դրամագլուխով եւ երկնաքեր շէնքով, 20 տարուան մէջ, հրատարակած է 20 գիրքեր միայն, որոնց կարեւոր մասը կարեւորագոյն քանակութեամբ յանձնուած է ցեցերու մշտարթուն պահակութեան

Վերադառնանք:

Ըսի թէ 1954 թուին Հայաստան այցելեցի, Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի թագման մասնակցող պատուիրակութեան իբրեւ անդամ:

Տեսայ մեր Երկիրը՝ Արարատի պայծառացեալ ու վեհափառ հովանիին տակ.

Տեսայ մեր Երկրին բարգաւաճումը, […] *ճարտարարուեստութիւն, երաժշտութիւն, գիտութիւն, արուեստ եւ* […] *բարութիւն, պատմաբանասիրութիւն* […] *րոնց մասին բազմիցս արտայայտուեցանք յատկապէս մեր խմբագրականներուն* […] *յատուկ գրական երեւոյթներուն նուիրուած բաժիններուն մէջ:*

1954 թուին տեսայ նաեւ ժխտական երեւոյթներ Հայաստանի մէջ:

Աստուածաշունչի առաջին էջը կը բացուի խորիմաստ զրուցով մը.— Աստուած իր ստեղծած առաջին մարդուն արտօնեց որ ուտէ դրախտին բոլոր պտուղներէն, բացի գիտութեան ծառին պտուղէն: Նախամարդուն սխալը ծանօթ է, կերաւ գիտութեան ծառին պտուղէն եւ դուրս դրուեցաւ իր դրախտէն.

Խորհրդային Միութեան այցելողներուն, կ'ըսեն, երկնատուր հրաման տրուած է տեսնել միայն լաւ բաները եւ չտեսնել յոռի բաները…:

Վերադարձանք. Մայր Հայրենիքէն, մեր տպաւորութիւններով՝ լաւ եւ յոռի խառնուած:

Բերինք մանաւանդ թելադրութիւն *որոնք մասամբ մեր այցելութեան կապակցութիւններն էին եւ մասամբ՝* […] *ցերաժիշտներուն հայրենասէր մարդոց իղձերն էին:*

Այդ թելադրութիւնները գիտակցաբար կը հաչէին հող. հարցեր, Սփիւռքի Հայոց վրայ գրուած մեծ յօդուածներու, հայ սփիւռքին այսուհետեւ տրուելիք […] *ւոր կարեւորութեան եւ արժէքին հա-յութեան յաւերժացման համար, ներդաշնակ իմաստուն վերաբերութեան, անկեղծ քննադատութեան մեծ օգտակարութեան, Սփիւռքի Հայոց սրդերէնին* […] *եւ ապագային վերաբերմունքին, եւայլն*

Ռամկավարներու վերին մարմին[…] բուն մասնաւոր վստահութիւնը կը […] լէինք կաթողիկոսարանի մէջ մեր […] տօնին բերումով եւ անձնական […] ու բարեկամական կապերով, անհ[…] պէս լսեց մեր տպաւորութիւնները եւ […] բած թելադրանքները..

Լսեց բազմաթիւ անգամներ Ռամկավարներուն համար դժուար էր լեհլ […] *ուղին: Սխալած ձեւով հարկ էր* […] *նակել:*

Ռամկավարներուն համար հայոց […] *դամ նախընտրելի է 7 Խորհրդային* […] *յատաններ կորսնցնել քան թէ* […] *վայրկեան ամօթով մնալ Դաշնակցութեան առջեւ, ինչ որ մեզի համար սեր ենք հայոց անգամ գոյութ*[…] *չունի: Ռամկավարներուն համար* […] *նակցութիւնը գոյութիւն մըն է, որուն* […] *սափը զիրենք կը հարկադրէ* […] *բազմաթիւ սխալներ ծածկելու եւ յա*[…] *մացնելու՝ սերունդներ փճացնելու* […]

Կարծէք թէ Տամատեաններու, Զօ[…] *եաններու, Թէքէեաններու, Հրաչ*[…] *ուանդներու կուսակցութիւնը չէր* […] *կա: Օր մը առիթը կ'ունենանք Զօր*[…]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Պատմութիւնը, զոր գրի առած է վարպետը, «անշահասէր, աննման սիրոյ մը դէմ ցուցուած ապերախտութեան յիշատակը գրով պահելուն համար է: Սակայն երբ կը վերջացնենք ընթերցումը, կը տարուինք մտածելու թէ, իրաւ ինչո՞ւ համար կեանքը դժնդակ ու անտանելի կը դառնայ չհասկցուած սէրերով, որոնց թաղուցած անրուժելի ցաւը ալէտներու պատճառ կը դառնայ:

Երիտասարդին խղճմտանքին ձայնն է, որ կ'արթննայ, Այխէնի մահէն վերջ:

Սառա.— *Հրեայ հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր այս մանկամարդ կինը, որ իր հօրեղբօրորդիին հետ ամուսնացեր էր: հակառակ անբուժելի հիւանդութեամբ մը վարակուած ըլլալուն: Անոնք զիրար կը սիրէին ու երջանիկ էին: Սառան բազմաթիւ սիրողներ ունէր, որոնց երես չէր տար, թէեւ «էրիկը հիւանդ էր»: Անիկա առաջինն էր մինեւնոյն ատեն, «աշխարհային երանութենէն իր արդար բաժինը առած ու վայելած կին մըն էր, որ իր սրտին ու մարմնին իշխել գիտէր»:*

Քանի կը սաստկանար հիւանդին վիճակը, այս կնոջ անձնուիրութիւնն ալ նոյնքան աւելի կը մեծնար: Ճշմարիտ զոհողութիւն մըն էր, որովհետեւ անոր գիրքէն ու շարժումներէն կը թուէր, որ Սառա ալ իր ամուսինին հետ մեռնիլ կ'ուզէր:

Չինքը ղարպասողներէն մէկը կ'արժանանայ մտանուորաբար Սառայի համակրանքին եւ ինչո՞ւ չէ, նոյնիսկ սիրոյն: Սակայն ամէն յարձակումի՝ «վերջը» կը պատասխանէր:

Սառայի ամուսինը կը մեռնի: Սառա երջանիկ է, որ իր պարտականութիւնը կատարած է: Անոր կեանքի ըմբռնումն է ասիկա. հաւատարմութիւն՝ մինչեւ մահ, մինչեւ ամուսինէն մեծ բաժանումը:

Սակայն սիրահար երիտասարդը կը վրդովի, երբ իրենց քովիկը, անշունչ երկնցող մարմինին մօտ կը լսէ դաւանութիւնը կնոջ՝ որուն մէջ արդարանութիւնը կը գործէր, եւ սիրտը կը բացակայէր: Ասիկա դրական պատճառ մը կը դառնայ, որ երիտասարդը մերժէ անոր սիրային առաջարկը:

Սառան տիպար մըն է, որ կը ներկայանայ աշխարհի մարդոց սովորական ըմբռնումով: Անոր մէջը շահախնդրի յանդուգն իմաստասիրութիւնը կար, նոյնիսկ սիրոյ հարցին շուրջ: Հաւատարիմ, մինչեւ սիրականին անդարձ մեկնումը: Զօհրապ համակիր մը չէ այսպիսի նկարագիրներու, որոնք թուաբանական հաշիւով կը մեկնեն կեանքի ամէն մէկ խնդիրը: Հեղինակին կարծիքով առանց հաշիւի թերացողները աւելի լաւ են, քան անոնք, որ հաշիւներու շնորհիւ անթերի կը հանդիսանան մեր աչքին:

Վիպագիր հեղինակին լուրջ եւ ընկերային խնդիրներէն մէկն ալ, մահուան մը պարագային՝ կնոջ եւ էրկան հաւատարմութեան կարեւոր հարցն է: Պէ՞տք է, կամ բարոյական ներկայ ըմբռնումներով թոյլատրուա՞ծ է, այդ խնդրին նայիլ, միայն սեռային եւ զգացական տեսակէտով:

ՄԱԳԹԱՂԻՆԷ.— *Կանացի ամէն շնորհներով օժտուած, հօրմէ եւ մօրմէ որբ, տասնեւեօթը տարեկան աղջիկ մը, որ գայթակղութեան ճամբայէն կը քալէ: Հակառակ անուն մը ըլլալուն, սիրտի տէր մէկն է: Պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան եւ իր խիղճին ձայնին անսալով, կը պոռնկանայ, որովհետեւ իրմէ փոքր եղբայրը, քոյրը եւ մէկ մըն ալ մեծ մայրը պահելու, դաստիարակելու եւ հոգալու դժնդակ պայմաններուն առջեւ կը գտնուի: Մարդիկ անգութ են ու դաժան: Անոնց ձեռք երկնցնելը ոչինչ կ'արժեր: Միջավայրը ոչ մէկ կերպով կ'օժանդակէ իգական սեռի ներկայացուցիչներուն գործ հայթայթելու համար: Այս պայմաններուն մէջ, Մագթաղինէն կը գայթի, ինչպէս կը գայթին իր պայմաններուն մէջ ապրող բոլոր կիները:*

Մագթաղինէն սակայն խորքով անբարոյական կին մը չէ: Իր մարմինին շնորհները կը վաճառէ տուն մը […] *համար. այդ պատճառով ալ իր կրօնական պարտականութիւններուն մէջ թերանար: Պահք ու ծոմ կը բռնէ, եկեղեցի կ'երթայ ու կ'աղօթէ: Մեղքէն ազատագրութիւնն ունենալուն համար է մինչեւ մահ չի փորձեր հաղորդութիւն առնել, քանի որ նորէն մեղք պիտի գործէր:*

Օր մըն ալ,— ճակատագրական վախճանը բոլոր պոռնիկներուն,— նախամեծով կուրցած ու անոր շնորհներուն կորոնցնելու համար մրցակիցի մը […] *սիրտէն դնդակահար կ'ըլլայ: Դեռ չինռուած, երբ իր վիճակին անյոյս ըլլալը զգայ, հաղորդութիւն առնելու կը մերժէ, կը յայտնէ. բայց տէրտէրը* […] *գալ, այդ «մեղաւոր» կնոջ հաղորդելու համար:*

Այս է ահաւասիկ Մագթաղինէի […] *տասուն բովանդակութիւնը: Զ*[…] *գերագանցօրէն յաջողեր է այս տիպար նկարագրութեան մէջ, որովհետեւ սիրտին խօսող՝ նիւթ մըն է, որով իր միտքը կ'ըմբոստանայ* […] *արդարութիւններուն դէմ:*

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄ[…]

(3 Շար.)

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հարիւր տարի առաջ, 1861 Մայիսին, Մոնաքոյի փոքր իշխանապետութեան Մոնթէ Քարլօ քաղաքին մէջ, հիմնադրուեցաւ եւ շինութիւնն սկսաւ իր հռչակաւոր քազինոյին։ Սակայն, տարի մը յետոյ, շինութիւնը դադրեցաւ եւ թերեւս կիսաւարտ մնար՝ դրամագլխի պակասութեան պատճառով, եթէ այն ատենուան դրամով մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար ֆրանք չտրամադրէր Փրանսուա Պլան կոչուող յանդուգն ձեռնարկուն, որ կը վարէր Համպուրկի քազինօն։

Ինքնաբերաբար, յետագային Պլան աւելի հանեց իր տրամադրած դրամը։ Մեռած ատեն, կնոջը ձգեց ութսուն միլիոն ֆրանքի հարստութիւն մը իսկ աղջիկներն ալ, բախտ ունեցան իր դրամներուն ազնուական զաւակ շրջանակներուն մտնելը տեսնելու։ Իր առաջին աղջիկը, ամուսնանալով իշխանուհի եղաւ, երկրորդը՝ Պոնափարթ [illegible] ազնուականի հետ ամուսնացաւ իսկ տղան ալ՝ կոմսի տիտղոս ստացաւ։ Եւ այս բոլորը՝ Մոնթէ Քարլոյի ռուլէթի գնդակին շնորհիւ։

Պլան ընտանիքին բախտաւորութիւնը նոյնքան շարաբախտութեամբ վճարեցին անթիւ մարդիկ, որ հարուստ եկան Մոնթէ Քարլօ եւ մեկնեցան սնանկացած։ Հռչակաւոր քազինոյի հարիւր տարուան պատմութեան մէջ, քիչ չէ թիւը անոնց՝ որ իրենց հարստութիւնը կորսնցնելէ յետոյ կամ ինքնասպան եղան կամ մուրացկան դարձան եւ կամ յիմարանոց առաջնորդուեցան։

Անոնցմէն տրամաթիկ պարագաներէն մէկը՝ անտարակոյս պահածոյի ամերիկացի գործարանատէր Քասինայի պարագան է։ Առաջին անգամ պտոյտի համար Եւրոպա գալով Շիքակոյէն, ուր հարստութիւն դիզած էր, պարզ հետաքրքրութենէ մղուած՝ այցելեց նաեւ Մոնթէ Քարլօ, ռուլէթի սեղանին շուրջ նստեցաւ եւ նախ առանց խաղին մասնակցելու, սկըսաւ դիտել։ Մէկ ժամ վերջ, նետեց 200 ֆրանքնոց նիշ մը, որ թոյլատրուած նուազագոյն գումարն էր։ Կորսնցուց եւ երկրորդ մըն ալ դրաւ։ Նորէն կորսնցուց եւ տեղէն ելաւ։ Ընդհանուր փսփսուք մը սկսաւ մեկնումէն յետոյ։ Ոմանք սկսան հեգնել Քասինայի կծծիութիւնը իսկ ուրիշներ՝ հիանալ անոր կամքին վրայ, որ չաղթուեցաւ խաղի փորձութենէն։

Իրականութիւնն այն է սակայն, որ Քասինա անտարբեր չէր մնացած։ Այն տարբերութեամբ որ, անոր արգուած ըլլալը յայտնի եղաւ յաջորդ օրը։ Նախորդ օրուան անտարբեր խաղացողը ռուլէթի սեղանը վերադարձաւ եւ սկսաւ հետզհետէ աւելի մեծ գումարներ խաղալ։ Այն օրը Քասինա կէս միլիոն ֆրանսական ֆրանք կորսնցուց։

Երրորդ օրուան առաւօտուն կորսնցուցած դրամէն մէկ միլիոնը շահեցաւ։ Եւ նոյն օրուան յետմիջօրէին, իր խաղակիցները տեսան բան մը՝ զոր երբեք չէին տեսած։ Քասինա շահած մէկ միլիոնը դրաւ 28 թիւին վրայ։ Մոնթէ Քարլոյի պատմութեան մէջ, ոչ ոք մէկ անգամէն այդքան մեծ գումար դրած չէր։ Ամէնքը հեւասպառ կը հետեւէին գնդակին, որ սկսաւ դառնալ։ Յանկարծ, տասնեակներով բերաններէ թռաւ հիացումի եւ զարմանքի ճիչ մը։ Գնդակը կեցած էր 28 թիւին վրայ։ Քասինա շահած էր։

Սակայն, Քասինա չէր շարժեր։ Աչքերը անշարժ, կախարդուած մարդու մը պէս, կը նայէր գնդակին, որ հսկայական, առասպելական շահ մը պարգեւած էր իրեն։ Թեթեւ մը ցնցեցին զայն, որպէսզի սթափի։ Սակայն, տեսան որ Քասինա ողջ չէր այլեւս։ Իր յաղթումի [illegible] էր։ Մեռած էր սրտի կաթուածէ։

Մեծ դժբախտներու կողքին, մեծ բախտաւորներ ալ եղան սակայն։ Այս վերջիններուն մէջ, բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ ուրիշ Ամերիկացի մը, Ճէյմս Ուէյնոլտսը։

Մէկ շաբթուան ընթացքին, Ուէյնոլտս կորսնցուց իր ամբողջ հարստութիւնը՝ որ երկու հարիւր եօթանասուն հազար ֆրանք էր։ Յուսահատուած եւ ուրիշ ելք չգտնելով՝ ատրճանակ մը առաւ՝ ինքնասպան ըլլալու համար։ Բայց, քազինոյի տնօրէնութիւնը, որ կորսնցնողներու ինքնասպանութիւնները վտանգաւոր անուանարկութիւն նկատելէ չէր դադրած՝ կը հսկէր անոր վրայ։ Եւ գրեթէ վերջին պահուն, առաջքը առաւ։ Ուէյնոլտս առաջնորդուեցաւ քազինոյի դրամատնակը, ուր բաւական մեծ գումար մը տրուեցաւ իրեն որպէսզի Ամերիկա վերադարձի տոմսակը առնէ եւ ճամբու յարակից ծախքերը հոգայ։

Ան՝ շնորհակալութիւն յայտնեց քազինոյի տնօրէնին, բայց, անուղղայ բախտախաղացող մը ըլլալով՝ փոխանակ Հավր տանող կառաշարի համար տոմսակ մը գնելու, եւ իր կործանման այդ վայրէն հեռանալու՝ գիշերը քազինօ մտաւ գաղտնօրէն, վերջին անգամ մըն ալ խաղալու որոշումով։

Չորս ժամուան ընթացքին շահեցաւ իր կորսնցուցած հարստութիւնը եւ քառասուներինգ հազար ֆրանք ալ աւելի։

Քազինոյի տնօրէնը յաջորդ առաւօտ զարմացաւ՝ տեսնելով որ ուրախութենէն փայլող դէմքով Ուէյնոլտս իր դրամատնակը կը մտնէ, տոմսակի համար իրեն տրուած գումարը վերադարձնելու նպատակով։ Բայց գիշերը, Ուէյնոլտս, քազինոյի բոլոր պաշտօնեաներուն առատ նուէրներ տալէ յետոյ, մեկնեցաւ դէպի իր երկիրը եւ անգամ մըն ալ չմօտեցաւ ռուլէթին։

Նմանապէս պատմական է, բայց, բոլորովին տարբեր պատճառով՝ ռուս Գովարսկիի Մոնթէ Քարլոյէն անցքը։ Գովարսկի, ռուլէթի սեղանին շուրջ նստած առաջին իսկ օրէն ապշեցուց իր բոլոր խաղակիցները, իր գայթակղեցուցիչ բախտով։ Գիշերը ուշ ատեն, շահած էր վեց հարիւր յիսուն հազար ֆրանքի գումար մը, որ շատ մեծ հարստութիւն մըն էր այն ատեն։ Եւ տրուած ըլլալով որ այդ բոլոր թղթադրամները չէին կրնար սեղմիլ իր գրպաններուն եւ դրամապանակին մէջ, քազինոյի մէկ պաշտօնեայէն խնդրեց որ, պայուսակ մը գտնէ իրեն եւ շահած դրամները պանդոկ փոխադրելու օգնէ։

Երկրորդ օրն ալ շարունակուեցաւ նոյն պատմութիւնը։ Գովարսկիի շուրջ հաւաքուած էին քազինոյի բոլոր մասնաւոր տեթէքթիվները, ջանալով հասկնալ թէ ի՞նչ էր գաղտնիքը, որ այս առեղծուածային Ռուսը գրեթէ միշտ կը շահէր։

Ի վերջոյ, գաղտնիքը մէջտեղ ելաւ, բայց բոլորովին պատահական կերպով։ Գովարսկիի առջեւ գտնուող նօթատետրը սահեցաւ եւ սեղանէն ինկաւ տեթէքթիվներէն մէկուն ոտքին վրայ։ Ան տեսաւ որ, նօթատետրը տարօրինակ կերպով ծանր էր։ Եւ զայն գետնէն վերցնելով բացաւ։ Այն ատեն տեսաւ որ, փրցուած թերթերուն տեղ զօրաւոր մագնիս մը դրուած էր։

Գովարսկի այդ մագնիսով մետաղէ գնդակը կը դարձնէր իր փափաքած թիւերուն կողմը, առանց սեւէ մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու թեթեւ մը տեղափոխելով նօթատետրը։

Ռուսը ձերբակալուելով ոստիկանութեան յանձնուեցաւ եւ Մոնթէ Քարլոյի քազինօն առաւել կործանումէ փրկուեցաւ։

Քաղեց՝ Վէն

նանկն եւ Հրաչ Երուանդէն արտատպելու յարմարիլ կ'ջեր, որոնք պարկեշտութեան, քաջութեան, խոր ու իրաւ հայրենասիրութեան եւ մանաւանդ հարազատ Սամկովարութեան պայծառ վկայագիրներ են։

Նկարած մը զործեր կ'ընէ արդիւնած սիրտը տեսնելով եւ ընդունուած կարգէն դուրս թելադրանքներ բերելով։

Եւ մենք ալ, մեր կարգին, հարկ էր որ ենթարկուէինք մեր նախահօր — Աղամին — ճակատագրին, դուրս դրուելով մեր երջանկութեան դրախտէն։

Որոշեն եւ դուրս դրուած եմ իմ դրախտէս։

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՅՕԴՈՒԱԾ 25.— Նոր Պատրիարքը կ'ընտրուի 22րդ յօդուածին համաձայն պատրաստուած հնգանուն ցանկին մաս կազմող հոգեւորականներէն։ Պատգամաւորները թէեւ ազատ են այդ ցանկէն դուրս մնացած եկեղեցականներուն քուէ տալու, սակայն, այս վերջիններուն քուէ կարենալ տալու համար, հարկ է որ անոնք նշանակուած ըլլան համաձայն 22րդ յօդուածի՝ եկեղեցական համագումարէն պատրաստուած առաջին ցուցակին մէջ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 26.— Պատրիարքական ընտրութիւնը եռս կը կատարուի գաղտնի քուէարկութեամբ եւ հրապարակային քուէհամարի եղանակով։ Զորոր հոգեւորականներէ եւ չորսն ալ աշխարհականներէ բաղկացեալ ութ պատգամաւորներ իբր հսկիչ կը հետեւին քուէարկութեան եւ քուէհամարին։ Պատգամաւորները իրենց քուէները կուտան անձամբ։ Քուէհամարը կը կատարուի քուէներու բարձրաձայն ընթերցումով։

ՅՕԴՈՒԱԾ 27.— Առաւելագոյն քուէ ստացող թեկնածուն կը նկատուի եւ կը հռչակուի Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 28.— Համաձայն վերոյիշեալ յօդուածներու, նոր Պատրիարքի ընտրութենէն ետք, Դիւանին կողմէ զոյգ օրինակներով պատրաստուած եւ վաւերացուած Պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագիրը երբ յանձնուի պատրիարքական փոխանորդին, նիստ գումարող պատգամաւորներուն պաշտօնը վերջ կը գտնէ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 29.— Պատրիարքական փոխանորդը, երբ պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագրին օրինակները իրեն յանձնուին, ընտրութեան արդիւնքը տեղեկագրելով կառավարութեան, կը խնդրէ միաժամանակ, Կրօն. Տարազներու օրէնքին համաձայն, արտօնութիւն շնորհել Նոր Պատրիարքին, որպէսզի ան կարենայ Կրօնական տարազով շրջագայիլ ազօթատեղիներէն դուրս գտնուած ժամանակ։

ՅՕԴՈՒԱԾ 30 — Նորընտիր Պատրիարքին Ուխտի եւ մականի յանձնումի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Պատրիարքարանի կողմէ ճշդելի յարմարագոյն օր մը՝ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։ Ճշդուած օրը Նորընտիր Պատրիարքը Ս. Սեղանին առջեւ իր ուխտը կը կատարէ հետեւեալ ձեւով.—

« Առաջի Աստուծոյ կ'ուխտեմ պաշտօնըս ի գործ դնել, Թուրք Հանրապետութեան օրէնքներուն եւ կանոններուն, մեր հնաւանդ սովորութիւններուն եւ աւանդութիւններուն համապատասխան ձեւով, պահել ու պաշտպանել մեր Համայնքին կրօնական, բարեսիրական եւ ընկերային հաստատութեանց իրաւունքներն ու շահերը, առաջնորդ ըլլալ կրօնակիցներուս իրաւունքի, առաքինութեան եւ արդարութեան ճանապարհին եւ ծառայել նոյն նպատակներուն հաւատարմօրէն »։

Այնուհետեւ Պատրիարքական փոխանորդը նորընտիր պատրիարքին կը յանձնէ Պատրիարքական մականը եւ կը շնորհաւորէ զայն։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կիներու խորամանկութիւնները կը բազմանան տարիներու հետ։

ԿՈԼՏՈՆԻ

Աշխարհի մեծագոյն հռետորը յաջողութիւնն է։

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ձեզ վիճակ ...

— Ամենեւին... գիտցիր որ խիղճ հանգիստ Հէլլէր ու Աստուծոյ ձայնը կը լսէր. Եւ դուն որ քաշուած պիտի սպրիս պաշտօնէդ, դուն որ այս ծանր պարտականութենէն ազատուելու համար [illegible] պիտի նետուիս թիապարտի սեւերէ, պիտի չապրիս [illegible]

Լուսինը այս գիշեր ծանր, ինչպէս [illegible] հարուածով մը.

Եւ պահակը կանչեց ու հրամայեց.

— Բերէ՞ք կայ դուրս ...

— Թիապարտ մը, մրմնջեց Բիզա։

— Աստա՞ն է։

— Այո։

— Ըսէ որ ներս գայ։

— Շատ աղէկ։

Ու պահակը յարգանքով մը դուրս բացաւ. նշանացի ձեւ մը ըրաւ Վանականին որ սրահին մէջ կը կենար եւ ներս կանչեց զինքը։

Վանական դողդղալով Լութֆի աղային դէմը կեցաւ։

— Յօհա, կ'ուզեմ քու անցեալդ իմանալ, մրմնջեց Լութֆի աղա՝ կը պատմե՞ս։

Վանական Տէրվիշին նայեցաւ, որուն աչքերուն մէջ հրատապ ու անբացատրելի երեւոյթ մը կը շողար։

Ցետոյ հառաչանք մը հանելով, կմկմաց.

— Իմ անցեալս, պարոն Թիապարտապետ, մարդկային բանութեան դէմ եղած է իր ամբողջ նշանակութեամբը։ Բողոք մը եղած եմ՝ բոլոր ամէնքն ու բոլոր գիտակցութեամբս։ Եւ եթէ ձեռքս ամբողջութեամբ մէջ թաթխած եմ, պատճառը խղճիս ձայնն էր, որ անդրօսայ եղած է ամէն ատեն։

— Պատմէ նայինք՝ ի՞նչ հանդուգն արկածներու տակ գործեցիր ոճիրդ, Յօհա, ի՞նչպէս նշանակուած է դատական ատեանի վճռագրին մէջ։

— Ո՛չ, պարոն Թիապարտապետ, պատասխանեց սիրով պիտի պատմեմ ձեզի, թոթովեց Վանական այնպիսի ձայն մը խեղդելով իր մէջը որ կը գլգլէր իր էութիւնը։ Գիտցէք որ դատաւորներս մահուան վճիռ մը արձակած են իմ դէմս, հիմնուելով միայն այն արեան վրայ, որուն թաթխած էի ձեռքերս, առանց նկատի առնելու թէ ինչ զօրաւոր ազդաբարութիւն էր որ կ'ըսէր՝ զարկ, զարկ... ինչո՞ւ կը սպասես... չէ՞ որ անմեղ մը կը զոհուի քու աչքիդ առջեւ ...»։

Վանական չկրցաւ շարունակել։ Սիրտը լեցուեցաւ, ու աչքերը մթնցան արիւնի թանձր խաւով մը, որ անոր հոգւոյն դառնութենէն կը քամուէր։

Ցետոյ արտմութեամբ մը յարեց։

— Կը խոստովանիմ թէ սպաննեցի դատաւոր մը իր պաշտօնատունին մէջ։ Բայց այդ ոճիրը վատութեան մը համար չգործեցի։ Դատաւորը արժանի էր այն դաշոյնին որ իր սիրտը մխուեցաւ։

Ու Վանական պատմեց բոլոր մանրամասնութիւնները։

Լութֆի աղա խղդուելու մօտ զգացութեան մը մէջ էր։

Իսկ Տէրվիշը յիմարի մը պէս կը նայէր։

Ախ, տխուր ու դառն էր վայրկեանը։

— Գնա, Յօհա, մրմնջեց Լութֆի աղա. ամէն բան հասկցայ [illegible]

Վանական մեկնեցաւ։

Լութֆի աղա Տէրվիշին դարձաւ ու [illegible]

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Օռոբ կը գրէ իր Շաբաթ օրուան թիւին մէջ թէ Շահրնշահը եւ Ֆարա Տիպան իրենց անպաշտօն այցելութեան ընթացքին պիտի ընդունէին Ֆարա Տիպայի նախասիրած երգիչ - հեղինակը՝ Շարլ Ազնաւուր։ Այս վերջինը, կը գրէ Փարիզեան օրաթերթը, Շաթօ տէ Շան պիտի երթայ ցարդ «գաղտնի» պահած իր ութ տարեկան մանչուկին հետ որ ամիս մըն է կը յաճախէ Սեւրի Մխիթարեան Հայրերու վարժարանը։

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Աղնիւ Աւիկեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն փոքրիկն Արմէն Կիւրկէկեանի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը Ն. Ֆ. Պ. Ս. Աւտոյեանէն փոխան ծաղկեպսակի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ատրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. պատարագին պիտի կարդացուի Ն. Ս. Օծութեան կողմէ ղրկուած կոնդակը նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600-ամեակին։

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱՒԱԳԵԱՆ եւ պատարագը պիտի երգուի Կոմիտասեան միաձայն եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, Ս. Մեսրոպի նուիրուած մասնաւոր շարականով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ։

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պատկերը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս)։

Աւանդական ճաշով։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով։

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գորտոյի Մուրատ խումբի։

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Սընոնի քաղաքապետարանի սրահը։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի *սրճարանի ներքնասրահը։*

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընաժի Կրընօպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տունը։*

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԴԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը։

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ։

Super Boom !!!

Պարանցիկ ցերեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի *մասնաճիւղին կողմէ։*

22 *Հոկտեմբեր* 1961, *ժամը* 17*էն* – 23 *ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ մէջ։*

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ambiance **Bar** **Buffet**

Disques Sélectionnés

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի։

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZԻ *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն։*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ **JEA: CANTEL**

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղաններ հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը։ ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ, ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տպարան ՍԵՒԱՆը կը ստանձնէ տպագրութիւնը այն գիրքերուն, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները հեռու են հայկական տպարաններէ եւ միջոց չունին իրենց գործերը անձամբ սրբագրելու։

Հայ հեղինակները իրենց գործերուն տպագրութիւնը վստահելով Տպ. ՍԵՒԱՆԻՆ, կը տիրանան հետեւեալ առաւելութիւններու․

1.— ԱՆԹԵՐԻ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
2.— ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ
3.— ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏԱՂՏՈՒԿՆԵՐԷ ԶԵՐԾԱԿԱԶԱՏՈՒՄ
4.— ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՇԱՀ
5.— ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱՐԱԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի հայ հեղինակները ի նկատի ունենալու են որ Լիբանանի մէջ գիրքի մը տպագրութիւնը առնուազն կրկնապատիկ աժան է քան այլուր տպուածը։

Ցետոյ տպարան ՍԵՒԱՆը ունի — ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան Տէր եւ Տնօրէն Պ. Սիմոն Սիմոնեանի հսկողութեան տակ — մասնագէտ սրբագրիչներու խումբ մը, որ կրնայ բաւարարութիւն տալ ամէնէն բծախնդիր եւ գծուարահաճ հեղինակներուն։

Բազմաթիւ հեղինակներ իրենց գիրքերուն տպագրութիւնը արդէն վստահած են Տպ. ՍԵՒԱՆի։

Հայրենակցական Միութիւններ իրենց գաւառներուն պատմութեանց տպագրութիւնը յանձնած են Տպ. ՍԵՒԱՆի, ուր տպուած են եւ կը տպուին ՍԱՍՈՒՆԻ, ԹՈՄԱՐԶԱՅԻ և ՄԱԼԱԹԻՈՅ մեծահատոր պատմութիւնները։ Հայագիտական եւ գրական մեծարժէք գործեր տպագրուած են եւ կը տպագրուին Տպ. ՍԵՒԱՆի մէջ։

Տպ. ՍԵՒԱՆի մէջ տպագրուած իւրաքանչիւր գիրք գիրծ կը մնայ գրաշարական եւ նոյնիսկ հեղինակային բազմաթիւ սխալներէ։

Տպ. ՍԵՒԱՆի մէջ տպուած իւրաքանչիւր գիրք կրկնապէս որակաւոր կը դառնայ։

Հասցէ՝

S. SIMONIAN, B.P. 2669, Beyrouth, Liban, Tél. 37433

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 20 OCTOBRE 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9234 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5035

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Միջազգային ժամուլն ու ճայնասփիւ... ...ր օրերով զբաղեցան Թուրքիոյ ընտրա... ...ան խնդիրներով :

Արեւմուտքի մէջ մեծ կարեւորութիւն ...ընծային Թուրքիոյ, զայն նկատելով ...Ատլանտեան Ուխտի արժէքաւոր մէկ ...տադրը, որ կոչուած է թումբ կանգնե... ...ու բոլշեւիկներու դէպի արեւելեան եր... ...կրներ ծաւալումին դէմ :

Ուշագրաւ երեւոյթ է, որ եւրոպական ...թերթեր կասկածներ կը յայտնեն ընտ... ...ութեանց արդիւնքին մասին :

Թուրքիոյ թերթերու ընթերցումէն ալ ...գորով կերպով կարելի է հետեւցնել թէ ...արական պայքարը անկողմնակալ չէ ե... ...ած :

Օրուան իշխանութիւնը նպաստաւորած ...է Իսմէթ Ինէօնիւի կուսակցութեան քա... ...ղական ձեռնարկները, իսկ միւս կու... ...սակցութեանց գործունէութեան դէմ ...սահմանափակումներ կիրարկած է :

Հակառակ պաշտօնական վիճակին եւ ...ժողովրդական հակողութեան, բազմաթիւ ...վայրերու մէջ արիւնալի կռիւներ տե... ...ղի ունեցան : Իրարու միս կերան :

...ուլքի դէմ միացեալ ճակատ կազմող ...ւս երեք կուսակցութիւններն ալ իրենց ...բոլոր ուժերը շարժման մէջ էին դրած :

Արգիլուած էր խ... ...ութեան կար... ...ծրէնդ ...ար Ատայի վճիռները : Սակայն ...ունեցան ճառախօսներ, որոնք յան... ...դուեցան դատապարտել զանոնք : Իզ... ...իր մէջ զօրավար մը — Մէհմէտ Ալի ...ւթայ — «Նահատակ եւ սուրբ» որակեց ...ան Մէնտէրէսը, աւելցնելով որ Դե... ...կրատ կուսակցութիւնը տասը տար... ...ան մէջ աւելի մեծ գործ կատարած է, ...ան նախորդ կառավարութիւնները ... ...ինք հազար տարուան ընթացքին :

Մենիշխանութիւնը ա՛յնքան առաջ տա... ...ած է մարդը, որ հինգ հազար տարուան ...ացնել կը վերագրէ Թուրքերուն, չամչ... ...ով ծիծաղելի դառնալէ :

Հոկտեմբեր 15ի ընտրութիւնները ան... ...մ մը եւս հաստատեցին թէ Ազգային ...Միասնականութեան Կոմիտէի յեղափո... ...թիւնն ու անոր հաստատած վարչա... ...ը ոչ մէկ համակրութիւն կը վայե... ...ժողովուրդին մէջ :

Նոր Սահմանադրութեան վաւերացման ...մար կատարուած հանրաքուէն քանի ...ամիս առաջ ապացուցուցած էր ...ը Ջալալ Պայարի ... ...ներու վաճառէն ... ...քուէ ... Ինէօնիւի ... ...ութիւնը հակառակ քուէ էին տուած :

...պալիի կախաղանները աւելի սաստ... ...ցին դժգոհութիւնը օրուան իշխա... ...

...Նահատակ եւ սուրբ» դարձած Մէն... ...րէսի դադափարակիցները ուղեցին վրէժ ...ել զօրավար Կիւրսէլի կառավարու... ...էն :

...ւ յաջողեցան :

...Ինէօնիւի, Պէօլիւքպաշըի եւ Ա... ...ի կուսակցութիւնները, որոնք անց... ...ծերին, իրենց շուրջ համախմբեցին ...ր դժգոհ տարրերը եւ կցեցին Թումբ ... Իսմանատեն Հալք կուսակցու... ...ւ կ՚երազէր վերահաստա... ...ը ... սխալը մենատիրական ...

...ստեղծուած է անստոյգ կացութիւն մը : ...պիտի ընէ բանակը :

...ինչ կը ծրագրէ Ազգ. Միասնականու... ...ան Կոմիտէն :

Մութ է ապագան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՎԵՑ ԺԱՄ ԵՒՍ ԽՕՍԵՑԱՒ

—o—

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է ԽՈՐՀ. ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարդը որ յոգնիլ չի գիտեր, երկրորդ ճառ մը խօսեցաւ, վեց ժամ եւ փառքը հիւսեց ընկերվարութեան որուն յաղթանակը եւ աշխարհակալութեան տապալումը անխուսափելի նկատեց, տեխնիքական չափանիշով :

Երկարօրէն պարզեց կուսակցութեան նոր ծրագիրը : Թերթերը 10 էջի վրայ լոյս տեսան (սովորականը միշտ 4 էջ է) եւ յիսուն մեկաթոռ հիւլէական ռումբին պատմութիւնը կորսուած էր : Քաղքենի ընկերութիւնը պիտի կործանի անկասկած : Կեդրոնական կոմիտէի իմաստուն եւ գիտականօրէն պատրաստուած ծրագիրը Խորհ. Միութիւնը պիտի առաջնորդէ համայնավար վարդապետութեան յաղթանակին : Խորհ. վարչապետը նախատեսելով «քաղքենի աշխարհին» հակազդեցութիւնը, շեշտեց .— «Արեւմտեանները թող պիտի մէջտեղ դնեն հեգնելով Խրուշչեւի պատրանքները : Ես ալ կ՚ըսեմ, խօսողը ես չեմ, կեդրոնական կոմիտէն է, մեր բովանդակ կուսակցութիւնն է, մեր ծրագիրը պիտի իրագործուի, կը վստահեցնեմ ձեզի » :

Խրուշչեւ քանիցս վերյիշեց «կեղտոտ բուրժուաներու» աշխարհին սարսափները բայց ամէն ապահովութիւն տուաւ որ ապաւան պիտի ջնջէ այդ ընկերութեան «ախտերը» եւ պիտի յաղթանակէ համայնավար կուսակցութեանց յեղափոխական ուժը այն երկիրներուն մէջ որ ցարդ կ՚ապրին «յետադիմութեան սեւ դրօշին տակ » :

Ներքին ճակատի վրայ , Խրուշչեւ աւելի մեղմ էր թէեւ թիւերը միշտ մեծ են քանի երկիրը մեծ է : Խրուշչեւ թուեց նաեւ քաղքենի ժամուլը, նոյնիսկ «Ֆիկառօ »ն յիշելով անոնց հրատարակած քննադատութիւնները կուսակցութեան ծրագրին մասին :

Իմանինք հետեւեալ տայերաքը կուտայ այդ ծրագրին որ քսան տարուան մէջ խորհրդային ընտանիքը դէպի երջանկութիւն պիտի առաջնորդէ : «Մեր ծրագիրը երեք յարկով հրթիռ մըն է : Առաջին յարկը խլեց մեր երկիրը դրամատէր աշխարհէն, երկրորդը զայն բարձրացուց ընկերվարութեան, երրորդը զայն պիտի զետեղէ համայնավարութեան ծիրին վրայ : Քսան տարիէն, համայնավարութեան կենսակամը պիտի կիրարկուի Խորհ. Միութեան մէջ : Ծարտաբարուեստի մեր արտադրութիւնը երկու անգամ աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան բոլոր ոչ - ընկերվարական երկիրներու ներկայ արտադրութիւնը : Իւրաքանչիւր ընտանիք ձրի եւ ջանզատուէտ բնակարան մը պիտի ունենայ : Խորհրդային քաղաքացիները որեւէ ուրիշ երկրի կեանքէ աւելի բարձր մակարդակ մը պիտի ունենան : Աշխատանքի ամէնէն կարճ օրը պիտի ունենան աշխարհի վրայ, վեց կամ հինգ ժամ օրական : Համայնավար ընկերութեան կառուցումը անհրաժեշտ չի դարձներ պրոլետարիատի մենատիրութիւնը : Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակն է՝ մերժել պատերազմը : Պատրաստ ենք մեր բանակը լուծելու եւ մեր հիւլէական ռումբերը և հրթիռները ծովը նետելու : Համայնավարութիւնը մեր դարուն ամէնէն մեծ ուժն է : Համայնավար կուսակցութիւններ կան 87 երկիրներու մէջ :

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԻ ՍԱԼԱՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՐԶՈՒԻ

Ներակուստականներու առջեւ եւ ի պատասխան անկախ - հանրապետական Մօփէօւի հարցումին, ալժերական հարցերու նախարար՝ Լուի Ժոքս պատմեց Սի Սալահի խնդիրը :

Ծանօթ է որ ընդդիմադիրները քանիցս յիշած էին, գլխաւորաբար «պատնէշներու դատավարութեան» ընթացքին թէ տը Կոլ մերժած էր «քաջերու հաշտութիւնը» զոր ինք իսկ առաջարկած էր եւ ընդունելէ ետք ըմբոստներու պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Սի Սալահի, ընթացք չէր տուած անոնց առաջարկին եւ անոնք այլեւս դաւաճան նկատուած էին Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ : Այս առթիւ Ժոքս հետեւեալը կը պատմէ .— «1960, Մարտ 22ին, ժանտարմական բանակաց մը կը տեղեկացնէր կառավարութեան թէ վիլայա 4ի, երեք ըմբոստ պարագլուխներ, գլուած պատերազմէն եւ նկատի առնելով թէ Զօր. տը Կոլ հաշտարար լուծում մը առաջարկած էր, երեք պետերը իրենց բանագնային արտօնագիր մը տուած էին ուր կ՚ըսէին թէ փափաքն ունին հաւակացողութեան գետին մը գտնելու Ֆրանսայի հետ եւ կեդրոնական իշխանութեան բուն ներկայացուցիչները տեսնել : Հանրապետութեան նախագահը, ըսաւ Ժոքս, որոշեց ընթացք տալ այդ դիմումին եւ երկու ներկայացուցիչներ նշանակուեցան, մէկ՝ պետական պաշտօնեայ Հանրապետութեան գահոյնէն, մէկ սպայ, վարչապետին զինուորական գրասենեակէն : Ալժերիոյ Ընդհ. պատուիրակը եւ ընդհ. հրամանատարը տեղեակ պահուեցան : Շրջումները տեղի ունեցան Ալժերիա, Մարտին : Մեր ընդդիմախօսները գտան թէ իրենց նպատակին հասած էին. եւ իրենք զիրենք պատրաստ յայտարարեցին, բաժնուելու Թունուզի ղեկավարներէն : Համաձայնութիւն մը կարելի նկատուեցաւ, բայց ըմբոստ ղեկավարները չէին ուզեր զաւազիր նկատուիլ եւ մեծ հանգամանք կ՚ուզէին տալ իրենց շարժումին : Կ՚ըսէին թէ 10.000 հոգի կայ իրենց ետին, թիւ մը որ շատ աւելի բարձր էր քան ինչ որ գիտէինք վիլայա 4ի մասին : Կը կարծէին թէ իրենց շարժումին պիտի մասնակցին վիլայա 6ը, երեքը եւ հինգը (Քապիլի, Օռան) : Բայց յստակ չէր թէ իրապէս ի վիճակի են հնազանդեցնելու այդ բոլորը : Կասկած կար, մանաւանդ այդ վիլայային պետին՝ Սալահի եւ ի մասնաւորի ըմբոստ այդ խմբակցութեան զինուորական պետ՝ Մոհամէտին համար որ ծանօթ էր իր վայրագութիւններով » :

Ժոքս կը շարունակէ յայտնելով թէ ըմբոստ պետերը երկու խնդրանք ներկայացուցած են : Մին՝ ժամանակ ունենալ շփման մէջ մտնելու համար միւս ըմբոստներուն հետ, ինչ որ ընդունուեցաւ : Միւսը որ մերժուած է՝ տեսակցիլ Պէն Պելլայի հետ (այն ատեն՝ էքս) :

Մայիսի վերջ, խօսակցութիւնները վերսկսած են բայց գործի անցնելէ առաջ, Սալահ ուզած է գործել Քապիլիոյ հետ միասնաբար :

Այն ատեն տը Կոլ կ՚ընդունի զիրենք տեսնել եւ Յունիս 10ին, Էլիզէ կ՚առաջնորդուին : Տը Կոլ կը յիշեցնէ անոնց թէ ի՛նչ ըսած է 1939 Սեպտեմբեր 16ին եւ կը վերյիշէ իր ըսածները եւ իր տեսակէտը : Սալահ եւ Մոհամէտ կը յայտարարեն թէ «գոհ են» այս տեսակցութենէն : Նոր տեսակցութիւն մը տեղի կ՚ունենայ Յունիս 18ին, Ալժերիա : Սալահ Քապիլի կ՚երթայ, լաւ ընդունելութիւն մը գտնէ բայց կը լսուի թէ Մոհամէտ յանկարծ փոխած է իր տրամադրութիւնը եւ սպաննած այն բոլոր ղեկավարները որոնք մասնակցած են խօսակցութեանց : Կառավարութիւնը փորձած է լուր տալ Սի Սալահի բայց կարելի չէ եղած կապ ստեղծել եւ վերադարձին ան ալ Սի Մոհամէտի ձեռքը ինկած է : Իվերջոյ երկուքն ալ պիտի մեռնէին ծանօթ պայմաններու մէջ :

Մօփէօւ, որ հարցը բացած էր աւելցուց թէ Մըլէօնի պատրաստութիւնները արգելք հանդիսացած էին Վիլլայա չորսի երեք պետերու ծրագիրներուն, բայց Ժոքս հերքեց այս մեկնութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Միրրըր օրաթերթը յանդուգն է Ֆրանսայի նկատմամբ : Կը գտնէ թէ երկիրը քաղաքացիական պատերազմի բապանալիքի տակն է միշտ : Անոնք որ տը Կոլը կը քննադատեն, կը դրեն անգլիական թերթը նկատողութեան կը յանձնեն թէ իր կառավարութիւնը կրնայ կայուն ըլլալ, բայց իր քաղաքականութիւնը կայուն չէ :

«ԱՇԱԿ»ը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ինք Փարիզի ցոյցերուն կազմակերպիչը : Ցիշեց թէ այս «խաղաղ» ցոյցերուն Ֆրանսական ոստիկանութիւնը «նացիական ոճով» պատասխանած էր : Նոր ցոյցեր տեղի ունեցան Զորեքշաբթի գիշեր : Ցարդ 11.538 Մահմետականներ ձերբակալուած են որոնց 1500ը արդէն Ալժերիա փոխադրուեցան : Ցուցարարներու վրայ գտնուած թռուցիկ – կարգախօսքերը չեն համապատասխաներ եղածներուն : Արդարեւ «ԱՇԱԿ»ը Հոկտեմբեր 18ի համար բան մը չէր նախատեսեր, 19ի համար՝ գործադուլ, իսկ քանի համար կիներու եւ երախաներու ցոյցեր : Ներքին նախարար Ֆրէ յայտարարութիւն մը ըրաւ ճշդելով թէ Մահմետականներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները պիտի շարունակուին (լուսարդել) , որովհետեւ անոնց հետեւանքով ահաբեկչական արարքները պակսած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է : Ոչ մէկը մեծամասնութիւն ունի որպէսզի առէր կենայ կացութեան եւ կառավարութիւն կազմելու յաւակնութիւնը կարենայ ունենալ : Մարդ մը կը փնտռուի եւ Ինէօնիւ այդ մարդը չեղաւ, քանի որ հարկ եղած մեծամասնութիւնը ձեռք չձգեց : Կիւրսէլ յայտարարեց թէ պատրաստ է իր թեկնածութիւնը դնելու Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնին :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ոստիկաններու եւ Պալուպաներու միջեւ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են : Պալուպաները սպաննած, ապա կտոր կտոր կտրած են 10 քաթանկացի ոստիկաններ :

ՎԻԷԹ - ՆԱՄԻ մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ : Քենըտի Սայկոն ղրկեց Զօր. Թէյլըրը : Համայնավար սպառնալիքը կը սաստկանայ :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարիչները «արաբական ընկերվարութեան» ծրագիր մը առած են իրրեւ հիմ, ինչպէս կը յայտարարուի Քուզպարիի եւ հրամանատարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյցով մը :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ տեղի կ՚ունենայ արաբական քարիւղներու երրորդ ժողովը : Ներկայ են հինգ հարիւր պատգամաւորներ :

Քառասուն միլիոն անդամներ ունին » :

Այս «փայլուն» հեռանկարէն ետք, համագումարը սկսաւ յանձնախումբերու աշխատանքները :

×

Ինչպէս գրած էինք Խրուշչեւի առաջին ճառը լաւ տպաւորութիւն գործած է արեւմտեան շրջանակներուն վրայ որոնք պատրաստ են բանակցելու : Ամերիկայի Արտաքին Նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ մեծ պետութիւնները պէտք է միշտ շփման մէջ մնան որովհետեւ վտանգներ կան :

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՈՎ ԾԱԽՈՒԱ՞Ծ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչքան երջանիկ էի մինչեւ 1954 թուականը, մինչեւ իմ Հայաստան այցելութիւնս :

Մինչեւ 1954 թուականը ունէի իմ երազած եւ ինծի ներկայացուած Հայաստանները միայն, որոնք այնքան իրարու նման էին՝ երկրաչափական երկու լման պատկերներու պէս, որոնք իրար կը վացեն :

1954 թուին, իմ առաջին եւ միակ այցելութեանս ընթացքին, ես տեսայ իրական Հայաստանը, որ այնքան «տարբեր էր մեր երազէն», ինչպէս լսեր է Թէքէեան, իր իրապէս դրական ու ժխտական կողմերով կամ երեւոյթներով :

Եւ եթէ գիրք մը գրէի, պիտի խորագրէի՝ «Իրական Հայաստանը», թերեւս նուազ քնարական, բայց համեստ պատմագիրի չիտակ կոչումով մը, առանց համայնավար, առանց Ռամկավար եւ մանաւա՛նդ առանց Դաշնակցական ըլլալու.... :

Ես միշտ հաւատացած եմ որ կարելի է Խորհրդային Հայաստանը սիրել ու քննադատել, առանց Դաշնակցական ըլլալու, ինչպէս զայն սիրած ու քննադատած են Արշակ Ջօպանեաններն ու Հրաչ Երուանդները :

Մինչեւ հիմա Հայաստանը ներկայացնելու երկու կերպեր ընդունուած են — ժխտական՝ անուղղայ եւ կոյր հակառակորդի պէս, դրական՝ մոլեգին սիրահարի պէս :

Ընդունուած այս կաղապարներէն դուրս պէտք է գալ:

Հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերը ատիկա կը պահանջեն: Տրամաբանութիւնն ու ողջմտութիւնը եւս կը պահանջեն ատիկա: Ռամկավարական, ազատական, սոցիալիստական ու մարքսիստական տեսակէտներուն անհաշտ չեն, կը խորհինք, իրականութեան զգացումն ու պատկերացումը:

Հայ մտաւորականութեան պատուաւորագոյն գործը պէտք էր ըլլար՝ չխաբել ժողովուրդը :

1954 թուին, երբ վերադարձանք Մայր Հայրենիքէն, մեր գիտակցութիւնն ու խղճմտանքը սկսան մենամարտի: Մեր գիտակցութիւնը կ՚ուզէր շարժիլ ընդունուած կաղապարներուն պէս, այսինքն՝ տեսնել և գովաբանել Հայաստանի դրական երեւոյթները միայն: Կը բողոքէր սակայն մեր խղճմտանքը :

Երկար գօտեմարտութենէ մը ետք՝ յաղթեց մեր խղճմտանքը: Մեր ուղղութիւնը արտայայտութիւնն է եւ պարտադրութիւնը մեր խղճմտանքին: Շահաւոր ուղի մը չէր, բայց անտարակոյս որ միակ պարկեշտ ու ճշմարիտ ուղին էր :

Մեզի պէս այլ այցելուներ, յատկապէս մտաւորականներ, իրազեկ ենք որ ունեցան եւ կը շարունակեն ունենալ հոգեկան նոյն գօտեմարտութիւնը իրենց գիտակցութեան եւ խղճմտանքին միջեւ :

Կը շնորհաւորենք իրենց գիտակցութիւնը, բայց խստօրէն կը վերապահենք մեր շնորհաւորութիւնները իրենց խղճմտանքին հանդէպ:

Մեր խղճմտանքը ըմբոստացած էր ի լուր զանգուածային աքսորներու, բազմաթիւ մտաւորականներու անհետացումին (արուեստի այլազան մարզերէն) եւ զանգուածներ հալումաշ ընող սարսափին: Ձենք ուզեր թիւեր, պարագաներ եւ երեւոյթներ յիշել: Ուրացումի ու թեթեւսոլիկ ժխտումի տողակները շատ փոքր են պարտկելու ահաւոր տառապանքը մեր ժողովուրդին: Մենք սրտագին կը մաղթենք որ անցեալի վրայ վարագոյր քաշելու ռամկավարական ու համայնավարական «իմաստութիւն»ը մեզի չբերէ կրկնութիւնը նոյն աղէտներուն, որոնց ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՏՈՒԺԱԼՈՒ Ի ՎԻՃԱԿԻ ՉԷ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ :

Արդ, քաջ գիտէինք որ Հայաստանի իրական իրականութեան մասին արտայայտուելու խիզախութիւնը մեզ պիտի բերէր դէմ յանդիման Հայաստանի կեղծ պաշտպաններուն պայքարելու դասական մեթոտին, դասական մեթոտ, որուն ուշագրաւ զոհերը եղան գնդակահարուած ու աքսորուած բազմաթիւ հայ գրողներ, յատկապէս Եղիշէ Չարենց եւ Ակսել Բակունց, Խորհ. Հայաստանի բոլոր ժամանակներու մեծագոյն դէմքը՝ Աղասի Խանջեան, հայ գրողներու պարկեշտագոյնը՝ ռամկավար Արշակ Ջօպանեան, եւ այլք բազումք .

Դասական մեթոտ: Բայց ինչ է այս «մեթոտ»ը, պիտի հարց տաք, հայրենասէր բարեկամներ :

— Վարկաբեկե՛լ, երբ Հայաստանի բարեկամ նկատուած անձնաւորութիւն մը համարձակի Հայաստանի մասին հա[illegible] դրական արտայայտութիւն չունենալ, կամ թէ Հայաստանի մէջ տիրող յոռի երեւոյթները համարձակի քննադատել .

— Վարկաբեկե՛լ, երբ [illegible] կարելի չէ հերքել: Քննադատողը հակառակորդ նկատել, կամ ի հարկին վերածել հակառակորդի: Այսպէս է որ բազմաթիւ պայծառ հայրենասէրներ դարձած են հակառակորդ, երբ համարձակած են քննադատել: («Դաշնակցական մը գործողութիւն» պիտի սիրէինք որակել այս յիմարութիւնը): Իսկ բազմաթիւ իրաւ հակառակորդներ, որոնք մետասաներորդ ժամուն յիշած են Հայաստանը եւ հրաշալի գեղով մը մոռցած են իրենց քսան - երեսուն տարուան հայրենիքի հայհոյութեան «փառասկը», անմիջապէս կը դառնան պարկեշտ հայրենասէրներ : Մէկ կողմէ իրաւ հայրենասէրներու 1/10 համեմատութեամբ քննադատութիւնը զիրենք կը դարձնէ հակառակորդ («դաշնակ», «դաշնակամէտ», «իմպերիալիստներու, անգլիասաքսոններու գործակալ»), իսկ իրաւ հակառակորդներու 1/10 գնահատութիւնը զիրենք կը վերածէ պայծառ հայրենասէրի :

Այս վարկաբեկիչներուն համար ճակատը օրուան քաղաքականութեան հետ կապ պահելն է: Բայց իրաւ ու յաւիտենական հայրենասիրութիւնը միայն [illegible] չի պահեր եւ չի կրնար ալ պահել օրուան քաղաքականութեան հետ :

Եւ վարկաբեկումի ինչ յիմար ու բութ կերպ: Կը յիշենք, երբ 1936 թուին Աղասի Խանջեան սպանդակառակ Լաւրենտի Բերիայի ձեռքով սպաննուեցաւ, Թոքախտ ու Ջլախտը զօրակոչի ենթարկուեցան գինակցութիւն կնքելու Անգլիասաքսոններու հետ: Արշակ Ջօպանեանի ծերութիւնը մեղադրուեցաւ: Իր յիմար ընկերները տարիներով ձգձգեցին իր յոբելեանի տօնակատարութիւնը, ժամանակ շահելու եւ նեղ դրութենէն — այսինքն Ջօպանեանի յոբելեանը տօնած ըլլալու «մեղքէն»— դուրս գալու համար : Լաւ կը յիշենք, 1949 թուին, երբ պիտի տօնուէր Ջօպանեանի յոբելեանը, Գարեգին կաթողիկոս ուզեց բացառիկ պատիւ մը ընծայել ալեհեր յոբելեարին, Հասկի մասնաւոր թիւ մը նուիրելով անոր: Բերիականութիւնը այնքան թունաւորած էր մթնոլորտը որ մենք խորհեցանք թէ Վեհափառ Գարեգինի կողմէ հրապարակային նպաստաւոր արտայայտութիւն մը Հայաստանի մէջ վատ անդրադարձ մը կ՚ունենայ, եւ որպիսաբար թելադրեցինք որ ինք անձամբ արտայայտութիւն չունենայ :

— Ինչի, — գոչեց առիւծաբար հայրենասէր Հայրապետը :

— Որովհետեւ, — թոթովեցինք մենք, — Ջօպանեան հոգեր պահանջել թելադրած է Աղասի Խանջեանի եւ Հայաստանի գրողներուն անհետացումը պատասխանած է, գլխաւորաբար մեղադրելով Նայիրի Զարեանը, որ այն ժամանակ Գրողներու Միութեան նախագահ ընտրուած էր.... :

— Լաւն է արել, — գոչեց Վեհափառը, — եւ հենց այդ պատճառով պիտի տօնել եւ փառաւորել : Հոգեւոր պահանջքը պատիւ է բերում Ջօպանեանին: Ինչ օրերի ենք հասել : Ամէնից արդար պահանջը յանցանք է համարւում .... :

Եղիշէ Չարենցի մարմնին վրայ եօթը տեսակ հիւանդութիւններ, իսկ հոգիին մէջ եօթը մահացու մեղքեր կը յիշատակուէին «բարեպաշտ» եւ «հայրենասէր » լիրբերու կողմէ, լման 18 տարիներ (1936 - 1954): Մինչեւ իսկ Եգիպտոսի մէջ բարոյական աւուր հացի կարօտ «մտաւորական» մը, մրցանիշ կոտրելու համար սրիկայութեան եւ բարեկամութեան մէջ, գերեզման իսկ չունեցող Չարենցի վերագրեց այսպէս չարձանագրուելիք մեղք մը :

Հիմա լաւած են բոլորը, որովհետեւ այժմ Հայաստանի մէջ պատուով վերահաստատուած են Խանջեանները, Չարենցները եւ Ջօպանեանները Եթէ անոնք մեղաւոր էին 1936 - 1954 թուականներուն Թոքախտով, Ջլախտով, ծերութեամբ եւ եօթը մահացու մեղքերով, [illegible] սօր ալ մեղադրուելու են նոյն մեղքերով, իսկ եթէ այսօր մաքրուած են իրենց այդ մեղքերէն, ապա ուրեմն 1936 - 1954 թուականներուն ալ անմեղ էին. եւ ոչ միայն անմեղ էին, այլեւ հայ ժողովուրդի գերագոյն առաքինութեանց եւ յաւիտենական ու անյեղլի հայրենասիրութեան մարմնացումն էին :

×

Տեղն է վճռապէս յայտարարելու որ Հայաստանի ողջ ժողովուրդը եւ մտաւորականութիւնը կ՚ատեն այս յոռի բարքերը, եւ ատելութիւն ու արհամարհանք միայն ունին այս վարկաբեկիչներուն հանդէպ, որոնք հայ ժողովուրդի բարոյական ու ադամանդեայ ըմբռնումներու գեղծարարներն են, եւ որոնք պիտի դատապարտուին ուշ կամ կանուխ պատմութեան ատեանին առջեւ :

Ճշմարտութիւնը պիտի գտնէ իր ճամբան՝ պեղելով եւ դէն շպրտելով ամէն խոչընդոտ :

Ի վերջոյ, Հայաստանի իրական իրականութեան պատկերացման համար, հայոց պատմութիւնը կուտայ աչքառու օրինակ մը, որ իր մէջ կը պարունակէ լաւագոյն թելադրանքը :—

Պատմահայր Մովսէս Խորենացի կը պատմէ :— Վաղարշակ թագաւոր, հայ Արշակունի թագաւորութեան աւանդական հիմնադիրը, երբ հաստատած օրինակ օրէնքներու կարգին, իր պալատին մէջ կարգեց երկու յիշեցնող պաշտօնեաներ, որոնց մէկը պիտի յիշեցնէր բարի գործերը, իսկ միւսը՝ չար գործերը

Մեր Հայրենիքը, Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկան, պէտք է որ ունենայ իր բարի եւ չար գործերուն յուշարար պաշտօնեաները

Վաղարշակ թագաւոր մեծ յիմարութիւն մը գործած պիտի ըլլար, եթէ կարգած ըլլար միայն բարի գործերու յուշարար պաշտօնեաներ .

Հայաստանի իրաւ ու «անիրաւ» բարեկամները պէտք չէ որ գործեն Վաղարշակ թագաւորի չգործած յիմարութիւնը

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ցիմարները անցեալի մասին կը [illegible]սին, իմաստունները՝ ներկայի եւ [illegible]քերը՝ ապագայի :

×

Ցիմարը մեծ առաւելութիւն մը [illegible] խելացիին վրայ, ինքզինքէն միշտ գոհ [illegible]

ՆԱՓՈԼԷՕՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՋՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Հիանալի է «ամօթով լեցուն մթնոլորտին», ինչպէս նաեւ Մագդաղինէի մեղաւոր շարժումներուն իր նկարագրութիւնը:

Այս իրավէպին մէջ տաղանդաւոր [illegible] առիթով մը կը մոլորի, հրապարակախօսութիւն ընելով, եւ առիթ չտալով ընթերցողին, որ իր միտքը գործէ ու ապրի խորհրդածութիւններով: Այս հանգամանքով միայն աւելորդ կը գտնեմ այն բացատրութիւնները, զոր կը կարդանք այս գրուածքին մէջ, երբ հեղինակը կը հարցնէ, թէ երբ Եկեղեցին իր հաղորդութիւնը զլանար, ի՞նչ պիտի ըլլար անոր վերջը, ո՞ր օրադրողը, ո՞ր վաճառականը, ո՞ր խանութպանը, ո՞ր փաստաբանը, եւ նոյնիսկ ո՞ր եկեղեցականը հաղորդութիւն առնելու իրաւունք պիտի վայելէր. չէ՞ որ հետեւեալ օրը իրենց առօրեայ կեանքին պիտի վերադառնան անոնք: Ոչ ոք սակայն մտքէն անցուցած է Եկեղեցւոյ սուրբ խորհուրդներէն այս մարդիկը զրկել :

Ջօհրապի յաջողագոյն էջերէն մէկն է Մագդաղինէն :

Խարիսխը.— Պատմուածք մը ուր փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ պարունակող, յաջող գրուածք մըն է: Խարիսխը, եկեղեցին է, որուն վրայ Սոֆիկ հաստատած է իր փրկութեան եւ երջանկութեան գաղափարը: Աստուածավախ ու բարեպաշտ է ան: Այսօրուան դժբախտ օրերուն՝ երջանիկ օրերը պիտի յաջորդեն : Անիկա կը հաւատայ ատոր, եւ այդ հաւատքին թէեւ տուողը իր աղօթքները, ուխտագնացութիւններն ու ծոմապահութիւններն են: Իր միակ յոյսն ու մխիթարութիւնը Խարիսխը , եկեղեցին , գերագոյն Ուժն է : Հարուստ ու երջանիկ օրերուն՝ աղքատ ու դժբախտ օրեր կը յաջորդեն, եւ երբ երէց որդին օգնութեան կը փութայ, Սոֆիկ կը թունաւորուի, որովհետեւ տարիներէ ի վեր իր վառնած ու պահած բարեպաշտութեան պտուղը նոր վայելել կը սկսի :

Սակայն նոր դժբախտութիւն մը, իր զաւկին անբուժելի հիւանդութենէ մը վարակուիլը, անյուսութիւնն ու մահը, տակնուվրայ կ՚ընեն Սոֆիկի իմացականութիւնը, դատողութիւնը : Ուրեմն ի զո՞ւր աղօթած էր այնքան երկար տարիներ: Գերագոյն հաւատքին՝ գերագոյն յուսախաբութիւնը կը յաջորդէ, Խարիսխը տատանիլ ու շարժիլ կը սկսի: Սոֆիկի փնտռող եւ վերլուծել սկսող միտքը անհանգիստ շարժումներ կ՚ընէ, վերջին անգամ կը մտնէ Տաճար, եւ աղօթքներուն աղօթքը կը թոթովեցնեն անոր շրթունքները: Անոր կոչերուն ու հարցումներուն պատասխան չեն տար, քարացած ու պաղ պատկերը մութին մէջ կը ծրարուին, եւ... յուսահատութեան վերջին բոպէին, տարիներու այդ բարեպաշտ ու աստուածավախ կինը ինքզինքը կը գահաւիժէ, երկաթէ ձողէ մը կախելով իր մարմինը, Աստուածամօր պատկերին ճիշդ դէմը :

Վերջաւորութիւնը բռնազբօսիկ է, առանց այդպիսի վերջաւորութեան մը, գրուածքը պիտի մնար, տարրական փիլիսոփայական սիրուն էջ մը, որ այնքան խորհրդածութիւններու տեղի կուտայ :

Տալիա. — Հոգիին ու տարիքին բոլոր ուժովը Գիտութիւնը սիրող բժիշկի մը պատմութիւնն է: Վարպետ վիրաբոյժ մը. երիտասարդական տարիքին բժշկական վարժարանը աւարտած եւ ինքզինքը կատարելագործելու ճիգերուն անձնատուր ըրած՝ միշտ դուրսերը պտտած էր, «լեռնայոյլով ու սառուցիկ բարձունքներէ մինչեւ արեւակէզ անապատներու միայնութիւնը» այցելած էր: Բժշկական ամէնէն դժուարին յանձնարարութիւններն իրեն կը վիճակուէին: Միջագետքի մէջ երեւցող ժանտախտին եւ Սուրիոյ մէջ երեւան եկող քոլերային դէմ, առողջապահական, գիտական միջոցներով պայքարիլը իրեն կը յանձնուէր :

Սկեպտիկ մըն էր բժիշկը, որ բնութեան մեծագոյն աղէտներուն վարժուեր էր, անտարբեր դառնալու աստիճան [illegible] Թափառականի կեանքը առիթ չէր տուած իրեն զգալու կարօտ շրջանակի [illegible] խանդաղատանքը, «բոյն չէր դրած [illegible] մը» :

Կը հաւատար, որ մահը Աստուծոյ [illegible] անգծած հակընդհակականն է, եւ ժողովուրդ[illegible] ալ Միթքի իմաստասիրութեան հաւատացող մը ըլլալով մէկտեղ, [illegible] մալթուսականի մը դաւանանքն ունէր: Մեծ ջարդերը, ահաւոր կոտորածները, պատերազմները եւ մահացու հիւանդութիւնները նախախնամական կը նկատէր ու անոնց կը վերագրէր բարերար պաշտօն մը :

Այս բժիշկը Դամասկոսի մէջ մարդ[illegible] աղջիկ մը կը սիրէր հիացումով ու [illegible]ցումով: Տալիա էր աղջկան անունը [illegible] գրօսասէր՝ եւ սակայն լուրջ խօսակցութեան եւ մեծ ըմբռնումներու անկարող [illegible]

Տալիա անհատական սիրտ մը եւ թեւ գլուխ մը ունէր: Իրմով ապրող[illegible] հաւասարապէս կ՚ողողէր լոյսով. [illegible] նախանձոտ, հպարտ ու նեղսիրտ [illegible] չէր հանդուրժեր, որ ուրիշներն ալ [illegible] յելէին այդ «գեղեցիկ կինը» :

Տարիներ վերջը, Հալէպի մէջ, [illegible] բուժական գործողութեան մը կը [illegible] բժիշկը: Տալիան էր հիւանդը, [illegible] սիրտին վրայ խոր վէրք մը բացուած [illegible]

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Կ Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՅՆ - ՊԱՏԿԵՐԱՍՓՌՈՒԹԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

— Մօտաւորկայ քանի տարիներու ըն - թացքին Հայաստանի բոլոր - շրջանները ստացած պիտի ըլլան լաւ եւ կայուն ռատիօկապով եւ պատկերասփիւռ խիտ ցանցով, յայտարարած է Հայաստանի Հանրապետութեան Կապի նախարարութեան Թղթա - կիցը՝ Հայաստանի հաղորդակցութեան նախարարը, կամ ինչպէս իրեւք կ'ըսեն՝ նախարարը՝ Թ. Մինասեան :

Այս գիծերքն մէկուն՝ Երեւան - Թիֆ - լիս գիծերինը յառաջ կը տարուի եւ շահագործման կը տրուի 1963ին : Նոր գիծը յաջողի լեռնային շրջաններէ, տեղ-տեղ ծովու մակերեւէն երկու հազար մեթր բարձրութեան : Շնորհիւ այս գիծին, Սեւանի աւազանը, Դիլիջան, Իջեւան, Կալինինօ, Ալաւերդի եւ Սպիտակ պիտի ապահովուին պատկերասփիւռի եւ ձայնասփիւռի գերկարգային հաղորդումներով : Ասով միաժամանակ պիտի բարելաւուի Լենինականի, Աշտարակի, Ապարան, Աբովեանի շրջաններու պատկերասփիւռի հաղորդումներուն որակը :

Երեւան պատկերասփիւռի յայտագիրը պիտի կարենայ փոխանակել Թիֆլիսի, Պաքուի, իսկ յետագային Մոսկուայի, Լենինկրատի, Կիեւի եւ օտար այլ քաղաքներու հետ :

Երկրորդ գիծ մը Երեւան պիտի կապէ Նախիջեւանի : Այս ուղղութեամբ պիտի շինուին չորս կայաններ՝ Հայաստանի - Արեւելեան շրջաններուն վե - րաշխեելու համար պատկերասփիւռի հաղորդումները :

Ներկայիս Հայաստանի բնակչութեան 65 տոկոսը միայն ապահովուած է պատկերասփիւռի հաղորդումներով, ուրիշ խօսքով 40 տոկոս կազմող շրջաններ կան, որոնք զուրկ են պատկերասփիւռի հաղորդումներ ստանալու կարելիութեն - էն : Արդ, հաղորդակցութեան նախարարը խոստացած է Հ. Հ. Գ.-ի Թըղ - թակիցին, որ 1890ին Հայաստանի ամե - նահեռաւոր գիւղերն անգամ ի վիճակի պիտի ըլլան հետեւելու Երեւանի պատ - կերասփիւռի յայտագիրներուն :

Ռ. սփռկայի գիծերուն այս խիտ ցանցը միաժամանակ պիտի օգտագործուի ներկայածային ձայնասփիւռի հաղորդումներուն համար : Հինգ տարին գերկարճա - լիք հաղորդումներով պիտի ապահովուի Հայաստանի տարածութեան կէսը, իսկ յառաջիկայ տասնամեակին չորս զուգա - հեռ յայտագրեր կը սփռուին Հայաստա - նի մէջ :

Արագ թափով յառաջ կը տարուին Ա - թարբէկեանի ձայնասփիւռի կայանին վերակառուցման աշխատանքները : Կա - յանին տարողութիւնը պիտի աւելնայ մէկ քանի անգամ, որով կը բարելաւուի հաղորդումներուն որակը, այլ խօսքով, ինչպէս գրում կուտայ Թ. Մինասեան, հաղորդումները յստակ լսելի պիտի դառնան Հայաստանի լայնքին ու տա - րածքին ու նաեւ սահմաններէն դուրս :

Ասոնց առընթեր աշխատանքներ կը տարուին բարելաւելու համար Հայաս - տանի այլապէս անհախանձելի հեռախօ - սային կապը : Ներկայիս, իւրաքանչիւր ութ բնտանիքի բաժին կ'իյնայ միայն մէկ հեռախօս : Եօթնամեակի վերջաւո - րութեան մէկ հեռախօս բաժին պիտի իյ - նայ իւրաքանչիւր հինգ ընտանիքի, իսկ 1890ին գրեթէ ամէն ընտանիք պիտի ու - նենայ իր հեռախօսը : Հեռախօսի հին կա - յանները առանուրեց պիտի փոխարինուին ինքնաշխատ (օթօմաթիկ) կայաններով :

Այս աշխատանքներուն շնորհիւ Հա - յաստանի բոլոր քաղաքները ու շրջաննե - րու կեդրոնները ուղղակի կապ կ'ունենան Երեւանի եւ դրացի երկիրներու մէկ քա - նի քաղաքներուն հետ : Այդ կապը հիմ - նականին մէջ պիտի ըլլայ ինքնաշխատ (օթօմաթիկ), առանց միջքաղաքային հեռախօսակայանի, ինչպէս ներկայիս էջմիածին կապուած է Երեւանի հետ : Սնոցեալ պարագաներուն միջքաղաքա - յին հեռախօսի կապը պիտի ըլլայ կէս - ինքնաշխատ, եւ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ առանց նախապէս արձանա - գրուելու անհրաժեշտութեան :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հետաքրքրութեան համար կը ներկա - յացնենք Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր ի զօ - րու դարձած աշխատանքի նոր ժամանա - կացոյցը .

1) Մէկ հերթափոխութեամբ աշխատող ձեռնարկութիւններուն եւ բոլոր նախա - գծային հիմնարկութիւններուն մէջ աշ - խատանքի ժամը կը սկսի առաւօտեան ութին :

2) Երկու հերթափոխութեամբ աշխա - տող ձեռնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 7.30ին :

3) Երեք հերթափոխութեամբ աշխա - տող ձեռնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը եօթնին :

4) Պետական համալսարանին մէջ՝ ա - ռաւօտեան ժամը ութին, Բազմարուեստ - ական մէջ՝ 8.15ին, Գիւղատնտեսու - թեան եւ մանկավարժական դպրոցներուն մէջ՝ ժամը 8.30ին : Անասնաբուծական, անասնաբուժական հիմնարկութեան մէջ՝ ժամը 8.40ին, բժշկական վարժարանը՝ ժամը 9ին, նոյն ժամուն նաեւ միւս բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ :

5) Բաղաքի պետական, հաստատու - թիւններուն մէջ՝ ժամը 9ին :

6) Գիտութիւններու ակադեմիային եւ անոր նման հիմնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 9.30ին :

7) Կենցաղային սպասարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 9.30ին :

8) Դրամատուներ, եւայլն՝ ժամը 11ին :

ԱՐՏԱՇԱՏ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նա - խագահութիւնը որոշեց քաղաքներու շարքին դասել Արտաշատի շրջանի Ար - տաշատ քաղաքատիպ աւանը :

ԼԵՀ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 26ին Երեւան ժամանած են խումբ մը լեհ գրագէտներ, մեծմա - սամբ ծանօթ դէմքեր Լեհաստանի մէջ : Ասոնց մէջն է բանաստեղծ մը՝ Լ. Պչեմս - կի, որ ծրագրած է լեհերէնի թարգմա - նել «Սասունցի Դաւիթը» :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռուսերէնով լոյս տեսաւ «Սայաթ-Նո - վա» գիրքը, ուր գետեղուած են ծանօթ աշուղին լաւագոյն գործերը :

Գիրքը պատրաստած եւ յառաջաբանը ու ծանօթագրութիւնները գրած է՝ Մու - րէ Գաչարեան : Ջետեղուած կտորները թարգմանուած են Վալերի Բրուսովի, Ս. Շերվինսկիի, Վ. Զվեագինցեւայի, Մ. Լոզինսկիի եւ ուրիշներու կողմէ :

Գիրքին տպաքանակն է 25.000, կը բաղկանայ 280 էջերէ :

×

Երեւանի համալսարանը լոյս ընծայից բարձրագոյն ուսումնական հաստատու - թիւններուն համար նախատեսուած «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» ընդհանուր խո - րագիրը կրող ձեռնարկին առաջին պրակը Հ. Ժամկոչեանի հեղինակութեամբ : Աշ - խատութիւնը կ'ընդգրկէ մեր ժողովուր - դի պատմութեան նախնադարեան - հա - մայնական հասարակութեան եւ ստըր - կատիրութեան շրջանը եւ արդէն գրքոյկին ալ այդպէս վերնագրուած է : Պրակը ունի կարեւոր դէպքերու ժամանակագրու - թիւն, մատենագիտութեան եւ յատուկ անուններու ցանկեր : Գրքոյկը լոյս տե - սած է հինգ հազար օրինակով :

× ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ — «Երկերի ժողո - վածու» տասը հատորով, հատոր ինն - երորդ, բովանդակութիւնը պատրաստած են Հր. Թամրազեան եւ Խ. Սամուէլեան : 612 էջ, տպաքանակ՝ քսան հազար :

× ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ — «Մեծապա - տիւ Մուրացկաններ», նկարները Յովհ. Շաւարշի, 87 էջ, տպաքանակ՝ 10.000 :

× ԵՂԻՇԷ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ — «Յակոբ Կոջոյեան», մենագրութիւն, 123 էջ, տը - պաքանակ՝ երկու հազար :

× ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ — «Գը - չի հանաքներ», նկարները՝ Մ. Կարա - պետեանի, յիսուն էջ, տպաքանակ՝ 10 հազար :

× ՈՒԻԼԵՄ ՇԵՅՔՍՓԻՐ — «Լիր Ար - քայ», ողբերգութիւն հինգ արարով : Անգլերէնէ թարգմանեց Խաչիկ Դաշտենց :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մեր պաշտօնակիցը՝ Արեւելք վերսկսած է լոյս տեսնել : Ծանօթ է որ նախքան յեղափոխական շրջանի դէպքե - րու հետեւանքով «Արեւելք» դադրեցու - ցած էր իր հրատարակութիւնը : Բերիոյ Թեմի առաջնորդ՝ Ղեւոնդ Արքեպիսկո - պոս, ինչպէս նաեւ նոյն Թեմին Կաթողի - կէ Առաջնորդը՝ Գէորգ Արք. Լայեքեան եւ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ (Հ. Մ. Ը. Մ., Օգն. Խաչ, «Արեւելք» եւն), ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան հեռագիրներ ղրկած են նոր վարչապետին եւ Զինեալ Ուժերու հրամանատարութեան : Ղեւոնդ Արք. քանի մը օր եւոք Դամասկոս գա - ցած է անձամբ ալ շնորհաւորելու Քուզ - պարին եւ Զօր. Զահրետտինը : Այս առ - թիւ ներքին նախարար՝ Քուվաթլի գո - վեստով խօսած է Հայերու մասին եւ ա - նոնց ընծայած ծառայութեանց Սուրիոյ :

ԿԵՍԱՐԻԱՑԻՆ կը հաղորդեն թէ Վա - րագայ Ս. Խաչի տօնախմբութիւնը հան - դիսաւոր կերպով կատարուած է Ս. Լու - սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ : Արարողու - թեանց նախագահած է Հայկազուն քհնյ. որ բացատրած է նաեւ տօնին իմաստը :

Կան ծանօթագրութիւններ : 132 էջ, տը - պաքանակ՝ տասը հազար :

ՔԱՐԱՑԱԾ ԿՄԱԽՔ ՄԸ

Այգեձորցի Յովսէփ Ալաղարեան ժայ - ռին ձուլուած կենդանի քարացած կը - մախքի մը հանդիպած է Դաւութլի գիւ - ղին մօտերը, Ազրբէջան : Ոսկորի կտոր մըն ալ անջատած տարած է գիւղ : Հնէա - բաններուն կը մնայ տեղւոյն վրայ ու - սումնասիրել այդ հազուագիւտ բրածոն :

ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նա - խագահութիւնը հետեւեալ որոշումները տուաւ.— Առաջին՝ ջնջել Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդի պետական գիտատեխնիկական կոմիտէն, Երկրորդ. անոր փոխարէն կազմել Հայաստանի նա - խարարներու Խորհուրդի գիտահետազօ - տական աշխատանքներու համակարգման պետական կոմիտէ : Վերջապէս՝ այս հաստատութեան նախագահի պաշտօնին կոչել Բ. Աստուածով :

ՀԱՅՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿԸ

Նոր եղանակին առաջին համերգը տեղի ունեցաւ Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահ - լիճին մէջ :

Առաջին համերգը սկսաւ Ալ. Յարու - թիւնեանի «Տօնական նախերգանք» կեն - սուրախ գործով, զոր կատարեց Հայաս - տանի պետական համանուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Օհան Դուրեանի : Այնուհետեւ նուագուեցան Արամ Խաչա - տուրեանի եւ Մուսորկսքիի գործերէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ԿԷՏ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ի՞նչ ընել պէտք է, Տէրվիշ :

Տէրվիշը նստած տեղը սարսռաց ու ին - կաւ տախտակամածին վրայ ; Ցուցման մէջ խօսեցաւ այսպէս .

— Ի՞նչ ձայնի մի խղդեր... երջանկու - թիւն է... ... մը ձեռնտուութեամբ մէջ ...

... ... ծ կը հրամայէ որ ... ... գիները ...

... ... Եղէր ու լաւ ... ... ձայնը » :

Տէրվիշը վերջացուց իր խօսքերն ու աչքերը բացաւ :

Պիտի ազատեմ զինքը ... կը խօս - տանամ ... Թոթովեց Լութֆի աղա :

— Աստուած ... մրմնջեց Տէրվիշը :

Տժգոյն ու դողդղացող նայուածքով մը Լութֆի աղա ոտքի ելաւ ու ըսաւ . —

— Երթանք Տէրվիշ, երթանք :

Ու երկուքն ալ պաշտօնատունէն մեկ - նեցան

ԼՈՒԹՖԻ ԱՂԱ

Ընդարձակ ու կահաւորուած դահլիճի մը մէջ նստած էր Լութֆի աղա ու խո - րունկ խորունկ կը մտածէր :

Օհ, Լութֆի աղա այլեւս մարդը չէր մը - նացեր. բոլորովին փոխուած էր : Բարու - թիւնը մարդուս հոգւոյն այդ ամնիւ ցը - լացումը պատկերացուած էր անոր կերպարանքին վրայ :

Բայց այդ քաղցր պատկերացումը կը մթնար, ու սեւ ամպի մը պէս, երեւոյթ մը կը պատէր դայն :

Ի՞նչ էր պատճառը ....

Պատճառը ներքին անզուսպ խղճահա - րութիւնն էր, որ արթնցած էր իր մէջը :

Ամբողջ շաբաթ մը անցած էր այն օ - րէն, ուր Լութֆի աղա Տէրվիշին կը խոստանար Թիապարտի մը ազատութիւ - նը ... այդ շաբթուան մէջ երբեք հան - գիստ եղած չէր :

Աչքին առաջեւ կը պատկերուէր պար - տականութիւնը ... մինչեւ այն ատեն կը լսէր իր խղճին ձայնը :

Եթէ Թիապարտ մը ազատէր, մեղան - չած պիտի ըլլար իր պարտականութեանը հանդէպ, որովհետեւ օրէնքը ոտնակոխ ըրած պիտի համարուէր ... ընդհակառա - կը՝ եթէ չազատէր, անդին իր խիղճը պի - տի տանջէր զինքը :

Ի՞նչ ընէր ... :

— Ախ, ո՞ւր է Տէրվիշը, կը մրմնջէր Լութֆի աղա ինքնիրեն : Սիրտս չափա - զանց լեցուած է ու ես պէտք ունիմ իր սփոփանքներուն :

Ու հրաման տուաւ մը կ'այրէր զինքը : Չէր կրնար նստիլ, չէր կրնար հանդարտ մնալ : Իր հոգին ալեկոծուած էր : Մըրրը - կալոյզ ամպ մը կար իր շուրջին : Կար - ծես թէ խենթեցած եղած էր :

— Ինչ... Թիապարտ մը փրկել ... կը բացականչէր Լութֆի աղա . ուսկի՞ց է այս տրամադրութիւնը, ուսկից է այս գթութիւնը... ինչ պատճառ ունիմ ... միթէ՞ ոճրագործ մը չէ ան, միթէ՞ մարդկային արեան մէջ թաթխած չէ իր ձեռքը ... մէկ խօսքով՝ միթէ երկրին օ - րինաց հանդէպ դաւաճան մը չէ՞ ... :

Այս հարցումները կ'ընէր մոլորական մարդու մը պէս, որ ներքին անզուսպ ցա - ւէ մը կը պալարի ու ձայնը երթալով կը խղդուի իր մէջ : Ցեռոյ դահլիճին մէկ ծայրէն միւսը կ'երթար կուգար, պա - տուհանին կը մօտենար վարագոյրը բա - նալով կապոյտ ու հրակէզ երկինքին կը նայէր, նորէն կը դոցէր զայն ու ձեռքը ճակտին դրած՝ կ'իյնար բազմոցին վրայ :

Ահա այդ հակայէմ ու անպարոյն վի - ճակին մէջ էր երբ ներս կը մտնէր Տէր - վիշը :

— Տէրվիշ, Տէրվիշ, ո՞ւր ես ... ո՞ւր մնացիր ... եկուր, եկուր, որովհետեւ պէտք ունիմ քու սփոփանքներուդ ... :

— Տէրվիշը, որ դահլիճին մէջ կեցած էր ու մտիկ կ'ընէր անոր խօսքերը, չէր - նալով դիմանալ մօտեցաւ ու պատաս - խանեց :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզես ... ահա հոս եմ :

Լութֆի աղա իր տենդավառ աչքերը վեր վերցուց ու բացագանչեց :

— Դուն հո՞ս ես :

— Այո :

— Ե՞րբ եկար :

— Հիմակ :

— Նստէ ուրեմն :

— Պիտի նստիմ պէյս... բայց ի՞նչ ե - ղած է քեզի :

— Ոհ, Տէրվիշս, կը տառապիմ ...

— Դո՞ւն :

— Այո, ես :

— Պատճա՞ռը :

— Որովհետեւ պաշտօնս կը ծանրանայ խղճիս վրայ :

— Ի՞նչպէս :

— Ըսել կ'ուզեմ թէ գիտակցութիւնս կը խղդէ զիս :

— Գիտակցութիւնը կը խղդէ՞ քեզի :

(Շար.)

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն որմէ յետոյ տեղի պիտի ունենայ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 22, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Պիտի կատարուի քահանայութեան ձեռնադրութիւն եւ Օծում Տիրացու Մանուէլ Թիւփէնճեանի :

Սկիզբ Ս. պատարագի ժամը 10ին :

Սկիզբ ձեռնադրութեան ժամը 10·30ին :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ հոգեզմայլ արարողութեան :

ՆՈՒԷՐ

Գ. Փետրօ Կարապետեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ հանգստեան տուներուն; (Ստացանք «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբ. Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ֆօզիմէ Մուրատեանէ 10·000 Ֆր. Գ. Արտաշէս Մուրատեանի եւ Տիկին Վիքթորիա Ստեփանեանի յիշատակին, նոյնպէս Ստեփանեան եւ Քէմհաճեան ընտանիքներուն հոգւոյն համար:

Տիկին Զէլվէեանէ երկու հազար Ֆր. Ողբացեալ Տիկին Ազարեանի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար :

Այրի Տիկին Մօզեան 10 Ն. Ֆ., Տիկին Նարլըեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տէօքմէճեան քսան Ն. Ֆ., Գ. Ժիրայր Զիլինկիրեան 50 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ատրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի ընտանիքի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. պատարագին պիտի կարդացուի Ն.Ս. Օծութեան կողմէ ղրկուած կոնդակը նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600-ամեակին :

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱՒԱԳԵԱՆ եւ պատարագը պիտի երգուի Կոմիտասեան միաձայն եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, Ս. Մեսրոպի նուիրուած մասնաւոր շարականով :

ՄԱՅՆԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Արիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով :

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ԳՈՐՏՈՑԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գորտոյի Մուրատ խումբի :

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Սընօնի քաղաքապետարանի սրահը :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուաժի սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սախսի սրճարանի ներքնասրահը :

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Գօզոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9°)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզական առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փասլիթօյի եւ իր ընկերներուն :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 21 OCTOBRE 1961

. Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9235 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5036

ՕՐՈՒԱՆ ՆՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

...մայնավար կուսակցութեան համա–...մարնիրը պատմական նշանակութիւն ...ւին. Այսանք է, որ կը բանաձեւուին ...պայ գործունէութեան սկզբունքնե–...քաղաքական, տնտեսական, ընկերա–...եւ այլ մարզերու մէջ:

...մէկ համագումարէն միւսը անցնող ...ամանակամիջոցը կ'օգտագործուի՝ ...ուղիները ու գիւղացիները մղելու, որ ...սակաւաբերն իրենց բաժին ինկած աշ–...խատանքները, պարզերես ներկայանալու ...մար յաջորդին:

...երկու քուկէս տարի առաջ Խրուշչեւ հը–...չակարդ հանեց «Եօթնամեայ ծրագի–...» Խորհրդային Միութեան անգամ ի–...ր մնջիսր հանրապետութեան ջանելի–...չորելով:

...մս տարի անձամբ այցելեց կարգ մը ...երկրագործները՝ սատուցելու համար թէ ...ատար ծ են իրենց յանձնառութիւն–...

...ծագուած չէն իր խիստ քննադատու–...թիւնները մասնաւորապէս Ուկրայնիայ ...երկիրներուն դէմ, որոնց ղեկավարները ...ամ ունեցան:

Խրուշչեւ անցեալ Մայիսին ղնաց նաեւ ...Հայաստան, խորհրդակցման քառաս–...ամեակին առթիւ եւ հոն ալ մատնանշեց ...ու թերութիւնները՝ արտադրութեան ...մէջ:

...Այժմ Կոմկուսը ընդ առաջ եր–...թալով Կրեմլինի մենատիրող ազդարա–...րութեանց, «համաժողովրդական ասցիա–...լական մրցութեան» հրաւէր ուղղեց ...աշխատաւորներուն, ...Ի. համագումարի պատ–...իւ

...երկինքն է եղած այն, որ «եօթնամ–...ի առաջին երկու եւ կէս տարուայ ...ար ցուցանիշը գերակատարուած է: ...ժամանակաշրջանում երկրում 15 ...ով աւելի արդիւնաբերա–...արտադրանք է թողարկուել, քան ...նախատեսուած էր»: (Սով. Հայաստան, ...Յունիս, Զեկուցում Ա. Քարտուղար ...երիանի):

Մոսկուայի համագումարին մէջ, եր–...օրուան ընթացքին, վեց հազար հո–...ի ներկայութեան, Խրուշչեւ տասնե–...ժամ խօսեցաւ, մանրամասնօրէն ...պզելով իր ծրագիրը՝ օրուան քաղա–...կան հրատապ հարցերուն, Պերլինի, ...պետ համակեցութեան, զինաթափու–...թեան, գաղթատիրութեան, ընկերվա–...րութեան ու համայնավարութեան, տն–...տեսական եւ այլ զանազան հարցերու ...մին

...եցեալ Յուլիսի վերջը կոմկուսի պաշ–...օնաթերթը Պրաւդա ամբողջութեամբ ...հրատարակեց Խորհ. Միութեան համայ–...նավար կուսակցութեան նոր ծրագիրը, ...որով ներկայացուցէր ԻԲ. համագու–...մարին ժամանակին արտայայտու–...ող այդ մասին: (Յառաջ, 4 եւ 5 0–...ստ.):

...անգամ իր երկարապատում զեկոյ–...ցին մէջ — որ կը գրաւէ Պրաւդայի ...էջերը — Խրուշչեւ աւելի ընդլայ–...այդ ծրագրին մէջ շօշափուած մտ–...քեր, մասնաւորապէս ամբողջական «կո–...մունիզմի» հասնելու միջոցները:

...Պերլինի խնդրին մէջ որոշ զիջում ըրաւ ...մը եւս, իր դէմ տեսնելով դաշ–...նակիցներու միացեալ ճակատը:

...Ինչպէս Յուլիսեան ծրագրին մէջ ...արուած էր, խոստացաւ յառաջիկայ ...տարիներու ընթացքին խորհրդային ...քաղաքացիներուն շնորհել երկրային դը–...րախտը:

...առ աշխարհը մեծ հետաքրքրու–...թեամբ կը հետեւի Մոսկուայի համագու–...մարին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓԵՔԻՆ
« ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ »

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ

Առջի օրուան նիստին Վըտեքն էր Շու Էն Լայ որ առանց քաշուելու քննադատեց Խորհ. Միութիւնը եւ պաշտպանեց Ալպանիան:

Տպաւորութիւնն այն է թէ Շու Էն Լայ կը փորձէ Խրուշչեւի դիրքը գրաւել եւ ցոյց տալ թէ ինք ալ կրնայ գրաւել համայնավարութեան պարագլուխի դիրքը:

«Այս կամ այն համայնավար կուսակցութեան եղած մեղադրանքները, ոչ մէկ ձեւով կ'օժանդակեն համայնավարութեան դատին: Հրապարակաւ վիճիլ տարակարծութիւններու շուրջ մարքսիստ կեցուածք մըն չէ եւ միայն թշնամութիւններ կը հրահրէ»:

Շու Էն Լայի ճառին բնագիրը չկայ անշուշտ եւ «Թաս» գործակալութեան տեղեկատուութիւնն ալ զանց կ'առնէ այն մասերը որոնք Ալպանիոյ կը վերաբերին կամ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի տարակարծութեանց: Կը մնայ կարդալ տողերու մէջէն կամ սպասել չին մամուլի գրածին եւ մանաւանդ չգրածին: Արդարեւ երբ Փեքինի մամուլը տասը տող կը նուիրէ միայն 5րդ էջին վրայ Խրուշչեւի ըրած այն փառաւոր պատկերին 1980ի Խորհ. Միութեան համար, պարզ է թէ «հարս ու կեսուրի» վէճը սուր հանգամանք ստացած է Չինաստանի եւ Մոսկուայի միջեւ:

Ինչ կը վերաբերի Ալպանիոյ, կը մնայ անցեալը յիշել: 1960 Յունիսին, Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, ալպանական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Էնվէր Հոճա երկար ներբողը հիւսած էր Մաօ Ցէ Թունկի եւ չին ղեկավարներուն որոնք ժամանակէ մը ի վեր խորհրդային վարիչներուն քննադատութեանց կ'արժանանային:

Տարի մը ետք, Չինացիները «շնորհակալութիւն» կը յայտնեն Ալպանացիներու գնացումներուն համար եւ յապաղումով բայց «անկեղծօրէն» կը դատապարտեն Մոսկուան: Շու Էն Լայ ճառերուն ծայրով միայն ծափահարած է Խրուշչեւի 6 ժամուան ճառը, իսկ չին մամուլը ոչ մէկ արձագանգ կը հանդիսանայ Խրուշչեւի քննադատութեանց Ալպանացիներուն նկատմամբ:

Շու Էն Լայի յաջորդեցին Մօրիս Թորէզ (Ֆրանսա) եւ Կոմուլքա (Լեհաստան): Երկուքն ալ հաւատարիմ են Մոսկուայի գիծին, արդէն «ի՛մանիթէ»ն ոչ–րուն թղթակիցը իրաւունք ունի համագումարին ներկայ ըլլալու չի գրեր Շու Էն Լայի ճառին այն մասը որ քննադատական բնոյթ ունեցած է Մոսկուայի հանդէպ:

Թորէզ գոված է Խորհ. Միութիւնը եւ դատապարտած Ֆրանսան, յիշած է թէ Ալժերիոյ պատերազմը «Ֆաշիզմը կը սնուցանէ»: Բանուորներու վիճակը գէշ է, երիտասարդութիւնը եւ Սըքալը գէշ է, երիտասարդութիւնը եւ Սըկայլի գէշ է, երիտասարդութիւնը եւ Սըկայլ ... եւ դժգոհութեան շակոյթը զոհուած են, եւ դժգոհութեան ալիքը կը բարձրանայ: Թորէզ ղատապարտած է նաեւ իր երկրին զինակցութիւնը Պոնի կառավարութեան հետ եւ եզրակացուցած թէ Ֆրանսացի համայնավարները եւ աշխատաւորները ամէն բան կ'ընեն. փրկելու համար երկիրը եւ ժողովրդութիւնը, որովհետեւ համայնավարութեան յաղթանակը կասկած չի վերցներ «կեցցէ՝ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը՝ մեր ժամանակաշրջանին՝ իմաստութիւնը, պատիւը եւ խիղճը»: Այս խօսքերէն ետք Ֆրանսացի պատուիրակը լռած է եւ խօսք առած է Կոմուլքա որ իր կարգին ապահովութիւն տուած է թէ համախոհ են Խորհ. Միութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ տրամադիր է նոր կառավարութիւնը կազմելու: Այս առթիւ ճշդեց թէ նման պարագայի մը շրջանակներուն մէջ պէտք մտնէ միւս կուսակցութիւններուն հետ խառն դահլիճ մը կազմելու համար:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ նախարարական փոփոխութիւններ կատարուած են, Արաբ. Մ. Հանրապետութեան խզումէն ետք, դահլիճը 28 հոգիէ կազմուած է, բոլորն ալ եգիպտացի: Հինգ փոխ նախագահներ կան, քսան նախարարներ եւ երեք օգնական նախարարներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵԾ – Օրիանը կոչ մը կ'ընէ ուր յիշելէ ետք Ազատ – Արմենագրութեան առաքելութիւնը կը շեշտէ թէ մեծ վտանգներ կը սպառնան այսօր Ֆրանսայի: Անդրծովեան վայրերու մէջ շարունակուած պատերազմները, քաղաքական սխալները եւ անհասկացողութիւնները առիթ տուին 1958ին, 4րդ հանրապետութեան տապալումին: Անկէ ի վեր, Ֆրանսական քաղաքական եւ բարոյական մթնոլորտը օրէ օր կ'իյնայ...: «Աշխարհ զարմացած կը դիտէ Ֆրանսան որ ինկած է թշուառ պետութեան մը ստորնութեան, ամէն օր փրոնունսիամէնթոյի քաղաքականութեան մը մարդասպաններու ռումբին սպառնալիքին ենթակայ: Ինչ որ Հայրենիքի մեծութիւնն էր այսօր վտանգուած է, աշխարհի ինչպէս իր ժողովուրդին չափանիշով, կը թուի թէ Ֆրանսա ինքզինքը լքած է», կ'ըսեն ազատ որմնադիրները հանդիսաւոր կոչ մը ընելով Ֆրանսացի ժողովուրդին:

ՊՈՆԻ մէջ կառավարութիւն կազմելու դժուարութիւնները կը շարունակուին: Ազատականները կը յամառին նուաստացուցիչ պայմաններ դնել Ատենաուըրի իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար: Կը թելադրեն որ ծերունազարդ վարչապետը երդում ընէ, Հանրապետութեան նախագահին առջեւ որ 1963ին, պիտի քաշուի:

« ԿՈԼԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ» մը կազմելու ծրագիրը մարմին կը առնայ: Հաւանական է որ Իր Էն Էթը, եւ կոլեան զանազան հոսանքներ միանան:

«ԱՇԱԿ»ի բանբերը յայտարարեց թէ իր ղեկավարը՝ Պէն Խետտա յայտարարութիւն մը պիտի ընէ՝ Երեքշաբթի օր:

ՍԵՆԱԿԱԼԻ նախագահը Թունուզէն Լոնտոն անցնելէ առաջ Փարիզ պիտի հանդիպի եւ տը Կոլի հետ տեսնուի: Առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պէն Խետտայի հետ: Կը հերքուի թէ Լէոփոլտ Սենկոր միջնորդի դեր կատարէ Թունիզիայի եւ Ֆրանսայի կամ «ԱՇԱԿ»ի եւ Ֆրանսայի միջեւ:

ՍՈՒՐԻԱ կը յիշեցնէ Արաբական Լիկային թէ հիմնադիր անդամներէն եղած է եւ կ'ուզէ կրկին իր տեղը գրաւել:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՅԻ ծագումով ամերիկացի բժիշկ մը՝ Կէօրկ Ֆոն Պեքեսի Նոպելի բժշկական մրցանակին արժանացաւ: Բժիշկը ականջի աշխարհի մեծագոյն մասնագէտներէն մէկն է:

ՊԱՂՏԱՏԻ կառավարութիւնը կը փորձէ կրճատել քարիւղի ընկերութեանց գործունէութիւնը եւ անոնց ձեռքէն առնել այն շրջանները ուր շնորհուած հողեր ունին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր դրօշը» կը կրկնէ թէ Պերլինի քաղաքապետը Վիլլի Պրանտ Նացի լրտես էր անցեալ պատերազմին, ապա մաս կազմած է ամերիկեան սպասարկութեանց:

ՍՓԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտարարեց թէ Ամերիկա դէմ է Չինաստանի անդամակցութեան ՄԱԿի մէջ:

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը որոշեց ազգամողովին օրակարգի վրայ դնել ալժերական հարցը: Նախքան այս հարցը, օրակարգի վրայ են.— Ա) Հիւլէական զէնքերու խնդիրը (հնդկական առաջարկ): Բ) Նոյն հարցը (անգլեւամերիկեան առաջարկ): Գ) Ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինման հարց (խորհրդային առաջարկ): Դ) Հիւլէական զէնքեր (իրլանտական առաջարկ):

ԱՇԽԱՐՀԻ ամէն կողմէ բողոքները կը տեղան Խորհրդային Միութեան պայթեցնելիք յիսուն մեկաթոննոց ռումբին առթիւ: Միացած Ընկերվարական կուսակցութիւնը (Փէ ԷՍ Իւ, Տէփրէօ – Մենտէս Ֆրանս) զեկոյց մը հրատարակեց, ուր իր վրդովումը կը յայտնէ այս առթիւ եւ անգամ մը եւս մէջտեղ կը դնէ մահացու վտանգը զոր այդ փորձերը կը ստեղծեն: Կոչ կ'ընէ բոլոր մարդոց խիղճին որ վերջ դրուի:

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ յայտարարեց թէ Ամերիկան ալ հիւլէական փորձերը պիտի վերսկսի եթէ Խորհ. Միութիւնը յամառի շարունակել իր փորձերը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ ընտրութիւններ տեղի ունեցան առջի օր: Վեց հարիւր հազար այրեր, վաթսուն երեսփոխաններ ընտրեցին: Թագաւորին յանձնարարած թեկնածուները ընտրուեցան:

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը՝ Մեսմէր յայտարարեց թէ Ֆրանսայի ներկայութիւնը՝ Պիզերթ ցարդ անհրաժեշտ է:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ սկսաւ քննել 1962ի պիւտճէն: Պոմկարթնէր վստահեցուց թէ վերջին երկու տարիներու քաղաքականութիւնը, ապագայի լաւագոյն պաշտպանութիւնն է: Բազմաթիւ երեսփոխաններ որոնց մէջ Լենար (ընկերվարական) համաձայն չեն կառավարութեան տեսակէտին ըստ որուն Ֆրանսա Եւրոպայի գլուխը կը գտնուի:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ցոյցերը կը շարունակուին Փարիզի մէջ, ուր 421 հոգի եւս ձերբակալուեցան: Ոստիկանութիւնը կոչ կ'ընէ մահմետական աշխատաւորներուն որ զոհ վերթան ահաբեկիչներու գրգռութեանց: Համայնավարները կը պահանջեն որ պատժուին այն ոստիկանները որ կրակ բացած են մահմետական ցուցարարներուն վրայ:

ԱԼԺԷԻ եւ Օռանի մէջ, օրէ օր կը պակսին երիտասարդները: Կը կարծուի թէ պատսպարուած են «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» զօրակոչի հրաւէրին: Իշխանութիւնները մտահոգ են: Օռանի հաւաքական բախումները կը շարունակուին:

ՓԱՐԻԶԻ «Առեւտուրի Սենեակը» կը բողոքէ կառավարութեան որոշումին դէմ գործատէրերուն ընկերային տուրքերու փլաֆոնը ջնջելու համար: Ընկերային Ապահովութեան բարեփոխում մը կ'առաջարկէ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 14ին Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետը պատարագեց եւ քարոզեց Օշականում:

Կիրակի Հոկտեմբեր 15ին կայացաւ Մայր Աթոռի տպարանի բացումը Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ: Հանդիսութեան ներկայ էին պաշտօնական անձինք, Ամերիկահայոց Առաջնորդ Սիոն Արք.ը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, Մայր Աթոռի Միաբանութիւնը բազմաթիւ ուխտաւորներ արտասահմանից եւ Ներքին թեմերից:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

1600 ԱՄԵԱԿ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇԹՈՑ
(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի խմբագրութի՛ւնն էր, որ, առաջին անգամ, հրապարակ նետեց «Մշակոյթի Օր» մը սահմանել եւ ամէն տարի, աշնան, տօնել հայ մշակոյթին փառքը: Ընդհանուր ընդունելութիւն գտաւ այս առաջարկը եւ առաջին անգամ, ամէն աշնան, Հայ Մշակոյթի Օրը տօնուեցաւ Թարգմանչաց տօնին օրը, որ կ'իյնայ աշնան մէջ: Գաղութներու համաճարակային կոխնըը մոռացութեան տուին այս Օրը եւ տօնը: Եւ ահա, այս տարի, այս աշնան, կաթողիկոսական կոնդակ մը կը կենդանացնէ Հայ Մշակոյթի մեծագոյն ճարտարապետներէն մէկուն՝ Մեսրոպ Մաշթոցի յիշատակը: Աւանդաբար Սահակի եւ Մեսրոպի, յաւերժանուն այս մեծութեանց տօնը կը կատարուէր Յունիսին, ինչպէս թարգմանիչ վարդապետներու տօնը՝ աշնան:

Արժանաւոր տալու համար այս հրաւէրին, Յառաջ եւս ծրագրած է տօնել Մեսրոպ Մաշթոցի յիշատակը ու կը պատրաստէ մասնաւոր թիւ մը: Մինչ այդ՝ պարբերաբար պիտի հրատարակէ կարգ մը յօդուածներ ու քաղուածքներ, Օշականի ջահին նուիրուած:

Աւաղանի անունով՝ Մաշթոց, եւ Հայերուն մէջ ամենաժողովրդական անունով՝ Ս. Մեսրոպ ծնած է Տարօն գաւառի Հացեկաց կամ Հացեաց (Հացիկ) գիւղը, 361ին: Հայրը՝ Վարդան, հաւանաբար Մամիկոնեան սերունդէ, եւ Թերեւս տէր՝ Հացեկաց գիւղին: Եղած է Մեծն Ներսէսի աշակերտը, եւ անոր օրովը իբրեւ աշակերտ՝ հետեւած է յոյն եւ ասորի դպրութեանց, սորված է նաեւ պարսկերէն, ասորերէնի հետեւած է ասորի վարժարանին մէջ յԵդեսիա (Ուռհա), ուր կը Թուի Թէ հետեւած է յունարէնի ալ: Իր ուսուցչին՝ Մեծն Ներսէսի նման նախասէս աշխարհական կրթութեան հետեւող այս մեծ գէմքը ստացած է նաեւ զինուորական եւ քաղաքական գիտութեանց դաստիարակութիւն: Պարսկերէն Թղթակցութեանց համար երկար տարիներ կը վարէ Խոսրովի եւ Վռամշապուհի արքունիքներուն դիւանի քարտուղարի պաշտօնը: Բայց ի վերջոյ, առանց պատճառը յայտնի ըլլալու՝ հրաժարելով զինուորական աստիճանէն եւ քարտուղարի պաշտօնէն նուիրուած է վանական ասպարէզի, որ եղած է նախանձաւական՝ հայ այբուբենի գիւտով իր կատարած հոյակապ գործին համար:

Սահակ Կաթողիկոսի եւ Վռամշապուհ Թագաւորի Թելադրութեանց վրայ ու վերջնոյն մեկենասութեանն քաջալերուած, ժամանակ Սահակի Թանկագին գործակցութեամբ տեւ եւ գիշեր ողջնելով, համբուրելով, պտըտելով եւ հետազօտելով՝ կերտած է հայ այբուբենը (404 – 406), ուղեցոյց ունենալով յոյն, ասորի եւ փիւնիկեան այբուբենքը եւ ներշնչուելով այդ նախատիպարներէն:

Հայաստանի քաղաքական կեանքը երբոր խանգարուեցաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, օտար լեզու եւ մշակոյթ կը սպառնային հայ ազգին գոյութեան, բայց Հայ Ազգային գիրն ու անոր չակկապուած հայ դպրութիւնը փրկեցին հայ լեզուն ու ... Հայը:

Առաջին հայ դպրոցը բացուեցաւ Հայաստան աշխարհի Անդրանիկ Հայ Ուսուցչին՝ Ս. Մեսրոպի կողմէ, Բարձր Հայոց Շատագոմ գաւառի գլխաւոր աւան Շատագոմքի (հաւանօրէն այժմու Խօրէնհէրը, Սղերդ – Խարբերդ մօտ) մէջ, արդի Մասաթ – աէրէի գեղածիծաղ հովիտին մէջ:

Ս. Մեսրոպ ու Ս. Սահակ, գրեթէ տարեկից, իրենց մանկութիւնը անցուցած են Տարօն:

Դպրոցներ բանալէ եւ զանոք կազմակերպելէ ետք, Ս. Մեսրոպ Աւետարանի քարոզութեան առաջին վայրը ընտրեց Գողթն գաւառը, ուր հիմնեց վարժարաններ եւ կրօնական հաստատութիւններ:

Եւ սակայն, առանց հայերէն այբուբենի Ս. Գրական ընթերցումները (ասորերէն լեզուով) ու Թարգմանութիւնները իրենն նման յոյժ բազմազբաղ անձի մը ուսերուն վրայ ծանրացած ըլլալով, այդ դժուարութեանց յաղթելու միակ միջոցը՝ ազգային սեփական այբուբենով գրուած Ս. Գիրքը միայն պիտի կրնար ողնութեան հասնիլ, որովհետեւ ռեւէ եկեղեցական դիրութեամբ պիտի կրնար կարդալ զայն հաւատացեալներուն, առանց ասորերէն ընթերցանութեան ու Թարգմանութեան դժուարութիւններն ունենալու: Ուստի նուիրուեցաւ հայ այբուբենը հնարելու երազին, զոր իրականացուց ինչպէս յիշեցինք:

Այս փրկարար գործը երբ սկսաւ երաշտուած արդիւնքը տալ, ինք դարձաւ կրկին Գողթն, ուր երկար տարիներէ ի վեր որջացած բորբորիտոն հեթանոսական աղանդաւորութիւնը ջնջեց ու այդ շրջանին մէջ գտնուող Սիւնիքը անցնելով՝ հոն ալ ի գործ դրաւ իր առաքելութիւնը:

Նկատելով որ Մեծ – Հայքի լուսաւորութեան բարիքներէն զրկուած էր յունական բաժնի Հայութիւնը, Սահակ Հայրապետ Բիւզանդիոնի Թէոդոս Բ. կայսեր եւ հայազգի Անատոլիոս Սեբաստացի Զօրավարին ուղղուած յանձնարարականներ տալով Մեսրոպի, Վարդան Մամիկոնեանի հետ ղրկեց Բիւզանդիոն, խնդրելով յանուն համաշխարհութեան, որ արտօնութիւն տրուի իրենց բաժնի Հայութեան ալ ազատօրէն օգտուելու հայ գրերու գիւտին բերած բարիքներէն, որոնց արգիւնքը տեսնուիլ սկսաւ Մեծ Հայքի ամէն կողմերը: Ոչ միայն տրուեցաւ խնդրուած Թոյլտուութիւնը, այլեւ Անատոլիոս Զօրավարի կողմէ եկեղեցական ատեանն ընդունելով՝ Ս. Մեսրոպ վերադարձաւ Հայաստան, ուր նուիրուեցաւ իր ուսուցչական եւ քարոզչական պաշտօններուն, յաջորդաբար շրջելով Մարաստանի կողմերը, Սպերք, Դերջան եւ Եկեղեաց գաւառները: Վրաց Աշուշա Բդեշխը, որուն կինը Անուշ Վռամ, քոյրն էր Վահան Մամիկոնեանի մօր Զուիկի, Ս. Մեսրոպ հրաւիրեց Տաշրաց գաւառը, քարոզելու համար քրիստոնէութիւնը անդ վերերեւցող աղանդաւորներուն:

Հայերու համար ազգային պատիւ մըն է, որ Ս. Մեսրոպ գտած է նաեւ այբուբենը Վրացիներու եւ Աղուաններու, որոնք Դ. դարուն սկիզբն ու միջոցին քրիստոնէութիւնը ընդունած էին, ունեցած են գրականութեան սկզբնաւորութիւն մը՝ շնորհիւ Ս. Մեսրոպի:

Ս. Մեսրոպ, բեղուն կեանքով մը՝ 85 տարեկանին վախճանեցաւ 17 Փետրուար 440ին, Ուրբաթ օր, Ս. Սահակի մահէն վեց ամիս ետքը:

Ս. Մեսրոպի փառաւոր յուղարկաւորութիւնը բացական ազմուկի եւ տարակարծութեան պատճառ դարձաւ: Որովհետեւ ոմանք կը փափաքէին Թաղել զայն Վաղարշապատի մէջ, ոմանք ալ՝ ... ջարկէին իր կրօնական գործունէութեան դաշտը Գողթն գաւառը, իսկ երբեմն խումբը կը պնդէր անոր ծննդավայրը գաւառը՝ Տարօն փոխադրել իր մարմինը եւ դնել իրեն սրբակից Ս. Սահակի դամբարանին մէջ ամփոփել զայն ... այս ամէնուն վրայ, յաղթանակը տարաւ Հայաստանի հազարապետ Վահան Ամատունիի նման ազդեցիկ դէմքի մը ... չումը, այն է՝ Ս. Մեսրոպի մարմինը ամփոփել Վահանի նախարարական ... ւառին՝ Արագածոտնի Օշական գիւղը ..., որ կատարուեցաւ, յուղարկաւորութեան մասնակցութեամբը Սպարապետ ... ներէն Հմայեակ Մամիկոնեանի, Արծրունի, Յովսէփի եւ Թաթիկի: Յուղարկաւորութեան Թափօրը կազմուեցաւ Կոթայք ... սարանէն:

Ս. Մեսրոպի մարմինը իր վերջին ... գտարանին մէջ ամփոփուելէն երեք տարի ետք, Վահան Ամատունի ... կառուցանել տուաւ Օշական գիւղը ... մու եկեղեցին, որ շքեղօրէն ... ուած է Կ. Պոլսեցի Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի (1866 – 1872) ձեռամբ ... մարմինը կը գտնուի նոյն եկեղեցի... գետնափոր մատուռին մէջ:

Յ. Գ.

ՅԻՇԱՏԱԿ Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ամսոյս 15ին, ժամը 17ին, Հայկ. Տան երդիքին տակ նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց Միլանոյի Մշակութային Միութեան եւ Հայկ. Տան վարչութիւններուն՝ արտակարգ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Հ. Ղ. Ալիշանի յիշատակի տօնակատարութիւնը, մահուան 60ամեակի առիթով:

Ոգեկոչման հանդիսութեան կը նախագահէր Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան, Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան, իր կողքին ունենալով պատուոյ հոգեւոր հօրիւ Իսահակ վրդ. Ղազարեանը, Պէյրութարհակ Հ. Կղեմէս Գալճեան, Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանն ու Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեանը: Անհանգստութեան պատճառաւ, չէր կրցած Միլանօ ժամանել Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. քարտուղար Հ. Եղիա վրդ. Փէչիկեանը:

Կարմրախայտ ծաղիկներով եւ մշտադալար տունկերով ներդաշնակօրէն գեղազարդուած էր Հայկ. Տան միջավայրը, մինչ մայր պատին վրայ, յաւերժական Արարատին աջին եւ ձախին կ'երեւէին անմահն Մխիթար Սեբաստացիին եւ ազգային մեծ բանաստեղծ Հ. Ղ. Ալիշանի մեծադիր կենդանագիրները:

Հանդէսը բացուեցաւ Բժ. Երուանդ Արզումանեանի Թափանցող ողջոյնի խօսքով, որուն յաջորդեց «Բամ Փորոտան»ի խմբերգային երկձայն երգեցողութիւնը, ապա, հոգեւոր հօրիւ արտասանեց իր խանդավառող բացման խօսքը, եւ Գ. Ա. Երազենց կարդաց Հ. Ղ. Ալիշանի «Գըլուխն Աւարայրի» քերթուածին առաջին հատուածը, Տիկին Ա. Պաղտասարեան փաթթիչ ասմունքով երգեց մեր ... բախտ Գ. Ալեմշահի «Իսկ...». Յետոյ ... բարձրացաւ Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեան, համադամանօրէն ներկայացնելով Հ. Ղ. Ալիշանը որպէս պատմագէտ եւ բանաստեղծ, մինչ Բժ. Մանուկ Թանգեանեան, ջերմ զգացմամբ եւ խորհրդածութիւններով ի մասնաւորի անդրադարձաւ Հ. Ղ. Ալիշանի հայրենասէրի տեսականին եւ ոգւոյն շուրջ: Օր. Ս. Սինանեան փայլացումով երգեց Կոմիտասի «Ձինար ես»ը, մինչ Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, Գ. Երուանդ Հիւսիսեանի անակնկալ բացակայութեանը պատճառաւ, օրուան պատշաճ իր ամբողջ եւ պատշաճ խօսքն արտասանեց: Գ. Ն. Գազազեան, այս անգամ եւս, խոր ըմբռնումով կարդաց Հ. Ղ. Ալիշանի «Լուսնկայ գիշերն հանգստեան Հայոց» բանաստեղծութեան առաջին մասը, մինչ Բժ. Բագրատ Ի... գիւղարեան խանդավառ շունչով գեղ... հանեց դաստիարակը՝ Մխիթարեանց մէջ: Գ. Ե. Երէցեանի անհանգստութեան պատճառաւ, Տիկին Ա. Պաղտասարեան եւ Օր. Ս. Մինասեան գեղերգեցին Բ. Կանաչեանի «Մեծեանակը».

Բժ. Արամայիս Սրապեան նախ խօսեցաւ «Ալիշան բանաստեղծ» ապա «Մխիթարեանք եւ իրենց գործը» նիւթերու շուրջ: Երգչախումբը, գեղարուեստական Գ. Հ. Բամպակեանի՝ երգեց Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի քայլերգը ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Տալիա կը ճանչնայ իր վաղեմի ծանօթ բժիշկը, ապրելու յոյսը կը շողայ անոր աչքերուն մէջ, եւ սակայն — « Քու ձեռքդ թող մեռնիմ» *կը գոչէ գործողութեան պահուն:*

Բժիշկը, որ վարպետ վիրաբոյժ մըն էր, նշտրակի մոլորած հարուած մը կուտար եւ կտրուած երակէն փռակի պէս արիւն կը հոսէր: Հոսումը դադրեցնել անկարելի կ'ըլլայ, եւ Տալիա կը մեռնի վիրաբոյժին ձեռքէն:

Ծղճի ձայնը անհանգիստ ընել կը սկսի բժիշկը, որ այլեւս անկէ վերջ, սրտի հիւանդութեան մը պատճառով, ինքզինքէ հանգիստ կուտար, իր մենակեաց կեանքն ապրելով, սովորական միօրինակութիւնով:

Զօհրապի երեւակայած բժիշկին տիպարը չէ՞ ուրեմն անոնցմէ, որոնք սիրտի կատարեալ անդորրութեամբ պիտի գիտէին ձախող հարուածի մը տակ դալարուող դոհը: Կեանքի մէջ քիչ չեն Տալիային բժիշկին հակապատկերները, որոնց մէջ խղճի ձայնը դիւրութեամբ անհանգիստ չըլլար:

Այրին.— *Գանդուխտներու կեանքէն, Հայ իրականութեան մէջ ծանօթ, երեւոյթի մը նկարագրութիւնն է: Գիւղացի Մարտիրոսը կ'ամուսնանայ, եւ ճակատագրական օրինապահութեամբ, իր հայրերուն ճամբան կը բռնէ, դրամ շահելու համար, իր մանկամարդ կինը, տակաւին օր ու արեւ չտեսած, կը Թողու դրան ետեւ, ու կը մեկնի դէպի Պոլիս, բեռնակրութիւն, կամ լուսաւոյն պայմաններու մէջ, վաճառատան մը դռնապանութիւնը ընելու համար:*

Տարիներ կ'անցնին: Զարդար, երիտասարդ հարսը, Մարտիրոսի վերադարձին կը սպասէ: Եկեղեցի կ'երթայ, Սուրբերուն կ'աղաւէնէ, սակայն բոլոր յոյսերն ի դերեւ կ'ելլեն: Մարտիրոս կը յամառի պանդուխտ մնալ, ու ... ժամանակ մոլորիլ դէշ ճամբաներու մէջ: Պոլսեցի հայ հարուստ կին մը, հրապուրուելով Մարտիրոսի առնական ու չինական գեղեցկութենէն, իր ցանցին մէջ կը ձգէ միամիտ երիտասարդը, յետոյ լքելու եւ անկէ երես դարձնելու համար:

Մարտիրոս-խրատ-է. որ դրամ կը ղրկէ հայրենիք, երբեմն ալ Թղթիկներ, սակայն մտքէն կը վանէ վերադարձի *խնդիրը: Հիւանդութիւնով կը տառապի, կէս անօթի, կէս կուշտ, չատ անգամ, եւ իր երիտասարդական կորովն ու գեղեցկութիւնը, միակ դրամագլուխները յաջողելու համար — վրայ կուտայ հեռացնել:*

Այս է ամփոփ բովանդակութիւնը այս իրավէպին: Սովորական դէպք մը, որուն նկարագրումովը, վիպագիրը մատնանիշ կ'ընէ պանդխտութեան դժբախտ իրականութիւնը, որուն երեսէն բազմաթիւ մայրեր, քոյրեր ու հարսներ արիւն արցունք Թափած են ժամանակին:

« Խղճմտանքի ձայներ » *հատորն այս կերպով կը փակենք:*

Երկու սեւէ տիպարներու խղճի ձայնն է որ կ'արձագանգէ: Անկումներու եւ պարտութիւններուն, յաղթութիւններուն եւ պայքարներուն կը յաջորդէ մարդկային անշէջ ուժը, խղճի ձայնը, որ կուգայ վկայելու ներթակային, իր ըրած գործին լաւ կամ վատ բնոյթը:

Այս հատորը Զօհրապի գրականութեան ամէնէն յաջող էջերը կը բովանդակէ:

« ԿԵԱՆՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է »

(Ճիտին պարտքը, Երջանիկ մահը, Աջինկա, Դիմակը, Ժամին բակը, Ճօկան, Փոթուրլըն, Վերադարձը, Արմենիա, Կարծեմ թէ, Յակոբիկ, Կ. Պոլիս, 1911):

Ճիտին պարտքը.— *Հատորին առաջին այս պատմուածքը, հակառակ անոր որ կեանքի մէկ իրական դրուագը կը պատկերացնէ, ձանձրացուցիչ կաղմութիւն մը ունի, չարունակ կրկնութեամբը «պայուսակ»ի մը պատմութեան:*

Յուսէփ աղան «վաճառականութենէ եւ խանութպանութենէ հեռացած լինելով առուտուրի միջնորդութեամբ կ'ապրէր»: Երեսուն տարուան կեանքի ընթացքին «մեծկակ պայուսակ մը» իր ճակատագրին կ'ընկերանայ, եւ Յուսէփ աղային երկու պարմանի աղջիկները «խոստմնալից ու խոստմնապահ» ... դաշտը կը նկատուի:

Յուսէփ աղա կեանքի պայքարին ար... քէն տարուելով, անկանգնելի կերպով ... Թաւալի անյաջողութենէ անյաջողու... Թիւն: Ուրախ ու ժպտուն օրերուն սեւ ... մաղձոտ օրեր կը յաջորդեն, մինչ իր ... ջիկները, իր կեանքի անյաջողութեան ... վայրէջքին անծանօթ, միշտ լեցուն կը ... կընկալեն պայուսակը: Երջանիկ ու յ... ջող օրերուն բարեկամները երեսնին ... դարձնեն Յուսէփ աղային, որ ընտանեկան ... կահկարասիները հեռացնել կը ծախէ ... բարպահիկի մը համար, եւ ի վերջոյ ... սէփ աղան երեկոյ մըն այլեւս տուն ... վերադառնար եւ ինքզինքը, իր պայուսակին հետ ծովը կը նետէ: «Այդ պայուսակը՝ իր անողորմ յամառութեամբը յուսահատեցուցիչ պատմութեան ... մարդոց ճիտին պարտքը կը մարմնացն... անչուշտ»:

Իբրեւ ընթերցող կը կարծէի Թէ ... սէփ աղան պիտի չընտրէ այն ճամբան, որ ճամբան է բոլոր դժբախտներու, բոլոր յուսահատներուն:

ՄԻՐՏԻՉ ԳԱՐԱԳԵԱՆ

(5 Շար.)

...րածութիւն Ա. Փոնցեկաքեալի ; Դաշնակով մէջ ընդ մէջ կ'ընկերանային՝ Տիկիններ Քնարիկ Եղիկեան եւ Անահիտ ...ամպակեան :

Տոքթ. Իգնատիոս Քիւչիւքեան կարդաց Հ. Գ. Ալիշանի «Հայ Հայրենիք» բանաստեղծութեան իր կատարած խաւ– սերէն յաջող թարգմանութիւնը :

Ջանալ խտացնել բանախօսներուն խօսքերը դժուարին գործ է , սակայն պարտք կը համարինք նշելու որ բոլորն ալ հանգամանօրէն մօտեցած էին իրենց նիւթին , խոյանալով եւ մեկնաբանելով ոգին անձի մը՝ որ իր մեծ սրտով եւ նոյնքան մեծ քնարով խորունկ ներշնչումներ հեռացուց , զանոնք մարմնաւորելով իսկապէս մեծարժէք հատորներու մէջ , որոնց էջերէն մեզի կը խօսի ոչ միայն ճշմարիտ բանաստեղծութեան ձայնը , այլեւ կը լսուին մեր ազգային պատմութեան գեղեցիկ..., անցքերուն եւ դրուագներուն զանգիւնները , հրեղէն երկինքներու բազմաստուածեան ընդմէջէն :

Արբահօր Թելադրիչ խօսքով , որ գործուն սրտի մը խօսքն էր՝ ուղղուած հասարակութիւնը կազմակերպող երեք Միութեանց վարչութիւններուն , եւ որուն մէջ կը լարախէր վարակիչ յուզականութիւն մը , փակուեցաւ հոլերցու մեծ բանաստեղծի յիշատակին նուիրուած այս առնականութիւնը :

× Երեկոյեան , ժամը 20·30ին , ի պատիւ Արապիոն Արք. Ուլուհոճեանի եւ իրեն ուղեկից հայրերուն , Միլանոյի ... գաղութներէն Բառալքերի մէջ ճաշ մը սարքուած էր Ալիշանեան տօնակատարութեան նախաձեռնող ազգային երեք Միութիւններուն վարչութեանց կողմէ :

Ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Ստեփան Արապեան , որ հայրենի սովորութեանց եւ բարքերու շուրջ պատշաճ անդրադարձութիւններէ ետք՝ յաջորդաբար խօսք տուաւ Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեանի , Հ. Կղեմէս Գալճեանի , Տիկին Լիւսի Արցամանեանի , Տոքթ. Օննիկ Մանուկեանի , Պ. Յարութիւն Տիլոխեանի , Տոքթ. Տիգրան Ակսէրեանի , Տոքթ. Սարգիս Յէրոյեանի , Տոքթ. Յակոբ Գազանճեանի , Պ. Միհրան Փոթուքեանի , Տոքթ. Լեւոն Ուլուհոճեանի , Տոքթ. Արմենակ Մերուեանի , Պ. Հ. Քամպանեանի , եւ թող ներեն ինծ բոլոր անոնք՝ որոնց անուն–երը այս վայրկեանիս գրչիս տակ չեն գար : Բոլորն ալ , պատմելէ ետք իրենց կեանքին յուզիչ եւ թելադրիչ դրուագները՝ բաժակներ պարպեցին Մխիթարեան Միաբանութեան արեւշատութեան համար : Պ. Նուպար Գալպագճեան , արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն» քերթուածէն մի քանի յանկարներ :

Գեղապաշտօն Արքահօր հայրական խօսքին յաջորդեց յանկարծ երգեցողութիւնը «Հայր Մեր»ին , զոր 75 հայորդիներ երգեցին միաբերան , գրեթէ իրենց սրտին խորութեանց մէջ :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ Ս.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ .— Ուրբաթ , Հոկտեմբեր 13–ին , Արեւմտեան Պերլինի «Ամերիքա – Հաուզ»ին մէջ անգլերէն լեզուով դասախօսեց Սաառի համալսարանի Ամերիքանիսթիքի դասախօս Փրոֆ. Տոքթ. Ճոն Վ. Ցակոբեան (Տիթրոյիթէն), որ յատկապէս Պերլինի գերման ուսուցիչներու Միութեան կողմէ հրաւիրուած էր խօսելու այս նիւթին շուրջ :

Ժամը 20ին 10ը մնացած սրահը լեցուած էր մեծամասնաբար անգլերէն լեզուի ուսուցչուհիներով եւ ուսուցիչներով :

Դասախօսը, ինչպէս անունը կը վկայէ, ամերիկահայ անձնաւորութիւն մըն է եւ մեզի համար հպարտութիւն էր ամերիկեան գրականութեան մասնագէտ Հայ մը այստեղ իբր դասախօս լսել :

Փրոֆ. Ցակոբեան մէկ ժամէ աւելի խօսեցաւ իր նիւթին շուրջ եւ յատկապէս շեշտեց թէ գերմանական դպրոցներու մէջ տարածուած գրքերը ամերիկեան գրականութիւնը կրճատելով եւ աղաւաղելով կուտան : Իր ուսումնասիրութեանց հիման վրայ զոր կատարած է , ընկերակցութեամբ Տոքթ. Տոլչի , ճշդած է թէ դպրոցականներու ձեռքը տրուած ամերիկեան այսպէս կոչուած «ընտիր ընթերցուածքը» երբեան Ամերիկայի մէջ իսկ չկարդացուած եւ անծանօթ հեղինակներու կտորներ կը պարունակեն : Ասոնք երբեք չեն կրնար ամերիկեան գրականութիւնը ներկայացնել այս սերունդի համարուիլ : (Օրինակի համար Օ. Հէնրիի կամ ձէք Լոնտոնի գրականութեան անկարեւոր եւ դպրոցականներու անյարմար հեղինակութիւ–ները) : Մանաւանդ կրճատումներ կատարուած են–եւ «պարզացումներ» , որոնք լաւ կտորներուն արժէքը , նոյն իսկ իմաստը փոխուած են : Այդ գրքերուն մէջ կարելի է հանդիպիլ նաեւ յաճախ ամերիկեան ոճարանութիւններու սխալ բացատրութիւններուն :

Նշենք այստեղ որ գերմանական դպրոցներու մէջ տարածուած օտար գրականութեան ուսմունքին յատկացուած գրքերը լրացուած են տրուած ընթերցումեան կտորին համար պէտք եղած յատուկ բառարանով , ծանօթութիւններով եւ նօթերով , խօսքը ասոնց մասին է :

Փրոֆ. Ցակոբեան ըսաւ թէ ամերիկեան գրականութեան հանդէպ Գերմանիոյ մէջ ցոյց տրուած նախապատուութեան համապատասխան չէ գերման հրատարակիչներուն այդ վերաբերմունքը : Անկէ անդրադառնալ պատկեր մը կը ստացուի անհարազատօրէն ամերիկեան գրականութեան մասին , հետեւաբար եւ ամերիկեան կեանքին մասին :

Գալով լեզուական տարբերութեան , բրիտանական անգլերէնի եւ ամերիկեան անգլերէնի միջեւ , անիկա պիտի մնայ միշտ եւ խնդիր մը օտար դպրոցներու համար , այսինքն ո՞ր անգլերէնը սորվեցնել : Ըստ Փրոֆ. Ցակոբեանի ամերիկեան անգլերէնը դաւաճանութիւն մը պէտք չէ նկատել բրիտանական անգլերէնին , այլ պէտք է ընդունիլ իբր առանձնայատուկ լեզու մը , որ ունի իր մասնակի լրացուցիչ բառամթերքը՝ բրիտանական անգլերէնին վրայ , ունի իւրայատուկ արտասանութիւն , ուղղագրութիւն եւ ոճ : Ամերիքանիսթիքի ուսմունքին նուիրուած կաճառները (Գերմանիոյ մէջ՝ Մայնց , Սաառ , Հայտելպերկ , Միւնիխ , Պերլին եւ ուրիշ համալսարանական քաղաքներ) կոչուած են սորվեցնելու ամերիկեան անգլերէնի առանձնայատկութիւնները :

Դասախօսութիւնէն ետք տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն : Բազմաթիւ ներկաներ խօսք առին եւ արծարծուած հարցերը պարզաբանելու առիթ ընծայեցին Փրոֆ. Ցակոբեանի , որ հեղինակաւորապէս պատասխանեց հարցումներուն եւ գոհ ձգեց անգլերէն դասաւանդող գերման ուսուցիչներն եւ ուսուցչուհիները :

Ամերիկեան գրականութեան ծանուցման , լեզուաբանական եւ ոճաբանական հարցերու լուսաբանութեան տեսակէտներով չինիչ դասախօսութիւն մըն էր , որուն համար շնորհակալութիւն յայտնեցին գերման ուսուցչական մարմնի նախագահը , ինչպէս նաեւ ներկաները ծափահարութեամբ եւ անձամբ :

ԱՆԹԱ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԶԱԿԻ ԲԱՆՈՒԱԾՔ

Երեւանի Պատմական Թանգարանին մէջ կան մեծ թիւով ազգագրական նիւթեր , որոնք կը ներկայացնեն Արեւմտեան եւ Արեւելեան Հայաստանի զանազան գաւառներու ժողովուրդին նիստ ու կացը՝ 17էն 20րդ դարերու ընթացքին , աշխատանքի գործիքներ , տանին իրեր , տարազներ : Այս վերջիններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն զարդանախշուած գործուածքները եւ ասեղնագործութեան բազմատեսակ նմոյշները : Հայկական բանուածքները եւ կտորները մեծ մասամբ կը կրեն բուսական եւ երկրաչափական զարդանախշեր , որոնք մէկ կողմէ ցոյց կուտան Հայաստանի հարուստ բուսականութիւնը , իսկ միւս կողմէ՝ ժողովուրդին ամէնէն կարեւոր զբաղումներէն մէկը՝ այգեգործութիւնը : Առանձնապէս շատ տարածուած նախշեր են խաչաձեւ , աստղանման՝ 6, 8 եւ 9թեւով վարդակները , Տ տառաձեւը , խաղողի ողկոյզները եւ նռան հատիկները , որոնք մեծ մասամբ օգտագործուած են նաեւ հայկական մանրանկարչութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ :

Ազգագրական բաժնին մէջ կան ոսկեխառն պաստառներ (ոսկիէ կամ արծաթէ թելեր , հիւսուած բեհեզներու հետ) : Այս ձեւի բանուածքները մեր պատմիչները կ'անուանէին գիպակ , «Ոսկեհուռ դիպակ» կամ «Ջլեստ ոսկեճամուկ» : Ասոնց վրայ երբեմն կիրարկուած են աւելի բարդ զարդանախշեր , յատուկ ապրանքներու կամ պատուէրներու վրայ : Այս բազմերանգ եւ բազմատեսակ բանուածքներէն ամէնէն հինը կը պատկանի 17րդ (1601) դարուն : Այս հիւսուածքը , որ վերնազգեստ մըն է , արժանի է յատուկ ուշադրութեան : Անիկա չուրջառ է , հիւսուած մութ կարմիր Փոնի վրայ , ոսկեայ եւ այլ բազմերանգ մետաքսեայ թելերով : Երկարութիւնը մէկ մեթր 57 սանթիմեթր է , իսկ քղանցքին լայնութիւնը՝ չորս մեթր 56 սանթիմեթր : Այս չուրջառը կրկնակի գեղեցիկ է ոչ միայն իր նուրբ բանուածքով , այլեւ վրան պատկերացուած բազմաթիւ գիմանկարներով : Ասոնց վրայի եւ տակի կողմերէն ոսկիէ թելերով հիւսուած են կարգ մը յիշատակագրութիւններ եւ պատրաստութեան թուականը՝ ՌԾ (1601) :

Ինչպէս կը վկայեն պատմիչները , այնքան բարձրարուեստ ու արժէքաւոր եղած են այդ ձեւի բանուածքները եւ ասեղնագործութիւնները , որ ծախու հանուած կամ իբրեւ նուէր ղրկուած են Հայաստանէն դուրս :

Պատմական Նշանակութիւն ունեցող հնութիւնները իրենց նրբութեամբ գրաւած են նաեւ արուեստագէտներուն ուշադրութիւնը եւ դարձած յատուկ ուսումնասիրութեան նիւթ արուեստի մասնագէտներուն կողմէ : Յատուկ ալպոմ կը պատրաստուի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի կաճառին մասնագէտներուն կողմէ :

Վ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

×

ՈՒԿՐԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Եւգենի Լեւոնեան 1927ին աւարտած է Աստրախանի գեղարուեստական դպրոցը. երկու տարի ետք կը հաստատուի Հայաստան , ուր կ'աշխատի շարժապատկերի եւ թատրոններու մէջ , իբրեւ բեմայարդար : 1936ին կը տեղափոխուի Օրջոնիկիձէ , ապա Լվով , ուր կը մնայ մինչեւ այսօր : Երկրորդ մեծ պատերազմին կը քաջքայուի առողջութիւնը ու կը զամուի անկողին , այսուհանդերձ , ուկրանահայ նկարիչը կը շարունակէ նկարել :

Վերջերս Երեւանի մէջ իր աշխատանքներուն նկարչին ցուցահանդէսը բացուեցաւ : Այս առթիւ խօսք առին հայ արուեստագէտներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Այո , անպայման կերպով :

— Ձեզ հասկնար , պէյս , ինչո՞ւ ատանկ անորոշ բացատրութիւններ կուտաք .

— Լութֆի աղա ժպտեցաւ... բայց ... ժպիտ դառնութեան ու ցաւի մը արտայայտութիւն կը թուէր :

Երկու օր առաջ չխօսեցա՞յ քեզի թշուառութեան մը պատմութիւնը :

— Ի՞նչ... ընդհատեց Տէրվիշը :

— Այո :

— Ոչ , պէյս , յիշէ որ Աստուծոյ խոստացար ...

— Իրաւ է... բայց ի՞նչ ընեմ :

— Աստուծոյ ձայնը մի խղդեր :

— Ոճրագո՞րծ մը պատեմ :

— Չէ՞ որ ոճրին պարագաները պարզուած են :

— Ոճիրը չարդարանար , Տէրվիշս :

— Գիտեմ... բայց ոճիրներ կան որ անիրաւութեան մը դէմ հարուածներ են , պէյս : Ինչո՞ւ կը պաշտպանես զայն ... չէ որ պարտականութիւնդ է , որպէս զի տկարներուն կեանքը ապահովես :

Լութֆի աղա չպատասխանեց : Մեքենաբար դահլիճին դուռը բացաւ ու պոռաց :

— Ո՞վ կայ դուրսը :

— Ես , տէր իմ մրմնջեց սեւ կերպարանքով աղայ մը :

— Գնա Չէքիին ըսէ որ Յօհան կոչուած թիապարտը հոսեղ բերէ :

Արաբը մեկնեցաւ :

Տէրվիշը լուռ ու մունջ եղանակով մը բազմոցին վրայ նստեցաւ սպասեց :

Քառորդ մը ետքը Վանակեան ներս մըտաւ արաբին առաջնորդութեամբ :

— Երբ պատմեմ քեզ , Յօհա , մրմնջեց Լութֆի աղա՝ աչոր կերպարանքին վրայ իր աչքերը սեւեռելով , ո՞ւր կ'ուզես երթալ :

— Հայրենիք... թոթովեց Վանակեան :

— Հայրենի՞ք դ :

— Այո :

— Շատ հեռո՞ւ է քու հայրենիքդ .

— Ո՛չ , պարոն թիարանապետ , կարօտով լեցուած մարդու աչքին հեռաւորութիւնը չերեւիր :

— Ո՞վ ունիս այնտեղ :

— Ազգականներ ...

Լութֆի աղա ոտքի ելաւ ու Վանակեանին մօտենալով ըսաւ .

— Գնա , Յօհա , Աստուած քեզի հետ .. գնա , բայց սրտի ու խղճի մարդ եղիր : Միեւնոյն ատեն , շնորհակալ եղիր բարի Տէրվիշի մը , որ պատճառ եղաւ քու փրկութեանդ :

Վանակեան դողդղալով մօտեցաւ Լութֆի աղային , յարգալից շարժում մը ըրաւ ու մրմնջեց .

— Ոչ , երախտապարտ եմ ձեզ , պարոն թիարանապետ :

Յետոյ Տէրվիշին ալ նայեցաւ... ու միայն նայուածք մը բաւական եղաւ ամէն բան հասկցնելու :

Լութֆի աղա ներս կանչեց սպասաւորը եւ պատուիրեց անոր որ մաքուր հագուստ մը տայ Յօհային :

Այսպէս , չորս տարի ետքը , Վանակեան կ'ազատուէր :

ՏԻԿԻՆ ՌՕԶԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Լուսիա եւ Լալէզար երկու ամիսներէ ի վեր տիկին Ռօզային տունը կը բնակէին :

Տիկին Ռօզա բարի եւ տարիքն առած կին մըն էր : Զափազանց հիւրասէր ըլլալով , հոգւոյն չափ կը սիրէր իր երկու հիւրերը : Մանաւանդ որ մինակ էր աշխարհիս վրայ :

Օր մը բարի պառաւը բացակայ էր տունէն : Լուսիա եւ Լալէզար պատուհանը նստած կը խօսէին : Ցանկարծ տեսան Տէրվիշը , որ փողոցէն կ'անցնէր արագ արագ քալելով :

Լուսիա ճիչ մը ըրաւ , զոր Տէրվիշը լսեց ու նայեցաւ :

— Վեր եկուր , մրմնջեց Լալէզար :

Ու իսկոյն երկու մանկամարդ աղջիկները գէպի փողոցին դուռը վազեցին , ուր կը սպասէր Տէրվիշը :

— Ո՛հ , հայրս... դողդղաց Լուսիա՝ խղդուած արցունքով մը :

— Աղջիկս , աղջիկս... կրկնեց Տէրվիշը՝ իր գրկին մէջ սեղմելով զանի :

Լալէզար արցունքով համբուրեց Տէրվիշին ձեռքերը :

— Հիմակ , մտիկ ըրէք , աղջիկներս , ըսաւ Տէրվիշը . գիտցէք որ Վանակեան ազատուած է ու այս պահուս ապահով ձեռքերու մէջ կը գտնուի :

— Ազատուա՞ծ է... գոչեցին երկու աղջիկները :

— Այո : Դուք ալ պատրաստուեցէք որ երկու օրէն մեկնինք : Նախ Վանակեան թող երթայ :

— Ո՞ւր կ'երթայիր , հայր , հարցուց Լուսիա :

— Կ'երթամ Վանակեանին մօտ , Պիտի ըսեմ որ դուրս չելլէ :

(Շար.)

ՔԱՂԱՔԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն որմէ յետոյ տեղի պիտի ունենայ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 22, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Պիտի կատարուի քահանայութեան ձեռնադրութիւն եւ Օծում Տիրացու Մանուէլ Թիւֆէնքճեանի:

Սկիզբ Ս. պատարագի ժամը 10ին:

Սկիզբ ձեռնադրութեան ժամը 10.30ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ հոգեպմայլ արարողութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ասրինէ Մ. Սագըզ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱԳԸՉԻ

մահուան առթիւ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10:

17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Ծուխ պիւֆէ:

Մատչելի գին: Մուտք 2 Ն.Ֆ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Զուարթնոց»ի խմբագիրը Հր. Բալուեան, մեզմէ կը խնդրէ յայտարարել թէ՝ տկարացած ըլլալով հիւանդանոց մտած է: Թերթին Ե. տարուան թիւ 9–10ը մեծ մասամբ տպագրուած, աւարտելու մօտ էր, բայց ստիպուած է զաղրեցնել ամէն աշխատանք:

Այս առթիւ կը խնդրէ իր բաժանորդներէն ներողամտութիւն այս կարճ դադարին համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շափէն – Փլէյէլ, Սարգիս Գօզոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օրը» Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գորտոյի Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15.30ին Սինօնի քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ — «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուատի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր Փին:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է փավիյոն մը, հինգ սենեակ եւ առանձին աշխատանոց մը, երկու յարկի վրայ, կառատուն երկու կառքի համար, ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, եւայլն:

Դիմել՝ ՏԱԼԵԱՆ,

72, Ave. Victor Hugo, Clamart (Seine) MIC. 40-46

Տրամադրելի է նաեւ մեծ քանակութեամբ քոնֆէքսիոնի ղերձան, ամէն գոյն եւ պութոնիէռի Սինկէռ մեքենայ մը, (Սան քուփ – ֆիլ):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Super Boom !!!

Պարանցիկ ցերեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

22 Հոկտեմբեր 1961, ժամը 17էն – 23 ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ մէջ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ambiance **Bar** **Buffet**

Disques Sélectionnés

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 22 OCTOBRE 1961

ԼԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9236 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 5037

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՆՀԱՇՏ ՊԱՅՔԱՐ"

«Ներգա՞ղթ կը կազմակերպեն թէ պառակտում կը սերմանեն» կը հարցնէինք անցեալ օր (Յառաջ, 15 Հոկտ.):

Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Զարոբեան իր ծանօթ Զեկուցման մէջ առնել վերջ թէ «որոշուած է 1962 թը–ականից սկսեալ կազմակերպել արտասահմանեան տարբեր երկրներից զալու ցանկութիւն յայտնած Հայերի հայրենադարձութիւնը», կը թելադրէր «ընդարձակ ու բարելաւել կապերը արտասահմանեան Հայերի ու նրանց առաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ»:

Ու կը բացատրէր թէ որո՞նք են այս վերջինները, — «կոմունիստները, հնչակեան պարտիան եւ ռամկավարների պարտիան»: Իսկ եւ իսկ երրորդութիւն մը, կամ բլոք, Խրուշչեւի սիրած բառով:

Զարոբեան վախնալով բոլորը նոյն սայլակին մէջ դնելէ, անմիջապէս կ'աւելցնէր, որ հնչակեաններու եւ ռամկավարներու նկատմամբ կոմունիստներու «դիրքերը միանգամայն պարզ են»: Ու կը շեշտէր.

« Մենք մտադիր չենք նրանց գաղափարական որեւէ զիջում անել, բայց մենք ողջունում ենք նրանց հայրենասիրական գործունէութիւնը կապիտալիստական երկրների հայկական գաղութների պայմաններում: Արտասահմանեան հայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը» (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ., 1961).

Ըսել կ'ուզէ, որ գաղափարախօսական տեսակէտով այդ երկու կուսակցութիւններն ալ շատ հեռու են բոլշեւիկներէն, սակայն Հայաստանի վարիչները կը քաջալերեն զանոնք եւ կ'աջակցին անոնց, որովհետեւ անոնց գործունէութիւնը գաղութի մէջ կը պտտի «հայրենասիրական»: Ու կ'ամրապնդեն իրենց կապերը «առաջադիմական» եւ «հայրենասիրական» այս կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք «պայքարում են խաղաղութեան համար, ռէակցիայի, իմպերիալիզմի եւ պառակտումի դէմ»:

Բոլշեւիկեան քարոզչութեան բերնի ծամոն դարձած այս բառակոյտերը պարզ փարատոններ են, ծածկելու համար իրենց բուն նպատակը, մութ եւ անխոստովանելի:

Շատ թափանցիկ են սակայն Զարոբեանի խօսքերը:

Գաղափարական գետնի վրայ հակառակ ըլլալով հանդերձ հնչակ – ռամկավարներուն, կ'օժանդակեն անոնց, պարզապէս անոր համար, որ անոնք միացեալ ճակատ կազմած են համայնավարներուն հետ, պայքարելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, — յաւիտենական մղձաւանջը, որմէ չեն կրնար ձերբազատուիլ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր:

Անգամ մը եւս միասին կարդանք Զարոբեանի ըսած խօսքերը, բոլշեւիկեան պաշտօնական Հայերէնով եւ սխալ շարադրութեամբ.

«Անհրաժեշտ է, որպէսզի համախմբել արտասահմանի հայկական առաջադիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, աշխուժօրէն գործակցել տուեալ երկրի առաջադիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել ժողովրդի ոխերիմ թշնամի հակաժողովրդական, բուրժուա – նացիոնալիստական դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան»:

Սով. Հայաստան (23 Սեպտ.) փակագծի մէջ կ'ըսէ թէ այս ճառախարհիկ խօսքերը «ծափահարութիւններով ողջունուած են:

« Այսուհետեւ եւս», այսինքն ինչպէս մինչեւ այսօր, «անհաշտ պայքար» մղել Դաշնակցութեան դէմ: Ահա՛ թէ ինչ կը հրահանգէ Հայաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղարը արտասահմանի «առաջադիմական» կազմակերպութիւններուն՝ ճիշդ այն օրերուն, երբ կը ծրագրեն նոր ներգաղթ կազմակերպել դէպի Հայաստան:

Ա՛յսքան վրանբաց դրդումէ յայտարարութիւններէ վերջ, ո՞ր բարեմիտն է որ տակաւին պիտի հաւատայ թէ մարդիկ « հայրենասիրութենէ » մղուած հայրենադարձ կը ծրագրեն:

Ներգաղթը պարզապէս նոր առիթ մը պիտի ընծայէ Հայաստանի վարիչներուն « անհաշտ պայքար» մղելու Դաշնակցութեան դէմ, որպէսզի կատարեալ դարձընեն սփիւռքի հայկական գաղութներու քայքայումը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԽԻՍՏ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ՀԱԿԱԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿԻՆ ԴԷՄ

Անաստաս Միկոյեան յայտարարեց թէ պատմութեան կարկինին առեղը համայնավարութիւն ցոյց կուտայ: Նախքան այս հաստատումը Միկոյեան ինչպէս Տիկին Ֆուրցեւա (Գերագոյն Խորհուրդի միակ կինը) եւ ուրիշներ խստօրէն քննադատած էին հակակուսակցական խմբակը, գլխաւորաբար Մալենկով եւ Կագանովիչ որոնց արտաքսումը, կուսակցութենէն անխուսափելի կը թուի: Շատ հաւանական է նաեւ որ աննախընթաց դատավարութիւն մը տեղի ունենայ, հրապարակաւ դատապարտելու համար լենինեան գծէն « շեղած » հին պարագլուխները: Ամէն ինչ կը հաստատէ այս տպաւորութիւնը մանաւանդ նախագահ Գրէչնեւի սա յայտարարութիւնը.—Անդրոյ ատարկայ անձերը իրենց պատասխանատուութիւնը պէտք է ստանձնեն կուսակցութեան եւ պատմութեան առջեւ:

Միկոյեան յայտնելով թէ բացարձակ համաձայն է Խրուշչեւի յայտարարութեանց շեշտեց թէ Մոլոթով եւ միւսները յամառօրէն ընդդիմացած են լենինեան կարգերու վերահաստատման, վարչութեան վերակազմութեան եւ խոպան հողերու արժէքաւորման: Ասոնք, աւելցուցած է Միկոյեան արգելք հանդիսացած են կուսակցութեան եւ ժողովուրդին յառաջացման բայց «լենինեան ոգին եւ սկզբունքները յաղթեցին, լենինեան գիծը ընտրուեցաւ եւ Նիքիթա Խրուշչեւի գլխաւորած կեդրոնական կոմիտէն յաղթանակը տարաւ: Միկոյեան խստօրէն կը քննադատէ նաեւ Սթալինի վերջին գիրքը որուն տուեալները բաւական չեն համայնավարութեան յաջողութեան համար: Կը դատապարտէ Ալպանացիներուն «կեղծաւորութիւնը»: Երբ կը ծաղկէ Էնվեր Հոճայի եւ Շեհուի նման հին շարքայիններ «ամօ՜թ, ամօ՜թ» կը լսուի ժողովասրահին մէջ: Միկոյեան ներբողը կը հիւսէ Քուպայի եւ կ'աղաղակէ «ձեռքերը վար, պարոն աշխարհակալներ» արժանանալով բուռն ծափահարութեանց:

Սփիրիտոնով, Լենինկրատի շրջանի Ա. քարտուղարը ծանրօրէն յարձակելէ ետք հակակուսակցական խմբակին վրայ շեշտեց թէ 1935 – 1937 մաքրագործումին ժամանակ, հազարաւոր պարկեշտ եւ հաւատարիմ մարդիկ, անողոք դատապարտութեանց արժանացած են: «Մալենքով, ըսաւ Սփիրիտոնով, իր խղճին վրայ հազարաւոր մարդոց մահը ունի, որոնք ոչ մէկ յանցանք գործած էին »:

× Ազրպէյճանի Կ. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը իր զեկուցումին մէջ երկարօրէն ծանրացաւ իր շրջանին յաջողութեանց վրայ շնորհիւ «համայնավարութեան կառուցման» եւ այն հին սուտին որ կ'ըսէ «եթէ ընկերդ Թուղէ, ճամբադ լայն է եւ արդար »:

× Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Վալթեր Ուլպրիխթի բոլոր նկարները հրապարակէն վերցուած են: Հաւանական չէ որ համայնավար պարագլուխը շնորհազրկուած ըլլայ, աւելի հաւանական է որ ուզած է խուսափիլ «անհատի պաշտամունքի» ամբաստանութեան արժանանալէ:

× Նուկոոլաս Թանիուեկ գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ալպանացիները խիստ յայտարարութեամբ մը կը պատասխանեն. խորհրդային ամբաստանութեանց:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ հրատարակուած ընտրական վերջին (բայց վերջնակա՞ն) թիւերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն: Հալք 183 Ազգ. Ժողովին մէջ, 48՝ Ծերակոյտին: Ատալէթ (Մենտերէսի ժառանգորդները նկատուած) 155 եւ 70, Նոր – Թուրքիա 62 եւ 19, Ազգայնական գիւղացի 50 եւ 13: Կը հաստատուի թէ ոչ Հալքը ոչ ալ Ատալէթը ի վիճակի են առանձին դահլիճ կազմելու քանի որ անհրաժեշտ 226 աթոռները չունին, ժողովէն ներս: Միւս կողմէ որոշուեցաւ ետ կանչել այն 14 սպաները որոնք շնորհազրկուած, արտասահման ճամբուած էին: Կրնան ծերակուտական նշանակուիլ (Ա. Մ. Կ. ընտրուածներուն վրայ 22 հատ ալ նշանակելու իրաւունք ունի): Սահմանադրութիւնը կը ճշդէ թէ ծերակուտականները քառասուն տարեկան պէտք է ըլլան նուազագոյն եւ 14երու խումբէն միայն 4 հատ այդ պայմանը կը լրացնեն:

ԻՏԱԼԻԱ հրատարակուած պաշտօնական փաստաթուղթ մը կը յայտնէ թէ համայնավար կուսակցութեան անդամները պակսած են, այս տարի: Ըստ կուսակցութեան տեղեկագրին 1960ի 1792801 անդամներէն 1961ի 1728194 հատ մնացած են: Բարձրագոյն թիւը եղած է 1958ին՝ 2.035.353:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը մերժեց խորհրդային բողոքագիրը Արեւելեան Թրակիոյ Ատլանտեան ռազմափորձերուն վերաբերեալ:

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճը պաշտօնապէս յայտնեց թէ դեսպանատուներ եւ հիւպատոսարաններ պիտի ստեղծէ 31 երկիրներու մէջ, ասոնց մէջ՝ Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը: Ցարդ 52 պետութիւններ ճանչցած են Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութիւնը: Միւս կողմէ, տնտեսական յանձնախումբ մը, գլխաւորութեամբ՝ Քուզպարիի Իրաք, Սէուտական Արաբիա, Յորդանան եւ Լիբանան պիտի երթայ:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ կիներու ցոյցը ձախողեցաւ: Հազիւ քանի մը հարիւր կիներ եւ երախաներ որոնք կը փորձէին հաւաքուիլ ցրուեցան ոստիկանութեան կողմէ, առանց միջամտելի:

ՄԻՋ ՄԻՋԻՆ

ՄՐՑՈՒՄ

Հին Աթէնքի մէջ, ճարտասանութեան վերջին դասարանը կը կոչուէր «մլուկի դասարան»: Պարզ այն պատճառով որ աշակերտներուն կը տրուէր, իբրեւ աւարտական ճառ, «մլուկին գովքը », — գովաբանել մլուկը (թախթապիթի), կամ գովքը անկարելի նման նիւթի մը: Արդարեւ, կարելի՞ է միթէ գովաբանել մլուկը, ինչպէս բանաստեղծները կը գովաբանեն սոխակը:

Հելլենական միտքը, սակայն, այնքան զօրաւոր էր դիալեկտիկայի մէջ, որ կրնար ապացուցանել մլուկին արժէքը, գնահատութեան պատրուակներ գտնել գիշերազնաց այս միջատին զզուելի հոտին արտայայտութեան մէջ, մանաւանդ հաստատել կսկծուն խայթուածքներուն օգուտը: Ճարտասանութեան դափնին խլելու համար՝ պէտք էր ունենալ զօրաւոր տրամաբանութիւն, նուրբ եւ ճկուն պատճառաբանութեան կարողութիւն: Դիւրի՞ն բան է գովել վարդին բոյրը, բայց գովել նզովուած մլուկին հոտը եւ համոզել թէ չկա՛յ աւելի ախորժական անուշահոտութիւն քան մլուկին հոտը՝ ահա պայմանը ճարտասանական տաղանդի եւ իմացական ճարճատումի ապացոյցը տալու:

Մրցում մը կը բանամ այսօր, իմ կարգիս:

Մլուկի դասարանին աշակերտներուն տրուած նիւթին չափ դժուար չէ ինչ որ պիտի պահանջեմ: Նոր սերունդին համար՝ կը բանամ այս մրցումը, որպէսզի տեսնեմ թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան ընդունակութիւն ցոյց կուտան նուրբ պատճառաբանութեան: Միտք կոչուածը ընկալեալ գաղափարներու պահպան մը չէ, հզօր ճառագայթի մը պէս կը թափանցէ ամէն ճեղքերէ ներս: Պատճառաբանելու գիտութիւնը կը զօրացնէ այդ ճառագայթը: Անհրաժեշտ այս մեր օրերուն՝ երբ «հայրիկին ու մայրիկին պէս մտածելը» առաքինութիւն է այսօր, եւ գաղափարները՝ ծամուած պատառներ են:

Ահա մրցումի նիւթը:

Ծանօթ է առակը, որ կը պատմէ թէ պատանի հովիւ մը ոչխար կ'արածէր բլուրի մը վրայ՝ գիւղին գլխուն վերեւ: Զուարճանալու համար, կ'ըսէ առակը, օր մը կը պոռայ.

— «Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ»:

Գիւղացիները կը վազեն՝ մէկը կացինը է ձեռքին, միւսը՝ երկժանին, երրորդը հրացան կամ գաւազան:

— « Խաբեցի՛ ձեզ», կ'ըսէ պատանին:

Օրեր ետքը, դարձեալ կը պոռայ պատանին.

— « Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ»:

Կը վազեն գիւղացիները զէն ի ձեռին: Ոչ գայլ կայ, ոչ ալ ...

— « Խաբեցի՛ ձեզ», կ'ըսէ պատանին:

Երբ, օրեր ետքը, անգամ մը եւս կը լսուի պատանի հովիւին նոյն ազդակը, գիւղացին ինք կը խնդայ «խաբողին» վրայ եւ չի շարժիր տեղէն:

Գայլը իրա՛ւ եկած էր այս անգամ, ու կ'ընէ ընելիքը:

Ա՛յս է ստախօսին վախճանը, կ'եզրակացնէ առակագիրը:

Լա Ֆոնթէն ունէր իր *անթակոնիսթը*, որ մեծահամբաւ գրողին առակներուն կուտար բոլորովին հակառակ եզրակացութիւն: Նոյն այդ ձեւով՝ կ'ուզեմ որ հակառակ վճիռ մը տրուի փոքրիկ հովիւին:

Իմ վճիռս.— Յանցաւոր են գիւղացիները: Ամէն կերպիւ կ'արդարացնեմ հովիւը:

Ո՞վ պիտի կատարէ լաւագոյն պատճառաբանութիւնը՝ հասնելու համար իմ եզրակացութեանս:

Մրցումին մասնակցողները կրնան գրել հայերէն կամ ֆրանսերէն: Լեզուի հարց չկայ, այլ՝ մտածման ճկունութեան, — երբ մէկը ճարտար պատճառաբանութիւն ցոյց տայ եւ տանի յաղթանակը, կը թարգմանեմ եւ կը հրատարակեմ այստեղ, մրցանակի արժանի հռչակելով տրամաբանելու, իր մտածման նրբութեան ապացոյցը տալու կարողութիւնը:

ԱՐԱԶ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

[illegible] Է.

Տօքթ. Գրօ կը գրէ.—

« Կրետին (ռուսական տառերով գրուած) — Ապուշ» (էջ 37): «Կրետինիզմ (ռուսական տառերով) — Ապշութիւն» (էջ 37):

Սխա՛լ: Ապուշ թարգմանելէ առաջ կրետինը, եւրոպական բառ (Ալպեան գաւառաբարբառ), ուրեմն ինչո՞ւ չգրել ռուսերէն՝ սլաբօումնիյ :

Ապուշ բառը, ըստ իր արմատական իմաստին, չափով մը միայն կը պարմանէ մեղքը՝ զոր կը գործէ այն որ կը գործածէ, իբրեւ բժշկ. տարազ, քռեթէն բառին համապատասխան: Իսկ ապշութիւն բառը, այստեղ, առաւել եւս անընդունելի :

Կրնաք առարկել թէ ընդունած է Քաջունի, ինչպէս ընդունած են ուրիշ շատեր: Բայց Բիւզանդացի՝ ո՛չ: Առաջինը՝ պակասաւոր գիտութեանց, երկրորդը՝ գպրութեան: Դաս մը եւ այս, խորհրդածութեան առատ նիւթ :

Կարճ, — այս ապուշը ամէնուն գիտցած ապուշը չէ: Ապուշներ շատ՝ ամէն կողմ, բայց քռեթէն հազուադէպ է տեսնել : Նաեւ՝ քոյր – եղբայր չեն ապուշ եւ ապշութիւն բառերը :

Ձեմ ուզեր կանգ առնել ապշութիւն բառին հնագոյն գործածութեան վրայ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Բ. Օր. ԻԸ. 28), ուր բնագիր եւ զանազան թարգմանութիւններ չեն համապատասխաներ իրարու :

Աւելին, — նոյն բաները չեն ապշութիւն եւ ապուշութիւն՝ արդի աշխարհաբարին մէջ, ուր հայ քերականութիւնը զարմանալի առաձգականութեամբ մը կը ստեղծէ ու կը սղէ, (ինչպէս՝ ապշութիւն, ուր արմատական մէկ տառ միայն մնացած է, Շ տառը, թերեւս միակ օրինակը հայ լեզուի մէջ), կամ կ'երկարէ նոյն բառը, (ինչպէս՝ ապուշութիւն), իմաստի այլայլանութիւն շնորհելու համար միայն: (Լեզուական տարբեր պահանջներ մը կը ծագին բառերը սեղմելու եւ ընդլայնելու քերականական օրէնքները, լատիներէնի մէջ յաճախադէպ եւ մասնաւոր տարազներով ծանօթ) :

Այսպէս, հակառակ Փրանսերէնին՝ ուր քռեթէն ածականն է որ առած է քռեթինիզմ գոյականը առանց իմաստաբանական շեղումի, հայ լեզուի մէջ՝ ապշութիւն գոյականը, գեղարուեստական գաղափարներու մտերմութեամբ զօրացած, կը մերժէ իմաստաբանական որեւէ կապ իր ածականին հետ; Ապշութիւնը, այլեւս արուեստագէտ խառնուածքներու կամ հոգիներու արտայայտութիւն, կը համապատասխանէ էքսթազին, մինչ ապուշութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր ածականին :

Տեղն է ըսել թէ քռեթէն եւ քռեթինիզմ բառերը եւս նրբերանգով մը կը տարբերին իրարմէ:

Արդ, ի՞նչ կը նշանակէ քռեթէն:

Ամուլ կը մնան բառագիտական քննութիւնները այս մասին: Ըստ ոմանց՝ քռեթէն կը ծագի քռեթա բառէն (կաւիճ), այն մեկնութեամբ թէ կաւիճի գոյն կ'ունենայ քռեթէններու մորթը, աւելի ճիշդ՝ տժգոյն, դեղնաւուն, դիակի գոյն: Ըստ Ֆոտերէի՝ քռեթիէն (քրիստոնեայ) բառն է որ առաջացած է աղաւաղեալ այս բառաձեւը, այն մեկնութեամբ թէ քրիստոնեաները կ'ունենան երանեալ եւ ապշած՝ մարդոց արտայայտութիւնը, ճիշդ ինչպէս կը ներկայանան քռեթէնները: Այս մեկնութիւնը ունի այլ բացատրութիւն մը, — քրիստոնեաները, «աղքատ ոգւով եւ առանց գպրութեան» (Գործք, Դ. 13), աւանդաբար կը համարուէին անմիտ, ինչպէս են քռեթէնները: Զուարճանալու համար՝ տեղ կուտամ երրորդ ստուգաբանութեան մը, — քռեթէն բառը աղաւաղումն է քռէաթիւր բառին, անարգական իմաստով, — կը նշանակէ եղկելի արարած, ինչպէս են քռեթէնները:

Ստուգաբանական այս փորձերէն ոչ մէկը կրնանք ընդունիլ իբրեւ գոհացուցիչ:

Այս մութ եւ անծանօթ բառին հետ, իբրեւ համապատասխան, կը գործածուին ժողովրդական ու գրական բազմաթիւ այլ բառեր, ինչպէս՝ քակօ, քօլիպէ, ժեզիթ, քափօն եւ նման բառախումբ մը, յաճախ «ալպեան բորոտութիւն» անունով ծանօթ թշուառութեան վիճակներու հետ շփոթուած, Ֆրանսայի մէջ : Գերմանիոյ մէջ կ'ըսեն պլէօտզինինկ (աւելի ծանօթ՝ շթօքտում), Աւստրիոյ մէջ՝ թրոթթըլ, Անգլիոյ մէջ՝ տընս, Զուիցերիոյ մէջ՝ թրիսըլ, Իտալիոյ մէջ՝ կոֆֆօ (այլափոխեալ՝ կավաս) կամ թոթոլա, Ամերիկայի մէջ՝ պովօս կամ բոնթոս, Թուրքիոյ մէջ՝ էպլէ (արաբերէն պեյլահէթ բառէն), Արաբիոյ մէջ՝ դապի:

Բոլոր այս բառերուն մէջ, — զանց կ'առնեմ նոյնքան ուրիշներ, — քռեթէնը կը ներկայանայ իբրեւ ապուշ, այսինքն թանձրամիտ:

Ուրեմն, ցոյց կուտայ ախտավիճակի մէկ երեսը միայն: Ահա թէ ինչո՛ւ Տօքթ. Գրօ եւս կը գրէ, տուրք վճարելով ընդհանուր սխալին. — «Կրետին — ապուշ»:

Ապուշը տարբեր, քռեթէնը տարբեր : (Կարգ մը հեղինակներ չորս ստորաբաժանումներու կը բաժնեն քռեթէնը, — ես կ'առնեմ ու կը նկարագրեմ կատարեալը):

Ախտաբանական տեսակէտով՝ քռեթէնը կը ներկայացնէ երեք ախտավիճակ մէկ անձի վրայ, երկու ախտավիճակը հիմնական, — Փիզիքապէս անկատար, վիզին վրայ խպիպ, միտքով ողորմելի :

Փիզիքապէս՝ վատասերած էակ մըն է, ուռած – փքած, մինչ տխեղծ: Գլուխը խոշոր, ու տափակ՝ առջեւէն դէպի ետեւ, խարիսխը լայն, գագաթը՝ նեղ, ծածկուած՝ թանձր մազերով, որոնք չեն թափիր երբեք, ոչ ալ կը ճերմկին: Գեր ու մօրուք չունենար: Վիզ գրեթէ չունի, գլուխը կցուած է կուրծքի վանդակին : Յաճախ խպիպ մը՝ տոպրակի ձեւով, կզակին տակ ու կուրծքին վրայ : Այս թշուառ արարածը կ'աճի ընդհանրապէս լայնքին: Երեւոյթով՝ մանուկ եւ ծեր :

Զգայարանքները՝ բութ, յաճախ մէկ ականջը խուլ: Բնութեան ամէնէն հրամայական ու կենսական պահանջներուն զգացումէն զրկուած, անօթի կը մնան՝ եթէ հոգացող չըլլայ :

Իմացական ամէն կարողութիւն՝ բացակայ: Դէպքերու յիշողութիւնն է միայն որ կը դիմանայ, — օրինակ՝ կը խուսափի պատիժներէ եւ անոնցմէ որոնք չարութիւն գործած են իրեն: Կը մնայ ու անծանօթ շրջանակի մէջ՝ պղուշանալով հանդիպիլ անոնց որ կը ճանչնան զինք : Ընդհանրապէս ծոյլ եւ անզգայ, մունջ՝ նոյնիսկ ցաւի կամ ծեծի տակ, զոր կ'արտայայտէ մռմռալով միայն: Մանչ ըլլայ թէ աղջիկ, ամուլ է, չի կրնար սերնդագործել, այնքան որ հայրութեան եւ մայրութեան գործարաններն ալ կը զոստնան :

Ֆիզիքական եւ իմացական թշուառութեան այս տիպարը չի քրտնիր, ընդհակառակն միշտ կը մսի, միջատներու խայթոցը չի զգար, ունկրամոլ է բայց կուլ տալու ընդունակութիւնը այնքան նուազ է որ յաճախ կը խեղդուի՝ պատառը բերնին մէջ: Բերանը շարունակ բաց եւ լեզուն դուրս կախուած՝ լորձունքով թրջուած կ'ըլլայ կուրծքը: Հաւատութիւն չունի :

Ամէնէն յիմարանոցին մէջ ունէի երեք քռեթէն, որոնց ճաշին ներկայ կ'ըլլայի՝ հսկելու համար որ չխեղդուին :

Անսպառ է նիւթը եւ ուսումնասիրութիւնները դէզ կը լինեն: Վկայութիւններ կան, որոնք կարօտ են վերաքննութեան : Սկիզբէն՝ պատճառ ցոյց կը տրուէին ապառաժ պայմանները, օդին խոնաւութիւնը, ապականած հացերը, հողը, ջուրը: Հեղինակ մը մեղադրած է նոյնիսկ ... սուրճը: Այս հիւանդութեան մասին առաջին խօսողը, աւստրիացի բժիշկ մը, Հէօֆերս, կը մեղադրէր իբրեւ ախտապատճառ լեռնցիներու . հարբեցողութիւնը, ծուլութիւնը եւ ժամանցը՝ տաք վառարաններու շուրջ (1675): Անհուհետեւ լռութիւն: Եկաւ Հալլէր, յետոյ արդիականները, որոնք ամէն պատճառ փնտռեցին զանկասկերն կրած այլաձեւութեանց մէջ: Ժամանակ մը կը տիրէր այն կարծիքը թէ բարձունքներու խոնաւ կլիման եւ հովիտներու ճահճային շրջապատը կը կազմեն բուն մեղաւորը .Փրոֆ. Մաղհար Օսման բաւական չի համարիր լեռներու վրայ բնակութիւնը եւ ձիւնհալքի ջուր խմելու սովորութիւնը, երբ. ուրիշներ այդ ջուրին մէջ մանրէի պակասին կը վերագրեն վահանագեղձին ծանօթ տկարութիւնը իր հետեւանքներով. Եղան բժիշկներ որ ժառանգականութեան վերագրեցին եւ եղան ըսողներ թէ կակազող հայրը եւ կակազող մայրը քռեթ[illegible] կը ծնին, ախտավիճակ մը որ [illegible] կուգայ առաջին մանկութեան ընթացքին.

Այս ամէնուն մէջ հետաքրքրական է գիտնալ թէ վատասերած ուղեղն է որ կը ծնէ քռեթէնը՝ արտաքին երեւոյթով թէ փիզիքական վատասերումն է պատճառ կը դառնայ ուղեղային զօրացումին, ապուշութեան: Օփփենհայմ կը վկայէ թէ, Արեւելքի մէջ, գոյութիւն ունի ձեռնածութեան եղանակ մը, որ երախաներու վիզին ու գլխուն վրայ ներգործելով՝ ապուշի կը վերածէ [illegible] ները, — եղեռնական «գործող» մը, որ կը գիտէն [illegible] ազդեցութիւնները եւ [illegible] պաշտօնեաները համար իրենց [illegible] աթոռը կամ հարստութիւնը ժառանգող[illegible] ներու դէմ: Պեռնիէ կը գրէ թէ [illegible] խոյնեն այդ նպատակով: Եւ [illegible] կը դառնան անմնաս ապուշ քռեթէններ [illegible] այս աւանդութեան կ'ակնարկէ իր Պայազետ թատերախաղին մէջ.

Ապուշ Իպրահիմը, առանց իր ծնողաց [illegible]
վախն ունենալու.
Ցաւխտենական մանկութիւն մը կ'ապր[illegible]
[illegible]
Ապրելու եւ մեռնելու անարժան
[illegible]
Ինքզինք լքած է այն ձեռքերուն մէջ
որոնք կը սնուցանեն զինք

Այժմ խօսք տանք Քաջունիին, որ այսպէս կը նկարագրէ քռեթինիզմ —

«Անբանութիւն եւ անզգայութիւն մարդոց, որ յայտնի լինի յետ ծննդեան բոկրեալ ի հասակի հնգից ամաց, որոց բթացեալ միտք, լինին կերպարանք ապուշ; ձայն կերկեր, մարմին [illegible] եւ դալկան, եւ անյագութիւն ուտելոյ: Երբեմն կատարեալ իցէ ապշութիւնն, յայնժամ եւ ի սպառ կորուսեալ բանականութեան եւ իմացականութեան, եւ յայնժամ լինի այնպիսին խուլ եւ համր, [illegible] կաղապատեալ : Բայց ոչ հաւասար [illegible] տրամաղ կարգաւորեալ ամենեքին [illegible] կան եւ գլխական հանգամանս [illegible] յինս բնութեան: Են բազում ապուշ [illegible] հովիտս լերանց Տիրոլի, Ալպեանց [illegible] բենեանց եւ այլուր: Ապշութիւնն [illegible] ախտ ժառանգական, բայց [illegible] բնակութենէ խոնարհ եւ գիճին [illegible] ի ջրոյն զոր ըմպեն, եւ յառաւել[illegible] կաւճի եւ մագնեսիոյ ի հող երկրին [illegible] չլինելոյն մանիչ ի ջուր եւ յօդ, [illegible] բուն պատճառքն չեն տակաւին [illegible] նօթք»:

Կարգ մը հեղինակներ այս ախտ[illegible] ճակը կը շփոթեն «ակիւթական հիւանդութեան » հետ, հին մատենագրութեան մէջ շատ յիշատակուած, առանձին [illegible]

Եզրակացութիւն.— Ամէն ապուշ քռեթէն չէ, — մտային կարողութեանց [illegible] ցակայութիւնը մասնաւորապէս [illegible] կ'ըսենք տկարամիտ, թանձրամիտ, [illegible] միտ, տխմար, ապուշ: Ժողովրդ[illegible] բացատրութեամբ՝ ապուշ, դմբոյ [illegible] դում, տմլոշ: Գրական ու քիչ գործած[illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Ես կը կարծէի թէ Յուսէփ աղան իր երկու պարմանուհիներուն արեւուն սիրուն «իր ճիտին պարտքը» պիտի կատարէր, վիմագրաւելով կեանքի ամէնէն դժնդակ պահերը, ինքզինքը շինարար ու քարերար աշխատանքի տալով: Բայց յարգելի հեղինակն ուզեր է այլպիսի վերջաւորութիւն մը տալ :

Ինչպէս նախապէս նկատեցի նիւթը « Կեանքն է, ինչպէս որ է » իր շուկայով, առեւտուրով, միջնորդով դժբախտութիւնով ու յուսահատ լքումներով :

Երջանիկ մահը.— Հազար տեսակ մահերուն մէջէն ո՞րն է ամէնէն «երջանիկ մահը», ահաւասիկ այն նիւթը, որ Զօհրապի գրչին տակ կը դառնայ Մոբասանեան վէպիկ մը: Տօքթէօր մը երջանիկ, կանացի ամէն շնորհներով օժտուած եւ իր սեռակիցներուն մէջ առաջին դիրքն ունեցող կնոջ մը պատմութիւնը կ'ընէ: Բժշկական քննութենէ մը վերջ, կը յայտնուի որ Տիկինը սրտի հիւանդութիւն ունի, եւ սակայն հակառակ բժիշկի հրահանգներուն, որոնց համեմատ, անդորր ու հանդիստ, անխռով կեանք մը պիտի ունենար, ինքզինքն անձնատուր կ'ընէ կեանքի կարճատեւ վայելքին: Իր շուրջը կը թրթռան երիտասարդները ու կը բաբախեն հոգիները՝ բոլոր կարօտակէզ սիրտերուն: Եւ պարահանդէսի մը մէջ, իր սիրած երիտասարդներէն մէկուն գիրկին մէջ հոգին կ'աւանդէ: Ահաւասիկ «երջանիկ մահը» :

« Հիւանդութիւններու, ցաւերու մէջ չտառապեցաւ: Մեռելութիւնը չփճացուց իր շնորհները: Պաշտելի ու պաշտուած կինը մնաց մինչեւ վերջին վայրկեանին, բաժակի մը պէս, որ կոչունքի մը սեղանին վրայ, ցնծութեան մաղթանքներու, բաժակներու մէջ կը փշրուի, փոխանակ զուրսը սպասաւորներու ձեռքով, լուացքի աղտոտ ջուրին մէջ օր մը կոտրելու անհետանալու, այս կինն ալ էն շնորհագեղ պատկերի մը մէջ, գերագոյն երջանկութիւնը զգացած ու պարգեւած ժամուն անհետացաւ »:

«Կինը ծեծող մրն է, պէտք չէ որ լացի փոխուի » ահաւասիկ աշխարհիկ փիլիսոփայութիւնը, զոր սիրուն կառուցուածքով մը Զօհրապ մեզի կը պատմէ : Արդեօք բոլո՞ր կիներուն համար ալ երջանիկ է միայն այն մահը, որ կուգայ սիրելիի մը գիրկին մէջ զանելու իր որսը: Թող կիները մեզի բացատրեն ու պատմեն այս խնդիրը :

Այինկան.— Երկու եղբայրներ, Յակոբոս եւ Սահակ, առաջինը «այինկածի» (ծխախոտ փախցնող) իսկ երկրորդը ռէժիի դէտ, երկուքին զբաղումները իրարու հակոտնեայ են: Գերձուհին նախապէս կը սիրէ Սահակը, եւ յետոյ կը սիրուի Յակոբոսէն : Յակոբոս անտառը կ'ապաստանի իր ծխախոտի բեռներով, «գիշեր մը՝ հրացանազարկ կը լինի Սահակը»: Սահակի մահէն վերջ Գերձուհին սեւեր հագնող այրիկ մը կը մնայ, որ չամուսնանար: Իր նշանը եա կը լինի առանց պատճառը հասկցնելու :

Հատորին անյաջող կտորներէն է «Այինկան» եւ քիչ մըն ալ անբնական իր բովանդակութեամբ: Յաջող է եւ պատկերաւոր Յակոբոսի դիմագծի եւ կերպարանքի նկարագրութիւնը, իբրեւ կենդանի պատկեր: Այս կտորը քիչ մը չի՞ յիշեցներ Լալերու լեռնային ու անտառային կեանքը, որուն կը դիմագրաւեն իրենց բովանդակ էութեամբ . Նոյն արկածախնդրութիւնը, նոյն յանդգնութիւնը, նոյն անվեհերութեան ու արիւնի ծարաւի անվախ նոյն հոգիները :

Դիմակը.— Արշակ Եազըճեան երիտասարդ մըն է, որ չապրեր այն տափակ, շուկայիկ ու տխրալի սէրերով, որոնց անձնատուր է եղած առհասարակ ժամանակակից երիտասարդութեան գրեթէ մեծամասնութիւնը : Արշակ ճանչցած ու սիրած էր երկու տարիէ ի վեր կին մը որ չէր կրցած սիրուիլ: Իր երազը կ'իրագործուէր սակայն ու երջանիկ էր, ճիշդ իր ուզած անդուլ ու ըղձալի կին[illegible] դէմքը :

Պարահանդէսի մը մէջ այս կինը դիմակով կը ներկայանայ Արշակին ու անձնատուր կնոջ բոլոր կախարդանքներով ու ծեքծեքումներով կ'ուզէ [illegible] գրաւել երիտասարդը: Բայց Արշակ [illegible] տիպարն ունի, զոր կը սիրէ եւ [illegible] անկէ չի սիրուիր, դիմակաւորը իր [illegible] քիւռն բաւարարութիւն չի տար, [illegible] կ'ուզէ դէմքը տեսնել ու պարահանդէսի յաջորդ օրը նոյն կինը կը յայտնէ [illegible] ինք էր իրեն ներկայացող «դիմակաւոր կի[illegible]ը ու կ'աւելցնէ .

« Այսպէս էք դուք՝ երբեք մարդիկ [illegible] մէնքդ ալ, դիմակի կտոր մը եւ [illegible] բածնիդ ու չարածնիդ զանազանելու [illegible] կարող կ'ըլլաք: Դիմակ մը ու անոր [illegible] ամէն դէմքերը կը տեսնէք: Բայց կիներ այնպէս չեն. ամէն ծպտումի տակ [illegible] կը ճանչնան իրենց սիրած անձը, որ[illegible] հետեւ սիրտով կը սիրեն անոնք, մինչ[illegible] դուք աչքով կը սիրէք միայն, եւ [illegible] խաբելէ դիւրին բան չկայ »:

Զօհրապ այս պատմուածքով [illegible] մեզի ըսելու, թէ կիները երբ [illegible] «սիրտով կը սիրեն» եւ թէ դիմակ [illegible] ծպտում մը նշանակութիւն չունի, [illegible] որ հոգիին աչքերը ամենատես են

ՄԿՐՏԻՉ Գ[illegible]

(Ց Շար.)

«ԿԵՆՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ»

(Հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԸ. դարը)

—o—

1600-ին Հռոմի Ծաղիկներու հրապարակին վրայ խարոյկ վառեցին եւ այրեցին Ջորդանօ Բրունօ յայտնի անաստուածը ։ Մինչեւ այդ թուականը, հազարաւոր այդ [illegible] խարոյկներ վառած էին նաեւ Սպանիոյ մէջ՝ ԺԵ. դարու «Մեծ հաւատաքննիչ» Տորքեմադայի հրամանով ։ Կ'այրէին ոչ միայն մարդիկը, այլեւ անոնց գիրքերը. Բայց մարդիկ կը շարունակէին գրել, եւ այդ գիրքերէն շատերը հասած են մեզի ։

Այսպիսի բազմաթիւ գիրքեր կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանին մէջ, որոնց, երբ կը նայիս, կը թուի թէ իրենց կազմերը սեւցած են հաւատաքննիչներու խարոյկներու ծուխէն ։ Կը դարձնես մը [illegible] կողմը, եւ ձեռագիրի էջերէն կը ցայտեն շլացուցիչ պայծառութիւն ունեցող այսպիսի միտքեր, որոնք պատիւ կը բերեն Ջորդանօ Բրունոյի ժամանակակից եւ անկէ առաջ ապրած հայ մտածողներուն ։ Առա-ջինն է՝ Անանիա Շիրակացի, որ դեռ 1300 տարի առաջ գրած էր թէ Երկիրը գնդաձեւ է, Յովհաննէս Սարկաւագ՝ որ անգլիացի հռչակաւոր փիլիսոփայ Ռոճըր Պէքընէն աւելի քան մէկուկէս դար առաջ շեշտած էր թէ ախտաճանաչում կատարելու ամէնէն լաւ ձեւը փորձն էր, Մխիթար Հերացի՝ որ առաջին բժիշկն էր, որ բնութագրեց «բորբոսային ջերմը», Յովհաննէս Երզնկացի՝ որ ծանօթ է Հայաստանի մէջ կատարած իր դիտարկումներովը, որոնք Եւրոպայի մէջ օրինականացուեցան 300 տարի ետք միայն ։

Բնափիլիսոփայ միտքի այս փայլուն նմոյշները ծածկուած են դարերու մատենագրական շերտերուն տակ եւ յայտնի կը դառնան միայն մանրակրկիտ պեղումներու միջոցաւ ։ Դժբախտաբար ժամանակի ոչնչացնող ձեռքերէն փրկուած չէ դեռ բնափիլիսոփայական որեւէ երկ (կամ միայն ԺԻ. դարէն սկսեալ), այնպէս որ հայկական կենսաբանութեան պատմութիւնը գրելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրութեան շրջանակին մէջ առնել հայ ազգին հարիւրամեակներու ընթացքին ստեղծած մատենագրական բովանդակ ժառանգութիւնը եւ կենսաբանական միտքեր հաւաքել անոր ստեղծագործութեան բոլոր բնագաւառներէն։ Այս դժուարին գործը գլուխ բերելու համար մասնագէտ բնագէտ ըլլալէն զատ, անհրաժեշտ է միեւնոյն ատեն ըլլալ հմուտ մատենագէտ, հայ գրաւոր մշակոյթի լաւատեղեակ բանասէր ։

Ծաւալուն գիտելիքներու այդպիսի համատեղ զուգակցութիւնն է, որ ծնունդ տուած է հայ գիտութեան վերջին յաջողութիւններէն մէկուն՝ «Բիոլոգիական (կենսաբանական) մտքի զարգացումը Հայաստանում (հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԸ. դարը)» մենագրութեան, որ լոյս տեսաւ վերջերս ։ Այս գործին հեղինակն է Հայաստանի կենսաբանութեան հրատարակիչներէն մէկը, Երեւանի համալսարանին հին դասախօս, փրոֆ. Աւ. Տէր-Պօղոսեան, որ յայտնի է նաեւ Հայաստանի կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութեան եւ տնտեսական մեծ արժէք ունեցող կարգ մը լճերու, գետերու եւ լճակներու հետազօտութեան իր մեծ ծառայութիւններով ։

« Ըլլալով բազմավաստակ գիտնականին աշակերտներէն մէկը, — կը գրէ այս մենագրութեան առթիւ ծանօթ բնախօս Եզրաս Հասրաթեան, — մենք տեղեակ էինք անոր երկարամեայ լարուած, ոգեշունչ եւ խանդավառ աշխատանքին։ Չեմ ճանչնար մեր ժամանակակիցներէն գոնէ մէկը, որ անոր նման երջանիկ զուգակցութեամբ համատեղէր իր մէջ հմուտ գրաբարագիտութիւնը, հայ ժողովուրդին բազմամեայ պատմութեան եւ մշակոյթին ծանօթութիւնը եւ ունենար լայն ու խոր գիտելիքներ՝ ինչպէս պատմութեան, այնպէս ալ անոր արդի վիճակի մասին, այսինքն՝ բոլոր անհրաժեշտ նախադրեալները այս տեսակ գիտական գործ մը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար ...»։

Մենագրութեան բովանդակ նիւթերուն ցանկը կը կազմէ [illegible] փոքրադիր տպագրական էջ ։

Ցոյց տալու համար իրարու հետ մրցող կենսաբանը եւ բանասէրը, ինչպէս նաեւ գրքին բովանդակութեան հետ որոշ չափով ծանօթացնելու նպատակով՝ բերենք գլուխներէն մէկուն համառօտագրութիւնը ։ Երրորդ գլուխը, օրինակ, բաղկացած է 23 հատուածներէ։ Այսպէս, Հայաստանի քաղաքական վիճակը Դ. դարու Երկրորդ կէսին եւ Ե. դարուն, գիրերու գիւտը եւ անոր յառաջ բերած [illegible]ական – գրական շարժումը, հայ գրողին տիպը, Եզնիկը իբրեւ բնափիլիսոփայ եւ բնագէտ – կենսաբան, բազմացման եւ ժառանգական խնդիրները ըստ Եզնիկի, անոր բժշկական ծանօթութիւնները, Եղիշէն իբրեւ կենսաբան, Ագաթանգեղոսը իբրեւ բուսաբան – կենսաբան, Փարպեցիին կենսաբանական ծանօթութիւնները, «Յաճախապատում»ը եւ անոր հեղինակի խնդիրը, Խորենացիին կենսաբանական ծանօթութիւնները, «[illegible] գրքի» կենսաբանական նիւթը, գիտութիւնը Հայաստանի մէջ Արաբներէն առաջ եւայլն ։

Յիշատակուած գլուխը կը վերաբերի միայն մէկ դարու։ Նոյն ձեւի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան ենթարկելով աղբիւրները, բազմահմուտ գիտնականը 15 գլուխներու մէջ մշակած է շուրջ քսան դարերու կենդանաբանական միտքին զարգացման պատմութիւնը՝ յատուկ տեղ յատկացնելով հայ գիտնականներ Դաւիթ Անյաղթին, Անանիա Շիրակացիին, Ստեփանոս Սիւնեցիին, Գրիգոր Մագիստրոսին, Յովհաննէս Սարկաւագին, Դաւիթ Ալաւկայ որդիին, Մխիթար Հերացիին, Յովհաննէս Երզնկացիին, Յովհաննէս Որոտնեցիին, Գրիգոր Տաթեւացիին, Ամիրդովլաթ Ամասիացիին, Ասար եւ Բունիաթ Սեբաստացիներուն, Աբրահամ Գալեցիին եւ ուրիշներու ։

Մանրամասն ուսումնասիրուած է նաեւ հայ թարգմանական կենսաբանութեան պատմութիւնը։ Հայերէն անդրանիկ գիրքերուն հետ միասին Հայաստանի մէջ ծնունդ առած են նաեւ թարգմանական երկեր, որոնց առաջիններէն է Բարսեղ Կեսարացիին «Վեցօրէից» գրքին թարգմանութիւնը (Ե. դար)։ Հին յունական բնափիլիսոփայութեան քաջածանօթ հայ գիտնականները թարգմանած են Նեմեսիոս Եմեսացիի «Մարդու բնութեան մասին» եւ Գրիգոր Նիւսացիի «Մարդակազմութիւն» գործերը, ինչպէս նաեւ Գալիանոսի, Արիստոտէլի մարդակազմութիւնները եւայլն։ Ուշագրաւ է «Վաստակոց գրքի» թարգմանութիւնը, — գիւղատնտեսական գիտելիքներու այս հաւաքածոն [illegible] միջնադարուն թարգմանուած է ժողովուրդին մատչելի խօսակցական լեզուով ։

Փրոֆ. Աւ. Տէր-Պօղոսեան կենսաբանական միտքեր գտնելու համար դիմած է նաեւ հայկական առակներուն, բանաստեղծութիւններուն, մանրանկարչութեան։ «Կենսաբանական մտքի արտացոլումը հայ առակագիրների մօտ» գլուխին մէջ քննուած են Մխիթար Գօշի առակներուն մէջ նկարագրուած բոյսերն եւ կենդանիները, աշխարհագրական ծանօթութիւնները, Վարդան Այգեկցիի առակներուն բուսաբանական եւ կենդանաբանական մտածումները եւայլն։ Ի շարս այլեւայլ բանաստեղծութիւններու՝ բնագիտական պատմութեան նիւթ են ծառայած նաեւ միջնադարեան տաղերգուներ Կոստանդին Երզնկացիի, Յովհաննէս Թլկուրանցիի տաղերը, Դաւիթ Սալաձորցիի «Գովասանք ծաղկանց»ը, Կիրակոսի «Գովանք թռչնոց»ը, Յովհաննէսի «Վասն թռչնոց»ը եւ այլ ոտանաւորներ ։

Հայ կենսաբանական մտքի զարգացման պատմութիւնը շարադրելուն զուգընթաց, հեղինակը կատարած է նաեւ որոշ բանասիրական ճշգրտումներ։ Ճշգրտումներ մըն ալ ցուցած է, օրինակ, այնպիսի հմուտ ձեռագրագէտներու տեսակէտներուն մէջ, ինչպիսին է Գ. Տէր-Մկրտչեան, որ Յովհաննէս Երզնկացիին «Յաղագս երկնային շարժման» գործը սխալմամբ վերագրած է Յակոբ Ղրիմեցիին ։

Աշխատութիւնը ունի ռուսերէն եւ անգլերէն ամփոփումներ, օգտագործուած գրականութեան ցանկը, հեղինակին 41 ուսումնասիրութիւններուն մատենագիտութիւնը, անուանացանկ եւ, որ կարեւոր է, Փրոֆ. Աւ. Տէր-Պօղոսեանի կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած ակնարկ մը՝ Ա. Պօղոսեանի գրիչով ։

Մենագրութեան պատասխանատու խմբագիրն է հեղինակին երախտապարտ աշակերտը՝ Փրոֆ. Ե. Հասրաթեան, որուն խօսքովն ալ կ'ուզենք եզրափակել այս գրութիւնը — «Ընթերցողին ուշադրութեանը յանձնուող արժէքաւոր մենագրութիւնը հանգուցեալ Փրոֆ. Աւետիք Տէր-Պօղոսեանի վերջին գործն է, անոր «Կարապի երգը»։ Եւ գոհունակութեամբ պէտք է նշել, որ Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչութիւնը ընդհանուրի սեփականութիւնը կը դարձնէ այդ գործը։ Ամէն հիմք կայ ենթադրելու, որ այս արժէքաւոր մենագրութիւնը ջերմ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ոչ միայն համապատասխան մասնագէտներու շրջանակին կամ մտաւորականութեան մօտ ընդհանրապէս, այլեւ ընթերցասէր լայն զանգուածներուն մէջ»։

Գ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ

[illegible] ոսկեմակ։ Ֆրանսացիները աւելի [illegible] բառամթերք մը ունին, — սօ, [illegible]պի թի, ինփթ, սթիւփիտ, էնպեսիլ, [illegible]։ Ժողովրդական՝ կանաշ, պալուշ, [illegible]իաս, բռիշ, պալօ, պիզ, տեւտ, [illegible], սոտոյ, եւայլն ։

Բոլոր այս բառերը ցոյց կուտան մտային կարողութեանց թերաճ կամ կասած վիճակը, առաւել կամ նուազ չափով ։ Ամբողջական բացակայութիւնը՝ ապուշ, անբան կամ տխմար ։ Բայց դեռ ոչ քրեթէն։ Ապուշը մտքով ողորմելի, ֆիզիքապէս ոչինչ ունի արդահատելի։ Իսկ քրեթէնը այն թշուառն է, որ մտքով ողորմելի, մարմնապէս եւս արդահատելի, տխեղծ է եւ զազրատեսիլ ։ Յաճախ վիզին վրայ՝ խպիպ մը, զոր կ'անուանեն ժողովրդական լեզուով՝ խիպիկ, կոկ, քիթառ, խախախ (այս վերջինը արաբերէնէ փոխառեալ՝ առած է նաեւ թուրքերէնը)։ Ֆրանսացիները՝ կուաթր։ Ամբրուազ Փարէ կը գործածէ կանկրոն, [illegible] Ֆրանսական բարբառով [illegible]։

Բայց ամէն խպիպ ունեցող քրեթէն չէ։ Ֆրանսացի վիպագիր, Պենժամէն Քոնստան, խպիպ ունէր՝ բայց քրեթէն չէր ։ Դոկտ. Վորոնոֆ քրեթէնը կը հակադրէ հանճարին, ընդունելով որ [illegible] իր [illegible] նիւթով ծնունդ, [illegible] կը վերածէ հանճարի կամ ... քրեթէնի ։

Այժմ կուտամ քրեթէն բառին հայերէն համապատասխանը, ջանոլ, որ կը նշանակէ ապուշ եւ խեղաթիւր։ «Մօր ոչ բարւոք կերակրելով, հետեւաբար ծնեալք են մարմնոյ չարխառնուածովն եւ յարմարմամբքն՝ ջանոլք ծնանին» (Նեմեսիոս, — Յաղագս բնութեան մարդոյ, էջ [illegible] տպ. Վենետիկ, 1889)։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ինչո՞ւ համար... արդեօ՞ք վտանգ մը կայ ։

— Հէ՜, Թուրքերու գործ է... այսօր հետապնդում մը դարձուած է որ [illegible] ։

— [illegible] ։

— Մի վախնաք... ապահով ձեռքերու [illegible] ։

[illegible]

— Եւ, Թիապարտ ընկեր մը [illegible] ունի ։

— Հա՞յ ։

— Այո, Պատրիկ անունով, որուն մայրը հոս է ։

— Արդեօ՞ք սեւեր հագած կին մըն է ։

— Ճիշդ է ...

— Ո՛հ, երկու անգամ է որ կը հանդիպինք իրեն. կերպարանքը հայ կնոջ մը կը նմանէր։ Տեսանք, չէինք սխալեր ։

Տէրվիշը նորէն համբուրեց երկու աղջիկներն ու հեռացաւ ։

Լուսիա եւ Լալեզար յուզուած վիճակով մը պարտէզը մտան ու նստարանի մը վրայ ինկան ։

— Մեր նպատակին հասանք, քոյրս, մրմնջեց Լալեզար ։

— Այո ամենարարին Աստուած առաջնորդեց մեր քայլերը, Լալեզար, վրայ բերաւ Լուսիա։ Ազատ է Վանական... ալ վախնալու բան մը չունինք ։

Երկար ատեն խօսեցան ու երազեցին։ Յետոյ ոտքի ելան ու սկսան շրջագայիլ։

— Կէս օրուան մօտ տիկին Բօզա եկաւ ։

— Շատ սպասեցի՞ք, չէ՞, հարցուց Տիկին Բօզա՝ մայրական խանդաղատալից ձայնով մը։

— Բան մը չկայ... դողդղաց Լուսիա ։

— Գիտէ՞ս, Լուսիա, այսօր քաղաքը տակն ու վրայ եղած է, յարեց Տիկին Բօզա ։

— Ինչո՞ւ ... ի՞նչ կայ որ ...

— Թիապարտէն երկու մարդ փախած են ու կը փնտռուին ։

— Ի՞նչ ազգ են ։

— Երկուքն ալ հայ են եղեր ։

— Հա՞յ ։

— Այո ։

— Պիտի կրնա՞ն գտնել ։

— Ո՛չ կրնան գտնել ... թիապարտներէն [illegible] ստահակներէն աւելի ճարպիկ [illegible]են, աղջիկներս, մէյ մը բաց թողուին անոնց ոտքը, ալ կարելի չէ շուքերնին անգամ տեսնել ։

Բայց. տիկին այդ բերդէն դուրս ով կրնայ փախուստ տալ ։

— Անհնար է խնդիրը ... կ'ըսեն թէ մեծաւորին մատը կայ մէջը ։

— Երբ մեծաւորը գիտէ, ա՛լ ինչու փնտռելու կ'ելնէ ։

— Բնական է, որպէսզի հասկցնել չտայ թէ ինքը կառավարութեան օրէնքներուն դէմ կը գործէ ։

— Ախ, տիկին, չեմ հաւատար ....

— Ինչո՞ւ համար ։

Որովհետեւ ես ականատես եղած եմ Հայերու վիճակին ... եւ գիտեմ թէ Թուրք վարիչներն ի՛նչպէս կը նային անոնց բանտարկեալներուն վրայ։ Մանաւանդ՝ որչափ կ'ատեն Քրիստոնեաները ։

— Իրաւունք ունիս, միայն թէ [illegible] Թիապարտապետը քու ըսած Թուրքերուդ չի նմանիր։ Ինքը բարի մէկն է ու [illegible] սերունդէն է ։

Լուսիա որեւէ առարկութիւն չըրաւ. արդէն գիտէր թէ Տիկին Բօզայի ըսածը ճիշդ էր. փախուստ տուողը Վանականն է ։

ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Արդարեւ, Բարձրագոյն Դուռնէն եկած հրամանի մը վրայ, Լուտֆի աղա գիշերը պատուիրեց քաղաքապահ զինուորներուն որ անմիջապէս ձերբակալեն երկու թիապարտները, որոնց ազատութիւն տուած էր ինքը։

Տէրվիշը հասկցած էր պարագաները ։ Ուստի, առանց սպասելու, երկու թիապարտները ծպտեալ հագուստով դէպի մօտակայ անտառ մը առաջնորդած էր ։

Օ՜հ, Տէրվիշին շնորհիւ փրկուած էին Վանական ու Պատրիկ։ Կը մնային քաղաքին մէջ երկու մանկամարդ աղջիկներ ու պառաւ կին մը։

Եւ որովհետեւ Լուտֆի աղա կասկածած չէր Տէրվիշին վրայ, այդ պատճառաւ ամենայն համարձակութեամբ անոր քով կ'երթար եւ վերջին պատուէրը տալու՝ համամիտ կը գտնուէր ։

Արդէն Լուսիա, Լալեզար եւ Պատրիկի մայրը ներքին հաղորդակցութեան մէջ էին ու կը սպասէին որ յարմար առիթը գտնեն Տէրվիշին հետ փախչելու ։

Վերջապէս այդ յարմար առիթը ներկայացաւ ։

Իրիկուն մը գաղտնապէս իրարու մօտ եկան ու Տէրվիշին առաջնորդութեամբ թիապարտներու գտնուած անտառը գացին ։

[illegible] լեռներուն մէջ շաբաթներով թափառելէ ետքը ծովեզերեայ գաւառ մը հասան ու ճարպիկութեամբ մը՝ Յունաստան մեկնող շոգենաւը նետեցան ։

Ազատ էին ամէնքն ալ ։

ՎԵՐՋ ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴԻ

(Շար.)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600*ամեակին* ։

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Գ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՆՏՐԵԱՆԻ ։

Յայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրպօշի կողմէ պատրաստուած։ Ինչպէս նաեւ երգչային խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ ։

Տեղի կ'ունենայ 28 *Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը* 8·30*ին,* Հ. Յ. Դ. *Տան մէջ։*

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ ոյրոշեալ ժամուն ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին ։
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին։

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ ։

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Գօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»։

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ ուսանողուհի մը սենեակ մը կը փնտռէ, ճաշով *հայ պարկեշտ ընտանիքի մը մօտ։ Նախընտրաբար* Քարթիէ Լաթէն։ *Դիմել Յառաջի վարչութեան* ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Պարահանդէսը 4 Նոյեմբեր

Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ ՌՕԺԷ ԿՈՄԷԶ

եւ զանազան անակնկալներ

Մուտք զոյն զգեստը պարտաւորիչ է կանխաւ ապահովեցէք ձեր սեղանները։ Հեռաձայն 20·71·10

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 *Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը* 4–10։

17, Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ* ։

Ճոխ պիւֆէ ։

Մատչելի գին։ Մուտք 2 Ն.Ֆ.

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է փավիյոն մը, հինգ սենեակ եւ առանձին աշխատանոց մը, երկու յարկի վրայ, կառատուն երկու կառքի համար, ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, եւայլն ։

Դիմել՝ ՏԱԼԵԱՆ,

72, Ave. Victor Hugo, Clamart (Seine) MIC. 40-46

Տրամադրելի է նաեւ մեծ քանակութեամբ քոնֆէքսիոնի դերձան, ամէն գոյն եւ պութոնիէրի Սինկէռ *մեքենայ մը,* (Սան Ֆուփ – փիլ)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ

(Centre d'Édud s Arménien)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Cermigny des Près

(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է։ Որ չինարարն է նաեւ Էֆս լա Շափէլի *հուշակաւոր դմբէթին* ։

Հանրակառքով երթուղարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ. — Ազգային Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ *Կիրակի, Նոյեմբեր* 5, *ժամը ճիշդ 8ին Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը*։

ԴԻՄԵԼ.— Գ. Ադամեան,

53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Պ. Դանիէլեան,

38, Rue des Châlons NAT. 42-50

Centre d'Études Arménien

Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը։

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ Մ ԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի ։

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZԻ *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլի Թոյի եւ իր ընկերներուն* ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ։ ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 24 OCTOBRE 1961

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9237 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5038

…ՐՈՒՍԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

…ՄՈՍԿՈՒԱ

…ՊԱՆԱՑԻՆԻՐԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ

…ՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

…անի մը օր մտածել էոք, Ալպանիոյ …աշխատանքի Կուսակցութիւնը պատաս…ւանց խորհրդային վարչապետին եւ իր …ցիներուն յարձակումներուն, Ալպա…նիոյ «շեղումներուն» մասին, յիշենք …Միկոյեան այնքան հեռու գացած էր …յարձակումներուն մէջ որ մինչեւ իսկ …ած էր, ակնարկելով Ալպանացի ղե…կավարներուն.— «Անոնք որ համաձայն …մեկին ապտակ մը պիտի ուտեն ի…րենց երեսին, հարուած մը՝ բերնին եւ ե…րանդուելու է կոշակ մը՝ գլխուն»:

Ալպանացիները շատ յուզուած չեն, …տար են թէ իրենք պիտի յաղթեն ո…վերեւնեւ «մինակ չեն»: Իրենց յայտա…րարութեան մէջ, կ'ըսեն.— «Ն. Խրուշ…չի հակամարքսեան ամբաստանութիւն…ները եւ զրպարտութիւնները միայն հա…մայնավարութեան եւ Ալպանիոյ ժողո…վրդական հանրապետութեան թշնամի…ներուն կը ծառայեն: Թշնամիներուն …այնկայական տարակարծութիւնները ո…ևոր գոյութիւն ունին Խորհ. Միութեան …համայնավար կուսակցութեան եւ Ալպա…նիոյ Աշխատանքի կուսակցութեան մի…ջեւ Ն. Խրուշչեւ բռնաբարեց 1960ի …ժողովոյթի յայտարարութիւնը»:

Ալպանացիները նկատողութեան կը …ձենեն որ Խրուշչեւ ճնշումներու եւ ըս…պառնալիքներու ճամբան ընտրած է: Ի…րենց գեկոյցին մէջ, Ալպանացիները կը …յայտնեն սակայն թէ «համակրանքով ըն…դունած են չին համայնավար կուսակցու…թեան գնիվար՝ ընկեր Շու էն Լայի …յայտարարութիւնը»:

Բայց, կը շարունակէ ալպանական …յայտարարութիւնը: Չին պատուիրակու…թեան այս վերքարոշումէն ետք, կատաղի …յարձակումները եւ զրպարտութիւնները …շարունակուեցին: Այս յարձակումները …խորհրդային կարգ մը ղեկավար…ներ եւ ուրիշ երկիրներու համայնավար …պարագլուխներ: Այս պայմաններու …, Աշխատանքի ալպանական կուսակ…ցութիւնը չի կրնար լուռ մնալ: Իէպքե…րով եւ փաստաթուղթերով, պիտի յայտ…նէ համայնավար եւ բանուորական բոլոր …կուսակցութիւններուն ինչպէս նաեւ մի…ջազգային համայնավար կարծիքին, Աշ…խատանքի ալպանական կուսակցութեան …Խորհ. Միութեան համայնավար կու…սակցութեան յարաբերութեանց իրակա…նութիւնը: Ն. Խրուշչեւի եւ իր խմբակին …հակամարքսեան եւ հակալպանական ա…րարքները որոնք լրջօրէն կը վտանգեն …ընկերվարական պլոքին միասնականու…թիւնը պիտի մէջտեղ դրուին: Այն պայ…մանը զոր կը պարտադրեն մեր կուսակ…ցութեան եւ մեր ժողովուրդին երկար եւ …համբեր պիտի ըլլայ: Բայց, կը շարու…նակէ ալպանական յայտարարութիւնը, …մեր կուսակցութիւնը եւ մեր ժողովուրդը …փորձուած են աշխարհակալներու եւ Եու…կոսլաւներու յարձակումներուն, դաւե…րուն եւ զրպարտութեանց դէմ պայքարե…լու համար: Պիտի չնկրկին Խրուշչեւ եւ …իր հետեւողներուն ճնշումներուն եւ …սպառնալիքներուն առջեւ: Պիտի յաղթենք …որովհետեւ մինակ չենք»: Այսպէս կը …վերջանայ ալպանական յայտարարու…թիւնը, որ Մոսկուայի մէջ համագու…մարը կը շարունակուի:

Շու էն Լայ կը շարունակէ ապարէկ …մնալ Խրուշչեւի եւ ընկերներուն ի…րենց քթին տակն իսկ: Արդարեւ առջի …օր, ծաղկեպսակ մը դրաւ Սթալինի շի…րիմին վրայ հետեւեալ վերտառու…

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ պատերազմ յայտարարեց միլիոնատէրերուն: Կարգ մը մեծահարուստներու ինչքերը ամբողջ գրաւուեցան: Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ Սուրիացիներ, որոնց մէջ Շիւքրիւ էլ Քուաթլիի փեսան, ձերբակալուեցան:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ որոշեցին զագրեցնել Միացած Ընկերվարական կուսակցութեան (Տէփրէօ — Մենտէս) հետ իրենց տեսակցութիւնները: Ծանօթ է որ ձախ հոսանքները, վերջերս, տեսակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարէին ձախերու ճակատ մը կազմելու նպատակաւ, ի հարկին դէմ դնելու համար երկրին «սպառնացող ֆաշիզմին»: Ընկերվարականները պաշտօնական գեկոյցով մը եւ Փոփիւլէռի մէջ խմբագրականով մը կը բացատրեն իրենց որոշումին պատճառները: Մ. Ը. Կ.ը (Միացած Ընկերվարական Կուսակցութիւն = Փէ ԷՍ ԻՒ) շփումներ ունեցած էր նաեւ համայնավարներու հետ, սպա Էքսփրէս շաբաթաթերթի տնօրէնը՝ Ժան Ժագ Սերվան Շրէպէր առաջին տեսակցութեան մասին գրած էր թէ ընկերվարական «պատգամաւորներէն» մէկը յայտարարած էր թէ ընկերվարականները կը զօրծակցին համայնավարներուն հետ եթէ Իւլթրաները իշխանութիւնը ձեռք առնեն: Ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ «էքսփրէս» պէտք է յայտնէ այդ ըննծուլուրին ազբիւրը եւ կ'ուզէ լռութեամբ անցնիլ Սերվան — Շրէպէրի Փօլ Թամատիէի նուիրած յօդուածին վրայէն «որ կը դասաւորէ իր հեղինակը»: Փոփիւլէռ կ'ամբաստանէ նաեւ Մ. Ը. Կ.ը որ ամէն ճակատի վրայ կը խաղայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վերջին արդիւնքները գորս հրատարակած էինք Կիրակի, ինչպէս կը նախատեսէինք վերջնական չէին: Անգարայի հաղորդած պաշտօնական արդիւնքները հետեւեալ թիւերը կուտան: Ազգ. Ժողովի մէջ.— Հալք՝ 173, Ատալէթ՝ 158, Նոր Թուրքիա՝ 65, Գիւղացի՝ 36: Ծերակոյտին մէջ.— Հալք՝ 36, Ատալէթ՝ 70, Նոր Թուրքիա՝ 28, Գիւղացի՝ 16:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբեր կը շարունակեն պայթիլ Փարիզի գանազան մասերը: «Անտրէ» կօշիկի վաճառատան երկու

թեամբ.— «Ժողէֆ Վիսարիոնովիչ Սթալինի՝ մեծ Մարքսիստ — Լենինիստը»: Ուրիշ ծաղկեպսակ մը դրաւ «Վլատիմիր Իլիչ Լենինի, պրոլետարական յեղափոխութեան մեծ առաջնորդ եւ վարպետ»:

Այս ձեւով աւելի բացայայտ բնոյթ կը ստանայ չին — խորհրդային տարակարծութիւնը, թէեւ Իւմանիթէ կը գրէ թէ արեւմտեան թղթակիցները պէտք չէ որ ուռճացնեն այս տարակարծութիւններէն (Չին — Խորհրդային, Խորհրդային — Ալպանական) եւ օգտագործեն համագումարին բեմէն եղած յայտնութիւններէն, ըր հակակուսակցական խմբակին դէմ, այլ աւելի լաւ կ'ընեն Փարիզի փողոցներու հրացանաձգութիւններով զբաղիլ եւ իրենք իրենց հարց տալ թէ ինչո՞ւ համայնավար շարքայիններու թիւը բարձրացած է 1956ի համագումարէն ի վեր…:

Վերջին նիստերուն ծանօթ յանկերգը (Ալպանացիներու եւ հակակուսակցական խմբակին դէմ) արտասանեցին Սուսլով, Կոսիգին, Կիթալով եւ բազմաթիւ արտասահմանեան պատգամաւորներ:

Աւելի քան երբեք, այն համատարածութիւնը կը տիրէ թէ Մոլոթով, Կագանովիչ, Մալենքով, եւն. դատի պիտի քաշուին:

Կը թուի թէ Խրուշչեւ կ'ուզէ այս հրապարակային դատապարտութիւններով իր դիրքը ամրապնդել, տեսակ մը փլեպիսիթ ընել իր շուրջը, ինչ որ աւելի կարեւոր կը նկատէ քան կուսակցական նոր ծրագրին վաւերացումը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարական Միջազգայինի եօթնեւորդ համագումարը տեղի կ'ունենայ Հռոմի մէջ, Հոկտեմբեր 23 — 27: Վերջինը տեղի ունեցած էր Համպուրկի մէջ, 1959 Յուլիս 14 — 17:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մասնակցի Միջազգայինի համագումարին:

Այս առթիւ Երկուշաբթի առաւօտ Հռոմ մեկնեցաւ Ընկեր Հրանտ — Սամուէլ, իբրեւ Ներկայացուցիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

մասնաճիւղերու առջեւ ռումբեր պայթեցան առջի օր, ինչպէս նաեւ փաստաբաններ Վերժէսի եւ Քուրէժէի (ընդհանրապէս Ալժերացի ազգայնականներ կը պաշտպանեն), բնակարանին, Ուսանողական Միութեան կեդրոնատեղիին, Լա Ֆոնթէն լիսէի առջեւ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապ մը անխուսափելի կը նկատուի: Լուսաւորութեան Նախարարը՝ Մոհամէտ Սաֆիէտտին հրաժարած է եւ իր կուսակիցները (Հարաւ — Լիբանան) ընդդիմադիր դարձած, իսկ Տիւրզիներու պարագլուխը՝ Ճումպլաթ որ Հանրային Շինութեանց նախարարն է խիստ յարձակում սկսած է վարչապետ Սայէպ Սալամի դէմ:

«ԿԵՑՑԷ՛ ՖՐԱՆՍԱՆ» որ Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. ԷՍ) Մայր Հայրենիքի պայքարի շարժումը կը կոչէ ինքզինք «Մերձաւոր եւ կարեւոր որոշումներ» կը նախատեսէ եւ «գործօն շաբաթ մը» Հոկտեմբեր 22էն 29:

ՍՈՒՍԹԵԼ կը հերքէ թէ քաղաքական որեւէ գործունէութիւն ունեցած ըլլայ Իտալիոյ մէջ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրուընէ ի վեր Ֆրանսայի երկաթուղին 6·25 առ հարիւր յաւելում մը արձանագրեց, ինչ որ կը նշանակէ թէ քիլոմեթրը կ'արժէ՝ 8·50 Բ. կարգի համար (նախապէս 8) եւ 12·75 Ա. կարգ (նախապէս 12): Այս յաւելման ցարդ ենթակայ չեն արուարձանի գիծերը որովհետեւ անոնց յաւելումը տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս միշտ, մեթրոյի եւ օթօպիւսի գիծերուն հետ միասին, 1962ի սկիզբը: Հակառակ այս կացութեան եւ ի պատասխան նախարար Պիւրոնի աղաբարութեան (նախարարը սպառնաց միջոցներ ձեռք առնել ուղեւորներուն դէմ, գործադուլի պարագային), երկաթուղիի պաշտօնեաները որոշեցին գործադուլ ընել այս Հինգշաբթի ժամը չորսէն մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը չորս, ցոյց տալու համար թէ գործադուլի իրաւունք կայ Ֆրանսայի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Գրողներու Ընկերութիւնը դատ բացած է շարժանկարի բեմադիր՝ Վատիմի դէմ զոր կ'ամբաստանէ իբրեւ խեղաթիւրող մը Լաքլոյի նշանաւոր «Վտանգաւոր Յարաբերութիւններ» վէպին: Ծանօթ է որ Վատիմ «նորոգած» էր այդ վէպը որուն Ի. դարու անմոռանալի հերոսները եղան՝ Ժաննա Մոռօ եւ տարաբախտ՝ Ժէրար Ֆիլիփ: Գրողները որոնք մեթր Առիկին ընտրած են, իբրեւ պաշտպան կ'ըսեն թէ գլուխ գործոց մը առեւտրական նպատակներու համար այլափոխուած է եւ այդ՝ ոճիր մըն է գործուած մտքին հանդէպ: Փաստաբանը աւելցուցած է որ Վատիմ ծանօթ է մէկ կողմէ իր տաղանդին համար, միւս կողմէ իր յատկանշական ճաշակին համար իր կիները հանուեցնելու հարնութեան առջեւ (Վատիմի առաջին կինն է՝ Պրիժիթ Պարտօ): Ֆ. Միթերան կը պաշտպանէ շարժարուեստի հեղինակը շեշտելով թէ շնորհիւ Վատիմի Լաքլոյի վէպը մոռացութենէն դուրս ելած է եւ 190 000

ՋԱՐԵՀ Ա. ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՈՐԷՆ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.ԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔՈՒԶՊԱՐԻ

Չորեքշաբթի, 18 Հոկտեմբեր, Լիբանանի թեմի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, ընկերակցութեամբ Ազգային Ընդհ. Ժողովի ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեանի եւ Ազգային Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Գառնիկ Մինասեանի մեկնեցաւ Դամասկոս, ուր ժամադրուած էր Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեանի հետ, միասին այցելելու համար Սուրիոյ վարչապետ Պ. Մամուն Քուզպարիի:

Կէսօրէ առաջ ժամը 11·30ին, Լիբանանի եւ Բերիոյ առաջնորդները, ընկերակցութեամբ Պ. Պ. Վ. Սէթեանի, Գ. Մինասեանի, մեթր Ֆ. Արսլանեանի ու Պ. Գ. Էպլիղաթեանի, այցելեցին վարչապետին ու յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի շնորհաւորեցին Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը, յաջողութեան ջերմ մաղթանքներով: Վեհափառին ներկայացուցիչները արժանացան ջերմ ընդունելութեան ու սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան:

Այնուհետեւ, այցելեցին Եկմտ. Նախարար Պ. Լէոն Զամարիայի, իսկ կէսօրէ վերջ, Սուրիոյ նախկին նախագահ Պ. Շիւքրի Քուաթլիի:

×

Ֆրանսական գործակալութիւնը այս առթիւ կը հեռագրէ Դամասկոսէն.—

Զարեհ Ա. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Պէյրութի առաջնորդ Գերշ. Խորէն Բարոյեանի, Չորեքշաբթի օր ժամանեց Դամասկոս եւ այցելեց Պ. Մամուն Քուզպարիի եւ յեղափոխութեան վարիչներուն՝ զանոնք շնորհաւորելու համար նոր վարչակարգի հաստատման եւ սուրիական արաբ հանրապետութեան հիմնադրութեան առթիւ:

«ԱԶԴԱԿ»

հատորներ ալ ծախուած: Վճիռը՝ 3 շաբաթէն:

ՏԸՊՐԷ ճշդեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն ունի տը Կոլի հետ, Սահարայի շուրջ: «Իմ դիրքս նոյն է, ընչանց վարչապետը, չի տարբերիր տը Կոլի դիրքէն»:

ՊԵՆ ՊԷԼԼԱՅԻ արգելափակման պայմանները սեղմումներ կրեցին մեծ դժգոհութիւններ պատճառելով «ԱՀԱԿ»ին: Այս սեղմումները այցելութեան ժամեր կը ճշդեն, մինչ ցարդ Պեն Պէլլա Թիւրքանի պալատին մէջ բազմաթիւ այցելուներ կ'ընդունէր ամբողջ օրը եւ հեռաձայնի օրէ օր շատցող կապեր կը ստեղծէր Գահիրէի եւ այլ մայրաքաղաքներու հետ: Աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են Ճալի եւ Զէլլերի դէմ որոնք Թիւլի բանտը կը գտնուին եւ որոնք շաբաթը միայն երկու անգամ ընտանիքի անդամներ կրնան ընդունիլ (ժամը 14էն 16) եւ միայն մէկ անգամ բարեկամներ հասարակաց սրահին մէջ:

«ԱԼՕ, ԱԼՕ, Նիքիթան կանչեցէք» կ'ըսէ անգլիացի խաղաղասէր պանդոկապետ մը որ ուրիշ միջոց չէր գտած պատերազմին առաջքն առնելու համար: Անգլիացին 5 ժամ սպասած է որպէսզի յարաբերութեան մէջ մտնէ Կրեմլինի հետ եւ չէ կրցած Խրուշչեւի հետ խօսիլ: «Անգլերէն չի խօսիր, ըսած է խօսակիցը, եւ իր անձնական թարգմանն եմ»: «Ուրեմն ըսէք իրեն որ յիմար բաներ չընէ»: Թոմ (Անգլիացին) կ'ակնարկէ 50 մեկաթոննոց ռումբին զոր Խրուշչեւ, ի մօտոյ, պիտի պայթեցնէ:

ՆՈՐ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

Հայաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Զարոբեանի յայտարարութեան համաձայն, Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը վճռել է կազմակերպել արտասահմանում ապրող Հայերի նոր ներգաղթ դէպի Հայաստան:

Գովելի է այդ ձեռնարկը, եթէ անոր նպատակն է աւելացնել Խ. Հայաստանի բնակչութիւնը :

Միայն կարելի է հարց տալ, արդեօ՞ք Խորհ. Հայաստանը հնարաւորութիւն ունի բնակչութեան տարեկան բնական աճը պահել իր սահմաններում եւ տեղ տալ նաեւ արտասահմանից եկած Հայութեան:

Տեսնենք ի՞նչ են ասում անցեալ տասնեակ տարիները :

17 Յունուար 1939ի Խորհ. Միութեան մարդահամարի համաձայն, Խորհ. Հայաստանի ընդհանուր բնակչութեան թիւն էր 1·281·599 հոգի (որոնցից 1·062·225 Հայեր: Ըստ Խ. Միութեան 1956 թուին հրատարակած վիճակագրական տարեգիրքի, Խորհ. Հայաստանի բնակչութիւնը աճում էր տարեկան հազարին 45 հոգի :

Ընդունելով մինչեւ անգամ, որ Խորհ. Հայաստանի վերջին պատերազմի ընթացքին կրած կորուստը հաւասար էր 1946 – 47 թուերի ներգաղթին (մօտ 90 հազար հոգի) եւ բնակչութեան տարեկան աճումը հազարին միայն քառասուն հոգի, Խորհ. Հայաստանի բնակչութեան թիւը 1960ի վերջը պիտի լինէր շուրջ երեք միլիոն հոգի :

Երեւանի ձայնասփիւռի անցեալ ամառ տուած տեղեկութեան համաձայն Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր, մինչեւ 1960 թուի վերջը, 1·890·0000 հոգի: Կարելի է հարցնել, ի՞նչ եղան մնացած 1·110·000 հոգիները :

Անշուշտ անոնք ստիպուած են եղել գաղթել, ապրուստ ճարելու համար, Խ. Միութեան միւս շրջանները, որովհետեւ անոնց հայրենիքը հնարաւորութիւն չունէր զանոնք գործի դնել իր այժմեան սահմաններում: Եւ այդպէս Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ երեւան են եկել հայկական խոշոր գաղութներ, որոնք, առանց եկեղեցի եւ հայկական դպրոցի, ենթարկուած են կորուստի Հայութեան համար, գուցէ աւելի քան գաղութները արտասահմանում:

Ի հարկէ ուրախ կը լինէինք իմանալ, որ հանգամանքները փոխուել են եւ որ Խ. Հայաստանը այժմ հնարաւորութիւն ունի իր ժողովրդական տնտեսութիւնը շարունակ զարգացնել այն թափով, որ նա կարող է ոչ միայն գործ հայթայթել բնակչութեան բնական աճին, այլ եւ բնակարան եւ գործ ապահովել դրսից եկած Հայութեան, ինչպէս խոստանում է Զարոբեանը :

Մ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

« ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ՍԷՐ ԵՒ ՈՍԻՆՁ»

Այս ձմեռ Ֆրանսական Կաճառը պիտի ընդունի նոր անդամ մը, իր ակադեմականներէն ամէնէն ոչ – ակադեմականը, Հանրի տը Մոնթերլան :

1934ին էր՝ երբ երիտասարդ լրագրող մը իրեն կ'ըսէր. «Եւ օր մը... Ակադեմիան...»: Պատասխանեց. «Կը մտածեմ գործ մը կատարել, եւ ոչ թէ ասպարէզ մը շինել »:

Ինք չուզեց Ակադեմիան, բայց Ակադեմիան ուզեց զինք ունենալ իր մէջ եւ զինքը ընտրեց հակառակ անոր որ ինքը միակը եղած է որ թեկնածութիւնը չէ դրած, հակառակ աւանդութեան եւ օրէնքին :

Մոնթերլան շատ գրած է կիներու մասին, սիրած է կիները առանց գնահատելու, հեգնանքով խօսած է կիներու մասին իր «Ժէօն Ֆիյերու» շարքին մէջ, բայց Մոնթերլան հակասութեան մէջ է: Արդարեւ ոչ ոք այնքան արհամարհանքով խօսած է կնոջ մասին, բայց ոչ ոք կրցած է կնոջ այնքան փառաւոր տիպարներ տալ իր գործին մէջ, որքան ամուրիութեան ախոյեան՝ Մոնթերլան: Վկայ՝ «Մեռած Թագուհին»:

Կին մըն է կրկին, որ հարցումներ կ'ընէ Մոնթերլանի: — Ի՞նչ են այր մարդուն դպացումները, ներկայիս, կնոջ հանդէպ: Նոյնը չեն:

— Կը խորհի՞ք: Այր մարդուն երեք շարժառիթները չեն փոխուած : Կարեւորութեան կարգով՝ ընկերային սնափառութիւն, դրամ շահելու ճաշակ կամ կարիք եւ դպայավարութիւն: Այս ստորճանակարգը տեսած եմ բովանդակ կեանքիս ընթացքին, եւ աւելին զայն գտած եմ, պատմութեան մէջ, երկու հազար տարի առաջ:

— Կիներու սէրը ամէնէն ե՞տքը կու գայ :

— Այր մարդը շատ բաներ նախընտրած է իր կնոջմէն, զաւակներէն, նոյնիսկ հոմանուհիներէն:

— Որովհետեւ այրը կ'աշխատի եւ ինքզինքը կը գտնէ աշխատանքին մէջ: Բայց հիմա կինն ալ կ'աշխատի: Ի՞նչպէս կը բացատրէք որ այսօր կիներն են դժգոհները: Վրդովումով կը մատնանշեն . արուին ապառնականութիւնը (տէվիրիլիզասիոն):

Մոնթերլան.— Իրաւունք ունին: Կը բաւէ մեծ տպաքանակ ունեցող թերթերու պարբերաթերթերը տեսնել: Առաջին անգամն է տպագրութեան պատմութեան մէջ, որ կարելի է բան ծախել անկարողութեան վրայ խորագրերով: Ուրեմն ընթերցողը կը հետաքրքրուի :

— Ինչո՞ւ այդ ապառնականութիւնը :

Մոնթերլան.— Քաղաքներու մարդը մասնաւանդ, շատ բան կ'ուզէ ընել: Նկարագրի պակասէն, չի կրնար դիմադրել ամէն տեսակի խնդրանքներուն: Ասոր հետեւանքն է ջղային մաշում մը, որ, ինչպէս ամէն ոք գիտէ, անկարողութեան գլխաւոր ազդակներէն մէկն է :

— Այր մարդուն ընդհանուր վարուելակերպն ալ ապառնականացա՞ծ է :

Մ.— Ապառնականացումը, որ մեր ժամանակաշրջանին կարեւորագոյն դէպքերէն մէկն է իբրեւ դրութիւն, սկսաւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ, պատերազմէն շատ առաջ: Եւրոպայի շատ մը ժողովուրդներ որոնք մոլութիւնն ունին ընդօրինակելու Միացեալ Նահանգները, խոչալի մը վերածեցին Եւրոպացիներուն համար: Ես կը տեսնեմ որ Խորհ. Միութիւնն ալ սկսած է: Առջի օր քարոզչական յօդուած մը տեսայ Թիթովի վրայ, ուր ցոյց կը տրուէր Թիթովը, ափիրաբէօր մը ձեռքը, որ տնական գործեր կ'ընէր : Բայց կը խորհիմ թէ Խորհ. Միութիւնը շատ խորամանկ է ոգեկոչելու համար այդ խոչալը ուրիշ բանի համար, քան իբրեւ քարոզչութեան թեմա, հաճելի ըլլալու համար «ազատ աշխարհի» ապուշներուն:

— Սիրոյ մասին ձեր տեսակէտները միշտ հակասական եղած են: Տեղ մը կ'ըսէք.— «Ինչ որ կարեւոր է, սիրուիլը չէ, այլ՝ սիրելը: Ինչո՞ւ: Սէրը ամէնէն առաջ փոխադարձութիւն չի՞ նշանակեր :

Մ.— Ո՛չ: Սիրել առանց շատ փոխադարձութեան կարիքի՝ ինծի համար վիճակ մըն է, որուն որակը աւելի բարձր է քան այն վիճակը, ուր պէտք ունիս սիրուելու: Անշահախնդրութիւն ցոյց կու տայ : Թոյլ կուտայ ազատ մնալ: Տարբեր է հաճոյքին մէջ, ուր ընկերակիցը գրեթէ անհրաժեշտ կարիքն ունի փոխադարձութեան : Հոս մէկուն հաճոյքն է, որ միւսին հաճոյքը կը պատճառէ :

— Ինչ որ կը կոչէք «երկուքով հաճոյք մը, փաթթուած անտարբերութեան եւ բացակայութեան մէջ :

Մ.— Այո: Աւելորդ է ըսել թէ այդ տարազը խոչալ մը չէ: Շատ կրկնած եմ Ժան – Ժագ Ռուսոյի խօսքը: «Զգայունութիւնները այն են՝ ինչ որ սիրտը կ'ընէ»: Ինչ որ բոլորովին ճիշդ չէ, եթէ ոչ ոտնկութիւնը գոյութիւն չէր ունենար :

— Ժամանակին պախարակած էք խղճական ցաւապաշտութիւնը: Ան ալ անհետացումի ճամբան բռնած է: Արդի կինը կը մերժէ տառապիլ, առանց ցաւի կ'ուզէ զաւակ բերել :

Մ.— Իրաւունք ունի: Ամէն ինչ որ կը պակսեցնէ տառապանքը, ֆիզիքական կամ բարոյական, խելացի է: Եւ այն անձը, որ նուազագոյն չափով կ'ուզէ տառապիլ, խելքի յատկանշական ապացոյց մը կու տայ: Այսօր այլեւս անուշ մահու (էօթանազի) մասին չի խօսուիր եւ սակայն մարդկութեան գլխաւոր հարցերէն մէկն է: Բայց, մտահոգ եմ: Այս խելացի կեցուածքին հակադրութիւնը նկարագրի թուլութիւնն է: Ի՞նչ պիտի ըլլան մարդիկը, այր թէ կին, որոնք մշտականօրէն կը մերժեն տառապիլ, այն օրը երբ պէտք է տառապիլ, որովհետեւ ոչ բնութիւնը, ոչ ալ ընկերութիւնը մտած են այդ խօսքին մէջ, չտառապեցնելու: Սորվոնքի... գիրքի մէջ, «կարծրերու» առջեւ պիտի չդառնեն իրենց գիրերնին: Եւ ի՞նչ որ [illegible] ուած է իմաստութեան դեմին վրայ, որ կրասուն ապրուած կեանքի [illegible] վրայ՞:

— Միշտ այն կարծիքին էք թէ կիներ կ'ամուսնանան, որովհետեւ ամուսնութիւնը միակ բանալին է, որ իրենց կրնայ բանալ երջանկութիւնը ».

Մ.— Մտադիր եմ այդպէս խորհելու.

— Ձէ՞ք հանդիպած կիներու, որոնք ընտրած են ամուրիութիւնը եւ գոհ են. Եւ այրե՞ր :

— Բոլոր այրերը, զորս կը ճանչնամ եւ որոնք ամուրի են, գոհ են: Կրնայ ըլլալ որ սուտ կը խօսին: Բայց ո՞րքան ամուսնացած մարդիկ, որոնք կ'ըսեն թէ գոհ են, նոյնպէս կը ստեն: Գալով կիներուն Ձեմ կարծեր թէ շատ կիներ ամուրիութիւնը ընտրեն: Դէշ – աղէկ կը տանին «Աղէկ» կը տանին՝ եթէ բարեկամ մը ունին. կամ զաւակ մը: Բայց այս ամենէն ի՞նչ է ամուրիութիւնը: Քանիցս կրկնած եմ թէ կինը ամուսնութեան համար եղած է, եւ այրը՝ ամուրիութեան. Ամուրիութիւն մը՝ լեցուն կիներով, հարկ է ճշդել :

— Ձեր կարծիքով բոլոր ամուսնութիւնները «վարակումի բոյներ »են

— Համարնակութիւն է վարակումի բոյնը, առանց որ կինը խոցրոյ տարիքով ըլլայ: Նոյնիսկ այրի մը (առանց կնոջ) բայց երախաներով: Ի՞նչ ողբերգութիւն ամէն օր, նոյն անձերը տեսնել, մէկը միւսին վրայ ապրիլ: Ի՞նչպէս չձանձրանալ :

— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ ձեր կարծիքով կեանքի մը իրական հեռանկարը .

Մ.— Երջանկութեան հետապնդումը: Ձեմ դադրած կրկնելէ գրեթէ բոլոր գիրքերուս մէջ, խելացի անձը կը նկատէ թէ իր գոյութեան միակ իմաստն ու նպատակը՝ երջանկութիւնն է :

— Ի՞նչ կը նշանակէ ձեզի համար յաջողիլ կեանքի մէջ:

Մ. Շատ երջանկութիւն ունենալ. շատ երջանկութիւն տալ անոնց, զորս կը սիրենք, ջանալով նուազագոյն չարիք ընել միւսներուն :

— Եթէ քսան տարեկան ըլլայիք [illegible] գրագէտ պիտի ըլլայի՞ք

— Գրագէտ չեն ըլլար, [illegible] պարտադրուի՝ երբ գրագէտ ծնած ես. 9 տարեկանիս գիտցայ թէ գրագէտ պիտի ըլլամ եւ միայն՝ գրագէտ: Ձեր [illegible] գրութիւնը կը հրաժարեմ [illegible] բայց: Կարելի է ըսել թէ [illegible] գրագէտին արուեստին մէջ, եւ շատ [illegible], բայց կարելի չէ «գրագէտի արհեստ» ըսել:

— Կը փորձէք հասկնալ գիտութիւնները:

Մ.— Հին Հռոմէացիներուն պէս. [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ
ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Երիտասարդ Արշակին խորհուրդներն ու ըմբռնումները սիրոյ մասին, նորօրինակ են, ան կը սիրէ ու կը պաշտէ այնպիսի կիներ, որոնք զինքը չեն սիրեր ու մերժումներով միշտ հեռու փախչիլ կը նախընտրեն :

Ժամին բակը.— Գրիգոր Զօհրապի ամէնէն յաջող կտորն է այս էջը: Առաջին անգամ կարդացեր եմ զայն 1907ին Ա. Անտոնեանի պատկերազարդ շաբաթաթերթին, «Լոյս»ին մէջ: Երկրորդ եւ երրորդ ընթերցումներս առաջին ընթերցանութեան տպաւորութիւնը ոչ կորսնցուցին եւ ոչ ալ անոր հրապոյրէն բան մը պակսեցուցին :

Կեանքն է, իր հարազատ մէկէ աւելի կողմերով: Տէր Աբրահամը եւ անոր քովը Մկրտիչ աղա Սեդրոսեանը, Թաղական խորհուրդի «առեւտրական» անդամներն ու Սեդրոսեանի «Բարեպաշտ» ազգականներն ու տնեցիները:

Սեդրոսեան Մկրտիչ աղան կը մեռնի, ազգականները հարիւր լիրայ ոսկիի փոխարէն կ'ուզեն մարմինը ամփոփել ժամին բակին մէջ, հակառակ անոր որ հանգուցեալը իր անբարոյական կեանքով երբեք արժանիք մը չունի հոն թաղուելու: Թաղական Խորհուրդը սակարկութեան կը մտնէ հանգուցեալին ազգականներուն հետ եւ վերջապէս, երկու հարիւր ֆրանսական ոսկիի փոխարէն, կը համաձայնին «ժամուն բակին» մէջ տեղ մը յատկացնել անոր, պայմանաւ որ եկեղեցիին կխասէր զանգակատունը նորոգուելէն վերջը Սեդրոսեան Մկրտիչ աղայի անունը դրոշմուի անոր վրայ :

Տէր Աբրահամ հակառակողներէն է, իրեն շատ լաւ ծանօթ են հանգուցեալին կեանքին դրուագները :

« Հաշակաւոր աւազակը եկեղեցւոյ գրկին մէջ տեղաւորուած, դաշոյն մը մխուածի պէս»: Սեդրոսեան Մկրտիչ աղան այն տիպարներէն է, որոնք «Մահուընէն ետքն ալ այս կողոպտուած փառաւորութիւններուն մշտնջենաւորումը ու նուիրագործումը Աստուծմէ ծախու կ'առնեն »:

Տէր Աբրահամ Սրբազանին մօտ կ'երթայ, անոր խորհուրդն ու հրամանը առնելու համար: Սրբազանը ուսեալ եկեղեցական մըն էր, փորձառութիւնով լեցուն, համոզուած որ մի միայն աւետարանական ճշմարտութիւններով չի շարժիր աշխարհ :

Սրբազանը համաձայն է, որ ժամուն բակին մէջ թաղուի հարուստին մարմինը, որովհետեւ «մեր հասարակութեան մէջ ունեւորը զատ դասակարգ մը կազմած է եւ պիտի կազմէ, այն ալ մեր հոտին մէկ մասն է, եւ էն կարեւոր մասը, զայն ալ սիրաշահինք, ի՞նչ կ'ըսես»:

« Սիրաշահինք», ահա այն դրութիւնը, որ մեր Սրբազանին ու իր նմաններուն հաւատամքն է :

Տէր Աբրահամ հնազանդութեամբ կը տառապի: Մինչեւ իր վերջին վայրկեանը այլեւս եկեղեցիէն ներս չի մտներ :

« Ասիկա իր ցաւը ու սփոփանքը եղաւ միանգամայն»:

Զօհրապ այս բառերով կը վերջացնէ իր այնքան սիրուն «Ժամին բակը» գրուածքը: Ցաւը անոր համար, որ Աւագերէցը երեսուն տարի շարունակ կը սպասաւորէ եկեղեցիին, եւ սփոփանքը անոր համար՝ որովհետեւ չէր ուզեր «ժամուն բակ»ին մէջ տեսնել «հաշակաւոր աւազակ»ին գերեզմանը՝ մարմարեայ տապանաքարով, ու կարդալ նորոգուած զանգակատան վրայի վերտառութիւնը :

Իւրաքանչիւր անձնաւորութիւն կեանքի իր տիպարին հարազատ ներկայացուցիչն է, որոնցմէ ամէն մէկը հրաշալի կերպով ցուցադրուած է այս փոքրիկ, սակայն խտացած իրավէպին մէջ:

Ծօկօ.— Հովերանական վիպակի մը զարգացումն ու կառուցումն ունի այս էջը, ճիշդ այնպէս ինչպէս «Դիմակը» . Վերջինիս մէջ Արշակ Եադճեան մըն է, որ կը սիրէ, կը պաշտէ, առանց փափաքելու որ երկրորդ անձն ալ զինքը սիրէ ու պաշտէ: Այս փոքրիկ կտորին մէջ ալ աղջիկ մըն է, որ իր փնտռած յիշատակը գաղափարի պաշտելի կուռքը գտած ըլլալ կը թուի անծանօթ երիտասարդի մը Սարգիս Ուզուրլեանի անձին մէջ, զայն իր պաշտելի «Ծօկօն» անուանելով. մեր կարծիքով տպաւորութիւնը կը թուլանայ, երբ հեղինակին խորհրդածութիւնները կը շարունակենք «մեծ մասով բոլոր սէրերու պատմութեան» մասին :

Ցղացումով ու խորութեամբ գմայլելի էջ մըն է այս եւս Զօհրապեան գրականութեան մէջ :

Փոթորիկը. Տասնեւվեց տարեկան Զարուհը, գիւղացի աղքատ եւ ցաւագար մօր մը մխիթարութիւնը, փայլուն վկ[illegible] կայծկանով մը կ'աւարտէ վարժարանի շրջանը: Գիւղին «ընչաւէր»ներէն Օհանճանը, կորովի ու առոյգ կորիճ մը, Զարուհի քանի մը առաւելութիւններուն համար ջերմ համակրութիւն մը զգացած էր իր սրտին խորը. այս համակրութեան վրայ աւելցած էր նաեւ, աղքատ աղջիկ մը չքաւորութենէ ազատելու անոր [illegible] մեատ, բայց անզօրը կենցաղ մը բերելու ներքին գոհունակութիւնը :

Գեղին մեծին ու պզտիկին, կիներու աղջիկներուն բերնին ծամոցն է Զարուհը, որովհետեւ Օհանճանը զայն կնութեան ուզեր է :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

2000ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻւ

Հայկական Խաղողի 2000ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ Ալավերդիի մէջ, Հայաստանի գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին կողմէ.

Այցելուները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին Գ. Ազամեանի, Յովհ. Աբելեանի, Սիրանոյշի, Վ. Վաղարշեանի, Ա. Ավետիսեանի, Վ. Փափազեան բեմական գործունէութիւնը պատկերացնող ցուցանիշները։

Ցուցահանդէսին առթիւ կարդացուեցան առանձին հատուածներ Երեւանի թատրոնի բեմադրութիւններէն։

ՆԿԱՐԻՉ ԳԷՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Թիֆլիզցի հայ նկարիչը ճանչցուած է նաեւ Ջիոտտօ անունով։ Վերջերս արժանացաւ միջազգային մամուլի գնահատութեան։ «Մնաթորի» գրականութեան ամսագիրը եւ «Սարճոթա խելոքներու» արուեստագիտական հանդէսը յատուկ յօդուածներ նուիրեցին Գէորգ Գրիգորեանի, բարձրելով անոր արուեստին առանձնայատկութիւնը, ցոյց տալով նախասիրութիւնները եւ անցած ուղին։

ՀԱՅԱՑՆԵԼ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Այս խմասնով այլապէս գնահատելի եւ տեղին առաջարկութիւն մը կ՚ընէ Շիրակցի Կ. Գաբրիէլեան։ Արդարեւ կը գրէ. «Մեր գիւղին անունը՝ Շիրակլու, չի համապատասխաներ նրա ծագման ներկային։ Մեր ամէնքիս ցանկութիւնն է նրան տալ մի յարմար, գեղեցիկ անուն։ Եւ ոչ միայն մեր, այլեւ մեր հարեւան գիւղերի եւս, որոնց անուններ՝ Ենգիջա, Նիյլու, Բայթան, Շիլաբ եւայլն, ի-չ-պէս բանաստեղծն է ասում՝ առեն ծեփիլին գեղաքանդակ պալատի ճակատին»։ Եւ, նախանձախնդիր Շիրակլուցին կ՚եզրակացնէ՝ «Ժամանակն է, որ մենք հրաժարուենք հնարոյր այդ անուններին»։

Իսկ ինչ ըսել օտար եւ խորթ նորարոյս մի մեր անուններուն համար, որոնք «զարդը» կը կազմեն մեր հայրենիքի քաղաքներուն, փողոցներուն ու մինչեւ իսկ ավանդներու։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի 1961 – 1962 ուսումնական նոր շրջանին բացման՝ Ծնողքներու Միութիւնն ալ գումարեց իր ընդհանուր ժողովը։

Մանրամասն տեղեկատուութիւններ կարդացուեցան, յստակ եւ օրինակելի կանոնաւորութեամբ կատարուեցաւ հաշուետուութիւնը։

Տեսնելով՝ Միութեան նպատակադրումներու իրագործումը, ձեռք բերուած փայլուն յաջողութիւնները, անդամներուն մէջ տիրող առողջ, համերաշխ եւ անձնուէր հոգեվիճակը, բոլոր ներկաները, գոհունակութեամբ համակուած՝ անվերապահ ծափահարեցին Միութեան ծաղկուն վիճակը։

Նոր դիւանը, ներկաներու ձեռամբարձ համաձայնութեամբ՝ հետեւեալ անդամուհիներէ կազմուեցաւ.—

Տիկին Արմենուհի Մինասեան՝ նախագահուհի,

Տիկին Մաղլէն Տաքէսեան՝ փոխ – նախագահուհի,

Տիկին Մայի Գրիգորեան՝ քարտուղարուհի,

Տիկին Մարգրիտ Օհանեան՝ գանձապահուհի,

Տիկիններ Շերոյեան, Փէշտիմալճեան, Պէքմէզեան, Թօփալեան, Շէտիկեան՝ խորհրդականներ.

Ընդհանուր ժողովի փակման, բոլոր անդամները՝ խնդակցութեան եւ յաջողութեան մաղթանքներով բաժնուեցան իրարմէ։

ՕԳՏԱԿԱՐ ԶՐՈՅՑ

Երկու ժամերմ ծանօթներ, յանկարծ դէմ – դիմաց կ՚ելլեն ու բարեւելէ եւ ձեռքի ջերմ սեղմումէ ետք, անոնցմէ մին՝ կը հարցնէ միւսին.— Ի՞նչպէս էք, սիրելի բարեկամս, լա՞ւ է առողջութիւնիդ ու նաեւ ձեր գործերը։

— Ուրախ ու երջանիկ եմ, կը պատասխանէ միւսը, երբ մանաւանդ ձեզ այսպէս քաջ – առողջ կը տեսնեմ։ Ով գիտէ ինչ նորութիւններ անցան – դարձան, մեր վերջին տեսակցութենէն ի վեր։

— Փառք տիրոջ, առողջութենէս գանգատելու պատճառ մը չունիմ։ Գալով գործերուս, վերջերս մեծաքանակ ապրանքներ ունեցայ, որով կրնամ ըսել թէ, տարեկան ծախքերս ապահովուած են, անկէ անդին ալ Աստուած ողորմած է։ Էհ, հիմա դուն պատմէ, ես մտիկ ընեմ, ինչեր ըրիք սա վերջին երկու տարիներու ընթացքին։

— Ինչ կ՚ուզէք որ ըսեմ, սիրելի բարեկամ, ես ոչ ձեր ուսումնքն ունիմ, ոչ ալ կարողութիւնը։ Աշխարքի բաներուն խելքս չհասնիր, անոնց մասին բնաւ միտք չեմ յոգնեցներ, արովհետեւ, այդ ուղղութեամբ մտածողներ շատ, ինչո՞ւ է պէտք։ Գալով գործերուս, այդ մասին ալ հոգ չեմ ըներ, ու միակ մտածումս, տարին բոլորելս է, անկէ անդին յաւիտեան փրկուած եմ։

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, չեմ հասկնար։

— Շատ պարզ է, բացատրեմ։ Մէկ տարիէն 65 տարեկան պիտի ըլլամ, ամէն ինչ պիտի ծախեմ – փոխեմ եւ Հանգստեան պիտի կոչուիմ, միայն թէ կը մտածեմ որ հարստութիւնս, աղքի՞ն որ կազմակերպութեան կամ Միութեան պէտք է կտակեմ, առայժմ, միակ մտահոգութիւնս այս է։

— Ատ ալ մտածելիք բա՞ն է, երբ անդին Բարեգործականի պէս ընդհանրական Միութիւն մը գոյութիւն ունի, որ անմրցելի մասնագէտ է կտակներու պահպանման տեսակէտով, հարկաւ ուրիշին պիտի չձգէք եա։

— Ոչ, բարեկամս, ոչ։ Բարեգործականը աղէկ – խաս, բայց ան բաւական հարստութիւն ունի, ու աւելի քան երբեք ինքնաբաւ է։ Ես բոլորովին տարբեր կը խորհիմ։ Կը խօսինք այդ մասին ուրիշ առիթով մը։

— Սպասելով այդ առիթին, խնդրեմ, ինծ մութ մնացած կէտի մը մասին կրնա՞ք լուսաբանել։ Քիչ առաջ ըսիք որ տարիէ մը հանգստեան պիտի կոչուիմ, ապա ուրեմն ի՞նչո՞վ պիտի ապրիք, երբ ունեցած կամ չունեցած ձեր հարստութիւնը ուրիշի կտակելու վրայ կը մտածէք։

— Այդ ինչ տղայական հարցում, թող այդ ու անոր միւս զաւակները ողջ ըլլան։ Մանաւանդ հազար ապրի Փարիզի Աղքատախնամը, որ տարիներէ ի վեր ջանք չի խնայեր ու գաղութիս մէջ նախախնամական դեր կը կատարէ, հայ ժողովուրդին տուած լումաներով չքաւոր ընտանիքներուն օգնելով, եւ մանաւանդ 65 տարիքը լրացնող Հայերը պատսպարելով, իր հովանաւորութեան տակ գտնուող ծերանոցներուն մէջ։ Կա՞յ աւելի մեծ բարեգործութիւն, երբ մարդկային ամէն անհատ այդ տարիքէն ետքն է, որ խնամքի եւ օգնութեան կը կարօտի։ Աղքատախնամը՝ իր հնատեւութեամբ կրցեր է այդքան աշխոյժ գտնուիլ ու այսօր՝ ոչ միայն գաղութիս մէջ սիրուած ու օրհնուած կազմակերպութիւններէն մին է, այլ եւ Ֆրանսական իշխանութեանց առջեւ ալ վարկ ու հեղինակութիւն ունի։

— Կրնա՞ք ըսել թէ Աղքատախնամը այդքան դրամ ուրկէ՞ ունի։

— Ի՞նչպէս, ողջ մնայ հայ ժողովուրդը, որուն տուած սրտաբուխ լումաներով հրաշքներ կը գործուին, աշխարհի վրայ ցան ու ցրիւ հայկական գաղութներուն մէջ։ Իսկ Աղքատախնամս ալ այստեղ, աւելի քան երկու հարիւր կարօտ ընտանիքներու օգնութեան կը հասնի ամսէ – ամիս։ Գալով ծերանոցներու մատակարարման գործին, օրհնուած մնայ ֆրանսական կառավարութիւնը, որ ցեղային յատուկ աղնուականութեամբ կը հոգայ Հանգստեան Տուներու ծախքերը։

— Բնաւ այցելա՞ծ էք այդ ծերանոցներէն մին կամ միւսը։

— Անշուշտ, ամէն տարի ուխտի կ՚երթանք հոն, դեռ անցեալ Յունիսին է, որ տեղի ունեցաւ յաջող դաշտահանդէս մը Մոնմորանսիի պարտէզին մէջ, ուր, գաղութը մեծով – փոքրով հոն էր փոխադրուած, թէ իբրեւ պարտականութիւն եւ թէ ի հարկէ աւանդական «չիչքէպապ» ուտելու։ Ամառնային ինչ յիշատակելի օր մը անցուցինք, ուրախութիւն սփռելով նաեւ, հոն պատսպարուող մեր երեց հայրենակիցներուն սիրտերէն ներս։ Իսկ այս ամսուն 29ին, Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ։ Իբրեւ պարտականութիւն, նախ գացէք հոն, թէ «քէյֆ» կ՚ընէք եւ թէ քանի մը հազար ցնծալով կը թեթեւնաք։

— Սիրով պիտի երթամ գիտնալով մանաւանդ որ՝ հոն ծախսուած դրամը մեր աղքատներուն ժպիտ եւ ուրախութիւն պիտի պարգեւէ ու ինծ ալ խոր գոհունակութիւն։

ՏԵՐԱՆՈՅԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

...ոնք իմ վարպետներս եղած են շատ բաներու մէջ, բոլորովին ահրան եմ բոլոր այն բաներուն մէջ, որոնք գիտութեան կը վերաբերին։

– Պէտրիէններու մէջ ըսած էք. «Միշտ մտածած եմ որ միայն երկու բան կայ կեանքին մէջ.— «Հեշտանք եւ քաջութիւն». 35 տարի ետքը, երրորդ բան մը չունիք աւելցնելի՞ք։

Ս — Այսօր, եւ շատոնց է կը կրկնեմ Կոքթոյի խօսքը. «Կայ աշխատանքը, ապա՝ սէրը, ապա՝ ոչինչ»։

«Էլ»

Կալինինօ, Պուշկինօ, Պրիմորսքէ եւայլն, եւայլն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջացան ամէն տարի կազմակերպուող խաղ – համբերու ոտնագնդակի համամիութենական այս տարուան մրցումները։

Ախոյեան հռչակուեցան Աեկրանիացիները, երկրորդ տեղը գրաւեցին Ռուսերը, իսկ երրորդը՝ ապահովեցին Հայերը։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ թենիսի խումբը ծանր պարտութիւն կրեց Երեւանի մէջ, Հայաստանի խումբէն։ Մրցումները տեւած են երեք օր եւ արդիւնքը եղած է 4 – 16, ի նպաստ Հայերուն։

× 10.000 Կիրովականցիներ հաւաքական արշաւ մը կազմակերպած են դէպի Մայմեխ լեռը։ Լերան գագաթը անկած են յուշատախտակ։

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ պարտութեան մատնեցին Ռումանացի ըմբիշները, Երեւանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած մրցումներու ընթացքին։

Ահա թէ ինչ կը գրէ այս մրցումներուն մասին «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» շաբաթաթերթը.—

«... Երբ մրցարեմի վրայ հրաւիրուեցան չորրորդ զոյգ ըմբիշները, մրցումներուն արդիւնքն էր 0–3՝ յօգուտ հայ մարմնամարզիկներուն։ Կարեւորը, սակայն, այն էր, որ երեք հանդիպումները շահելու համար մեր ըմբիշները դրած էին վեց վայրկեան. Վարդան Աւդէն Մելյանեան (թեթեւագոյն քաշ) մէկ վայրկեանի մէջ գետին կը պառկեցնէ Ռումանիոյ ախոյեանը՝ Վասիլէ Եոնի։ Իր ընկերոջ օրինակին հետեւեցաւ Դաւիթ Մուշեղեան (թեթեւագոյն քաշ)։ 19 տարեկան ուսանողի ըմբիշ Գէորգի Տպալապա միայն մէկ վայրկեան 15 երկվայրկեան կրցաւ դիմադրել Երեւանցի ըմբիշին եւ պառկեցաւ մէջքին վրայ։ Այնուհետեւ կիսաթեթեւ քաշի մէջ Բ. Շաքարեան յաղթեց իր մրցակից՝ Պ. Պօպէսկուի։

Անսպասելի պարտութիւն կրեց Ա. Կարապետեան։ Կիսամիջին քաշերու վարպետ Ն. Սահակեանի եւ Ռումանիոյ պատանեկներու ախոյեան Շտեֆան Տամպայի գօտեմարտը տեւեց մօտ երկու վայրկեան։ Յաղթանակը տարաւ հայ ըմբիշը»։

Այլ մրցումներուն մէջ եւս փառաւոր յաղթանակներ ապահոված են Երեւանցիները։

Մրցումները վերջացած են 5.5 = 2.5 արդիւնքով, ի նպաստ Հայերուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԹՐԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Արիւնալի թուականը բացուած էր։ Օսմանեան խէնէշ գահակալը.— այն որ Մեծ Մարդասպան կը կոչուի,— սկրտած էր փայլի մը նայուածքով գիտել այն բոլոր շարժումներն, այն բոլոր խըռովութիւնները զորս Հայ ժողովուրդը ցոյց կուտար իր ծաւր, ու ժանգոտած լուծին տակ։

Մէկ խօսքով՝

Սկսած էր գիտել այն տրրկայոյդ ամբոխները, որոնք մայլ ու թուխ հորիզոնի մը առէկէն վեր կը բարձրանային ...։

..., իր Հրթներէն թափած լորձունքին մէջ խեղդուած կը բացագանչէր.

— Ահ, թշուառականներ.... թշուառականներ ... տապալե՞լ կ՚ուզէք իմ մեծազօրդ կայսրութիւնս, քանդե՞լ կ՚ուզէք իմ վեհապետական իրաւունքներս, քաշկռտե՞լ կ՚ուզէք իմ անունս աշխարհքիս ամէն շլուած անկիւններուն մէջ. փրթուրել կ՚ուզէք գիս իմ սուրով... խիստ լաւ, սպասեցէք ուրեմն.. ահա իմ ծխաշունչ աւերակներս որոնք կ՚իյնան իրարու ետեւէ ... ահա արիւնը՝ որ կը վազէ հեղեղի պէս երկրին ամէն կողմերը ... վերջապէս՝ ահա իմ կործանումս...։ Բայց... դուք ձեռքիս մէջ էք... դուք իմ վրէժխնդրութենէս պիտի չազատիք... գիտցէք որ բոլոր ձեռքէս եկած աղերու վրէժը ձեր վրայ պիտի թափեմ ...

Արդարեւ, քիչ ժամանակուան մէջ, մարդկային տարեգրութեան չյիշատակած անողոք ծրագիր մը պատրաստուեցաւ։

Բոլոր հայաշատ նահանգներու կուսակալները փոխուեցան։ Անոնք որ գաղտնաբարոյ ու արիւնկզակ նկարագիր մը կը կրէին, մեծամեծ պաշտօններու գլուխն անցան ու անարգել կերպով ի գործ դրին իրենց հոգւոյն բովանդակ գարշութիւնը։

Անբարոյականացած ու գրեթէ մոլութիւններու մէջ փտած սոֆթաներ, ծովլաներ ու իւլէմաներ իրենց գարշելի որջերէն դուրս նետուելով Մեծ–Մարդասպանին ու ազգին ծառայել կ՚ուզէին։

Ահա, այդ թուականին էր որ Վանի հարաւակողմը տարածուող շղթայ լեռներու ետին քանութը հոգիէ բաղկացած խումբ մը կ՚ապաստանէր, գրեթէ ամէնէն ապահով տեղը։

Գիշեր էր։

Գեղեցիկ լուսնկայ մը կար, որուն փայփուն շողերը մաղուած ոսկիի փոշիներու պէս կը թափուէին կարծես լերան ապառաժներուն վրայ։ Հանդարտ ու անուշ զեփիւռ մը կը սօսափէր գալարներու մէջէն ու կ՚ընդհատէր խոր լռութիւնը։

Խումբը՝ ժեռ ու վիթխարի ապառաժի մը տակ նստած՝ մտիկ կ՚ընէր պարթեւ ու յաղթ կազմուածքով մարդու մը, որ մեր ծանօթ աւազակապետ Ներսէս Արծրունին էր։

Հսկայ մարդը կը խօսէր այնպիսի ոգեւորութեամբ մը ու այնպիսի յանկուցիչ խանդաղատանքով մը, որ ներկաները կը դողային բոլոր հոգիով։

— Ահա մեր հայրենի աշխարհքը... կը գոչէր Ներսէս Արծրունի՝ խռովայոյզ ու դիւցազնական վեհութեամբ մը։ Կը տեսնէ՞ք անոր ողբալի դրութիւնը ... կը տեսնէ՞ք անոր ողբատուր երեւոյթը։ Կը տեսնէ՞ք՝ թէ դարաւոր բռնութիւնն ինչ սարսափի տակ դրած է բոլոր Հայաստանը։ Օհ, լեռներէ, սարերէ, ընդարձակ դաշտերէ անցանք... բայց ի՞նչ տեսաբան պարզուեցաւ մեր աչքին ...։ Որբերու՞ս սիրտը չխշխշաց ... որբերու՞ս հոգին չցնցուեցաւ, երբ որ տեսանք թէ մեր եղբայրները, մեր մայրերը, մեր թշուառ քոյրերը արցունքի տեղ, իրենց երակներուն արիւնը կը պարպէին։

Անձնուէր ու կորովի երիտասարդները կը զգային թէ արիւնը կեռար իրենց երակներուն մէջ, կը զգային թէ անպուսպ բոց մը կ՚անցնէր իրենց էութեան խորքէն ու կը ցնցէր զիրենք։

Այսպէս՝ ամբողջ գիշերը սահեցաւ։

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԵՍՏՈՒՀԻ ՏԸՐԻԿԵԱՆ

եւ

ՍՏԵՓԱՆ ԲԻՐԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 1961 Հոկտեմբեր 8ին :

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին :

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝
ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱՐԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Գ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՑԱՆՏՐԵԱՆԻ :

Ցայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրագոչի կողմէ պատրաստուած : Ինչպէս նաեւ երգեցիկ խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ որոշեալ ժամուն ,

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ բստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին, Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար : Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց .

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10 :
17, Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :*

Ճոխ պիւֆէ :

Մատչելի գին : Մուտք 2 Ն.Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս : *Հայերէն եւ Ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր :*

ՃԱՀԱՆ
Ա
Հ
Նահանջը Առանց Երգի
Ո
Ւ
Ր

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՁԻՈՅՑ

ՍԷՆ – Ժօն Փերսի (Նոպելեան մրցանակ)
Հայր Ներսէս Ակինեանի
Անտրէ Ռուսոյի
Կոստան Զարեանի
Սիմոն Վրացեանի *հետ*

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով :

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de St-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ.,
Լաթակազմ 7·50 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝
ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը :

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան *(երգ)*, *Ա. Ցարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն* Ճօշկունեան *(ձեռնադաշնակ) :*

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :
Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ —

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Օր. Փըլանթի Սահակեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Յ. Գափամաճեան 20 Ն. Ֆ., Ոմն 10, Հ. Սալբբեան 20, Գ. Թէրզեան 10 : Իսկ Մարսէյլի Ազգատախնամին Տօրմիօ ընտանիք 10, Տիկին Գիպլեան 10, Տիկին Հէյվաճեան 10 :

×

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ՝ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20·63·43ի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին ;
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ :

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր» :

ԱՂՔԱՏԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZԻ *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն :*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 25 OCTOBRE 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9238 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5039

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐ

...սուն տարի առաջ, 1931ի ամառը, ...ֆուրթի մէջ վերակազմուեցաւ Ըն...վարական Միջազգայինը, որ կազմա...ծուած էր 1940ի գարնան, երբ Գեր...ները գրաւեցին Պելժիան :

...Միջազգայինի վարիչ մարմնի կեդրոնը ...ոխուէր Պրիւսէլ : Նացիները հա...ալ իրենց «Ազգային Ընկերվարա...կան» անունին, մեծ հակառակութիւն ու...ին Ընկերվարական Միջազգայինին ...որ կը նկատէին ազատ օրմնա...րներու եւ Հրեաներու բոյն : Պելժիոյ ...պաշտպանութեան մէջ առաջին անգամ ...գործութեան Միջազգայինի կեդրոնը, իր բո...վ գրանաթուղթերով :

...Պատերազմէն վերջ բազմաթիւ հանդի...պումներ ունեցան Եւրոպայի ընկերվա...րական կուսակցութեանց ներկայացու...ցիչները՝ Պելժիոյ, Զուիցերիոյ եւ Անգ...լիոյ մէջ, նախ քան վերակազմութիւնը : ...Յարդ վեց համագումարներ ունեցաւ ...վերակազմեալ Ընկերվարական Միջազ...գայինը,— Ֆրանքֆուրթ, Միլանօ, Սթոք...հոլմ, Լոնտոն, Վիէննա եւ Համպուրկ :

...Այս բոլորին մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դաշ...նակցութիւնը իր ներկայացուցիչներով : ...Եօթներորդը այս շաբթու տեղի կ'ունե...նայ Հռոմի մէջ, Հոկտ. 23-27 : Այնտեղ ...նոյնպէս ներկայացուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

...Դաշնակցութեան վարիչները շատ հի...ն հետաքրքրուած են ընկերվարական ...շարժումով :

...Վաթսունեւհինգ տարի առաջ, Համիտ...եան ջարդերու վաղորդայնին, 1896 Յու...լիսին տպագիր կոչով մը կուսակցու...թեան եւ Դրօշակի խմբագրութեան ա...նուամբ դիմած են Ընկերվարական Մի...ջազգայինի Լոնտոնի համագումարին, ...հայկական Դատին համար անոր աջակ...ցութիւնը խնդրելով :

...Յատկանշական է, որ Դաշնակցութիւնը, միակն ...ըլլալով հայ կուսակցութեանց մէջ, ...Շթութկարտի համագումարին միաձայն ...ընդունուեցաւ իբրեւ անդամ ...Ընկերվարական Միջազգայինի :

...Անկէ ի վեր երբեք չէ բաժնուած ըն...կերվարական ընտանիքէն, որուն հետ ...սերտ կապեր պահած է, հակառակ ...պարական վերիվայրումներուն :

...Ընկերվարական շարժումը ԺԹ. դարու ...վերջին կիսուն հետզհետէ ծաւալեցաւ ամ...բողջ աշխարհի մէջ :

...Երէկ արեւմտաքի ճարտարարուեստա...կան կեդրոններուն մէջ է միայն որ սահ...մանափակուած էր անիկա :

...Այսօր ծաւալուն շարժում մըն է գար...ձած, Ամերիկայէն ու Եւրոպայէն վերջ ...տարածուելով մինչեւ Ասիա — Հնդկաս...տան, Ճափոն, Իսրայէլ — եւ Հարաւային ...Ափրիկէ, տարաբախտաբար, վերջին տա...րիներու ընթացքին, թափանցելով նաեւ ...արեւելեան երկիրներուն մէջ :

...Միջազգայինի քառասուներին կազմէ ...մը համագումարին ներկայացուած ...ցեկագրին համաձայն, ներկայիս քա...ռասուն անդամ եւ դիտող կուսակցու...թիւններէ բաղկացած է Ընկերվարական ...Միջազգայինը : Անդամներու ընդհանուր ...թիւն է 10.810.771 : 1959ին 39 կուսակ...ցութիւններ կ'անդամակցէին Միջազգա...յինին : Անդամներու թիւն էր 10.702.476 ...Այսինքն երկու տարուան ընթաց...քին աւելցած են 108.295 անդամներ եւ ...մէկ կուսակցութիւն :

...Դիտողի անդամ կուսակցութիւններէ, ...Միջազգայինը կապեր ունի զանազան ըն...կերվարական կազմակերպութեանց հետ : ...Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն է «Ասիա...կան Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը, ան...կախ մը Միջազգային, որուն կ'անդամ...ակցին Բիրմանիոյ, Հնդկաստանի, ...Ինտոնեզիոյ, Մալեզիոյ, Փաքիստանի,

Սէյլանի, Նեփալի, Հար. Վիէթնամի, Ճափոնի, Իսրայէլի եւ Լիբանանի ընկերվարական կուսակցութիւնները :

Ասիական այս միջազգայինին քովը կազմակերպութիւններ են Սուրիոյ եւ Յորդանանի արաբ. վերածնունդի ընկերվարական կուսակցութիւնները, Իրաքի դեմոկրատ — ազգայնական կուսակցութիւնը, ընկերվարական երիտասարդներու միջազգային միութիւնը, եւն. :

Ընկերվարական գաղափարները գործի են վերածուած արդէն բազմաթիւ երկիրներու մէջ : Առաջին կարգին վրայ կուգայ Ֆրանսա :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

—o—

ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Երկուշաբթի օր ռումբ մը պայթեցաւ, սովորականէն շատ աւելի զօրաւոր, բայց կարելի չէ եղած ճշդել թէ Խրուշչեւի ըսած յիսուն մեկաթոննոց ռումբն է՞ր թէ քիչ մը պակաս էր : Ամէն պարագայի մէջ արտասահմանեան բոլոր կեդրոնները համաձայն են ընդունելու համար թէ հըս-կայ փորձ մըն էր կատարուածը : Այս պայթումը 22րդ է եւ աշխարհը կը բողոքէ բայց ինչպէս կը յայտնուի Խրուշչեւ շատ կարեւորութիւն տուած չունի այդ բողոքներուն :

Ըսուեցաւ նաեւ թէ մառաջալ Մալինովսկի հաստատած է 22րդ համագումարին առջեւ թէ 22րդ ռումբը, յիսուն մեկաթոն, պայթած է բայց այս լուրը կարելի չեղաւ ճշդել :

Մալինովսկի իր ճառը սկսաւ ինչպէս բոլոր միւսները, այլ խօսքով դատապարտեց Ալպանիան եւ հակակուսակցական խմբակը : Վորոշիլով փորձած է, կ'ըսէ միջազգային մամուլը, երկու խօսք տեղաւորել բայց խօսք չէ տրուած իրեն եւ լուռ, շարունակած է մտիկ ընել ամբաստանութիւնները : Վորոշիլով 80 տարեկան է եւ բանուորի զաւակ : «Խորհ. Միութեան հերոս» է եւ լենինեան շքանշանի հինգ կարգերուն արժանացած է, զինուորական հինգ մետալներ ունի եւ մինչեւ վերջերը ամէն ոք իր փառքը կը հիւսէր, մինչեւ իսկ Անտրէ Վիւրմսէր, «Իւմանիթէ»ի մէջ : Հրաժարած էր 1960 Մայիսին, իր կնոջ հիւանդութեան առթիւ, այդ առթիւ եւ քանի մը շաբաթ առաջ իր 80ամեակին առթիւ անգամ մը եւս կ'արժանանար «Հայրենիքի երախտագիտութեան» : Անցեալ երկուշաբթի, միաձայնութեամբ համագումարի դիւանին անդամ ընտրուած էր, յաջորդ օրը ամբաստանեալ մըն էր եւ կը շարունակէ ըլլալ : Հաւանական է նաեւ որ համագումարի վերջը «խոստովանութիւններ» ընէ եւ Մէա Գուլփա արտասանէ : 80 տարեկան է, ի վերջոյ եւ կորսնցնելիք շատ բան չէ մնացած իրեն :

Այս ծանօթ յանկերգէն նոյ, զոր «երգեց» նաեւ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահ՝ Փոլիանսքի, Մառեշալ Մալինովսկի ծանրացաւ, Խորհրդային Միութեան զինուորական ուժին վրայ : Այս առթիւ երկու յայտնութիւն՝ մէկը այն է որ Խորհ. Միութիւնը ռակահրթիռ հրթիռ մը ունի, ինչ որ կը նշանակէ թէ լուծած է թշնամի հրթիռները փճացնելու հարցը : Երկրորդը ճշդուած չէ : Ոմանց կարծիքով Մալինովսկի ըսած է թէ «մեր մասնագէտները քննած են յիսուն մեկաթոննոց ռումբի մը պայթիւնին հետեւանքները» : Եթէ այսպէս ըսած է, կը նշանակէ թէ այն ռումբը որ պայթեցաւ յիսուն մեկաթոն ուժ ունէր : Ճափոն արդէն բողոքեց, յայտնելով թէ պայթած երկու գեր-ռումբերը 2500 անգամ աւելի զօրաւոր էին քան Հիրոշիմայի ռումբը : Հաւանական է նաեւ որ Նորվեկիա բողոքէ նկատի առնելով որ ռումբը իր սահմանին մօտ պայթած է (Արթիք) :

Մալինովսկիի այս յայտարարութեան առթիւ կրնաք յիշել նաեւ «Իւմանիթէ»ն, որուն թղթակիցը մաս կը կազմէ այն առանձնաշնորհեալներուն որոնք իրաւունք ունին ներկայ ըլլալու համագումարին նիստերուն : Թղթակիցը յիշատակելով Մալինովսկիի ճառը կը գրէ թէ մառեշալը խօսած է ամերիկեան փաստաթուղթի մը մասին ուր կ'ըսուէր թէ հինգ մեկաթոննոց ութ ռումբեր կը բաւեն ոչնչացնելու համար Արեւմտեան Գերմանիան եւ այս առթիւ յայտնած — «Խորհ. Միութիւնը հարկ եղածէն աւելի միջոցներ ունի դէմ դնելու համար ոեւէ յարձակողի : Ամերիկեան փաստաթուղթը հինգ մեկաթոնի մասին կը խօսի, յիսուն եւ նոյնիսկ հարիւր մեկաթոննոց ունինք » : Եւ այս ձեւով խորհրդային մառեշալը պատմած է թէ ուրիշ ինչե՞ր ունին, եզրակացնելու համար թէ «խաղաղասէր մարդիկ ենք եւ ոչ ոքի կը սպառնանք բայց չենք մոռնար վերջին պատերազմին ողբերգութիւնը որ սոսափելի տառապանքներ պատճառեց մեզի» :

× Շու էն Լայ Փեքին վերադարձաւ ուր չորս օր մնալէ ետք, կրկին Մոսկուա պիտի երթայ,

× Ընկերվարական ձգտում ունեցող կարգ մը անձնաւորութիւններ հեռագիր մը ղրկեցին ԻԲ. համագումարին լուսաբանութիւններ ուզելով 1936 — 38ի մաքրագործումներուն շուրջ : Հեռագրին մէջ կ'ըսուի թէ մառեշալ Զուխաչեվսքիի ըսպանութեան խոստովանութենէն յայտնի է թէ Սթալինի շրջանին կատարուած ոճիրներու ցանկը սպառած չէ : Համագումարը պէտք է մինչեւ ծայրը երթայ, քննութիւն բանայ 1936 — 38ի կեղծ դատերուն եւ ոճիրներուն շուրջ : «Լուսաբանութիւններ կ'ուզենք Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ գործուած ոճիրներուն մասին Զինովիեւի, Կամենովի, Պիաթաքովի, Բուխարինի, Թրոցքիի եւ ուրիշներու դէմ» կ'ըսուի հեռագրին մէջ զոր ստորագրած են, ի մէջ այլոց, Ժեռար Ռոզընթալ, Տաւիտ Ռուսէ, Կորքին, Մորիս Նատօ եւն. :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կուսակցութիւնները համաձայնեցան խառն դահլիճ մը կազմելու համար :

ԵԹՈՎՊԻԱՆ ՏԷ Գոլէն ճանչցաւ Իսրայէլը :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ, ինչպէս կը նախատեսուէր, կառավարութիւնը հրաժարեցաւ : Տարնապը ծնած էր ներքին հարցերու առթիւ, Ճումպլաթի հետ (հանրային շինութեանց նախարար) :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլին կը միանայ նաեւ օթոպիւսը այս Հինգշաբթի : Ինչպէս ծանօթ է այս գործադուլը աշխատավարձքի հետ կապ չունի այլ պարզ պատասխան մըն է նախարար Պիւրոնի որ ըսած էր եթէ գործադուլը կրկնուի «միջոցներ ձեռք պիտի առնէ» : Բանուորները կը պատասխանեն այս «սպառնալիքին» յայտնելով թէ գործադուլի իրաւունք կայ : Մեթրոյին համար դեռ որոշում չէ տրուած, միայն Սէ ժէ Թէն (համայնավար) կ'ուզէ գործադուլ ընել, բայց միւս ընկերակցութիւնները չեն ուզեր միանալ : Նախարարը յայտարարեց թէ որեւէ միջոց ձեռք պիտի չառնէ :

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ապստամբութեան 5րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Փարիզի մէջ, տարագիր Հունգարներու կողմէ : Հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Լիւթեսիայի մէջ եւ երկուշաբթի օր հունգար ծագում ունեցող ռազմիկներ ծաղկեպսակ մը դրին Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ 1961 Հոկտեմբեր մէկին, Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը 9 միլիոն 716.005 անդամ եւ թեկնածու ունի, մինչեւ 7 միլիոն 215.505 ունէր 1956ի համագումարին :

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ մթնոլորտը ծանր է : Պատերազմական վիճակ յայտարարուած է Լա Փազ (Պոլիվի), դրամատան պաշտօնեաները գործադուլ հրաժարած են Պրազիլի մէջ եւ ծանր միջադէպեր պատահած են Քիուտատ Թրուխիոյի մէջ :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ շրջանը 139 բանուորներ ձերբակալուեցան : Սպանական իշխանութիւններուն ամբաստանութիւնն այն է թէ համայնավար քարոզչութիւն ըրած են եւ Սպանիա մտցուցած արտասահման տպուած համայնավար թռուցիկներ :

ՌԱՊԱԹԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան Պեն Պելլայի ազատ արձակման համար :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆլամանները հսկայ ցոյց մը ըրին : 50.000 հոգի տողանցեցին : Լեզուական «սահմանային» ճշդում կը պահանջեն, Ֆլամանները դէմ են որ ֆրանսերէնի նախապատուութիւն տրուի Պելժիոյ մէջ, մանաւանդ Ֆլաման մասը :

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Շնորհք Եպիսկոպոսի Կ. Պոլսոյ Պատրիարք ընտրուելուն առթիւ բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ հասած են պատրիարքութեան : Ստորեւ կը յիշենք գլխաւորները .—

Էջմիածինէն (ի պատասխան Պատրիարքութեան Բ. հեռագրին, Հոկտեմբեր 17-ին ղրկուած մտածելով որ Հոկտ. 11ի հեռագիրը չէ ստացուած) :

« Վեհափառ Հայրապետը գոհունակութեամբ ստացաւ ձեր հեռագիրը, Շնորհք Եպիսկոպոսի Պատրիարք ընտրուելու մասին : Հաճեցէք յայտնել Պետական հաստատման մասին : Պիտի յաջորդէ Վեհափառի շնորհաւորական կոնդակը » :

ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

×

Անթիլիասէն — Ուղղուած Պատր. փոխանորդ Արամ Ա. քհնյ.ի :

« Ստացանք Շնորհքեպիսկոպոսի Պատրիարք ընտրութիւնը ծանուցանող հեռագիրը : Շնորհաւորութիւններ :

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

×

Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռէն — (ուղղուած Պատր. փոխանորդ Արամ քահանայի) :

« Կը ներկայացնենք անկեղծ շնորհաւորութիւններ » :

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

×

Հեռագրած են նաեւ Սուրէն Արք. (Երուսաղէմ), Խադ Արք. (Պէյրութ), Մամբրէ Արք. (Գահիրէ), Ասողիկ Եպս. (Տ. Արեւելք), Պսակ Եպս. (Լոնտոն), Սերովբէ Եպս. (Փարիզ) :

Քենթրպըրիի Արքեպիսկոպոսը, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ՝ Ուլուհոճեան Արք. Անգարայի Պապական Նուիրակ՝ Գերապայծառ Լարտոն, Վիէննայի Մխիթարեան ընդհ. Աբբայ՝ Հապոզեան Արք. :

Հեռագրած են նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Բարեգործականի նախագահը, Եռկատի Հայր. Միութիւնը (Պէյրութ) եւ բազմաթիւ անհատներ :

ՍԵՆԵԿԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԽՄԲ. — Հատուած մը լանջախիթ (*անժին տը փուաթրին*) կոչուած տհարկու հիւանդութեան նկարագրութենէն, զոր *Հայ-Բոյժ* կը ներկայացնէ իրեն յատուկ ձեւով, — գրականութիւն, պատմութիւն, բառագիտութիւն եւ ախտաբանութիւն իրար ձուլելով, հաճելի եւ հետաքրքրական դարձնելու համար ընթերցումը : Սրտի այս ծանր հիւանդութեան նկարագրութիւնը եւ պատմագիտութիւնը կարդալ շարունակութեան մէջ, զոր կու տայ *Հայ-Բոյժ* ամբողջական ձեւով :

ՍԵՆԵԿԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Լուկիոս Աննէոս Սենեկա, թզենիին մայրական հովանիին տակ նստած, Վիրգիլիոս կը կարդար բարձրաձայն :

Գլխուն վերեւ՝ ողթատունկը դեղերփնեան ջահեր կը կախէր ճիւղէ ճիւղ : Թուզերը բացեր էին իրենց կարմիր շրթները ու կը մարէին խնդալէն :

Պարտէզին խորը, ստոյիկեան ձիթենիներու կազմած ծառուղիին երկու կողմը, պար բռներ էին ծաղիկները : Աւելի հեռուն, ծո՛վն էր որ, մինչեւ Կապրէա կղզին, ապրիմ-մեռնիմի շափրակ կը փրցնէր ու կը փռէր :

Գեղեցի՛կ է Կամպանիան, անդորր եւ հեշտալի, ուր խաղաղութիւն վայելելու էր եկեր ծերունի Սենեկան :

Մանկութենէն մնացած սովորութեամբ մը, զոր բժիշկն էր տուած իրեն, բարձրաձայն ընթերցումներ կը կատարէր ամէն առտու, զօրացնելու համար թոքերը : Կէս ժամ էր անցեր արդէն՝ երբ, յոգնած, ձայնին բարձրութիւնը նուազած, այնքան որ յանկարծ լսեց մեղուի մը երգը, զարմանքի ու պատրանքի մատնուած՝ խորհեցաւ թէ մեղո՞ւն ալ Վիրգիլիոս կը կարդար, ընկերակցելով իրեն : Շունչը բռնեց՝ մտիկ ընելու համար, հետեւելով մեղուին թռիչքին, երբ թզկեր մը ծրտեց այն տողին վրայ՝ զոր կը կարդար : Բարկացաւ սաստիկ, ջղային շարժում մը ըրաւ ...

— *Ա՛յ ...*

Ձեռքը կուրծքին տարաւ, ամբողջ մարմինը պրկուեցաւ, կարկամեցաւ, դէմքը ցաւալին ծամածռութիւններու պատկերն առաւ եւ երկու պտուղ արցունք երեւցան աչքերուն անկիւնը, — « ցաւի արցունք », ինչպէս կ՚ըսեն Լատինացիք :

— Կանչեցի՞ր, հարցուց Պաւլինա, իր գեղանի կինը՝ գլուխը դուրս կախելով պատուհանէն, սպիտակ արձանիկի մը եւ յախճապակեայ թաղարի մը արանքէն :

Բայց տեսաւ որ Սենեկա հակեր է աջ արմուկին վրայ ու կը թպրտայ : Դուրս ցատկեց տնակէն, փութաց օգնութեան :

— Անդրա՛ղ, պոռաց ստրուկին, վազէ՛, կանչէ՛ բժիշկը :

×

— Նման տագնապ մը եւս, մահը կը հասնի ինծմէ առաջ, ըսաւ բժիշկը՝ որ ծանօթ էր Սենեկայի կեանքին :

Ծնած պէս նիհար էր Սենեկա՝ դեռ մանուկ, ու նիհար մնաց մինչեւ ծերութիւն : Գրեթէ միշտ հիւանդ, հիւծախտաւոր կարծուած, շարունակ ցաւատանջ, այնքան որ կը ծրագրէ անձնասպան ըլլալ պատանեկութեան օրերուն, բայց կը խղճահարի՝ հօրը ցաւ պատճառելու մտածումով, ու կը հրաժարի : Կը նուիրուի ճգնակեցութեան, կը հետեւի ստոյիկեան ու պիւթագորեան վարդապետութեանց, կը հրաժարի սեղանի հաճոյքներէ, մանաւանդ մսակերութենէ, — հայրն է դարձեալ որ կը ստիպէ միս ուտել ու լաւ սնանիլ :

Փայլուն ուսում մը կը ստանայ, առաջնակարգ հռետորի անուն կը շինէ, այնքան որ Կալիկուլա, նախանձոտ եւ ատելավառ, կը ծրագրէ սպաննել զինք՝ իբրեւ իր մրցորդը : Սենեկա խոհեմութիւն կը համարի լքել այդ ասպարէզը, կը նուիրուի փիլիսոփայութեան : Այս անգամ փիլիսոփայութիւնն է որ կը բերէ աղէտը, — կ՚աքսորուի, եւ — ափսո՜ս իր անուան — աքսորավայրէն շողոմարար եւ ամօթալի նամակներ կ՚ուղղէ Կեսարին : Կը կանչուի Հռոմ, ուսուցիչ կը նշանակուի Ներոնի, որու ճառերը կը գրէ, նոյնիսկ այն խայտառակ ջատագովականը, զոր Ներոն կարդաց Ծերակոյտին առջեւ՝ սպաննելէ ետք իր օգոստափառ մայրը : Այսպէս, արքունիքին բոլոր դաւերուն եւ սպանութեանց վկայ, — ի՛նչ պժգալի կեանք՝ վախի եւ զզուի մէջ, նաեւ ահաւոր ամօթահարութեան ենթակայ, — ի վերջոյ կ՚աղաչէ որ Ներոն ազատ արձակէ զինք, թոյլ տայ առանձնանալ գիւղի մը մէջ, (Տակիտոս կ՚ըսէ թէ Ներոն գաղտնօրէն երկու անգամ թոյն խմցուց այս տկարակազմ մարդուն՝ առանց յաջողութեան, — աղէկ իր վախը եւ պալատէն հեռանալու աղաչանքը) :

Երբ ազատ է այլեւս, կը մեկնի Կամպանիա, ապրելու համար ծովեզերեայ իր կալուածներուն մէջ, ուր, այս անգամ, սրտի տագնապն է որ կը սպառնայ, ինչպէս նկարագրեցինք :

Մահը միշտ յարձակած է վրան, բայց անմիջապէս նահանջած՝ թողլով որ ստոյիկեան այս փիլիսոփան գովեստը հիւսէ ... մահուան :

Ծերացած, վախի զողի մէջ մաշած, Սենեկա պահ մը կը հեռանայ ծովեզերքէն, կ՚երթայ առանձնանալ կնոջ հետ Նոմենտոմի իր կալուածներուն մէջ, Հռոմէն միշտ հեռու :

Առտու մը, Ներոնի զօրականները կը հասնին այն պահուն՝ երբ Սենեկա խնջոյքի նստած էր բարեկամներու հետ, պարտէզին մէջ : Իրեն կը ներկայացուի Ներոնի հրամանագիրը ·

— Մահդ՝ քու ձեռքովդ :

— Միասի՛ն, կ՚աղաղակէ Պաւլինա արտասուահեղձ, ամուսնոյս հետ միասի՛ն... մինչեւ մահուան մէջ :

Սենեկա, ստոյիկեան քաջութեամբ, զօրականներուն առջեւ, կը կտրէ բազուկին երակները : Նոյն նշտարը կը կտրէ Պաւլինայի երակները : Զօրականները կը փրկեն Պաւլինան : Սենեկայի մահը կ՚ուշանայ սակայն, ուստի մոլեխինդ կը խնդրէ եւ մոլեխինդ կը խմէ : Մահը դարձեալ կ՚ուշանայ : Այն ատեն, խոհանոցին մէջ շոգի ծծելով, կը մեռնի հեղձամահ :

Այն որ չտարաւ սրտի տագնապը՝ տարաւ բռնամահը :

×

Մահը շատ է խաղացած Սենեկայի հետ, ու Սենեկա շատ է շաղակրատած մահուան հետ, (կարդալ իր Նամակնե*-րը) : Տագնապը, զոր անցուց գիւղական իր տան մէջ, բժիշկները կը համարին ընչահեղձութեան տագնապ մը, իսկ ուրիշներ, Սենեկայի վկայութենէն թելադրուած, ահաւոր եւ անհանդուրժելի ցաւին նկարագրութենէն հետեւցնելով, կը համարին սրտի տագնապ : Ինք, Սենեկա, « սուսփիրիում » կ՚անուանէ իր հիւանդութիւնը՝ չուզելով գործածել յունական բառ, տուրք տալով լատինական գերակայութեան* ֆոմփլեքսին*, այլ բառով՝ կեսարականութեան, ինչպէս Ս. Օգոստինոս եւ այլք բազումք : Բանասէրները այս բառը կուտան իբրեւ* ասմ *բառին համապատասխան (ծագումով՝ յունարէն) : Բժիշկ մատենագիրներ կը պնդեն սակայն թէ Սենեկայի հիւանդութիւնը լանջախիթի տագնապ մըն էր* (անժին տը փուաթրին) :

×

Ի՞նչ հիւանդութիւն է այս :

Հելլենալատինական բժշկական մատենագրութեան մէջ յիշատակութիւն չկայ այս հիւանդութեան մասին : Բայց նոր հիւանդութիւն չէ լանջախիթը, որքան ալ քաղաքակրթութեան արդի թոհուբոհը աւելցնէ ենթականերուն թիւը : Ախտաբանական նկարագրութիւններ կան, որ կը վերաբերին լանջախիթին՝ հնագոյն դարաշրջաններու մէջ (Արետէոս, Գելիոս Աւրելիանոս) : Ահա թէ ինչո՛ւ բազմանուն դարձած է այս հիւանդութիւնը :

Սուսփիրիոմ (1) *կ՚անուանէ Սենեկա, իսկ Էլնէր՝* ասմա քոնվուլսիվոմ, *Տարվին՝* ասմա տոլորիֆիքոմ, *Սվիտիօբ՝* փնիկոֆոպիա (2), *Պօմ՝* սթեռնալժի(3), *Ռուննեռ՝* մալատի նուվել, *Պաէրս՝* սթեռնոքարտիա (4), *Սլուրս՝* սթեռնոտինիա սինքոփալիս (5), *անգլերէն՝* պրեսթ փէնկ (6), *գերմաներէն՝* պրուստպրաունէ կամ հերծքլէմմէ (7), *հայերէն՝* սրտախիթ, լանջախիթ, *լատիներէն՝* անկոռ փեքթոռ, *որ դարձած է միջազգային, — այս վերջին անուանումը (8) տուած է Հեպերտըն, 21 Յուլիս 1768ին, (ըստ ոմանց՝ 1772ին), նկարագրելով հիւանդութիւնը ճշգրտօրէն, (Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ Ռուննեոն աւելի կանուխ ճանչցած ու նկարագրած է հիւանդութիւնը) :*

Այս ախտանուններուն մէջ լաւագոյնն է, որ կ՚արտայայտէ ճմլելու, մամուլի տակ սեղմելու գաղափարը, ինչպէս ընտրած է Հեպերտըն, արդարեւ հիւանդութեան նկարագիրն իսկ է՝ սիրտ սեղմել այնքան որ, ցաւին ազդեցութեան տակ, հեղձամահ կ՚ըլլայ կարծես ենթական :

*Կ՚արժէ գիտել տալ թէ լատիներէն ան-*կոր *բառը (յունարէնէ առնուած) եւ հայերէն անձուկ բառը նոյն ծագումն ունին ըստ Պուազաքի : Արդարեւ, հիւանդութիւնը այնքան կը ճմլէ կուրծքը կամ կը սեղմէ սիրտը, կարծես մամուլի մէջ դրուած ըլլար, որ մահուան անձկութիւն կը մատնէ ենթական՝ եթէ չանցնի առաջին իսկ տագնապին :*

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

(1) Լաւ ուսումնասիրուած չէ, [illegible] ը, կը համարուի *սուփիր* (հառաչ, հեծկլտուք) բառին արմատակից : — Սենեկա այլաբանաբար գործածած ցաւի իմաստով՝ հեղձամահ [illegible] սաստիկ : (2) Շնչահեղձութեան վախ : (3) Լանջոսկրացաւ : (4) Սրտահեղձութիւն : (5) Նուաղում պատճառող [illegible] ջոսկրացաւ : (6) Սրտի անձկութ[illegible] ցաւ : (7) Սրտի տանջանք կամ [illegible] (8) Լատիներէն՝ յունարէնէ փոխառեալ սեղմել խեղդել իմաստով :

×

Լոյս տեսան Հայ-Բոյժի Յունուար-Փետրուար – Մարտ – Ապրիլ–Մայիս [illegible] ւերը : Բաժանորդներուն պիտի ղրկ[illegible] այս շաբաթ օրուընէ սկսեալ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԻՄՔԵՐ

ՍԱԹԵՆԻԿ ԱԴԱՄԵԱՆ

—o—

Ա. Համաշխարհային պատերազմէն առաջ, 1912–13ին էր, երբ [illegible] Պոլիս ժամանեց Զարիֆեան-Սեւումեան թատերախումբը :

Իրենց նախորդներուն՝ Աբելեան-Արմէնեան թատերախումբի Օսմ. Սահմանադրութենէն անմիջապէս ետքը Պոլիս կատարած առաջին այցելութենէն ի վեր, Պոլսահայութիւնը խանդավառուած էր արդէն արեւելահայ մեր նշանաւոր թատերական արուեստով, եւ այդ իսկ պատճառով ալ, Զարիֆեան-Սեւումեան թատերախումբի այցն ալ առեղծեց խանդավառութեան մեծ ալիք :

Անոնք, որքան կը յիշեմ, տուին շարք մը ներկայացումներ, որոնցմէ կարելի է յիշատակել Կէօթէի «Ֆաուստ» (Զարիֆեան՝ Ֆաուստ եւ Սեւումեան՝ Մեֆիստոֆելէս), Շիրվանզադէի «Նամ[illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Զարուկ, հակառակ իր ազգականներուն ջանքերուն կը մերժէ անոր հետ ամուսնանալ : Զարուկ ուրիշ իտէալ մը ունէր, ան կը սպասէր «գիտութեան, ազնուութեան, ու ճաշակի ներկայացուցիչին» :

— « Աղջիկս, ինչո՞ւ չես ուզեր Օհանճանը :

— « Ես փօթուրլը մարդու հետ չեմ կարգուիր» : Ահա ինչ որ կը պատասխանէր Զարուկ, կտրուկ եւ առանց այլեւայլութեան :

Տարի մը վերջը, Զարուկ կ՚ամուսնանայ Պոլիսէն եկող ուսուցիչի մը հետ : Իր երեւակայածն ու փնտռածն էր, որ դէմը կ՚ելլէր : Սակայն երջանկութեան օրերուն շուտով տառապանքի օրերը կը յաջորդեն, հոգաբարձուներուն եւ թաղականներուն միջեւ երեւան եկող յաճախակի կռիւները պատճառ կը դառնան, որ գիւղին փառաբանուած ուսուցիչը պաշտօնէն հեռացուի : Թշուառ երիտասարդը սնունդի անբաւականութեան հետեւանքով, կը հիւծախտաւորուի :

Զարուկի ամուսինը կը մեռնի երկու որբեր թողլով :

Նախկին «բէնչպէր» Օհանճանը, հիմա կանոնաւոր արտերու, սեփականութեան տէր դարձեր է, սակայն մինչեւ այդ պահը ամուրի մնացեր է «իր մերժուած սիրուն համար» :

Եւ ճակատագրի բերումով այրի Զարուկը կը դառնայ Օհանճան աղային կինը :

— «Առաջ՝ Փօթուրլու *ըլլալուն՝ չուզեց Օհանջան աղան, անիկա այլեման տէլիխանլը մըն էր, հիմակին պէս հարուստ ալ չէր չիտակը : Աղջիկը կարդալ գիտէր, գլխուն կացեր ու գիտնական էր, չհաւնեցաւ անոր. առջի էրիկը վարժապետ էր. աղէկ օր մը չցուցուց կնկանը : Հիմա Օհանճան աղան առաւ նորէն : Առաջ ալ աղուոր էր Զարուկը, չունեւորութենէն չէր ցուցներ : Թէ՛ որ հիմա տեսնես, պօյ, պօս, լուսնի պէս երես մը, հրեշտակ կըլմանի » :*

Այս պատմուածքին մէջ ալ տիպարներ կան՝ կեանքէն առնուած : Կողք կողքի՝ ամէն մէկը իր հոգեբանութիւնով : Զարուկներ հիմա ալ շատ ունինք մենք մեր գեղեցիկ սեռին մէջ, որոնք հայելի նախկրթարան մը աւարտած՝ երեւակայական ցնորքներով կը դառնան հիւանդներ, ապագայի գալիք փայլուն ու պերճ օրերը պատկերացնելով իրենց մանկական, կոյս հոգիներուն մէջ : Զարուկները կը սիրեն արտաքին պերճութիւնը. չեն փնտռեր հոգին սիրտը այլ քսակներուն բովանդակութիւնը :

Գիւղացի տիպար Օհանճանը հարազատօրէն ներկայացուած է : Իր աշխատութիւնով ու քրտինքով. ձեռք բերած կարողութեան համեմատութեամբ «համեստ, գրեթէ ամչկոտ մէկն էր » . — «Պապա մարդեր ենք մենք, կ՚ըսէր, մեր բրածին խօսածին մի նայիք, մենք ուսումնական չենք. փօքուր *կը հագնինք,* ղէմէնի *ունինք ոտքերնիս » :*

Պակասութիւն մը խոստովանելէ աւելի, լաւ բողոքի, զանգատի պէս բան մը կայ այս խօսքին մէջ :

Բողոք եւ զանգատ՝ բոլոր անոնց դէմ, որոնք դէպի այդ տարրը, դէպի աշխատաւոր գիւղացիութիւնը կը նային արհամարհական նայուածքով, եւ որոնք սակայն շատ անգամ կը կրեն մաքուր զգացումներ, կոյս հոգիներ՝ իրենց անշուք արտաքինին հետ միասին :

Գիւղական բարքերն ու սովորութիւնները, մէկ խօսքով գիւղական աշխարհի հոգեբանութիւնը լաւ երեւան հանուած է այս գրական հատուածին մէջ :

Վերադարձ. — *Երկու երիտասարդ հոգիներու ամուսնութիւնը, բաժանումը, եւ տարիներ ետք կրկին իրարու «վերադարձը » , ահա երկու խօսքով բովանդակութիւնը այս պատմուածքին, որ իր միօրինակ ու ձգձգուող հանգամանքին պատճառով, կարծես բան մը, հրապոյր մը կը պակսեցնէ ամբողջութենէն :*

Ամէն բան աշխարհիս մէջ համեմատ [illegible] արժանաւորի պէտք ունի. սիրոյ սիրտն ալ պէտք է բաժնուին իրարմէ [illegible] յոգնութիւնը առնելու համար : Գրիգոր [illegible] ու Մաքրիկն ալ զիրար սիրած են խանդավառ, եւ երիտասարդական բուռն սիրով : Կ՚անցնի երկու տարի եւ երկուքն ալ ձանձրանալու նշաններ կուտան :

Մաքրիկ կը թողու Գրիգորը եւ [illegible] օր յետոյ կը դառնայ կինը փաստաբանի մը, որ Անգլիոյ մէջ առեւտուր [illegible] գործնական մարդու մը համբաւը կը [illegible] յելէր :

Գրիգոր արդէն մոռցուած ու անփոյթ [illegible] ժամ ընկերը դարձած է փաստաբանին [illegible] եւ յաճախ միասին ալ պտոյտի կ՚ելլէին :

Եւ ան պատահութիւնը կ՚ունենայ [illegible] նոյնիսկ նոր առաջարկներ ընելու Մաքրիկին :

— « Ըսէ ինծի որ գիս կը սիրես [illegible] կաւին » :

— « Ցոյս մը տուր, սիրոյ բառ [illegible] գոնէ » :

Ու այս բոլորին ի պատասխան Մաքրիկ կը լռէր եւ ուժգնօրէն կը [illegible] Գրիգորին ձեռքը :

ՄԿՐՏԻՉ ՔԱՐ[illegible]

(Տ Շար.)

…տը եւ Շանթի «Հին Աստուածներ»ը։

Այս վերջին ներկայացման էր որ Պոլսահայերը առաջին անգամ ըլլալով բախտը եւ հաճոյքը ունեցան տեսնելու արեւելահայ բեմին արդէն ծանօթ դերասանուհին՝ Սաթենիկ Ադամեանի, Սեղայի դերով։

Սաթենիկ Ադամեան շատ երիտասարդ տարիքին նետուած է բեմ եւ շնորհիւ իր բնատուր ձիրքերուն, իր ուշիմութեան եւ իր աշխատանքի յամառ կորովին, կարճ ժամանակի մը ընթացքին յաջողած է գրաւել արեւելահայ թատրոնի կենսական տարրերէն մէկը։

Ռուսական Կովկասի մէջ, երիտասարդ արուեստագիտուհին թատերական գործունէութիւնն ալ անցած է նոյն շրջանին մէջ՝ Թիֆլիզ, Պաքու, Երեւան եւն.։

Դժբախտաբար, սակայն, Սաթենիկ Ադամեանի կեանքը եղած է կարճատեւ։ Ճակատագրական դէպք մը, արդարեւ, պատճառ դարձած է անոր վաղաժամ մահուան։

Իր աշակերտներէն դերասան Արմէն Արմէնեան, որ այսօր խոր ծերութեան մէջ, կը հանդիսանայ հայ բեմերու բազմավաստակ դէմքը, իր յուշերուն մէջ՝ «Վաթսուն տարի հայ բեմի վրայ» անդրադառնալով Սաթենիկ Ադամեանի, կը պարզէ նաեւ անոր կեանքին վերջ դնող դժբախտ ու ճակատագրական դէպքը։

Ինչպէս գիտենք, Արեւելահայ Թատրոնի մշտավառ կեդրոններն են եղած Թիֆլիզը եւ Պաքուն։

Այս վերջին քաղաքին մէջ, 1912ին, գոյութիւն ունէր «Կուլտուրական Միութիւն» մը, որուն հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր նաեւ տեղւոյն հայ թատրոնը։ Կանոնաւոր վարչութիւն մը կը ղեկավարէր այդ խումբը, որուն դերասանական կազմը կը բաղկանար արեւելահայ բեմի լաւագոյն տարրերէն. — Յ. Զարիֆեան, Վ. Փափազեան, Արշակ Բուրթիւնեան, Բերոյեան, Ղազարեան, Լոռքա, դերասանուհիներ Դուրեան (աւելի ետքը Տիկին Արմէնեան), Զապէլ, Սաթենիկ Ադամեան եւ ուրիշներ։ Այս կազմին դերուսոյց կարգուած էր Արմէն Արմէնեան։

Այդ շրջանին վարչութիւնը կ'որոշէ բեմադրել ծանօթ գրող Սումբատովի վրացական պատմութենէ մէկ դրուագը ներկայացնող «Դաւաճանութիւն» թատերգութիւնը, որուն կանացի գլխաւոր դերը՝ Զէյնապ Թագուհին մեծ Սիրանուշի բեմական ստեղծագործութիւններէն մէկը եղած է։ Այդ դերին համար յարմար դերասանուհի մը չգտնելով, վարչութիւնը կ'առաջարկէ Օր. Դուրեանին ստանձնել զայն։

Օր. Դուրեան, նկատի առնելով դերին պատասխանատու հանգամանքը եւ ժամանակին ալ կարճութիւնը, կը մերժէ, առարկելով որ անբաւական կը գտնէ այդ դերին պատրաստութեան համար իրեն տրուած պայմանաժամը։

Այս խօսակցութեանց ընթացքին է, որ Սաթենիկ Ադամեան, ի բնէ խանդավառ եւ յանդուգն խառնուածքի տէր, կը յօժարի ստանձնել Զէյնապի դերը։

Կը ներկայացուի «Դաւաճանութիւն» եւ արդիւնքը աղետաբեր կ'ըլլայ, մանաւանդ Սաթենիկ Ադամեանի մեկնարկութեան տեսակէտէն։ Կը սարսին երիտասարդ դերասանուհիին մինչ այդ ստեղծած համբաւի չնքիղ հիմերը, իսկ Կուլտուրական Միութեան վարչութիւնը այդ օրէն սկսեալ խեթ աչքով կը նայի մինչ այդ իր գուրգուրանքին առարկայ եղած դերասանուհիին վրայ, պատճառաբանելով թէ ան՝ «խայտառակած էր զիրենք»։

Եւ սակայն, Արմէն Արմէնեան, դարմանելու համար Սաթենիկ Ադամեանի համբաւին հասած վնասը, կը մտադրէ նոր ներկայացման մը մասին ու կը ձեռնարկէ բեմադրել Մեթերլինկի «Մոննա – Վաննա»ն, որուն համանուն հերոսուհիին դերը Սաթենիկ Ադամեանի բեմական յաղթանակներէն մին էր նկատուած։

Արմէնեան իր ծրագիրը կը պարզէ Վարչութեան։ Եւ հակառակ այն հանգամանքին՝ որ «Մոննա – Վաննա»ի ներկայացումը պիտի ըլլար նաեւ Սաթենիկ Ադամեանի նպաստի (ԲԵՆԵՖԻՍ) ներկայացումը, Վարչութեան անդամները կը հակառակին եւ բացարձակապէս կը մերժեն Սաթենիկ Ադամեանի Մոննա – Վաննայի դերը մարմնաւորելու առաջարկին հաւանութիւն տալ։

Տաք վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Արմէնեանի եւ վարչութեան անդամներուն միջեւ, որոնք կը շարունակեն յամառիլ եւ կրկնել. «Ան մեզ խայտառակեց ...»։

Արմէն Արմէնեան ընդվզած խեղճ Սաթենիկի հանդէպ եղած այս անարդար վերաբերմունքին համար, վարչութեան անդամներուն երեսին կը նետէ իր հրաժարականը, գոչելով.

— Մարդե՞ր էք դուք, թէ՝ վայրեր... Կարելի է միթէ այսպէս թեթեւօրէն խաղալ արուեստագիտուհիի մը արժանապատուութեան հետ։

Այս կռուի կեցուածքին առջեւ տեղի տալով, վարչութեան անդամները ի վերջոյ կը յօժարին եւ Սաթենիկ Ադամեան հրաշալի կերպով խաղալով իր դերը, կը դարմանէ իր անունին հասած վնասը եւ հասարակութեան սրտին մէջ վերստին կը գրաւէ տարիներով գրաւած իր համակրանքի ու սիրոյ անկիւնը։

Դժբախտաբար, սակայն, այս բոլոր վերիվայրումները ծանր կը կշռեն նուրբ, քնքոյշ եւ զգայուն Սաթենիկի Ֆիզիքական առողջութեան վրայ։

Այս բոլոր ցնցումներուն վրայ կ'աւելնայ նաեւ տարիներ առաջ կիսով դարմանուած հիւանդութեան մը վերերեւումը։ Տարաբախտ դերասանուհին անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, ուր քանի մը ամիսներ չարաչար տանջանքներէ ետք, կ'աւանդէ իր հոգին ...

Սաթենիկ Ադամեանի ստեղծագործած դերերէն կարելի է յիշատակել այստեղ, բացի Մոննա – Վաննայէն, որ իր բեմական մեծագոյն յաղթանակը հանդիսացած է, նոյնպէս Լիդիա (Ցո՞ Երբաս) եւ Սեղա (Հին Աստուածներ) որոնց մէջ տարաբախտ դերասանուհին եղած է անզուգական։

Ակներեւ է որ Սաթենիկ Ադամեանի անունն ու յիշատակը անարդար մոռացումի մը են մատնուած հիմա։

Արմէն Արմէնեանի Յուշերու հատորէն զատ ուրիշ որեւէ հրատարակութեան մէջ դժբախտաբար չեմ հանդիպած տակաւին այս անման դերասանուհիին մասին որ եւ է յիշատակութեան։

Եւ սակայն, աներկբայ եմ որ, ինծի պէս, բոլոր անոնք որ բախտը ունեցած են ճանչնալու այս հազուագիւտ արուեստագիտուհին, այսօր, յարգանքի պարտքի մը զգացումով պիտի լեցուին Սաթենիկ Ադամեանի յիշատակին առջեւ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՄԷՆՏԷՐԷՍ, ՃԵՐՄԱԿ ՁԻ ՀԵԾԱԾ, ՇՐՋԵՑԱՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ»

—o—

Տիւնիայի մէջ Պետիի Ֆայիք կը գրէ.—

«Ընտրութիւններու արդիւնքը, ինչ համեմատութեամբ ալ յանգի իրեն թուանշան, նշանակութիւնը բացայայտ է. Ատնան Մէնտէրէս իր ապիտակ ձիու հեծած՝ ծայրէ ի ծայր շրջած է երկրին մէջ։

Պոլսոյ մէջ ընտրութիւնը շահեցան անոնք որոնք թքին Թուրհան Ֆէյզիօղլուին։ Իզմիրի մէջ ընտրութիւնը շահեցան անոնք որ կը պնդեն թէ Ազգային անկախութեան պայքարը դիտուածով շահուած է։ Այտընի մէջ Մելահաթ Կետիկ առանց բերանը բանալու, Ափայտըն եղբայրներուն միայն հայհոյելով եւ կախաղանի նշաններ ընելով շահեցաւ։ Սանիսայի մէջ Սամեթ Աղաօղլուն կինը, Էտիրնէի մէջ Մէնտէրէսին ուրիշ մէկ փաստաբանը բոլորը ... բոլորը ... շահեցան։

Ի՞նչ կը նշանակէ Ատնան Մէնտէրէսին ապիտակ ձիով շրջիլը։ Ահա աս ըսել է. Կազի մը այսպէս կը շրջի միայն, եւ միայն այսպէս կը փոխադարձէ յեղափոխութիւն մը՝ որ տարօրինակութիւնը ցոյց կուտայ յայտարարելու թէ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է։

Հալք կուսակցութիւնը կորսնցո՞ւց ընտրութիւնը։ Ոչ։ Կարելի չէր աւելի աւելին սպասել եւ պահանջել քաղաքական կուսակցութենէ մը որ պարկեշտութեան, հայրենասիրութեան, մէկ խօսքով բարձր մակարդակի բոլոր պահանջներուն յարգած էր։ Բայց յանձին Հալքի՝ ընտրութիւնը յեղափոխութեան հաշւոյն կորսնցնել տալու բոլոր ճամբաները լայնաբաց ձգուած են։ Անոնք որ վարպետութիւն համարեցին բանալ այդ ճամբաները, եթէ հիմա ամբողջ պատասխանատուութիւնը տեսնել ուզեն Հալքին մօտ, որուն կռնակին բեռցուցին իրենց բեռները եւ մեղքերը, անտարակոյս գործած պիտի ըլլան ամենադարհուրելի ախտաճանաչման սխալը որուն ցաւը կարճ ատենէն պիտի զգան իրենց սրտին մէջ։

Մեզի համար ճամբան նոյն ճամբան է։ Մինչեւ երէկ ինչ բանի համար որ մարտնչեցանք, դարձեալ նոյն բանը կ'ընենք։ Ցայտնի է որ մեր առջեւ փշոտ եւ քարոտ կռուադաշտ մը երեւան ելած է, եւ պայքարը բոլոր նշաններով երեւցած է հորիզոնին վրայ»։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ ընտրութեանց Բարձր. Մարմինը ընտրութեանց արդիւնքը պաշտօնապէս հաղորդելու համար կը սպասէ տակաւին։ Այդ արդիւնքը հաղորդելէ ետք, գոյգ ժողովները երդման արարողութիւնը պիտի կատարեն Հոկտ. 25ին, այս Չորեքշաբթի։ Հաւանական է որ հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը կատարուի Հոկտեմբեր 29ին, գալ Երկուշաբթի։

Հալք կուսակցութեան շրջանակները շատ տխուր են։ «Եէնի Իսթանպուլ» թերթը, հրատարակելով Ինէօնիւի նկարը, կը գրէ թէ ընտրութեանց արդիւնքը արդարացուցած չըլլալով Հալքեաններուն ակնկալութիւնը, երկփեղկում մը առաջ եկած է կուսակցութեան մէջ։

Զրոյց կը շրջի թէ կուսակցութեան պետը, Ինէօնիւ, հրաժարած է պետի իր դիրքէն։ «Ատալէթ» եւ «Եէնի Թիւրքիյէ» կուսակցութեանց պետերը տրամադիր չեն թուիր խառն դահլիճ կազմել Հալքի հետ։ Հալքի երիտասարդները եւս չեն ուզեր խառն դահլիճի մէջ մտնել։

«Ատալէթ» կուսակցութիւնը Հանրապետութեան նախագահի թեկնածու կը ներկայացնէ Փրոֆ. Ալի Ֆուատ Պաշկիլը։ Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Ինէօնիւ, իր կարգին, կը մերժէ կառավարութիւն կազմել։

Այս շփոթ կացութեան մէջ, ոմանք յարմար կը գտնեն որ Կիւրսէլ Հանր. նախագահութեան կոչուի, որպէսզի ոչ մէկ կուսակցութիւն գրաւէ տիրական դիրք մը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական։ Թիւ 7 – 8 Յուլիս – Օգոստոս, Լ. տարի 1961։ Անթիլիաս (Լիբանան)։

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ Ֆրանսայի հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պարբերաթերթ։ Մայիս – Յունիս 1961։

LE CHEVALIER A L'EMERAUDE, Victor Gardon (Roman), Paris 1961.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

– ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Լուսաղէմին Ներսէս Արծրունին պատուիրեց խումբին, որ ապաստանարանէն չհեռանան. իսկ ինքը դէպի Վան քաղաքը մեկնեցաւ։

Բայց քաղաքը չհասած՝ Լիմ կոչուած գիւղը մտաւ. որ Հայոց ձորին ամէնէն սիրուն ու ղեղեցիկ գիւղն էր։

Այդ տեղ Միացեալ Ընկերութեան կողմէն բացուած ուսուցիչ մը կար, որուն անձնուիրութիւնը Վանականէն իմացած էր։

Ներսէս Արծրունին ուղղակի վարժարանը գնաց։

Ուսուցիչը որ երեսունն անցած, բարձրահասակ, ոսկրոտ, յաղթանդամ ու ծաղկաւեր կերպարանքով անձ մըն էր, շատ սիրով ընդունեց զինքը։

— Լսած եմ ձեր անունը, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին՝ ծանր ու խանդավառ ձայնով մը, հետեւաբար կը վստահիմ յայտնելու թէ ազատութեան զինուորներէն եմ ես։

— Ո՛հ, ուրեմն բարեբախտ եմ ձեզ տեսնելուս, մրմնջեց ուսուցիչը՝ յուզուած բայց գորովալից շեշտով մը։ Արդեօ՞ք քաղաքէն կուգաք։

— Ոչ, Պարսկաստանէն կը վերադառնամ եւ նպատակս է անգամ մը քաղաքը մտնել։ Չեմ գիտեր թէ ոստիկաններու հսկողութիւնը ո՞ր աստիճանի հասած է։

— Կեցէք ... առաջին անգա՞մն է որ Վան մտնէք.

— Ե՞ս։

— Այո.

— Ո՛չ բարեկամս, արդէն բնիկ քաղաքացի եմ։

— Ուրեմն կռահելու բան մը չունիք։ Շատո՞նց է որ հեռացած էք.

— Ի՜հ... տասն եւ ինը տարի կայ.

— Տասն եւ ինը տարի՛։

— Այո։ Բնական է անկից ի վեր բաւական փոփոխութիւններ կրած է, այնպէս չէ՛։

— Ի՛նչ կ'ըսէք... եթէ այսօր Հայկայ վանքի արուարձանէն մինչեւ Արարուց նոր կառուցուած եկեղեցին երթաք, ոչ փողոցները պիտի ճանչնաք եւ ոչ ալ շէնքերը։ Մանաւանդ վերջին ահռելի հրդեհէն ետքը, բոլոր շուկան կերպարանափոխ եղած է։

— Ժողովուրդին տրամադրութիւնն ի՞նչպէս է։

— Ժողովուրդին տրամադրութիւնը լաւ է։ Ներքին ուժը բաւական յառաջ կ'երթայ, եթէ գաղտնի կերպով շարունակուի եւ տեղի չտայ պայթելու ու յումպէտս վատնելու։ Կառավարութիւնը համոզուած ըլլալով հանդերձ թէ Հայերու զէնքը վտանգաւոր կը դառնայ, դարձեալ ստիպուած է լուռ մնալ։

— Գիւղերու կազմակերպութիւնն ի՞նչ վիճակի մէջ է։

— Հայոց ձորի գիւղերը մեծաւ մասամբ Քիւրտ տարրերէ բաղկացած են, հետեւաբար աւելի ճնշուած է կազմակերպութեան ոգին. իսկ Թիմարայ գիւղերը լաւ պատրաստուած են։ Այսօր միայն զէնքը կը պակսի ....

Ներսէս Արծրունին պահ մը իր ճաղատ ճակտին վրայ դրաւ ձեռքը, մտածեց երկար ու խորին դառնութեամբ, եւ յետոյ հայրենասէր ուսուցչի աչքերուն մէջ նայելով մրմնջեց.

— «Միայն զէնքը կը պակսի» ըսիք, բարեկամս, այնպէս չէ՞։

— Այո։

— Այդ պակասը լեցնելու համար ի՞նչ պէտք է։

— Ըստ իս, վարչական բարձրագոյն մարմին մը պէտք է, որ ընդհանուր ազգին հաւանութեամբ կարգուած ըլլայ։

— Իրաւունք ունիք, բայց ներկայ հանգամանքներուն մէջ շատ դժուար է ընդհանուր ազգին հաւանութեամբ բարձրագոյն մարմին մը նշանակել, որովհետեւ խռովքի մը ներքեւ ծածկուած թշնամին մեր դէմը պիտի հանենք ու տեսնելով կարելի է վիժելու կը դատապարտենք ապագայ ծրագիրը։

— Ախ, այո ... ամէնէն աւելի մտածելու կէտն այդ է։ Քանի որ մեր թշնամին օձի շապիկի մը մէջ փաթթուած կը սպասէ, մեզի կը մնայ գաղտնի կերպով պատրաստուիլ։ Ասիկա ամէնուս պաշտելի եղող անձնուրաց Վանականին գաղափարն էր...

Տժգոյն ու սարսռալի ստուեր մը անցաւ Ներսէս Արծրունիին կերպարանքէն ու ակամայ շարժում մը ըրաւ.

— Կը ճանչնայի՞ք Վանականը, ընդհատեց Ներսէս Արծրունին.

— Ի՞նչպէս չէ... մեր նահանգին հրեշտակն է ան։

— Գիտէ՞ք թէ ուր է.

— Չեմ գիտեր... մրմնջեց ուսուցիչը։

— Միթէ չիմացա՞ք անոր մահուան դատապարտուիլը։

— Իմացայ... բայց այդ վճիռը չգործադրուեցաւ. Վանի եղեռնադատ ատեանը Կ. Պոլիս ղրկեց զինքը։

(Շար.)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին :

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝
ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ :

Ցայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրագօշի կողմէ պատրաստուած : Ինչպէս նաեւ երգեր, խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8-30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ որոշեալ ժամուն :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի Օփերայի Նօպլը պաս ժիրայր Սերգոյեան, կը մասնակցի «Թագաւոր»ի դերով, Ռոնա Տիսի ձայնասփռումին, որ տեղի պիտի ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Ֆրանս 3ի վրայ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վիէնէն ընկեր Աւագ Լուսարեւեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր այցելութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու 10 Ն. Ֆ., կը նուիրեն Աղքատախնամին, Այրի Տիկին Մարտիկեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Փափազեան եւ իր զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (29 Հոկտ.) առաւօտ,
ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ — Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Հանչէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ Փրէ, (Պանեէօ): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20·63·43ի:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրուշէ): Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Աւագ Պալտասարեան, Դադէս Ջապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ռուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբուդիէն):

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ
անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ
ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ
եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ Նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար: Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4-10:

Յետաձգուած է չխաչաձեւելու համար Աղքատախնամի պարահանդէսը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝
ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքեան (երգ), Ա. Ցարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ) :

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱ ՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլի Թոյի եւ իր ընկերներուն :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
26 OCTOBRE
1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9239 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5040

...ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՔՈՅՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

...Ընկերվարական Միջազգայինի կեդրո– ...կը գտնուի Լոնտոն տասը տարիէ ի ...

...կը հրատարակէ անգլերէն լեզուով մէ– ...ապէս տեղեկատու չաբաթաթերթ մը՝ ...Ինթըրնէշընըլ Ինֆօրմէյշըն ...անունով :

...ոմի մէջ քարտուղար Ալպըրթ Քար– ...Երկուշաբթի օր համագումարին ներ– ...ացուց իր տեղեկագիրը, որ կ'ընդգր– ...1959 Յունիս 1էն 1961 Սեպտեմբեր 5ի ...անը .

...Միջազգայինը ընդարձակած է իր գոր– ...ութեան շրջանակը :

...Բացի զուտ ընկերվարական կուսակ– ...թիւններէ, անոր ամբողջացուցիչ մաս ...կը կազմեն Սոցիալ – Դեմոկրատ Կանանց ...Միջազգային Խորհուրդն ու Ընկերվարա– ...Միջազգայինի Լատին Ամերիկայի ...քարտուղարութիւնը :

...Ս. Դ. Կանանց միջազգային խորհուր– ...մաս կը կազմեն ընկերվարական կու– ...ակցութեանց կանացի կազմակերպու– ...թիւնները : Անդամներու ընդհանուր թի– ...է շուրջ երկու միլիոն : Վերջին ան– ...խորհրդաժողով գումարեցին Համ– ...ուրկի մէջ, 11 – 12 Յուլիս 1959, մաս– ...նակցութեամբ 25 երկիրներու 56 պատ– ...ւիրակներուն : Ամէն տարի Մարտին ...կը տօնեն Կանանց Միջազգային Օրը : ...կը պահեն ՄԱԿի եւ Իւնեսքոյի հետ :

...Լատին Ամերիկայի քարտուղարութեան ...կը կազմեն Արժանթինի, Շիլիի, ...Ուրուկուէի, Էքուաթորի, Քոլոմպիոյ եւ ...ընկերվարական կուսակցու– ...թիւնները : Քարտուղարութիւնը կապ կը ...Վենեզուէլայի, Քոսթա Ռիքայի, ...Փերուի, Փարակուէյի, Պոլիվիոյ եւ Սէն ...Տոմինիքի յեղափոխական կուսակցու– ...թեանց հետ :

...Միջազգայինը կապեր ունի հետեւեալ ...միջազգային կազմակերպութեանց հետ . ...Ասիական ընկերվարական կոնֆերանս– ...Իսրայէլեան եւ Արեւելեան Եւրոպա– ...ընկերվարական Միութիւնը, Ընկեր– ...կան Երիտասարդութեան Միջազ– ...Միութիւնը, Եւրոպական Խորհըր– ...ներու Ընկերվարական Խմբակցու– ...թիւնը, Ընկերվար եւ Ժողովրդավար ...քաղաքականներու Միջազգային ...ութիւնը եւ Ընկերվար եւ Ժողովրդա– ...Համուլի Միջազգային Դաշնակցու– ...թիւնը :

...Ընկերվարական Միջազգայինը պաշտօ– ...կը ճանչնայ կարգ մը «տարագիր» ...ընկերվարական կուսակցութիւններ եւ ...կը պահէ անոնց հետ : Ասոնք են . ...Յեղափոխական Դաշնակցութիւ– ...Ռումանիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ կու– ...ակցութիւնը, Ռուսական Սոցիալ – Դե– ...եւ աշխատաւորական կուսակ– ...(Մենշեւիկ) եւ Ուկրայնական ...կան կուսակցութիւնը :

...Ռուսական եւ Արեւելեան Եւրոպայի ...վարական Միութեան մաս կը կազ– ...Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լե– ...Ուկրայինայի, Եուկոսլաւիոյ, ...Լատվիոյ, Լիթուանիոյ, ...Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ տարագիր ըն– ...կերվարական կուսակցութիւնները : Ա– ...Լոնտոնի մէջ կը հրատարակեն անգ– ...տեղեկատու թերթիկ մը : Բացի ի– ...եւրոպական ժողովներէն, կը մաս– ...Միջազգայինի համագումարնե– ...անց մէջ բոլորին կողմէ մէկ հո– ...միայն «խորհրդակցական» ձայն կը ...ունի :

...Ընկերվարական Երիտասարդութեան ...Միջազգ. Միութեան կ'անդամակցին յի– ...երկիրներու 81 կազմակերպութիւն– ...շուրջ մէկ միլիոն անդամներով : ...Եւրոպայի Խորհրդարանական Միջազ– ...երեք կազմակերպութեանց մէջ ըն–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

ԱՊԱ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ'ԸՍԷ ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ

———o———

Շատ կը սպասուէր «ԱՀԱԿ»ի նոր ղե– կավարին յայտարարութեանց : Իր խօս– քերէն յայտնի պիտի ըլլար թէ բանակ– ցութիւնները պիտի վերսկսի՞ն թէ ոչ : Պեն Խետտայի խօսքերը յստակ են այդ մասին, իր կարծիքն այն է թէ ինքնո– րոշման շրջանը անցած է եւ իր տեսակէ– տով՝ նախապայմանն է՝ անկախութիւն, ապա կարելի է նստիլ եւ բանակցիլ :

Պեն Խետտա նախ խօսեցաւ այն «նուաստացուցիչ վերաբերմունքին» մա– սին զոր Ֆրանսական ոստիկանութիւնը ցոյց տուած է «Ալժերացի ժողովուրդին» հանդէպ : Պեն Խետտա յիշեց թէ անկա– խութիւնը համաշխարհային գետնի վրայ ընդունուած պատմական անհրաժեշտու– թիւն մըն է : «Չենք ընդդիմանար անկա– խութեան : Մէկը միւսին ետեւէն ժողո– վուրդները անկախութեան կը տիրանան : Թո՞յլ պիտի տրուի որ անվերջանալիկեր– պով շարունակուի պատերազմ մը որ իր ութերորդ տարուան մէջ կը մտնէ : Այսօր Ֆրանսան է որ կ'ընդունի թէ մեր դատը հիմնուած է եւ մեր անկախութիւնը ոչ միայն կարելի է այլեւ պատերազմին յա– տուկ եւ արժանավայել լուծումն է : Եր– կու տարի առաջ, Ֆրանսա կ'առաջարկէր ինքնորոշման ձեւը : Այսինքն՝ հանրա– քուէ : Նման ձեւի մը ընտրութիւնն խսկ կը նուիրագործէր «Ֆրանսական Ալժե– րիոյ» հին առասպելին լքումը եւ իրատես մօտեցում մը ցոյց կուտար ալժերական հարցին : Բայց տուեալները փոխուած են : Նախ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ընդունի այլեւս թէ Ալժերիան անկախ պիտի ըլլայ, պետութեան ղեկավարն է որ չհշտեց թէ Ֆրանսա ոչ մէկ կասկած ունէր ժողովրդական խորհրդակցութեան արդիւնքին մասին : Ցետոյ Ֆրանսա, այլեւս անկախ Ալժերիան իբրեւ յուսա– հատական լուծում մը չի նկատեր այլ՝ ի– մաստուն ելք մը որուն վրայ կրնայ հիմ– նուիլ արդիւնաբեր եւ նոր յարաբերու– թեանց յոյսը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մի– ջեւ» :

Բայց Պեն Խետտա կը գտնէ թէ ինքնո– րոշման շրջանը անցած է եւ ունի ուրիշ մեթոտ մը որ թէ՛ ժամանակի, թէ՛ զո–

հողութեանց խնայողութիւն պիտի պատ– ճառէր «այդ մեթոտն է համաձայնիլ ան– կախութեան հռչակման սկզբունքին, ձե– ւին եւ թուականին վրայ ինչպէս նաեւ զինադուլի մը շուրջ, որմէ յետոյ նոր բանակցութիւններ կրնան տեղի ունենալ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ յարաբերու– թեանց եւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն ե– րաշխաւորութեանց շուրջ » բացատրեց «ԱՀԱԿի վարչապետը » :

Պեն Խետտա աւելցուց անշուշտ թէ ան– կախութիւն կը նշանակէ նաեւ հողային ամբողջականութիւն, մէջն ըլլալով Սա– հարան : Բայց անկախութիւնը չանտեսեր համագործակցութիւնը եւ այդ՝ երկու երկիրներու շահերուն համար : Այդ ան– կախութիւնը, կ'ըսէ Պեն Խետտա նոր դարաշրջան մը պիտի բանայ : Ալժերիոյ Ֆրանսացիները պիտի դադրին «գեր– քաղաքացիներ» ըլլալէ, պիտի ունենան իրենց տեղը համապատասխան իրենց դե– րին : «Բայց եզրակացուց Պեն Խետտա ե– թէ Ֆրանսա միշտ կը մտածէ թէ ինքնո– րոշումի միակ ձեւն է, պատրաստ ենք այդ ուղղութեամբ աշխատելու : Ամէն պարագայի մէջ ԱՀԱԿը պատրաստ է բանակցութիւնները վերսկսելու » :

Պեն Խետտա չխօսեցաւ Պեն Պելլայի ա– զատ արձակման ոչ ալ Նոյեմբեր մէկի ցոյցերուն մասին բայց ոչ մէկ կոչ ըրաւ նաեւ դադրեցնելու համար մահմետական ահաբեկումները :

Ալժերական հարցերու նախարարը՝ Ժոքս յայտարարեց թէ հաւատարիմ կը մնայ ինքնորոշման սկզբունքին եւ ոչ պարտաւոր է ոչ ալ տրամադիր Ալժ. Ա– զատ Ճակատի ղեկավարին հետեւելու այդ գետնին վրայ, Թունուզի Աֆրիք – Ասիոն սակայն կը գրէ թէ տը Կոլ Նո– յեմբեր 5ին, «այո» պիտի պատասխանէ Պեն Խետտայի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԵԼԻ 1961ի խաղաղութեան մրցա– նակը, յետ մահու, Տակ Համըրշըլտ տր– ուեցաւ : 1960ի նոյն մրցանակին արժա– նացաւ հարաւ – ափրիկեան պարագը– լուխ՝ Ճոն Լըթըլի :

ՓԱՐԻԶԻ այս շաբթուան պաշտօնական հիւրերն են Տահոմէի նախագահը՝ Հիւ– պէր Մակա որ Փարիզ հասաւ Չորեքշաբ– թի օր իր կնոջ եւ կարգ մը անձնաւորու– թեանց հետ որոնց մէջ խորհրդարանի նախագահ՝ Ափլոկան, Օքէ Ասոկպա (Ար– տաքին նախարար) Թեքէ (Արդարու– թեան Նախարար) եւ Պորնա (Աշխատան– քի նախարար) : Փարիզի քաղաքապետարա– նի նախագահը կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ համակրանքի ցոյցեր ընէ, հիւրերուն ճամբուն վրայ : Տահոմէ որ Համաձայ– նութեան չորս երկիրներէն մէկն է 115 հազար քառակուսի քիլմ. տարածութիւն ունի եւ 1.800.000 բնակչութիւն : Մայ– րաքաղաքն է՝ Փորթօ – Նովօ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ քաղաքական կարեւոր դէպքեր պատահած են վերջին օրերուն : Զինուորական իշխանութիւնը արտակարգ եւ գիշերային նիստի կանչած է չորս կուսակցութեանց ղեկավարները, համա– ձայնութիւն մը պարտադրելով : ժողովը տեւած է առաւօտեան մէկէն չորս եւ ոչ ոք ուզած է յայտարարութիւն մը ընել : Աւելի ուշ պարզուեցաւ թէ ստորագրը– ուած համաձայնագրին գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Կիւրսէլ միակ թեկնածուն պի– տի ըլլայ հանրապետութեան նախագա– հութեան համար : Բ) Ազգային միասնա– կանութեան դաշինք մը պիտի կազմուի : Գ) Ոչ մէկ ներում նախկին վարչակարգի դատապարտեալներուն համար կրնայ նախատեսուիլ : Դ) Ազգ. միասնականու– թեան կոմիտէին հաստատած օրէնքները վերաքննութեան առարկայ չեն կրնար ըլ– լալ : Այս յօդուածը կը վերաբերի գլխա– ւորապէս այն օրէնքներուն որոնք հան– գստեան կոչեցին համալսարանի 147 դա–

կերվարականներու թիւը կ'անի տարուէ տարի Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդակ– ցական ժողովին մէջ կան 34 ընկերվա– րականներ, Արեւմտեան Եւրոպայի Մի– ութեան ժողովին մէջ՝ 23, Եւրոպայի խորհրդարանական ժողովին մէջ՝ 33 :

Ընկերվարական եւ Ժողովրդավար Հա– մալսարանական Ուսուցիչներու Միջազ– գային Միութեան մաս կը կազմեն Գեր– մանիոյ, Աւստրիոյ, Պելժիոյ, Ֆրանսա– յի, Անգլիոյ, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ ուսուցչական կազմակերպու– թիւնները :

Մամուլի Միջազգային Դաշնակցու– թեան կը մասնակցին Եւրոպայի ընկեր– վարական թերթերու տնօրէններն ու խմ– բագիրները : Իրենց վերջին համագումա– րը տեղի ունեցաւ անցեալ Ապրիլ 23–26 Հոլանտայի մէջ :

Զօրացած քոյր կազմակերպութիւննե– րով, Ընկերվարական Միջազգայինը հաստատ քայլերով կը դիմէ դէպի աւելի փայլուն ապագայ մը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՄԲԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Խորհրդային գեր – ռումբին պայթումը մեծ յուզում պատճառեց ամէն կողմ : Մտահոգ է ամբողջ աշխարհ :

ՓԱՐԻԶ.— Խորհրդային յաջորդական փորձերը շողարձակումով (ռատիօաքթի– վիթէ) լեցուց մթնոլորտը : Ֆրանսացի հիւլէագէտներուն կարծիքով շողարձա– կումի փոշիները քանի մը շաբաթ աշ– խարհի շուրջ պիտի դառնան, յետագա– յին իյնալու համար մեր մոլորակին վը– րայ : Շողարձակումները աւելի խիտ պի– տի ըլլան հիւսիսային, յատկապէս սկանտինաւեան երկիրներու, Քանատայի եւ Ճափոնի վրայ :

Միւս կողմէ կենսաբանները մտահոգ են, որ այսքան կարճ ժամանակի ընթաց– քին Խորհրդային Միութիւնը պայթեցուց այսքան մեծ թիւով հիւլէական ռումբեր, որոնց տարողութիւնը հասաւ 90 մեկա– թոնի, ասոնց շողարձակումները հսկայ վանգուած մը կազմած կը դառնան մեր մոլորակին շուրջ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ.— Ամերիկայի մասնա– գէտ Մորկանի կարծիքով յիսուն մեկա– թոն ռումբի մը ազդեցութիւնը զգալի պիտի դառնայ աշխարհի մէջ առնուազն հինգ տարի : Միւս կողմէ, ամերիկացի երկու ծերակուտականներ յայտարարե– ցին, թէ այս պայթումին հետեւանքով Միաց. Նահանգները ստիպուած պիտի ըլլան նոր փորձեր կատարելու :

ՕՍԼՕ.— Սեւ եզրով շրջապատուած ծաղկեպսակ մը զետեղուած էր խորհր– դային դեսպանատան դրան վրայ :

ՍԹՈՔՀՈԼՄ.— Շուէտի վարչապետը հեռագիր մը ղրկեց Խրուշչեւի, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց, թէ շուէտացի ժողովուրդը մտահոգ է արտակարգ ուժով օժտուած զէնքերու փորձերուն համար, որոնք տե– ղի կ'ունենան իր սահմաններուն մօտ : « Կը խնդրեմ որ ձեռք քաշէք այս ձեւի նոր փորձերէ » :

ԹՈՔԻՕ.— Ճափոնի ընդդիմադիր ըն– կերվարական պարագլուխները բուռն բողոքագիր մը ներկայացուցին տեղւոյն խորհրդային դեսպանին : Միւս կողմէ, ծայրայեղ – ազգայնականները ցոյց մը կատարեցին խորհրդային դեսպանատան առջեւ : Վերջապէս, կառավարական կու– սակցութեան (ազատական – դեմոկրատ) ընդհանուր քարտուղարը՝ Մայէօ «մարդ– կութեան երեսին նետուած մարտահրա– ւէր» կոչեց խորհրդային. այս վերջին հիւլէական փորձը : «Խորհրդային Մի– ութիւնը ցոյց տուաւ, որ մարդկութեան կարծիքը ոչ մէկ արժէք ունի աշխարհը վրաւելու իրենց ձգտումին մէջ » : Շատ մտահոգ են Ճափոնցիք որոնք առաջին անթիւ ենթակայ եղան ռատիօաքթիվիթէին :

ՊԵՐՆ.— Զուիցերական շրջանակները զիտել կուտան թէ շողարձակումի քա– նակը 25 անգամ աւելցած է տարւոյն ըս– կիզբէն ի վեր :

սախօսներ եւ արտասահման ղրկեցին (1960 Նոյեմբերին) Ազգ. Միասնականու– թեան Կոմիտէի 14 ասպետ : Ե) Հան– գստեան կոչուած սպաները եապաշտա– նուին (թիւը 7000 է որոնց մէջ 200 զօ– րավար) :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ որոշեց գրօշին տակ պահել այն զինուորները որոնք պիտի արձակուէին, «ամրապնդելու համար երկրին պաշտպանութեան կարողութիւ– նը » :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ մարդ– կային միս ծախողներ բռնուած են Հնդ– կաստանի մէջ : Եօթը անձեր գետերու մէջէն կը ժողվէին դիակները անոնց ո– րոնց ընտանիքները շատ թշուառ են եւ ի վիճակի չըլլալով իրենց մեռելները մո– րացնել տալու գետը նետած էին : Մար– դիկը դիակները շերտ շերտ կը կտրէին եւ միսը քաշուած կը ծախէին մեծ քաղաք– ներու մէջ :

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երեսուն եւ եօթը տարի է անցեր այն օրէն ի վեր՝ երբ տարագրութեան ալիքը զիս ալ նետեց Փրանսա: Անշուշտ դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը շատ անգամ է գաղթեր խմբովին թէ անհատապէս: Եթէ անհատներ գաղթեր են հեռաւոր երկիրներ, այդ եղած է պարագաներու բերումով,— կեանքի անապահովութիւն, ջարդ, անտանելի ռեժիմ մը, ուր Հայը սարուկէն աւելի ցած տարր մըն էր: Եւ իբրեւ հետեւանք այս ամէնուն՝ աղքատութիւն, թշուառութիւն: Ու Հայը կ'երթար բախտ որոնելու եւ ապահով ջարդի սպառնալիքէն, հանգիստ սրտով աշխատելու եւ երկիրը թողած սիրելիներուն եւ իր ապրուստը հոգալու մտադրութեամբ: Ցուեալ պայմաններուն մէջ հնչտ էր, մասամբ տանելի՝ ապրիլ գաղթականի, պարիպի այդ կեանքը: Մարդիկ յոյս մը ունէին, վերջապէս, որ քանի մը տարիներու չարքաշ աշխատանքէ ետք, պիտի կրնային օր մը թողուլ օտար այդ երկիրը եւ վերադառնալ տուն, իրենց սիրելիներուն մօտ; ընտանեկան օճախը կրկին շէնցնելու: Ընդհանուր տարագրութեան տարիներուն իսկ, մեր ժողովուրդը կը տածէր այդ յոյսը: Ու ամէն գնով կը կառչէր կեանքին, եղածը համարելով ընդմիջում մը կեանքի ու մահուան:

Այս անգամ, սակայն, նոյնը չէին պարագաները, Ընդ միշտ կը լքէինք տուն, տեղ, շարժուն թէ անշարժ ստացուածք, սիրելիներու գերեզմաններ, ուխտատեղիներ ու սրբազան վայրեր, ուր դարեր շարունակ մենք ու մեր նախնիքներն էին ապրեր: Ուր քրտնաթոր աշխատանքի լացն ու ծիծաղն էին արձագանգեր: Ստեղծագործ բազուկի եւ իմացականութեան հոյակապ կոթողներ էին կերտուեր: Կը լքէինք մեր հողերու շէնը, կը մնար ոգին հայրենիքը:

Անգլիացի հանճարեղ բանաստեղծ Կոլտսմիթ՝ «Լքեալ գիւղը» խորագրով գեղեցկահիւս, տաղաչափեալ իր բանաստեղծութեան մէջ՝ կ'ողբայ իր լքեալ գիւղը: Քաղցրանոյշ յիշատակներով կ'ոգեկոչէ զայն: Բաղդատութեան կը դնէ անոր անցեալի ծաղկուն վիճակը, այսօրուան ամայի ու աւերակ վիճակին հետ: Որքան յուզիչ պատկերներ ու դրուագներ արձանագրած է գլխաւոր բանաստեղծը: Նկարագրութիւններ՝ որոնք կարելի է բառացի ներկայացնել իբրեւ հարազատ պատկերները մեր իւրաքանչիւրին բնակավայրին, բայց մանաւանդ իմ սքանչելի գիւղիս: Սա տարբերութեամբ, որ Կոլտսմիթի համագիւղացին լքեց իր երկիրը, երթալ հաստատուելու համար աւելի շէն ու բարեբեր վայրեր, զերծ անստուգութենէ: Իրենց նոր վայրին մէջ անդորր կեանք մը ապրելու բոլոր առանձնաշնորհներով: Սակայն հակառակ այդ բոլոր առաւելութիւններուն, գիւղէն առ յաւէտ բաժնուելու կսկիծը շատ ծանր կը կշռէ բանաստեղծի սրտին վրայ ու կ'ողբայ զայն դառնօրէն:

Ճակատագրական ի՛նչ զուգադիպում: Երբ ուսանողի մեր գրասեղաններուն առջեւ խոր հետաքրքրութեամբ ու յուզումով կը հետեւէինք անոր ողբանուագ տողերուն՝ մեր մտքէն անգամ չէր անցներ թէ քիչ ատենէն մեր հայրենիքն ալ պիտի ըլլար հիմնայատակ ու մենք ալ պիտի դառնայինք լքեալ գիւղիս բեկորները:

Տարիներ առաջ, ուրիշ առիթով մը, «Յառաջ»ի էջերուն մէջ թարգմանաբար տուած էի այդ բանաստեղծութենէն մէկ քանի հատուածներ: Լոնտոն գտնուած միջոցիս դժուարաւ կրցայ ճարել օրինակ մը այդ գրքոյկէն, որ դրած եմ սնարիս մօտ, առընթեր Վեր. Գեորգեանի «Գրչանկարներ»ուն: Մենութեանս պահերուն՝ անոնք ինծի կը հայթայթեն հոգեկան սնունդ: Վերյիշել ու խոկալ: Պատճառ եղողին աչքը կուրանայ, պիտի ըսէր մեծ մայրս: Միայն այդքա՞ն: Արդէն կը կրեն անոր հետեւանքները ...

Եւ սակայն օտար, հիւրընկալ ափերու վրայ՝ Հայը դարձեալ կ'ապրի իր ստեղծագործ հանճարով: Կը փայլի ամէն ասպարէզի մէջ, պարմանք ու հիացում առթելով դիւքը հիւրընկալող ժողովուրդներուն: Ունինք հայրենիք մը որ կը ծաղկի, առարկայ մեր բոլորիս գուրգուրանքին: Հարազատ՝ իր ցաւերով ու ապագայ հեռանկարներով: Միայն թէ պիտի թելադրէի սիրելի հայրենակիցներուս, որպէսզի իրենց գնահատումներուն մէջ ըլլան համեստ: Զտարուին չափազանց չափազանցութիւններով: Զգաստանանք Տօն Քիշոթներ: Օտարներուն ծիծաղելի չդառնանք մեր մեծամոլութեամբ, մեր շռայլութեամբ: Իրականութիւնը ծածկել վայել չէ ուշիմ ժողովուրդներուն: Մարդիկ անմխալ չեն վերջապէս ու պետութիւնները կը կազմուին մարդերէ: Թերութիւնը խոստովանիլ եւ ըստ այնմ ուղղել՝ մեծագոյն առաքինութիւնն է: Հանդուրժել իրաւացի, անկեղծ քննադատութեանց, կը նշանակէ ունենալ պետական հասկացողութիւն: Այդպէս է որ ժողովուրդները կ'ըլլան մեծ, բարգաւաճ: Կը կանխուին ու կը լուծուին շատ մը թերութիւններ, թիւրիմացութիւններ՝ յօգուտ հայրենիքին:

... Ուրեմն 1924ին մեր նաւը կը խարսխէր Մարսիլիոյ նաւահանգիստը: Նորեկի անխուսափելի նեղութիւններն ու դժուարութիւնները կը մեղմանային տակաւ, ու քանի մը տարի ետքը, Արտէշի գիւղերէն կուգամ հաստատուիլ Լիոն:

Մետաքսի հսկայ գործարանը, ժիլէն, լեցուն է հայ բանուորներով: Ցպածոյի (Էմփրիմէ սիւռ Էթոֆ, ա լա Լիոնէզ), բաժինը մանաւանդ, կարծէք մասնայատկութիւն ըլլար Հայերուն. Թիրեաքեան Ստեփանն ու եղբայրը տէր ու տիրական էին այդ արհեստանոցին: Նոյն ատեն մը, անոր աշխատաւորները գրեթէ բոլորն ալ Հայերէ կը բաղկանային: Մեր անփորձ ու դեղեւկոտ քայլերուն հակառակ, ուրախութեամբ կը վազէինք գործարան: Հայկական եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ՝ կը մոռնայինք մեր յոգնութիւնները, առօրեայ մեր մտալլկումները:

Յ. Փեքմէզեանը, արիներու ղեկավար, ուսուցիչ–սպայ Մանուկեան Կարօն, մասնագէտ բանջարամշակ Յակոբ աղբարը, դերասան Մութաֆեանը, Ֆաքիր Ավնակը, հօրեղբօր Յարութիւնը, Սէփէրեանը, Արգարը եւ ուրիշներ՝ իրենց զրախօսութիւններով ու կատակներով, բանուորի մեր կեանքը կը դարձնէին հաճելի:

Խումբը բազմացաւ, կատակաբանութիւնները նոր երանգ ստացան, երբ յետագային մեր արհեստանոցը մտան Պարսկահայ մէկ քանի երիտասարդ ուսանողներ, — բանաստեղծ Արամ Կառօնէն, Բարգէնը, Գուրգէնը, Այասին, եւն:

Միայն Ֆրանսայի մեր շէֆն էր, որ մեզ կը ջղայնացնէր տեղի թէ անտեղի իր միջամտութիւններով: Արհեստին գրեթէ անտեղեակ արժեցնելու համար հրամայողի իր դիրքը, պատրուակ կը ստեղծէր դիտողութիւն յայտնելու ասոր անոր գործին: Քննադատութիւններ՝ որոնց չէր կրնար հանդուրժել Ստեփանի նման վարպետ գործաւորը: Վիճաբանութիւնները կը սաստկանային, ի վերջոյ յանգելու համար փոխմներու կրճատումին: Յակոբ աղբարը՝ ջղային ու բծախնդիր, բարկութեան նոպայի մը մէջ, անգամ մը քիչ մնաց ջախջախէր անոր սրունքները, [illegible] ռաֆլը (փայտէ ծանր գործիքը՝ որով նկարը կը տպեն մետաքսին վրայ) նետելով անոր ոտքերուն:

Պարսկահայերուն երգեցիկ, երկարաւուն խօսակցութեան եղանակը յաճախ առիթ կուտար անմեղ կատակներու: — Արա՜մ, Բարգէ՜ն... Թրքախօս Անթուանի համար մանաւանդ, որ մեր հայերէնն անգամ հազիւ կը հասկնար, տառապանք էր անոնց հետ խօսիլը: Հարիւր մեթրնոց մետաքսեայ կտորը, ներկը տակաւին թաց, պէտք էր սեղանին վրայ բարձրացնել՝ չորնալու համար: Գուրգէն լարած է գործիքը: Անթուան բռնած է մետաքսին միւս ծայրը: — Ձիգ տուր, կը ձայնէ Գուրգէն: Անթուան թող կուտայ մետաքսին ծայրը: — Ծօ ձգէ, կը բղաւէ Գուրգէն: — Աղբար բչտէ ձգեցի: Ներկաներս կը միջամտենք: Կը բացատրենք, թէ անոնց լեզուով ձգել՝ կը նշանակէ ձիգ քաշել: — Աստուած իմ, աս ի՞նչ լեզու է: Հայերէ՞ն կը խօսին այս մարդիկը, թուրքերէն կը խորհրդածէ Անթուան՝ երկմտած:

Հարկ է խոստովանիլ, որ Պարսկահայ այս երիտասարդները գնահատելի գործունէութիւն ունեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մեր կոմիտէին մէջ՝ բանախօսութիւններով ու գ[illegible]թիւններով: Բարգէնն ու Արամը [illegible]ւանդ: Առաջինը՝ հակաճառողի իր [illegible] մարտնական արտայայտութիւններով [illegible] երկրորդը բանաստեղծական իր [illegible]րով. ժուժկալ, [illegible] մեծագոյն հաճոյքն էր՝ յարմարիլ [illegible] մեր սեղանին առջեւ, ծխել [illegible]րուն մէջ՝ մտերիմներու շրջանակին [illegible] արտասանել իր քերթուածներէն — «[illegible] իմ սասուն հերոսներին», եւ կամ [illegible] Տէրեան՝ «փաթթաթուէր, փաթթաթ[illegible] կառուսել, եւ քու երգը փայլ[illegible] սել»:

Լաւ օրեր էին: Երջանիկ էինք:

ՇԱՒԱ[illegible]

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՑ

(Լ՛. Տարեշրջան 1961 – 1962)

—o—

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ամառուան արձակուրդին դպրեվանք մնացած ուսանողները, որոնք Պիքֆայայի ամարանոցը եղած էին, 3 Հոկտեմբեր 1961ին փոխադրուեցան Անթիլիաս՝ զբաղելու համար դպրեվանքին յատկացուած երկու շէնքերու մաքրութեան [illegible] կարգաւորման յատուկ աշխատանքներով: Արդարեւ, բոլորն ալ անխտիր իրենց կարելին գործեցին դպրեվանքը պատրաստ դարձնելու համար ուսանողութեան [illegible]

Այս տարի համեմատաբար շատ աւելի կանոնաւոր եղաւ շէնքերու կարգաւորումը: Կիւլպէնկեան սրահը որ անցեալ տարի կը գործածուէր որպէս ճաշարան, պարպուեցաւ եւ վերածուեցաւ մշակութային հանդէսներու եւ [illegible] յատուկ սրահի մը:

Հոկտեմբեր 12ին արդէն իսկ Դպրեվանքը բոլորովին պատրաստ էր: Հաճելի էր եւ խրախուսիչ այդ օրը դիտել Դպրեվանքին սաներուն վերադարձը իրենց մայրենի տունը բոլորովին [illegible] ամառնային եռամսեայ արձակուրդէ մը ետք: Նմանապէս՝ խմբակ առ խմբակ կամ իրենց ծնողքներու ընկերակցութեամբ ժամանող բոլորովին նոր աշակերտները, որոնց թիւը այս տարի կը հասնի քսանի:

Դպրեվանքի բնականոն կեանքը սկսած կարելի էր համարել արդէն՝ երբ բոլոր ուսանողները ներկայ էին: Առաջին մէկ երկու օրերը ծառայեցին շատերու համար երկար ճամբորդութենէ մը ետք անդորր[illegible] հանգիստ, եւ մանաւանդ մասնաւորապէս նորեկներուն համար՝ իրարու հետ ծանօթացման եւ Դպրեվանքի մթնոլորտին հետ մտերմացման:

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ

Այլեւս ուսանողութեան վերածուած [illegible] մասնաւոր կարգապահութեամբ մը՝ Դպրեվանքին զարգացական տարեշրջանի [illegible]ցումը կը զուգադիպի Թարգմանչաց [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Երիտասարդական խանդավառ, չմըստածուած ու անզէկ սէրն էր, որ տարիներ վերջը կը վերադառնար, աւելի զտուած, աւելի մաքրուած ու աւելի ազնուացած:

Զօհրապ կը շեշտէր այն պարագան թէ ինչպիսի ամուսնութիւն մը ներդաշնակ կը լինի երկու երիտասարդներու միջեւ. ու կը թուէ այն ստորոգելիներն ու յատկութիւնները, զորս, անհրաժեշտ են, որ ունենան սիրոյ բագինին առջեւ ծնրադրողները:

Հեղինակը մութ կը թողու այն պարագան, թէ Մաքրիկի եւ Գրիգորի մէկմէկէ բաժնուելու անհրաժեշտութիւնը հետզհետէ կը հասուննար. բաւական չէր ըսելը թէ շատ ու արագ սիրելով արդէն յափրացած ու յագեցած էին:

Տասներկու տարիներ վերջը, մոխիրներու տակ անթեղուած սէրը կայծ կ'արձակէր: Այս անգամ գիտակից ու ազնուացած, ի՛նչպէս կ'ըլլայ այդ: Եթէ նախապէս կը սիրէին, արդէն բաժնուելու պէտք չկար, իսկ եթէ չէին սիրեր, ինչո՞ւ այդ մութ «վերադարձը» սիրոյ: Հոգեբանական կէտերը մութ մնացեր են, այս կնճռոտ հարցը լուծելու համար:

Արմենիուհին — Կաթոլիկ, բայց մոլեռանդ կաթոլիկ կին մըն է Արմենիան, որ Հալքի, յունաբնակ կղզին եկած է ամուսնանալու համար: Երիտասարդներուն խուզարկու ակնարկներն ու հետապնդումները չեն կրնար հասկնալ անոր ով ըլլալը: Երիտասարդ մը զայն կը հետապնդէ շատ անգամ եւ օր մը, երբ եկեղեցիէն կ'ելլէին, կ'արժանանայ անոր «ժպիտ»ին:

« Այս եղաւ ահա մեր բարեկամութեան սկիզբը» կ'ըսէ երիտասարդը: Արմենիա կը հարցնէ երիտասարդին թէ «կաթոլի՞կ էք», եւ երիտասարդը հաստատական պատասխան մը կուտայ: Բայց երիտասարդը սուտ կը խօսէր, եւ «առանց խղճահարութեան, առանց երկմտելու, այս մը ըսելով կրօնքը գաղտնի պահեր էր, ինչպէս հաւատաւորի մը քաղշքաւորութիւնը պիտի ծածկէր»:

Արմենիա անոնցմէ էր, որոնք ազգութիւն եւ կրօն գաղափարները չէին կրնար զանազանել, եւ ինք հպարտութեամբ պիտի պատասխանէր երբ հարցուէր իր ազգութեան մասին, թէ «ես կաթոլիկ եմ»: Արմենիա հայ ըլլալով մէկտեղ Հայութեան ոխերիմ թշնամի մը կը ներկայանար, քանի որ կաթոլիկ էր:

Եւ ինչպէս որ Արմենիայի գեղեցկութիւնը «իշխող ու նուաճող» էր, այնպէս ալ անոր համոզումներն ու ըմբռնումները կ'ազդէին երիտասարդին վրայ:

Իր բոլոր այլանդակ ու տարօրինակ գաղափարներուն համակարծիք ըլլալ կը թուէր երիտասարդը, քանի որ զինքը բուռն սիրով կը սիրէր:

« Ու ես այս տգէտ, գեղանի, կրօնամոլ կնոջ դէմ երկչոտ ու միշտ պարտուած, սրտիս մէջ կը զգայի սակայն ազգիս ու կրօնքիս դէմ ուղղուած այն անիրաւ նախատինքները, զորս Արմենիա մէկ գգուանքով, առանց գիտնալու, մոռցնել կուտար ինծի»: Երիտասարդը « Երջանիկ սիրահար» մը կը դառնայ, եւ իր աչքին առջեւ ամէն ինչ վարդագոյն կը ներկայանայ:

«Երկինքը աւելի ջինջ ու կապոյտ երեւցաւ ինծի, ծովը աւելի հեզ ու իր ալեքը քաղցրամրմունջ ու խորհրդաւոր, ծաղիկները, ծառերը, լեռներն ու առանձնութիւնը սիրեցի, գիշերուան աստղերը մտերիմ ու բարեկամ եղան ինծի, բարեսիրտ ու հեզահամբոյր դարձայ, առաջին անգամը ըլլալով տիեզերքը իր վեհութեան մէջ դիտեցի, զմայլեցայ, ոտանաւորներ գրեցի. սիրահար էի:»

Բայց երիտասարդը կը զգայ իր նուաստութիւնը, ու կը ճանչնայ իր անկումին բոլոր ամօթն ու բոլոր խորութիւնը:

Դժբախտ զուգադիպութիւն մը այս բոլորը կուգայ պղտորել: Երբ օր մը Արմենիան եւ երիտասարդը նաւամատոյցի կը սպասէին, հայ քահանայ մը, կ'երեւի երիտասարդին աչքերուն, ու ողջոյն կուտայ. Արմենիան կը նկատէ այս [illegible], կը զգայ որ խաբուեր է, կը բարկանայ, կը բորբոքի: Կը շարունակեն իրենց ճամբան, ու պանդոկին մէջ ամէն ինչ կը սպառի, «բայց կեղծիքս շարունակել մտքէս չանցուցի. մէկ բառով տիրացեր էի երջանկութեան ու մէկ բառով [illegible]ցի խոյս տալ մեղապարտ ու յանցաւոր [illegible] բանութենէս. բայց չկրցայ [illegible] պատուիլ ու հեռանալ. սիրտս փղձկեցաւ [illegible] այն ատեն դուրս թափեցի հոգիիս բո[illegible] տառապանքը, սիրոյս եւ յանցանքիս [illegible]ծութիւնը»:

Ու հոս է արդէն ամբողջ առանցքը այս [illegible] պատմուածքին: Սէրը կը յաղթէ [illegible] պէս կախապաշարումներուն, որոնց[illegible] շղթայուած ու կաշկանդուած էին հոգին [illegible] Արմենիայի միտքը, հոգին ու սիրտը [illegible]

Բայց Զօհրապ կ'ուզէ [illegible], թէ այս [illegible]նը կորսնցնելով իր նախապաշարումները կորսնցուց նաեւ «իր հրապոյրներէն [illegible] խաւարը», ու կ'եզրակացնէ ըսելով [illegible] «պէտք է թողուլ կիներուն միշտ [illegible] նախապաշարումները, սխալ հաւատ[illegible]ները, մինչեւ անգամ յոռի կողմերը[illegible]»

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(9 Շար.)

...հայկականաց յիշատակի տօնակատա- րութեան: Սուրբ Թարգմանիչներու յի- շատակով եւ պատգամով է որ կը բացուի ...ողովանքը ամէն տարի, գլացնելով ...ո կամք Դպրեվանքի ուսանողութեան ...ս Թարգմանչաց սերունդին միջեւ: Ուս- ...որ, շաբաթ օր պատարագ մատուցուե- ...ցաւ Կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճարին ...ւ, Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին: ...Երեկոյեան բոլոր ուսանողները եկեղե- ...ցուցեան եւ Տեառն Հայր Սուրբին ...յաւ այլ իմաստուն եւ հայրական խօս- ...ոց տեղի ունեցաւ խոստովանանքի ...աղորդութիւնը: Ամէն անգամ որ վաթ- ...ուն բերաններ, փոխ ժամի մը ցոլքե- ...ռ, «Միեղա», Աստուծոյն կ'արտա- ...յին ամենայն անկեղծութեամբ եւ ...ուրանք ըղձումով, կարելի չէր ան- ...տարբեր մնալ այդ տեսարանին դիմաց:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 15 Հոկտեմբեր 1961 Կաթողի- կոսարանին Մայր Տաճարին մէջ մա- տուցուեցաւ Պատարագ՝ որու կը նախա- գահէր Ամենայն Տեառն Հայրա- պետ, Զարեհ Ա., Կաթողիկոս Մեծի Տա- նըն Կիլիկիոյ: Պատարագիչն էր Դպրե- վանքի տեսուչ՝ Գարեգին Վրդ. Սար- գիսեան, որ իր այս տարուան առաջին ...զը ուղղեց ուսանողութեան: Բնաբան ...ած էր հետեւեալ տողերը. «Նա- խանձաւոր լերուք շնորհացն որ լաւն են. ...ւ եւ առաւել եւս ճանապարհ ցուցա- նեմ ձեզ» (Ա. Կոր. ԺԲ. 31):

Հանգամանօրէն նախ վերլուծեց Պօղոս Առաքեալին ըմբռնումը եկեղեցւոյ մա- սին եւ անոր մէջ յստակօրէն բացատրեց ...շնորհներու այլազանութեան իմաստը: ...ւս խօսք Դպրեվանքի ուսանողներուն ...ղղելով ըսաւ.

«Շնորհքներ ունիք ի միասին ասել որ ...եղն ունիք ձեզմէ տեսակ մը շնորհի ըն- դունարան է: Բոլոր շնորհներն ալ իրենց ...յատուկ արժէքը ունին եկեղեցւոյ կեան- քին մէջ: Ինչ որ ունիմ, տուեալ է մեզի ...ուած է, ղայն վերստին տալու պա- տասխանատուութեան եւ կոչումին հետ ...միասին: Բայց Տուիչին՝ Աստուծոյ վեր- ...ծելու համար պէտք է նախ զայն ըն- ...ունիլ, մերը ընենք եւ վերածենք ծա- ռայութեան Աստուծոյ փառքին եւ մեր ...ընկերոջին ի սպաս: Ինչ որ ըլլայ մեր ...շնորհը՝ պէտք չէ զայն «պահուած տաղ» ...ւ եւ ոչ ալ ծրարել ու պահել, այլ ...կանչի կոչել, արդիւնքի հասցնել: Ա- ...ռաքելին պատգամով, նախանձախնդիր ...ըլլանք մեզի տրուած շնորհնե- ...րուն նկատմամբ: Անտարբերութիւն, ան- ...տեսում, արհամարհանք անոնց հանդէպ՝ ...աններելի մեղք են:

Զմոռնանք, սակայն, որ շնորհները ի ...րծ դնելու մեր պարտքին մէջ սէրը ...պէտք է ըլլայ մղիչ, շարժիչ, ուղղիչ ու- ...ժը: «Աւելի եւս ճանապարհ ցուցանեմ ...ձեզ» կ'ըսէ Առաքեալը եւ անմիջապէս ...սիրոյ շարականով կը ներբողէ սէրը (Ա. Կոր. ԺԳ.) Թարգմանիչ մեր վարդա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի պետական մարմինները, բարելաւելու մտօք գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն թերութիւնները, որոնք առաւելապէս արդիւնք են հիմ- նարկութիւններուն իրարմէ լուր չունե- նալուն, որոշեց կազմել գիտահետազօ- տական աշխատանքները համակարգող պետական մարմին մը:

Այս նոր կոմիտէին գործը պիտի ըլլայ հսկել Հայաստանի Գիտութիւններու Ա- կադեմիային, ժող. տնտեսութեան խոր- հուրդին, նախարարութիններուն եւ այլ մարմիններուն գիտահետազօտական աշ- խատանքները, ուսումնասիրել եւ ընդ- հանրացնել հայ եւ օտար գիտականնե- րու նոր եւ օգտակար գիւտերը, մշակել պետններուն ամբողջ գործը երկու բառե- րուն մէջ կարելի է սեղմել ՍԻՐԵՑԻՆ եւ ՊԻՐՄԵՑԻՆ: Առաջ այդ սիրոյն մեր գործը կ'ըլլայ մեքենական, «պղինձի պէս կը հնչէ եւ ծնծղայի պէս կը ղօղանջէ»:

Մեր շնորհները ծառայութեան վերա- ծելու ժամայքին մէջ ըլլանք սիրոյ ա- ռաքեալներ մեր Թարգմանիչ վարդա- պետներու շառաւիղով:

Եթէ եկեղեցին Քրիստոսի մարմինն է, ինչպէս կը հաւատանք, գիտակցինք ու- րեմն որ մենք ձեռքեր ենք, որոնցմով Քրիստոս կը գործէ, ձայներ ենք, որոնց- մով Քրիստոս կը խօսի մեր ժողովուր- դին մեր Հայրերուն ոճով:

Այդ պատասխանատուութեան եւ բա- ցառիկ հանգամանքի գիտակցութեամբ մտնենք Դպրեվանքի յարկէն ներս:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրե- վանուց 1961 – 1962 դպրոցական տարե- շրջանի բացումը տեղի ունեցաւ Երկու- շաբթի, 16 Հոկտեմբեր Դպրեվանքի Կիւլ- պէնկեան սրահին մէջ, նախագահու- թեամբ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի եւ ի ներկայութեան Ներկայ բոլոր միաբան հայրերուն եւ ուսուցչական կազմին:

Սրտաշարժ տեսարան էր հանդէսի բա- ցումէն առաջ գիտել Թափօրը Երիտա- սարդ Միաբան Հայրերուն, որոնք իրենց երիտասարդ Հայրապետը խանդավառ եւ սրտաղ քայլերով կ'առաջնորդէին վեհա- րանէն դէպի հանդիսասրահ: Տասնեակ մը վեղարաւորներու շնորհը լեցուցած էր ամբողջ բակը:

Հանդէսը բացուեցաւ Դպրեվանքի քայ- լերգով՝ «Միրտ ի սիրտ» եւ Թարգման- չաց գմայլելի շարականով «Որք Զար- դարեցին», որոնք ունկնդրուեցան յո- տընկայս: Տիրացու Գիրգոր Նուպարեա- նի արտասանութեամբ կարդաց Նարեկի ԼԴ. հատ- ուածը:

« ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

(Մնացեալը յաջորդով)

գիտահետազօտական հիմնարկութիւննե- րուն գործունէութեան յառաջիկայ տա- րիներու ծրագիրները եւ վերջապէս, իր գործունէութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնայ ցուցահանդէսներու եւ հայկա- կան տաղաւարներու կազմակերպումը Հայաստանի կամ արտասահմանի մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Զանգեզուրի հարաւային շրջանին մէջ փոուած են Մաւ, Շիկահող, Սրաշէն, Ճիշկերտ եւ Ներքին Հանդ գիւղերը, ո- րոնք այլ բազմաթիւ գիւղերու նման զուրկ են շարժանկարի սրահներէ: Այս պատճառաւ կազմակերպուած են շրջուն շարժանկարի ներկայացումներ: Այս տարուան ընթացքին այդ գիւղերուն մէջ ցուցադրուած են 250 ժապաւէններ:

ԼՕՌԻԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԿԸ

Լոռիի անզուգական ձորին գողարիկ անկիւններէն մէկուն մէջ կը գտնուի Ախ- թալայի հանգստեան տունը: Հոս օդը մաքուր է, երկինքը՝ ջինջ: Ձորէն վշշա- լով կը հոսի Դեբետ գետը, իսկ անոր ա- փերէն դէպի Թիֆլիզ եւ Երեւան կը սու- րան շոգեկառքերը:

Վերջին տարիներուն արդիական յար- մարութիւններով օժտուած հանգստեան տուն մը դարձած է Ախթալան: Կառուց- ուած են նոր ննջարաններ, ճաշարան, ակումբ, բաղնիք:

ՀԱՅԿ. ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԻՆ

Մոսկուայի մէջ ներկայացուեցան Երե- ւանի Նորաձեւութեան տան հագուստնե- րը՝ այր մարդոց, կանանց եւ երախանե- րու յատուկ, թիւով 320: Մեծ մասը գը- նահատուեցաւ, իսկ Նորաձեւութեան տունը ստացաւ մրցանակ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի պաքէթպոլի տղոց եւ աղ- ջկանց խումբերը փառաւոր յաղթանակ- ներ տարին Արեւելեան Գերմանիոյ լաւա- գոյն խումբերուն վրայ, Երեւանի մէջ: Հայուհիները յաղթեցին 39 – 37 արդիւնքով, իսկ տղաքները՝ 50 – 37ով:

Հայաստանի աղջիկներու խումբին մէջ աչքի զարկած է Ջեմմա Ամիրեան, իսկ տը- ղոց խումբին մէջ՝ Արմենակ Ալաջաջեան: Այս վերջինը կը նկատուի Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան լաւագոյն պաքէթպոլ խաղացողը:

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԻ՞Ն ԵՏՔ

— Հայաստանի համանուագախումբը ամէնէն լաւն է այն նուագախումբերէն, որոնց հանդիպած եմ: Կը գտնուի բարձր մակարդակի վրայ, յայտարարած է Խ. Միութեան լաւագոյն խմբավարներէն՝ Ուկրանայի Ալեքսանդր Սամոյլովի:

Սամոյլովի ղեկավարած է Երեւանի համանուագախումբը՝ Շոսթակովիչի 5րդ համանուագը եւ Ռախմանինովի Ռափսո- տին յայտագիր ունենալով: Ռախմանի- նովի գործը նուագած է դաշնակահար Ե. Հայրապետեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՋ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ (Պէյրութ) ո- գեկոչուած է Հաճնոյ հերոսամարտի 42րդ տարեդարձը: Հանդէսին նախագա- հած է՝ Սիմոն Վրացեան, խօսած է Հը- րաչ Տասնապետեան: Նոյն օրը հոգեհան- գստեան պաշտօն կատարուած է Ս. Քառ. Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 22ին հոգեհանգիստ կատար- ուած է Ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահ- ուան տարելիցին առթիւ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Հոկտեմբեր 14ին եւ 15ին տեղի ունեցած է Քալիֆորնիոյ Կր- թական Հիմնարկութեան անդրանիկ Պատգամաւորական ժողովը:

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ «Արարատ» Մշակութա- յին Միութեան նախաձեռնութեամբ Գր- րողներու Միութիւն մը կազմուած է նը- պատակ ունենալով «բոլորովին անկախ եւ քաղաքական խնդիրներէ հեռու, ստեղ- ծել օգտակար գրական շարժում մը, զուտ գրական եւ գեղարուեստական հար- ցերու շուրջ»: Ընդհ. ժողովը ընտրած է հետեւեալ վարչութիւնը.— Արամ Գա- ռօնէ (նախագահ), Դեւ (փոխ նախա- գահ), Զ. Միրզայեան (քարտուղար), Վանուհի (փոխ քարտուղար), Գալուստ Խանենց (գանձապահ):

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ դպրեվանքին հելլե- նական գրականութեան ուսուցիչը՝ Է- միլիանոս եպս. հայ եկեղեցւոյ պատմու- թեան մասին հատոր մը կը պատրաստէ: Յոյն եպիսկոպոսը այս մասին խօսած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ երբ այս վերջինը Պոլիս կը գտնուէր եւ Հայ- րապետը շատ գոհ մնացած է այս ծրա- գրէն: Գիրքին սկիզբը պիտի ըլլան Վազ- գէն Ա.ի եւ Աթենագորաս պատրիարքի նկարները:

ՀԱԼԷՊԻ մեր պաշտօնակիցը՝ «Արեւելք» Հոկտեմբեր 13ի իր թիւով կը հաղորդէ թէ վարժարանները պիտի վերաբացուին 2 – 3 շաբաթէն: Այս յապաղման պատ- ճառն այն է թէ դասագրքերը վերաքըն- նութեան կ'ենթարկուին. որովհետեւ ցարդ հրատարակուած գրքերու մէջ շատ մը նիւթերու տեղ հրատարակուած են Ապտէլ Նասրի ճառերը ինչ որ խոտոր կը համեմատի կրթական ծրագրին:

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ).— Վերամուտին, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի շը- ջանաւարտ դասարանի վկայականի մնա- ցած աշակերտները՝ Տիլքիզեան Արա (Մի- լանոյէն), Սաղաեան Մանուկ (Պոլսէն), Ճանիկեան Նուպար (Քորթինայէն), Ծառուկեան Երուանդ (Թրիփոլիէն) եւ Քէօսէեան Գրիգոր (Մարսէյլէն) յաջո- ղութեամբ արժանացան վարժարանին վկայականին:

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՓՈԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ցեռո՞յ.

— Անկեց ետքը լուր մը չառի: Ոմանք կ'ըսեն թէ գաղտնապէս կայսերական պա- լատը կանչուած ու խեղդուած է. շատեր կ'ըսեն թէ Կ. Պոլսոյ կեդրոնական- ... կը գտնուի... վերջապէս որոշ ... մը չկայ:

Ներսէս Արծրունին մօքնաբար աչքի ... ուսուցչին մտածելով ա- ... ձեռքը բռնեց ու սկսաւ.

— ... Աստուծոյ ու ... անեանկին մէջ ... ձեր կեանքը կապուած պիտի ըլ- լայ իմ կեանքիս...

— Կ'երդնում... շշնջեց ուսուցիչը ... ձայնով մը.

— Պատուո՞յդ վրայ:

— Պատուոյս վրայ:

— Աստուծո՞յդ վրայ:

— Աստուծոյս վրայ:

— Խօսք լաւ... գիտցէք որ Վանակա- նին ընկերներէն եմ:

— Վանականին ընկերներէն... ո՞հ Աստուած իմ, ինչ կը լսեմ... բացագան- չեց ուսուցիչը մոլորանքին նայուածք մը նետելով չորսդին: Ուրեմն Կ. Պոլիս գը- կուելէն ետքը, գիտէ՞ք թէ ի՞նչ եղաւ վիճակը:

— Այո:

— Կը պաղատիմ, յայտնեցէք ինծի:

— Կ. Պոլիս գլխուելէն ետքը, զաղտ- նապէս Ղարզ Թարապլուսի Թիարանը ղրկուած էր...

— Հիմակ հո՞ն է... ընդհատեց ուսու- ցիչը՝ չկրնալով իր հետաքրքրութիւնը զսպել:

— Ոչ... ազատ է նկատել տուաւ Ներ- սէս Արծրունին:

— Ազատ է:

— Այո:

— Կայսերակա՞ն հրամանով:

— Հըմ... միթէ՞ կը հաւատաք որ գա- զան մը կարող է ազատութիւն տալ մար- դու մը՝ որ գազանի մը ... մէջ թաթխած է իր ձեռքը:

— Ոչ չեմ հաւատար... հապա ի՞նչ - պէս ազատուած է:

— Աստուծոյ յաջողութիւնն ու մար- դուս անձնուիրութիւնը բաւական են... մինչեւ Ներսէս Արծրունին մթին վերա- պահութեամբ մը:

Կարօտցայ... կարօտցայ զինքը, բացագանչեց ուսուցիչը:

— Անհոգ եղէք... քիչ ատենէն ձեր քո- վը պիտի ըլլայ Վանական:

Ուսուցիչը վեր առաւ իր պատկառելի գլուխը... յետոյ խորունկ նայուածք մը սեւեռեց Ներսէս Արծրունիին վրայ ու ձիգ մը ընելով ըսաւ:

— Արդեօք տեղեկութիւն մը ունի՞ք ա- ւազակապետին նկատմամբ:

Աւազակապետի՛ն, բացագանչեց Ներսէս Արծրունին ակամայ շարժում մը ընելով:

— Այո:

— Ուսկի՞ց լսած էք իր անունը:

— Ախ Վանական յայտնած էր թէ ա- ւազակապետը հայկական խումբի մը գը- լուխը անցած՝ քիչ ատենէն մեր կողմերը պիտի գար: Այսօր չորս տարի է որ կը սպասենք:

— Հոգ չէ, սիրելի բարեկամս, եթէ 4 տարի առաջ կը փափաքէիք ձեր յետ- ներուն մէջ տեսնել աւազակապետը, բախտին բերմամբ չորս տարի ետքը դէ- մերնիդ կը գտնէք զինքը...

— Ո՞հ... ո՞ւր... գոչեց ուսուցիչը բոլորովին յուզուած ու ինքնիրմէ ելած ձայնով մը:

— Այո, ես եմ աւազակապետը, կրկնեց Ներսէս Արծրունին:

Ուսուցիչը փղձկուած սրտով մը ոտքի ելաւ ու համբուրեց Ներսէս Արծրունիի երկաթագոյն ճակատը. յետոյ հաստատ ձայնով մը գոչեց:

— Դուք այստե՞ղ... ի՞նչ ըլլալու է ասիկա:

Այս միջոցին սենեակին դուռը զար- նուեցաւ:

— Մտէք, ըսաւ ուսուցիչը:

Ներս եկաւ ալեւոր ու կքած հասակով մարդ մը որ մեր ծանօթ Միրօ ախպարն էր:

— Ի՞նչ կայ, Միրօ ախպար, հարցուց ուսուցիչը:

— Վարժարանին կառավարիչը ձեզ կ'ուզէ, պատասխանեց Միրօ ախպար՝ անծանօթին վրայ խորին ակնարկ մը նե- տելով:

— Ըսէք որ աղաքները ազատ արձակէ, նկատել տուաւ ուսուցիչը:

Միրօ ախպար մեկնեցաւ:

— Վարժարանին տնտե՞սն է, հարցուց Ներսէս Արծրունին խորունկ մտախոհու- թեան մը մէջ ինկած:

— Այո... նոյնիսկ Վանականի սիրած ամէնէն վստահելի մարդն է, պատասխա- նեց ուսուցիչը:

— Լալկզարին հա՞յրն է:

— Այո:

— Կը խնդրեմ, ըսէք իրեն որ հոս գայ:

(Շար.)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ
1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէօսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը խօսի տեղւոյն հովիւը հովիւը՝
ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն, Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, վախճանեալ ՏԷՐ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ, Ս. Եկեղեցւոյս ծառայող հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու եւ բարերար

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

հոգւոց հանգստեան համար :

Կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ, արարողութիւններուն կը նախագահէ Հայր. Պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ եւ յարգել անոնց յիշատակը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ն. Ֆ. Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեանէ :

×

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Կիւլպէնկեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց զաւկին կնունքին առթիւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ուխտագնացութիւն Նոթր տամ տը լա Կառտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ :

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի էկզարք՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարողութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օթէլ Թէրմինիւսի մէջ: Նախապէս արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 26), Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, 92 Րիւ տ'Օպանեը, կամ Պ. Պ. Արակեանի, Ֆերայի, Շեխիկեանի, Էքշէրճեանի մօտ:

Ճաշագին 25 Ն. Ֆ. :

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ. Օթէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի գաղութին անդամները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ՝ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20·63·43ի:

× Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Միհրան Պատիկեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յ. Պապանիկիտեան 10, Ս. Աւետեան, Կ. Սարգիսեան, Տ. Խաչիկեան տասնական Ն. Ֆ.: Իսկ Մարսէյլի Ազգատախնամին՝ Վ. Թորամանեան 10, Ոմն 10:

ԾԱԽՈՒ Է

Նպարավաճառի խանութ մը (ալիմանթասիոն ժենէրալ), պատերով, Իսիի բանուկ պողոտայի մը վրայ: Այստ է ծախուելու համար առեւտրական փոնով: 5 սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, լակ, շէնքով միասին որ երեք յարկաբաժին ունի, իւրաքանչիւրը՝ մէկ սենեակ, խոհանոց, յաւելեալ ուրիշ մը, երեք սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց :

Մանրամանութիւններու համար դիմել՝ ՍԱՄՈՒԻՐ ԺԱԳ

104, Rue Pte. de Trivaux, CLAMART

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ :

Տախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրոշէ): Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Աճարոն Պէրպէրեան, Յով. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Աւագ Պալտասարեան, Դաւիթ Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արպարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ութրաթեան, Հմայեակ Ուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Աճարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն):

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար: Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près
(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է :

Որ շինարարն է նաեւ Էքս լա Շափէլի հռչակաւոր գմբէթին :

Հանրակառքով երթուղարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ապգ. Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ Կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին :

Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը:

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Պ. Դանիէլեան.
38, Rue des Châlons NAT. 42–50
Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet

Ուրբաթ օրեր 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny-des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Համչէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ Փրէ, (Պանեօ): Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21·30ին Աճարոնեան ակումբի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
27 OCTOBRE
1961

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9240 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5041

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

—o—

ՇՎԵՐՆԻԿԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ

...ատմբերը կը շարունակեն պայ — ...արիչ մը յաջորդեց յիսուն մեկա — ...ննոց ատմբին) իբ. Համագումարը իր ...երին կը շարունակէ ուրիշ տեսակ ...մերը ածրագնել Մալենկովի, Մոլոթո... Կագանովիչի եւ Վորոշիլովի գլխուն:

...առջին անգամ ըլլալով խօսուեցաւ ...ան Հայաստանի 1936 — 38ի մաքրա — ...գործումներուն մասին: Շվերնիքն է որ ...անձն ծանր ամբաստանագիրը կարդաց ...հակակուսակցական խմբակին դէմ: Ինք ...որ կը նախագահէ այն յանձնախումբին ...որ պաշտօնն է վերապատուել անար — ...դարօրէն զատապարտուած համայնա — ...վարները:

Շվերնիք պնդեց թէ Մոլոթով եւ Մա — ...լենկով, Եժովի եւ Բերիայի մեղսակից — ...ներ էին եւ թէ «Մալենկով անձնապէս ...կազմակերպեր Բելոռուսիոյ եւ Հայաս — ...տանի իրբեւ թէ դաւադիրները, անոնց — ...ց ... միջոցներով»: Շվերնիք ամ — ...բաստանեց նաեւ Կագանովիչը որ ապօրի — ...նի գատավարութիւններ սարքած է եւ ...բոլոր գործակիցները ձերբակալել տը — ...ած է:

...Ըսաւ թէ Խրուշչեւէն ետք ամէն խօ — ...սող բան մը կ'աւելցնէ հակակուսակցա — ...կան խմբակին դէմ եւ չեշտ օրէ օր եւ ...մէջ մարդ կը բարձրանայ: Այսօր բո — ...որ կը պահանջեն որ Մալենկով, Մոլո — ...թով, Կագանովիչ արտաքսուին կուսակ — ...ցութենէն մինչեւ իսկ Հայաստանի կոմ — ...կուսի Ա. քարտուղարը՝ Զարոբեան:

...Արձանագրելով Շվերնիքի յայտարա — ...րութիւնը, Լը Մոնտ կը գրէ թէ առաջին ...անգամն է որ հրապարակաւ կը խօսուի ...Հայաստանի ղանդուածային մաքրագոր — ...ծումներուն մասին:

Շվերնիք մանաւորապէս ծանրացած է ...Մոլոթովի մեղքերուն վրայ, 1934էն ...ապօրինութիւններ յիշելով: Մոլոթո — ...վ կառք ... մը զարնուած է ուրիշ կառ — ...քի մը որուն մէջ պտնուողները ամբաս — ...տանուած են իբրեւ անձեր որոնք մահա — ...փորձ կատարած են Մոլոթովի դէմ:

Շվեր ... թէ ... ալ ամբաստանած էր ... պէտք է խստօրէն պատ — ...ժել, ... չեղած է խորհրդային ... քաղաքենի մամուլը պիտի պո — ... ամբիօնակէն՝ տեսէք համայնավար ... կեանները փոխանակ մարդասիրու — ... ցոյց տալու ինչպէս կը պահանջէ ... արհեստը, վրէժ կ'ուզեն: Ասոր, ... պատասխանեց կը պատասխանեմ, ծախ — ... ղրուց քննութեան հասցէին կ'ըսեմ՝ ... պարոնայք, ոչ ոք վրէժ կ'ուզէ, ոչ ... բաւած արիւն կ'ուզէ, բայց ա — ... է ժողովուրդին եւ կուսակ — ...ցութեան դէմ իրենց գործած ոճիրներուն ... ատասխանատուութիւնը կրեն:

...Ելոյթով խնդրացուցած է նաեւ համախ — ...ոհուածներ, երբ յայտնած է թէ կնոջ հետ ...պէր պիտի ունենայ տանը որովհետեւ ...յայտարարած է թէ «կուսակցութեան ...անդամները միացնող կապերը աւելի ...գօրաւոր են. քան անոնք որ մեզ կը միացնեն ...մեր կիներուն»: Խրուշչեւ իր տեղէն մի —

...ջամտած է թէ «եթէ կինը համաձայն է, պատրաստ է օգնելու իրեն »...:

Շոլոխով շատ ծանր բառեր գործածած է նաեւ գրամատիքութեան մասին զոր «աւաղակութիւն» անուանուած է: Վերջապէս խօսելով գրագէտին ստեղծագործելու ձեւին մասին, Խրուշչեւի հաւանութեան արժանացած է երբ ըսած է.— «Երբ գրագէտը գրէ կ'ուզեմ որ իր արիւնը եռայ, որ դէմքը տժգունի թշնամիին հանդէպ տածած ատելութենէն եւ կ'ու — զեմ որ խնդայ եւ լայ իր հերոսին հետ միասին:

Կեդր. Կոմիտէի քարտուղութեան ճիւղի պետը՝ Իլիչեւ երկարօրէն դատապար — տած է սթալինեան դարաշրջանը: Խօսած է նաեւ Մուխիթտինով, Գեորգոյն Խոր — հուրդի, անդամ որ չեշտած է նաեւ թէ հակակուսակցական խմբակը պաշտպա — նած է Ճաֆար Բաղիրովի նման մար — դիկ:— Այս վերջինը Ազրբէյջանի վարչա — պետ եւ կոմկուսի Ա. քարտուղար էր մինչեւ 1953: 1956ին հրացանի բռնուե — ցաւ իբրեւ Բերիայի մեղսակից:—

ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

22րդ համագումարին առջեւ խօսք առ — նելով, Հայաստանի համայնավար կու — սակցութեան առաջին քարտուղար Զա — րոբեան, պահանջելով Մալենկովի ար — տաքսումը կուսակցութենէն, յայտարա — րեց.

« Մալենկով պատասխանատու է կու — սակցութեան շարքերը հալածած ըլլալու համար ոչ միայն Լենինկրատի ու Բիելո — ռուսիոյ մէջ, այլ նաեւ Հայաստանի:

« Իրականութեան մէջ. հակակուսակ — ցական խմբակին դէմ պայքարը եղաւ պայքար մը ի խնդիր մարքսիզմ — լենի — նիզմի մաքրութեան» ըսաւ Զարոբեան:

Ճառախօսը յայտնեց, թէ աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր, որոնք արտասահման կ'ապրին, «հարկադրուած էին դաղթել յեղափոխութենէն առաջ»:

« Մեր երկրին զարգացումը կը քաշէ այն Հայերը, որոնք կ'ուզեն վերադառ — նալ իրենց հայրենիքը, 1962էն սկսեալ, պիտի կազմակերպենք վերադարձը ա — նոնց, որոնք կ'ուզեն գալ: Ամէն միջոցի պիտի դիմենք, որպէսզի հայրենադարձ — ները վայելեն երջանիկ կեանքի մը պայ — մանները» աւելցուց Զարոբեան:

ԿՐՈՄԻՔՕ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Անարէյ Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է բանակցելու Միացեալ — Նահանգներու հետ պակսե — ցնելու համար միջազգային մթնոլորտին լարուած վիճակը: Խորհրդային Արտա — քին նախարարը չմոռցաւ անշուշտ շեշ — տելու թէ «գերմանացի վրիժառուները եւ բոլոր անոնք որոնք կ'ուզեն Խորհրդային Միութեան ապահովութեան վնասել պէտք է գիտնան որ պիտի ճզմուին յար — ձակումին առեն: Կրոմիքօ կայութիւնը ծանր կը գտնէ որովհետեւ գերմանացի ռազմապաշտները երրորդ պատերազմը կը պատրաստեն:

Արտաքին նախարարին յաջորդեց Փը — բաւտայի խմբագրապետը Սաթիւկով որ յայտարարեց թէ համայնավար կուսակ — ցութեան ծրագիրը նոր հանգրուան մըն է մարքս — լենինիզմի ստեղծագործ զար — գացման մէջ:

Սաթիւկով յայտնեց թէ Մոլոթով դէմ եղած է կուսակցութեան նոր ծրագրին: Միջազգային գէտերու կարծիքով հոս է հակակուսակցական խմբակին դէմ տար — ուած պայքարին գլխաւոր պատճառը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրապետութեան նախա — գահը՝ Ֆուատ Շեհապ կառավարութեան կազմութիւնը յանձնեց՝ նախկին վարչա — պետ Ռաշիտ Քարամէի (սիւննի), Տրի — պոլիսի երեսփոխան որ Սաէպ Սալամի ընդդիմադիր խմբակցութեանց ժողովնե — րուն կը նախագահէր վերջերս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նորընտիր խորհրդարանը առաջին անգամ ըլլալով հաւաքուեցաւ առջի օր: Հինգշաբթի օր Կիւրսէլ հան — րապետութեան նախագահ պիտի ընտր — ուէր: Արդէն միակ թեկնածուն էր:

ՄԱԼԹԱ պետութիւն կը դառնայ Նո — յեմբեր մէկէն սկսեալ: Մեծն Բրիտանիա առջի օրը հրապարակեց կղզիին նոր սահ — մանադրութիւնը:

ԹԻԹՕ յայտարարեց թէ Խորհ. Միու — թեան եւ Եուկոսլաւիոյ տարակարծու — թիւնները այնքան մեծ չեն:

ԿԻ ՄՈԼԷ յայտարարեց Հռոմի Ընկեր — վարական Միջազգայինին առջեւ թէ խորհրդային վարիչներու նպատակը, որ ըստ իրենց գրամատիքութեան տապա — լուած է իրականին մէջ կը ձգտի աշխար — հի ժողովուրդները ստրկացնելու: «Ինչ որ մեզի ամէնէն աւելի կը վրդովէ այն լրբութիւնն է որով խորհրդային վարիչ — ները չահագործած են ժողովուրդներու խաղաղասէր զգացումները» շեշտեց Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցու — թեան ընդհ. քարտուղարը:

ՏԱՀՈՄԷԻ նախագահը՝ Մակա Գրի Սիւր Մարնի կայարանը հասաւ իր կնոջ հետ եւ յայտարարեց թէ Տահոմէի եւ Ֆրանսայի սիրտերը նոյն կշռոյթով կը զարնեն: Տը Կոլ իր կարգին շեշտեց թէ աւելի քան հարիւր տարի է Տահոմէն լաւ ընկեր մըն է Ֆրանսայի:

ԱՖՐԻՔ — ԱՔՍԻՈՆ կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի ճանչնայ «ԱՀԱԿ»ը ՏԷ Նուռէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրուան գործադուլը ըն — րեթէ ամբողջական էր: Ոչ մէկ կառա — խումբ արուարձանի գիծերուն վրայ: Քանի մը կառախումբեր միայն բանեցան Ֆրանսայի Մեծ — Գիծերուն վրայ: Ոչ մէկ օթօպիւս Փարիզի մէջ, մեթրօն կը բանէր հարիւրէն երեսունէն յիսուն կարգ մը գիծերու վրայ, չէր հանդիպեր բոլոր կայարանները եւ ձրի էր:

ՖԻԿԱՌՈՅԻ տնօրէնին տան առջեւ երկ — րորդ անգամ ըլլալով փլաստիք ռումբ մը պայթեցաւ:

ԷԼԻԶԷԻ մէկ պատին վրայ «մահ տը Կոլի» գրուած էր, հեղինակը մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Ճշդուեցաւ որ քաղաքական ոչ մէկ հո — սանքի կը պատկանի ոչ ալ Կ.Գ.Բ.ին:

ՓԻՔԱՍՕՅԻ 80ամեակը տօնուեցաւ Մոսկուայի մէջ բայց մեծահամբաւ նկա — րիչը չկրցաւ նոյնը ընել իր տան մէջ, անհանգիստ ըլլալով:

ԱԳԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը յանձնա — րարեց Ազգաժողովին որ Արտաքին Մոն — կոլիոյ եւ Մաւրիտանիոյ թեկնածութիւն — ները ընդունուին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ շարժապատկերի ծանօթ դերասան Սաթիւրնէն Ֆապր մեռաւ առ — ջի օր: Իր կնոջ մահէն ի վեր (1957) ինք — զինքը չէր դտած:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի նախկին Ընդհ. քարտուղար եւ Պելժիոյ արտաքին նա — խարար Անրի Սփաք յայտարարեց թէ Հռոմի դաշինքը (Հասարակաց Շուկայ) պէտք է դէպի քաղաքական Եւրոպա ա — ռաջնորդէ:

ՕՌԱՆԻ 15 օրուան միջադէպերու հաշ — ուեկշիռը՝ 28 մեռեալ եւ 93 վիրաւոր:

ԱԼԺԷ հրկիզող Քուէյթի մը համաձայն Սաուտի յայտարարած է թէ իշխանու — թիւնը պէտք է Գաղտնի Բանակի կազմա — կերպութեան հետ բանակցի:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահը՝ Սենկոր Լոն — տոն հասաւ եւ յայտարարեց.— Համայ —

նավար չենք: Հակահամայնավարութիւն ալ չենք ուզեր ընել: Ոչ չէզոք ենք ոչ ալ ոչ — դաշնակից: Ներեցէք մեզի »:

ԶՈՄԳԷ (Քաթանկայի վարչապետը) ա — պատ արձակեց ՄԱԿի զինուորները զորս գերի բռնած էր վերջին դէպքերուն ըն — թացքին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

«ՄԵՐ ԻՏԷԱԼՆ Է ՏԵՍՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ԺՈ — ՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ՄԻԱՁՈՒԼՈՒԱԾ ՄԷԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱ — ՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ, ԱՌԱՆՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ » (Ն. ԶԱՐԵԱՆ):

Համայնավար կուսակցութեան նոր ծը — րագիրը, որ ինչպէս կը սպասուէր, « փառաբանութիւններու ալիք ստեղծեց» Խորհրդ. Միութեան բոլոր «հանրապե — տութիւններու» կարգին՝ նաեւ Հայաս — տանի մէջ, առիթ տալով, որ ամէն գրող փորձէ գերազանցել իրեններ եւ ուրիշնե — րը չափոմ բառերու պաշարով, քննութեան առնուեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին մէջ, ուր, ի մէջ այլոց, խօսք առաւ գը — րագէտ Նայիրի Զարեան, նոր ծրագրով սահմանուած ազգային լեզուներու հար — ցին շուրջ: (Գրական թերթ Սեպտ.29):

Նախ ի՞նչ կ'ըսէ նոր ծրագիրը այս հարցին մասին. «Սոցիալիզմի պայման — ներում տեղի է ունենում ազգերի ծաղ — կում, ամրպնդւում է նրանց փերիշխա — նութիւնը» եւ, այնուհետեւ «կոմունիս — տական ծաւալուն շինարարութիւնը ՍՍ — ՌՄում ազգային յարաբերութիւնների զարգացման նոր հանգրուան է նշանաւո — րում, որ բնութագրւում է ազգերի յե — տագայ մերձեցմամբ եւ նրանց լիակա — տար միասնութեան իրագործմամբ », (Նոր Ծրագիր, 4րդ գլուխ):

Նայիրի Զարեան նախ իր հիացումը կը յայտնէ այս ծրագրին համար: «Հիանա — լի բան կը լինէր, եթէ մի առաւօտ քնից արթնանալով տեսնէինք, որ աշխարհում գոյութիւն չունի որեւէ ազգային կամ լեզուական տարբերութիւն եւ բոլոր ժո — ղովուրդները միաձուլուած են մէկ ընդ — հանուր կոմունիստական հասարակու — թեան մէջ: Դա մեր իտէալն է »:

Սակայն, գրագէտը դժգոհ է, որ շա — տեր՝ «անյապաղ միաձուլման որոշ կողմ — նակիցներ շտապում են մերկանալ դէտ ծովին չհասած» ու կ'առաջարկէ, որ ծը — րագրին մէջ մտցուի լեզուներու պահպա — նութեան եւ զարգացման անհրաժեշտու — թիւնը շեշտող պարբերութիւն մը: «Սո — վետական ազգային լեզուները ազգային կուլտուրաների հիմնական ձեւերն են, սոցիալիստական բովանդակութեան տարբեր ձեւեր եւ ինչպէս ասուած է Ծը — րագրում, պէտք է պատ կերպով զար — գանան, մինչեւ այն հեռաւոր երջանիկ ապագան, երբ նրանց բազմակողմանի ծաղկումը կը տայ այնպիսի հասունա — ցած պտուղներ, որոնք հետզհետէ, ան — նկատելի կերպով կ'անէանան մի նոր հա — մամարդկային կոմունիստական լեզուի պայմաններում »:

Թերթը չըսեր սակայն, թէ ի՞նչ ընդու — նելութիւն գտած է Նայիրի Զարեանի այս առաջարկը, որ խորքին մէջ անզօր փորձ մըն է ծածանելով մէկտեղ ար — գիլելու հայ լեզուին ի սպառ «անէա — ցումը »:

ԽՄԲ.— Պիտի արտայայտուինք այս հարցին մասին:

ԱԼԻՇԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

—o—

ԽՄԲ.—Ստորեւ կը հրատարակենք մեր աշխատակից՝ Արամայիս Սրապեանի ճառին առաջին մասը, արտասանուած Միլանոյի Հայկ. Տան մէջ Ալիշանի նուիրուած երեկոյթին ընթացքին :

Այսօրուան հանդիսութիւնը ի մասնաւորի կը կեդրոնանայ Ալիշան բանաստեղծին շուրջ: Նիւթը՝ ընդարձակ է եւ զայն [illegible], Հ. Ղ. Ալիշան՝ իմացական եւ հոգեկան արժանիքներով արտակարգօրէն օժտուած անձնաւորութիւն մը : Կատարեալ մտաւորական մըն է հմտութեան ուղիներուն վրայ :

Պիտի ջանանք մեր առջեւ տարածուող ծովը վերածել լճի, որ է ըսել՝ խտացնել անխտացնելին, չմոռնալով սակայն հոն տեղափոխել մեծ հովերն ու մեծ ալիքները, որոնք, բանաստեղծին լաւագոյն քերթուածներուն մէջ՝ կը գերյուզեն ներշնչեալ սիրտը, եւ ներշնչեալ սրտին ընդմէջէն՝ մտածողութեամբ եւ անդրադարձութիւններով հեւացող միտքը:

Ալիշան Մխիթարեան Միաբանութեան այն դէմքն է՝ որ իր մէջ ներդաշնակօրէն կը միաւորէ հայրենասիրութեան եւ հայասիրութեան ամէն ճիւղ, որոնց մէջ մեծ է ան հաւասարապէս :

Բայց ինչ որ իր մեծութիւնը կը դնէ համապատասխան պատուանդանի մը վրայ՝ այդ բանաստեղծութիւնն է, ստեղծագործական աշխատանքը, վեր բռնուած երեւակայութեան, ճնշիչ յուզման եւ թեւաւոր ներշնչման հրայրքովը, ինչպէս կառոյցովը իր մերթ քնարական, մերթ դիւցազնաշունչ եւ մերթ ալ աշուղական գործիքին, որ իր լեզուն է, փարթամ, պերճընթաց եւ փափուկ :

Բանաստեղծութիւն գրել սկսած է շատ շուտ եւ դադրած՝ ալ աւելի շուտ, 32 տարեկանին, երթալ թողլով աշխարհագրական, մատենագրական, պատմագրական եւ բանասիրական գունդագունդ աշխատասիրութեանց ծովը :

Սակայն, ինչպէս բոլոր ճշմարիտ բանաստեղծներու մօտ, այդ կարճ ժամանակուան մէջ յաջողած է տալ պարունակութեամբ այլազան մեծակառոյց քերթուածներու շարք մը, որոնք իմաստասիրական — փիլիսոփայականէն, բնութենապաշտութենէն, հայրենաբաղձութենէն եւ Աստուածապաշտութենէն կը թեւածեն դէպի սրտին, զգացման եւ զգացողութեան բնագաւառները, դասական դպրոցին հակադրող վիպական մեծ դպրոցին հոգեկան եւ ոգեկան տագնապը, հնունքը, ցաւը, կարօտախտն ու [illegible] համադրելով իր սքանչացումներով, խորհրդածութիւններով, թելադրութիւններով եւ անդրադարձութիւններով տողորեալ մտքին վրայ :

Իր եօթանասունէ աւելի երկերէն միայն եօթը բանաստեղծութիւններ կը պարունակեն, որոնք Մանկունի, Մաղթունի, Յոհունի, Բնունի, Հայրունի, Տէրունի եւ Տխրունի խորագիրները կը կրեն, եւ որոնք իրենց կարգին ունին ստորաբաժանումներ, նորանոր վերնագիրներով բնորոշեալ: Բանաստեղծութեանց այս եօթը հատորները Նուագներ ընդհանուր խորագրով կը ներկայանան հայ գրականութեան :

Բանաստեղծական շունչ եւ աւիւն, ընթացք եւ չափ կը պարունակեն նաեւ իր Խորհրդածութիւնք ընդ Եղեռնեաւն ու երկհատոր Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց արձակ աշխատասիրութիւնները :

Միջազգային գրականութենէն կատարած է թարգմանութիւններու շարք մը, որոնցմէ շատ քիչերը կարդալու առիթը ունեցած եմ. այս վերջիններուն մէջ եւս Հ. Ղ. Ալիշան միշտ ինքն է, հոն եւս կը զգացուի արծուի թեւին թափահարումը, սակայն, երբ զանոնք կը դնենք բնագրին դէմ առ դէմ՝ կ'անդրադառնանք որ թարգմանիչ – բանաստեղծը միշտ հարազատ չէ իր թարգմանչական աշխատանքին մէջ. ասոր անդրադարձանք մանաւանդ Պայրընեան իր հայացումներուն մէջ:

Տալէ վերջ իր բանաստեղծական երկունքին արտաքինը՝ հիմա ջանանք մտերմանալ անոր միջուկին հետ: Այս միջուկը, որ է ըսել նիւթը՝ նախ Աստուած է, կրօնքը, երկրորդ՝ հայրենիքը, երրորդ՝ բնութիւնը, հովիտներէ, լեռներէ եւ ծովերէ ընդելուզուած հրաշափառ բնութիւն մը, երկրային եւ երկնային փայլատակումներով հրաւիրեալ, հուսկ՝ իր եւ մարդկային սիրտը :

Բանաստեղծը, միշտ մնալով հանդերձ բարձր մտածմանց եւ ազնուական շարժումներուն անձը՝ կարծէք կ'աշխարհականանայ երբ կը ստեղծագործէ առաւելապէս ապաւինելով սրտի զեղումներուն, զգալով եւ արտադրելով այնպիսի դիւրասահ եւ դիւրաթեք զուարթութեամբ մը եւ երջանկութեամբ մը՝ որ ես, այս տարուան օգոստոսեան իմ վերընթերցումներուս ընթացքին՝ [illegible] յիշեցի Լամարթինեան, Պայրընեան եւ Հիւկոյեան այն տարափոխիկ, լի եւ ջերմեռանդ մտերմութիւնը, սէրն ու նուիրումը՝ որ անոնք ունին երազով երանգաւորեալ եւ մտածողութեամբ վերակենդանացեալ ծայր բնութեան հանդէպ.

Աստուած ամէն ինչ է Ալիշանի համար. միակ ճշմարտութիւնը, որ կ'առաջնորդէ անոր մարմնաւոր քայլերը ու թեւ եւ թռիչք կուտայ անոր իմացական խոյանումներուն: Իր բոլոր արտադրութեանց վրայ Աստուծոյ շունչն է ներկայ. եւ այս միասնականութիւնը որ գոյութիւն ունի իր մտածողութեան մէջ՝ ալ աւելի կը գաղափարականացնէ իր երկունքը, որ երկունքն է յաւիտենականին առջեւ խունկի մը պէս մխացող իր հաւատացեալ հոգւոյն :

Հայրենիքը.— Ահաւասիկ վերագոյն, վեհեցկագոյն սրբութիւններէն մին որ միշտ ներկայ է Ալիշանի սրտին եւ մտքին մէջ : Պատմական վերյիշումներ, տեղագրական եւ աշխարհագրական արժանագրութիւններ, ճարտարապետական կառուցումներու հոյակապ մնացորդներ կը խուժեն իր խռովեալ երեւակայութեան մէջ, կենդանանալով, մեծնալով եւ ծաւալելով, ու անցեալի փառքերը կարծէք ոգի կը ստանան, կը շարժին, կը քալեն ու կը ներշնչեն, որովհետեւ բանաստեղծին ալեկոծեալ սիրտը ոտքի է ելած իր բաշը հովին տուած երիտասարդ նժոյգի մը նման, ու ամէն ինչ վերածնութեան մը լոյսը կը զգենու մեր շուրջը. անցեալն է որ կ'այցելէ մեզի, Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի, Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տեսլականներն եւ հերոսամարտին զանգուածներովը բեռնաւոր, որոնք, իրենց կարգին ձեռք կուտան Շաւարշանայ դաշտին եւ Մակուայ սարերուն, եւ որոնց թուարկումին ի լուր՝ մեր սիրտը թէ՛ կ'երջանկանայ եւ թէ՛ կը սխրի :

Բնութիւնը.— Բնութեան հանդէպ իր տածած սէրը՝ գրական վիպապաշտ դպրոցին սէրն է, որուն հպանցիկ անդրադարձանք քիչ առաջ, եւ հոս, ցաւ ի սիրտ, չենք կրնար ալ աւելի երկարել, հակառակ որ այդ բնութիւնը այնքան անոյշ, այնքան մտերմիկ եւ այնքան պրիսմակային է քերթողին արտադրութեանց մէջ որ՝ հաճոյքով պիտի երթայինք թափառիլ իր մեծ ծառերուն ստուերին տակ եւ կամ յամենալ ջուրի մերթ նիհար եւ մերթ ալ որոտաձայն յառաջացող գետերու եւ ծովերու ափունքին :

Խորհրդածութիւնք ընդ Եղեռնեան խորագրեալ արձակ գործը, զոր իր սեւահեան երիտասարդութեան շրջանին աշխարհաբարի վերածած է Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանը, զայն միաժամանակ մաս առ մաս հրատարակելով «Բազմավէպ»ի մէջ՝ իր տեսակին մէջ անտարակոյս գլուխ գործոց մըն է, ուր իմաստասէր կ'իմաստասիրէ, ձերբազատուած մարմնական եւ հոգեկան ամէն կաշկանդումէ, թափառելով [illegible] անցեալին մէջ, որոնելով ճշմարտութիւնը, խորհրդածելով կեանքի ունայնութեան վրայ, ձեռք տալով քաղաքակրթութեանց եւ արուեստից կալուածներուն, հուսկ ամփոփելով Նազովրեցիին գիրկը :

Իր արձակ երկրորդ երկհատոր գործն է՝ Յուշիկք Հայրենեաց Հայոցը : Հոս, Ալիշան, վիպասան պատմողի գրաւիչ շունչով, կը թափառի հայրենի յիշատակաց եւ սովորութիւններուն մէջ, վերակենդանացնելով պատմական անցեալի դրուագներն ու անցքերը, զանոնք հանգամանօրէն ծանօթացնելու համար հայ մանկտւոյն, եւ իբրեւ այդ՝ գործածելով լեզու մը՝ որ ժողովրդական լեզուն է:

Լեզուն ըսինք: Ինչպէս «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» իր առաջին հատորին մէջ ճշգրտօրէն կը նկարէ Ս. Ղազարու Միաբաններէն բազմաշխատ Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաչեանը՝ Ալիշանի խոկալէս մեծ բանաստեղծութիւնը գրեթէ անմերձենալի մնացած է ու միայն [illegible] հոծ հաւաքականութեան՝ այլեւ այժմ[illegible] մեր գրողներէն շատերուն, որովհետեւ այդ մեծ քերթողութեան գլխաւոր[illegible] մը գրաբարն է, գրաբար մը՝ որ իր գրաւորութեամբ ի մի զուգուելով [illegible] ծուած սիւթիս բարդութեան՝ դժուար է ճաշակել, եթէ ընթերցողը դէթ մասամբ չէ տիրացած մեր դասական լեզուին.

Հայութեան ու հայ մտաւորականութեան մէկ մեծ մասը Ալիշան բանաստեղծը առաւելապէս ճանչցած է այս [illegible] քանի նահապետի երգեր խորագիրը [illegible] աշուղական եւ աշուղաշունչ բանաստեղծութիւններէն՝ որոնք հաւաքոյթներու [illegible] քածներու մէջ կը հնչին երկար երկար միշտ նոյներն ու միշտ միեւնոյնները, որոնք, հակառակ իրենց սիրոյն, [illegible] հոծութեան եւ շունչին՝ բանաստեղծին յաջողագոյն էջերը չեն [illegible] մեր :

Անշուշտ, այսպէս յորդահոսան արտադրութեան մէջ, ամէն ինչ մարգարտափայլ չի կրնար ըլլալ, հոն կան արտադրութիւններ՝ որոնք [illegible] եւ ստեղծագործական ըլլալէ. վանկա[illegible]բանութիւնն ու յանգաբանութիւնը, իրենց կարգին, մերթ թերի են եւ մերթ աններդաշնակ, աւելորդաբանութիւնը, երկարաբանութիւնն ու հնաբանական [illegible]ցումները տուժել կուտան գեղեցկագիտական տարրերուն :

Բառերու գուշակումներ, [illegible] սովորաւորական ածականներ, կը խաթարեն զգացման գոհարը՝ բանաստեղծութեան հայելւոյն մէջ, սակայն, [illegible] այդ բառերու ամէն թափն է որ կը կենդանացնէ էջը, զգացման եւ մտածման [illegible] յառաջացման պարագային չես գիտեր ինչ նոյնքան [illegible] մը, կեցուածք մը, որ բանաստեղծին [illegible] նմանցնել կուտայ խոլոխտ սիրտ [illegible] աւելի քան խոլոխտ միտք մը, մէկ [illegible] քով աղամանդեայ բարոյական նկարագրի մը գոյութիւնը :

Մեզ որ Ալիշան, յետ պաշտօնապէս [illegible] տարեկանին հեռանալէ բանաստեղծութենէն, նոյնպէս պաշտօնապէս [illegible] մը եւս չէ վերադարձած այդ [illegible] ստորդաղեանին վրայ, բարեփոխ[illegible] վերամշակման բովէն անցնելու [illegible] ինչ որ արտադրած էր, աշխատ[illegible] յոյժ անհրաժեշտ կը նկատենք, [illegible] զատուած է երիտասարդական [illegible] եւ յառաջացած տարիքը սահմանել [illegible] [illegible] ունին անձնական[illegible] նոնք կը յղէ, կը լիզէ եւ կը փորձէ [illegible] որ յանձնարարականներ Հ. Ս. [illegible] տունին, բարեփոխեալ եւ վերամշակ[illegible] պարունակութեան շարունակելով [illegible] նաղատութեան միջամտութեամբ [illegible] կազմուած շրջանակը :

Անշուշտ, այս բիծերը ոչ[illegible] կը [illegible] ի դէպ ոճի, լեզուի եւ արուեստի [illegible] բնաւորութեանց՝ որոնք Ալիշանի [illegible] կը դնեն հայ բանաստեղծութեան առաջ[illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Զօհրապի յաջող պատմուածքներէն մէկն ալ այս Արմէնիան է, որուն մէջ երկու բան շատ լաւ երեւան հանուած է. մէկը սիրահարի մը հոգեբանութիւնը, եւ երկրորդ սիրոյ ուժգնութիւնն ու ազդեցութիւնը, նոյնիսկ նախապաշարուած կնոջ վրայ որ հոս Արմէնիան է: Արմէնիան հարազատ տիպարն է իրեն պէս հայաբարոյ մտածողներուն նոյնիսկ հիմա : Կեանքի մէջ շատերը կան, որոնք կաթոլիկ ըլլալով, ինքզինքնին փրանսացի կը կարծեն, ու ատոր համաձայն ալ կը յոխորտան :

Այս պատմուածքին լեզուն բաղդատմամբ նախորդին, աւելի յղկուած ու աւելի սահուն է: Թերեւս ժամանակագրական կարգով՝ այս աւելի վերջի տարիներու աշխատութեան արդիւնք է :

Կարծեմ թէ.— «Մոծրակին վրայ վազվզող ոսկի ճառագայթներէն աւելի որոնք կրակի մէջ ինկող պզտիկ օձերու պէս՝ ղալարումներ, կծկումներ ունէին, մատղաշ ու արքենի, հասակէն աւելի, որ քալուածքին մէջ՝ գիփիւռէն օրօրուող ոտքի մը նազանքը կ'առնէր, իր վճիտ ու յստակ աչքերուն համար պաշտեցի զինքը»: Ահաւասիկ այն նկարագրեալ տողերը որոնց ազդեցութեան տակ Աննիկ կը սիրուի երիտասարդէն :

Երկու երիտասարդ հոգիներու սէրն այնչափ անկեղծ է եւ բուռն, որ Աննիկ դրան զարնուածքէն, սանդուխին վրայ քալուածքէն կը ճանչնայ իր սիրահարին ըլլալը: Իսկ երիտասարդն ալ կը ճանչնայ Աննիկը, հարահին մէջ ձգած բոյրէն:»

Օննիկ Ճամճեան, մեր երիտասարդին մտերիմ բարեկամը, Իզմիրէն Պոլիս կուգայ ամուսնանալու համար: Նախկին սիրահարները գրեթէ տարի մըն էր, որ զիրար չէին տեսած ու իրարու հանդիպած: Օննիկ Ճամճեան Աննիկի մասին նպաստաւոր տեղեկութիւններ կը քաղէ ծանօթներէ: Կարգը կուգայ մեր երիտասարդին, ան, հակառակ իր կամքին ու մտքին ըմբոստացման, նպաստաւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Օննիկին, եւ քանի մը օր վերջը, երիտասարդը, շատ դժկամակութեամբ, կը հասնի Օննիկին հետ խօսք կապի արարողութիւնը կատարելու համար :

Երիտասարդը կը կարծէ թէ Աննիկ զինքը տեսնելուն պէս «առջի սէրը պիտի վերարծարծէ՝ այնքան աւելի սաստկութեամբ, որքան լուռ ու մունջ կեցեր էր մինչեւ հիմա»:

Բայց Աննիկ երբեք չայլայլիր, չի խռովիր ու իր պաղարիւնութիւնը չի կորսնցներ: Ուրախութիւններու եւ մէկզմէկ ծանօթացնելու պահը կը մօտենայ : Օննիկ իր քովը կը կանչէ մէկ տարի առաջուան սիրահարը, եւ իր յիշողութիւնը ամփոփելու կեղծ ջանքերով, կը յարէ.

— «Կարծեմ թէ տեղ մը տեսած ըլլալու եմ էֆէնտին»:

Կը թուի թէ Աննիկի մէջ ծնած առաջին սէրը անկեղծ ու անխարդախ եղած չէ, քանի որ երկրորդ սիրահարի մը, աւելի ճիշդ երկրորդ խնդրարկուի մը ներկայութեանը կ'անյայտանայ եւ նոյնիսկ անձը տեսած ըլլալուն տարակոյսը կը յայտնէ :

Զօհրապի գրականութեան մէջ, ուր առաւելապէս սիրոյ զանազան դրուագները կը գտնենք, ուր կինը իրեն յատուկ, սեփական ապրումներն ունի, Աննիկ կը ներկայանայ իբրեւ բացասական տարր մը:

Միայն թէ մեզի համար լաւ պարզուած չէ հոգեբանական կէտ մը: Երբ Աննիկ քանիցս կը հաւաստիացնէր թէ պատկերը հոգիին մէջ կը կրէ, ինչպէս կ'ըլլայ, որ տարուան մը բացակայութենէն վերջ, որուն պատճառները բոլորովին մութին մէջ կը մնան, երկու անկեղծ, սիրող սիրտեր զիրար կը մոռնան : Երիտասարդը չէ, որ կը մոռնայ, քանի որ, ան կ'ենթադրէ թէ իր անակնկալ ներկայութիւնը «առջի սէրը պիտի վերարծարծէ», այլ Աննիկին սիրտն է, որ շուտով փորձառութեան կ'ենթարկուի.

Յակոբիկ.— Սեր մըն է, միայն ծերունի մեծ հայր մը ունի, որ հոգածութեամբ բաւական հարստութեան տէր դարձած : Յակոբիկ միշտ [illegible] տուն գիրք մը ունի իր բոլոր տարիներուն մէջ, ըլլայ այդ մանկութեան [illegible] երիտասարդութեան ու պատանեկութեան տարիներուն, ըլլայ այդ թէ տունը եւ դպրոցին մէջ: Նկարագրով բոլորովին [illegible] հակոտնեան իր դասընկերներուն. [illegible] բուսնի զուարկ ըլլալուն համար, [illegible] ներողամտութեան կ'արժանանայ [illegible] ժարանին վարչութեան եւ ուսուցչ[illegible] թեան կողմէ : Տերունին կը [illegible] ամբողջ ժառանգութիւնը Յակոբիկին [illegible] մնայ: Յակոբիկ վարժուած անդորր[illegible] [illegible] թեան եւ ծուլութեան, [illegible] կ'ըլլայ բերայական [illegible] հաճոյքներուն ու գրոսանքներուն [illegible] բոլորին հետ մէկտեղ, կը գտնէ [illegible] կին, մարդ ու աղջիկ» [illegible] էսնաֆի մը աղջիկը կը սիրէ եւ [illegible] կը սիրուի : «Բոլոր ախտավարակ [illegible] ծոյքներու մէջ, այս աղջիկը [illegible] սրբութեան մը պէս իր սրտին [illegible] մէկ անկիւնը պահեց միշտ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(10 Շար.)

«ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ» Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Mission Technique en Arménie)

«Լը Մոնտ Սուբթերէն» ֆրանսական քարագրութեան եւ ընդերկրեայ աշխատանքներու հանդէսը 1961ի իր Յունուար-փետրուարի թիւին մէջ (թիւ 123) սկսած է հրատարակել նոյն հանդէսին տնօրէն ճարտարապետ Գ. Եդուարդ Իւթիւճեանի մէկ չափական մէկ ուսումնասիրութիւնը «Արհեստագիտական առաքելութիւն ի Հայաստան» տիտղոսով, որ կը շարունակուի յաջորդական վեց թիւերու մէջ։

Ինչպէս յայտնի է, Գ. Ե. Իւթիւճեան Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ պաշտօն ստացած էր պլուխ հանելու համար Էջմիածնի տաճարին նորոգութիւնը։ Գ. Իւթիւճեան 1957ին մեկնեցաւ Հայաստան առաջին անգամ, ընկերակցութեամբ Հիմնարկութեան տնտեսական մասնագէտ Սըր Սիտնէյ Թէնի։

1958ին եւ 1959ին, Գ. Իւթիւճեան դարձեալ Հայաստան գնաց, այս անգամ միտակ, շարունակելու համար իր առաքելութիւնը։

Այս երեք այցելութեանց ընթացքին, ճարտարապետը առիթը կ'ունենայ շրջելու ամբողջ Հայաստանի հողամասը, որ ծածկուած է ճարտարապետական պլուխ գործոցներով՝ հին տաճարներ, վանքեր Զ.էն ԺԵ. դարու կառոյցներ։

Գ. Իւթիւճեան կը ստանայ նաեւ մասնաւոր արտօնութիւն շրջելու համար Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ռուսաստանի մէջ, ամբողջացնելու համար իր փնտռտուքները։

Իր առաքելութենէն վերադարձին, Գ. Իւթիւճեան իր հետ կը բերէ 1200 լուսանկար նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ ճարտարապետութեան հոյակապ նմոյշներ՝ Գառնիի աւերակները, (Բ. դար) Հռիփսիմէի տաճարը (Ե. դար) Գառնիի տաճարը (Բ. դար), Գառնիի սիւներ եւ խոյակներ, Երերուքի եկեղեցին (Ե. եւ Զ. դար) Տեկորի եկեղեցին (Ե.էն Է. դար), Զուարթնոցի աւերակները, Ծոդակաթի եկեղեցին (Է. դար) եւ բազմաթիւ ուրիշ ճարտարապետական կոթողներու նկարները։

Յօդուածագիրը ընդարձակ ծանօթութիւններ կուտայ վերոյիշեալ յիշատակարաններու շինութեան, անոնց հիմնարկութեան, քանդումին եւ վերանորոգութեան վերաբերմամբ։

Բացի ճարտարապետական իր մասնագիտութենէն, Գ. Իւթիւճեան մտնելով պատմութեան մարզին մէջ, ընդարձակ տեղեկութիւններ կուտայ Հայոց ծագումին մասին, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։

«Հայկական քաղաքակրթութեան ծագումը — կը գրէ Գ. Իւթիւճեան — կը կորսուի ժամանակի խաւարին մէջ եւ կը շփոթուի Հիթիթներու, Հուրրիներու եւ Ուրարտացիներու մշակոյթին հետ։

«Հայաստանի թագաւորութիւնը եւ իշխանապետութիւնները հաստատուած էին բարձրաւանդակներու վրայ եւ կը տարածուէին Կասպից եւ Սեւ Ծովու միջեւ, եւ աւելի վերջերը դէպի Միջերկրական։

«Հայաստանը հանդիսացած է մեծ արշաւանքներու ճամբայ մը եւ բազմաթիւ անգամներ ենթարկուած է դրացի ժողովուրդներու յարձակումներուն։ Ոչ Ասորեստանցիները, ոչ Բաբելոնացիները, ոչ Սասանեանները ու Պարթեւները, եւ ոչ ալ Թուրքերն ու Սելճուքները, ինչպէս նաեւ Մեծն Աղեքսանդր, կրցած են վերջնականապէս ոչնչացնել Հայոց Ցեղը եւ անոր լեռնարնակ եւ անկախ մտայնութիւնը։

«Հայաստան արշաւող ժողովուրդներէն մեծ մասը անհետացած է այսօր, մինչդեռ ոչ մէկը կրցած է ունենալ փոքրիկ հայ ժողովուրդին յաւիտենական տոկունութիւնը»։

Ապա, յօդուածագիրը, ճշգրիտ թուականներով՝ կը գծէ պատկերը Հայոց պատմութեան արկածալից շրջաններուն, սկսած Հուրրիներու եւ Միտաններու շրջանէն մինչեւ Պարսից արքայ Տարիոս Ա.ի արշաւանքը եւ մինչեւ Հայոց անկախութեան կործանումը (1071)։

Շահեկան է այն մասը, ուր Ե. Իւթիւճեան կը յիշէ անունները այն բոլոր Հայերուն, որոնք, ազգերու պատմութեան մէջ նշանաւոր հանդիսացած են, ինչպէս օրինակ Բիւզանդիոնի կայսր Յուլիոս Կոստանդի դաւակը, որ իր ուսանողութեան շրջանին կը ծանօթանայ Աթէնքի մէջ նոյնպէս ուսանող երիտասարդ Հայու մը՝ Պարոյր, որ յետագային կը դառնայ իր ժամանակի ճարտասանութեան արքան։

Նափոլէոն Ա. կայսեր հաւատարիմ Մամլուքը՝ Ռուսթան, ծնած էր Վրաստանի մէջ՝ 1780ին։ Ըստ շատերու կարծիքին, այս սեւամորթը հայկական ծագում ունէր, իսկ կային նաեւ այնպիսիներ որոնք կը պնդէին անոր վրացական ծագումին մասին։ Ռուսթան այնքան հաւատարմօրէն ծառայած է Նափոլէոնի, որ այս վերջինը հետաքրքրուած է Կովկասցիներով, ի մասնաւորի Հայերով։ Կայսրը իր մամլուքներու բանակը կազմած է Վրաստանի եւ Հայաստանի լեռնարնակներէն եւ այդ առթիւ Եգիպտոս կատարած իր արշաւանքի ընթացքին գրած է. — «Իմ հաւատարիմ մամլուքներս մեծամասնութեամբ հայ ծագումով քրիստոնեաներ են ...»։

1804ին, Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոցին մէջ Նափոլէոն Ա. կը հաստատէ ամպիոն մը, որուն առաջին դասախօսը կ'ըլլայ Շապան անունով Հայ մը։ Կայսրը այս վերջնոյն կ'առաջարկէ իրեն ցոյց տալ Հայ մը որ կարող ըլլայ պլուխ հանել խիստ կարեւոր առաքելութիւն մը Պարսկաստանի մէջ։ Այդ առաքելութիւնը խրատամբ փափուկ էր, վասնզի անոր առաջին առանձնողը՝ Ֆըրանսացի Ժոպէր, Շահին երկիրը հասնելուն պէս բանտարկուած էր։ Շապան Նափոլէոնի կը ներկայացնէ Միր Տավուտ անունով Հայ մը, որ հարկ եղած յանձնարարականներով կը մեկնի Պարսկաստան եւ կատարելապէս պլուխ կը հանէ առաքելութիւնը։

Կայսրը, գոհ մնալով, Միր Տավուտին կը շնորհէ Պատուոյ Սուր մը եւ աւելի ուշ զայն կը կարգէ դեսպան՝ Շահին մօտ (1806 – 1817)։

Ընդգծելու համար Նափոլէոն Ա.ի աչքերն ու համակրանքը դէպի Հայերը, անոր կը վերագրուի հետեւեալ դէպքը։

Ռուսաստան արշաւանքի ընթացքին, կայսրը երբ կը տեսնէ այն կազմակերպուած եւ ծրագրուած աշխատանքը որոնց հետեւանքով շատ դիւրաւ հրոյ ճարակ կը դառնան եւ մոխիրի կը վերածուին քաղաքները, կը գոչէ. «Չեմ կրնար հաւատալ որ ռուս գիւղացիները ընդունակ ըլլան այս տեսակ ճարպիկ դարձուածքի մը։ Կը կասկածիմ որ Հայերու մատը կայ ...»։

Կը յիշէ այնուհետեւ անցեալին մէջ նշանաւոր Հայերու անուններ՝ Էթիէն Ասկան որ Ֆրանսա եկած էր Սորպոնի մէջ ուսանելու եւ որ յետոյ դարձաւ մտերիմ բարեկամը Վ. Հիւկոյի, Պերանժէի, Կաբրիոլոնի, Սեյնթ-Պեօվի, Գոմարի եւ Կամպեթայի։ Այս վերջնոյն պաշտօնները եղած են Ասկանի աշակերտները։

Կը յիշատակուի անունը Կարապետ Շահնազարեանի, որ Ֆրանսերէն լեզուով բազմաթիւ աշխատութիւններու հեղինակը ըլլալէ զատ, Նափոլէոն Գ. կայսեր ներկայացուցած է յուշագիր մը, խնդրելով անկէ միջնորդութիւն ի նպաստ Զէյթունի ապստամբներուն։ Այս յուշագրին հետեւանքով է որ Ֆրանսա միջնորդած է ի նպաստ Զէյթունի քաջերուն։

Հասնելով մինչեւ մեր օրերը, հեղինակը կուտայ բազմաթիւ անուններ՝ Գալֆայեան, Մինաս Չերազ, Կ. Բասմաճեան, Արշակ Չօպանեան, Մելիք Դուիթ Պէկ եւայլն որոնք տասնեւիններորդ դարու վերջին մինչեւ քսաներորդ դարու սկիզբը իրենց անձնական գործերով եւ խորդամանութիւնով ստարած են հայկ. ուսումնասիրութիւններու տարածման։

Այս է ահա ընդհանուր կառոյցը Ե. Իւթիւճեանի յոյժ շահեկան ուսումնասիրութեան, որուն մէջ, ինչպէս ըսինք, ճարտարապետական իր խոր հմտութենէն զատ հեղինակը հանդէս կուգայ նաեւ իբրեւ պատմաբան։

Անգամ մը եւս ներշնչուելու եւ հպարտանալու համար մեր հոյակապ անցեալով, ամէն Հայ արժէ որ կարդայ Գ. Ե. Իւթիւճեանի այս գեղեցիկ ուսումնասիրութիւնը։

Ա. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԱԾԻՆԻՆ ԱՆՈՒՆԸ ԴՐԻՆ ՀՐԱԶԴԱՆ

Երեւան — Հրազդան շոգեկառքին մէջ արտակարգ իրարանցում յառաջ եկաւ, երբ շոգեկառքը մօտեցաւ քաղաքին։

Տոմսակավաճառը՝ Թորգոմ Գրիգորեան անմիջապէս հրամայեց, որ այրերը անցնին միւս վակոնը, իսկ շոգեկառքը արագացուց իր ընթացքը։

Արուսեակ Գրիգորեանի վիճակը կը ծանրանար, երկունքի ցաւերը կ'աւելնային։

— Շոգեկառքը արագացուց իր վազքը, քանի մը վայրկեանէն կայարան կը հասնինք, կը յուսադրէին այս ու այն կողմէն կիները։

Յանկարծ վակոնին մէջ, Արաքսիէի մօտերը, լսուեցան ուրախ բացականչութիւններ եւ շնորհաւորութեան խօսքեր։

Բոլորն ալ կ'ողջունէին, իսկ մէկը կ'առաջարկէ Հրազդան մկրտել նորածինը։ Մայրը կը համաձայնի։

ԵՐԵՒԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»Ը ՆՈՐԷՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Վրացիներուն յաղթելէ ետք, Երեւանի «Սպարտակ»ը փայլուն յաղթանակ մըն ալ ապահովեց ռուսական ամէնէն զօրաւոր խումբերէն մէկուն դէմ, Երեւանի մէջ։ Մոսկուայի «Տորպեդօ» խումբը, որ պարտուեցաւ 1–0 արդիւնքով, Խ. Միութեան անցեալ տարուան ախոյեանն էր։

Այս յաղթանակով հայկական խումբը երրորդ դիրքին հասաւ Խ. Միութեան ախոյեանական մրցումներուն մէջ, որոնք դեռ կը շարունակուին։

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Շնորհաւորելի է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, իր վերջին երկու որոշումներուն համար՝ Հայաստանի Կոտայքի շրջանը վերամկրտել ԱԲՈՎԵԱՆ, իսկ Աղինի շրջանը՝ ԱՆԻ։ Զոյգ որոշումները տրուած են Հոկտեմբեր 12ի իրենց նիստին ընթացքին։

Ժամանակն է նաեւ որ նոյն ձեւի կարգադրութիւններ ըլլան «Հնարայր» (Ալավերդի եւայլն) եւ «Նորարոյր» (Սթալին, Կալինինօ եւայլն) տեղանուններուն համար։ Անկէ առաջ հայկական գեղեցիկ տեղանուններ բնտրած էին։ Սպասելի է որ շարունակեն։

նոյնն գիծը կը շարունակեն բերելով իրենց գործին հոգը կուզէի։ Իր գործին գեղարուեստական մասը, իր ընդհանուր առմամբ իսկապէս զօրաւոր է, զօրաւոր է միտքը, արդար, եւ նոյնպէս զօրաւոր ներշնչման ու նորին երեւակայութիւնը, որոնք յաճախ իրարու ձեռք տալով՝ կը կառուցանեն իսկապէս լայնաշունչ եւ լայնալիք որմնանկարներ, որոնք կը հօսին առատաբար, արձագանգելով եւ ծաւալելով եւ յարատեւելով, մեր յուզեալ երեւակայութեան առջեւ կերպաւորելով այն հսկայ մտապատկերն ու տեսիլները՝ զորս Ա. Ղազարու պատկառազդու քնարանուտը կը յօրինէ իր սրտին լռութեանը մէջ, զանոնք պարզելու համար կեանքի քարերուն վրայ իրենց սիրտն ու ոտքերը ուժգ օր արիւնոտող խեղճ մարդկութեան։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ուսուցիչը գրեթէ անապարանքով մը դուրս ելաւ եւ քիչ յետոյ Միրօ ախպարին հետ վերադարձաւ։

Ներսէս Արծրունին վայրկեան մը այդ տարիքոտ, բայց համակրելի ծերունիին կերպարանքը դիտեց ու ծանր ձայնով մը հարցուց

— Միրօ ախպար, ո՞ւր է աղջիկդ։

— Աստուած գիտէ... ի՞նչ ըսեմ, մի՛ մինչեւ անգամ... կերպարանքով ծերունին։

— Կուզեմ զ տեսնել զինք։

Ներսուին խլկուեցաւ ու իր աչքերը լեցուեցան տաք արցունքով մը։

Ախ, ի աչք Աստուծոյ... ի՞նչ կ'ըսեք... թոթովեց Միրօ ախպար։

— Կ'ըսեմ թէ աղջիկդ ողջ է եւ կը փափաքի քեզ տեսնել, յարեց Ներսէս Արծրունին հանդարտ ու խանդաղատալի շեշտով մը.

— Հապա Վանակա՞ն։

— Ան ալ ողջ է։

— Ալպա՞տ է։

— Այո։

Միասի՞ն են։

— Չէ։ Աղջիկդ ուրիշ տեղ է. իսկ Վանականը քանի մը օրէն կը վերադառնայ մեր քով։

Ուսուցիչը Լալէզարին հօրը նայեցաւ։ Տեսաւ որ ճառագայթ մը կը շողար անոր տրտմալի աչքերուն մէջ։

— Այս երեկոյ կը մեկնիմ ես, Միրօ ախպար, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին։ Վստահ եղէք որ երկու օրէն ետքը՝ Լալէզար հոս պիտի ըլլայ։

Արդարեւ, երեկուան դէմ, Ներսէս Արծրունին կեմ գեղին վերեւը բարձրացող լեռնէն ուղղակի Զուլաստան մտաւ, որ գեղեցիկ տեսարանով ու թրքախառն գիւղ մըն էր։ Անկից մինչեւ քաղաքը երեք քառորդ ժամ հեռաւորութիւն մը կը մնար։ Քիչ մը հանգստանալէ ետքը, կամաց կամաց քաղաքին ճամբան բռնեց։

Աստղերը սկսած էին փայլիլ, երբ Ոստանայ Դուռը հասաւ, որ քաղաքը շրջապատող պարիսպին դուռն էր։

Առանց քաղաքը մտնելու, պարիսպին տակէն ուղղակի Հայկայ վանք դիմեց։ Արուարձանը բոլորովին փոխուած էր։ Այն փողոցն՝ ուր կը գտնուէր իր տունը, գրեթէ գեղեցիկ շէնքերով զարդարուած էր. հետեւաբար շատ դժուար էր գտնել հայրենի օճախը։

— Ախ, Աստուած իմ. մինչեւ իսկ հայրենի օճախս կորսուած է աչքիս, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին ինքն իրեն։

Վերջապէս դուռի մը առջեւ կանգ առաւ։

Ատիկա իր հայրենի դուռն էր։

Խորին ու կսկծալի վշտով մը լարուած՝ նայեցաւ տանեւինը տարիներէ ի վեր աչքէն խլուած այդ դուռին ու ճամբան շարունակեց դէպի Արարուց Թաղը։

Երբ մօտեցաւ Նորակառոյց եկեղեցիին, աւագ եափէ լայն փողոց մը կար, հոն մտաւ եւ դուռի մը շշակը քաշեց։

Դուռը բացուեցաւ եւ սեմին վրայ երեւցաւ պառաւ կին մը, որ միջահասակ. գիրուկ ու բարեհամբոյր կերպարանքով մէկն էր։

— Ո՞վ էք... ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց պառաւը։

— Կ'ուզեմ ձեզի հետ տեսնուիլ, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին։

— Ինծի՞ հետ։

— Այո։

— Բա՞ն մը պիտի ըսէք։

— Կարեւոր հարցում մը պիտի ընեմ։

— Խնդրեմ. հրամմեցէք ներս ու յայտնեցէք։

Ներսէս Արծրունին սրահը մտաւ ու բազմոցի մը վրայ նստեցաւ։ Ցետոյ տխուր ու ճնշուած ձայնով մը հարցուց։

— Արծրունեանց տունը գիտէ՞ք ուր է։

— Արծրունեանց տունը... բացականչեց պառաւը։ Վարդան աղայի տունը, այնպէս չէ։

— Այո։

— Ո՛, Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ... աս անունը մի առնէք ձեր բերանը։

— Ինչո՞ւ համար, մամիկ։

— Անոր համար որ կառավարութիւնը քանդ ու աւեր դարձուց այդ տունը։

— Ինչ դժբախտութիւն... պատճա՞ռը։

— Պատճառը Վարդան աղային որդին էր. կ'ըսեն թէ աւազակութիւններ կ'ընէ եւ երկրին մէջ խռովութիւններ կը հանէ։ Բայց դուք ինչ պիտի ընէք այդ տունը...։

— Ախ, մամիկ, ժամանակով Վարդան աղա ըսուած մարդը Պարսկաստանի մէջ բարեկամս եղաւ։ Հիմակ որ բախտին բերմամբ հոս եկայ՝ կ'ուզեմ զինքը տեսնել։ Դեռ չեմ մոռցեր, ինքը յայտնած էր ինծի թէ Արարուց եկեղեցիի փողոցը կը նստի։

— Իրաւ է, երկու տարիի չափ այս փողոցը նստեցաւ. բայց յետոյ Հայկավանքին մէջ տուն մը գնեց։

— Արդեօք ո՞ւր է ինքը։

— Օրերը ձեզի տուաւ ...։

— Շատո՞նց է։

— Երեք տարի հազիւ կայ։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լոնտոնի հայ գաղութի նուիրատունե – րուն ցանկ :

Գ. Գ. Խաչիկ Մթրիպեան 11·10 անգլ· ոսկի, Նիկողոս Թարայեան 10·00 անգլ· ոսկի, Աւագ Գասպարեան 8·00, Կարօ Վանեան 7·10, Գրիգոր Շխրտմեան 6·00, Անդրանիկ Կէօքպաշեան 3·00, Տի– կին Լօրէթ Շխրտմեան 2·00, Գ. Գ. Կար– տաշ Աչձեան 2·00, Վահէ Աչձեան 2·00, Պետրոս Խօճիւրեան 2·00, Վարազ Շահ – պազեան, Մկրտիչ Գասապեան մէկական, Լեւոն Լեւոնեան 1·10, Վարդան Համ – մամտեան 1·00, Յակոբ Բագլայեան 0·10:

Գումար 60·00 անգլ· ոսկի :

ՆՈՒԷՐ

Տիկնոյթէն Յովհան Մուրատեան (Քե– մախցի) խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ քսան Ն· Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ վարչութիւնը եւ Հոգաբարձու – թիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա – տարարեն, Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, վախճանեալ ՏԷՐ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ· ՍԻՐՄԷԵԱՆԻ, Տ· ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ· ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ, Ս· Ե– կեղեցւոյս ծառայող հանգուցեալ դպիր – ներու եւ սարկաւագներու եւ բարերար

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

հոգւոց հանգստեան համար :

Կը մատուցուի քառաձայն Ս· պատա – րագ, արարողութիւններուն կը նախա – գահէ Հայր· Պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ եւ յարգել անոնց յիշատա – կը :

×

Գ· Համբարձում Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պէրպէրեան եւ Գ· Սարգիս Արզումանեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ ե– կեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Վէլէտեան, Պէրպէր – եան, Նաճարեան ընտանիքի համօրէն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յի – շատակը յարգողները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա– նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով :

Ամենայն Հայոց Կաթ· Վազգէն Ա·ի կողմէ Սրբոց Թարգմանչաց տօնի օրը թուական նշանակուած ըլլալով Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի յիշատակը պան – ծացնելու, հայ տառերու գիւտին 1600 – ամեակին առիթով պիտի կատարուի նա– եւ մասնաւոր արարողութիւն եւ պիտի կարդացուի Ընդհանրական Հայրապետին սրբատառ կոնդակը, յատկացուած յար – գանքի տօնակատարութեան: Հայ հասա– րակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտ– նուիլ

ԾԱԽՈՒ Է

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) մէջ ծախու է վիլլա մը, չորս սենեակ, 225 քառակուսի մեթր պարտէզ, ազատ: Գին 33·000 Ն· Ֆ· : Դիմել՝

Mme LAMBERT, 119 La Canebière

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութեան ուխ – տագնացութիւն Նօթր տամ տը լա Կառտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ :

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30– ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի էկ – զարքՙ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարո – ղութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օթէլ Թէրմինիւսի մէջ:

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ· Օթէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի գաղութին անդամները:

Հ· Յ· Դ· ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին:

Կը նախագահէ Ընկ· Խ· ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մաս – նակցի Թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն· Ֆ·:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրոշէ): Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվի– լի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յով· Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բագունեան, Աւագ Գազտասարեան, Դաւիթ Զաքունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ· Արզարեան, Մը– կրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրրաթեան, Հմայեակ Ու – ղունեան, Տօքթ· Յ· Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Ար– բահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Գարսամեան (Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդէն):

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագա– ներ, բարեկամներն ու ընկերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առ – թիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պա– տարագ եւ հոգեհանգստեան պիտի ու– նենայ Պօմոնի Ս· Գ· Լուս· եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Հայր· Ֆրանսայի շինա – րար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ· ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Ա– ռաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ· ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

եւ նորոգ հանգուցեալ Կ· Պոլսոյ Պատ – րիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ· ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահա – նայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յա– ւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանա – տան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար: Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ ա– րարողութեանց :

ԱԶԴ

Ընկեր Արմենակ Յակոբեան կը խնդրէ մեզմէ հաղորդել իր ընկերներուն թէ հի– ւանդանոցէն տուն փոխադրուած է (17 Րիւ տը Փարի, Ժանթիյի):

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près

(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը ե – ղած է:

Որ շինարարն է նաեւ էքս լա Շա – փէլի հռչակաւոր գմբէթին :

Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն· Ֆ·

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգ· Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին :

Կանխաւ ապահովել տեղերը մին– չեւ Հոկտեմբեր 28ը:

ԴԻՄԵԼ.— Գ· Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Գ· Դանիէլեան,
38, Rue des Châlons NAT. 42–50
Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet

Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny–des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս· ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն· Ընկերակցութեան նա – խաձեռնութեամբ:

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՑ· ԱՒԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ· ՄԵՍՐՈՊ ՊԱ – ՑԱՆՏՐԵԱՆի :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, կիրա– կակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Տօն Գիւտ Խաչի Ս· պա – տարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի եկե – ղեցիին մէջ :

Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգե– հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, ե– կեղեցւոյս հիմնադիրներէն, հանգուցեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖԸՉԸՃԵԱՆԻ յիշատակին որ երկար տարիներ ծառայեց Ս· Եկե – ղեցւոյս պայծառութեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր– դը իր ներկայութեամբ յարգելու հան – գուցեալին յիշատակը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30– ին Ահարոնեան ակումբի մէջ: Ընկերնե – րու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնա– ճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Հան– չէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ Փրէ, (Պանեէօ): Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շրջ· վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկա – յացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝
ԸՆԿ· Յ· ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Մ· Տէրոյեան, Ա· Չէօրէքճեան (երգ), Ա· Յարութիւնեան, Ս· Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ) :

Կը ներկայացուի Ա· ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
« ԷՆ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱ ՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ· Կ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱՍԻՐՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարու – թեամբ ՏԻԿ· Յ· ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագա – խումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն· ՖՐԱՆՔ

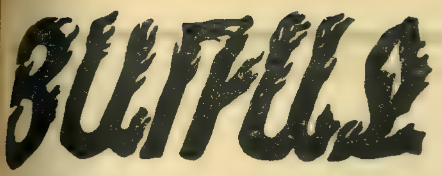

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 28 OCTOBRE 1961

Տարի — Թիւ 9241 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5042

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԳՈՀ ՉԷ ՏԸ ԿՈԼԷՆ

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉՈՒԶԵՐ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

...նախագահ Քենըտի գոհ չէ տը Կոլէն, ...վերջինիս գրած նամակին առթիւ: ...ուած է որ Ֆրանսայի նախագահը բա... ...ցութիւնը տկարութիւն կը նկատէ եւ ...համաձայն ունի թէ Խրուշչեւ Զի... ...ի հետ ունեցած տարակարծու... ...պատճառաւ, չի կրնար շատ Գեր... ...գրաւել եւ արեւմուտք մտահոգ ...պատճառ չունի, ժամանակ ունի ...ձեռքերը ազատ շարժիլ:

...Կոլ գրած է Քենըտիի թէ փորձել ...պահել այս միջոցին Խրուշչեւի ...կը նշանակէ տկարութիւն ցոյց ...նման վերաբերում մը, ըստ տը ...պիտի աւելցնէ նոյնիսկ պատերազ... ...վտանգը: Պեռլինի տագնապը ստեղ... ...ած է Խորհ. Միութեան կողմէ, ու ...անոր կը մնայ առաջարկներ ընել ...կը փափաքի բարեփոխել Արեւմտ... ...ներու Սթաթու Քուոն:

...այն պարագայի մէջ, պէտք չէ ըս... ...անալիքի տակ բանակցիլ: Ֆրանսա ...չէ որ Մոսկուայի ամերիկեան դես... ...Թոմփսըն խորհրդային մօտքերը ...բայց կը ճշդէ միեւնոյն ժամա... ...թէ եթէ խօսակցութիւններ տեղի ...միայն ամերիկեան շահերը կը... ...իրրոյ առարկայ ըլլալ, Ֆրանսա ...ռնով չի խառնուիր այդ խորհր... ...ցութիւններուն:

Քենըտի տարբեր կը մտածէ: Եթէ հա... ...այն է խորքին մէջ, համաձայն չէ ...մէջ: Գիտէ թէ պիտի չկարենայ ...սերը համոզել: Կրոմիքոյի հետ ունե... ...խօսակցութիւնը լուսաբանեց զինքը ...մասին: «Կ'ուզէք որ մրցաստան մը ...անակեմ խնձորի մը հետ» ըսած էր ...ոտքիս նախարարին:

Քենըտի կ'ուզէ առիպել Ռուսերը որ ...նց խաղաթուղթերը մէջտեղ դնեն: ...ինչ ընել ուրեմն անոնց վրայ ձգ... ...պատասխանատուութիւնները:

...ըստ չի հասկնար նաեւ թէ գրպար... ...իբրեւ տկար քանի որ զօրքի գլուխ ...ին է վեր զինուորական վարկերը բր... ...պէս աւելցած են, դաշնական զէնքե... ...արտադրութիւնը կրկնապատկուած է ...000 պահեստի զինուորականներ ...ուած են:

...ասնական չէ նաեւ Քենըտի – տը ...անակցութիւն մը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

...երէկ գրեթէ կաղրած էր Հինգշաբ... ...որ Ֆրանսայի եւ գլխաւորաբար Փա... ...նշէ ուր հաղորդակցութեան բոլոր ...ը կաղրած էին:

...ԱՌԻՋԻ

...Սէն – Լազառ, Կառ տիւ Նոռ, ...Լիոն, Էնվալիտ, Գառթիւ, Մոն... ...Լիոն անշարժութեան դատա... ...ուած էին, միայն խմբի կայարանն ...երթեւեկ կար: Մեծ – Փիծերու ...ելեկտրական երթեւեկին 25 առ հա... ...կար միայն:

...ՐՈ

...մը ռամեր կը բանէին միայն եւ ...վրայ մէկ ռամ կար: Մը... ...ներուն միայն գլխաւոր կայա... ...բաց էին եւ ժամը անգամ մը ...կար կարգ մը գիծերու վր... ...ը եւ գրեթէ պարապ որով ...միայն հաւատք ունէին թէ ...մեթրօ գտնել եւ անոնք որ առիպ... ...էին նախընտրաբար տունը մնա ...կարգ մը հաստատութիւնները եւ ...ները գոց մնացին եւ Շաբաթ օր աշխատելով պիտի փոխարինեն կորսը–ւած օրը:

ՕԹՕԳԻՒՍ

Ոչ մէկ օթօպիւս կը բանէր բովանդակ մայրաքաղաքին մէջ:

Եւ վերջապէս Թղթատարը մասամբ չկրցաւ աշխատիլ որովհետեւ շատեր չէին կրցած աշխատանքի վայրը երթալ, ջուրին ճնշումը պակսած էր, ազբերը չէին հաւաքուած եւ օդանաւերու հարիւրէն տասը միայն կ'աշխատէր: Ուրբաթ առաւօտ ժամը 8էն 12 ելեկտրականութիւնը եւ կազը իրենց կարգին կ'ընդհատէ–ին իրենց աշխատանքը, ապահովելով սակայն մեթրոյին երթեւեկը որ անցեալ շաբաթ ելեկտրականութեան գործադու–լին պատճառաւ, անակնկալօրէն դադրե–ցաւ եւ խուճապ ստեղծուեցաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդէն ետք, Թեռ–նուար յայտարարեց թէ Ալժերական Հար–ցերու նախարարը՝ Ժոքս պիտի պատաս–խանէ Պեն Խետտայի ճառին: Ցայտնի չէ սակայն թէ Ժոքս Փարիզի մէջ պիտի խօսի թէ ոչ Ալժէրիմէջ ինչպէս կ'ըսուի կարգ մը աղբիւրներու համաձայն:

ՌԱԳԱԹԻ մէջ կը յայտարարեն թէ Մա–րոք միշտ իր հողամասին ամբողջակա–նութեան մասնիկը կը նկատէ Մաուրի–տանեան:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Պուլ–կարիոյ ոստիկանապետը, Թէլ Ավիվի թերթի մը համաձայն իր դէմ եղած ամ–բաստանութիւնն այն է թէ տարագրամի առեւտուրով կը զբաղէր:

ՊՈՆԱՌԻ մէկ պատառը յիսուն միլիո–նի ծախուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի: Վաճառքին ընդհանուր հասոյթն էր՝ հինգուկէս մի–լիոն Նոր Ֆրանք:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ ապս–տամբած Քիւրտերը պիտի դատուին զինուորական ատեաններու կողմէ: Մինչ այդ կառավարութիւնը գրաւած է 36 «յանցաւոր» Քիւրտերու ունեցածները:

ՍԷՆԹ – ԷԼԷՆ կղզին, մեռնելու վրայ է կ'ըսէ տեղւոյն անկլիքան եպիսկոպոսը, որ Լոնտոն հասաւ առջի օր: Անգործու–թիւն կը տիրէ 4800 բնակիչներուն մօտ և Նափոլէոնի յիշատակարաններն ալ այցե–լու պիտի չունենան գալ տարի, երբ շոգենաւերը այլեւս չկենան: Եպիսկոպո–սը կ'ուզէ որ ճարտարարուեստ մը ըս–տեղծուի, Հարաւ. Ատլանտեանի մէջ կորսուած այս պատմական կղզին փրկե–լու համար:

ՆՈՊԵԼԻ գրական մրցանակին արժա–նացաւ Եուկոսլաւ գրագէտ մը՝ Իվօ Անտ–րիչ: Ծնած է 1892ին, Պոսնիոյ շրջանը: Իր գլխաւոր վէպն է՝ Կամուրջ մը կայ Տրինայի վրայ» Դիւանագիտական աս–պարէզ մը ունեցած է Եուկոսլաւիան ներկայացնելով կանազան քաղաքներու մէջ ինչպէս՝ Հռոմ, Պուքրէշ, Մատրիտ, Թրիէսթէ, Ժընեւ, Պրիւսէլ եւ Պերլին: Առաջին գործը՝ «Էքս Փոնթօ» հրատարա–կած է 1919ին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը իտալա–կան Անսալտօ ընկերութիւնը 48.000 թոն–նոց վեց քարիւղատար նաւեր պիտի շինէ Խորհ. Միութեան համար: Արժէք՝ 24 միլիառ հին Ֆրանք:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհ. քարտուղա–րը՝ Ապտել Խալէք Հասունա յայտարա–րեց թէ Սուրիայէն դիմում մը ստացած է կրկին իր տեղը գրաւելու համար Լի–կային մէջ: Անդամները նիստի հրաւի–րած է Հոկտեմբեր 28ին:

ԿԻՒՐՍԷԼ Թուրքիոյ հանրապետու–թեան նախագահ ընտրուեցաւ 434 ձայնով 607ի քուէի վրայ: 173 ճերմակ քուէ կար: Սահմանադրական մեծամասնու–թիւնը 405 է:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Քուէ–պարի նախագահական բոլոր իրաւասու–թիւնները պիտի ստանձնէ Սուրիոյ մէջ, փոխանցման շրջանի մը համար:

ՄԱԿը դատապարտեց խորհրդային հիւ–լէական փորձերը եւ քաղաքական յանձ–նախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց ուր կոչ կ'ընէ Խորհ. Միութեան որ հրաժարի յիսուն մեկաթոննոց ռումբը պայթեցնելէ (ճշդուեցաւ թէ առջի օրուան ռումբը 30 մեկաթոննոցը չէր): Խրուշչեւ «ցաւ յայտնած էր» ճափոնի վարչապետին այս փորձերուն առթիւ գրած ... է ... պատերազմական ճիգերուն դէմ դնելու համար:

ԹՈՒՆԻՍԻ մէջ կանգուածային ցոյցեր կատարուեցան ձախ տարրերու կողմէ, Խորհրդարանին մէջ ծեծուող օրէնքի մը առթիւ որ քաղաքական բռնատիրութեան կը վերաբերի:

ԼԱԿԱՅԱՌՏ եւ ընկերները զօրս սպա–նական իշխանութիւնները հսկողութեան տակ առին վերջերս, Քանարեան կղզի–ներ աքսորուեցան:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ արտաքսումը կուսակցու–թենէն օրէ օր աւելի հաւանական կը թուի: Միւս կողմէ կարգ մը աղբիւրնե–րու համաձայն, Շու Էն Լայ Մոսկուա պիտի չվերադառնայ, հակառակ նախա–պէս լուրածին:

Խօսք Վասն Պարտիզանի

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԽՄԲ. — Այսօր, իր մահէն տարի մը ետք իր յիշատակին նուիրուած հոգե–հանգիստի մը նախօրեակին, լոյս կը տեսնէ նաեւ այն հատորը զոր հրատա–րակուած չտեսաւ:

Յակոբ Տէր – Յակոբեան տարիներ նը–ւիրուած էր այս գործին, այս գիւղին պատմութեան, Պարտիզակի, որուն միւ–տիրը եղած է մօտ հինգ տարի:

Յաւերժացնելու համար իր յիշատակը, իր այրին եւ զաւակները այս գիրքին բո–վանդակ հասոյթը կը սուիրեն Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթական մարմինին:

Ստորեւ էջ մը «ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒ–ՏԻԿ» հատորէն, իբրեւ նախաճաշակ:

x

Պարտիզակ իր հրապոյրը կը պարտի ոչ միայն իր աշխարհագրական դիրքին այլեւ բնակչութեան տաքարիւն ու հիւրընկալ բնութեան: Պարտիզակցին համակրելի է, անուշեղու, ժպտաչուրթ ու զուարթ: Կատակարան: Իր ժպիտին արմատը սակայն կը կէն երգիծական ու արհամարհ թելեր, բայց չեն զգար: Իր անվերապահ ծիծաղը կը վարակուէ զայն: Անձնուիրական շարժումներ ունի, առձնուէր է, բայց փոխադարձութեան մըն ալ կը սպասէ, բնական է այս: Կը սիրէ շաղակրատել, քիչ մըն ալ մեծա–բանել: Առատաձեռն չէ, ոչ ալ կծծի: Գիւղը աղքատ է՝ հաշիւը պէտք է գիտ–նալ: Երբ ճամբան հանդիպիս, անվերա–պահ քեզ կը մեծարէ. կը հիւրընկալէ ու կը ծառայէ: Ուսումնասէր է, իր գիւղին ժմընցուցած մտաւորականութեամբ կը պարծի իրաւամբ: Բանաստեղծական ու հովուերգական խառնուածք ունի:

Պարտիզակցին չուկայի արճարանները լեցնող ծոյլերը, ժամուն պատին տակ ա–րեւին դիմաց մրափողները կամ ծառե–րուն տակ երազողները չեն. ասոնք երեան են, ասոնց թիկունքը կայ. անոնք որ օրն ի բուն անբերրի հողերուն հետ կը մը–ւայտին, թթաստաններու խորը իրենց օ–րը կը սկսին եւ կը լրացնեն արեւին հետ, հեռաւոր անտառներու մութին մէջ ածուխ կը պատրաստեն, ծխախոտի բեռ–ները ժաքամնեցնելով իշխանութեանց դէմ կը կռուին, ձմրան վառելիքի հա–մար չոր փայտի խուրձեր կ'որոնեն դա–րաւանդէ դարաւանդ:

Հապա թիկունքի ամենամեծ ո՛ւժը: Կինե՞րը:

Պարտիզակ իր համբաւը ոչ իր դիրքին եւ ոչ ալ երիկմարդոց անուշ լեզուին կը պարտի. Պարտիզակի ոգին իր կինն է, չարքաշ. աշխատասէր, բանիրուն, փու–թաջան, անձնուէր եւ ոչ միայն տնական հոգերը, այլեւ գործի եւ աշխատանքի հո–գերն ալ անոր ուսերուն վրայ են բեռ–ցուած: Եւ ան կը տանի զանոնք հրեշտա–կային համբերութեամբ: Ասիկա քիչ մը մեր բոլոր հայ գիւղերուն համար կըր–նանք ըսել:

Իր հիւրասիրութիւնն ու զրկարաց ըն–կերութիւնը անմոռանալի հրապոյր մը կը թողուն բոլոր այցելուներուն վրայ որոնք այսպէս սրտանց կը կապուին գիւղին ու գիւղացիներուն:

Պարտիզակցի կինը քաղցրաժպիտ, անկեղծ ու անձնուէր է: Իր զաւակնե–րուն սիրոյն չիվարանիր զայթելՊոլիս իր կուրծքն ու ձիրքերը տրամադրելու «ա–լաց» լակոտներուն, որպէսզի ապագայ մը ապահովէ իրեններուն, քանի որ հայ–րը անկարող է այդ բանին:

Ես ալ Ա. Ա. Պետիկեանի պէս պէտք է գոչեմ— «Եթէ կնիկ – մարդիկը չըլլա–յին, ի՞նչ կ'արժէին Պարտիզակի էրիկ – մարդիկը»:

Ոչ մէկ գիւղի համբաւ այսքան տարա–ծուն է:

Բայց ի՞նչ է այն միջիէը որ բոլոր ի–րեն մօտեցողները կը դիւթէ այս պարզ գիւղը: Ոչ մէկ գիւղ իրեն չափ գրակա–նութիւն ունեցած է, ոչ մէկ գիւղի հա–մար այնքան գրիչ է շարժած: Ի՞նչ է պատճառը: Իր զուարճապեղ դի՞րքը. իր զրկարաց հիւրընկալութի՞ւնը. իր ման–րանկար հայաստանութի՞ւնը. իր ծոցէն արձակած մտաւորականներու ճոխ հո՞յլը զոր ոչ մէկ հայ գիւղ տուած է (պատ–րիարք, եպիսկոպոս, վարդապետ, վար–ժապետ, ուսուցչապետ՝ բոլորն ալ գրէ ու գիրքի մարդիկ), իր վարդերանց աղ–ջիկներուն ճերմակմնիդրեա՞ն, իր մա–նուկներուն քաղցրաչեշտ կանչե՞րը, իր վաստակաբեկ մշակներուն բրիչէն ուսին լուռ ա՞նցքը, իր պառաւներուն խնկա–բոյր մաղթանքնե՞րը, արեւին մէջ իրենց մեռած բջիջները կազդուրող պապուկ–նե՞րը, յոխորտանքով շրջող իր էֆէնե՞–րը, իր քաջ տղոց հէքեաթնե՞րը, իր ե–րիտասարդութի՞ւնը որ կենդանի է, շարժուն եւ... երկսեռ, իր կիներուն մին–չեւ ոտքերը ծածկող անհուն շալվար–նե՞րը, իր միականի մունետի՞կը, իր պակասամիտներուն տեսարա՞նը, ալ ի՞նչ ըսեմ, ըսեմ նաեւ թէ գիշերային ժիժի–ներուն պղլիներին խառնուած իր Քաջձո–րին հոտե՞րը...

Ո՞րը, չեմ գիտեր:

Սերիչ բացատրութիւն չեմ կրնար գտ–նել:

Բոլոր տեսանելին ու անտեսը: Բոլոր տուեալները եւ ոչ – տուեալները ի մի բերելով, համադրելով, խտացնելով կ'ը–սեմ թէ Պարտիզակ ՍԷՐ մըն է:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՆ ԱԼ ԽԵՆԹԵՑԵՐ ԵՆ...

Հաւանաբար ինծի պէս, ձեզմէ շատեր ալ կարդացին զգայացունց լուրը,— Գնչուներն ալ հայրենիք կ'ուզեն:

Անցեալ շաբաթ, Փարիզի մէջ, անոնց Թագաւորը, Վայտա Վոյվոտ Գ. մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, հարցը պաշտօնապէս դրած է մէջտեղ եւ շուտով կը խոստանայ զայն տանիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ժողովին: Ըստ նոյն աղբիւրին՝ Նորին Վեհափառութիւնը միտք ունի, իր վաչկատուն ցեղին իբրեւ հայրենիք պահանջելու, Ափրիկեան կամ Ծաղալական Ովկիանոսներէն կղզի մը:

Ծննդեան նոր պետութեան անունը որոշուած է արդէն,— Ռոմանեստան: Այս անունը մեզի կը թուի տեսակ մը խառնուրդ՝ նախկին հզօր Հռոմի եւ... Հայաստանի: Այդպէս չի՞ հնչեր ձեր ականջին:

Ունին ի հարկէ իրենց ազգային դրօշը, բայց եռագոյն չէ: Երկու գոյնէ կը բաղկանայ, կանաչ եւ կապոյտ: Մեզի բացատրած է նաեւ թէ ինչ կը խորհրդանշեն այդ գոյները: Կանաչը Երկիրն է, ուրեմն Յոյսը, կապոյտը՝ տիեզերական անհունութիւնն է, Քոսմոսը, ուստի եւ Ազատութիւնը:

Յոյս եւ Ազատութիւն, ուրեմն, ինչ որ նուազ ռազմական է, պէտք է ընդունիլ:

Գնչուներու Թագաւորը նոյնքան հետաքրքրական եւ նոյնքան զգայացունց տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ իր ժողովուրդին մասին: Ես իր ասուլիսէն իմացայ թէ Գնչուները, զորս վեր ի վերոյ քանի մը հարիւր հազար կը հաշուէի, առաւելն մէկ երկու միլիոն, ինը միլիոն են եղեր: Եւ դեռ ասոնց մէջ չկայ այն երեքուկէս միլիոնը, որ զոհ գացած է, միշտ ըստ Նորին Վեհափառութեան հաւաստիացումներուն, նացիական վայրագութեանց:

Թէ որքա՞ն ճիշդ են այս թիւերը, ողջերունը ըլլայ թէ մեռածներունը, բաւ իս դժուար է բան մը ըսել: Մեր գործը արդէն ցեղի մը հետ է, որ իսկապէս կ'ապրի ի սփիւռս աշխարհի, ցեղ մը որ երբեք չի կենար նոյն տեղը, շարունակ կը շուէ...: Կարելի՞ է միթէ հաշուել աշխարհի արագիլներուն թիւը, կամ որ ձեւ է ուրիշ գաղթող կենդանական խումբի...

Ինչ եւ իցէ, կարեւորը արդէն այս չէ:

Կարեւորը հայրենիք ստեղծելու հարցն է: Ամբողջ օրը անհանգիստ եղայ, այդ լուրը կարդացած օրս: Ինծի մը պէս կը խօսէի ես ինծի հետ, սենեակիս մէջ թէ փողոցը, կրկնելով շարունակ. «Մեղք, մեղք, մեղք, պիտի ըլլայ ասոնց ալ... մեղք, ասոնք ալ խենթեցեր են... բայց, պէտք չէ ձգել, պէտք է բան մը ընել: Եթէ ուրիշներ անտարբեր են, գոնէ մենք, Հայերս, պէտք է զգուշացնենք զանոնք... չըլլայ թէ ըլլեն այդ ապուշութիւնը գործեն...»:

Վերջ ի վերջոյ որոշեցի նամակ մը գրել:

Որովհետեւ, ինչո՞ւ մեղքս պահեմ, շատ կը սիրեմ եւ միշտ ալ սիրած եմ այս տարօրինակ, շատ խորհրդաւոր եւ հպարտ մարդիկը: Եւ այս, ի տղայ տիոց:

Գնչուները, զորս աւելի յաճախ «Ճինկենէ» կը կոչէինք մեր տղայութեան, իմ աչքիս միշտ ալ ներկայացած են իբրեւ մեր երկրագունտին ամէնէն ազատատենչ բնակիչները: Ինչ կ'ըսեմ, բոլոր ժողովուրդներու մէջ՝ ամէնէն ազատը, իրապէս ազատը, այս հրաշալի բառին ամենալայն, ամէնէն հրաշալի իմաստով:

Հիմա կը յուսամ թէ բոլորիդ համար այլեւս պարզ է թէ ինչու ուզեցի գրել այդ նամակը եւ զայն յղել Նորին Վեհափառութիւն, Վայտա Վոյվոտ Գ.ին, Թագաւոր եւ տէր համայն Գնչուներու, ի սփիւռս աշխարհի:

Նամակս խմբագրեցի ի հարկէ Ֆրանսերէն եւ զայն յանձնեցի առաջին հանդիպած Գնչուին, ինչ որ դժուար չեղաւ: Եւ խնդրեցի անկէ, որ իր կարգին, զայն շուտափոյթ հասցնէ իր Թագաւորին: Փայլուն աչքերը մթին, խռովք մը մատնեցին, երբ յայտարարեցի թէ մահու կենաց խնդիր է, իրենց՝ Գնչուներուն համար, նամակիս ապահով եւ արագ տեղ հասնիլը:

Եւ որովհետեւ այդ նամակին մէջ, սրտնապարծութիւնը ունեցայ ձեւով մը Հայութիւնն ալ խառնելու, իմ բոլորովին անձնական մտածումներուս, ստիպուած՝ զայնահա կը յանձնեմ մամուլին, առ ի տեղեկութիւն հայրենակիցներուս:

Ահա նամակիս թարգմանութիւնը:

Վեհափառ Տէր,

Ահ ու սարսափի մատնուեցայ, երբ Ֆրանսական օրաթերթի մը մէջ կարդացի Ձեր խօսքերը, ըստ որում որոշած էք հայրենիք մը ստեղծել ձեր սիրելի հպատակներուն՝ Գնչուներուն համար:

Եւ այն ալ, կղզիի մը վրայ...:

Նախ քան որեւէ ուրիշ միտք կամ թելադրանք, խնդրանք, չեմ գիտեր ինչ բառ գործածել, Ձերդ Վեհափառութեանը կ'ուզեմ հաւաստիացնել թէ ինչ որ պիտի ըսեմ կը բխի այն խոր համակրանքէն, զոր կը տածեմ ձեր ցեղին հանդէպ:

Այս ըսելէս անմիջապէս ետք համարձակութիւնը կ'առնեմ, բացէ ի բաց, եւ առանց բառերս ծամելու, յայտնելու ձեզի որ Ձեր կեանքին ամէնէն խոշոր սխալը գործելու ճամբուն մէջ կը գտնուիք:

Ի՞նչ է կ'ըսէք, ի՞նչ է կ'ընէք, Տէր Թագաւոր, խենթեցա՞ր էք...:

Ես կը կարծէի թէ աւելի խելացի էիք: Կը կարծէի թէ գիտէիք, ամէն մարդէ աւելի դուք գիտէիք թէ ազատ հայրենիքներ չկան այլեւս, գոյութիւն չունին: Ցնորք է ազատութիւնը, պատրանք, ինքնախաբէութիւն: Աչք մը պտըտցուցէք Ձեր չուրջը, կրնա՞ք ինծի ցոյց տալ հայրենիք մը, որ ազատ է: Աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ կրնա՞ք գտնել հատ մը միայն, մեծ թէ պզտիկ:

Բոլոր ազատ կարծուած ժողովուրդները, իրականութեան մէջ, գերութեան մէջ կ'ապրին, ամէնէն անարգ բռնակալութեան տակ: Եւ այդ գերութեան շղթային օղակները օր ըստ օրէ կը բազմանան, օր ըստ օրէ կ'ամրանան: Զինուորական, քաղաքական, տնտեսական, ընկերաբանական, մշակութային, եւ հիմա նաեւ, ամէնէն սոսկալին, գաղափարախօսական...:

Ուստի այս մասին լաւ է որ աւելի չերկարեմ ու հաստատենք պարզապէս, որ ազատ հայրենիք մը ունենալ պարզապէս կը նշանակէ այս կամ այն կողմին խաղալիքը դառնալ: Եւ երբ գիտենք թէ այդ «խաղալիկ»ը առնուազն հիւլէական ռումբ մըն է, ալ կրնաք երեւակայել վիտանգը, զոր կը կախէք ձեր խեղճ հպատակներուն գլխուն եւ որուն քով հիներու դամոկլեան սուրը, ալպայական, ծիծաղելի խաղալիկ մըն է:

Ցեղոյ կայ աւելի սարսափելին: Մարդ են, չէ՞, կը յարին այս կամ այն կողմին: Շուտով կը ստեղծուին խումբեր, կուսակցութիւններ, համակիրներ եւ «հակներ...» ալ զայնէ մէջէն ելլէք ե- թէ տեսնէիք միայն մեր մէջ գոյութիւն ունեցող «հակակցութիւնները», այն ատեն կը համոզուէիք եւ վերջնապէս:

Ու վերջ ի վերջոյ հայրենիք ստանալով ի՞նչ ըրած եղաք: Հասած եղաք մինչ հակառակ արդիւնքին: Անհերեւակայելի, անհաւատալի, փարատոքսալ, հետեւեալ արդիւնքին,— Միակամ էիք, բաժնուեցաք...

Դեռ անցեալ օր Հրեայ մըն էր որ կըսէր ինծի. «Երկու հազար տարիէ ի վեր մէկ տեսակ հրէութիւն կար, այսօր բաժնուած ենք երկուքի... մեր հայրենիքին, Իսրայէլի պատճառով»:

Ուստի, Տէր Արքայ, բոլորիս համար պէտք է այլեւս յստակ ըլլայ թէ միայն ազատ ազգերը անոնք են, որոնք հայրենիք չունին:

Որոնց մէջ, բարեբախտաբար նաեւ դուք, Գնչուներդ:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՒ ԻՐ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հինգշաբթի թիւով հրատարակեցինք թղթակցութիւն մը, ·Միհրան Սարկաւագի ստորագրութեամբ, Անթիլիասի դպրեվանքին հանդիսական վերաբացումին մասին: Այսօր կուտանք Դպրեվանքի տեսուչին ճառը, յաջորդով վեհափառ կաթողիկոսին խօսքը:

Գործի մը ձեռնարկումի մը պահը ունի իրեն յատուկ խավքը: Այն մտերմական միձակը մարդկային հոգիէն ներս, որ ուրախութեան, խանդավառութեան, միձական հաւատքի ու քաղցր յոյսերու, եւ, ի վերջոյ, որոշ իմաստով մը՝ անորոշ գալիքի պատճառած զգացումներու խառնուրդ մըն է:

Ամառուան կապոյտի եւ հալիսի մը ջանէ մը ետք, ահա կը մտնենք վերստին գործի դաշտին մէջ: Փառք Աստուծոյ եւ պատիւ մեր ժողովուրդին՝ ունինք աշխատանքի արտաքին բոլոր պայմանները: Նորոգուած, լուսաւոր, զոյգ շէնքերէ ներս, յարմարագոյն ձեւով կարգաւորուած դասարաններու մէջ, ճոխ ու գիտական աշխատանքի մը համար պատրաստ միձակի մէջ եղող մատենադարան մը մեր կողքին, մայրավանքի կրօնաբոյր մթնոլորտին մէջ, երիտասարդ միաբանութեան մը եղբայրական կեանքով ու համերաշխ գործակցութեամբ զօրացած, հոգիով հարուստ ու իմաստութեամբ առլցուն Հայրապետի մը քաղցր շուքը մեր վրայ, եւ ի վերջոյ ուսուցչական ուժեղ կազմի մը անմիջական նուիրումի բարիքով հարուստ, ալ ի՞նչ կը մնայ մեզի մեր առաքելութեան՝ կրօնական ու ազգային պարտքի կատարման համար.

Այս տարեշրջանին, մեր ուսանողութեան թիւն ալ կրեց զգալի յաւելում մը հասնելով մինչեւ վաթսուն, որոնց քառասունը արդէն այս տան զաւակներն են, եւ լալու ուրախութեամբ եւ անկէ բխող կարօտով կը դիմաւորեն նոր տարեշրջանը. Իսկ մնացեալ քսանը նոր ոտք կը դնեն այս սեմէն ներս փայլուն աչքերով պատանիի յատուկ եռանդուն շարժումներով, որոնց մէջէն կը կարդացուին յուսալից հոգիներու ներկայութիւն մը, ինքնին սրտառուչ եւ թրախուսի:

Ուսուցչական մեր կազմէն ներս ուրախութիւնը ունինք ողջունելու մուտքը մեր երէկի աշակերտներէն եւ այսօրուան միաբանակից եղբայրներէն երեք նորընծայ հայրերուն:

Ունինք հաստատ համոզում թէ դպրեվանքը պիտի շարունակէ մնալ, իրենց համար դպրոց մը ուր այս անգամ պիտի սորվին... սորվեցնելով: Կը յուսանք որ մեր նորընծայ եղբայրները կը մնան դպրեվանքի կեանքին հետ շաղուած անձեր եւ «քարեկամներ» մեր ուսանողներուն, այս բառին աւետարանական իմաստով:

Մեր ժողովուրդին կարիքները ծով են սփիւռքի մէջ, ուր կ'ապրինք եւ կը գործենք: Ցաճախ վանքի մեր սեղմ շրջանակին մէջ չունինք կարելիութիւնը չափելու խորութիւնը այդ ծովուն: Բայց առողջ երեւակայութեամբ եւ լուրջ անդրադարձումով գիտակցութիւնը մէկ կողմէ, եւ մեր մեծաւորներու յայնածիր հորիզոնով տեսողութիւնը, միւս կողմէ, յստակ պատկեր մը կուտան մեզի Հայու

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Իր խօլական արշաւին ու յետոյ վերջնական քայքայումին մէջ, այս սէրը անխախտ իր տեղը մնաց»:

Մինչեւ երեսուն տարեկան հասակը անհատնում վատնումներու եռեւէ եղաւ, սովորեցաւ տուն ալ ծախել ու մախել: Իր երեսին ժպտող ու ծիծաղող բոլոր բարեկամներն ու մտերիմները իրենց երեսները դարձուցին ու թթուեցուցին: «Ընդհանուր լքումին մէջ՝ ձեռք մը միայն կարկառեցաւ իրեն, իր սիրած աղջկան ձեռքը: Բայց հիմա՝ իր անկումին մէջ՝ ինքզինքը անարժան զգաց անոր ու խոյս տուաւ անկէ»:

Առաջին անգամն էր որ ոտք կը դնէր «իրական եւ դժնդակ» կեանքին մէջ: Իր բառերով իսկ ինք «մեռնելով» կը զրադէր:

Ցակոբիկ կամքի ուժէն կը մերկանայ բոլորովին, կը դառնայ արարած մը, որուն վրայ ազդելը շատ ալ դժուար բան մը չէր: Զինքը կ'ամուսնացնեն «տունը մնացած, սառկի տէր, անհրապոյր» աղջկան մը հետ: Անհատականութիւնը կորսնցուցած խեղճ ու թշուառ մէկը կը դառնայ, իր նոր հարստութեան շնորհիւ, իրեն երեւ դարձնող մտերիմներն ու բարեկամները՝ հեռզհետէ կը մօտենան կրկին: Գայմանադրական կեղծիքը այդ կը պահանջէր:

Ցակոբիկի եւ կնոջ յարաբերութիւնները անհրաժեշտէն անդին չեն անցնիր:

Եւ Ցակոբիկ հիւանդութենէ մը վերջ կը մեռնի:

Ու հոս ալ կը վերջանայ «կեանքը ինչպէս որ է» հատորին վերջին պատմուածքը:

Ցակոբիկ, ապրած ու վարած ըլլալով «լեցուն» ցեխ, հաճոյալից կեանք մը, երբ անդունդին եզերքը կը հասնի, չի կրնար ինքզինքը բռնել եւ իրեն կարկառած սիրոյ ձեռքը կը մերժէ, եւ կ'երթայ թաւալգլոր իյնալու համար հոն՝ ուր սովորաբար կ'իյնան բոլոր կեանքի դժնդակ պայքարին չդիմացողները:

Ցակոբիկ զոհը կը դառնայ պայմանադրական կեղծիք ըսուած հիւանդութեան, որ նոյնիսկ այսօր մեր ընկերութեան ամէնէն վտանգաւոր ախտերէն մէկն է:

Ցակոբիկ չփացած ու անքօնթրօլ տանը մէջ, ծոյլ եւ անառակ վարժարանին մէջ եւ ծախսող, վատնող ու մսխող պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիներուն մէջ:

×

Այս հատորին բոլոր գրուածքներն ալ «կեանքէն» փրցուած կտորներ են, հոն կը տեսնենք, կը լսենք դէմքեր, երկու սեռէն ալ, որոնք ոչ մէկ ծայրահեղ կամ չափազանցուած յատկութիւններով կ'երեւին մեզի:

Առհասարակ բոլոր դասակարգերէն ալ ներկայացուցիչներ ունինք հոն, անոնց մէջ: Եւ երբ կը մեղադրուի Զօհրապը, իբրեւ սալոնական կեանքն ու մթնոլորտը ներկայացնող վիպագիր, առնուազն չափազանցութիւն է: Միջակօրէն դասակարգը քիչ մը աւելի ուշադրութեանը արժանեցեր է գրագէտին, որուն վերլուծող ակնարկներէն չեն վրիպած ամէն մէկ մանրամասնութիւն:

« ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ »

(Անդրշիրիմի սէր, Լուսահոգին, Մամային բարեւ ըրէ, Միսը, Զաբուղոն, Ռեհան, Առջի սէր, առջի բարի, Կատակ, Ցուրթուկա, Մեղա՛յ տէր, Պարահանդէսին վաղորդայնը, Կապիկը, Զմարագտա, Մաքսապետը, Խնդուքը, Կ. Պոլիս, 1911):

Անդրշիրիմի սէր.— Ցոյն կնոջ մը, Սէրաֆիթայի պատմութիւնն է: Ամուսինը կասկածներու հետեւանքով կը թողու Սէրաֆիթան, եւ օր մը... թոքատապէ կը մեռնի: Գերեզմանին մէջէն սէր կը ներշնչէ երիտասարդին, որ անով կ'ապրի, զայն կը յիշէ, եւ մահուանը տարեդարձին՝ շքեղ պսակ մը կը դնէ անոր գերեզմանին վրայ:

Անրնական կը թուի իր վիպական կառուցուածքին մէջ. Հանրային սովորական կարծիքին դէմ ըմբոստութիւն մըն է այս գրուածքը, արդարացնելով կնոջ վարմունքը եւ պաշտելու առարկան անոր յիշատակովը ապրելով:

Լուսահոգին.— «Գէորգեան Նիկողոս աղան բանը գործը տեղը խնայումի մըն էր: Առանց ընդունուած սովորութեան եկեղեցւոյ պասկին, Սոֆիկ անունով կնոջ մը հետ ապրելով, կ'ունենայ երկու մանչ զաւակ: Հասարակութիւնը մինչեւ վերջ զայն ամուրի կը նկատէ: Մահէն վերջ զաւակներու Սոֆիկ հանըմ իր երկու զաւակներուն ժառանգութեանը համար դատարան կը դիմէ: Նախապաշարուած ամբոխը վարժուած Նիկողոս աղային այդ Նեկտար մունքը, եւ վերջիններս քոյրը, կը գոչէ Հանըմը, պատուեցած օրիորդը, կը բազմութեան ներկայութեան «ին... պատուութիւն եղբօրս. լուսահոգին... մարդ էր, անանկ բան չէր ընդունիր. Իսկ Սոֆիկ հանըմ, լռութեան ու անտարբերութեան մէջ կ'ողբայ իր ցաւերը, զգայ իր անիրաւուած մը ըլլալը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(11 Շար.)

տագնապին եւ պայքարին մասին, ի սփիւռս աշխարհի : Թերեւս շատ կը կրկնուի կարծէք այս շեշտումը քիչ մը աւելի՛ք . Ու կրկնութիւնը բնականօրէն տաղտուկ, ձանձրոյթ, եւ արհամարհանք կ'առաջացնէ հոգիներէ ներս : Բայց ճըշմարտութիւնը մէկ անգամ կ'ըսուի եւ հազար անգամ կը կրկնուի : Մարդկային կեանքի պահանջքն է այս : Իսկ երբ տագնապը խոր է, կարիքը՝ լայն պայքարը՝ համայնական, կարելի՞ է արդեօք լուռ մնալ . Ընենք ճշմարտութիւնը ու երբեք չարհամարհենք զայն : Տեսնենք ցաւը ու երբեք չմնանք անտարբեր :

Այս Աթոռը, Կիլիկեան մեր Կաթողիկոսութիւնը այդ տագնապին ու ցաւին բըրելք իր գաղթականին մէջ կը դնէ ներկայ իր վեր- ու կոչումը : Սրբազան կոչումը չափ ուխտական պայքարի մը, դըժուար մը վիճակը ունի Հայութիւնը ամենուրեք, անհաշուելի չարիքներու դիմաց . Անհաւոր այդ վոյամարտին ամուր եւ ամենադղորդ ամրոցներէն մէկն է Կիլիկեան մեր Աթոռը, որուն կը հային շատեր անկեղծ, բարի ու արդար նայուածքներով :

Մարդիկ կան եւ ոչ սովորական մարդիկ, այլ վերադոյն ատեաններու եւ գիրքերու տէր վաճառող մարդիկ, որոնք աւերակներ կ'ուզեն տեսնել այս բերդին ներս, աւազներու վրայ կառուցուած կը փորձեն երեւակայել զայն ու «արկածախնդիր»ներու բոյնի մը կը սիրեն նմանցնել զայն :

Ի՞նչ դառն է հաստատել թէ այս տան նուիրեալ վարիչները, Վեհափառ Հայրապետէն մինչեւ կրտսեր սրբազանը, «Հերձուածողներու «խելակորոյս »ներու, «Ալեկորոյս »ներու եւ հազար անգամ տերութեան այս անուան յիշատակութեան հանդիսական սա պահուն — «Նիկոլ Թորոսեան»ներու չնաշխարհիկ հագուստներով պիտակուեցան : Ու ամէն մարդ կը տեսնէ եւ կը զարմանայ : Մեր ծեռունիները լուռ են : Լուռ են՝ այո, որովհետեւ իրենց շրթները վարժ չեն անէծքին, ատելութեան, այլ բարի աղօթքի, շինիչ խօսքին, եւ օրհնութեան : Բայց բոլորովին լուռ չեն, անոնք իրենց պատասխանը այլ աղդուութեամբ կուտան, — իրենց շինարար գործին բարբառով : Եւ այդ բարբառին արդէն շեշտուած բառերը, գլխագրուած տողերը մեր դպրեվանքի նուաճումներն են : Պարզ խօսքով՝ անկէ ալիք առ ալիք յառաջացող եւ մեր ժողովուրդին մէջ տարածուող սերունդները .

Ետո դառն հարուած կրեց այս Աթոռը ու դեռ կը կրէ : Բայց չի տկարանար, չընկճուիր, չի լքեր դաշտը սփիւռքեան մեր պայքարին, որովհետեւ կը հաւատայ իր շինարար դերին : Հոն՝ ուր հայ աղօթքին մրմունջն էր տկարացած, նոր բարախում առաւ : Հոն՝ ուր հայ շարականին շեշտն էր նուաղած, նոր ոգեւորութիւն առաւ : Հոն՝ ուր հայ վեղարին շուքն էր կորսուած՝ փայլուն վեղարներով զարդարուեցաւ Եկեղեցաշինութեան, հոգեւոր ու նիւթական իմաստով, հսկանք մը կը ծաւալի այս Աթոռէն որ իքնին պատասխանն է այս Աթոռին գոյութեանը՝ չհանդուրժող բոլոր կարգի ու աստիճանի մարդոց :

Իմաստութիւն է միշտ հեռու կենալ ճգնախօսութեան եւ ցուցադրութեան փորձութիւններէն : Ասոր փոխարէն՝ աւելի ուժ տալ գործի, գրական, կրթիչ ձիրին եւ սպա թոյլ տալ որ արդիւնքը բարբառի :

Հոգեւոր պատրաստութեան այս ընթացքին մէջ կազմաւորուած հոգեւորական սերունդը իր թիւին, բայց մանաւանդ որակի բարձրութեամբ պիտի ըլլայ այս Աթոռին փառքը, Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին ծառայութեան մէջէն, եւ առաւ իսկ վճռական ու վերջնական պատասխանը այս Աթոռին գոյութեամբ տագնապող մարդոց : Այդ սերունդին դիմաց պիտի խոնարհին մարդիկ անպայման :

Մեր ամբողջ ձիգը թող այնպէս լարուած ըլլայ՝ որ մենք հասնինք Անթիլիասական այդ սերունդը կազմելու այս բառին լեցուն իմաստով : Ասոր աշխատող մեր հաստատութեան ոչ մէկ արտաքին ուժ չարիք կրնայ հասցնել, եթէ հոն տիրողը կեանքի եւ գործի այն վիճակն է զոր ես այսօր պիտի կոչեմ լեցուն կեանք :

Պիտի ուզէի որ այս զոյգ բառերով ըմբռնելի կեանքի ձեւը իրականութեան վերածուէր մեր առօրեայով, այսօր նշանաբան մը ըլլալէ ետք յառաջիկայ տարեշրջանին համար լեցուն կեանքը : Հիմնական իրողութեան մը անդրադառնանք այս առիթով . մենք շատախօս պատգամաբերներ չենք, ոչ ալ պատարկախօս փրոփականտիսներ, եւ ոչ տակաւին ինքնակոչ դատաւորներ, այլ՝ ինքնանուէր, համեստ մշակներ : Մեր լեցուն կոչերը եւ ցուցմունքները — ահա մեր խօսքը : Մեր ժողովուրդը թող ամենուրեք գիտնայ որ այս Աթոռին մէջ ինկած լուման ազնուագոյն նպատակներու կը ծառայէ, որովհետեւ Դպրեվանքի կրթական վառարանին մէջ «կապարն՝ յոսկի, ճիւղն՝ յոգի դառնան ...» :

ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՏ. ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 12ի նիստին մէջ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը որոշեց պաշտօնազրկել, կամ իրենց բառով «պարտականութիւններէն ազատել» Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան կոմիտէի նախագահը՝ Բ. Մարտիրոսեան, եւ նոյն պաշտօնին գլուխ անոր տեղ նշանակել՝ Գէորգ Հայրապետեան :

×

ԿՈՐՈՒՆԴԻ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ ՄԸ

Մինչեւ վերջերս Կիրովականի բնալուծութեան գործարանը կ'արտադրէր համադրական (սենթեթիք) կորունդի երեք տեսակներ : Հայ քիմիագէտները յաջողեցան նոր՝ չորրորդ տեսակ մըն ալ ջինել : Ասիկա գունաւոր կորունդի շարքին կը պատկանի՝ ալեկսանդրիտ անունով :

(ԽՄԲ.— Ֆրանսերէն՝ քօրինտօն. մետաղակերպ ոսկիներու շարքին պատկանող աղուոր քար մը, ամէնէն կարծրը ադամանդէն ետք) :

ԱԿԱԴ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնէն Երեւան վերադարձաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, որ իբրեւ միջազգային աստղագիտական Միութեան նախագահ, կը մասնակցէր Գիտական Միութիւններու միջազգային խորհուրդին, Սեպտեմբեր 25էն մինչեւ 28 տեղի ունեցած համաժողովին, Լոնտոն :

Այս առթիւ զրոյց մը ունեցաւ Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ, որու հաղորդեց հետեւեալը.

— Գիտական Միութիւններու միջազգային խորհուրդը կազմակերպութիւն մըն է, որուն կ'անդամակցին մէկ կողմէ՝ միջազգային գիտական մասնագիտական Միութիւնները, (օրինակ՝ աստղագիտութեան, ուսողութեան, մեքենագիտական եւայլն), միւս կողմէ՝ զանազան պետութիւններու գիտութեան ակադեմիաները :

Խորհուրդին նպատակն է համադրել գիտական այն հետազօտութիւնները, որոնց իրագործումը կը կարօտի միասնական ճիգի եւ աշխատանքի : Մեր խորհուրդի աշխատանքներէն իբրեւ օրինակ կարելի է բերել 1958 – 1959 Միջազգային երկրաբնագիտութեան (ժէօֆիզիքի) տարուան կազմակերպութիւնը, որուն մասնակցեցան աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրները :

Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած այս վերջին համաժողովին ընթացքին որոշուեցաւ կազմակերպել միջազգային կարգ մը ուրիշ ձեռնարկներ, ինչպէս օրինակ՝ հանդարտ Արեգակի միջազգային տարի, միջազգային կենսաբանութեան տարի եւայլն :

Կազմուեցան յատուկ յանձնախումբեր այդ հարցերուն վերաբերեալ վերջնական առաջարկութիւններ ընելու համար :

Խորհուրդը քննութեան առաւ իր կազմին մէջ նոր անդամներ ընդունելու հարցը : Քննարկման հետեւանքով ընդունուեցան Հունգարիա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Քորէաները, Գանա, Արեւելեան Գերմանիա եւ Սէյլան :

Պէտք է դրական երեւոյթ նկատել այն, որ բոլոր երկիրներու անդամակցութիւնները ընդունուեցան առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւրին քաղաքական եւ աշխարհագրական դիրքը :

Անգլիա եղած միջոցիս այցելեցի Ջոտրել – Պանքի աստղադիտարանը, որ ինչպէս ծանօթ է, ունի աշխարհի ամէնէն մեծ ռատիօ աստղադիտակը, եւ Էտինպուրկի արքայական աստղադիտարանը : Երկու հիմնարկութիւններուն ղեկավարները՝ Փրոֆ. Լօվել եւ Փրոֆ. Պրուկ շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրին :

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ

Նայիրի Զարեանի նախագահութեամբ Երեւանի մէջ յուշ – երեկոյ մը տեղի ունեցաւ ծանօթ հայասէր, հետախոյզ եւ գիտնական Ֆ. Նանսէնի ծննդեան 100ամեակին առթիւ :

Հայասէր Նորվեկիացիի կեանքին եւ գործին մասին խօսած է աշխարհագրական գիտութիւններու թեկնածու Կամսար Աւետիսեան :

Յուշ – երեկոն վերջ գտած է շարժանկարի ներկայացումով :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի հեծանւորդները առաջին հանդիսացան իրենց, Թիֆլիսցիներու եւ Գրոզնեցիներու միջեւ տեղի ունեցած վերջին հանդիպումներուն մէջ, Երեւան : Երկրորդ տեղը շահեցան Վրացիները : Իսկ երրորդը՝ Գրոզնեցիները :

Մրցումները տեւած են երեք օր :

× Խարքովի «Աւանգարտ» ոտնագնդակի խումբը պարտութեան մատնեց Երեւանի «Սպարտակ»ը, 0–2 արդիւնքով :

ՓՐՈՖ. Ք. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հոկտեմբեր 12ին, 73 տարեկան հասակին մեռաւ հանրածանօթ վիրաբոյժ, Փրոֆ. Քրիստափոր Պետրոսեան :

Հանգուցեալ փրոֆէսէօրը ծնած է 1889ին, Պաքու, համեստ ընտանիքի մէջ : Աւարտած է Պորտոյի բժշկական համալսարանը ու հաստատուած Պաքու, Դաշքենտ, հուսկ ուրեմն 1930ին Հայաստան :

Փրոֆ. Ք. Պետրոսեանի գրչին կը պատկանին վաթսունէ աւելի գիտական աշխատութիւններ, որոնց շարքին՝ դասագիրքեր, մենագրութիւններ :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Լոյս տեսաւ Վահան Տէրեանի «Երկերի ժողովածու»ին երկրորդ հատորը, կազմուած եւ ծանօթագրուած Վ. Պարտիզունիի կողմէ : Այս հատորը կը պարունակէ »Անտիպ էջեր», «Տրիոլետներ », « Տրիոլետներ Նուարդին», «Իմ Բալիկին», «Սեւագրութիւններ» , «Ցօղուածներ եւ զեկուցումներ» բաժինները : Գիրքը կը բաղկանայ 508 էջերէ ու տպաքանակն է քսան հազար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Հիւանդութի՞ւն քաշեց :

— Ոչ, որդւոյն պատճառաւ ամբողջ տարի մը բանտին մէջ չարչարուեցաւ, մինչեւ որ կեանքը վերջացուց :

Ներսէս Արծրունին որ հօրը մահուան գուժը լսած չէր, նստած տեղը դողդղաց ու սկսաւ հառաչել :

— Ահ, խեղճ բարեկամս, խեղճ բարեկամս .

— Շատ կ'ուզէի զինքը : [illegible]

— Ի՞նչ կ'ըսէք, հոգւոյս չափ կը սիրէի զինքը : Մանաւանդ ինչքան բարերարս պիտի ըլլայի որ ողջ մնար եւ այսօր տեսնէք զիս, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին :

— Պարսկաստանէ՞ն կուգաք :

— Ոչ մամիկ, Ռուսիայէն կուգամ. արդեօք Վարդան աղայի բարեկամներէն մէկը պիտի՞ չկրնամ ճանչնալ :

— Ես անոր քոյրն եմ, մրմնջեց պառաւը :

— Դուք անոր քո՞յրն էք :

— Այո :

— Ուրեմն կը յայտնեմ թէ Վարդան աղայի զաւակը կենդանի է :

— Ի՞նչպէս , այդ աւազակը չէ՞ մեռեր, գոչեց պառաւը սոսկումով մը լեցուած :

— Ոչ, կենդանի է, կրկնեց Ներսէս Արծրունին դողդղալով :

— Ախ, Աստուած իր արեւը կտրէ, ի՞նչ ըսեմ, վրայ բերաւ պառաւը՝ մորմոքուած ձայնով մը : Հօրը արիւնը մանկէ ետքը, խեղճ հասած աղջկան անհետանալուն ալ պատճառ եղաւ :

— Մի՞թէ անի աղջիկ մըն ալ ունէր :

— Հապա... չըսա՞ւ ձեզի :

— Չէ... խօսքն անգամ չըրաւ :

— Ո՞ւր կը գտնուի... ո՞ւր տեսաք զինքը :

— Ռուսաստանի մէջ հանդիպեցանք իրարու : Վերջապէս յայտնեց ծերունի հայր մը ունէր. իսկ կինը մեռած էր :

— Բնական է որ աղջկան մը վրայխօսք պիտի չընէր ձեզի, որովհետեւ իր մեկնելէն ետքը ծնած էր :

— Ըսել է թէ այս քաղաքը չի կրնար գալ :

Ո՛վ :

— Վարդան աղայի որդին :

— Ամենեւին : Անպատճառ խենթ ըլլալու է որ այս քաղաքը մտնէ :

— Կառավարութիւնը ո՞ւսկից կը ճանչնայ զինքը :

— Օ, եթէ կառավարութիւնը չի ճանչնար, կը հաւատա՞ք որ հայ մը չի գտնուիր զինքը մատնելու :

— Քանի՞ տարի է որ հեռացած է այս քաղաքէն :

— Մօտաւորապէս քսան տարի կ'ըլլայ :

— Ըսել է եթէ տեսնալու ըլլաք, պիտի չկարողանաք ճանչնալ, անանկ չէ :

— Հարկաւ : Որովհետեւ մեկնած ատեն պեխերը չէին բուսած : Հազիւ քսան երկու տարեկան եղած էր :

Ներսէս Արծրունին խռովայոյզ կերպարանքը կուրծքին վրայ ծռեց ու վայրկեան մը զսպել ուզեց հոգւոյն ամբողջ դառնութիւնը : Յետոյ յարեց .

— Մինա՞կ էք այս տունին մէջ :

— Մինակ եմ : Ամուսինս տասը տարի է որ մեռած է : Մէկը չունիմ :

— Խիստ լաւ. եթէ եղբօրդ զաւակը պատահմամբ տունդ գայ ու գիրկդ նետուի, պիտի մերժե՞ս ·

Բարեմիտ պառաւին դէմքը մթնցաւ, շրթունքը դողդղաց ու խոր ինկած աչքերը լեցուեցան պղտոր արցունքներով : Ձեռք խորշոմած ճակտին վրայ դնելով մրմնջեց .

— Ի՞նչ ըսեմ... արիւնս է, կրնա՞մ մերժել ...

— Ոհ, այդպէ՞ս ... բացականչեց Ներսէս Արծրունին ու չկրցաւ շարունակել իր խօսքը : Որչափ բարի էք, Աստուած իմ :

Ու դողդղալով պառաւին աչքերուն նայեցաւ ու թոթովեց .

— Հօրքոյրս... հօրքոյրս... ներեցէք ինծի... Ախ, ներեցէք .... :

Պառաւ կինը յուզուած վիճակով մը ոտքի ելաւ ու բացականչեց .

— Ներսէս ... օհ, կանաչ արեւուդ սիրոյն ըլլայ ... շուտով հեռացիր քաղաքէն, եթէ ոչ կեանքդ վտանգի մը մէջ կը դնես : Կառավարութիւնը ձեր անունը տուող մարդը կախաղան կը տանի .

Ներսէս Արծրունին իր կարօտակէզ շրթունքներուն տանելով հօրաքրոջ տժգոյն ձեռքերը սկսաւ համբուրել .

— Մի վախնար, հօրաքոյրս : Աստուած ողորմած է . մրմնջեց Ներսէս Արծրունին խղդուած ձայնով մը : Մինչեւ այս սեմը անվտանգ եկած եմ եւ կը յուսամ թէ ասկից վերջը դարձեալ անվտանգ դուրս պիտի ելնեմ :

— Ոհ, քիչ մը առաջ կը մեղադրէիր զիս.. իմ անունս գրուանքով կ'արտասանէիր. անանկ չէ՞ :

Պառաւ կինը լռեց ու չպատասխանեց :

(Շար.)

Այրի Տիկին Վահրամ Վարդանոֆ, Այրի Տիկին Մաքրուհի Նարդանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Արամ Վարդանեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Պ. Օհին Քիւչիւքեան (Եգիպտոս) սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն՝ եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՎԱՐԴԱՆՈՖԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 25ին:

Կրօնական արարողութիւնը եւ թաղումը տեղի պիտի ունենան այս Երկուշաբթի (Հոկտեմբեր 30) ժամը 14·15ին Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ գլխաւոր մուտքին առջեւ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Վարդանոֆի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Յ. Տէր – Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յիշատակին:

^

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ Ռէթէոս, Օննիկ եւ Շահան Պէրպէրեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին Պէրպէրեանցիները եւ Պէրպէրեան ընտանիքի յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

Ջահրէճեան եւ Մանուկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի,

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՒՓԻՄԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ ՏԻԿ. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՋԱՀՐԷՃԵԱՆԻ

ու իր թոռնիկին՝ փոքրիկն Վահէ Ջահրէճեանի եւ համայն ընտանիքի ննջեցելոց համար Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականները եւ ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով:

Ամենայն Հայոց Կաթ. Վազգէն Ա.ի կողմէ Սրբոց Թարգմանչաց տօնի օրը թուական նշանակուած ըլլալով Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի յիշատակը պանծացնելու, հայ տառերու գիւտին 1600–ամեակին առիթով պիտի կատարուի նաեւ մասնաւոր արարողութիւն եւ պիտի կարդացուի Ընդհանրական Հայրապետին սրբատառ կոնդակը, յատկացուած յար– գանքի տօնակատարութեան: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը մէջ– մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Նպարավաճառի խանութ մը (ալիմանթասիոն ժեներալ), պատերով, Իսսի բանուկ պողոտայի մը վրայ: Պատճառ է ծախուելու համար առեւտրական փոնով: 5 սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, բակ, շէնքով միասին որ երեք յարկաբաժին ունի, իւրաքանչիւրը՝ մէկ սենեակ, խոհանոց, յաւելեալ ուրիշ մը, երեք սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ ՍԱՄՈՒՐ ԺԱԳ.

104, Rue Pte. de Trivaux, CLAMART

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ:

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սէմէրճեան ընտանիքէ 15 Ն. Ֆ. Ողբացեալ Տիկին Եսթէր Տամլամեանի հոգեհանգիստին առթիւ:

×

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը (Մարսէյլ) շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Յովհաննէս Հրաչեանէ քսանական Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Պ. Լոռէնեանի (Տրակինեան) եւ Այրի Տիկին Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայունեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ
ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Rue de Prusse): Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բաղումեան, Աւագ Գալստասարեան, Դաւիթ Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ռուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Արբահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Գարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ), Յովհ. Եղիշեան:

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում:

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Տօն Գիւտ Խաչի Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ:

Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյս հիմնադիրներէն, հանգուցեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՓԼՉԼՃԵԱՆԻ յիշատակին որ երկար տարիներ ծառայեց Ս. Եկեղեցւոյս պայծառութեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգելու հանգուցեալին յիշատակը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ուխտագնացութիւն Նոթր տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ:

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի էկզարք՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարողութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օթէլ Թէրմինիւսի մէջ:

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ. Օթէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի գաղութին անդամները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝ ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան (երգ), Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ):

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր):

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱԳՔԱՍՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի:

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZԻ պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 29 OCTOBRE 1961

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9242 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5043

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

…ԺԷ
ԺՈՔՍԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԿԸ ՄՆԱՑ ԻՆՔՈՐՈՇՄԱՆ

…հասնելէն քանի մը ժամ առաջ, …Նուաճի նոր հաստատութեանց … Ժոքս պատասխանեց Ֆրանսացի եւ … լրագրողներու հարցումներուն: …առթիւ խօսուեցաւ անշուշտ Գէն …այի վերջին ճառին մասին: Նախա… …ըսելով թէ Գէն Խեռռայի յայտա…րութիւնը ցոյց տուաւ որ Ալժ. Ա… …ճակատը տրամադիր է բանակցե… …եւ իրենց ղեկավարին խօսքերը թոյլ …տան որ բանակցութիւններ ըլլան: …ուեցաւ արդէն թէ Գէն Խեռռա բաց …ձգեց խօսակցութեանց համար: …յիշեց թէ ըստ Գէն Խեռռայի Ֆը…անսա արդէն, ընդունած է անկախու…թիւնը եւ եթէ այդ սկզբունքին վրայ …ուած յառաջ տարուին բանակցու…թիւնները, ժամանակ կը շահուի: Հոս, …համաձայն չէ, Ֆրանսացի նախա…րարին համար նման առաջարկ մը ու…րիշ բան չէ եթէ ոչ անհամբերու…թեանց լահաղործումը: Ֆրանսա հաւա…տարիմ կը մնայ ինքնորոշում սկզբունքին …քաղուեցաւ ժողովուրդին կողմէ, …Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ եւ …ձեւով օրէնք դարձաւ: Ժոքս կը …հիմնական երկու պայմանները.

…Գործադրել ինքնորոշումը, ինչ որ …նշանակէ ընդհանուր լուծում մը գտ…նել որ երկու համայնքները կարենան …օրէն եւ ներդաշնակօրէն ապրիլ:

…Այս ձեւով խաղաղութիւն հաստատել: …Ժոքս հաստատած է թէ հակառակ եօթը …ներու կռիւներուն անկարելի չէ որ …ին ապրին: Անդրադառնալով հա…մբումներու կամ բաժանումներու, …ակնարկած էր տը Կոլ, Ժոքս ըսաւ …ընդունելի, ոչ ալ տեսական լու…ծումներ են»:

…Երջապէս Ժոքս արտայայտուեցաւ …ժամեայ գործադիր» իշխանութեան …մասին որուն խօսքը շատ եղաւ վեր…ջերս. «Կրնայ ըլլալ որ եթէ պատահի …որ կրնայ պատահիլ, առժամեայ իշ…խանութիւն մըմէջտեղ դրուի: Բայց այդ …ըլլալ քաղաքական համաձայնու…թենէ մը առաջ, այն ատեն երբ ինքնորոշ…ման գործադրութեան պիտի հասնինք եւ …չենք, տակաւին: Նախարարը յայտ…նեց նաեւ թէ նման իշխանութեան մը …դերն, կրնայ ստեղծուիլ նաեւ կար…գապահութեան ուժ մը, այս ամբողջը …Ֆրանսայի ենթակայ:

…Թունուզի մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճա…կատի առաջին հակազդեցութիւնը նը…պաստաւոր է: Պատրաստ են խօսելու եւ …, այս առթիւ, թէ ինքնորոշումը …կան ալ մեթոտ է, ինչպէս յայտ…նեց արդէն Գէն Խեռռա:

/ Սպանիոյ չորս աքթիվիսթները … Ֆանարեան կղզիները փոխադրուե…լով յայտարարեցին թէ «զօրավար …դահերն են», որովհետեւ անոր …ումներուն իբրեւ հետեւանք է որ Սպա…նացիներուն վերաբերումը փոխուած է …, բայց մտահոգ չեն ո…րովհետեւ «Ժխանականութիւն ձեռք ձը…գած են եւ գործադիր ղեկավարութիւն …կազմած են, հինգ հոգիէ բաղկացած …Արեւելքի նախագահութեան տակ:

/ Փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ Սա…նի Ալժէի վիլլային առջեւ: Կը կար…ծուի թէ «հակա - գաղտնի բանակ»ի ա…րարք մըն է:

/ Գէն Խեռռա կոչ մը պիտի ընէ ալ…ժերացի ժողովուրդին, երկուշաբթի:

ՄՈՍԿՈՒԱ
ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԵԼՈՅԹԸ

ՄԻՇՏ ԱՆՈՒՇ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

Խրուշչեւ երրորդ ճառը խօսեցաւ 22րդ համագումարին առջեւ: Նիւթերն ալ, խօսքերն ալ կրկնութիւններ էին:Կը թուի միայն թէ հակակուսակցական խմբակի անդամներէն՝ Վորոշիլով «ներման» պիտի արժանանայ:

Պերլինի մասին Խրուշչեւ կրկնեց թէ կ'ուզէ բանակցիլ, պայմանաժամ չի դըներ եւ տրամադիր է յետաձգելու հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութիւնը եթէ համաձայնելու տեկեղծ փափաք կայ: Այս անգամ ալ յարձակեցաւ «ռազմապաշտ» Ատընաուըրի վրայ, որ Արեւմուտքը «ներշնչող չար ստատանն է»:

Խօսեցաւ Ալպանիոյ մասին, որուն հանդէպ համբերատար եղած են, ըսաւ: Կոչ ըրաւ չին «բարեկամներուն» որոնց մտահոգութիւնները, Ալպանիոյ մասին, «կը հասկնայ եւ կը բաժնէ»: Եւ վերջապէս յայտարարեց թէ Վորոշիլով մեծ սխալներ գործած է, բայց «ներողամիտ ըլլանք»: Նախքան այս ճառը մառեշալը իր մէջ էուլփան ըրած էր, խոստովանելով թէ սխալներ գործած է, առանց գիտակցելու, երբ հակցած է, խլած է բոլոր կապերը հակակուսակցական խըմբակին հետ, 1957ին միայն «հասկցեր է» եւ այդ թուականէն, այլեւս ոչ մէկ բանով զբաղեր է:

Խրուշչեւ երկարօրէն ծանրացաւ «անհատի պաշտամունքի» վտանգներուն վըրայ: Յիշեց թէ զանգուածային մաքրագործումներ յաջորդեցին Կիրովի սպանութեան: «Ընկեր Օրջոնիկիձէ հասկցած էր որ այլեւս չէր կրնար գործակցիլ ըՍթալինի հետ եւ անձնասպան եղած էր, նոյնն էր Սվանիծէի (Սթալինի առաջին կնոջ եղբայրը)համար. «Կուսակցութիւնը,անհատի պաշտամունքի ժամանակ,չէր կրնար բնականոն գործունէութիւն մը ունենալ, այն մարդիկը որ յափշտակած էին իշխանութիւնը, այլեւս պատասխանատու չէն կուսակցութեան առջեւ, անոր հակակշռէն դուրս են եւ հոն է անհատի պաշտամունքին գլխաւոր վտանգը» չէշտեց խորհրդային վարչապետը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵԿԻՆԻ ձայնասփիւռը շատ մտահոգիչ զեկոյց մը կարդաց Ուրբաթ օր ժողովուրդը զգուշացնելով չոզարձակումի դէմ: Թելադրեց ջուր չխմել եւ նախազգուշական բազմաթիւ միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ Զինաստանի վրայ ռատիօաքթիվիթէով լեցուն ամպեր հասած են: Փեքին ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ խորհրդային հիւլէական ռումբերուն: Այս հաղորդումը լսուած է միայն Հոնք - Քոնկ, արտասահմանի սահմանուած չէ:

ԿԻՒՐՍԷԼԻ ընտրութեան համար ճերմակ քուէարկած են Ատալէթի պատկանող խորհրդարանականները: Առնք ծանօթ են իբրեւ Մէնտէրէսի «ժառանգորդները»: Հաւատարի ազբիւրներու համաձայն Զօր. Մատանօղլու ծերակոյտէն հրաժարած է: Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէի ղեկավար անդամներէն էր:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 33 հրասայլեր արեւելեան Պերլին մտան անցեալ օր: Արեւմտեաններ որոնք չեն ճանչնար Փանգովի կառավարութիւնը եւ հաւատարիմ կը մնան չորսերու համաձայնութեան, բողոքեցին Մոսկուայի մօտ:

Սրբ Սիրն

ԴԱՐՈՒՄ ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾԸ

—o—

Սիրտ չցաւցնենք, անուն չտանք,—Հայաստանցի գրող մը կը գրէ «Սով. Հայաստան»ի մէջ թէ՝

« Երբ մեր երկրից դուրս՝ Սփիւռքում, խօսք է բացւում հրաշալործ փոփոխութիւնների մասին (Հայաստանում), այլեւս ուրանալ չկարողանալով ճշմարիտ իրականութիւնը՝ մեր հակառակորդներն ասում են. «Դա hայ ժողովրդի շինարաբական ոգու ուժն է եւ ոչ թէ hասարակարգի արդիւնքը: Դաւաճաններ փորձում են հաճոյանալ ժողովրդին: Ողորմելի փորձ է դա»:

Մեր երջանիկ գրողը կը յիշէ անցեալը, իր մանկութիւնը, երբ «դեռ շարունակւում էր քարէ դարը, իմ ու քո մայրերն ու աւագ քոյրերը ցորենի խաշած ու չորացած հատիկները սանդի մէջ էին ծեծում կլորակ, երկարաւուն (?) քարով, որ ձուաձ պատրաստեն: Մեր զաւակները թանգարաններում տեսնում են այդ սանդն ու քարը, տեսնում են երկանքը, որով մեր մայրերն ալիւր էին աղում, տեսնում են ձէթի ճրագները՝ կաւաշէն, կեռաչուրթ այդ ամանները ու չեն հաւատում որ մեր մանկութեան օրերին՝ դըրանք կենցաղի «առաջին անհրաժեշտութեան առարկաներ» էին: Զեն հաւատում որ ես ու դու տրեխ էինք հագնում՝ խոտ լցնելով մէջը, որ չըրտահարուեն մեր ոտքերը, մաշէ չուխ էինք հագնում, թաղիքէ գլխարկ կ'ինք դնում, հիր կ'ինք գնում մեր քեռիների ու մօրաքոյրների մօտ երկակնանի, ճռճռան սայլերով, կամ գրաստների վրայ նստած, այսօրուայ մէկ ժամուայ ճանապարհն անցնելով օրերով ու շաբաթներով, որ վաղ առաւօտները թոնիրների մէջ էինք լըցւում երէկուայ կրակի մոխիրներից տաքանալու, որ տների օճորքներից մեր գըլխին թափւում էին մուր ու միջատներ: Իսկ երդիքից՝ ձիւն ու կարկուտ »:

Եկաւ Լէնինը, Ստալինը, Խրուշչեւը եւ փոխուեցաւ ամէն բան: Եկաւ կոմունիստական հասարակակարգը եւ պատահեցաւ հրաշքը: «Դաւաճաններն» են միայն որ չեն զգար «ժամանակի հզօր շունչը »: Կամ թէ այն որ ո՛վ փոխեց աշխարհը:

Շիր - կանալ, էվջիլարի ջրանցք, Սեւանի կասկադ, Լէնինեան ճրագներ ամէն կողմ, բարձրախօս ամէն ակումբի մէջ կամ հրապարակի վրայ: Սկսեր է նոր դարաշրջան:

Գիւղացին մէկ անգամէն չէ հասկցեր կատարուած հրաշքը: Զարմաց է եկեր, տեսեր է ելեկտրական լամպը, գներ է հատ մը, տարեր կախեր է իր տան օճորքէն, ու զարմացեր է որ լոյս չի տար: Միամիտ գիւղացիներ չեն հաւատացեր թէ ռատիօ - բարձրախօսով Լէնին կարդացողը նստած է Երեւան ու ձայնը կը հասցնէ մինչեւ Իջեւան: «Կոմսոմոլներն են որ խաբում են իրենց» պնդեր են: Ամէնէն աւելի կասկածամիտները մարդ են ղրկեր մինչեւ Երեւան՝ ստուգելու համար: Կոմսոմոլներն ալ ղրկեր են իրենց տղաքը եւ խօսեր են Երեւանէն.

— Ես Մարկոսենց Մացակն եմ, ես եմ խօսըմ Երեւանից, որ ձէնս լսէք: Հաւատացէք, Մարկոսենց Մացակն եմ, չուխս էլ հետս եմ բերել, ձեր ասած նշանակն եմ նուագում:

Զեն հաւատար գիւղացիները:

— Ցարութ, ես Ապարանում ապրող Մշեցին եմ, քու դասնկ իմ ջերն է, Մուշեղի Թութունի ղուլթին լէ իմ ջերն է, քաչալ Համօ, կը քրֆիմ, իմալ որ ինծի պատուէր իք տուէ, հըմա ամօթ է, իմ կուշտ օրիորդ է կայնակ:

Ի վերջոյ կը հաւատան: Ամէն մարդ կը հաւատայ, հրաշք է կատարուած: Շիրկանալ, էվջիլարի ջրանցք, ջուրի եւ լոյսի հեղեղ, մարդիկ կը թռչին ոչ միայն Երեւանի վերեւ, այլ եւ երկրագունդի շուրջ:

Ի՞նչպէս չյարկանալ «դաւաճանները», որոնք չկարողանալով ուրանալ «հրաշագործ փոփոխութիւնները» (Հայաստանում), կը պնդեն թէ «դա հայ ժողովրդի շինարարական ոգու ուժն է, եւ ոչ թէ հասարակարգի արդիւնքը »:

Զեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը մտածէ Հայաստանցի գրողը նոյն այդ «հրաշագործ» փոփոխութեանց մասին, որոնք տեղի ունեցած են արտասահմանի մէջ: Զեմ գիտեր թէ Հայաստանցի գրողը որո՛ւ կուտայ պատիւը այն բոլոր նուաճումներուն, որոնք կատարուած են արտասահմանի մէջ: Զեմ գիտեր վերջապէս թէ Հայաստանցի գրողը որո՛ւ կը վերագրէ Պէյրութի հայ ուսանողներուն յաջողութիւնը՝ իրենց հրթիռներով մեծերուն հետեւելու փորձերուն մէջ, կամ հայ գաղթականներուն ճարտարութիւնը՝ ազանչելի բնակարաններ շինելու իրենց ձեռնարկին մէջ Մարսէյլի շրջակայքը կամ Լիբանանի լեռնալանջերուն վրայ:

Զուրանանք իրողութիւնները, — բոլշեւիկեան հասարակակարգը եօ չի մընար արեւմտեան երկիրներու կատարած նուաճումներուն մէջ: Նոյն «հրաշագործութիւնը» յայնկոյս Երկաթէ Վարագոյրին եւ յայսկոյս: Հայաստանցի գրողը կը մոռնայ սակայն թէ իր ջատագոված հասարակակարգին կը պատկանի ... Ակսել Բակունցները, Զապէլ Եսայեանները (շարքը երկար է) սպաննելու ամօթը: Հին բռնապետները, յաջողելու համար կամուրջ կանգնել վարար գետերու վրայ, կամուրջին սիւներուն մէջ ողջ - ողջ կը թաղէին կոյս աղջիկներ: Հայաստան իր հրաշագործութիւնները կատարելու, պանծալի նուաճումները իրագործելու համար քանի՛ քանի՛ գրողներ, բանաստեղծներ, մտաւորականներ զոհեց՝ անոնց մահուան ձեւն ու տեղն անգամ մեզի անծանօթ պահելու եղանակով:

ԱՐԱԶ

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 26-ին, իր բնակարանին մէջ, մեռած է Տիկ. Սաթենիկ Տէր - Դաւթեան, շուրջ 80 տարեկան:

Ողբացեալը այրին էր Բժ. Ցոլակի Տէր Դաւթեանի, ծանօթ էր հանրանուէր գործունէութեամբ, իր ամբողջ կեանքին ընթացքին: Տակաւին երիտասարդ՝ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Երզրում եւ Թիֆլիս, ապա Ֆրանսա հաստատուած, հիմնադիրներէն եղած է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի: Պատուոյ նախագահ էր նաեւ Ս. Մուրատ վարժարանի Ծնողաց Միութեան:

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին Տիկին Տէր - Դաւթեան երբեք չէր բացակայեր ազգային որեւէ ձեռնարկէ եւ իր հաւատարմութեամբ կրնար օրինակ ծառայել շատերուն:

Իր մահով հիներէն մէկն ալ կ'անհետանայ:

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր - Դաւթեան հարազատներուն:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ը.

Տոքթ. Գրօ կը գրէ —

«Միկսեդեմա (ռուսական տառերով գրուած).— Միկսեդեմա, լորձայտուց» (էջ 44):

Այս ախտանունը բարդ բառ մըն է, յունարէն՝ խլինճ (այստեղ լորձունք թարգմանուած) եւ ուռեցք բառերուն համապատասխան: Առաջին անգամ անգլիացի բժիշկ մը, Տոքթ. Կըլ, նկարագրած եւ այս անունը տուած է 1873ին:

Հիւանդութիւնը հետեւանք է վահանագեղձի զօսացման, երբ խլնային տարրով կը լեցուին մարմնոյն մակերեսային հիւսուածքները, — ենթական կը դառնայ տկրած, մորթը կը ստանայ դիակի գոյն: Մտաւորական կարողութիւնները եւս կը կասին կամ կը չքանան: Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք քրեթինիզմի տարբեր երեւոյթ մը կը համարին միքսետէմը :

Սխալ է գրել լորձայտուց, որ չփոթութիւն կը ստեղծէ մկանալոյցք բառին հետ (էջ 44), — լորձ եւ լորձ տարբեր բառեր են: Առաջինը լորձունքն է, ուստի բառակազմութեան ժամանակ՝ պէտք է պահել ն տառը, — ինչպէս՝ լորձնաթաղանթ, հոմանիշ՝ խլնաթաղանթ: Այտուցք բոլորովին համապատասխան չէ ուռեցքին, այնպէս որ կարելի է միքսետէմը թարգմանել խլնուռեցք, նախընտրելի՝ խլնուռութիւն:

Յարմարագոյնը՝ տկրածութիւն :

Լորձ, յոգնակի՝ լորձք, կը նշանակէ ջիղերու եւ մկաններու պրկում : Տոքթ. Գրօ «լորձք»ը կը թարգմանէ նաեւ ջիղը (էջ 74), այլ տեղ (էջ 35) «լորձք» կը դնէ ճլանիւս բառին դէմ :

«Պտոզիս (ռուսական եւ լատինական տառերով գրուած) — Պտող, վերնակոպի իջեցում» (էջ 62):

«Սպլանխնոպտոզ (ռուսական տառերով) — Ընդերքիջուածք, ընդերքացածում» (էջ 71):

Այս երկրորդ տարազին մէջ գործածուած պտոզը նոյն պտոզիս բառն է, ծագումով յունարէն, որ կը նշանակէ անկում, խոնարհում: Փրանսերէնի մէջ՝ այս երկու բառերը կը տարբերին իրարմէ իմաստի տեսակէտով —

Փթոզիս կը նշանակէ վերի կոպերուն անդամալուծութիւնը, — ենթական չի կրնար վերցնել կոպը՝ որ կը ծածկէ աչքին պտուղը :

Փթոզ կը նշանակէ որեւէ գործարանի անկում, օրինակ՝ ստամոքսին «իջնալը»: Ընդերքի գործարաններու անկումը թարգմանուած է շատ դէպ :

«Ինսուլտ (ռուսական տառերով). — Կաթուած, հարուած» (էջ 32):

«Ուտար ապոպլեկտիչեսկիյի (ռուսերէն) — Կաթուած» (էջ 75):

Առաջինը լատիներէն բառ է՝ ռուսական տառերով գրուած: Կը նշանակէ «յանկարծ ցատկել մէկու մը վրայ, յարձակիլ»: Իմաստի ընդլայնումով՝ «նախատել, անարգել»: Յանկարծական յարձակումի նշանակութիւնը բառին տուած է նաեւ կարգ մը հիւանդութեանց «յարձակումը կայծակնային արագութեամբ» իմաստը, ինչպէս լուսնոտութիւնը, որ կը կոչուի նաեւ «անակնկալ», (Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց կ'անուանէ նաեւ «եսկրանք», հետեւելով լատիներէն բառին իմաստի ընդլայնումին), ինչպէս ուղեղային երակներու արիւնահոսութիւնը իր հետեւանքներով, ինչպէս ջղագարութիւնը (իսթերի), եւայլն: Նոյն ձեւով կազմուած է կրիզ ախտանունը, — փրանսեւգերմանական բառ, որ կը նշանակէ «յանկարծ բռնել, կառչիլ», ճիշդ ինչպէս էնֆլուէնցան, մէկը բազմաթիւ հոմանիշներէն, (յիշատակենք երկուքը՝ բաֆ, հորիոն), որ յանկարծ կը կառչի մէկու մը, կը վարակէ արագօրէն :

Ինսուլտ լատիներէն բառին ախտաբանական նշանակութիւնը, որ դիտական տարազի արժէք չունի, Փրանսերէնի մէջ թարգմանուած է աբթաք: Հետաքրքրականը, այստեղ, այն է որ, ժամանակ մը, Փրանսացի ջղախտաբոյժները աբթաք կ'անուանէին ջղագարութեան նոպաները, եւ աքսէ՝ լուսնոտութեան նոպաները, այնքան որ հիւանդները եւս, նուիրագործելով այս բաժանումը, մասնաւորաբար լուսնոտները անարգանք կամ նախատինք կը համարէին՝ երբ աբթաք կոչուէր իրենց ախտաժամը, (լատինական բառին ներշնչո՞ւմը արդեօք): Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց ատոր կ'անուանէ լուսնոտութեան աբթաքը, մինչ Նորայր Բիւզանդացի կը թարգմանէ փարոքսիմ:

Արդ, կաթուածը կուբն է, թարգմանաբար կազմուած բառ (թուրքերէն՝ տամլա): Հիները կը կարծէին թէ արեան աղտեղութիւնները կաթիլ կաթիլ կ'երթային թափիլ ոտքի փոքր յօդերուն մէջ, մասնաւորաբար ոտքի բթամատին յօդին մէջ,— ահէ՝ կուբ. Փրանսերէն ծանօթ նաեւ փոտակր անունով, արաբերէնէ մնացած՝ նգրիս, (ոտքի բթամատին կ'ըսենք բուշ, պալի, պալի):

Ոմանք կը շփոթեն կաթուած եւ իջուածք բառերը՝ իբրեւ համարժէք ախտանուն :

Իջուածքը հայ բժշկական մատենագրութեան մէջ կը մտնէ՝ գալով թուրքերէնէ, — ինմէ: Ամպրուազ Փառէ, սակայն, իջուածք բառով կը հասկնայ ռիւմաթիզմ, իբրեւ արեան աղտեղութեանց իջնելը, կաթիլը ստորին անդամներու յօդերուն մէջ,— ահէ՝ կուբ եւ ռիւմաթիզմ ախտանուններուն շփոթութիւնը, եւ իջուածք ու կաթուած բառերուն նոյն ծագումը: Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց իջուածք կը թարգմանէ էռնին:

Եզրակացութիւն,— Ինսուլտ, իբրեւ ախտանուն, կուգայ ստորին լատիներէնէ, դասական մատենագրութեան անծանօթ : Կաթուած կը համապատասխանէ կուբ ախտանուան: Իջուածք շփոթութիւն կը ստեղծէ ախտաբանական հին տեսութեանց հետ, — նախընտրելի է գործածել Տոքթ. Տիգրանեանցի տուած իմաստով, այլ բառով՝ ճողուածք (էռնի), թէեւ իջուածքը ներքին գործարաններու անկումին եւս կը համապատասխանէ: Գալով աբթաք բառին, որ կը գործածուի աբթաք տը կուբ, աբթաք տ'էփիլեփսի, աբթաք տ'ափոփլեքսի եւ այլ տարազներու մէջ, թարգմանել բառ տեղին՝ նոպայ կամ հարուած բառերով : Վերջին խօսք մըն ալ ափոփլեքսի բառին մասին,— հին է գործածութիւնը, կը հասնի մինչեւ Հիպոկրատ ու Գալիանոս, արմատական իմաստով՝ յունարէն կը նշանակէ ուշաթափութիւն, երբ ենթական գետին կ'իյնայ ոչ միայն ուշակորոյս, այլ եւ անդամալոյծ : 1658 թուականին էր, որ Տոքթ. Ուէփֆըր տուաւ ուղեղային արիւնահոսութիւն նշանակութիւնը, այսօր արդէն ընդունուած բառին համարժէք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՆ ԱԼ ԽԵՆԹԵՑԵՐ ԵՆ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայրենիք ունենալը ուրիշ վտանգներ ալ ունի :

Ինչո՛վ կ'ապրին ձեր հպատակները, դուք ինձմէ լաւ պէտք է գիտնաք: Ես որքան գիտեմ՝ երկրագործ չեն անոնք, ճարտարարուեստներու համար մասնաւոր սէր մը չունին: Ձեռ ալ կարծեր թէ սիրեն պաշտօնեայ եւայլն ըլլալ: Հրաշալի երաժիշտներ են, ի ծէչ: Գիտեմ որ իրենց ժամանակին լաւագոյն մասը կը սիրեն անցընել երգելով, նուագելով, պարելով եւ... կռնծելով :

Ու կատարելապէս իրաւունք ունին : Կը սիրեն նաեւ, իրենք, աշխարհի ամէնէն երջանիկները, կը սիրեն նայիլ դժբախտներու բախտին: Ուրեմն իբրեւ շահաբեր գործ այդ ունին միայն, դժբախտներուն բախտին նայիլ, եւ երբեմն ալ անոնց ապրանքները «թօցնել»....:

Է՛յ Տէր Արքայ, անգամ մը որ այդ ձեր սախկին երանելի հպատակները առաջնորդեցիք այդ ամայի կղզին, այդ խեղճերուն ոտքը ձեռքը կապեցիք, ի՞նչ պիտի ընեն այլեւս, որո՞նց բախտին պիտի նային եւ որոնց ապրանքները պիտի թօցնեն ....

Ո՛չ, ո՛չ, Տէր Արքայ, հաւատացէք որ դէպի ստոյգ մահ կ'առաջնորդէք ձեր խեղճ հպատակները, դէպի սով, դէպի հաւաքական ինքնասպանութիւն : Այդ ինը միլիոնը վերջ ի վերջոյ իրարու միս պիտի ուտեն ու կը վախնամ որ Դուք ըլլաք առաջին ... զոհը :

Ռազմավարական տեսակէտով ալ արդէն աններելի սխալ մըն է մէկ կղզիի վրայ հաւաքել ձեր ամբողջ ունեցածը :

Երբ աւելի հզօրներ եւ աւելի խելացիներ կը ցրուեն այսօր իրենց մարդկային նիւթական հարստութիւնները, դուք կը էք ձեր հրաշալի կերպով ցրուած հարս տութիւնը կը մէկտեղէք : Ի՞նչ է միտքը: Մէկ ռումբով կ'ուզէք ընել ինը միլիոնը: Թագաւոր էք չէ՞ք գիտեր, գիւղացիի մը խելք չունիք, որ ունեցած բոլոր կիթները պէտք չէ մէկ զամբիւղի դնել :

Եւ մտածել թէ այս բոլոր լսուածներ դեռ խնդրին մէկ մասն են միայն կարեւոր մէկ մասը, նիւթական կող

Հապա բարոյակա՞ն կողմը, Տէր Արքայ, մտածա՞ծ էք այս մասին.

Ի՞նչ է, կատակ կը կարծէք հայրենիք ունենալը: Գիտէ՞ք թէ ինչ ինչ տառապալի բան է հայրենիք ունենալը....: Սիրուհի պահելէն աւելի ուար է, Տէր Թագաւոր: Գիշեր պիտի այրէք, հալիք ու մաշիք կրակէն, մինչեւ ձեր կեանքին վերջ Օ՛, քաղցր է, ի հարկէ, ինքնին խարհի ամէնէն քաղցր բանը հայրենիքը... Բայց դիւրին չէ, մարդու գործը չէ....: Անոր երեսէն նոր համար, արիւն թափել կայ, Արքայ, կռուիլ կայ, զրկանքներու թարկուիլ կայ, մեռնիլ կայ : Բայց ատոնք բան մը չեն: Սիրով կը տանիք քանի որ կը սիրէք :

Բայց նաեւ, ամէնէն սոսկալին, զրկուիլ կայ, զայն ձգել ու հեռանալ կայ, ջարդուելէ, կողոպտուելէ, չարուելէ ետք ....: Աքսոր, պանդխտութիւն....: Տարիներով անոր կրակով նոր կարօտով այրիլ կայ, մեկուսի մխիթար հեկեկալ կայ, մահի պէս ու մաշիլ, մարիլ կայ ....:

Հայրենիքը, Տէր Արքայ, «փոլ պիկ» է, զոր անգամ մը որ հագար հանել չկայ: Պիտի այրիք անոր հու պիտի լաք, պիտի ժպտիք, պիտի սաք, պիտի ապրիք մինչեւ վերջ շապիկը ձեր կռնակին: Մինչեւ որ այրէ ձեր միսերը, ձեր սիրտը, ձեր գին, մինչեւ որ դուք ալ դառնաք հրկիզեալ մարմնի, ու հասնիք գերեզ Հասնիք գերեզման ամբողջովին այրո մոխիր դարձած :

Այս բաները ձեզի ըսողը Հայ Գիտէ թէ ինչ կ'ըսէ: Զի ան վեր, շատ տարիներէ ի վեր, հագ «կրակէ շապիկ», ինչպէս հազարաւոր հայրենակիցներէն շատ շատեր.

Ու այդ «կրակէ շապիկաւորներ» որ կ'ըսեն ձեզի.

— Վա՛զ անցէք հայրենիքի գաղա րէն: Մեղքցէք ձեր հպատակներ պատահածը մի ըլլաք միլիոնաւոր այդ ճերուն դժբախտութեան: Մի նոնց սիրտերը: Ձգեցէք որ ապրին ջանիկ, անհոգ, զուարթ, պուրակներ մէջ ու ճամբաներու եզրին, իրենց թափառական ռուլոթներուն հետ, որ քնանան գիշերները խաղաղ.

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Մամայիդ բարեւ ըրէ.— Թոյլ գրուածք մըն է այս կտորը, որ կը ձգձգուի անհրապոյր կերպով, դարձեալ ինկած կնոջ մը պատմութիւնը :

Միւսը.— Հայ հոռմէական կնոջ մը, Էմմայի պատմութիւնն է: Էմման համաձայնութեամբ կը թողու իր էրիկը, պայմանաւ որ ուզած ատեն այցելէ իր փոքրիկները տեսնելու, եւ սիրելու : Երիտասարդ մը կը հետապնդէ Էմման, կը սիրէ ու կը սիրուի անկէ, սակայն սիրելու երջանկութիւնը իր ձեռքէն յափշտակուելու տանջանքը կ'ապրի :

Երիտասարդը սխալած չէր: Կը հետապնդէ Էմման, եւ կը տեսնէ, որ ան իր առաջին ամուսնին հետ, պզտիկներուն այցելութեան պատրուակով, յարաբերութեան մէջ է, մինչդեռ Միւսը իր հարազատ ու ամուսնաթող մարդն էր :

Զարմանալի վիպական հանգոյց. եթէ կրկին իրարու պիտի վերադառնային, ինչո՞ւ ուրեմն բաժնուեցան իրարմէ, իրենց կամքով :

Զարուղոն.— Գող մըն էր Զարուղոն գեղին մէջ. ոչ այն ռամիկ գողը որ կը բռնուի չարունակ, կը ծաղրուի ու բանտերուն մէջ կը փճանայ: Ոչ ալ այն ահարկու աւազակը որուն զողօնին արիւն կը խառնուի ատեն ատեն :

Իր մեծ արժանիքը ճարպիկութեանը մէջ էր օդի պէս անօսր, ոգիի մը պէս աներեւոյթ, տեղ մը չէ ու ամէն տեղ է միանգամայն :

Զարուղոն կը սիրէ Վասիլիկը, որ սակայն ուրիշին կը սպասէ անքուն գիշերներ, լեռներուն կատարին: Վասիլիկ ազատելու համար գողին հետապնդումներէն, զայն ոստիկաններուն կը մատնէ: Բանտին մէջ է եւ երեք տարի չարունակ կը փորձէ փախչիլ: Կը յաջողի ու օրին մէկը Վասիլիկը կը տեսնէ ուրիշի մը քով նստած: «Մէկ նայուածքով կը չափէ, կը գնահատէ այս ոսոխը ու շատ վար կը գտնէ իրմէ. եւ իր սիրտը լեցնող արհամարհանքին առջեւ վրէժի գաղափարը կը թուլնայ»:

Ու կրկին կը վերադառնայ բանտ :

Բռնազբօսիկ կառուցուածք մը ունի այս պատմուածքը: Զօհրապ կը սիրէ նոր օրինակ դարձուածքներու վերջաւորութիւն տալ իր բոլոր վիպակներուն, ինչպէս նախորդին, «Միւս»ին մէջ :

Իսհան.— Փոքրիկ պատմուածք մը, որուն մէջ հեղինակը դրած է իր պատմելու եւ նկարագրելու շնորհը, օր մը կը ճանչնայ Իսհանը եւ գիշեր մը կը հետեւի անոր մինչեւ տան դուռը: Օրիորդը կը բարձրանայ իր սենեակը, լոյս մը կը վառէ եւ քիչ վերջը կը մարի լոյսը : Իսկ գեղեցկութեան սիրահարը՝ վարը, փողոցին մէջ կը սպասէ մինչեւ արշալոյս, որովհետեւ «Իսհանի պզտիկ փունջ մը, իր մութ կարմիր թաղարին վրայ կեցած, առտուան զեփիւռէն կը սարսռայ»:

Առջի սէր առջի բարի.— Թագուհի տատուն, մանկութենէն հօրմէ եւ մօրմէ որբ ընացած, պառաւցած օրիորդն է, որ արգելափակուած է ընտանիքի մը մէջ: Սրտի խորէն կը սիրէ, իր քսան տարեկանի թարմութեանը մէջ, տան միակ ժառանգորդ տղան: Եւ որովհետեւ իբրեւ քոյր եւ եղբայր մեծցեր են, կը խնայէ ընտանիքին անպատուութեան դուռ մը բանալ: Իր սիրած երիտասարդը կը հիւանդանայ եւ Թագուհին պահապան հրեշտակի մը պէս կը հսկէ անոր մօտ ու անոր յիշատակը իր մէջ կենդանի պահելու համար, մկրատի հարուածով մը կը կտրէ երիտասարդին ոսկեգոյն մազերէն փունջ մը: Զոր կը պահէ խնամով մինչեւ այն օրը, երբ հետաքրքիրներու պահանջին վրայ, սնտուկին տակէն, մետաքսէ պահարանով մը երեւան կ'ելլէ :

Թագուհի տատուն ալ անոնցմէ է, որոնք «Լուռ ցաւեր» հատորին մէջ, զալոնի, մարդոց ակնարկներէն հեռու կ'ողբան իրենց սիրտին «լուռ ցաւերը», որոնք իրենք իրենց մէջ կը մոխրանան, աւերակներու կոյտ մը ձեւացնելով: Եւ առաջին սէրն է որ առաջին բարիքը կուտայ մարդուն :

Կատակ.— Ջութակահար Սէֆէրեան իր աշակերտուհիին Զարուհիին կը սի րահարի, եւ աղջկան եղբայրը, իր ջը տեղ նամակագրութեան կը սկսի րիտասարդին հետ : Նամակներու թիւնը իսկ չէր գիտեր Զարուհին, կատակ մը ըրած էր աղջկան եղբայ խնդալու համար անոր վրայ : Եւ որ այս կատակը, ուղղուած բանաստե ու գեղարուեստագէտ Սէֆէրեանի տին, խնդացուցեր էին իր վրայ իր ծանօթներէն :

Զարուհի կը հիւանդանայ անհանգստութիւն մը ունեցած է, որ քիչ, տարիներու շրջանին մէջ... քայած է իր առողջութիւնը :

Կեանքը արդէն զզուելի թուելու իր աչքին. մինչդեռ վարը մէջ, անգիտակից մարդասպանը կը փառք դեռ իր սիրոյ անուրջներուն մոլորած :

Եւ Սէֆէրեան ուրախ ու երջանիկ որովհետեւ Զարուհիի կանխահաս ուան մէջ իր սիրուած ըլլալուն ապաց ցը կը գտնէ :

Գեղեցիկ կերպով երեւան ելած է քատ Սէֆէրեանի եւ ունեւոր, տան աղջկան Զարուհիին հոգեբա թիւնը: Աղջիկ մը կրնա՞յ ծանրօրէն ւանդանալ, գիտակցելով որ կը սի թշուառ ջութակահարէ մը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄ

(12 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻՐԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԹԻՒ 1 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉԸ

Պէյրութ, Ալեքօ Սաաս Կալըրիին մէջ, տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեան կը ներկայացնէ իր գործերը ցուցահանդէսով մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Նոյեմբեր 3:

Այս ցուցահանդէսը կը ներկայացնէ ամբողջ Լիբանանը, մօտ յիսուն ծաղրանկարներ,- խորհրդարանի անդամներ, ազգային դէմքեր, ծանօթ առեւտրականներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ. Բոլորը այնպէս կենդանի, հարազատ, խօսելու պատրաստ: Արուեստագէտը աւելորդ ոչ գծագրութիւն փորձած է, ոչ լուսանկարչական հարազատութիւն տալ ուզած է, այլ միայն իւրաքանչիւրին դէմքի արտայայտութեան մէջ գրած է հարազատ նկարագիրը: Իր գործը տողերու լուսանկարչութիւն է եւ գիծերով կ'ըսէ ինչ որ գոյներով կը խօսին մեծ նկարիչները:

Չի սիրեր խճողումը, նաեւ չափազանցութիւնը: Իր գործով կը հաստատէ թէ ծաղրանկարչութիւնը երկրորդական արուեստ մը չէ: Իրականութեան մէջ՝ ծաղրանկար բացատրութիւնը հարազատ իմաստը չի տար Caricature բառին, ինչպէս կը սիրէ կրկնել յաճախ իր զրոյցներուն մէջ.

— Ես, կ'ըսէ Տիրան, ցնցիչ գիծեր ու քստմնելի պատկերներ տալով արուեստ ըրած ըլլալու հաւակնութիւնը ունեցողներէն չեմ: Ես իմ ուրոյն արուեստի ըմբռնումս ունիմ, որ կը կայանայ բոլորովին տարբեր տարրերու մէջ: Կ'առնեմ իմ տիպարիս նկարագիրը եւ զայն կը պատկերեմ անոր դէմքին վրայ՝ անսեթեւեթ եւ խօսուն գիծերով. Կը բաւականանամ ծիծաղ մը, ժպիտ մը տալով միայն: Կողմնակի, դիւրին եւ օժանդակ միջոցներու չեմ դիմեր: Կը նկարեմ սեւով ճերմակի վրայ, չեմ ներկեր, կը զգուշանամ խճողումներէ, կ'ուզեմ որ իւրաքանչիւր գիծ իմաստ մը ունենայ, բան մը ըսէ, դիտողը բան մը կարդայ ամէն մէկ գիծի մէջ, գաղափար մը առնէ ենթակային մասին: Կրնաք իմ ծաղրանկարներս նկատել տեսակ մը փոր-թրէ-շարժ, նախապատուութիւնը կուտամ դէմքին արտայայտութեան, իւրաքանչիւրին նկարագրին ու խառնուածքին հետ ուղիղ համեմատող ձեւով մը: Կ'ուզեմ որ խօսուն ըլլայ գծածս, բայց միեւնոյն ատեն նաեւ առաւելագոյն չափով հարազատ:

Տիրան, իր ծաղրանկարներուն բացատրողական ենթագրութիւններ չի տար, ոչ ալ իւրաքանչիւր նկարի տիրոջ անունը: Ոչ թէ անոր համար, որ ամէն մէկը ծանօթ է մեզի՝ որոշ չափով մը, այլ պարզապէս այն պատճառով, որ բոլոր ըսելիքները, բոլոր բացատրելի բաները ըսուած ու բացատրուած են արդէն խօսուն գիծերով: Եւ վերջապէս, նկարներուն տուած է անուններ, ջրաներկ կամ իւղաներկ tableaux-ներու նման, որոնք կոչուած են մնալու, ապրելու, ինչպէս սահմանուած են մնալու եւ ժամանակին հետ ապրելու՝ նաեւ իր ծաղրանկարները, իբրեւ արուեստի իրաւ գործեր, իբրեւ իրաւ արուեստի գործեր, անգամ մը եւս հաստատելով, թէ ծաղրանկարչութիւնը իսկապէս երկրորդական արուեստ մը չէ, այլ ինքնին արուեստ մը՝ կատարելութեան բոլոր տարրերով:

Ահաւասիկ իր «հերոսները»:

Պեքաայի Հակմի՝ Իպրահիմ Հայտարը, Պեքաայի դաշտին վրայ նայող ... հսկայ ժայռի մը վրայ կանգնած, իբրեւ իսկական հսկայ մը: Հարկ չկայ զինք մօտէն ճանչցած ըլլալու, ճանչնալու համար, թէ ինչպիսի՛ մէկն է այդ «կարծր հերոսը»: Պիտի տեսնէք Մուխթարայի Կածսիմ, որ Քամալ Ճումպլաթն է: Կ'ուզէ՞ք, Քամալ Ճումպլաթը ճանչնալ իր նկարագրի բոլոր երեսակներով. տեսէք անոր այդ ծաղրանկարը եւ պիտի ճանչնաք զինք. Լիբանանի Կլօդ [illegible] ո՞վ կրնայ ըլլալ, եթէ ոչ՝ անշուշտ միայն էմիլ Պուսթանին: Բայց ինչո՞ւ միայն էմիլ Պուսթանին եւ ոչ ուրիշ մէկը եւ ինչո՞ւ Պուսթանի Կլօդ [illegible] մըն է եւ ոչ ուրիշ բան: Այս բոլորին պատասխանները տուած է Տիրան, իր գիծերով, Շուֆի երեսփոխանին դէմքին տուած արտայայտութիւններով, որոնց մէ ոչ իսկ անշան գիծ մը անհարազատ է եւ արուեստական, բոլորն ալ իրն են, Պուսթանիի անհատական արտայայտութիւններէն, հարիւր առ հարիւր իրը, իր մէջ ոչինչ ունենալով արուեստակեալ, այլ՝ միայն Տիրանին արուեստով տրուած ...:

Ահաւասիկ Տիրանի արուեստին հիմունքը՝ իր իսկ բառերով.—

— Իմ արուեստի ըմբռնումս իր որոշ կէտերով սկիզբ կ'առնէ դասական հիմունքներէ: Օրինակ, կարեւորութիւն կուտամ դէմքի արտայայտութեան եւ իբր այդ՝ գլուխը կը գծեմ մեծ եւ մարմնին մնացեալ մասերը կը թողում մանրամասնութեան մէջ: Ասիկա՝ նորութիւն մը չէ, այսպէս, եղած է Տոմիէի, Կոյայի եւ իրենց նմաններու օրերուն: Իսկ իմս, ամէն ինչ ըսելու համար դէմքի գիծերուն վրայ՝ անոնց արտայայտութիւններով, այդ է որ կ'ուզեմ տարբերել միւսներէն իբրեւ հիմն ու նպատակը ընդունած ըլլալով իմ արուեստիս:

րան տակ, ունենալով իբրեւ հայրենի տուն՝ իրենց այդ օրուան աղուոր բնակարանները, իբրեւ հայրենիք՝ ամբողջ աշխարհը, հրաշալի, ազատ, ամբողջ լեռներն ու դաշտերը մեր երկրագունդին, հայրենիք մը՝ առանց սահմաններու, առանց վախի, առանց արիւնի ու արցունքի, հայրենիք, առանց ամբարտակ դռներու, առանց երկաթէ վարագոյրի, առանց հալածանքի, առանց սիրտ ծակող, սիրտ արիւնող՝ ամենօրեայ վիրաւորանքի ...:

Ո՛չ չէ, թող բան մըն ալ չունենան անոնք, թող շապիկ մը իսկ չունենան, բայց չունենան, իրենց կոնակին, չկրեն մեր այս ունեցածները, այս ահաւոր, այս անտանելի «կրակէ շապիկները»:

Ձերդ անկեղծօրէն
Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

×

ԱՐՈՒԵՍՏ... ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին մէջ, Գրողներու Միութեան քարտուղարը Է. Թոփչեան, այսպէս կը ներկայացնէ «Խորհրդահայ գրականութեան հիմունքը», այն է՝ «կոմունիստական պարտիականութիւնը»: Անդրադարձած է խորհրդահայ գրականութեան նուաճումներուն եւ թերութիւններուն: Այս մասին յայտարարած է ի մէջ այլոց. «Բոլոր այն դէպքերում, երբ գրողը ժողովրդի հետ է, երբ նա ապրում է ժողովրդի կեանքով եւ ստեղծագործութեամբ, գեղարուեստօրէն իմաստաւորում է ժողովրդի կատարած մեծ գործը, նա միշտ հասնում է իսկական ստեղծագործական նուաճումների: Բայց երբ թուլանում է գրողի կապը իրականութեան հետ, անխուսափելի նւազում է նաեւ նրա ստեղծագործութեան կենսական բովանդակութիւնը. գրողը կամ կրկնում է իրեն, կամ շեղւում է իսկական գրականութեան ճանապարհից: Այդպէս պատահեց Ե. Չարենցի հետ: Ռեւոլուցիայի մեծ բանաստեղծը, որ ապրում եւ ոգեշնչւում էր սոցիալիզմի վիթխարի յաղթանակներով, երբ կեանքի վերջին տարիներին իրենից անկախ պատճառներով կտրուեց իրականութիւնից, ապա իր վերջին «Գիրք ճանապարհի» ժողովածուում նահանջեց ստեղծագործական այն պայծառ ուղիներից, որ բացել է ինքը»:

Ծայրայեղ [illegible] հայցին ուղղած այս անհեթեթ ամբաստանութենէն ետք, Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը կը փորձէ բացատրել խորհրդային հայրենասիրութեան սկզբունքը. «Մեր օրերում իսկական հայրենասիրութիւնը յանգում է սոցիալիզմի հաստատմանը, ժողովրդի կատարած մեծ գործի եւ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների լենինեան բարեկամութեան հաստատմանը»:

Սակայն կը թուի թէ բոլոր գրողներն ալ նոյն ձեւով չեն ըմբռներ հայրենասիրութիւնը, քանի որ Է. Թոփչեան կը դժգոհի, որ «մեր մի քանի բանաստեղծների մօտ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը փոխարինւում է երկրի պատմական-աշխարհագրական պատկերով, անցեալի վերյուշներով, կամ տարտամ բարոյախօսութեամբ»:

Մէկ խօսքով դէմ է հայ գրագէտներու հայրենասիրական զեղումներուն, որոնք պէտք է փոխարինուին, ըստ իրեն, Խորհրդային հայրենասիրութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հինգ յարկանի նորակառոյց շէնքի մը մէջ հաստատուած է կոյրերու գիշերօթիկ միջնակարգ դպրոցը: Դպրոցին անծանօթ մէկուն համար դժուար է պատկերացնել, որ տեսողութենէ զրկուած պատանին կրնայ թուաբանական բարդ խնդիրներ լուծել, կարդալ հայ գրագէտներու գործերը:

«Սեղաններուն վրայ հաստափոր գիրքեր կան, կը գրէ այցելու մը «Ս. Հայաստան»ի մէջ, աղջկան նուրբ մատները կը սահին գիրքին ծակոտած, ուռուցիկ կէտերուն վրայէն. աղջիկը շօշափելով կը կարդայ Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» վէպը:

— Աս ամբողջ գի՞րքն է, կը հարցնեմ աշակերտուհի Գայանէ Եղիազարեանին.

— Ոչ, գիրքին միայն 14 գլուխներն են:

Մեր խնդրանքով Գայանէ կը կարդայ գիրքէն հատուած մը: Որքան վարժ եւ սահուն: Բրայլի այս սիստեմով կոյր երախաները ոչ միայն կը կարդան, այլեւ կը գրեն շարադրութիւններ, նամակներ»:

Այս տարի դպրոցը պիտի տայ իր եօթներորդ տարուան շրջանաւարտները: Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան շարունակել իրենց ուսումը բարձրագոյն կրթարաններու մէջ: Շրջանաւարտներէն շատեր բարձրագոյն ուսում կամ մասնագիտութիւն ձեռք բերելէ ետք, լծուած են պատասխանատու պաշտօններու: Ասոնցմէ մէկը՝ Ա. Մուշեղեան «Կոյրերու կեանք» տեղեկատու թերթին խմբագիրն է:

Դպրոցը ունի նաեւ խողանակի արհեստանոց մը ու մտադիր են հիմնելու ստուարաթուղթի եւ մեքենաներու արհեստանոցներ:

Արդիական այս վարժարանը ունի բնալուծարան (լապորաթուար), բժշկութեան սրահ, երաժշտութեան սենեակ, ինչպէս նաեւ մարմնամարզի խաղադաշտ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

× Ծաղիկը ծաղիկն նայելով կը բացուի:

× Ծառն իր պտղէն կը ճանաչուի:

× Կաթ – կաթ ջուրը քար կը փորէ:

× Կաթիլ – կաթիլ գէօլ կ'եղնի:

× Հարուստի գութանն ա աւելանում, քեասիբի՝ երախաները:

× Հին խօսք կայ, որ մի փութ մեղրով չի ուտուի:

× Ճնճղուկէն վախեցողը կորեկ չի ցանի:

× Մէկ աչքը միւսին լոյս չի տայ:

× Միրուք չունեմ՝ խօսքս չի անցկենում:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Իրաւունք ունէիր, հօրքոյրս որովհետեւ իմ անունս սոսկումով յիշած էին քեզի, յարեց Ներսէս Արծրունին ցաւի դառն արտայայտութեամբ մը:

Բայց ինչ ընենք որ մեր գերդաստանին ճակատագիրը սեւ է եղեր ... ու այդ սեւ ճակատագրին զոհն եղաւ հայրս:

— «Ախ, Ներսէս, ուր է աղջիկդ ... արդեօ՞ք տեղեկութիւն մը ունիս», ընդհատեց պառաւ կինը կսկծանքով մը:

— Սպասուած ամէն կողմէ երեւ[illegible] դած չէ մեզ հօրքոյրս, գիտցիր որ աղջիկս ողջ է այսօր.

— Ողջ՞ է այսօր:

— Այո:

— Ո՞ւր է:

— Անհոգ եղիր, քիչ ժամանակէն քու կարօտդ պիտի կրնաս առնել իրմէն:

— Ուրեմն, Ներսէս, տար զիս ... հեռացուր ասկից ... տար աղջկանդ քով:

— Չէ, հօրքոյրս, առայժմ պէտք է որ հոս մնաս որովհետեւ այս տունը կրնայ մեր վտանգներուն ու ձախորդութեանց դէմ ապաստանարան մը ըլլալ:

Պառաւ ժամիկը գոհունակութեամբ մը գլուխը ծռեց ու չխօսեցաւ.

— Ըսէ ինծի, հօրքոյրս, ո՞ւր կը բնակի Տէր Սիմոն քահանան, հարցուց Ներսէս Արծրունին:

— Մեր թաղին մէջ, պատասխանեց պառաւը:

— Կրնա՞ս գաղտնի կերպով հոս կանչել զինքը:

Այո, վստահ եմ այդ քահանային վրայ: Հիմակ կը կանչեմ:

Ու պառաւը շուտով դուրս ելաւ:

— Խեղճ հօրքոյրս, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին ինքնիրեն:

Քիչ յետոյ ներս մտաւ միջահասակ, նիհարակազմ, համակրելի կերպարանքով, վառվռուն ու բարութեամբ լի աչքով, յիսունը անցած, փառահեղ մօրուքով, ալեխառն մազերով ու ճաղատ ճակատով եկեղեցական մը:

Այս քահանան Տէր Սիմոնն էր:

— Օրհնեցէք, Տէր Հայր, թոթովեց Ներսէս Արծրունին ու ոտքի ելնելով անոր ձեռքը համբուրեց խորին պատկառանքով մը:

— Բարի եկած էք, որդեակս, մրմնջեց Տէր Սիմոն՝ արտակարգ ու խորին նայուածք մը նետելով Ներսէս Արծրունիի վրայ:

— Կը ճանչէ՞ք զիս, Տէր Հայր:

— Ոչ, դժբախտաբար չեմ ճանչեր:

— Ներսէս Արծրունին եմ ...:

— Ներսէս Արծրունի՞ն ...

— Այո:

— Ի՞նչպէս մինչեւ քաղաքը եկաք ... բացագանչեց Տէր Սիմոն:

— Աստուած առաջնորդս եղաւ, Տէր Հայր: Բայց ինչո՞ւ համար կը կասկածիք ... միթէ՞ կառավարութիւնը կարող չէ ճանչնալ զիս:

— Կառավարութիւնը չի ճանչնար ... բայց ունինք մեր մէջ անանկ սեւ օձեր, որոնք գլուխնին անկած չարունակ անծանօթին վրայ կը նային ու անմիջապէս ոստիկաններու միջոցաւ ձերբակալել կուտան զինքը: Վստահ եղէք որ անանկ արիւնալի ժամանակներու մէջ կը գտնուինք ուր մեր շուքն անգամ կասկածաւոր է մեզի համար ...

— Իրաւ է, Տէր Հայր, կասկածելի ժամանակներու մէջ կը գտնուինք, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին: Բայց աչալուրջ հսկողութիւն մը ամէն բան կարգի կը դնէ: Կը յուսամ թէ հարկաւոր զգուշութիւնը կատարուած է ձեր ձեռքով քաղաքին մէջ եւ այսօր բաւական մեծ ուժ մը պիտի գտնեմ, այնպէս չէ՞:

— Ախ, ի՞նչ ըսեմ ... գիտցէք որ «ազատութեան երեւոյթ մը» կը դառնայ Վանականին կազմած երիտասարդութեան շուրջը, նկատել տուաւ Տէր Սիմոն:

— Ի՞նչպէս, Տէր Հայր:

— Կարծեմ թէ երկպառակութեան ձայնը կը լսեմ իցիւ թէ սխալած ըլլայի:

— Բաժանո՞ւմը պիտի տիրէ իրենց մէջ:

— Այո:

— Ճշմարիտ է զգացած ցաւերնիդ. բաժանումը պարզապէս անկումի մը մէջ խրեց է կազմակերպութեան ծրագիրը: Բայց ջանալու է որ այս հրէշային դաւադրութիւնքը չմտնէ մեր մէջ եւ բնաւ տեղի չունենայ:

— Այդ ջանքը չեմ խնայած. օրն ի բուն կը վազեմ մէկ խօսքով՝ աղէտները ցոյց կուտամ ամէն կերպով.

— Խիստ լաւ, Աւետիսեանը ի՞նչ գաղափար ունի:

— Աւետիսեանի գաղափարը բոլորովին համաձայն է իմ գաղափարիս. անիկա չուզեր այդ խլրտումը:

— Կարծեմ թէ անիկա ամէնէն աւելի յարգուած ու սիրուած մարդն է, Տէր Հայր, ինչո՞ւ համար չի կրնար իր ազդեցութիւնը բանեցնել այսանկ քննելի պարագաներու մէջ:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Յ. Տէր – Դաւթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թուրքէն Տէր – Դաւթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գարտիզպանեան եւ զաւակները (Երեւան), Օր. Աննա Տէր – Դաւթեան (Թիֆլիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Բարսեղեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր – Դաւթեան, Գարտիզպանեան, Համամճեան, Մահիլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ մօրաքրոջ աղջկան՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26–ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 15·45ին, Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Հաւաքուիլ բնակարանը ժամը 15·30ին։ 13 Րիւ Ալֆրէտ Ֆուրնիէ (Շաւիլ)։

Ըստ հանգուցեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խոր կսկիծով կը տեղեկացնէ իր շրջանի բոլոր ընկերուհիներուն թէ իր հիմնադիրներէն՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆ

իր մահկանացուն կնքած է Շաւիլի իր բնակարանին մէջ, Հոկտեմբեր 26ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Հոկտ. 31) ժամը 15·45 Շաւիլի եկեղեցին։

×

Այս տխուր առթիւ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը երկու հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի։

×

Տիկին Սաթենիկ Տէր–Դաւթեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէրէնկիւլեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայուհեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ։

×

Շաւիլի գպրոցին ի նպաստ տրուելիք պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։ Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 – 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Էքսիւզեան Եդուարդ Յարութիւնի ծնած Սոխում, 1923ին։ Մօրը անունը՝ Սիրանուշ (ուսուցչուհի), հայրը՝ ծխախոտի գործ կ'ընէր։ Ընտանիքը լուր չունի 1942էն ի վեր։

×

Սէմէրճեան Լեւոն Գրիգորի, ծնած 1918ին, Սոխում, մայրը՝ Մարանիկ, հայրը՝ Գրիգոր, լուր չկայ 1941էն ի վեր։ Գրել Յառաջի վարչութեան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Օր. ՄԱՐԳՐԻԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

եւ

CLAUDE FORESTIER

Ամուսնացած

Փարիզ, 28 Հոկտեմբեր 1961

Կնքահայրութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը մէջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Րիւ տիւ Նուայէի սրահին մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Տ. ՋԷԳԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցին.—

Օր. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար ԿԱԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 31 OCTOBRE 1961

ԼԷՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9243 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5044

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱՐՁԱՆ ՄԸ՝ ՍԹԱԼԻՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

—o—

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խրուշչեւի ճառին ընդարձակ հրատարակութենէն ետք կը թուի թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը կարգ մը նորութիւններ ըրած է, հակառակ առաջին տպաւորութեան։ Պէտք չէ մոռնալ թէ արեւմտեան մամուլը նախ պէտք է գոհանայ Թասի գործակալութեան տուած հաղորդումէն, որ կրնայ աւելի ամբողջական գաղափար մը ունենալ երբ Փրաւտա ճառին ամբողջը կը հրատարակէ։ Ծանօթ է որ միայն համայնավար մամուլի ներկայացուցիչները կրնան ներկայ ըլլալ համագումարին։ Ասոր հետեւանքն այն է որ բոլոր բանաձեւերը յապաղումով կ՚արձագանգուին արեւմտեան շրջանակներու մէջ։

Իր վերջին ելոյթին մէջ, Խրուշչեւ աւելի բացայայտ կերպով դատապարտած է Սթալինի ոճիրները եւ խոստացած իր քաղաքացիներուն որ առանց սարսափի վարչակարգի մը ներքեւ պիտի ապրին։ Խրուշչեւի առաջին ամբաստանագիրը Սթալինի դէմ գոց կարդացած էր Ի. համագումարին, ցարդ գաղտնի մնացած է որմէ կարելի է ըսել թէ առաջին հրապարակային ելոյթն է։

Խրուշչեւ պատմած է թէ ինչ սարսափ կը տիրէր եւ թէ որքան ոճիրներ եւ բռնագործութիւններ ծածկուած են անձնապաշտութեան քօղին տակ։ Խրուշչեւ «հաստատած է» թէ Լենինկրատի Ա. քարտուղարի սպանութիւնը որ դուռ բացաւ զանգուածային մաքրագործումներու Սթալինի կողմէ ներշնչուած էր։ Նկատի առնելով այդ «մահուան» հետեւանքները կարելի է ըսել թէ Խրուշչեւի բառը իրական յայտնութիւն մըն է։ Խրուշչեւ հաւաստեց թէ Կիրովի կեանքի ապահովութեան պատասխանատուն մեռաւ կառքի արկածի մը ընթացքին որ տեղի ունեցաւ երբ կ՚երթար հարցաքննուելու Սթալինի, Մոլոթովի եւ Վորոշիլովի կողմէ։ Իրականին մէջ, կ՚ըսէ Խրուշչեւ, մարդը սպաննուեցաւ եւ քանի մը ամիս ետք ինքը սպաննողներն ալ մաքրուեցան իրենց կարգին։ Մառեչալ Զուխաչեւսքի, Զօրավար Եաքիր եւ բարձրաստիճան ուրիշ սպաներ մաքրուեցան պարզապէս որովհետեւ տարածուած այն լուրին հիման վրայ թէ որոնք հիթլերական Գերմանիոյ գործակալներ են։ Ուրիշ բարձրաստիճան սպաներ տարիներ բանտը մնացին [illegible] պայմաններու մէջ որ երեւակայական բոլոր ոճիրները կը խոստովանէին [illegible] ժամ առաջ գնդակահարուէր։ Եւ վերջապէս «պարմանիկ [illegible]» [illegible] այս բոլորը Խրուշչեւ կ՚առաջարկէ [illegible] Սթալինի [illegible]։ Եւ որպէսզի նման սարսափելի բաներ չկրկնուին հարկ է որ [illegible] մինչ կուսակցութեան ծառայէ եւ կարենայ [illegible] եթէ կուսակցութիւնը [illegible] նկատէ։

Այս ճառին յաջորդ օրը «աշխատանք» [illegible] կը փակուէր դամբարանը [illegible] Լենին եւ Սթալին կողք կողքի [illegible] զրոյցներ կը շրջէին [illegible], անոնք կ՚ըսէին թէ Սթալին [illegible] «աքսորուի», ուրիշներ սակայն կը [illegible] թէ առաջին անգամը չէ որ դամբարանը կը փակուէր։ Երկուշաբթի առտու սակայն առաջին լուրը կարծես կը հաստատուէր երբ Լենինկրատի Ա. քարտուղարը խօսք առնելով նիստին բացման կ՚առաջարկէ Սթալինը տեղափոխել նկատի առնելով իր անոր գործած ապօրէնութիւնները խոստ կը համեմատին Լենինի հետ։

Այս բոլորը պատճառ դարձաւ որ ժողովուրդը «պաշտօնապէս» իրաւունք ունենայ Սթալինի դէմ խօսելու, արտայայտուելու եւ «օրհնելու Նիքիթա Սերկէեվիչը» որ թոյլ կուտայ այս բոլորը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկուշաբթի ցերեկ Թաս հաղորդեց թէ համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարը պաշտօնապէս որոշեց որ Սթալինի մարմինը տեղափոխուի։ Ցարդ Լենինի հետ նոյն դամբարանին մէջ էին։

✕ Ճափոնական աղբիւրներու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը Երկուշաբթի առտու ժամը 9.33ին պայթեցուցած է յիսուն մեկաթոննոց ռումբը։ Ճափոնացիները կ՚ըսեն թէ կրնայ նոյնիսկ հարիւր մեկաթոն ուժ ունենալ։

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Մոսթականէմի նոր նահանգապետարանի բացման առթիւ խօսք առին Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ Գուտուքարա եւ ընդհանուր պատուիրակ Ժան Մորէն։ Առաջինը յայտարարեց «Մահմետականներուն որոնցմէ եմ, կ՚ըսեմ՝ դէմ դրէք անհամբերութեանց եւ փորձութեանց մէկը եւ միւսը ապարդիւն են։ Թող լսեն Գուրանը որ կ՚ըսէ «ո՛վ, հաւատացեալներ, համբերութեան օգնութիւնը փնտռեցէք եւ մի թելադրէք՝ վրէժը։ Եւրոպացիներուն կ՚ըսեմ որ մենք Մահմետականներս, կ՚ընդունինք որ պէտք է շարունակեն ապրիլ եւ աշխատիլ այս երկրին մէջ որ իրենցն ալ է որովհետեւ մեզի հետ, անոնք ալ հաւասար իրաւունք մը ունին»։

Ընդհ. պատուիրակ Մորէն դէմ արտայայտուեցաւ ծայրայեղութեանց եւ շեշտեց թէ այդ ծայրայեղ փոքրամասնութեանց միջեւ, Ալժերիան ինքզինքը կը ճանչնայ այն ամբոխին մէջ որ կը դատապարտէ բռնութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ (Պիրմանիոյ պատուիրակ) միաձայնութեամբ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար պիտի ընտրուի յայտարարեց Սթիվընսըն։

ՍՈՒՐԻԱ արաբական լիկայի 12րդ անդամը դարձաւ, կրկին։ Նասր ցարդ չէ ճանչցած Սուրիոյ նոր վարչաձեւը բայց յայտարարած էր թէ պիտի չընդդիմանայ անոր անդամակցութեան։

ՓԵՔԻՆ կը հերքէ թէ ճողարձակումներէ զգուշանալու համար կոչ ըրած է։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր անդրադառնալով Կոլեան քաղաքականութեան, զայն «երկերես» կ՚որակէ եւ կոչ կ՚ընէ բոլոր շարքայիններուն որ զանազան ձեւերով (գործադուլ, ցոյց, ժողով եւն.), արտայայտեն իրենց համախոհութիւնը Ալժերացիներուն հետ, այս շաբթուան ընթացքին եւ ի հարկին միանան Ալժերացիներուն Նոյեմբեր մէկի ցոյցերուն։

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը հրատարակեց միլիոնատէրերու 4րդ ցանկը, ուր 2500 անուններ կան, մեծ մասը՝ Վաքֆ-Քոմ-Օմպայի բաժնետէրեր։ Այս անուններուն մեծամասնութիւնը օտար են։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ դեմոկրատ ծերակուտական՝ Հըմֆրէ Իսրայէլ հասաւ ուր պիտի ընդունուի Պեն Կուրիոնի, Տիկին Կոլտա Մէյրի եւ զանազան անձնաւորութեանց կողմէ։

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Լիբանանի սահմանին վըրայ երեք հոգի սպաննուեցան անցեալ օր։ Կը փորձէին սուրիական սահմանը անցնիլ։

ԼԻԲԱՆԱՆ ցարդ կառավարութիւն չունի, Ռաշիտ Քարամէ չէ կրցած տակաւին դահլիճ մը կազմել։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ընդդիմութիւնը կը ծաւալի բովանդակ երկրին մէջ։ Ալի Ամենի որ դժգոհները կը գլխաւորէ կ՚ուզէ որ նոր ընտրութիւններ կատարուին։ Այս ուղղութեամբ Շահի կրօնապետ՝ Պեհպահանի դիմում մը ներկայացուց թագաւորին։ Միւս կողմէ, Թեհրանի համալսարանին ուսանողները, ձախ, կը սաստկացնեն իրենց պայքարը ընդհանուր ընտրութեանց, ի նպաստ։ Ասոնք Ազգային ճակատ մը կ՚ուզեն կազմել եւ Տոքթ. Մոսատեղի անունը կ՚օգտագործեն իբրեւ խորհրդանիշ՝ Ազգ. ճակատի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ։ Վախ կայ որ բանակը ի վերջոյ միջամտէ եթէ կուսակցութիւնները չարունակեն իրար չհասկնալ։ Անկարելի եղաւ նախագահներ ընտրել Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական ժողովին մէջ։

Երկու օրուան քուէարկութիւններէ ետք, ընտրական ցանկին գլուխը կը գտնուի Իզէթ Պիրան (Ատալէթ եւ եղբայրը Եասը Ատայի դատապարտեալի մը)։ Եթէ ընտրուի, դժուար թէ բանակը հանդուրժէ իր ներկայութեան, մանաւանդ որ ըստ սահմանադրութեան երբ Հանրապետութեան նախագահը իր պաշտօնը կատարելու կարելիութիւնը չունենայ, Ծերակոյտի նախագահն է որ զինքը կը փոխարինէ։ Ժողովին մէջ ալ Հալէֆ չկրցաւ տեղ գտնել նախագահական աթոռին, չորս քուէարկութիւններէ ետք։ Ըստ կարգ մը զրոյցներու դահլիճին կազմութիւնը կրնայ յանձնուիլ Էքրէմ Ալիճանի, Նոր Թուրքիա կուսակցութեան պարագլուխ, որ իր կուսակցութեան (փոքրամասնութիւն) շուրջ կրնայ համախմբել մէկ կամ երկու ուրիշ հոսանքներ։ Այդ պարագային Ինէօնիւ ընդդիմադիր կը դառնայ։ Բայց վճռական ոչ մէկ քայլ առնուած է այդ գետնին վրայ։

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ եւ արտաքին Մոնկոլիա ՄԱԿի անդամ ընդունուեցան։ Մարոք եւ «Քազապլանքայի Խումբին» երկիրները Մաւրիտանիոյ անդամակցութեան դէմ քուէարկեցին։

Կ՚ԵՌԱՅ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՆ ԿԱՄ... ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Ջեթին Ալթան կը գրէ «Այդ էր պակաս» խորագրին տակ.

Թերթերուն մէջ ցեղապաշտութեան խօսք մըն ալ սկսաւ շրջիլ։ Թթու ցեղապաշտներ կան եղեր այն մարդոց միջեւ, որոնք ռամկավարութեան շնորհիւ երեսփոխան ընտրուեցան։ Անոնք կը ցանկան եղեր անկիւնները բռնել եւ կազմակերպութիւն հիմնել։

Կը ճանչնա՞ք ձեր հօրը հօրը հօրը հօրը հայրը։ Եթէ ոչ, հայրենադաւ էք։ Ցետոյ, եկէք ձեր գլուխը երկարեցէք ցեղապաշտի կարկինին։ Ոչ, դուք Թուրք չէք, այս գլուխը կեդրոնական Ասիայէն եկած Թուրքերուն գլուխը չէ։ Ձեր արիւնն ալ պիտի քննենք մանրադիտակին տակ։ Նայինք ի՞նչ պիտի ելլէ։ Կարծեմ քիչ մը Լազութիւն կայ ձեր մէջ, կամ Չերքէզութիւն, կամ Արնաւուտութիւն, կամ Քիւրտութիւն, կամ Փոմաքութիւն։

Ոչ, չեղաւ, դուք մեր ուզած անխառն Թուրքը չէք։

Անկախութեան քայլերգը՝ ո՞վ գրեր է։ Մեհմէտ Աքի՞ֆը։ Ո՞վ է այս Մեհմէտ Աքիֆը։

«Ինծմէ լսեցէք որ, այո, ես ալպանացի եմ» բառը բանաստեղծ մըն է։ Թուրք չէ. զամբիւղը նետէ։ Լաւ, Թեվֆիք Ֆիքրէթը՞։ Օհօ, Ֆիքրէթին մեծ մայրը Ցոյնէ դարձած է։ Ան ալ Թուրք չէ, զամբիւղը նետէ։ Սինա՞նը, սա Սինա՞նը, Հայէ դարձած է։ Թուրք չէ, զամբիւղը նետէ։ Հաշիմը՝ հարազատ Արաբ, զամբիւղը նետէ։։ Իպրահիմ փաշան՝ Վենետիկցի, Սոքոլլուն՝ Սերպ, Շեմսէտտին Սամին՝ Ալպանացի, Եահիա Քեմալը՝ Պօշնաք, — զամբիւղ նետէ, զամբիւղ նետէ, զամբիւղ նետէ ...

Երկրին մէջ պիտի մնան կեդրոնական ասիացի այն Թուրքերը որոնց գանկը կարկինին կը յարմարի, ոչ միայն գանկը, այլեւ եօթը պորտ ընտանիքին գանկերը, եւ որուն եօթը պորտին արիւնը զուտ է։ Մնացեալները կեդրոնացման ճամբա՞ր կը ղրկուին, կ՚աքսորուի՞ն, կը ծախուի՞ն։ Ինչ որ է, անոնք հայրենադաւ են։ Մանաւանդ փոքրամասնութիւններուն խօսքը իսկ կարելի չէ ընել, բոլորը՝ սահմանէն դուրս....։

Ցետոյ, երկրին մէջ մնացած եօթը պորտը զտարիւն կեդրոնական Ասիոյ Թուրքերը աշխարհի մնացեալ զտարիւն Թուրքերուն հետ միանալով մեծ կայսրութիւն մը պիտի հիմնեն։

Անզուգական կայսրութիւն մը։ Աշխարհի ամէնէն մեծ կայսրութիւնը։ Ցետոյ այս կայսրութիւնը պիտի գրաւէ բոլոր երկիրները, ձեռք պիտի անցընէ ցամաքամասերը, քարի վրայ քար, ուսերու վրայ գլուխ պիտի չձգէ, պիտի ջարդէ վատ ցեղ Իտալացիները, Անգլիացիները, Գերմանացիները, Ֆրանսացիները։ Եւ ամբողջ աշխարհ, իր ցամաքներով, ծովերով, Թուրք պիտի ըլլայ իրիկուններու ջահերու լոյսով խնջոյքներ պիտի սարքուին, ձիու կաթ պիտի խմուի, նիզակ պիտի նետուի դաշտերու վրայ։

Աթոմ, Եէթ, շոգեկառք, շոգենաւ, թելեվիզիոն, հեռաձայն, ռատիօ, բոլորը անկարեւոր են անոնց։ Երկու ոտքի վրայ կանգնող ձիեր եւ վայրէ վայր փոխադրուող վրաններ։ Գլուխները ածիլուած, պեխերը՝ դէպի վար թափած, աչքերը՝ քաշուած, այտոսկրերը՝ ցցուն։

Անատոլուն դեռ չէ ազատեր սայլի շըրջանէն, հիւանդանոցները տեղ չկայ եղեր, մարդիկ ախոռներու մէջ անասուններու հետ կը պառկին, բոկոտն մանուկներ հիւանդութենէ կը մեռնին, բերքը չի բաւեր եղեր, քաղաքներու շրջակայքը թշուառութեան բոյներով կը լեցուի, վարձքերը երեք հազարի կը բարձրանան եղեր։ Ասոնք խնդի՞ր են միթէ։ Երկարեցէք ձեր գլուխը, կարկինով չափենք։ Ցետոյ վերլուծենք ձեր արիւնը։ Ցետոյ յիշատակեցէք ձեր եօթը պորտը։ Ահա ձի, ահա Էրմըզ, վրան մըն ալ չալկեցէք, թմբուկ զարնելով աշխարհի կայսրութիւնը հիմնելու պիտի երթանք։

Աթաթիւրքի յեղաշրջութիւն, արեւմտեան քաղաքակրթութիւն ընկերային արդարութիւն, տեմոքրասի ըսինք, ըսինք, եւ տեսէք ինչ տարօրինակ նպատակներով մարդիկ սկսան մէջտեղ ելլել։

Փոխանակ նստելու, բարի խորհելու թէ ինչպէս կրնանք մաքուր պահել Ենիճամիի պէտքարանը, թէ ինչպէս կրնանք քաղաքակրթութիւն բերել փողոցին, բուրդէ քիլաֆով եւ նիզակով նախ Արեւելքը, յետոյ Արեւմուտքը ձեռք անցընելու ծրագիրներ մշակել։

Հասկցանք, պիտի հիմնենք կայսրութիւն մը որ ամբողջ աշխարհը պիտի պարփակէ։ Բայց մէկ վայրկեան, մէկ երկվայրկեան, փոքրիկ խնդրանք մը ունիմ. Նախ եւ առաջ սա կառավարութիւնը հիմնենք։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԱՍՈՒՄ ԹԻՒԵՐԸ

—o—

ՆԷՕ – ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ

—o—

Ասում է. Հայաստանը մեր բոլորին մտահոգութեան առարկան է. մենք ամէնքս սիրում ենք Հայաստանը :

Խօսում է. Սփիւռքը դատապարտուած է մահուան. Մայր Հայրենիքն է միայն յաւերժական եւ անմահ :

Ասում է եւ խօսում է, բայց տեսէք՝ Հայաստանում մէկ հատիկ ճշմարտապատում ուսումնասիրութիւն կա՞յ ըՍփիւռքի մասին: Բացի զրպարտութիւնից ու հայհոյանքից՝ Սփիւռքի հասցէին, Հայաստանում ի՞նչ գիտեն արտասահմանի չուրջ մէկ միլիոն Հայութեան մասին:

Խօսում ու գրում է, բայց, օրինակ, վերջին հինգ – տասը եւ աւելի տարինեբի ընթացքում Սփիւռքում ի՞նչ լուրջ ու ճշմարտապատում ուսումնասիրութիւն է լոյս տեսել Հայաստանի մասին. քանի՞ մարդ կայ, որ կարող է ասել, թէ ինքը խսկապէս տեղեակ է Հայաստանի ներքին իրականութեան ;

Տխուր փաստը այն է, որ որքան ժամանակը անցնում է, այնքան անծանօթութեան, հետեւաբար, եւ անհասկացողութեան վիհը լայնանում է Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ :

Հայաստանը փաստօրէն չի ուզում կամ ի վիճակի չէ —իրաւունք չունի— հետաքրքրուելու Սփիւռքի Հայութեան ճակատագրով, բացի այն դէպքերից, երբ ըՍփիւռքը կարող է համայնավարութեան քաղաքական կամ կուսակցական քարոզչական նպատակներին ծառայել :

Խորհրդահայ մամուլից եւ գրականութիւնից դատելով՝ Հայաստանում այսօր չկայ մէկ հատիկ մտաւորական, որ իսկական ծանօթութիւն ունենայ արտասահմանի Հայութեան մասին:

Մասնէրի վրայ համբուող բացառութիւններին յարգելով՝ Սփիւռքն էլ, իր հերթին, Հայաստանի ճանաչման տեսակէտից, բաժանւում է երկու մասի : Նրանք, որ տեղեկութիւններ են ստանում հակախորհրդային օտար մամուլից ու հրատարակութիւններից եւ նրանք, որոնց իրազեկութիւնն ու ներշնչման աղբիւրը «Արարատ» զործարանի կոնեակն է :

Առաջին տեսակի Հայաստանասէրների մասին ի՞նչ կարելի է ասել: Կարելի է միայն ցաւել: Սա այն սերունդն է, որ Հայաստանը չի տեսել սեփական աչքերով: Ուզում է տեսնել եւ իմանալ, բայց չի կարող, իրաւունք չունի: Այդ պատճառով օտար աղբիւրների է դիմում՝ իր զգացումներն ու գաղափարները հիմնաւորելու համար, դիմելով հանդերձ, որ «օտարը միշտ է օտար»:

Հոգեբանական տեսակէտից աւելի հետաքրքրական է Հայաստանասէրների երկրորդ տեսակը, այսպէս ասած, զոնեակպաշտները: Սրանք տարուէ – տարի շատանում են, ինչպէս սունկերը անձրեւից յետոյ: Եւ նոյն համեմատութեամբ էլ անեբես են դառնում :

Այս կարգի Հայաստանասէրները, սովորաբար, անուն ունեցող, բայց լոյսը նոր տեսած անհատներ են, որոնք որոշ ժամանակով, պետութեան կամ էջմիածնի հաշուին, հրաւիրւում են Հայաստան, հիւրասիրւում, զանազան ձեւերով նուէրներ ստանում, տեսարժան վայրերին են պտըտցւում եւ, յօժարակամ ու «բոլորովին ազատ», Երեւանի ձայնասփիւռից խորհրդային իշխանութիւնն են փառաբանում: Ապա, «կատարելապէս ճանաչելով» Հայաստանը, վերադառնում են իրենց տեղերը :

Հայաստան հրաւիրուելու առաջին պայմանն է ընդհանրապէս՝ լինել նախկին հակաբոլշեւիկ, աւելի շատ նախկին Դաշնակցական եւ քիչ – շատ անուն ունեցող կամ —աւելի լաւ — «մեծանուն»: Երկրորդ պայմանը հաւատափոխութիւնն է սրանց համար:

Մի քանի շաբաթ Հայաստանում հիւրասիրուելուց եւ առատ զոնեաք ստանալուց յետոյ, այս յարգելի պարոնները վերադառնում են իրենց տեղերը եւ, ի ձայն փողոյ եւ թմբկի, փառաբանում են համայնավար վարչաձեւի անօրինակ նուաճումները :

1918 – 20 թուականներին ի՞նչ էր Հայաստանը ,— զաղթականյան, խեղճութիւն: Իսկ այսօ՞ր, — եդեմական դրախտ: Զեն յիշում՝ ի՞նչ էր 1918 – 20ին Ռուսաստանը բոլշեւիկեան իշխանութեան ներքեւ: Խեղճութիւն էլ չէր, այլ սովահար՝ մարդիկ իրար էին ուտում եւ Ամերիկայից հաց էին ալերում ։

Անուաղն չարամտութիւն եւ անբարեխղճութիւն է 1918 – 20 թուականների Հայաստանը համեմատել 1961 թուականի Հայաստանի հետ: Երբ այդ համեմատութիւնը անում են բոլշեւիկները, կարելի է ներել եւ խղճալ նրանց մտավիճակի վըրայ: Բայց ներելի չէ Եւրոպա եւ Ամերիկա տեսած մարդկանց համար, երբ նըրանք ներկայ Հայաստանի նիւթական ու մշակոյթին չինարարութիւնը համեմատելով քառասուն տարի առաջուան Հայաստանի հետ՝ ծափ են տալիս :

Զարմանալի եւ յոյժ ցաւալի պիտի լինէր, եթէ մօքի եւ բազուկի չինարար հանճարով հռչակուոր հայ ժողովուրդը քառասուն տարի իր հայրենիքում չլինէր եւ չստեղծագործէր: Երբ Աֆրիկէի եւ – րէկուան մարդակերներն անգամ այսօր սեփական պետութիւն ունեն եւ Միացեալ Ազգերի մէջ աթոռներ են զբաղեցնում պաշտօնէրերի կողքին, հրա՞շք է, որ հին քաղաքակրթութեան ժառանգորդ Հայը իր հողի վրայ շէնքեր է կառուցում, առուներ է փորում, գրքեր է հրատարակում :

Ողբալի կը լինէր, եթէ հակառակը պատահէր:

Եւ ողբալի է ,երբ Հայաստանի դրամով ճամբորդող, Հայաստանի կոնեաքով հիւրասիրուող եւ արտասահմանից Հայաստանը սիրող մեծանուն չսեանները, աչքերը չռած, Երեւանի ձայնասփիւռից կամ արտասահմանի զուռնաւոր կամ անզոյն մամուլի էջերից պոռում են ի լուր աշխարհի.

— Օ՜, Խ. Հայաստանը այսպէս է, Խ. Հայաստանը այնպէս է: Օ՜… Միայն Խ. Հայաստանում կայ Հայութիւն: Օ՜, միայն խորհրդային իշխանութիւնը, Օ՜… :

Եւ, թերեւս, իրաւունք էլ ունեն. այդ «օ՜»երը առատօրէն վարձատրւում են : Մէկի զիրքն են հրատարակում իշխանական «հոնորար»ով, միւսին թանկագին նուէրներ են տալիս: Հայաստանասիրութիւնը շահաւէտ «բիզնէս» է այժմ, ինչո՞ւ չկոռալ «օ՜»:

Բայց հարցրէք այդ մարդկանց .

— Տեարք եւ տիկնայք, եթէ Հայաստանը եւ խորհրդային իշխանութիւնը այդքան սիրեցիք, եթէ միայն Խորհրդ. Հայաստանում Հայը կը մնայ երջանիկ Հայ, ձեր առջեւ դռները բաց են, ինչո՞ւ չէք փոխադրւում Հայաստան: Ինչո՞ւ տարագրութեան դառն հացն էք ուտում եւ Հայաստանի համար ա՛խ ու վախ էք քաշում մէկդ Քալիֆորնիայում, միւսը Բարեգործականի սնտուկի մօտ, մէկ ուրիշը Սէնի ափերում կամ Սանինի սառ-բառը: Ինչո՞ւ չէք գնում Հայաստան եւ չէք տանում նաեւ ձեր զաւակները, որպէսզի նրանք Հայ մնան :

Արշակ Զօպանեանը, նախահայրը Հայաստանասիրութեան արտասահմանից, գէթ քաջութիւնը ունէր պատասխանելու.

— Հայաստանը, այո, շատ լաւ է, բայց մեր տեղը չէ :

Այսօրուան նորընծայ Հայաստանասէրները այդ քաջութիւնից էլ զուրկ են. ծունկի են գալիս բոլշեւիկեան Մոլոքի առջեւ եւ կոկորէն աղաղակում են, «Օ՜»:

Որովհետեւ քաջ գիտեն, որ եթէ այդպէս չվարուեն, եթէ առանց «օ՜»ի Հայաստան երթան, հետեւանքները «գէշ կ'ըլլան»:

Ցաւախ «օ՜»երն էլ չեն օգնում ; Ի՞նչ «օ»երով Հայաստան գնացին Ցովհ. Թաջաղնունին, Գ. Զալխուշեանը, Սիմ. Ցոկրեանը, Բժ. Արշակ Ղազարեանը, Զապէլ Եսայեանը, Վահան Թոթովենցը, Եր. Թոլայեան – Կավռօշը եւ բազում, բազում ուրիշներ, ո՞ւր են նրանք այժմ, ի՞նչ եղան ;

Մեր օրերի նէօ – Հայաստանասէրները լաւ գիտեն, թէ ո՞վ ինչ եղաւ — նրանց դերեզմանների տեղն անգամ անյայտ է: Այդ պատճառով դերադասում են ուտել զաղութահայական հացը եւ Հայաստանի զովքը անել դրսից .

— Օ՜, Խորհրդ. Հայաստան, երկիր դրախտավայր ;

Ծիծաղելի էք դուք, պարոններ: Ողորմելի էք ։

Ս. Վ.

(1 Շար.)

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Դպրեվանքի տեսուչի. բացման խօսքին եաք, որ տեսակ մը ծրագիր էր եւ կուտար Դպրեվանքի աշխատանքներուն նըկարագիրը, խօսք առաւ Վեհափառը եւ բսաւ.—

« Ուրախութեամբ կ'ողջունեմ ձեզ բոլորդ ,— ուսուցչական կազմը, սարկաւագաց դասը եւ մեր դպրեվանքին ժառանգաւոր սաները, որոնք կարօտով կը սպասէին վերադարձին իրենց հարազատ տունը եւ պէտք է բսել՝ նոյնքան կարօտով մենք ալ կը սպասէինք իրենց՝ իրել...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Ֆուրքունեա.— Խեղճ նաւաստիի մը պատմութիւնը, որ շկարենալով ամուսնանալ իր նշանածին հետ, օղիի գինովցնող որսանքներուն մէջ կը գտնէ իր հոգիին անդորրութիւնը, այդպէսով «վրէժ լուծելով մարդոց ու դիպուածներուն դէմ անխտիր »:

Մեղայ Տէր.— Սարաֆ Մարտիրոս աղան տիպարն է բոլոր անոնց, որոնք գաւառներէ Պոլիս գալած , հոն, աշխատելով, հետզհետէ հարստութեան ու դիրքի տէր դարձած, որոնք արտաքուստ ամէնէն բարեպաշտները եւ աստուածավախները կը դառնան եւ ներքնապէս կը պահեն ամէնէն գրամապաշտ, եսասէր, ուրիշներուն իրաւունքը կողոպտող մարդուն վատ կողմերը, Մարտիրոս աղաները կը սիրեն ամէն առթիւ «Մեղայ տէր» գոչել, ծունկի գալ ու աղօթել, եկեղեցիին խաչքարերը շարունակ համբուրել, շարականներն ու աղօթքները արտասանել, եկեղեցիին մէջ դպրութիւն ընել, իսկ դուրսը, շուկայի մէջ կողոպտել, զողնալ ու հարստահարել : Այսպիսիներուն փիլիսոփայութիւնն է ի պահանջել հարկին «Մեղայ»ի գալ ու տիրոջ գթութիւնը հայցել : Իրենք կը հաւատան տէր ու խիղճերնին ալ կը հանդստացընեն :

Մարտիրոս աղայի մահամերձ բարեկամներէն մէկը «շատ մեծ, իր չտեսածին չափ մեծ գումար մը աւանդ կը ձգէ, իր մօտ, որպէսզի իր մահէն վերջը վայն աղջին ու իր ազգականներուն բաժնէ : Բայց Մարտիրոս աղան հանդիստ ու անդորր խիղճով իրեն կը սեփականացնէ ամբողջ գումարը, մինչդեռ մեռնողին ընտանիքն ու ազգականները կարօտութեան, չքաւորութեան մէջ կը մնային »:

Այս փոքրիկ կտորը հատորին յաջող էջերէն է, մանաւանդ տէրտէրին ու եկեղեցիին նկարագրութեանը մէջ :

Պարահանդէսին վաղորդայնը.— Ցակոբ Դուրիթեան ուսուցիչ ու բանաստեղծ է միանգամայն: Պարահանդէսի մը մէջ առիթը կը ներկայանայ ծանօթանալու Տիկին Նարդիկ Ցովսէփեանի հետ, որ իր հարազատ ամուսինին չպատկանելով, ամէնունը կ'ուզէր ըլլալ: Տիկին Նարդիկ շուտով կը ձանձրանար վայելքներէ ու առնական հպումներէ, շուտով կը սկսի բանաստեղծ Դուրիթեանէն ալ ձանձրանալ: Դուրիթեան իր ունեցած փոքրիկ դրամագլուխը, շայլութեան հետեւանքով , կը մսխէ, միւս կողմէն պարտքերն երթալով կը շատնան : Ո՞ւր գացեր էին այդ բոլոր դրամները, դժուար թէ կարենար իրեն հաշիւ տալ, քանի որ կնոջ, Նարդիկին բացածծուղակին մէջ ինկած էր: Զէ՞ որ ան ալ կին մըն էր, կին մը, որ շուտով կը յափրանայ հրապոյրներէ, որ շուտով ձանձրոյթ կը զգայ, նոր սէրեր որսալու համար: Եւ Դուրիթեան, այդ անդունդէն , «անյատակ ու. անհարկու վիհէն» ազատելու համար Միացեալ Ընկերութեանց անօրէն խորհուրդին հետ կը պայմանաւորուի, իբրեւ ուսուցիչ Ալաշկերտ երթալու համար :

« Պարահանդէսին վաղորդայն էր » ճիշդ տարի մը եաք, երբ ուղեւորութիւնը եկաւ փրկելու երիտասարդը. « այս ուղեւորութեան էր ահա որ դաւաճան հեռացնելու... ...պատասխանատու... [uncertain]

Զօհրապ գեղեցիկ վերջաւորութիւն մըն է, որ կուտայ այս վիպակին, որ ամբողջութիւնը առած յաջող կտորներէն է:

Կապիկը.— Կապիկ մը, որ կը սիրահարի տան սպասուհիին, եւ երբ սպասուհին կը հեռանայ տունէն, կենդանին փակուած վանդակին մէջ, ինքզինքը կը կախէ ուղղաձիգ այն շղթայէն, որ զինքը կաշկանդած էր :

Այս փոքրիկ կտորով Զօհրապ կուզայ մեզի ըսելու, որ կապիկներն ալ բուռն սիրոյ զգացումն ունին:

Զմարագտա.— Գեղջուկ սպասուհին, որ տան գեղեցիկ երիտասարդին իր սիրտը չի յանձներ, այլ մսավաճառին, «աղտոտ, իւղոտ, միսի, ճարպի հոտերով ծեփուած զանեկիքին» կը բանայ իր սիրտին դաղտնիքները :

Սիրուն է իր յղացումով. հէք սպասուհիին երիտասարդին ուղղած միտքերը ուշագրաւ են:

Մարապետը.— Քոյր Էմիլիէն Մինիսեցի ազնուական ընտանիքի մը զաւակն էր, որ խնամուած դաստիարակութեան մը հետ, նկարել ու երգել ալ գիտէր: Սակայն հակառակ առոր Պոլսոյ հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, կը դրադէր «վէրքեր կապելով, ցաւեր դարմանելով »:

Աշխատիլ եւ տառապիլ ապրելու համար: Ապրիլ՝ աշխատելու եւ տառապելու համար: Շոփէնհաուըրի այս խօսքին հարազատօրէն ենթարկուած էր : Հիւանդանոցին մէջ կը խնամէր նաեւ երիտասարդ մը, որ գթութեան քոյր Էմիլիէնին սիրահարելով՝ այլեւս չէր ուզեր մեկնիլ հիւանդանոցէն, հակառակ անոր որ, յաջող վիրաբուժական գործողութենէ վերջ, բոլորովին ապաքինած էր : Երիտասարդը հիւանդապահուհին կը սիրէր «յիմարի մը պէս »:

Քոյր Էմիլիէն ամէն ինչ կը հասկնայ եւ օր մը, խօսակցութեան մը պահուն կը յայտնէ, թէ քու վիճակդ հասկցած եմ , յիմար ու անկարելի երազով մը կը տառապիս: Ես մարապետ մըն եմ , պէտք է որ ալ չկենաս հոս եւ մանաւանդ միտքդ հանես ողջախական փափաքները ողորմելով դուր տեղը կը տանջուիս ... : Երիտասարդը կը յայտնէ թէ ես հիմա աւելի ծանր հիւանդ եմ քան առաջ, եւ դուն գթութեան բառ մը անգամ չես դիջանիր :

Մարապետը դառնութեամբ կը խօսի , եւ ան էրիկ մարդոց սէրերուն բնաւ չի հաւատար: Իր քսան տարեկանի երիտասարդուհիի բոլոր իրաւունքները գնած է երիտասարդի մը համար, ընտանիքը գինքը ուրացած է, քանի որ հակառակ անոր կամքին երիտասարդին հետ կենակցեր է :

Բայց շուտով երիտասարդին վրայ «ձանձրութեան եւ գզջումի պէս բան մը կը տեսնէ» ու կը փախչի անոր բովէն նուիրուելու համար գթութեան մեծ գործին, ուրիշներուն վայելել տալու համար կեանքը՝ առանց ցաւի, առանց կսկիծի ու առանց դառնութեան: Երիտասարդը կը պարտաւորցնեն, որ թողու հիւանդանոցը: Անոր սրտին մէջ վառ կը մնայ մարապետին յիշատակը. եւ երբ տարի մը վերջը հիւանդանոց կ'այցելէ իրեն կ'իմացնեն , որ մարափոխիկ հիւանդութեան մը զոհ գացեր է:

«Լուռ ցաւեր»ուն գեղեցիկ կտորներէն մէկն ալ այս է: Քոյր Էմիլիէն անզուգական նկարագրի մը տիպարն է:

Խնդուքը.— Վերջին կտորը «Լուռ ցաւեր»ուն, որուն մէջ ներկայացուած է լուրջ դէմքով, պաղարիւն կին մը, որուն դէմքէն շարունակ բացակայած են ժպիտն ու խնդուքը: Բայց հիւանդութեան մը հետեւանքով աննշան պատճառի մը համար ժամերով կը խնդայ հիմա: Իրենց ծանօթ երիտասարդը տարօրինակ կը գտնէ այս երեւոյթը :

Կը խորհի որ «տասը տարի առաջ իր փնտռածն այս աղուոր երեսին վրայ պռոշի, անդիմադրելի ու անփոխարինելի խնդուքը չէր, այլ այն պզտիկ, հեզիկ, աննշմարելի ժպիտը, այն խորհրդաւոր ու չնչին բանը, որ ամէն խստութեան ու ամէն վերապահումները, ամէն դէմքերը ժումները եւ ամէն անձնասիրութիւնները, ամէն տարակոյսները եւ ամէն յայտնութիւնները իր մէջը կը պահէ »:

ՄԿՐՏԻՉ ՂԱՐՍԱՄԵԱՆ

(13 եւ վերջ)

այս տան հարազատ զաւակներուն ։

« Ցեսուչ Հայր Սուրբը գեղեցիկ մտածումներ ներշնչեց ձեզի իր քարոզին եւ բացման խօսքին մէջ։ Ես կը մաղթեմ որ այդ մտածումները եւ թելադրութիւնները ժայռի վրայ չիյնան, այլ բերրի հողի մէջ եւ ձեր աշխատանքով, առօրեայ վարքով մէկի դէմ տասն վաթսուն, մէկի դէմ ութսուն, մէկի դէմ հարիւր ։

Այս առթիւ բան մը կ'ուզէի աւելցնել ձեր ճառուշին բաժիններուն վրայ։ Մեր ուսուցիչները միշտ կը յիշեցնէին մեզի այդ բառը, կը փափաքիմ որ այս դպրեվանքը դառնայ դպրոց մը, այսինքն ուրոյն ուղղութեամբ կեդրոն մը, ուրկէ ճնգնողները ոչ միայն գիտութիւն ամբարած ըլլան, ոչ միայն լեզուներ սորված ըլլան, այլ եւ նկարագիր ստացած ըլլան, որուն դիմագիծ չինած ըլլան ։ Ակադեմական իմաստով կրթարան մը չէ դպրեվանքը։ Իրեն յատուկ ոճ մը ունի, զոր ուսանողները պէտք է նախ իւրացնեն եւ ապա իրենց կեանքով ու գործով արտայայտեն ։

Ժամանակին, երբ եկեղեցին տիրապետող դիրք ունէր ընկերութեան մէջ, երբ ուսումը, հարստութիւնը, իշխանութիւնը, իր հակակշռին տակ կը գտնուէին, եկեղեցականները իրենք զիրենք կը պարտադրէին իրենց գիտութեամբ, գիրքով, ինչպէս եւ աչքով։ Մեր եկեղեցւոյ կեանքին մէջ ալ նոյնն էր պարագան։ Հայ եկեղեցականութեան ձեռքն էր ընդհանրապէս մտաւորական ու մշակութային մեր կեանքը ։ Հայ եկեղեցին կը պատկանէր մեծաւ մասամբ հարստութիւնը ։ Հայ եկեղեցականը ամէնէն ազդեցիկ մարդն էր հայ ժողովուրդին մէջ։ Ժամանակները փոխուեցան։ Կեանքը փոխուեցաւ ։ Լաւ որ փոխուեցաւ։ Ուրախ եմ որ ես այդ փոփոխութեան անցքին վրայ գտնուեցայ։ Հիմա եկեղեցականը ինք–զինք կրնայ պարտադրել միայն իր նկարագրով։ Գիտութիւնը ընդարձակ ծով մըն է, ուրկէ հազիւ շերեփ մը կրնանք առնել եւ անցնիլ մեր ամբողջ կեանքի ընթացքին։ Այնքան արագ կ'ընթանայ գիտութեան աճումը, որ մարդկային միտքը դժուար կը հետեւի անոր ընթացքին ։ Դպրեվանքը գիտութիւն կուտայ ձեզի ։ Ես ուրախ կ'ըլլամ որ մեր հոգեւորականները, երբ գտնուին զարգացած շրջանակներու մէջ, իրենք ալ մասնակցին խօսակցութեանց, կարծիք յայտնեն, տեսակէտ ունենան։ Բայց Դպրեվանքը միայն գիտութիւն չի տար ։

Դպրեվանքի առաքելութիւնն է, այսօր, հասցնել հոգեւորական այնպիսի սերունդ մը, որ ինքզինք պարտադրէ առաւելապէս իր նկարագրով ։ Գիտակից, մաքուր գիրքով եւ մաքուր կենցաղով պէտք է վարէք ձեր կեանքը ։ Դպրեվանքի հարազատ, վայել կեցուածք չինեցէք ձեր մէջ, որպէսզի վաղը ճշմարիտ հոգեւորականի նկարագրով պարտադրէք դուք ձեզ ։

Նոր դժուարութիւններ ունեցանք, եւ տակաւին ունինք։ Բայց մենք յաղթեցինք խոչընդոտներուն մեր հաւատքով եւ նուիրումով։ Մենք հաւատք ունինք մեր գործին արդարութեան վրայ։ Քննադատեցին, մեղադրեցին, դատապարտեցին, մենք քար դրինք մեր լեզուներուն վրայ ։ Ահա սակայն դուք էք մեր խօսքը։ Մենք կը բաւականանք Աստուծոյ առջեւ ըսելով. «Ծառայք անպիտանք եմք, զոր ինչ պարտ էր առնել՝ արարաք»։

Բոլորին հանդէպ անխտիր սէր ունեցէք։ Սէրը ամէն բանի յաղթած է եւ պիտի յաղթէ ։

Թող Աստուած օրհնէ այս տունը, իր աջը հովանի ընէ ձեր բոլորին վրայ»։

Հայրական իր այս իմաստուն խօսքերէն եւ օրհնութենէն ետք՝ Վեհափառը աշակերտութեան կողմէ աղօթեց առ Աստուած ։

« Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէր,
Եւ զգործս մտաց մերոց յաջողեա մեզ, Տէր։ Ամէն»։

Ապա, Վեհափառ Հայրապետին հետ, միաբան Հայրերը եւ ուսուցչական կազմը հիւրասիրուեցան Դպրեվանքին տեսչարանին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ զուարթ խօսակցութիւն, կատարուեցան արտայայտ մաղթանքներ Դպրեվանքի յառաջիկայ տարեշրջանի համար։ Մինչ ուսանողները, իրենց դասարանները առանձնացած, զբաղեցան իրենց դասագրքերով, մինչեւ որ ուսուցիչները եկան միանալու իրենց դասարաններուն մէջ։ Մտաւորական հաղորդութեան տարին բացուեցաւ ։

ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՐԱՐԱ

« Կապեցէք ճակտիս վէրքը
որ ճակատ վերադառնամ ...»

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Այս խօսքը քերթողի մը ներշնչման արգասիքը չէ, ապրուած կեանքի մը պատկերն է որ դող ու թրթիռ կը հաղորդէ բովանդակ էութեանդ։ Ահա հայրենասիրութեան եւ անձնուիրութեան գեղեցիկ դաս մը բոլոր անոնց որ անընդունակ են ոչ միայն ազնիւ գործերու, այլեւ աննշան զոհողութիւններու։

Ազգ. Ոգիին ընդմէջէն, զոհաբերումի ազնուական տենչն է որ կը յայտնաբերուի այս մէկ հատիկ խօսքին մէջ։ Պէտք չկայ սիննակներ լեցնելու ։

Յարգանքով խոնարհեցէք այդ հպարտ ու մաքուր ճակտին առջեւ, ուրկէ դեռ կը հոսի պայծառ արիւնը եւ գուրգուրանքով կապեցէք իր վէրքերը, որպէսզի կրկին դառնայ ճակատ՝ վիրաւոր ճակատով, զօրքերու փոհմակին դէմ։ Դէպի ճակատ՝ խիզախ եւ անվարան, դէմ յանդիման՝ իմաստալի մահուան։

Խոնարհեցէք այն արիւնոտ ճակտին առջեւ, որուն եռեւ մտածումը բոցեղէն խոյանք ունի՝ յաղթանակին եւ հայրենիքի ազատագրութեան վսեմ գործին համար։ Այդ խիզախ եւ անձնուրաց զաւակներն էին որ իրենց կուրծքերը ցոյց տուին՝ վատաբարոյ եւ ապշահար թշնամիին, հեռաւոր Արարայի բարձունքին վրայ, մահուան դռներուն առջեւ անդամ։ Իրենք ալ կրակ ու բոց՝ դիմացան այն դժոխային կրակներուն որ անընդհատ կը տեղային ։

Անոնց յաղթանակին 43րդ տարեդարձն էր որ տօնուեցաւ՝ Կիրակի, 15 Հոկտեմբերին։ Մարսիլիոյ Հայոց Մայր եկեղեցին լեփ լեցուն էր։ Ոչ միայն հայ համայնքը, այլեւ քաղաքային եւ զինուորական ներկայացուցիչներ յուզումով ունկնդրեցին՝ պատարագի սրբազան արարողութիւնները եւ հոգեզուարճ երգերը, որոնց արձագանգը թրթռացուց ամէնուն սիրտը ։ Երգեցողութեանց մասնաւոր փայլ մը տուաւ դպրաց դասը, զոր յաջողապէս ղեկավարեց Տիկին Ստեփանեան ։

Եկեղեցւոյ եւ բակին մէջ յարգանքի կեցած էին արենուշներն ընկերակցութեամբ իրենց առաջնորդներուն։ Գոհունակութեամբ նկատեցինք որ, եկեղեցւոյ մուտքին իր պատուոյ տեղը գրաւած էր նաեւ Նոր Սերունդի երիտասարդութենէն խումբ մը, որուն վարիչը, Արթինեան, աւարտած է Փալանճեան ճեմարանը ։

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի ունեցաւ աշխարհական հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ էին՝ նահանգապետ Արիկի, քաղաքապետութեան կողմէ Կրանտը, յանուն Ֆրդ. շրջանի զին. հրամանատարութեան՝ գնդապետ Գոփֆոն, Ծովակալութեան կողմէ՝ Հրամ - Բիքէ, Մարքիզ տը Ֆոռէստա (դուստրը Հրամ.-Գլնուա տ'Ազիի), Երեսփոխան Ֆռեսինէ, Հ. Յովհ. Զուհաճեան, Փրոֆ. Խայիկեան, Կատարինեան, բազմաթիւ օտար ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներ եւ Մարսիլիոյ հայ համայնքը՝ խուռն բազմութեամբ։

Դրօշակի պարզումէն եւ լռութեան րոպէէն, ետք խօսք առաւ Գ. Շ. Տ. Թէքէեան։ Ամփոփ — «Դարձեալ հոս ենք ։ Տարիները իրարու կը յաջորդեն եւ արդարեւ երբեք չեն նմանիր իրարու։ Ներկայիս մեծ յեղաշրջում մը կայ՝ Ֆրանսայի ներքին թէ արտաքին կեանքին մէջ։ Այսպէս, ամէն տարի կուգանք հաւատարմօրէն կատարելու յարգանքի մեր պարտքը հանդէպ նահատակներուն որ առյաւէտ կը հանգչին օտար հողիններու տակ։ Հայ ու ֆրանսացի, եղբայրօրէն միացած, քաջաբար կռուեցան եւ հերոսաբար մահացան։ Արարայի յաղթանակը բացառիկ արժէք մը կը ներկայացնէ անոր համար, որ ֆրանս.-բանակին առջեւ բացուեցաւ Կիլիկիոյ ճամբան ։ Հայը սիրով վերադարձաւ իր նախկին հայրենիքը, ուր իր իշխանութիւնը կորսնցուցած էր վեց հարիւր տարիէ ի վեր ։

... Մամուլի մէջ երեւցած, անհիմն եւ մտածածին աւանդութիւնները չեն որ կը կազմեն վաւերական պատմութիւնը։ Հոս պարտք կը զգամ հանդիսաւորապէս կրկնելու պատմական ճշմարտութիւն մը։ Թէ Հայկ. Լեգէոնի կազմութիւնը կը պարտինք՝ հանգուցեալ Հրամանատար տ'Ազիի անկեղծ ու կորովի ջանքերուն եւ սուէտացի քաջերու ներկայութեան ։

Կիլիկիոյ հարցին ճակատագիրը պէտք է զարգանար Ֆրանս. դրօշի ծալքերուն տակ միայն, եւ ոչ թէ այլուր։ Ձեմ ուզեր յիշատակումն ընել ձախողանքին, որ մեծ յուսալքում առաջ բերաւ ոչ միայն մեր, այլեւ Ֆրանսայի բարեկամներու շրջանակին մէջ։ Հակառակ մեր դառնութեանց, կը յայտարարենք թէ Ֆրանսայի բարեկամներն անոնք են որ կը փափաքին Ֆրանսան տեսնել ուժեղ, միացած եւ բարձր ...»։

Թէքէեանի խօսքերն ընդունուեցան ջերմ ծափերով։ Բեմ հրաւիրուեցաւ Գ. Արիկի, որ դրուատեց լեգէոնը՝ զոհաբերութեան այն թանկագին բաժնին համար, զոր անիկա ընծայեց Ֆրանսայի եւ դաշնակիցներու դատին։ Ֆրանսան պիտի չմոռնայ ձեր հաւատարմութիւնն ու քաջութեան արարքը ։

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Թէքէեանի շնորհակալութեան խօսքով՝ օտար հիւրերուն եւ հայ հասարակութեան ։

Ժամը 1.30ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ տեղի ունեցաւ կոչունքը, որուն կը մասնակցէին 150ի մօտ կոչնականներ։ Բացումը կատարուեցաւ Հայր Կատարինեանի աղօթքով ։

Ստեղծուեցաւ խնջոյքի յատուկ ջերմ մթնոլորտ մը, ուր տեղի ունեցան խանդավառ արտայայտութիւններ՝ ֆրանքո-հայկական բարեկամութեան, Արարայի փառատօնին եւ Հայերու մասին։ Քաղցրաձայն երգեց Օր. Արզումանեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր ։

Թէքէեան կարդաց ռազմիկներու նախարար՝ Թրիպոլէի շնորհաւորական հեռագիրը, ուր կը յիշատակուէր անդամահատ լեգէոնականներու շնորհուած կարգ մը առաւելութիւնները եւ թոշակի յաւելումը ։

Հոս յիշենք որ անդամահատ ընկերները Թէքէեանի անսպառ ճիգերուն կը պարտին այս նպաստաւոր արդիւնքը ։

Դրուատանքի ջերմ խօսքեր ուղղեց Մարքիզ տը Ֆոռէստա, որ մերժելով կարեւոր հրաւէր մը՝ եկած էր յարգանքի իր ջերմ բաժինը բերելու Արարայի հանդիսութեանց եւ նահատակներու յիշատակին ։

Իր նոր պաշտօնին բերումով՝ կը բացակայէր Պերկաս, որուն փոխանորդը ջերմագին զգացումներ յայտնեց՝ ֆրանքո-հայկական բարեկամութեան շուրջ, « Մենք կը փափաքինք որ դուք պահէք ձեր Ազգ. Ոգին եւ աւանդութիւնները եւ հաղորդէք զանոնք նոր սերունդին » ։

Անակնկալ յայտնութիւն մը ստեղծեց, զուարթ ու խանդավառ մթնոլորտ մը, Գ. Թէքէեան, մեր սիրելի նախագահը, որ ամիս մը առաջ ամուսնացած էր այրի Տիկին Հոլեատինի հետ։ Եւ այս առթիւ ստացաւ գեղեցիկ նուէր մը վարչութեան կողմէ եւ ջերմագին շնորհաւորութիւններ։

Հանդիսութիւնը վերջացաւ երգերու եւ ջերմագին մթնոլորտի մը մէջ ։

Վ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Պատճառը պարզ է. մեր ազգը շատ փափկանկատ յատկութիւն մը ունի. երբ օտար մը տեսնէ հոգի կուտայ անոր, պատգամի մը պէս կը լսէ անոր խօսքերն ու անոր ետեւէն կը վազէ, բայց թողնելով իր սրտին մօտիկ մարդը։

Այսպէս. տարի մըն է որ քանի մը պոռոտախօս երիտասարդներ ազդրած են [illegible] մէջ։ [illegible] Ուրախ են թէ Պարսկաստանէն եկած են, [illegible] — թեան անձնուրացներ ենք » ըսելով երիտասարդութեան հետ չփռուեցան։ Ահա տանը մը մեր ծրագրին վրայ հիմնուած եւ իրենք ալ ամէն կերպով աշխատեցան զայն կատարելու։ Հետեւաբար գործունէութիւնը կը յառաջանար։ Բայց ատոնք կերպարանափոխ եղան։ Ներքին մարդը ատամնայ մը դարձաւ անոնց մէջ։ Զուլեցին խաղաղ ջուրին տակ անդունդներ պեղել։ Թուրք կառավարութեանը ծուղակին իյնալու համար ամէն յայտնի դարձուածք բանեցուցին։ Որչափ որ չյաջողեցան իրենց անխոհեմ ու տղայական ծրագիրը գործադրել. սակայն եւ այսպէս երիտասարդութեան եռանդը մարեցին։ Ահա կասկած մը որ գլխ կ'ուտէ։ Ու այդ կասկածն է որ ինծի կը հաստատէ մօտալուտ բաժանումը՝ մեր կազմակերպուած ուժեղ երիտասարդութեանը մէջ։ Արդէն այդ սեւ զուժը Կ. Պոլիսէն կը սպասուի անպատճառ ։

— Մտիկ ըրէք, Տէր Հայր, կարելի չէ՞ այդ «եկւորներուն» հետ տեսակցութիւն մը ունենալ ։

— Ո՞վ ·

— Ես·

— Կարելի է ... բայց խոհեմութիւն չէ։

— Ինչո՞ւ համար։

— Անոր համար որ ձեր կացութիւնը վտանգաւոր է ... եթէ այդ խելար երիտասարդները չկարողանան իրենց մտադրութիւնը փաստերով հաշակելու, պիտի չթողուն ձեր օձիքը ...

— Ի՞նչ պիտի ընեն ·

— Ի՞նչ չըներ մարդ մը որուն հոգին ռեւած է, որդեակս ։

— Կը մատնե՞ն զիս·

— Անպատճառ ։

— Ատո՞նք ... այդ յեղափոխականնե՞րը ։

— Հարկաւ, ինչու կը զարմանաք ... որովհետեւ անոնց աչքին վտանգաւոր մարդ մըն էք ու Ազգային շահը չէք սիրեր ...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Տէր Հայր, ձեր յայտնութիւնները կը սոսկացնեն զիս ... մարդ մը յեղափոխականի սիրտ ունենայ ու մատնութիւն ընէ ...

— Այո, հաւատացէք, որովհետեւ չարաթ մը չկայ որ լրտեսներով կը վխտայ ամբողջ քաղաքը։ Գիտէք ի՞նչ կ'ընեն այդ տարրին արարածները. պարզապէս ժողովուրդին անզօրութիւնը կամ կազմակերպուած երիտասարդներու մէջ երկպառակութիւն մը մտցնելու համար ատ թաղային գործերը խառնել կ'ուզեն ։ Եւ որովհետեւ, ինչպէս գիտէք, դարերէ ի վեր մեր թաղականի ու հոգաբարձութեան կռիւները կան ու կան, քիչ մըն ալ խառնելնուն պէս, կը բորբոքին ու ասկէ ու վրայ կը դառնան։ Այդ կռիւներէն օգուտ քաղելով, անմիջապէս ուժ կը հաւաքեն, համախոհներ կը գտնեն, ու այդ պարզ թաղականի կռիւը կը դառնայ կազմակերպութեան սեւ ամպը ։

Ներսէս Արծրունին ակամայ շարժում մը ըրաւ ու իր հոգւոյն խորը զգացած ցաւը չկրցաւ արտայայտել։ Օ, կարծես թէ արիւնը կը սառէր իր երակներուն մէջ։ Չորս տարի առաջ ինչ օրինաւոր դրութեան մէջ կը տեսնէր իր սիրելի ծննդավայրը ... իսկ չորս տարի ետքը ինչ տխուր ու աղետաւոր երեւոյթի մը մէջ կը գտնէր ...։

— Ո՛հ, Տէր Հայր, չէ՞ք յուսար որ ամէն բան կրնայ փոխուիլ, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին անհանդարտ ու դառնութենէն խղդուած բացատրութեամբ մը։

— Եթէ արմատապէս նախկին դրութեան մէջ դնել ուզէք, ատիկա անկարելի է ։

— Անկարելի՞ է ։

— Այո ։

— Պատճառը՞ ։

— Որովհետեւ վէրքը բաւական յառաջ գացած է ։

— Միթէ՞ ազգին սիրոյն համար պիտի չուզէն միանալ ։

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վաչիկ Ց. Տէր – Դաւթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր – Դաւթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գարտիզպանեան եւ զաւակները (Երեւան), Օր. Աննա Տէր – Դաւթեան (Թիֆլիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Բար – սեղեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր – Դաւթեան, Գարտիզպանեան, Համամճեան, Մահիլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ մօրաքրոջ աղջկան՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26-ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 15.45ին, Շաւիլի եկեղեցիին մէջ։ Արարողութեան կը նախագահէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Հաւաքուիլ բնակարանը ժամը 15.30ին։ 13 Րիւ Ալֆրէտ Ֆուքնիէ (Շաւիլ)։

Ըստ հանգուցեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

21, Bd. Montparnasse, Paris 6.

×

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արդութեան» խումբի ընկերները կ'ողբան «Արդութեան»ի հիմնադիր ընկերուհի՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը։

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը, մասնաճիւղի հիմնադիր եւ նախագահուհի՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆԻ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահրամ Վարդանոֆի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նիքոլեան փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ իր կրթական ձեռնարկներուն համար հետեւեալ նուէրը, Գ. Կարապետ Գարակէօսեան յիսուն Ն. Ֆ. իր աղջկան Օր. Լիւսիի ամուսնութեան առթիւ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Պարահանդէսը 4 Նոյեմբեր

Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ ՌՕԺԷ ԿՈՄԷԶ

եւ զանազան անակնկալներ

Մուտք գոյն դրեսը պարտաւորիչ է

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր սեղանները։ Հեռաձայն 20.71.10

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։ Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 – 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ։

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է փավիյոն մը, հինգ սենեակ եւ առանձին աշխատանոց մը, երկու յարկի վրայ, կառատուն երկու կառքի համար, ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, կեդրոնական ջեռուցում, խոհանոց, բաղնիք, եւն.։

Դիմել՝ ՏԱԼԵԱՆ,

72, Ave. Victor Hugo, Clamart (Seine) MIC. 40-46

Տրամադրելի է նաեւ մեծ քանակութեամբ քոնֆէքսիոնի դերձան, ամէն գոյն եւ պութոնիէրի Սինկէր մեքենայ մը, (Սան Քուփ – ֆիլ)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ՆՈՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՃԱՀԱՆ
Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ Առանց Երգի
Ո
Ի
Ր

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին։
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ։

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»։

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի դրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս։ Հայերէն եւ Ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près

(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է։

Որ չինուած է նաեւ էճս լա Շափէլի հռչակաւոր գմբէթին։

Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգ. Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ Կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին։

Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը։

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Պ. Դանիէլեան,
38, Rue des Châlons NAT. 42–50
Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet

Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny-des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբը այց մը պիտի կատարէ այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, իրենց ընկերներէն ՓԻԼԻՓ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին (մեռած Ալժերիոյ ճակատը)։

Ժամադրավայր՝ 10ին, Խրիմեան դպրոցին առջեւ։

Ա Զ Դ

Շաւիլի հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ եկեղեցւոյ մնայուն երաժշտապետի պաշտօն տրուած է Պ. Նշան Սերոյեանի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայրենեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ։

×

Շաւիլի դպրոցին ի նպաստ տրուելիք պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, մանրամասնութիւնները յաջորդաբար։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ։

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Տ. ՋԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցին.—

Օր. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար ԿԱԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։